1

1-170
NOĆ

1001 NOĆ

1001 NOĆ

KNJIGA PRVA

SA PREDGOVOROM I PRIČAMA ŠEHERZADE OD PRVE DO STOTINU SEDAMDESETE NOĆI

UNIVERZUM HILJADU I JEDNE NOĆI

PRIČA KAO VRHOVNI PRINCIP UNIVERZUMA

Bogata arapska književna tradicija, u kojoj se arapski genije, prikraćen u razvoju u drugim umjetnostima, nesumnjivo najpotpunije izrazio, do danas je neadekvatno predstavljena zapadnom civilizacijskom krugu. Poezija u toj književnoj tradiciji, koja je već u VI vijeku dostigla stanje perfekcije zavodeći svojim autoritetom mnogovjekovnu strahovladu normativne poetike do danas je ostala predominantan oblik književnog stvaralaštva. Međutim, skoro da je uzbudljiva i za naučnike bi morala biti izazovna činjenica da tu uistinu raskošnu književnu tradiciju ne predstavlja na Zapadu bilo koje pojedinačno pjesničko djelo, niti poezija u cjelini, već prozne umjetničke vrste čije odsustvo, sve do kraja prošlog i tokom ovoga vijeka, jeste upravo karakteristika date tradicije. Tako je i prozno djelo Hiljadu i jedna noć izvršilo onaj čudesni pohod u zapadnu tradiciju kakvi se događaju jedva nekoliko puta u povijesti, sabirući na tome pohodu u svoju moćnu maticu, na veličanstven i nezamjenljiv način, mnoštvo rijeka i potoka ka okeanu svjetske kulture. Uz volšebni uspjeh čudesne Hiljadu i jedne noći, neuporediva božanstvenost Kurana, čiju polivalentnost nikada nije naodmet naglasiti, predstavlja stalan prevodilački izazov, tako da je doživio mnoštvo prijevoda na evropske jezike zračeći neugasivim sjajem u evropskoj tradiciji. Zatim, uprkos istaknutoj dominaciji arapske poezije, do sada je jedina Nobelova nagrada za književnost u tome svijetu dodijeljena egipatskom piscu Nagibu Mahfuzu za romansijerski opus. Najzad, tanahni prozni lirski zapisi Halila Džubrana, u kojima je Zapad upoznao najbolje orijentalno izdanje ničeanske umnosti u zanosnoj lirskoj ekspresiji, prevedeni su skoro na sve jezike svijeta u nepreglednom broju primjeraka i izdanja, a posljednjih decenija su, upravo kao iznenadni bljesak, potpuno zasjenili sve arapske razložno samodopadljive pjesme koje su do sada u nas prevedene.

Nekoliko navedenih primjera, kao dominirajući orijentiri u književnoj tradiciji i istovremeno kao potpuno uobličen "izraz” plodotvornih "dodira” dva civilizacijska kruga, svjedoče o tome da ipak postoje dva vrijednosna sistema i ukazuju kako je nužno tražiti uzroke tome relativnom razlikovanju ispoljenom u nepodudarnom vrednovanju djela koja smo spomenuli.

Jer, premda se Džubranovo djelo već komotno smjestilo u povijesti arapske književnosti, ono kod arapskih čitalaca ne izaziva ushićenje jednako

onom kakvo izaziva kod čitalaca na Zapadu.

Monumentalno djelo Hiljadu i jedna noć također nikada nije u arapskom svijetu uživalo ugled kao na Zapadu. Status koji danas ima u arapskoj književnosti moguće je tumačiti i kao djelomični povratni uticaj njegove neslućene afirmacije na Zapadu - dakle, u sklopu onog neobičnog procesa koji bismo mogli označiti kao orijentalizaciju Orijenta. Arapi su vijekovima bili općinjeni svojom biotehničkom poezijom, njenim semantičkim nepregledom i raskošnim ruhom forme, a Hiljadu i jednu noć su pretežno prepuštali pučkome ukusu, pomalo povrijeđeni i jezičkim nemarom čudesnog Šeherzadinog pripovijedanja, dok su se najveći književnici na Zapadu dičili odsjajima kojima je uistinu neponovljivo djelo ozarilo njihovu umjetničku imaginaciju osvajajući status nezamjenljivog učitelja i nadoknađujući svojom monumentalnošću cijelu biblioteku. Hiljadu i jedna noć jeste postala na Istoku na kome je apsorbirala najveće književne vrijednosti, ali je potpunu književnohistorijsku valorizaciju, puni sjaj i afirmaciju, doživjela tek onda kada je u svome već spomenutom pohodu u kulturu Zapada izručila tome novom-starom svijetu sve ljepote koje je vijekovima neumorno sabirala; njena običnost na Istoku nije ni uočavana kao takva, već je tek u "novom okruženju" njena neobična ljepota mogla biti valjano sagledana, te se čini opravdanim reći da ovo djelo dostiže punu zrelost u svijesti čitalaca Zapada nenaviklih na očaravajući Šeherzadin svijet i usavršeno pripovjedačko umijeće. Da ne bijaše toga iznenadnog, gotovo slučajnog susreta Šeherzade s radoznalom sviješću Evropljana, Šeherzada ni sama nikada ne bi spoznala svoje istinske vrijednosti i svijet bi, pod tom tužnom pretpostavkom, bio uskraćen za veliko iskustvo (o) književnosti, za istinsku radost i podsticaj imaginaciji. Jedno je pitanje koliko bi bili osiromašeni književnici Zapada koji s ponosom ističu svoja iskustva o susretu sa Šeherzadinim svijetom, a drugi problem je kako bi uopće i sva djeca Zapada, koja nisu stasala u književnike, mogla graditi svoj bogati svijet bez imaginativnog iskustva o Alauddinu i Ali Babi, naprimjer. Šta bismo mi i šta bi Borges bez svoga jednog od najboljih eseja u kome jedva uspijeva kontrolirati kliktaje o Hiljadu i jednoj noći?! Nije se onda ni čuditi posvemašnjoj zahvalnosti čitalaca sa Zapada za to znamenito istočno otkrovenje.

Izuzetnost zbornika priča pod originalnim naslovom Knjiga o hiljadu i jednoj noći (Kitab alf layla wa layla) svekolika je i jedva da je moguće obuhvatiti je ma kako temeljitom studijom, upravo onako kao što je - da se poslužimo već istaknutom metaforom - beznadežno pokušavati konačno i

neopozivo zahvatiti taj okean svjetske književne baštine u kome se vijekovima taložilo biserje iz daleke indijske umjetnosti i duhovnosti, preko one persijske u samome podnevu svoga blistanja, do razgranate kairske civilizacijske delte gdje se na neponovljiv način miješaju nanosi faraonske drevnosti i kasnije arapsko-islamske rafiniranosti.

Jedna od prvih odlika djela koju književni ukus čitaoca sa Zapada doživljava kao senzaciju jest skladan "suživot” i saradnja proze i poezije na jednome mjestu, u univerzumu Hiljadu i jedne noći, gdje se gordost klasične arapske poezije izvanrednim kreativnim moćima naratora utkiva u uzbudljivu raskoš Šeherzadinog svijeta. Talasanje stihova osjetno je bogatije u pričama s erotskom sadržinom. Arabljanski duh arapske književnosti, kao i ritam plemenitog ljudskog života uopće, tako je istaknut na najbolji način: najvrednija djela umjetničke proze, kao i najljepši predjeli ljudskih osjećanja, pozlaćuju se stihovima i uznose tonusom perfektne poezije. Zapadnoj žanrovskoj isključivosti i pomanjkanju tolerancije, na šta ukazujemo s krajnjom suzdržanošću, izgleda neuobičajenim tako sretno i udobno smještanje poezije u nepregledu proze. Približno osam i po hiljada stihova u Hiljadu i jednoj noći predstavlja bogatstvo koje je i zaslužnog, discipliniranog premda pretjerano discipliniranog ruskog prevodioca Saljea dovelo do problematične pretpostavke da su mnoge erotske priče u procesu stasanja zbornika bile izbacivane iz usmenog repertoara pripovjedača, a tome je doprinio znatan broj stihova čije obilje ne izaziva oduševljenje pripovjedačevih slušalaca.{1}

Pregalac Salje, naravno, ovdje nema pravo zbog prostog razloga što tokom vijekova usmene predaje priča stihovi ne bi mogli opstati u tome svijetu volšebnosti da su smetali slušaocima. Upravo zato što je akcentirana usmenost predaje, postojali su veći izgledi za Saljeov pretpostavljeni progon stihova. Drugi naš dokaz ovdje je funkcionalniji. Naime, prethodna prevodiočeva pretpostavka ukazuje nam na potrebu da opet podvučemo drukčiji status poezije u povijesti arapske književnosti i njenu uobičajenu kongruentnost s proznim vrstama. Jer, ako je tako nešto promaklo Saljeu, kako neće običnom čitaocu kome predgovor i nudimo kao pomoć pri avanturi upuštanja u Hiljadu i jednu noć.

Poezija kao dominantan oblik umjetničke književnosti nikada nije zamarala Arape, između ostalog i zbog toga što je arapskom svijetu bila nepoznata evropska podjela na elitističku kulturu njegovanu na feudalnim dvorovima i u zamkovima koji su bili i fizički izolirani od puka, te na pučku,

razvijanu podalje od toga svijeta. U arapsko-islamskom svijetu dvorovi su se nalazili usred grada. Ta znamenita povijesna i sociološka činjenica imala je dalekosežne posljedice koje orijentalist ne smije ispuštati iz vida, a među tim posljedicama je velika popularnost umjetničkih vrsta u tzv. običnom narodu kao i na dvorovima.[{2}]

Lijepa Zumuruda u Hiljadu i jednoj noći, naprimjer, ne bi imala nikakvih izgleda da na odgovarajući način izrazi svoju ljubav samo proznim kazivanjem, isto kao ni Šarkan svoja viteška osjećanja. Onome ko zaista poznaje orijentalce o kojima je riječ jasno je da je poezija, posebno u uzvišenim emocionalnim stanjima, neotklonjiv dio njihova mentaliteta, te da je, prema tome, i Šeherzadin umjetnički svijet nezamisliv u postojećoj raskoši bez pozlate stihovima. S druge strane, ali i uporedo s prethodnim zapažanjem, stihovi koje kazuju Šeherzadini junaci ne samo što izražavaju njihova uzvišena emocionalna stanja, već djeluju i povratno: kazujući stihove o svojim osjećanjima u času kada se prozno kazivanje čini nemuštim, ili slušajući stihove svoga sabesjednika, junak usavršava upravo to stanje tako što ga stihovi svojim tonusom i izvanrednom formom sve više i sve dalje uznose u svijet u kome se našao. Dakle, stihovi imaju dvojak cilj - da adekvatnom formom izraze junakovo određeno stanje i da ga u isti mah podstiču na kultiviranje toga stanja. Ako se to uočava, onda ne iznenađuje što u Hiljadu i jednoj noći ima "priča” u kojima je proza "podređena” poeziji. Te priče-pjesmarice jesu osobenost Hiljadu i jedne noći kao univerzuma u kome dvije književne forme na autentičan način ostvaruju idealnu saradnju i ne razumjeti tu saradnju znači ne razumjeti jedan od temeljnih zakona koji ravnaju Šeherzadinim umjetničkim svijetom.

Osim poezije, u Hiljadu i jednoj noći jasno su prepoznatljivi mnogi drugi oblici književnog umjetničkog stvaralaštva među kojima su rani vjesnici romaneskne forme, rimovana proza, uzbudljive erotske priče, nezaboravne anegdote, antologijske basne. Sve to opstaje u jednome skladu - upravo kao u neponovljivom univerzumu - zahvaljujući u prvome redu magičnoj moći veoma rastegljive okvirne priče u kojoj Šeherzada zadivljujućom umješnošću razvija nepregledni niz drugih okvirnih priča po principu koncentričnih krugova.

Osnovna i najšira okvirna priča je Šeherzadino pripovijedanje caru Šahrijaru mnoštva priča kojima tokom hiljadu i jedne noći uspješno odlaže vlastito smaknuće. Jedina garancija Šeherzadi da će doživjeti naredni dan u kome se car posvećuje danje prozaičnim poslovima jest dovoljno zanimljiva

priča i bujna pripovjedačka mašta, te nezamislivi zapleti od čijeg usavršavanja sudbinski zavisi i sami život pripovjedača kao stožera toga univerzuma. Odluka o Šeherzadinom smaknuću odlaže se zahvaljujući moćnim uzletima mašte, nemogućim i neostvarivim na dnevnoj svjetlosti, i ta noćna mudrost Šeherzadina - isto kao i careva spasonosna podatnost njoj - nadvladava zbilju dnevnih odluka i surovu carsku riješenost za vječnu osvetu ženama. Noćna pripovijedanja Šeherzadina nužno se svršavaju uvijek pred sami cik zore pred čijom svjetlošću kao najozbiljnijom opasnošću za pripovjedačko tkanje uzmiču da bi već naredne noći ponovo uzmahnula moćna krila imaginacije. I tako iz noći u noć - hiljadu noći, pa još ona jedna poetična i sudbonosna, posljednja i trijumfalna noć iza koje se, najzad, konačno i neopozivo, zabijeli dan stvarnosti, te se i noćna čarolija mašte najzad svršava. Ona znamenita rečenica Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju, hiljadu puta ponovljena a nikada ne zvučeći monotono, sama kazuje o granici između dva stanja čovjekova duha, o granici koju potcrtava upravo stvarnosni cik zore, ali također kazuje na način kako je to kadra samo Hiljadu i jedna noć o uzajamnim uticajima mašte i stvarnosti, ili noći i dana, o njihovome preplitanju i sudbinskom uticaju, te o svemoći noćne mudrosti postavljene u inverzivnu poziciju u odnosu na danju pragmu. Sretni smo što je tako i razumljivo je što smo zapadnjački zahvalni istočnjačkom preplitanju jave i sna bez čijih dometa ostvarenih u Hiljadu i jednoj noći bili bismo neizmjerno osiromašeni. Štaviše, skloni smo uvjerenju da je orijentalsko prožimanje jave i snatrenja, danje pragme i noćnih uzleta, što nam se nudi kao dragocjeno iskustvo Hiljadu i jedne noći, upravo jedan od ključnih faktora inače teško objašnjive prihvaćenosti ovog zbornika priča na Zapadu: na Istoku je taj odnos znatno prirodniji i intenzivniji, prisniji je nego onaj koji znamo na Zapadu, pa se i to zapadnjačko prepoznavanje vlastitih duboko potisnutih potreba objavljuje u ushićenosti Šeherzadinim skladnim univerzumom.

Boreći se, dakle, da spasi vlastiti život i da odgodi carevu riješenost da osvetnički pogubljuje žene, Šeherzada je dovedena u izvanrednu poziciju - da iz noći u noć nadmašuje samu sebe i da na ivici života i smrti ponavlja očaranim slušaocima - caru Šahrijaru i sestri Dunjazadi: "Nije to ništa prema onome što ću vam ispričati naredne noći...” Tako divne pripovijesti iz noći u noć postaju fantastičnije, druge okvirne priče sve brojnije, kao niz manjih halki u jednoj ogromnoj i sveobuhvatnoj halki ili sistemu, stvarajući istinski univerzum kroz koji putovanje postaje sve ubrzanije. To je ona vrsta

putovanja u kome se jedva obuzdava nestrpljivost i iščekivanje neslućenih avantura koje će se doživjeti. Upravo svršene pripovijesti, ili okončane faze volšebna putovanja, uprkos svekolikom sjaju i dramatici, nisu u stanju prisiliti čitaoca-slušaoca na osvrtanje, čak ni na zastoj, već je Šeherzadin univerzum tako strukturiran da vas stalno i sve brže vuče naprijed. Očaranost svršenom pričom jest velika, ali čitalac nema vremena da se zadržava diveći joj se jer je daleko moćnija radoznalost prema novim predjelima Šeherzadinoga svijeta. Koncentrični krugovi-sistemi (ili okvirne priče) postavljeni su upravo savršeno: prelazeći iz jednoga u drugi, vrlo često zaboravljate onaj prethodni, ali kako se primičete kraju određene okvirne priče, tako vam ponovo u sjećanju izranjaju privremeno zaboravljeni krugovi-sistemi čija se izvanredna funkcionalnost u sistemu potpuno obznanjuje tek tada. Uzbuđenju nema kraja i granice oplemenjene mašte u stalnom su razmicanju. Rasplet se odlaže do one tačke na kojoj je čitaočeva radoznalost dovedena u stanje blisko neizdržljivosti, ali ga kao dostojna nagrada očekuje potpuno zadovoljenje i smirenje u spoznaji o Šeherzadinoj besprijekornoj pripovjedačkoj koncentraciji.

Na ovome mjestu - imajući u vidu, dakle, specifičnu strukturu Hiljadu i jedne noći kao jedno od najljepših njenih svojstava - nužno je saopćiti upozorenje koje nudimo kao vlastito iskustvo u čitanju Hiljadu ijedne noći.

Naime, onaj ko je pročitao priču-dvije iz Hiljadu i jedne noći ima sasvim drukčiji, kvalitativno inferiorniji doživljaj ovoga djela od čitaoca koji je proputovao cijelim njegovim svijetom: on je upoznao tek jedan "pejzaž” ne sluteći o mnoštvu drugih i uvijek ljepših predjela ljudske imaginacije dovedene do perfekcije koja se da uočiti i doživjeti samo u skladnoj cjelini. Čitaocu priče-dvije izmiče ono drhtavo uzbuđenje za kojim svjesno ide putnik kroz vascijeli svijet zbornika. Prvi čitalac, najzad, ne spoznaje ono što je možda najhitnije, ili je blizu tome, za impozantni sklad Šeherzadinoga svijeta, odnosno za strukturu umjetničkog djela; drugi čitalac će zasigurno biti ozaren drukčijim saznanjima i iskustvom. Zbog toga podstičemo na odvažnu odluku - odvažnu s obzirom na obim zbornika - da se čitalac prepusti moćnoj matici Hiljadu i jedne noći: nagrada će biti dostojna njegova truda, a stečeno iskustvo adekvatno riziku upuštanja u tu avanturu.

Nošeni krilima Šeherzadine imaginacije svijetom o kome tako čežnjivo, makar i u potaji, snatri svaka plemenita duša, uzbuđuje nas saznanje kako antički hirovita sudbina ne miruje ni jednoga trena i kako je sve u stanju da se preobrazi u hipu: na mnogo mjesta čitaocu dah zastaje pred pripovjedačevom

sposobnošću i odlučnošću da preobražava i preusmjerava događaje i sudbine, pri čemu ni najmanje ne smeta takva hirovitost - nema toga što u ovim pričama nije moguće i uvijek na svoj način razložno. U 134. noći, na primjer, jedan crtež na zidu dvorca, odnosno jedan princezin san, presudno utiču na mijenjanje stvarnosti i odnosa junaka prema njoj. To spasonosno preplitanje sna i jave, želja i stvarnosti, u univerzumu Hiljadu i jedne noći djeluje u prvi mah iznenađujuće, ali se brzo naviknete na iznenađenja u svijetu kojim se krećete i prihvatite ih kao sasvim prirodna u tome univerzumu. Najraznovrsnije i najtegobnije životne situacije spretno se rješavaju pripovjedačkim činom, te se čitaocu brzo ukazuje volšebna inverzija u kojoj je priča važnija od samoga života, jer je uvijek u stanju da odlučuje o njemu: u neprekidnom nadmetanju smrti i priče ova potonja se pokazuje moćnijom i spretnijom jer ne samo da će trijumfirati poštedom Šeherzade, nego i u mnogim drugim okvirnim pričama sam Svevišnji život je inferiroran pred nadmoćnom pripovjednošću. Ovdje je život u priči i radi nje; ona ima volšebnu moć da ga stvara i preusmjerava, a svako ljudsko biće čija duša je sačuvala dovoljno širine za uzvišenu umjetničku stilizaciju života kao plemeniti dio sebe same, u kojoj je ostalo nade u katarzično pročišćenje, naprosto će prihvatiti u zagrljaj Šeherzadinu srčanost i pripovjedačko umijeće zbog dragocjene pomoći koju mu pruža u otkrivanju toga dijela sebe potisnutog pred ozbiljnošću dnevne pragme. Teško da postoji djelo poput Hiljadu i jedne noći u kome ste tako sretni sami sa sobom, budući u svijetu koji pripada vašoj najdubljoj intimi, koji vas vraća u osunčane predjele djetinjstva i koji vam, opet srećom, ne dopušta da nepovratno odrastete, ili, tačnije, koji vam omogućava da se kao odrastao odvažno vraćate djetinjstva] i zatomljenom dijelu svoje unutarnje zbilje. Dodajmo tome kako nam nije poznato da je neko književno djelo u povijesti svjetske književnosti sve ovo dovelo do perfekcije kao što je u tome uspjela Hiljadu i jedna noć.

U krajnjim konsekvencama, dolazimo do nedvosmislenog a iznenađujućeg zaključka: Ideja priče u Hiljadu i jednoj noći vrhovna je ideja i princip na kome i radi koga je sazdan taj univerzum. U skladu s tim, dakle u skladu sa zakonima toga svijeta, nisu u pravu površni čitaoci koji bi htjeli dokazivati nesavršenstvo Hiljadu i jedne noći zbog obrta neprihvatljivih "trezvenom” prosuđivanju. Takvim čitaocima došlo bi kao izbavljenje spoznaja vrhovnog principa i ideje Hiljadu i jedne noći: to je svijet sanja u kome je ideja snivanja važnija od samoga snivanja i u kome je ta ideja uvijek kadra da opravda prividno nesavršenstvo snivanja.

Skloni smo uvjerenju da je tako veličanstvena ideja priče-sna mogla nastati jedino tamo gdje i jest nastala - na imaginativnom Istoku, religijskom ishodištu, ili ishodištu religijskog, gdje je nebo mnogo bliže zemlji nego što je na Zapadu i gdje, srećom, nema one čvrste barijere između ratia i imaginacije. Istočnjak je neuporedivo sretniji u svojoj sposobnosti da nebo čini bližim zemlji, ili obrnuto: da zemlju "boji” dohvatljivim nebeskim plavetnilom. Zato je i Džubran imao ogroman uspjeh na Zapadu - jer lirski nadahnuto i metaforički razdragano kazuje o ljudskoj duši koja ne razaznaje poput zapadnjačkih čitalaca "ovu” kratkotrajnu stvarnost od "one” svevremene imaginativne; one traju simultano i jednako su stvarne.

Isto tako, vjerujemo da je to jedno od mogućih objašnjenja različitih statusa Hiljadu i jedne noći na Istoku i na Zapadu, što ovom prilikom nudimo, uz krajnji oprez i uračunat rizik, kao hipotezu koju bi tek valjalo dokazivati. Naime, ovako skicom nagoviješteni univerzum Hiljadu i jedne noći mnogo je običniji i bliži čovjeku Istoka nego onome sa Zapada. Ovaj drugi očaran je svijetom Hiljadu i jedne noći možda ponajviše zbog toga što u tome djelu i pomoću njega prepoznaje nesavršenstvo vlastite duše koja vazda stremi dosezanju veličanstvene ideje Hiljadu i jedne noći, duše u čijim se tamnim dubinama ugnijezdio strah zbog one prevelike udaljenosti neba od zemlje. Ushićeni Borges će reći kako su Arapi manje od nas oduševljeni tom zbirkom čuda i da ne drže previše do izvornika: "njima su znani i ti ljudi, i običaji, i talismani, i pustinje, i zlodusi koje u tim pričama nalazimo”.[3]

Bilo kako bilo, za svijet Zapada i za svjetsku kulturu u cjelini sretna je ona davna godina na samome pragu XVIII vijeka kada se siromašni i anonimni francuski orijentalist Jean Antoine Galland umoran vratio sa Istoka noseći arapski izvornik Hiljadu i jedne noći, a vjerovatno i njihovu maronitsku verziju obogaćenu pričama kojih nema u danas poznatim kritičkim izdanjima zbornika. Siromašni Galland vjerovatno ni slutio nije kakvo blago nosi u svome skromnom prtljagu, na požutjelim listovima ispisanim hamajlijskim arapskim pismom.

Nije sasvim izvjesno kako bi Evropljani primili Šeherzadu da je nisu upoznali u ruhu Gallandovog prijevoda koji je svojevrsna, izvanredna kreacija i koji je takvim prijevodom postavio do danas aktualan prevodilački problem: u kojoj mjeri je korisno biti vjeran originalnoj Šeherzadi?

Uglavnom, Gallandovim prijevodom dijela Hiljadu i jedne noći otpočela je nova epoha u viševjekovnom pohodu ovoga djela od daleke i drevne Indije, preko Perzije i arapsko- islamskog halifata, preko mamelučkog Egipta

- u Evropu u kojoj Šeherzada, s novim žarom i preporođena, za otmjenim damskim stolovima i u studenim evropskim noćima tiho i dostojanstveno kazuje svoje tople orijentalne priče. Evropska publika se osjeća usrećenom i ushićenom.

Međutim, prije nego što osvijetlimo otkriće Hiljadu i jedne noći na Zapadu, prirodno bi bilo zainteresirati se za njen postanak i stasanje na Istoku.

PORIJEKLO HILJADU I JEDNE NOĆI

O Hiljadu i jednoj noći napisana je nepregledna literatura u kojoj značajno mjesto zauzima obiman bibliografski rad V. Chauvina.[4] Ovaj naučnik nije se zadovoljio pukim prezentiranjem bibliografske građe - dakle, potpunom bibliografijom izdanja, prijevoda i studija o Hiljadu i jednoj noći - već je olakšao proučavanje bajki i na taj način što je dao detaljan pregled sadržine priča navodeći mnoštvo folklornih motiva po kojima se, komparativnom metodom, pojedine priče mogu dovesti u vezu s pričama sadržanim u zborniku, ali i sa onima kojih nema u njemu, odnosno uz svaku priču naveo je međunarodnu folklornu paralelu. Na taj način je Chauvin ukazao na vjerovatno najispravniji put u proučavanju porijekla priča Hiljadu i jedne noći, jer dosadašnja istraživanja pokazuju da bi folkloristi mogli dati odlučujući doprinos u utvrđivanju porijekla priča i markiranju zagonetnih puteva kojima su prolazile k nama.

Najveći broj naučnika saglasan je u tome da okvirna priča ima indijsko-perzijsko porijeklo. Po svemu sudeći, danas poznati zbornik je radikalna prerada i dopuna perzijske osnove. Gotovo bez izuzetka, orijentalisti navode da je u prijeislamskom Iranu na srednjeperzijskom (pahlevi) jeziku postojao zbornik (indijsko) iranskih fantastičnih priča pod naslovom Hezar efsane, što znači "hiljadu priča”. Otprilike dvije stotine godina nakon arapskog osvajanja Perzije, Hezar efsane je prevedena na arapski jezik pod preuzetim naslovom Alf layla ("hiljadu noći”). Dakle, već u IX vijeku imamo osnovu zbornika na arapskom jeziku prevedenu sa srednjeperzijskog, o čemu svjedoče drevni arapski bibliografski autoriteti Mesudi[5] i an-Nedim,[6] te mnogi orijentalisti.[7] U arapsko-islamskom svijetu priče su postale popularne već u vrijeme abasidskog halife al-Muktedira (908- 932).

Sporno je pitanje otkud se u naslovu pojavila još jedna noć. Prevodioci Enno Littmann i Francesco Gabrieli smatraju da je posrijedi kasna kontaminacija turskog idiomatskog izraza bin bir koji znači "hiljadu i jedan”,

a inače se upotrebljava u značenju mnoštva.[8] Nadahnuti Borges veli da je Edward Lane 1841. godine dodao mnogo ljepši razlog: strah od parnoga broja.[9] Najvjerovatnije je ta promjena posljedica težnje da se naslovom označi mnoštvo, jer u mnogim jezicima (tako je i u arapskom i u bosanskom) izrazi hiljadu i jedan (problem) ili stotinu i jedan (problem) nemaju doslovno značenje, već izražavaju mnoštvo.

Uvaženi orijentalist Joseph von Hammer je 1823. godine iznio postavku o perzijskom porijeklu Hiljadu i jedne noći[10] i ta postavka do danas nije uvjerljivo osporena. Razložno dokazivanje da je pradomovina okvirne priče u Indiji ne negira medijalnu ulogu pahlevi verzije koja je svakako imala kreativan odnos prema indijskoj matrici obogaćujući je vlastitim elementima.

Folkloristi koji su, izgleda, superiorni u razrješavanju ovog zamršenog pitanja bez kolebanja nas upućuju u daleku i drevnu Indiju iz čije literature je okvirna priča stigla do perzijske literature, a preko nje i do arapske, te je u klasičnom obliku sačuvana u Hiljadu i jednoj noći. Vjerovatno podstaknut tim saznanjem, E. Cosquin je u izvanrednoj i uticajnoj studiji[11] poricao porijeklo zbornika u Hezar efsane i upućivao na njegovo indijsko porijeklo. On je naveo niz analogija iz indijske literature dokazujući da u njoj i u Hiljadu i jednoj noći postoje isti osnovni motivi. Neki motivi potiču već iz III vijeka, a jedan od njih je gotovo identičan okvirnoj priči našeg zbornika. Međutim, problem se javlja onog časa kada se suočimo sa istinom da istih motiva ima i u literaturama drugih naroda, te da je odgonetanje njihovih seoba iz jedne u drugu literaturu problematično i da su uvijek podložni prilagođavanju novoj sredini. Uz to, ruski naučnik Prop s pravom upozorava da je ponovljivost funkcija u volšebnim bajkama takva da su svi sižei volšebnih bajki zasnovani na istovjetnim funkcijama (istovjetni postupci, a različiti likovi).[12]

Prema tome, indijsko porijeklo okvirne priče ne mora se postavljati kao sporno, ali se u istraživačkom žaru ne može negirati "usluga” perzijske literature. Ovo utoliko prije što veoma sličan primjer imamo u još jednom djelu koje je prošlo istovjetan put. Klasično djelo arapske književnosti Kalila i Dimna muslimanskog autora perzijskog porijekla, Ibn al-Mukaffe (umro 759), ima istu okvirnu priču-kompoziciju kao i Hiljadu i jedna noć, a preko Perzije stigla je u arapsku literaturu iz Indije.[13]

Za razliku od navedenih i dominirajućih stavova o porijeklu Hiljadu i jedne noći, ima i drukčijih pozicija koje nam se čine ekstremnim i neprihvatljivim, ali bi bilo neumjesno prešutjeti ih.

Pozivajući se na an-Nedima, Salje navodi da je izvjesni Abdullah Muhammed al-Džahšijari (X vijek) nastojao da sačini zbornik koji bi sadržavao hiljadu priča iz arapskih, perzijskih i grčkih izvora.[14] Moguće je, čak vjerovatno, da je taj izvor - premda ne samo on - podstakao neke istraživače u pravcu utvrđivanja autorstva priča u zborniku, pri čemu je načinjen grub previd da al-Džahšijarijev rad, ako je i postojao, nije bio autorski, već je naprosto bio kompilacija.

Uz pitanje autorstva znamenitog zbornika vezuju se imena dvojice vrlo poznatih evropskih arabista koji su pokušali dokazati da je zbornik djelo jednog ili dvojice autora.[15]

Francuski arabist i šef katedre na Sorboni, baron Silvestre de Sacy, odlučno je poricao perzijsko porijeklo zbornika temeljeći svoj sud na tome što priče imaju izrazito "muslimanski duh”. Zbornik je, smatra baron, zagonetno nastao u Siriji, a djelo je jednog autora koji je, "po svojoj prilici”, umro prije nego što je okončao rad, pa ga je dovršio njegov nastavljač. Suočivši se s kontraargumentom koji smo već naveli u Mesudijevom djelu a koji je istakao i von Hammer, baron ga sa začuđujućom lahkoćom odbacuje tvrdeći, bez dokaza i nudeći kao uporište samo vlastiti autoritet, da je to mjesto ubacio kasniji prepisivač Mesudijevog djela.[16]

Engleski prevodilac Hiljadu i jedne noći, Lane koji je u sklopu priprema za svoj veliki prevodilački poduhvat u više navrata odlazio u Egipat, izložio je u napomenama uz vlastiti prijevod zaključke u osnovi slične baronovim. Utvrdivši u zborniku obilje pojedinosti veoma sličnih egipatskom načinu života i naravima koje je dobro poznavao, te činjenicu da je jezik djela najbliži egipatskom, prevodilac je odvažno zaključio da je zbornik nastao u Egiptu krajem XV i početkom XVI vijeka kao djelo jednog ili više autora koji su samo kao osnovu mogli uzeti Hezar efsane.

Vjerovatno zahvaljujući autoritetu ovih arabista, njihovi stavovi dugo su dominirali u orijentalistici, premda je već tada bila očigledna njihova neodrživost, jer nam nije poznato da su nakon formiranja tih stavova otkriveni neki novi fakti koji bi ih naknadno osporavali.

Zabluda francuskog arabiste i čuvenog engleskog prevodioca počiva u poistovjećivanju egipatske redakcije Hiljadu i jedne noći (koja je dospjela do nas) s tim djelom uopće. Time se začuđujuće neoprezno previđa proces stasanja zbornika do njegovog egipatskog "punoljetstva” u XV- XVI vijeku i neargumentirano se odbacuju višekratni navodi arapskih bibliografa i historičara koji su živjeli čak nekoliko vijekova prije vremena u koje de Sacy

i Lane situiraju nastanak zbornika, a ti bibliografi i historičari svjedoče o popularnosti priča pod naslovom Hiljadu i jedna noć. Drugo, okvirna priča kakvu imamo u Hezar efsane, Kalili i Dimni, te u indijskoj literaturi ukazuje na porijeklo zbornika koji sadrži motive iz indijske, grčke i arapske kulture, kao i iz faraonskog Egipta.{17} Treće, tzv. "muslimanski duh” priča u zborniku nije nikakav argument u prilog tvrdnji o autorstvu jer je u dugom procesu usmenog prenošenja, kao i u fazi pisanog fiksiranja, vršena "islamizacija” građe. Arabist de Sacyjevog formata morao je znati da to nije presedan: cjelokupna prijeislamska poezija, bremenita obilježjima prijeislamskog perioda, u cjelosti je depaganizirana u zapisima islamskih filologa i u takvom stanju je do nas dospjela. Najzad, nije nužno biti odveć pažljiv čitalac da bi se u Hiljadu i jednoj noći uočila ponavljanja istovjetnih funkcija junaka, upadljiva kompoziciona ponavljanja, pa i cijele priče. Nezamisliv je takav nemar autora, ili odsustvo koncentracije koje naprosto bode oči.

Nakon stogodišnjeg proučavanja historije Hiljadu i jedne noći, bilježimo ekstremno negativnu kritiku svih zatečenih rezultata o tome naučnom pitanju. Naime, još jedan baron - Carra de Vaux - u prvom tomu svojih Les Penseurs (pp. 359-370) sročio je odveć smjelu kritiku svih zatečenih rezultata do kojih je dovelo stogodišnje proučavanje porijekla Hiljadu i jedne noći, kritiku koju ruski orijentalist Krimski kvalificira kao površnu i proizvoljnu.{18} Odlučno negirajući indijsko porijeklo rane osnove zbornika, baron Carra de Vaux tvrdi da su te priče "produkt grčke neoplatonske beletristike” u koju su prodrli talmudski judaizam i prijeislamski iranski elementi, te da su otuda Arapi preuzeli priče iz zbornika pod naslovom Knjiga o hiljadu i jednoj noći.

Upravo spomenuti ruski akademik Krimski s razlogom insistira na "stasanju” zbornika kao na procesu koji je davno otpočeo u Indiji, te je preko Perzije i Bagdada dospio do pisane forme u Egiptu gdje je, po mnogima, okončano širenje i dopunjavanje zbornika osmanskim osvajanjem Egipta 1517. godine. Međutim, Krimski ide korak dalje, korak koji je zaista neočekivan i nije nam poznato da je još neko kročio u tome pravcu a koji Hiljadu i jednu noć određuje kao "uklet” proces, kao djelo kome je "suđeno” da zauvijek ostane nedovršeno. Naime, Krimski vjeruje da dopunjavanje i širenje zbornika dugo još neće biti okončano zahvaljujući profesionalnim kazivačima. Kao što je u povijesti ovoga djela bilo više paralelnih redakcija, tako ni današnji pisani zbornici nisu dovoljna garancija da se u doglednoj budućnosti neće osjetiti potreba za još jednim izdanjem koje bi odrazilo promjene u usmenom repertoaru profesionalnih i neprofesionalnih kazivača

jer priče i sada žive u usmenoj predaji širom arapskog svijeta, naporedo s onima zapisanim u knjigama, ali su, za razliku od zapisanih, podložne stalnim promjenama.[19]

Slijedeći tu ideju, zaista bi bilo zanimljivo uporediti sa zbornikom priče koje smo iz usmene narodne predaje dobili pomoću modernih folklorističkih metoda. Navodimo samo one za koje znamo iz XIX i početka XX vijeka: Zbornik egipatskih priča Wilhelma Spitta- Geya (Leiden, 1883); Tuniško-tripolijske priče Schtume (Leipzig, 1893); Damaške priče Oestrupe (Leiden, 1897); Mezopotamske priče Marxa Meissnera (Leipzig, 1903), Jerusalemske priče Enna Ltmanna (1905), te mnogobrojne priče sakupljene po libanskim selima.

Prema tome, izvjesno preobražavanje i putovanje priča iz Hiljadu i jedne noći, započeto neznano kada u Indiji u formi okvirne priče, vijekovima je trajalo preko Perzije i Bagdada do Egipta gdje su priče fiksirane u danas poznatom obliku. Iako je to putovanje znatnim dijelom do danas ostalo zamagljeno, valja baciti svjetla na njega u onoj mjeri koliko nam omogućavaju rezultati dosadašnjih istraživanja.

BAGDADSKA I EGIPATSKA REDAKCIJA

Perzijski prijevod Hezar efsane, sačinjen na arapski jezik u IX vijeku, po općem uvjerenju modificiran je na taj način što su izvorno arapske priče postepeno potiskivale one perzijskog porijekla, ili su same perzijske priče bojene lokalnim koloritom i "depaganizirane” su sa ideoloških pozicija novih pripovjedača. Činjenica da je postojao pisani prijevod Hezar efsane nije bila dovoljno moćna da se odupre tome procesu jer su priče živjele i razvijale se u usmenoj predaji, naporedo s postojećom redakcijom Hezar efsane. Tako je logično pretpostaviti da je prva redakcija priča, ako izuzmemo sami prijevod Hezar efsane, ona u kojoj je perzijski zbornik ostao kao osnova u koju je ušao znatan broj priča arapskog porijekla.

Priče indijsko-perzijskog ciklusa, u koje spadaju mahom fantastične bajke prekrivene nanosima arapskog kolorita, dospjele su na vrlo podesno tlo - u arapski hilafet gdje su već kružile slične priče. Nije bez osnova pretpostavka da su neke priče iz hipotetičnog indijsko-perzijskog ciklusa već živjele u usmenoj predaji Arapa u vrijeme prijevoda Hezar efsane, pa i prije toga. Naime, u vrijeme prijevoda perzijskog zbornika Arapi su tokom IX i X vijeka u Basri i njenoj okolini već imali mnoštvo "vlastitih” basnoslovnih priča. Korisno je imati u vidu da je Basra u to doba bila međunarodni trgovački

centar, pa bi baš bilo čudno da u nju nisu dospijevale priče ili motivi iz okolnih i dalekih zemalja. Priče o Sindabadu Moreplovcu, naprimjer, poznate su već u to vrijeme u Basri, a početkom XI vijeka koriste se kao repertoar za pjesnička poređenja. Primjera radi, gaznevidski pjesnik Menučihri (umro 1041) piše panegirik gaznevidskom veziru i pjeva da o tome veziru u narodu kolaju priče čudesnije od onih o Sindabadu.{20}

Zahvaljujući dragocjenom djelu Murudž Mesudija iz X vijeka, raspolažemo pouzdanim podacima o nekim pričama u Bagdadu abasidske epohe. Naime, u prijestolnici hilafeta - u Bagdadu - bile su veoma popularne ljubavne priče, kao i one koje se odnose na zakulisne dvorske događaje. Naš revnosni autor bilježi da je u abasidskom Bagdadu bilo naročito mnogo anegdotskih priča o lukavstvima i smicalicama bagdadskih hrsuza i obješenjaka među kojima je bio jedan dio onih što su se "pokajali”, pa su pokajnički sarađivali s policijom.{21} U današnjoj verziji Hiljadu i jedne noći postoji obilje takvih priča koje će čitaoca do suza zasmijati.

Isti izvor navodi da su u vrijeme halife al Mužtedida (892- 902), potomka Haruna ar-Rešida, Bagdad obilazili popularni pripovjedači mnoštva anegdota o dogodovštinama bagdadskih lopova koje su zasmijavale narod. Njihove dogodovštine i lukavstva bili su poznati pod nazivima šatāra i cayāra.{22} Raspolažemo čak i imenom tada najpoznatije bagdadske lopuže - Dala.{23}

U prilog tvrdnji da je prijevod Hezar efsane dospio na plodno tlo govori i autoritativni drevni arapski bibliograf an-Nedim na čije svjedočenje se moramo ponovo pozvati. On navodi da je u X vijeku (oko 940. godine) bagdadski autor Džahšijari, po obrascu Hezar efsane, počeo sastavljati poseban zbornik pod naslovom Hiljadu noći ili Hiljadu i jedna noć. U taj zbornik uvrstio je najbolje indijsko-perzijske priče iz Hezar efsane dodajući im i bagdadske. Pri tome se nije služio samo postojećim rukopisima, već je priče bilježio i od kazivača, a sastavljačevo nedovršeno djelo nastavio je njegov učenik.{24}

Na osnovu raspoloživih dokaza, može se reći da su bagdadske priče pridodate indijsko- perzijskom ciklusu u X ili početkom XI vijeka i da je time oformljena bagdadska redakcija Hiljadu i jedne noći u čiju sadržinu nemamo potpun uvid, budući da nije dospjela do naših dana. Naučnici samo pokušavaju, uz velike napore i s mnogo rizika, identificirati cikluse priča koji bi, u grubim potezima, trebalo da ocrtaju reljef pojedinih redakcija. O tim ciklusima reći ćemo nešto više uz predstavljanje egipatske redakcije djela.

Bagdadska redakcija nastala je u vrijeme očiglednog i dramatičnog opadanja moći bagdadske dinastije. Zato je - u fazi slabljenja centralne vlasti i nestajanja blagostanja - razumljiva idealizacija abasidskog hilafeta, kakvu srećemo u pričama. Taj svojevrsni žal za minulim dobrim vremenima kulminirao je u idealizaciji halife Haruna ar-Rešida (786- 809). Mesudi (umro 956) navodi da je narod vladavinu Haruna ar-Rešida nazivao prazničnim danima zbog sveopćeg procvata i blagostanja; zato njegov lik nije idealiziran samo u Hiljadu i jednoj noći nego i u radovima mnogih historičara.[25]

Zahvaljujući takvim okolnostima, Harun ar-Rešid se u zborniku predstavlja kao idealni vladar koji se noću prerušava i brižno obilazi svoje podanike, što ne odgovara historijskim činjenicama. Istina je da je Harun ar-Rešid zazirao od opasne gužve i stiske naroda, te zbog toga čak nije ni živio u Bagdadu. Historičar Taberi (r. 838) navodi: "Harun nije podnosio buku i galamu velikoga grada."[26]

U vrijeme krstaških pohoda, bagdadski zbornik Knjiga o hiljadu i jednoj noći[27] dospio je u Egipat gdje je, po svemu sudeći, bio znatno popularniji nego u drugim islamskim zemljama. Najstariji podatak o zborniku u Egiptu smješta se u XII vijek, a nalazi se u djelu historičara Ibn Saida (1208- 1286). Ovaj historičar njime upućuje na jednog ranijeg autora, al-Kurtubija, iz XII vijeka koji navodi da je u vrijeme zabava omiljenog fatimidskog halife Amira (1101- 1130) s najmilijim beduinkama na halifinom dvorcu nedaleko od Kaira, na Nilu, prakticirano kazivanje ljubavnih priča iz Hiljadu i jedne noći.[28]

Nije poznato u pojedinostima u kakvom stanju je stigla bagdadska redakcija zbornika koji je najveću popularnost dostigao u Egiptu u vrijeme vladavine Mameluka (XIV i XV vijek). Ono u šta nema sumnje i o čemu svjedoči sami zbornik jest činjenica da je u Egiptu, kao i ranije u Bagdadu, zatekao obilje priča koje će također apsorbirati, primiti ih u moćnu i jedinstvenu maticu što je na svome veličanstvenom pohodu od Indije do Kaira primala folklorne "pritoke" raznih civilizacija i vijekova. U tome su veličina i izuzetnost Hiljadu i jedne noći, u tome je njen univerzalizam. Razumije se da je svako novo podneblje u koje je "matica" dospijevala davalo svoju boju i taložilo vlastite nanose, ali je ispod njih ostajao prepoznatljiv reljef osnovnoga toka. Priče pristigle iz Bagdada dobijale su u procesu usmene predaje nijanse lokalnog egipatskog kolorita. Njima su dodavane izvorno egipatske priče kojih je bilo u izobilju, a sežu čak do onih

staroegipatskih priča poznatih s papirusa. Tim pričama drevnog Egipta bavio se i preveo ih G. Maspero.{29}

Gotovo da nema naučnika koji se ozbiljnije bavio historijom Hiljadu i jedne noći a da nije pokušao izvršiti klasifikaciju priča i motiva u zborniku, nadajući se da će ga rezultati klasifikacije i identificiranje folklornih motiva dovesti do sigurnijeg prepoznavanja kontura pojedinih redakcija i porijekla priča. Spomenut ćemo nekoliko najautoritativnijih istraživača.

Semitolog Theodor Noldeke pokušao je (1888) u navedenom članku uspostaviti razliku između priča egipatskog i bagdadskog ciklusa. Prema toj prilično gruboj podjeli, u egipatski ciklus spadaju priče o kradljivcima, a u bagdadski spadaju gradske novele i Sindabadova putovanja, pri čemu valja imati na umu da su i bagdadske priče djelomično prerađivane u Egiptu.

August Müller je dao značajan doprinos klasifikaciji priča Hiljadu ijedne noći, s razlogom insistirajući na njihovoj postepenoj evoluciji i preobražajima kojima su bile podložne pod uticajem različitih sredina u kojima su živjele u usmenoj predaji. On također svu pažnju usredsređuje na bagdadski i egipatski ciklus navodeći da mu se čini - što nije bez osnova - kako egipatske priče pokušavaju podražavati bagdadske, te da je umjetnička vrijednost egipatskih znatno manja od one koju imaju bagdadske priče. "Priče bagdadske grupe, međutim, mnogo su svježije i samostalnije, kako u pogledu sadržaja, tako i u pogledu razvijanja predmeta.”{30} Bagdadski ciklus pridružen je arapskom prijevodu Hezar efsane u X vijeku, smatra ovaj naučnik koji, međutim, elegantno prelazi preko indijsko-perzijskog ciklusa. Egipatski ciklus priča dodat je zborniku oko XII vijeka. Oestrupov citirani rad imao je znatnog odjeka u ruskoj orijentalistici, vjerovatno zbog toga što je s "malog” danskog jezika preveden na ruski uz autoritativan predgovor akademika Krimskoga. Prihvaćajući teze o perzijskom prototipu Hiljadu i jedne noći, danski istraživač ide tako daleko da tvrdi kako je u našem zborniku ostao potpuno sačuvan dio originalne Hezar efsane. U indijsko- perzijski ciklus on svrstava priče s motivom pretvaranja ljudi u životinje, te one priče u kojima džini igraju aktivnu ulogu. Bagdadskom ciklusu pripadaju gradske priče erotske sadržine, a egipatskom ciklusu pripadaju priče o razbojnicima i čudesne priče u kojima džini nemaju nezavisne moći, već se potčinjavaju vlasniku neke hamajlije.

Približno slično mišljenje ima i Krimski za koga tipično staroegipatski karakter imaju priče o talismanima (čarobni prstenovi, čarobne lampe, hamajlije), te priče o džinima koji pokorno služe vlasnike hamajlija bez

ikakvih ličnih simpatija, a koje u indijsko-iranskim pričama, naprotiv, nisu zanemarljive.[31] Prema istom autoru, u egipatsku redakciju uvrštene su i veoma duge priče koje orijentalisti nazivaju romanima, te poučne priče iz moralizatorskih zbornika.[32] Takav je, naprimjer, "roman” o Omeru an-Numanu za koji se vjeruje da je u abasidskom Bagdadu bio samostalno djelo o borbi protiv kršćana. Međutim, roman je u egipatskoj redakciji dobio elemente fantastičnoga, slično drugim "romanima” o borbi s kršćanima.[33]

Sve u svemu, i uvažavajući napore navedenih naučnika pored kojih ima i nemali broj drugih, čini nam se prilično problematičnim to razvrstavanje priča u cikluse i utvrđivanje porijekla pojedinih motiva. Naprezanja orijentalista i usmjeravanje folklorističkih studija u tome pravcu nipošto ne treba minimizirati i dovoditi u sumnju, ali se u istraživačkom žaru ne može previdjeti stanje koje se nama čini očiglednim i ignorirati određena zakonitost u vezi s bajkama koja je već objelodanjena. Naime, uzajamni uticaji raznih motiva tokom vijekova i prilagodljivost priča sve novim i novim sredinama u kojima su živjele kroz dugu usmenu predaju bacaju dovoljno sjenke na te cikluse priča da bi se reljefi sasvim jasno razaznavali i da bi se porijeklo pouzdano utvrdilo. Osim toga, ima mnogo istih sižea bajki u raznim literaturama, pa i u samom zborniku Hiljadu i jedna noć gdje u više priča, naprimjer, junak odlazi daleko s istim ciljem na leđima džina i si. Ponovljivost funkcija kao postupaka junaka posmatranih sa stanovišta značaja za tok radnje neočekivano je velika i također nerijetko podudarna s funkcijama u bajkama svijeta prilično su zagonetni, pogotovu u tako monumentalnom djelu kao što je Hiljadu i jedna noć u kojoj su se dugo taložili motivi drevnih civilizacija.

Naučnici nisu saglasni o tome kada je tačno nastala egipatska redakcija zbornika. Neki smatraju da je redakcija završena čak u XIV vijeku, što je, po svemu sudeći, prerano. Veći dio naučnika pomjera sastavljanje zbornika u XV vijek, a prevodilac Lane sastavljanje i obradu zbornika situira čak u XVI vijek. Orijentalisti koji okončanje egipatske redakcije smještaju u ovako kasno doba čine to oslanjajući se između ostalog, na "opći duh” zbornika koji odaje Egipat iz toga doba. Razumije se da je bilo naučnika koji su revnosno utvrđivali autorstvo mnoštva stihova želeći i time utvrditi približno vrijeme nastanka Hiljadu i jedne noći, odnosno pojedinih priča u njoj. Tako se došlo do saznanja da znatan broj stihova pripada pjesnicima između XII i XIV vijeka.

Sumirajući raspravu o vremenskom situiranju zbornika, ne možemo zanemariti jedan detalj koji upućuje na to da je redakcija Hiljadu i jedne noći kakvom raspolažemo danas završena početkom XVI vijeka. Naime, u Priči o Marufu Obućaru (990. noć i dalje) spominje se džamija al-Adlija u gradu Kairu. Pouzdani podaci govore da je tu džamiju u predgrađu Kaira podigao sultan al-Melik Tuman bej 1501. godine, što upućuje na kasnu redakciju zbornika.

* * *

Zbog sasvim oskudnih izvora koji su nam na raspolaganju, ne možemo ulaziti u podrobnije analize naučnih istraživanja o Hiljadu i jednoj noći: nije nam omogućen uvid u najnovije naučnoistraživačke radove o našem zborniku. Istini za volju, nismo uvjereni da će i ovo što smo do sada napisali o njegovom porijeklu uljepšati čitaočev susret s djelom, jer očigledno je da taj marljivi pozitivizam umije pokvariti ugođaj: prefinjeno umjetničko djelo nakon usrdne pozitivističke obrade katkad podsjeća na živi organizam, na tanahno biće nakon anatomskog seciranja. Tako smo se mnogo puta upitali, između ostalog, nije li uistinu nesuvislo i za samu umjetninu štetno eksplikativnim fusnotama tumačiti kada je živio koji halifa, na primjer, ili gdje se koji toponim nalazio - sve to u čudesnim bajkama za čiju strukturu i svijet su u najmanju ruku nevažni, neimanentni, možda čak i nasilni. Zato se ne može zamjeriti zanesenom i sretnom čitaocu koji s lahkoćom odgurne ustranu naše fusnote ne mareći za pozitivističku akribiju. Pozitivizam i akribija potrebni su onoj vrsti čitalaca čiji pristup djelu zbog određenih razloga ima pretenzije da bude studiozan i zato nam valja istrajati na njima.

ARAPSKA IZDANJA ZBORNIKA

Postoji velik broj rukopisa Hiljadu i jedne noći a otkrivanje novih nije okončano, te je moguće očekivati nova značajna saznanja o historiji zbornika na temelju pretpostavljenog otkrića dosad nepoznatih rukopisa, upravo kao što su i do sada obogaćivana saznanja o njemu zahvaljujući temeljnom proučavanju rukopisa.

Gallandov rukopis zbornika, preko koga su ove priče stupile u Evropu, smatra se jednim od najznačajnijih odlomaka sačuvanih do našeg vremena. Galland ga je prepisao u Siriji u četiri knjige od kojih su pronađene samo tri

nakon smrti znamenitog prevodioca. Treći svezak završava se 282. noći, s nedovršenom pričom o Kameruzzemanu. Sve četiri knjige iznosile su približno jednu četvrtinu štampanog teksta Hiljadu i jedne noći. Salje nas prije nekoliko decenija obavještava da američki naučnik Macdonald priprema izdanje Gallandovog rukopisa koji se do sada vjerovatno pojavio, ali na veliku žalost nemamo uvid u taj dragocjeni rad.

Orijentalisti nisu saglasni o tome kada je tačno i gdje nastao Gallandov rukopis. Spomenuti semitolog Noldeke vjeruje da je napisan u Siriji u prvoj polovini XIV vijeka, dok Macdonald tvrdi da je mlađi barem jedan vijek i da je nastao u Egiptu. I zaista - Salje navodi da se na rubu jednog lista toga rukopisa nalazi čitaočeva napomena s datumom 948. hidžretske godine (1536-7), što je bilo teško previdjeti. Doduše, ne može se proglasiti besmislenom pretpostavka da je taj datum mogao biti upisan i kasnije, a ne baš te godine.

Zanimljivo je da Gallandov prijevod sadrži neke bajke kojih nema u njegovom rukopisu, niti u bilo kojem kritičkom štampanom izdanju zbornika. Istovremeno, te bajke spadaju u nekoliko najljepših, što je kasnije prevodioce obavezivalo da ih uključuju u svoje prijevode. To su prije svih priče Alauddin i čarobna lampa, te Ali Baba i četrdeset hajduka. Izvornici tih priča bili su zadugo nepoznati. Tek krajem osamdesetih godina prošlog vijeka kustos Nacionalne biblioteke u Parisu, Zotanber, otkrio je dva rukopisa zbornika u kojima se nalazi priča Alauddin i čarobna lampa. Sretnim sticajem okolnosti, Macdonald je nakon toga u bodlejskoj biblioteci u Oxfordu otkrio izvornik priče Ali Baba i četrdeset hajduka i izdao ga 1910. godine. Izvornici nekih drugih priča uvrštenih u Gallandov prijevod nisu poznati. Moguće je da se francuski prevodilac poslužio izgubljenim rukopisom, a nije neosnovana ni pretpostavka da je tokom boravka na Istoku koristio usmeni izvor, vjerovatno maronitskog kazivača Hanu iz Alepa.

Zotanber je, doduše samo na osnovu rukopisne građe u pariškoj Nacionalnoj biblioteci, došao do zaključka da postoje tri kategorije rukopisa Hiljadu i jedne noći. Prvu kategoriju sačinjavaju rukopisi iz azijskih islamskih zemalja i najčešće sadrže samo početni dio Hiljadu ijedne noći. U drugu kategoriju spadaju brojniji rukopisi kasnijeg datuma, nastali u Egiptu, a treću sačinjavaju prijepisi koji se razlikuju od prethodnih, ali se razlikuju i međusobno.

Nema sumnje da su vijekovima nastajali rukopisi zbornika Hiljadu i jedna noć, naporedo s pričama u usmenoj predaji, i vjerovatno naučnicima

predstoje uzbuđenja koja će prirediti otkrivanja novih rukopisa bacajući više svjetla na povijest zbornika. Nije nam poznato, naprimjer, šta je bilo s Gallandovom maronitskom verzijom koju Borges smatra jednako čuvenom kao i Šeherzadinu.{34} Pronalaskom i proučavanjem novih rukopisa ili verzija Hiljadu i jedne noći mogla bi biti podvrgnuta novim provjerama i danas poznata kritička izdanja zbornika kojih ima nekoliko.

1. Izdanje cjelovitog štampanog arapskog teksta Hiljadu i jedne noći prvi put se pojavilo 1825-1843. godine u dvanaest knjiga. Prvih devet izdao je breslavski profesor Maximillian Habicht, a preostale tri izdao je poznati arabist Fleischer nakon profesorove smrti.

Habichtovo izdanje zbornika - u nauci poznato pod nazivom "breslavsko” - zapaženo je kao prvo, ali nije osvojilo status široko rasprostranjenog i kritičkog izdanja. Za osnovu svoga izdanja profesor je uzeo izvjesni tuniški rukopis i poredio ga s drugim rukopisima koji su mu bili pri ruci. On je reproducirao tekst iz datih rukopisa unoseći tek neznatne i nerijetko nespretne izmjene, čitajući pogrešno neka mjesta i unoseći pravopisne greške. Mcdonald se prihvatio proučavanja građe koja je Habichtu poslužila za izdanje "tuniške redakcije” i utvrdio je da se tako može nazvati samo završni dio Habichtovog rukopisa (od 885. noći), a preostali i najveći dio teksta rađen je na osnovu najraznovrsnijeg rukopisnog materijala. U Habichtovim izdanjima nema nekih priča koje sadrže ostala izdanja, a pada u oči i odsustvo "romana” o Omeru an-Numanu.

2. Najrasprostranjenije i najčešće korišteno kritičko izdanje je bulačko (kairsko) koje je tako nazvano po znamenitoj štampariji u kairskom predgrađu Bulak. Na osnovu egipatskog rukopisa, za štampu je to izdanje priredio Englez Mac Noten i zbornik se prvi put pojavio 1835. godine u dvije knjige, a u kasnijim izdanjima najčešće se pojavljuje u četiri toma. Bez izuzetka, naučnici ovo izdanje smatraju jednim od najboljih. Njegov obim sadrži integralni tekst Hiljadu i jedne noći, s tim što su oblici narodnog jezika, uglavnom egipatskog, zamijenjeni književnim.

Bulačko izdanje koristili su najpoznatiji svjetski prevodioci: na engleski jezik preveo ga je Edward Lane, na njemački Max Henning, na talijanski Francesco Gabrieli, na francuski J. C. Mardrus. Na bosanski, srpski i hrvatski jezik do sada nije preveden integralni tekst bulačkog izdanja. Stanislav Vinaver je na srpski jezik preveo Mardrusov rad, što obuhvaća jedva osminu

izvornika. Mardrus navodi da je koristio kao izvornik bulačko izdanje, ali izgleda da ipak nije tako.

Ovaj naš prijevod nije samo prvi prijevod integralnog teksta s arapskog jezika na bosanski (te na hrvatski i srpski) uopće, nego je istovremeno prvi prijevod cijenjenog bulačkog izdanja u nas, čime smo također namjeravali osvježiti domaće prijevode Hiljadu i jedne noći. Uzgred, koristili smo četvrto izdanje (iz fonda Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu, sig. 0-2423-6) objavljeno u četiri toma 1221. godine po Hidžri, odnosno 1903. Tekst na arapskom jeziku urađen je veoma dobro, s minimumom štamparskih grešaka. Povremeno smo, kao eventualni korektiv, koristili (bulačko) izdanje iz 1350. godine po Hidžri (1931) utvrdivši da obiluje štamparskim greškama koje nedovoljno vičnog prevodioca mogu odvesti pogrešnim putem.

3. Također je cijenjeno kalkutsko izdanje zbornika koje se prvi put pojavilo 1839-1842. godine. Budući da je u zadatak prevodiocu pala i redaktura teksta, bili smo upućeni da se povremeno osvrnemo i na kalkutsko izdanje koje je, u cjelini uzevši, vrlo slično bulačkom, ali, naravno, nisu istovjetna. To izdanje preveo je na ruski jezik M. A. Salje (1939. godine), a s ruskog je dospjelo 1949. godine i na srpsko-hrvatski jezik zaslugom prevodioca Marka Vidojkovića.

4. Najzad, jezuitsko bejrutsko izdanje (1880-1882) uvršteno je u kritička izdanja, mada su u njemu, za razliku od prethodnih, izvršena izvjesna moralistička prečišćavanja. Naime, erotski detalji kojih nije malo i koji su mjestimično vrlo pikantni (mnogi prevodioci govore o njima kao o "nepristojnim mjestima”) izbačeni su u bejrutskom izdanju. Uprkos tome, valja odati priznanje arapskom filologu Salhaniju koji je bejrutskim izdanjem zbornika veoma doprinio popularizaciji priča iz Hiljadu i jedne noći u savremenom arapskom svijetu, među najširom publikom, te je i s tog aspekta moguće razumjeti njegove intervencije u tekstu izvornika.

PRIJEVODI NA EVROPSKE JEZIKE

Prijevodi na francuski jezik

Kada se vraćao s jednog putovanja po Srednjem Istoku noseći među ostalim stvarima i jedan nepotpuni rukopis Hiljadu i jedne noći, francuski arabist Galland vjerovatno nije ni slutio kakvo blago predstavlja rukopis o

kome je naprijed ponešto rečeno, a sada ćemo navesti tek nekoliko podataka o njegovom prijevodu. Taj siroti i siromašni arabist počeo je po povratku u Paris prevoditi priče iz Hiljadu i jedne noći ne znajući da radi posao od epohalnog značaja i da će time njegovo ime biti ovjekovječeno. Godine 1704. u pariškoj knjižari Barben pojavio se prvi svezak Gallandova prijevoda i za kratko vrijeme je rasprodat. Uspjeh je bio potpuno neočekivan, fantastičan. Na isto tako dobar prijem naišle su i ostale sveske - njih dvanaest ukupno. Posljednji svezak izašao je 1717. godine, kada je Galland već bio mrtav (1715.), tako da nije dočekao potpuni trijumf svoga djela koje predstavlja tek četvrtinu danas poznatog izvornika.

U vezi s Gallandovim prijevodom postoji jedan prividan paradoks. Naime, najveći broj kasnijih prevodilaca i orijentalista smatra da je Gallandov prijevod, sa stanovišta današnjeg poimanja književnoprevodilačkog rada, najnepouzdaniji i toliko slobodan da vjerovatno ne bi bilo pretjerano nazvati ga prijevodom-interpretacijom. Tako komotan odnos prema izvorniku danas nijedan prevodilac ne može ni zamisliti, a kamoli dozvoliti sebi. Pa ipak - ili upravo zbog toga - Gallandov prijevod je bio neuporedivo najčitaniji, a mnogi i danas u njemu osjećaju omamljujuću aromu. Prijevod inventivnog Gallanda preveden je na mnoštvo jezika, a Borges navodi kako je - da bi paradoks bio potpun - preveden čak i na arapski.{35} Da Galland nije tako odvažno i kreativno prilagođavao arapski izvornik tadašnjem francuskom ukusu, neizvjesno je da li bi sudbina Hiljadu i jedne noći bila upravo takva kakva je sada. Poznajući dobro ukus svojih sunarodnika i savremenika, prevodilac je odstupao od izvornika gdje god mu se činilo da je to prijeko potrebno radi postizanja osnovnog cilja. Zarad finog ukusa i dobrog odgoja, Galand je tražio mjeru u prijevodu tzv. skarednih mjesta, sramežljivo pokrivajući obnaženost izvornika. Andre Gide mu je 1921. godine (u Morceaux choisis) zamjerao zbog čestitosti, a Borges se gotovo ljuti na Gidea, vjerovatno s pravom, jer ugledni Francuz olahko je zanemarivao značaj vremenske distance.

Za žaljenje je što Galland u svoj prijevod nije uključio mnoštvo stihova, a i one koje je zadržao preveo je prozom ne izdvajajući ih od ostalog teksta.

Znatno poslije Gallanda, kada se u Evropi već pojavilo više prijevoda, na francuskom jeziku je 1899. godine objavljen znameniti prijevod Mardrusa koga su dugo kitili epitetom "najvjernijeg prevodioca” priča iz Hiljadu i jedne noći. Vjerovatno je podnaslov Doslovni prijevod cjelovitog arapskog teksta trebalo da čitaocu odmah sugerira takav zaključak. Razumije se da isticanje

"doslovnosti” u naslovu ima sasvim određenu vezu sa odveć "kreativnim” prijevodom Gallanda. Međutim, pokazalo se da je Mardrusov prijevod daleko od doslovnosti, a mnogo bliže Gallandovoj samodovoljnosti. Mardrus je smatrao dopuštenim takve vrste intervencija za koje je vjerovao da poboljšavaju pismenost i unapriješuju stil zbornika. Znao je ubacivati čitave međuigre, dodavati nebitne pojedinosti, te unositi obilje vlastitih emocija i eksplicirati vlastiti stav prema stvarima ili pojavama. Zato Borges veli da Mardrus "ne prevodi riječi, nego prizore iz knjige: prevodioci te slobode nemaju, ona je dopuštena crtačima”.[36] Mardrusovi opisi su znatno raskošniji i u življim tonovima nego što su Šeherzadini, a kada mu nešto zasmeta ne libi se da to ispusti. Istini za volju, tako osvojena, možda i uzurpirana prevodiočeva sloboda veoma je plodotvorna: on je nadahnut, inventivan i, reklo bi se, samodovoljan, te djelo u njegovom prijevodu diše novim dahom i diči se drukčijim, gizdavim ruhom. Učeni arabisti danas ne mogu biti impresionirani Mardrusovom slobodom, ali su mu znameniti književnici upućivali velikodušne pohvale. Već spomenuti Andre Gide uputio mu je zapažene komplimente kontrastirajući njegov prijevod s Gallandovim, a ustreptali Borges 1935. godine zaključuje o Mardrusovom prijevodu: "Nama mora biti važna njegova nevjernost, njegova stvaralačka i sretna nevjera.”[37]

Mardrusov prijevod ne može izdržati naučničku kritiku. On je bio opsjednut idejom da sačini prijevod izuzetnih književnih vrijednosti nadmeno se odnoseći prema relativno siromašnom stilu izvornika i ne mareći ni najmanje za naučničke preciznosti. Preduzimljivi francuski ljekar tako je postigao svoj cilj jer je prijevod doživio ogroman uspjeh, možda baš zahvaljujući prevodiočevoj samovolji i uprkos upozorenjima stručnjaka na njegovo vrlo površno poznavanje arapskog jezika: ushićeni čitaoci nisu tražili naslovom proklamiranu tačnost prijevoda i nisu se osjećali prevarenim, već su se sa zadovoljstvom prepuštali zapljuskivanju Mardrusovog jezika čije se deskripcije znaju obrušavati u pravim slapovima.

Tokom rada na našem prijevodu povremeno smo "zavirivali” u Mardrusov rad, te u onaj koji je sa Mardrusovog prijevoda sačinio Stanislav Vinaver na srpski jezik. Brzo smo utvrdili da francuski ljekar, čijoj slavi je doprinijelo i uspješno oslobođenje od Gallandove sramežljivosti pri prevođenju erotskih detalja, ne može biti od pomoći iako se, navodno, i on služio bulačkim izdanjem. Štaviše, s obzirom na velika odstupanja u odnosu na originalni tekst, vrlo ozbiljno dovodimo u sumnju njegovu tvrdnju da se služio upravo tim izdanjem. U izvorniku ima veoma malo ritmizirane proze

koju Mardrus tek povremeno ritmizira, a neka mjesta koja u izvorniku nemaju ni ritam ni rimu on je pokušao ritmizirati i rimovati brzo gubeći koncentraciju. Ilustracije toga truda ponudit ćemo u odjeljku o Vinaverovom prijevodu na srpski jezik. Najzad, u velikom broju slučajeva stihovi u Mardrusovom i Vinaverovom prijevodu naprosto su neprepoznatljivi u odnosu na izvornik i vrlo grubo brkaju se forme: nekada stihove prenose u distisima, nekad u katrenima, itd.

Takav odnos prema izvorniku može biti nevažan čitaocu koji ne poznaje arapski jezik i originalni tekst, ali za svakog arabistu Mardrusov rad mora predstavljati izazov da se pokuša doći do prijevoda koji će također imati velike estetske vrijednosti, ali i s više uvažavanja odnositi se prema originalnom tekstu. Nužnost prevladavanja Mardrusovih slabosti davno je postala neodložnom.

Prijevodi na engleski jezik

Dvadeset godina nakon Gallandove smrti rodio se engleski prevodilac Hiljadu i jedne noći Edward Lane. Preozbiljni prevodilac Lane, koji je objavio svoj rad u periodu 1839.-1841. godine, tako je temeljito pristupio prevodilačkom zadatku da je punih pet godina proveo u Kairu u okviru priprema za poduhvat. Potpuno se poistovjećujući s Arapima, živio je s njima danonoćno, upražnjavajući sve arapske običaje i marljivo učeći jezik, te je tokom tih pet godina temeljito savladao arapski jezik i detaljno upoznao egipatske naravi. Međutim, ništa mu nije pomoglo da potisne britansku sramežljivost i puritanski moral. Laneova krutost u tom pogledu imala je vrlo ozbiljne posljedice za njegov prijevod kome ne znamo ravna po moralizatorskim intervencijama, ispuštanju dijelova priča, ili čitavih priča koje su mu se činile nepodesnim. U mnoštvu čednih fusnota Lane objašnjava kako izostavlja "gadosti”, potpuno "pokudne zgode”, kako mu je neki redak "odveć vulgaran za prevođenje”. U jednoj napomeni, naprimjer, stoji i to da je Priča o Bojadžiji potpuno nepodesna za prijevod. Svaki erotski detalj, čak i aluzije na putenost, ovaj učeni prevodilac je revnosno i nemilosrdno, s gađenjem, progonio sa svojih stranica opterećujući ih obiljem sterilnih tumačenja.

I ne samo to. Budući da je zaista dobro poznavao muslimanske običaje i egipatski folklor, Lane je neumorno ispisivao tumačenja demonstrirajući učenost: objašnjavao je način odijevanja, jelovnik, vjerske obrede, igre: sve do teksta o kapilarnosti nogu kraljice Belkise. Čitaocu naprosto pamet staje

zbog saznanja šta sve Lane ne umije tumačiti u svome prijevodu. Moglo bi se reći da je kao svojevrsna nagrada za tu učenost uslijedilo objavljivanje bilješki u posebnoj knjizi pod naslovom Arapsko društvo u srednjem vijeku, knjizi koja je ocijenjena kao prava etnografska enciklopedija.

Laneova naučnička strogost i akribija, izvrsno poznavanje arapskog jezika i običaja, čitavi zborovi sramežljivih a glagoljivih fusnota u dnu stranice kojima je zadatak da opravdaju inkvizitorski progon erotike arapskog zbornika i, naravno, etnografska dimenzija djela, pribavili su ugled njegovom prijevodu koji je, recimo još, podražavao jezik Biblije.

Odnos prenaglašene dokumentarnosti prevodiočevog neodmjerenog tumača i umjetničke vrijednosti fantastičnih priča zaista mogu biti problematični sa stanovišta današnje metodologije nauke o književnosti, ali ne možemo prešutjeti činjenicu da je Encyclopedia Britannica zaključila kako je Laneov prijevod "i danas najbolji za zaista ozbiljne svrhe”. Salje također smatra da je Laneov prijevod arapskog izvornika "u pogledu tačnosti” bolji od svih ranijih i od većine kasnijih prijevoda.[38] Saljeva pozitivna ocjena ne može začuditi čitaoca koji se susreo s njegovim prijevodom: "tačnost prijevoda” i brojne bilješke, sve do priloga o arapskoj metrici, odlikuju rad ruskog prevodioca, premda je njegov tumač neuporedivo skromniji od Laneovog.

Laneov odnos nepodnošljivosti prema erotici u Hiljadu i jednoj noći ozbiljno je iritirao drugog značajnog engleskog prevodioca, konzula Richarda Francisa Burtona, koji je 1872. godine počeo prevoditi Hiljadu i jednu noć odnoseći se prema izvorniku tako da možemo reći kako je njegov prijevod "uperen” protiv Laneovog.

Veliki svjetski putnik Burton, jedan od rijetkih kršćana koji su posjetili Mekku i koji je u derviškim odorama radio kao liječnik u Kairu, prihvatio se prijevoda kalkutskog izdanja Hiljadu i jedne noći riješen da, između ostalog, šokira britanski puritanski moral prema kome je odmalehna imao averziju. On je svoj prijevod u deset knjiga također snabdio mnoštvom primjedbi, ali je, za razliku od sramežljivog Lanea, s posebnim užitkom prevodio erotske detalje trudeći se da od svih mogućih varijanti pronađe najskarednije. Ta mjesta je naročito isticao da bi u desetoj i posljednjoj knjizi u pogovoru napisao poseban odjeljak pod naslovom Pornografija. Prevodilac je uz kalkutsko izdanje koristio i neka druga, a prijevod je dopunjavao i pričama iz breslavskog izdanja, što je znatno povećalo obim prijevoda koji je, uz Payneov, prvi prijevod integralnog teksta na engleski jezik.

Neuobičajeno energični Burton koji je ostavio sedamdeset i dva svezka vlastitih djela sačinio je prijevod Hiljadu i jedne noći s takvom srčanošću i otvorenošću kako to niko prije njega nije učinio: sočni prijevodi erotskih detalja i obilje primjedbi koje svjedoče o njegovoj velikoj samouvjerenosti više nego o učenosti za mnoge su bili dovoljno jak razlog da s poštovanjem govore o Burtonovom prijevodu. Ne samo čitaoci, već i neki specijalisti arabisti s uvažavanjem su se odnosili prema tome prijevodu. Međutim, ima i onih koji netolerantnim tonom ocjenjuju Burtonov prijevod kao nečitljivu smjesu arhaizama i barbarizama.

Burtonov prijevod ima još jednu odliku koja ga čini jedinstvenim u odnosu na ranije prijevode, izuzimajući Payneov. Budući i sam pjesnik, Burton se odvažio na prepjev stihova iz Hiljadu i jedne noći, što je uistinu ravno podvigu čijeg nemjerljivog značaja može biti svjestan samo onaj ko zna kako je klasična arapska poezija dovedena do tehničke perfekcije. Istina je da mnogi nisu zadovoljni Burtonovim prijevodom stihova,[39] ali se nama čini dostojnom pohvale sama odvažnost toga srčanog engleskog konzula koja će služiti kao primjer i izazov onima što će doći poslije njega. Jer, ne računajući ispuštanje stihova kakvo bilježimo u prijevodima Hiljadu i jedne noći, pretežno prozno prenošenje stihova lošije je od svakog prepjeva.

Burtonov veoma obiman prijevod (uključivao je čak i prijevode sa drugih jezika) predstavlja pravu bibliofilsku vrijednost: štampan je samo u hiljadu primjeraka, za pretplatnike "Burton Cluba”, a sudskim ugovorom precizirano je da neće biti ponovljenih izdanja.

Na engleskom jeziku je zapažen i Payneov prijevod Hiljadu i jedne noći koji je također štampan samo za pretplatnike, u vrlo malom tiražu (500 primjeraka) i koji je bio izuzetno skup. S Burtonovim se može porediti utoliko što je, uz njega, prvi potpuni prijevod na engleski jezik; zatim, John Payne koristio se breslavskim izdanjem, pored kalkutskog koje mu je služilo kao osnova, tako da su od ukupno devet knjiga čak četiri dopune iz drugih često nekritičkih izdanja.

Valja zabilježiti da je John Payne naučio arapski jezik samo zato da bi preveo Hiljadu i jednu noć. Radeći taj odgovorni posao veoma pažljivo, težio je da da što je moguće vjerniji prijevod. Erotska mjesta u zborniku - taj uvijek aktuelni prevodilački problem - nije ispuštao, ali je, u nedostatku odvažnosti - "ogrtao” ih arhaizmima ili provincijalizmima malo poznatim širokom krugu čitalaca.

Payne je također prepjevao stihove, a o tome njegovom poduhvatu ruski prevodilac Salje izražava se negativno jedva suzdržavajući bijes i optužujući ga da je "svjesno uveo u zabludu čitaoce koji ne znaju arapski jezik". Zamjera mu što je stihove preveo "običnim evropskim metrom" koji ima malo zajedničkog s metrom originala.[40]

Kao i u Burtonovom primjeru, skloni smo podržati izuzetne napore da se prepjevaju stihovi, izražavajući ovdje čuđenje Saljeovoj zamjerci zbog "običnog evropskog metra": zar je potrebno objašnjavati stručnjaku razliku između kvalitativne i kvantitativne (arapske) metrike, te previđati rizike koje to razlikovanje implicira u prevodilačkim poduhvatima?

Prijevodi na njemački jezik

Premda su se naučni radovi o Hiljadu i jednoj noći rano javili u Njemačkoj - među prvima u Evropi - prijevodi na njemački jezik u to doba nisu rađeni istom dinamikom kao na francuskom i engleskom jeziku.

Prvi prijevod na njemački jezik potpisao je Gustav Weil (1839.-1842) objavivši ga u četiri knjige. Njegov rad uglavnom je povoljno ocijenjen, a hvalio ga je i sam Burton.

Uz njemačkog Židova Gustava Weila koji je savjesno obavio posao, bilježimo i prijevod Maxa Henninga, lajpciškog arabiste i prevodioca Kurana. Upućeni čitaoci ocjenjuju njegov stil kao suhoparan i monoton. Obim Henningovog prijevoda je prevelik jer je, sastavljajući vlastiti zbornik, koristio više izdanja među kojima i Zotenberov rukopis i Burtonov dodatak Hiljadu i jednoj noći.

Lajpciška firma "Insel- Ferlag" počela je 1921. godine izdavati Greveov prijevod koji je, zapravo, prijevod Burtonovog djela, izuzimajući Greveove enciklopedijske bilješke. Kasnije se izdavač počeo baviti idejom da se priredi izdanje u kome bi Greveov prijevod bio tek uporeden s arapskim tekstom, a da se ponovo prevedu samo stihovi. Međutim, od te zamisli se odustalo, pa se prevođenja arapskog izvornika latio semitolog E. Littmann.

Littmannov prijevod u šest svezaka (1923.-1928.) dočekan je uz sveopće pohvale. Encyclopedia Britannica izdašno hvali ovaj prijevod kao "najbolji od svih koji danas kolaju". Njegov stil je blizak izvorniku: razumljiv, čitak, bez patosa i ushićenosti. Staložen i mirni prevodilac je bez ustezanja, ali i bez prenaglašavanja, prevodio erotska mjesta oko kojih su se raniji prevodioci toliko sporili. Njemački discipliniran, Littmann je odmjeren i u pisanju napomena mjestimično korisnih za razumijevanje teksta.

Što se tiče stihova, preveo ih je, poput Burtona i Paynea, na njemački metar navodeći s pravom i možda ciljajući na drukčije prevodioce da bi zvučalo čudno, kao prijevara, kada bi nakon bezbroj puta nagoviještenih stihova ("o tome je neko izgovorio divne stihove”, neumorno kazuje Šeherzada) uslijedio prozni, filološki i estetski neutralni zapis sjajnih stihova izvornika. Drugi prevodioci - naročito oni rani, ali je bilo i potonjih - nisu marili za takva razočarenja koja su priređivali čitaocima, vjerovatno zbog toga što su bili svjesni svoje književničke i prevodilačke inferiornosti u odnosu na pjesničku perfekciju izvornika. Sve u svemu, čini se da je njemačka čestitost u Littmannovom prijevodu na najbolji način ostvarila susret s plemenitim arapskim izvornikom.

Prijevod na talijanski jezik

Sticajem okolnosti na koje smo ranije ukazali, nemamo podataka o prijevodima Hiljadu i jedne noći na talijanski jezik osim o onome iz pera najpoznatijeg talijanskog arabiste Francesca Gabrielija u čiji rad smo imali i neposredan uvid. Gabrieli je dovoljno poznat i autoritativan da njegov prijevod može biti predstavan za talijansko govorno područje, bez obzira na to što je njegova Historija arapske književnosti (prevedena u nas) s razlogom naišla na višekratne negativne ocjene u našoj publici.

Izdavač "Einaudi” je 1948. godine u četiri knjige objavio prvo izdanje Gabrielijevog prijevoda Hiljadu ijedne noći sačinjeno po bulačkom arapskom izdanju. Djelo je opremljeno prevodiočevim valjanim predgovorom i odmjerenim napomenama u dnu stranice.

Gabrielijev prijevod je naučnički temeljito i ozbiljno urađen. To je pouzdan i discipliniran, gotovo strog prijevod koji ulijeva povjerenje. Međutim, te prevodiočeve osobine zahvaljujući kojima se prijevod u cjelini može smatrati dobrim, možda i više od toga, pokazale su se nedostatnim u susretu sa stihovima Hiljadu i jedne noći. Upravo onome od čega je zazirao hvaljeni Littmann i čemu je uspio sretno umaći, podlegao je učeni Gabrieli.

Naime, stihovi u Gabrielijevom prijevodu ničim ne podsjećaju na stihove, a iz proznog teksta izdvajaju se samo drugom vrstom sloga. Sav prevodiočev napor usmjeren je na doslovno i precizno prenošenje značenja stihova u formi proznih zapisa. U tom smislu uspjeh je potpun: značenje stihova preneseno je pouzdano (premda često nije lahko ni to ostvariti), ali ostaje za žaljenje što im nije data ma kakva prozodijska forma. Štaviše, Gabrieli ide tako daleko da ne razlikuje polustihove koji čine stih u klasičnoj arapskoj poeziji, već redovno

dva polustiha prevodi jednim stihom pri čemu se granice polustihova ne mogu ni nazrijeti. Saosjećajući sa talijanskim čitaocem, pokušavamo zamisliti njegovo razočarenje, koje je tako razložno izbjegavao Littmann, kada nakon najave stihova uslijede nemušti prozni zapisi.

Osnova Gabrielijevog prijevoda je bulačko izdanje, a povremeno je konsultirao kalkutsko. Najzad, ugledni talijanski arabist povodio se za brojnim prethodnicima koji su osnovama svojih izdanja dodavali priče posuđene iz drugih rukopisa ili redakcija. Tu praksu kojoj se ne može prigovoriti uveo je već prvi evropski prevodilac Galland. Tako je i Gabrieli dodatku svoga prijevoda priložio priču Aladin i čarobna lampa koje nema ni u bulačkom, ni u kalkutskom izdanju.

Prijevodi na ruski jezik

Ruska prijevodna literatura je začuđujuće dugo ostala bez prijevoda Hiljadu i jedne noći neposredno s arapskog jezika. Čak se i ruska orijentalistika, koja je u postrevolucionarnom Sovjetskom Savezu postala veoma jaka, nedovoljno zanimala za taj zbornik. Bibliografi su rijetko bilježili ruske radove o Hiljadu i jednoj noći, pa je i čuvena Chauvinova Bibliografija zaobišla slavenske jezike. Ruska bibliografija o Hiljadu i jednoj noći stiže veoma kasno, iz pera akademika Krimskog koji ju je priložio uz prijevod na ruski jezik već navođenog Oestrupovog djela o izučavanju Hiljadu i jedne noći. U tome radu Krimski navodi četiri glavna ruska prijevoda.[41]

1. "Dobar prijevod” na ruski jezik potpisao je Ju. Dopeljmajer, ali s francuskog jezika, tačnje preveo je Gallandov rad. Prema tome, Dopeljmajerov rad ne samo da nije prijevod s arapskog jezika, već ne predstavlja ni integralni tekst. Izdanje se pojavilo u tri toma (Moskva, 1889-1890) sa cijenjenim predgovorom akademika Veselovskog drugom tomu.

2. S "neuljudnog” francuskog prijevoda (Mardrusovog) pojavio se prijevod na ruski jezik, u četiri toma (Moskva, 1902).

3. Laneov prijevod na engleski jezik prenijela je na ruski L. Šelgunova. Izdanje se pojavilo u dva toma u Moskvi 1908.-1909. godine i doživjelo je dva izdanja. Ne raspolažemo s više podataka o ovim prijevodima.

4. Prvom prijevodu s arapskog jezika pristupio je M. A. Salje (po kalkutskom izdanju). Izdavanje djela, čiji je redaktor akademik I. Ju. Kračkovski, završeno je 1939. godine. Opremljeno je odličnim predgovorom prevodioca kome prethode kratke uvodne besjede Maksima Gorkog i Sergeja Oljdenburga. Izvrsne ilustracije (djelomično u boji) uradio je N. A. Ušin.

Saljeov prijevod za nas ima poseban značaj zbog toga što je preveden na srpskohrvatski jezik (prev. Marko Vidojković) i zato što je to do danas jedini prijevod integralnog arapskog teksta na jezike naroda bivše SFRJ, a doživio je mnoštvo izdanja. To su razlozi zbog kojih zaslužuje poseban i duži osvrt koji ćemo ponuditi u narednom odjeljku: čini nam se uputnijim da tamo iznesemo svoja zapažanja zato što nismo imali uvid u prijevod na ruski jezik, već Saljeov rad poznajemo samo preko Vidojkovićevog prijevoda. Napominjemo da taj posredni uvid ne predstavlja prepreku za kritički osvrt, jer ćemo pažnju usredsrediti samo na ona mjesta za koja ni na tren ne sumnjamo da bi mogla biti posljedica razlikovanja Saljeovog i Vidojkovićevog jezika.

PRIJEVODI NA BOSANSKI, HRVATSKI I SRPSKI JEZIK[42]

Ni na jedan od navedenih jezika nije preveden integralni tekst Hiljadu i jedne noći s arapskog jezika. Osim toga, malo radova je napisano o tome djelu i, koliko znamo, jedino je bibliograf Bisera Nurudinović u svoje dragocjene bibliografske sveske uključila radove o Hiljadu i jednoj noći, ali ni taj pregled nije cjelovit budući da Bisera Nurudinović obuhvaća samo određene periode.[43] Mi ćemo ovom prilikom registrirati parcijalne i cjelovite prijevode Hiljadu i jedne noći na navedene jezike, ali zbog ratnih okolnosti i zbog činjenice da su agresori spalili najveće bošnjačke bibliotečke fondove nismo u stanju registrirati i sva izdanja tih prijevoda. Zbog istih razloga, koje bi cinici nazvali objektivnim, ne pretendiramo na to da je konačan naš uvid u izdanja i studije o Hiljadu i jednoj noći. Pridržavamo pravo da ga dopunimo u neko doba mentalnog ozdravljenja jurišnika i na samu ideju Bosne.

Naše prijevode navodit ćemo abecednim redom.

Alija Bejtić je poznati bošnjački orijentalist u čijem opusu se nalazi i manji dio prijevoda Hiljadu i jedne noći s arapskog jezika. Njegovi prijevodi doživjeli su nekoliko izdanja i priče su uvrštavane u razne izbore. Koliko znamo, prvi prijevod pojavio se u Zagrebu 1951. godine pod naslovom Tisuću ijedna noć (izbor, prijevod i tumač: A. Bejtić) na 480 strana. Čitaoca u

Predgovoru očekuje "upozorenje” da je štivo namijenjeno široj čitalačkoj publici, a posebno srednjoškolskoj omladini. Zagrebački izdavač "Mladost” je iste godine objavio knjižicu Bejtićevih prijevoda pod naslovom Čarobni konj. Bajke iz Tisuću i jedne noći. U izdanju sarajevskog "Veselina Masleše” (2. izdanje 1986), pod naslovom Hiljadu i jedna noć, objavljene su priče Sedam Sindbadovih putovanja, Čarobni konj, te Bajka o trgovcu i duhu. Nažalost, nije poznato koji arapski izvornik je koristio A. Bejtić, te je teško prići mu kritički.

Osman Nuri Hadžić i Fehim Spaho prvi su u nekadašnjoj Jugoslaviji pristupili prevođenju Hiljadu i jedne noći s arapskog jezika. Njihovi prijevodi objavljivani su u bošnjačkom mjesečniku "Behar” (god. II- VII), a kasnije su sabrani u četiri zasebne sveske. Nažalost, ova dvojica arbista preveli su samo 96 noći, ali se kasnije pojavio jedan naslov sa 206 prevedenih noći.{44} Do ovoga prijevoda nismo mogli doći, te smo imali tek djelomičan uvid u njega u god. II "Behara” (Sarajevo, 1901.-2.). Na osnovu toga možemo reći da je prijevod sasvim dobar i - kako bi rekli neki prevodioci - tačan. Naracija je tečna, relaksirajuća, u stilu bajki, kao što i priliči. Patina Nuri Hadžićevog i Spahinog jezika sa današnje distance uglavnom godi, premda je mjestimično očigledno da bi bilo poželjno odmjereno lektorsko uređivanje. Ipak je od tada prošlo mnogo vremena! Ni ovi prevodioci ne navode podatke o svome izvorniku.

Među prijevodima s drugih jezika, bilježimo one iz pera Janje Jovanović i Vande Ivanišević kojima je kao izvornik poslužio prijevod na njemački jezik. Nažalost, nije poznato koji je njemački izvornik korišten: možda je to jedan od onih prijevoda koji se također nisu služili originalnim arapskim tekstom i u tom slučaju je put do originala veoma dalek. Ovdje je očigledno kako u odgovornim prevodilačkim i izdavačkim poslovima nije dovoljno naznačiti samo s kojeg jezika je djelo prevedeno, već je prijeko potrebno navesti, ukoliko "pozajmljeni” prijevod nije s originala, ime prevodioca čije djelo je uzeto kao izvornik.{45} Rad ovo dvoje prevodilaca objavljen je u dvije knjižice sarajevske biblioteke "Lastavica”: jedna pod naslovom Sindbad Moreplovac (1965), a druga je Ali Baba i četrdeset razbojnika (1962).

Besim Korkut - taj prevodilac impresivne energije koji je preveo Kuran s arapskog na bosanski jezik, i to veoma uspješno{46} - objavio je najviše prijevoda Hiljadu i jedne noći, premda je i to veoma malo u odnosu na cjelovit arapski izvornik. Korkutovi prijevodi su, s razlogom, doživjeli najviše izdanja u raznim izborima, te se stvara utisak o većem obimu

njegovih prijevoda nego što ih zaista ima. Davne 1953. godine pojavile su se četiri knjižice Korkutovih prijevoda u izdanju beogradske "Jugoštampe”, opremljene crnobijelim ilustracijama Save Nikolića: Šeherzada i druge bajke iz 1001 noći (str. 83); Sindbad Moreplovac, Ali Šar i lepa Zumuruta. Bajke iz 1001 noći (str. 92); Čarobni konj i Hasan Zlatar. Bajke iz Hiljadu i jedne noći (str. 92); Ali Baba i četrdeset razbojnika i druge bajke iz 1001 noći (str. 77). Za ovim knjigama slijedila su nova izdanja Korkutovih prijevoda pod novim naslovima, da bi 1990. godine, znatno nakon prevodiočeve smrti, Sulejman Grozdanić priredio izbor iz Korkutovih prijevoda pod naslovom Hiljadu i jedna noć popratívši izbor vlastitim predgovorom i dijelom napomena, te bilješkom o prevodiocu.[47]

Pedantni i marljivi sarajevski arabist Besim Korkut (i njegovi izdavači) napravili su začuđujući propust ne navodeći kojim izdanjem arapskog izvornika se prevodilac koristio. Običnom čitaocu dovoljno je istaknuti podatak da su priče prevedene s arapskog jezika, ali - budući da izdanja arapskog teksta nisu podudarna - otežan je kritički pristup prijevodu za one čitaoce koji bi htjeli vrednovati Korkutov rad. Tako smo i mi na više mjesta bili u prilici da se ne složimo s prevodilačkim rješenjima, ali nas je anonimnost izvornika sprječavala u tome. Ilustracije prevodilačkih nedostataka, ili izvjesne nedorađenosti, koje ćemo ponuditi u nastavku izlaganja uzimali smo samo u onim slučajevima kada smo bili sigurni u odnos podudarnosti originala i prijevoda.

Opći utisak o Korkutovim prijevodima je povoljan: to je korektan i "vjerodostojan” djelimični prijevod Hiljadu i jedne noći. Usuđujemo se reći da je to najbolji prijevod na naš jezik, računajući čak i posredne prijevode sa evropskih jezika. Već pri prvome kontaktu s njime, čitalac osjeti ugodu prepuštajući se lagahnom i relaksirajućem pripovjedačkom toku i smirenom jeziku koji uspješno podražava jezik naših narodnih priča. Očigledno je duh narodnih priča bio sasvim blizak Korkutu.

Prevodiočevo sjajno poznavanje arapskog jezika (završio je studij na kairskom al-Azharu) na takvom je nivou da nam se čini kako nadmašuje poznavanje vlastitog jezika. Međutim, tu se suočavamo s jednim prividnim paradoksom koji se, nažalost, ispoljio u Korkutovim prijevodima. Naime, u njegovom primjeru vidimo kako izvrsno poznavanje jezika izvornika ne predstavlja automatski nenadoknadivu prednost u prevođenju književnog umjetničkog teksta. Jer, uspješno prevodiočevo stilsko kreiranje koje djelu daje život, bolje reći: živost u novoj sredini djelotvornije je od učenog

prijevoda i demonstrativnog poznavanja jezika originala. Prema tome, naša polazna ocjena o korektnosti i vjerodostojnosti prijevoda - ocjena koja je upućivana i nekim evropskim prijevodima - izražava poziciju čitaoca-profesionalca, a ne puni vrijednosni sud, estetičku poziciju utemeljenu na estetskim vrijednostima prijevoda.

Kao ilustraciju prethodnog, navest ćemo dva odlomka Korkutova prijevoda uzeta nasumično: oni nisu ni najbolji ni najgori, ali svjedoče o manjkavostima karakterističnim za prijevode s arapskog na bosanski jezik.{48}

Naime, nakon maločas spomenute prvotne lagodnosti koju osjeti pri susretu s ovim prijevodom pažljiv čitalac se počne vrpoljiti zbog neugodnog prodora arapskih sintaksičkih obrazaca stranih našem jeziku. Nevolja je utoliko veća što je povrijeđen ukus običnog čitaoca, neupućenog u jezik izvornika. Povodom prvog odlomka moglo bi se raspravljati, a povremeno bi to bilo i poželjno, o drukčijoj organizaciji rečenica,{49} ali ovom prilikom ukazujemo samo na nepodnošljiv žamor zamjenica koje prijevod opterećuju pravim komunikacijskim šumom, iako su u izvorniku neumitne i veoma funkcionalne:

"Onda ga ostaviše da onako leži na zemlji, a one produžiše svoj put. Ja se prestravih kada to vidjeh, ali srce moje ostade u one djevojke. Ne prođe više od sata pa se pojaviše ljudi i svako uđe u svoj dućan, svijet poče da hoda čaršijom i okupiše se oko onog pogubljenog zagledajući ga. Ja onda izađoh iz svog skloništa, niko me ne primjeti. Ljubav prema onoj djevojci bijaše ovladala mojim srcem, te se ja počeh potajno raspitivati za onu djevojku, ali mi niko o njoj ne znade ništa reći. Napustih onda Basru noseći tugu u svom srcu zbog ljubavi prema onoj djevojci. Kada evo sad ugledah ovog tvog sina, vidjeh da je prava slika i prilika one djevojke.”{50} Na istoj strani, malo prije toga, spotičemo se o zgrčenu rečenicu, tipičnu po doslovnom prevođenju vrlo frekventne arapske relativne rečenice:

"Onda vidjeh jednu mladu djevojku koja je jahala na konju koji je jedva dizao noge zbog silnog zlata, srebra i dragog kamenja koje je bilo na njemu i na njoj.”

Nema sumnje, prevodilac odlično poznaje arapski jezik čije relativno sintaksičko siromaštvo ne uspijeva uvijek prevladati bogatijom sintaksom svoga jezika. Ustvari, u dobronamjernom osvrtu nužno je reći da bi još jedno pažljivije Korkutovo čitanje teksta (ono posljednje i podalje od izvornika) donijelo neslućena poboljšanja. Čak i savjesno lektorsko "umivanje” teksta dalo bi razgaljujuće rezultate.

Što se tiče stihova, Korkut im pristupa odvažnošću učenog arabiste: razumije ih sasvim dobro, ali blago ritmiziranje ne prikriva sasvim odsustvo poželjnog pjesničkog afiniteta. Stihovi nisu rimovani i prevođeni su u "blokovima”, a ne u distisima ili u strofama.

Najblistavija mjesta Korkutovog prijevoda su vrlo česte fraze koje je, možda, i ponajteže prenositi u drugi jezik jer bi ih (doslovni) prijevod uistinu sakatio. Neće biti pretjerano ako kažemo da naš prevodilac naprosto ima instinkt za njih i da one, tako sretno prenesene, doprinose povremenom tonu spontanosti njegovog prijevoda.

Prijevod turkologa Jasne Šamić već smo spomenuli. I pored najbolje volje, nije moguće ozbiljnije ga tretirati osim kao povod za jednu značajnu digresiju. Naime, prevodioci koji, poput Jasne Šamić, ne navode čak ni s kojeg jezika su preveli djelo zameću trag kritici neodgovorno sprječavajući svaki ozbiljan pristup i provjeru svoga rada i izlažući čitaoce velikim rizicima.[51]

Marku Vidojkoviću pripada velika zasluga za prvi prijevod integralnog teksta Hiljadu i jedne noći. Ni prije ni poslije njega, naša publika nije imala prilike da se upozna s cjelovitim zbornikom, te je Vidojkovićev rad od izuzetnog značaja, uprkos neveseloj činjenici da to nije prijevod s originala, već s ruskog jezika. Valjda je sudbina htjela da i taj ruski prijevod, Saljeov, bude prvi cjelovit prijevod s arapskog na ruski jezik.

S obzirom na takvu izuzetnost prijevoda i na ogroman uticaj koji je ostvario kod naroda bivše SFRJ preko više ponovljenih izdanja formirajući, kao jedini, predstavu i doživljaj cjelovitog izvornika, potrebno je osmotriti ga pažljivije, ali bez pretenzija da se na ovome mjestu ponudi iscrpan kritički pristup tako monumentalnom djelu. Pri tome podvlačimo ranije upozorenje da o Saljeovom radu sudimo na osnovu Vidojkovićevog prijevoda. Razumije se da smo svjesni rizika koje takav pristup sadrži, pa smo zahvatili samo one dijelove prijevoda za koje smo sigurni da razlika između ruskog i srpskog jezika ne može biti uvod u pogrešno zaključivanje. Istovremeno, kritički osvrt na Saljeov prijevod implicira naše prevodilačke ideale: gdje god smo bili svjesni njegovih grešaka ili propusta, nastojali smo ih prevladati vlastitim prevodilačkim rješenjima jer bez toga naš posao ne bi imao nikakve svrhe.

Istini za volju, uvjereni smo da Saljeov prijevod u cjelini, uprkos pozitivnim stranama u odnosu na zatečene prijevode, o čemu će također biti riječi, ne može zadovoljiti zahtjeve naše čitalačke publike uglavnom zbog dva razloga. Prvo, tekst nije preveden s arapskog jezika, a posredni prijevodi

u pravilu nemaju vrijednost koju imaju neposredni. Drugo, prijevod djela iz orijentalne književnosti preko ruskog jezika na srpski, a naročito na bosanski jezik, ne može zadovoljiti zbog niza faktora koje bismo, uvjetno, mogli nazvati zbirom kulturoloških činjenica, te zbog vrlo različitih tradicija i miljea. Primjera radi, glagol poselamiti uobičajen u bosanskom miljeu nema isti status ni referencijalnost u ruskom jeziku, ili riječ surma koju su Bošnjakinje donedavno koristile upravo pod tim imenom nemaju istu "boju” za Ruskinje. Dovoljno je spomenuti i to kako našeg "običnog” Abdullaha udaljava Vidojkovićeva grafija Abd-Alah ili (Selimovićevog) Nuruddina čudni oblik Nur-ad-din. S višečlanim imenima višestruko je teže. U ruskom i srpskom prijevodu svijet džina, recimo, s krajnjom nepažnjom pretvara se u svijet džinova, iako te dvije vrste bića nemaju ničeg zajedničkog, na šta smo ukazali u jednoj napomeni svoga prijevoda. Štaviše, pretvaranje džina u džinove pruža čitaocu vrlo pogrešne predstave i emitira niz pogrešnih informacija iz svijeta originala i o tome svijetu.

Sve u svemu, dio leksike Hiljadu i jedne noći i čitav onaj složeni sistem koji nazivamo "mentalnim sklopom” nisu jednako daleki Rusu i Bošnjaku, što prevodilački posao mora s mnogo takta uvažavati.

Ovome možemo dodati i jednu odliku Saljeovog prijevoda, uvjereni da joj se iščuđava i ruski čitalac. Stručnjacima je utoliko čudnija što se javlja uprkos već dugoj tradiciji u prevođenju Hiljadu i jedne noći u šta je Salje imao dobar uvid, i bez obzira na redakturu jednog od najčuvenijih svjetskih arabista - Kračkovskoga. Pod tom odlikom mislimo na doslovno i dosljedno prevođenje izraza, ili fraza, koji svojom nesuvislošću zaista prkose svakoj dobronamjernosti. Uz to, ima i iznenađujuće velik broj materijalnih grešaka u prijevodu, često i tamo gdje se ne bi očekivale.

Prije nego što navedemo tipične greške i rogobatnosti, moramo predočiti prevodiočevu rečenicu-dvije u koje je sažeo svoje prevodilačke principe i koje, zapravo, zvuče kao njegov prevodilački pledoaje. One objašnjavaju gotovo sve.

"Prevodilac je smatrao da je jedan od glavnih zadataka njegova potpuna objektivnost prema originalu”, piše Salje.[52] Na narednoj stranici on dodaje:

"Kad god su samo dopuštali zakoni ruskoga jezika, u prevodu se morao čuvati neprikosnoveni oblik arapskog teksta, bez obzira na to da li su njegove osobenosti u skladu s evropskim pojmovima o lepoti stila ili zanimljivosti sadržaja.”

I najzad: "Zbog težnje da se na ruskom jeziku da konstrukcija arapske fraze, ponekad se moralo pribeći ponekim za ruski jezik malo neobičnim obrtima...”

Sumorno zvuči nedvosmislena i odlučna izjava prevodioca da ne mari za evropske pojmove o "lepoti stila” iako prevodi književno umjetničko djelo koje je, uzgred, nastalo na jeziku što pripada drugoj jezičkoj familiji. Kao da se radi o statističkom izvještaju, a ne o zadovoljavanju estetskih potreba evropskog čitaoca; kao da prijevod nema nikakve funkcije ni cilja osim da na ponižavajući način i sasvim servilno zadovoljava "sujetu” izvornika. Međutim, u skladu s tim i jest glavni zadatak identificiran kao "potpuna objektivnost prema originalu” koja u ovom slučaju znači, u prvome redu, doslovnost kao vrhovni princip, bez obzira na to što smještajući djelo na taj način u drugu tradiciju izaziva gotovo bučne lomove u sistemu vrijednosti čitaoca koji se prepustio prijevodu. Vjerno prenošenje konstrukcije arapske fraze ne samo da dovodi do "neobičnih obrta” nego ćemo vidjeti kako proizvodi teška ogrješnja o logiku.

Navodimo nekoliko primjera gotovo nasumično uzetih. Prvobitno smo htjeli pedantno ih pobilježiti, ali smo brzo odustali uvidjevši da bi to bio mukotrpan posao. Drugim riječima, primjeri koje ćemo navesti nisu rezultat kritičarskih policijskih metoda, i nisu slučajni, nego su odveć česti zahvaljujući prevodiočevoj težnji za "potpunom objektivnošću prema originalu.”

Tako Salje arapsku frazu "on je još uvijek živ” prevodi doslovno: "on je još uvijek u lancima života”.[{53}] Najfrekventniju arapsku frazu baynayadayhi koju svi rječnici i prevodilačka praksa bilježe kao "pred njim”, "ispred njega”, Salje mnoštvo puta prevodi - redovno i "nepogrešivo”: "između njegovih ruku”. Pri tome mu uopće ne smeta rogobatnost, čak i nelogičnost, pa će zapisati bezbroj puta: "mladić sjede između njenih ruku” (umjesto: "mladić sjede pred nju”), ili: "putnik poljubi zemlju između carevih ruku” (umjesto: "putnik poljubi tlo pred carem”) itd.[{54}]

Prevođenje u skladu s proklamiranom potpunom "objektivnošću prema originalu” u drugom svezku izgleda ovako: "...izbjegavaš me iz ponosa zbog svoje ponositosti”.[{55}]

U trećem svesku, zanemarujući kontekst, Salje prevodi sintagmu al-malik- al-ğabbār sa "sveznajući car” i tu grešku dosljedno ponavlja dokazujući da nije shvatio kako su to Allahovi atributi: "svemogući

Gospodar", te i rečenica "Muslimani su tražili pomoć od sveznajućeg cara" mora glasiti: "Muslimani su tražili pomoć od svemogućeg Gospodara".[56]

I još samo nekoliko primjera. Doslovno prevođenje riječi ğawārih provocira smijeh u času iskazivanja uzvišenih ljubavnih osjećanja. Tako u prijevodu čitamo: "Volim te svim srcem i udovima" (umjesto: "Volim te svim srcem i dušom"),[57] zatim: "te mu se udovi predadoše služenju carevoj kćeri" (umjesto: "te mu se cijela duša prepusti njoj").[58]

Doslovan prijevod umije biti "slikovit" na neobičan način: "pa izađe iz kuće, a briga mu je curila s tijela (umjesto: "pa izađe iz kuće ophrvan brigama").[59]

Vjerujemo da navedeni primjeri postižu cilj, te ih nećemo dalje nizati. U naporu da dokučimo Saljeove razloge nepokolebljive odanosti izvorniku, čini se da je moguće otkriti im porijeklo u dugoj tradiciji preslobodnih evropskih prijevoda Hiljadu i jedne noći koji su "kontaminirali" i rusku prijevodnu literaturu, te da je to iritiralo prevodioca Saljea i uputilo ga u drugu krajnost. Ipak moramo ponoviti stav prema kome ne ohrabruje odluka da se pristupi prevođenju umjetničkog teksta, i to jednog od najboljih u povijesti literature, prkoseći "evropskim pojmovima o lepoti stila".

Doslovnost daje povoljne efekte u jedva zaustavljivom nizanju epiteta karakterističnom za stil izvornika: slikovito kazano, ti epiteti zapljuskuju čitaoca kao pjenušavi vali pribavljajući prijevodu "aromu" egzotičnosti, ugodno iznenađujuće neobičnosti.

Salje i Vidojković su dobro preveli stihove u formi distiha. Istina, stihovi nisu rimovani, ali su uspješno ritmizirani i zadovoljavaju, uprkos Saljeovoj strepnji saopćenoj u Predgovoru upravo u vezi sa stihovima.[60]

Tzv. nepristojna mjesta o kojima su se prevodioci uvijek sporili Salje je prevodio blago ih eufemizirajući, a izraze koji su odveć "vulgarni", upotrijebljeni u uličnom žargonu, davao je na arapskom jeziku u ruskoj transkripciji.

Po značaju i učestalim izdanjima, na drugom mjestu je u nas prijevod iz pera Stanislava Vinavera. O njemu smo naveli nekoliko kratkih zapažanja osvrćući se na Mardrusov francuski prijevod, budući da je Vinaver uzeo taj rad za osnovu svoga prijevoda, a sada ćemo vlastitom osvrtu dodati nekoliko nijansi.

Mardrusov prijevod je dugo vremena slovio kao "najvjerniji", ističući tako potpuno relativiziranje pojma vjernosti originalu: njegov prijevod je toliko slobodan da čitalac koji bi po njemu htio pratiti originalni tekst često

gubi orijentaciju i počinje se kretati kao u magli. Iako Mardrus navodi da se koristio bulačkim izdanjem izvornika, mi smo utvrdili u Vinaverovom prijevodu da je podjednako daleko i od bulačkog i od kalkutskog izvornika.

Sretan je čitalac Vinaverovog prijevoda ako ne poznaje druge i naročito ako ne poznaje izvornik, jer je Mardrus-Vinaverov rad kreacija, novo djelo, koje i pored odlične čitljivosti ne može zadovoljiti zbog preslobodnog odnosa prema originalu: premda gode zvonki stihovi u Vinaverovom prijevodu, mala je to utjeha za saznanje da po njima često ne možete prepoznati stihove u izvorniku. Prevodilačka inventivnost i koncentracija ovdje su nepouzdani i nestalni, tako da ostavljaju dojam o hirovitosti. Tu mislimo, prije svega, na grubo brkanje formi kome ne možemo naći opravdanja. Rekli smo već da prevodilac jednu te istu poetsku formu izvornika pretače čas u distihe, čas u katrene, zatim u duže "blokove" ne istrajavajući na rimi. Osim toga, prevodilac odjednom, bez vidljivog razloga, povišava tonus rimujući i ritmizirajući prozni tekst koji u izvorniku teče mimo, ne razlikujući se ničim od onoga prije i poslije njega, i to traje kratko - dok prevodilac ima daha. Donosimo samo dva primjera:

"I rob spremi najlepšu mazgu, blistavih dlaka, velika kraka, brza koraka, osedla je sedlom od zlatnih traka, oba stremenjaka od indijskog svlaka, i mazga beše ko mlada pre braka, sjajne odežde i visoka znaka."{61}

Dvije stranice kasnije, Vinaver prevodi:

"Na te vratareve reči vezir skoči na noge lagane, pojaha konja bez mane i stvori se u hanu sa avlijske strane. Videći vezira, Nuredin skoči na noge lagane i pojuri njegovom konju bez mane, pojuri s puno mladalačke hitrine da ga s konja skine. I vezir mu učini temena i primi ga s puno držanja gospostvena..."

Ovdje ponestaje daha "poeti" koji ne uspijeva do kraja dovesti rečenicu u toj formi, te ona iz skakutavih brzaka prelazi u miran, tihi tok.

Stil izvornika u ovom prijevodu je u cjelini i neprepoznatljiv; ali se uz to mora naglasiti da je Hiljadu i jedna noć doživjela ogromnu popularnost u Evropi upravo zahvaljujući takvim stilskim inovacijama Gallanda i Mardrusa. Danas ipak nije sve isto kao što je bilo prije vijek-dva: prijevode valja osavremenjavati u skladu sa stalnim razmicanjem granica našeg iskustva o književnosti kao umjetnosti, te u skladu s također nestalnim kriterijima valjanog književnog prevodilaštva.

* * *

Time najzad dospijevamo do značajnog pitanja: Zašto smo se odvažili na odgovoran, izuzetno težak i obiman posao prevođenja Hiljadu ijedne noći o kojoj je napisana nepregledna literatura i koja je prevedena više puta, premda u nas nije prevedena u cjelosti s arapskog jezika.

Odgovor na to pitanje iza koga stoji višegodišnji iscrpljujući rad sadržan je u najvećem dijelu prethodnog izlaganja. Naime, predstavljajući dosadašnje glavne prijevode u svijetu, a ne izostavljajući ni jedan prijevod na bosanski, srpski ili hrvatski jezik, nismo izbjegavali vrednovanje tih prijevoda. Kloneći se vrijednosno neutralne deskripcije, pokušali smo uspostaviti oprezan kritički odnos prema njima, a to odmah znači da smo u vlastitom prijevodu nastojali prevladati slabosti uočene kod drugih. Pri tome smo svjesni da našem prijevodu, kao i drugima, izmiče savršenstvo, te da uopće ne postoje konačni prijevodi književnih umjetničkih djela kao transhistorijskih vrijednosti koje se "realiziraju” u vazda promjenljivoj svijesti čitalaca. Zato ne zaziremo od kritičkog pristupa vlastitome radu koji s osjećanjem zadovoljstva i odgovornosti nudimo najširoj čitalačkoj publici uz još nekoliko nužnih napomena.

Naš prijevod Hiljadu i jedne noći nastajao je u doba sudbonosno za bosansku državnost i za bošnjački narod u cjelini. To je u isti mah doba kada bosanski jezik nastoji ozvaničiti svoju cjelovitost i posebnost, pokazujući da "nije nastao ni u okrilju srpskoga ni u okrilju hrvatskoga jezika, nije njihova izvedenica, već jedna od objektivnih naporednosti”.[62] Prevodiočev veliki cilj, izdignut na razinu ideala, jest da svojim prijevodom Hiljadu i jedne noći, budući svjestan monumentalnosti djela i zbog toga njegovog uticaja na jezik, ponudi doprinos ponovnom pronalaženju potisnutih i dugo zatamnjivanih vrijednosti bosanskoga jezika. U ekstremnim vremenima kao što je vrijeme u kome smo radili na prijevodu stvaraoci se često i snažno nagovaraju na ekstremne pozicije koje se u domenu jezika mogu identificirati kao bezuvjetno istrajavanje na obilju arhaizama kojima se nastoji potkrijepiti inače nesporna tvrdnja o samobitnosti. Preveliku odanost arhaizmima, u mjeri u kojoj nam danas izazivaju osjećaj neprirodnosti, mi smo prepoznavali kao opasnost koja vodi ka mjestimičnom zatvaranju umjetnine i stvaranju "komunikacijskih šumova”. Zbog toga smo težili ka prijevodu djela na savremeni bosanski jezik, svjesni da će i naš prijevod neizbježno ostariti u nezaustavljivom procesu razvoja jezika.

Sa ove pozicije uglavnom smo formirali i odnos prema izvorniku. Naime, pokazalo se nužnim oprezno prevladavanje vremenske distance između izvornika i našeg prijevoda i činjenice da oni, uz to, pripadaju različitim jezičkim familijama. Kao što je već rečeno, jezik i stil izvornika relativno su siromašni, što se ogleda u nedovoljnoj razvijenosti sintakse sa stanovišta njene današnje elastičnosti. Tako se na ravni leksike i sintakse izvornika javljaju "rješenja” koja, s obzirom na učestalost, možemo bez zazora nazvati obrascima. Oni ne izgledaju tako u jednoj rečenici, ne moraju tako izgledati čak ni u jednome pasusu, ali u većim stilskim cjelinama i kompleksima pričinjavaju čitaocu poteškoće namećući se u vidu mjestimično nepodnošljive monotonije. Takve su, primjera radi, frekventne relativne rečenice, ili arapski glagol qâla koji se ponavlja kao obrazac, bezbroj puta, pa se mora prevoditi na mnoštvo načina: reče, dometnu, zapita, odgovori. Može biti čak i "bez značenja”: mjestimično se u prijevodu pojavljuje kao očigledno suvišan. Zato smo u konačnoj redakciji teksta otklanjali takve smetnje osvježavajućom raznovrsnošću, ali uvijek strijepeći za onu mjeru koju je nužno sačuvati kao stvaralački korektan odnos prema izvorniku. Dakle, nastojali smo očuvati duh izvornika, jer naš čitalac o čijem se estetskom doživljaju mora voditi računa, budući da prijevod nije sam sebi svrha, treba da iz same umjetnine, a ne iz predgovora osjeti dah drugog vremena i da ga prožme "miris” onoga podneblja. Time se utvrđuju ograničavajući faktori prevodilačkim slobodama. Primjera radi, arapska tiha rečenička subordinacija i koordinacija moraju se obogaćivati našim sintaksičkim rješenjima, ali valja osjetiti da izvornik ne postiže dinamiku samo sunovratnim zapletima, već i raskošnim obiljem epiteta.

Naslovi priča u prijevodu ne poklapaju se u cjelosti s naslovima izvornika. S obzirom na strukturu djela, često se u okviru jedne preduge priče javlja po nekoliko manjih koje se mogu čitati izdvojene iz velikog okvira. Tim cjelinama dali smo posebne naslove.

Prijevode kuranskog teksta preuzimali smo iz Korkutovog prijevoda Kur'ana.

Što se tiče stihova, nastojali smo, koliko god je moguće, da im damo formu u kojoj će ostavljati utisak makar blizak onome koji ostavljaju u originalu, premda smo svjesni da je izrazito filotehnička srednjovjekovna arapska poezija neprenosiva u punome sjaju na bilo koji jezik svijeta. Stihove smo najčešće prevodili u formi distiha rimujući ih, i to je bio neuporedivo najteži dio posla, s najviše rizika.

Sasvim na kraju, ne možemo prešutjeti sumornu činjenicu da smo bili veoma prikraćeni pri realizaciji ogromnog projekta koji nudimo javnosti, kao i u prikupljanju građe za uvodnu studiju koja je morala dobiti ovakvu formu budući da prati prvi cjelovit prijevod Hiljadu i jedne noći s arapskog na bosanski jezik i jezike koji su se donedavno zvali srpskohrvatski ili hrvatskosrpski. Odbijajući prizvuk patetičnosti, osjećamo potrebu da kažemo kako nismo imali nikakvog pristupa literaturi: prijevod i predgovor smo radili na zgarištu Orijentalnog instituta, u opsjednutom Sarajevu u kome su agresori Bošnjacima sladostrasno spalili najveće biblioteke. Sa žalom čitamo kako su svjetski prevodioci Hiljadu i jedne noći putovali u više navrata u arapski svijet i boravili u njemu po nekoliko godina u sklopu priprema za veliki poduhvat, dok smo mi, lišeni bilo čije praktične pomoći i radeći u džinovskom logoru, snatrili o prelasku preko prvoga brda, a običan automobilski akumulator za rasvjetu bio nam je predalek cilj.

U doslovnom smislu, posmatrali smo zabezeknuti i zgrčeni, upijajući pogledom i zauvijek pohranjujući u srce kao u sedefastu seharu, užas u kome je usred Evrope danima u džinovskoj lomači spaljivana bošnjačka Nacionalna i univerzitetska biblioteka, a zatim smo u neizrecivom grču i pod jezivim fijucima hiljada granata prijanjali na rad na ovome djelu. Bilo je to, gotovo istovjetno kao u volšebnom Šeherzadinom svijetu, nadmetanje kreacije i smrti, stvaralaštva sa surovim barbarstvom i studeni, te strahom da će nam djeca uistinu pomrijeti od gladi. Ta volšebna inverzija još uvijek traje, ali nema sumnje:

Prevaljujući gotovo nestvarno surovu bošnjačku zbilju, nalik na najmračnije vilajete Šeherzadinoga svijeta, mi se ipak približavamo svojoj "hiljadu i prvoj noći” na kraju koje dolazi osvit vjernosti i slobode i u čiji cik se Šahrijarov mač smrti neopozivo stavlja u korice.

Pamteći sav užas u Sarajevu-logoru, izražavamo zahvalnost tek uzvišenom Bogu na pošteđenom životu i darovanom zdravlju, te svojoj neizmjerno trpeljivoj porodici kojoj punim srcem posvećujemo rad na ovome djelu.

Sarajevo 1994.

U ime Allaha svemilosnog i samilosnog,

Hvala Allahu, gospodaru svjetova. Neka je blagoslovljen i spašen najveći od svih Božijih poslanika, naš gospodar i gospodin Muhammed, te neka je blagoslovljena i spašena njegova porodica blagoslovom i spasenjem što traju do Sudnjega dana.

Predanja ranijih pokoljenja postadoše pouka potonjim pokoljenjima ne bi li čovjek sagledao događaje koji su se zbili drugima i pouke iz njih izvukao, i ne bi li se uzdržao od griješenja proučavajući predanja o narodima prije sebe. Neka je zato slava Onome koji je učinio da predanja o prethodnim pokoljenjima budu pouka potonjim narodima. U takve pouke spadaju priče nazvane Hiljadu i jedna noć zajedno sa svim čudima i čudesnim događajima koje one sadrže.

Glavni urednik **HADŽEM HAJDAREVIĆ**
Urednik projekta **ENES DURAKOVIĆ**
Izvršni urednik **ENES DURMIŠEVIĆ**
Recenzenti **ALIJA ISAKOVIĆ, AMIR LJUBOVIĆ**
Likovno oblikovanje **DŽEVAD HOZO**

Prijevod sa arapskog **ESAD DURAKOVIĆ**

PRIČA O CARU ŠAHRIJARU I NJEGOVOM BRATU CARU ŠAHZEMANU

Priča se - a Allah najbolje sve zna, On je najmoćniji i najplemenitiji - da u davna i pradavna vremena, u minulim vijekovima i prohujalim stoljećima, bijaše jedan car iz carske loze Sasana na otocima Indije i Kine, te da taj car imađaše svoju vojsku, gardu, poslugu i svitu. Imao je dva sina - jednog odraslog i jednoga još mladog - ali oba bijahu hrabri vitezovi, premda je stariji u viteštvu nadmašivao mlađega. Stariji sin počne vladati zemljom pravedno i mudro, te svi podanici i stanovnici njegove zemlje zavolješe cara i njegovu vladavinu. Car se zvao Šahrijar, a njegov mlađi brat zvao se Šahzeman. Carevina bijaše Samarkand perzijski. Svaki brat upravljao je svojim dijelom carevine, vladajući mudro i pravično svojim podanicima dvadeset godina, u punoj radosti i zadovoljstvu, sve dok se stariji car ne zaželi mlađega brata i naredi veziru da otputuje do njega i dovede mu ga. Vezir primi zapovijest smjerno i pokorno i otisne se na put dok ne stiže sigurno i dok ne stupi pred carevog brata. Prenese mu pozdrave, pa ga obavijesti o tome kako ga je njegov brat poželio i traži da ga posjeti. Šahzeman primi želju svog brata smjerno i pokorno i poče se spremati za putovanje. Iznesoše se njegovi šatori, pojaviše se goniči deva, mazge, sluge i straže, kao i sve drugo što mu je bilo potrebno, te car postavi svoga vezira da upravlja zemljom, a sam se otisnu put carevine svoga brata. Međutim, usred noći on se sjeti nečega što je zaboravio u dvoru, te se vrati, uđe u dvor i zateče svoju ženu kako leži u postelji zagrljena s jednim od njegovih crnih robova. Kada vidje roba sa svojom ženom, caru se cijeli svijet smrači pred očima i on pomisli: "Ako se to događa dok još nisam ni napustio grad, šta li će tek činiti ova rospija dok budem duže boravio kod svoga brata?!" Šahzeman trgnu sablju, pogubi ih oboje u postelji, te se istoga trena vrati i naredi da se krene na put.

Putovao je dok ne stiže do grada svoga brata koji se veoma obradova njegovom dolasku. Šahrijar mu izađe u susret, pozdravi ga s najvećom radošću, ukrasi grad i sjede da razgovara s njim uz neizrecivu razdraganost. Tada se Šahzeman sjeti šta se dogodilo s njegovom ženom, te ga obuze silna tuga i on preblijedi a tijelo mu potpuno klonu. Vidjevši šta se zbiva s bratom, Šahrijar pomisli da je to zbog toga što je napustio svoju zemlju i carevinu, te

ga ostavi na miru ne raspitujući se. Međutim, jednoga dana Šahrijar reče bratu:

- Brate moj, vidim da si klonuo i da ti je lice požutjelo.

- Na duši mi je rana, brate - odgovori Šahzeman, ali mu ne reče šta se zapravo dogodilo s njegovom ženom.

- Želim da pođeš sa mnom u lov - reče Šahrijar. - Možda će ti se srce tako razgaliti.

Šahzeman odbi ponudu, te njegov brat sam pođe u lov. Na carskome dvoru bijahu prozori što su gledali na Šahrimanov vrt. Šahzeman pogleda kroz prozor i vidje kako se u tom času otvara kapija dvorca kroz koju prolazi dvadeset robinja i dvadeset robova, a bratova žena hodi među njima, zanosna i prelijepa. Oni stigoše do šadrvana, poskidaše odjeću i posjedaše jedni uz druge.

- Mesude! - povika careva žena. Priđe joj jedan crni rob koji je zagrli, a ona mu se objesi oko vrata. Mesud je zatim povali, a isto to učiniše robovi s robinjama, te nisu prestajali milovati se i otvoreno ljubav voditi sve dok nije počeo dan izmicati. Kada sve to vidje, carev brat pomisli: "Tako mi Boga, moja nevolja je mnogo manja od ove nevolje." Nestade njegove pogruženosti, misleći kako je to mnogo gore od onoga što se njemu dogodilo, i on se najzad prihvati jela i pića.

Nakon toga, vrati se njegov brat s puta. Pozdraviše jedan drugoga, te car Šahrijar pogleda svoga brata, cara Šahzemana, i primjeti da mu se vratila boja lica, da je porumenio i da jede znatno više nego prije. Car se začudi i reče:

- Vidio sam brate, da ti je lice bilo požutjelo, a sada ti se boja vratila. Kaži mi šta se to s tobom događa.

- Ispričat ću ti zašto sam bio požutio, ali mi dopusti da ti ne ispričam zašto mi se vratila boja u lice.

- Ispričaj mi onda zašto si bio požutio i oslabio, a ja ću te saslušati.

Šahzeman tada reče:

- Kada si mi poslao vezira s porukom da dođem k tebi, odmah sam se spremio i bio već napustio grad, ali se sjetih da mi je u dvoru ostao biser koji sam ti bio dao. Vrativši se u dvorac, zatekoh svoju ženu s jednim crnim robom kako leži u mojoj postelji. Pogubio sam ih i došao k tebi razmišljajući o tome. Zato sam promijenio boju lica i bio oslabio. Dozvoli mi da ti ne pričam o tome šta mi je vratilo boju.

Pošto je Šahrijar saslušao bratove riječi, zamoli ga:

- Zaklinjem te Allahom da mi kažeš kako ti se vratila boja lica!

Šahzeman mu ispriča sve što je vidio, a na to Šahrijar reče svome bratu:

- Htio bih to vidjeti svojim očima.

- Udesi kao da ćeš poći u lov - reče mu Šahzeman. - Zatim se sakrij kod mene i sve ćeš sam vidjeti.

Car odmah objavi da kreće na put. Vojnici mu podigoše šatore izvan grada, a sam car napusti grad, sjedne u jedan šator i zapovijedi posluzi da mu niko ne ulazi. Zatim se preruši i krišom se zaputi u dvorac u kome je bio njegov brat. Kada stiže tamo, sjede pored prozora koji je gledao u vrt i posmatrao je tako neko vrijeme, a onda ugleda robinje i njihovu gospodaricu kako izlaze s robovima i čine upravo sve onako kako mu je kazivao brat. Potraja to sve do popodneva. Vidjevši šta se događa, car Šahrijar se izbezumi, te reče bratu Šahzemanu:

- Pođimo odmah na put. Ne treba nam carstvo sve dok ne vidimo da li se još nekome događa to što se nama događa, inače nam je bolje da umremo nego da živimo.

Šahzeman pristade, te izađoše na tajna dvorska vrata i putovali su danju i noću dok ne stigoše do jednoga drveta što je raslo usred luga, a ispod njega izvor vode tik uz slano more. Oni se napiše vode s toga izvora i sjedoše da se odmore. Sahat vremena kasnije, ugledaše kako se more zapjeni i iz njega se podiže crn stub što se uspinjao do neba hrleći prema toj poljanici. Kada to vidješe, braća se uplašiše i popeše se na vrh jednoga visokog drveta, posmatrajući šta će se dogoditi. Odjednom spaziše ogromnog džina{63} velike glave, širokih prsa, a na glavi mu je bio nekakav sanduk. Džin izađe na kopno, priđe drvetu na kome su bila dva brata, sjede ispod drveta i otvori sanduk. Zatim izvadi iz njega nekakvu seharu i otvori je, a iz sehare izađe vitka mlada žena, blistava kao jarko sunce, baš kao što pjesnik kaza:

Ona sinu u jutro rano i dan bijesnu,
Sjajem njenim drveće se ogrnu;

Iz njenoga sjaja samo sunce šija
Kad nema ni zvijezda ni mjeseca;

Pred njom sva stvorenja ničice padaju
Čim se pojavi i velovi se s nje poskidaju;

Kada joj oči kao munja sijevnu

Bujice suza istog trena briznu.

Pogledavši mladu ženu, džin joj se obrati:

- Gospodarice slobodnih žena! Ti koju sam oteo u vrijeme prve svadbene noći! Htio bih malo odspavati.

Rekavši to, džin položi glavu na njeno krilo i usni, a mlada žena podiže pogled prema vrhu stabla i na njemu ugleda dva cara. Tada ona podiže džinovu glavu sa svoga krila i položi je na zemlju, pa zastade ispod stabla i obrati se dvojici careva dajući im znak da siđu i da se ne plaše džina.

- Zaklinjemo te Allahom da nas poštediš - odgovoriše carevi, a ona im uzvrati:

- Tako mi Allaha, morate sići. Inače, probudit ću džina i on će vas ubiti na najgori mogući način.

Oni se uplašiše i spustiše do mlade žene koja im priđe i reče:

- A sad me obojica žestoko tucajte, ili ću probuditi džina!

U silnome strahu, car Šahrijar reče bratu caru Šahzemanu:

- Učini to što ti ona zapovijeda!

- Ne - odgovori Šahzeman. - Neću to učiniti dok ti ne učiniš prije mene,

Očima su davali znake jedan drugome da je obljube, a ona im se opet obrati:

- Vidim kako namigujete jedan drugome. Ako mi ne priđete i ne učinite to što sam vam rekla, probudit ću džina.

Plašeći se džina, oni pristupiše "poslu" koji im je naložila, a kada završiše, mlada žena im reče da se priberu, te iz njedara izvadi vrećicu, a iz vrećice vijenac od pet stotina sedamdeset prstenova, i kaza im:

- Znate li šta je ovo?

- Ne znamo - odgovoriše braća.

- Svaki vlasnik ovih prstenova imao me je u vrijeme nesmotrenosti ovoga džina. Dajte mi i vi svoje prstenje.

Oni joj dadoše prstenje s ruku, a mlada žena nastavi:

- Ovaj džin me je ugrabio na moju svadbenu noć, zatim me je stavio u seharu, seharu pohranio u kovčeg, a na kovčeg je stavio sedam katanaca. Spustio me zatim na dno nemirnoga mora čiji se talasi hrvu. Nije znao da niko ne može spriječiti ženu da dobije ono što ona želi, upravo kao što kaza jedan pjesnik:

Nipošto ne vjeruj ženama,

Ne vjeruj njihovim obećanjima;

Njihov gnjev i zadovoljstva
U picama njihovim počiva;

Lažnu ljubav one iskazuju
Dok preljubu među bedrima skrivaju.

Pouku naći ćeš u životu Jusufovu
Što upozorava na njihovu obmanu.

Zar ne znaš da je i samoga Adema
Zbog njih iz Dženneta izveo sotona?

Ili kako reče jedan drugi pjesnik:

Uzdrži se kad osjetiš kako ovladava,
Kako sve jačom ljubavlju srce izgara;

Postajući zaljubljen, ništa ti se ne događa
Što se nije dogodilo i drugim ljudima.

Ne možeš se načuditi onima
Koje ženska sablazan ne savlada.

Čuvši te ženine riječi, braća se silno začudiše i rekoše jedan drugome:

- Ako je ovo ifrit[64] i ako se njemu dogodilo nešto gore nego nama, onda nas to može utješti.

Nakon toga, oni napustiše mladu ženu, vratiše se u grad cara Šahrijara i kada uđe u svoj

dvorac, car Šahrijar odrubi glavu svojoj ženi, robinjama i robovima.

Od tada car Šahrijar poče svake noći uzimati po jednu nevinu, mladu djevojku koju je ubijao nakon noći provedene s njom. Potraja to tako tri godine. Ljudi se uznemiriše i pobjegoše sa svojim kćerima, te u gradu ne ostade nijedna djevojka za polne odnose. Kada car naredi veziru da mu kao i obično dovede neku djevojku, vezir pođe i poče tražiti, ali kako ne nađe

nijednu, zaputi se svojoj kući srdit i potišten, plašeći se cara. U samoga vezira bijahu dvije kćeri, dvije predivne ljepotice. Starija se zvala Šeherzada, a mlađa Dunjazada. Starija je čitala knjige, ljetopise, biografije drevnih careva i predanja o starim narodima. Pripovijeda se da je sakupila hiljadu knjiga iz oblasti historije starih naroda, bivših careva i pjesnika. Kada vezir stiže kući, ona mu reče:

- Zašto si se tako izobličio? Zašto si zabrinut i tužan? Jedan pjesnik je rekao:

Reci onome koga brige more
Da brige vječno ne romore,

Jer kao što radosti prestaju
Isto tako i brige nestaju.

Čuvši riječi svoje kćeri, vezir joj ispriča sve što mu se zbilo s carem, a kćer mu reče:

- Tako ti Allaha, oče, udaj mene za toga cara. Ili ću ostati živa, ili ću iskupiti muslimanske kćeri i spasiti ih od cara.

Zaklinjem te Bogom - uzvrati joj otac - nemoj nipošto sebe izlagati opasnosti.

- To se mora učiniti - reče djevojka.

- Plašim se da se i tebi ne dogodi ono što se dogodilo magarcu i biku sa zemljoradnikom.

- Šta im se to dogodilo, babo? - upita djevojka.

PRIČA O MAGARCU, BIKU I ZEMLJORADNIKU

- Znaj, kćeri moja - reče vezir - da je jedan trgovac bio stekao veliko bogatstvo i krda stoke. Imao je ženu i djecu, a uzvišeni Allah mu darova sposobnost da razumije jezik životinja i ptica. Trgovac je živio na selu i pored kuće je imao magarca i bika. Jednoga dana, bik uđe u magarčevu štalu i vidje da je magarac otimaren i svjež, a u njegovim jaslama bijaše zob prosijana i slama obijena. Magarac je ležao i odmarao se, a gospodar ga je samo povremeno jahao radi nekog posla, i zatim ga ostavljao na miru.

Jednoga dana, trgovac je čuo kako bik govori magarcu:

- Blago tebi što uživaš! Ja se umaram, a ti se odmaraš, jedeš prosijanu zob i služe te. Gazda te samo ponekad uzjaše i odmah ostavlja na miru, a ja neprekidno orem i mlinsko kolo okrećem.

- Kada te izvedu u polje - reče magarac - i na vrat ti stave jaram, ti lezi i nemoj ustajati makar te i tukli. Ako pak ustaneš, opet lezi. Kada te vrate i donesu ti žito, nemoj ga jesti, već, kao da si bolestan, odbijaj hranu i vodu dan-dva, a možda i tri dana. Tako ćeš se odmoriti od rada i napora.

Trgovac je čuo cijeli njihov razgovor. Kada pastir donese biku hranu, on pojede sasvim malo, te pastir povede bika na oranje, ali vidje da bik nema snage. Onda trgovac reče pastiru:

- Uzmi magarca i neka on danas cijeloga dana ore umjesto bika.

Čovjek se vrati i umjesto bika povede magarca koji je vazdan orao. Kada se uvečer vrati, bik zahvali magarcu što je bio dobar i odmorio ga od teška rada toga dana. Magarac ništa ne odgovori, već se silno pokaja zbog svoga nagovora.

Narednog dana, gospodar povede magarca na oranje do večeri i magarac se vrati u štalu nžuljana vrata i premoren. Bik ga osmotri i zahvali mu usrdno ističući njegove vrline. Na to magarac reče:

- Lijepo sam se odmarao, ali mi je samo moja dobrota naudila. Neka znaš - dodade magarac - da sam tvoj pravi savjetnik. Čuo sam kako naš gazda kaže: Ako se bik ne pomjeri s mjesta, dajte ga kasapinu da ga zakolje i neka mu kožu odere. Plašim se za tebe i upozoravam te za tvoje dobro.

Saslušavši magarčeve riječi, bik mu opet zahvali i reče:

- Sutra ću poći s njima.

Zatim pojede sve svoje žito i čak jezikom oliza jasle. Gospodar je slušao njihov razgovor, a kada jutro osvanu, trgovac i njegova žena dođoše pored

štale i tu sjedoše. Utom se pojavi pastir i izvede bika. Kada bik ugleda gospodara, podiže rep, poče puštati vjetrove i skakati. Trgovca sppadne takav smijeh da se zavali, a kada ga žena upita zašto se toliko smije, on joj odgovori:

- Vidio sam i čuo nešto što ti ne mogu odati, jer bih odmah umro.

- Moraš mi svakako ispričati zašto se smiješ, makar i umro.

- Ne mogu ti odati tajnu, jer se plašim smrti.

- Onda se ti sigurno meni smiješ! - povika žena.

Upinjala se i nagovarala ga da joj kaže dok ga najzad ne nagovori. Trgovac se uznemiri, te posla po svoju djecu, po sudiju i svjedoke htijući napisati oporuku, zatim otkriti tajnu svojoj ženi i umrijeti zbog velike ljubavi prema njoj, pošto je ona bila kćer njegovoga amidže i majka njegove djece. Uostalom, on je već proživio stotinu i dvadeset godina. Onda reče da mu dovedu cijelu porodicu i sve ljude iz mahale. Ispriča im cijelu priču rekavši da će umrijeti čim nekome oda tajnu. Svi prisutni se obratiše njegovoj ženi:

- Okani se toga, tako ti Boga, da ti ne umre muž i otac tvoje djece.

- Neću odustati dok mi ne kaže, makar i preminuo - odgovori žena.

Prisutni ušutiše. Trgovac pođe od njih prema štali da uzme abdest, da bi se zatim vratio, sve im ispričao i umro. Trgovac je imao pijetla sa pedeset kokošiju i imao je jednoga psa. U tome času, trgovac je čuo kako pas laje na pijetla i psuje ga govoreći mu:

- Ti se raduješ dok se naš gospodar sprema da umre.

- Kako to? - upita pijetao.

Pas mu ispriča cijelu priču, a pijetao reče:

- Tako mi Allaha, naš gospodar je blesav! Eto, ja imam pedeset ženki. Čas se jednom zadovoljavam, čas se na drugu ljutim, a on ima samo jednu ženu i ne zna kako da izađe s njom nakraj. Ne preostaje mu drugo nego da uzme dudove štapove, da uđe u njenu odaju i tuče je dok ne umre ili se ne pokaje i prestane zapitkivati ga.

Kada trgovac ću šta pijetao govori psu, on se dozva pameti i odvaži se da istuče svoju ženu.

- Možda ću i ja prema tebi postupiti isto kao što je trgovac postupio prema svojoj ženi - reče vezir kćeri Šeherzadi.

- A šta je učinio trgovac? - upita ona.

- Ušao je u njenu sobu, pošto je odsjekao dudove prutove, sakrio se i pozvao ženu: "Dođi da ti nasamo sve ispričam i da onda umrem!" Žena uđe, a on zaključa sobu i poče je tući dok se ona ne omami pod udarcima.

- Kajem se - reče žena najzad ljubeći mu ruke i noge.

Kajući se, žena izađe sa svojim suprugom i svi prisutni se veoma obradovaše. Živjeli su tako sretni i zadovoljni do smrti.

Kada je čula očevu priču, vezireva kćer reče:

- Ipak mora biti ono što ja hoću.

Vezir spremi kćer i dovede je caru Šahrijaru, a Šeherzada bijaše ostavila oporuku svojoj mlađoj sestri: "Kada budem kod cara, poslat ću po tebe, a kada mi dođeš i vidiš da se car zadovoljio mnome, reći ćeš mi: Sestro moja, ispričaj nam kakvu neobičnu priču da bdijenjem noć prekratimo. Tada ću ja početi kazivati nešto što će nas, s Božijom pomoći, spasiti."

Potom je otac povede caru, a kada ga ovaj ugleda, obradova se i reče:

- Jesi li to doveo ono što mi treba?

- Jesam - odgovori vezir.

Kada car htjede da uzme Šeherzadu, ona zaplaka, a Šahrijar je upita:

- Šta ti je?

- Care - reče Šeherzada - imam jednu mlađu sestru s kojom bi se htjela oprostiti.

Car posla po Dunjazadu koja dođe svojoj sestri, zagrli je i zatim sjede uz njenu postelju. Car priđe, uze nevinost Šeherzadi, a potom svi zajedno sjedoše da razgovaraju. Mlađa sestra se obrati starijoj:

- Tako ti Boga, sestro, ispričaj nam kakvu priču da noć prekratimo.

- Sa zadovoljstvom i radošću, ako mi dopusti ovaj car presvijetli.

Čuvši Šeherzadine riječi, a moren nesanicom, car se obradova što će moći slušati priču.

PRIČA O TRGOVCU I IFRITU

1. noć

Te prve noći, Šeherzada reče:

- Čula sam, o sretni care, da je bio jedan trgovac veoma bogat i sa razvijenim poslovima u mnogim zemljama. Jednoga dana, on uzjaha konja i otputova da obavi poslove u nekim zemljama. Kada ga savlada vrućina, trgovac sjede ispod jednog drveta, zavuče ruku u bisage, te poče jesti komad hljeba i hurmu. Pošto pojede hurmu, trgovac odbaci košticu i odjednom ugleda stasitog ifrita sa sabljom u ruci. Ifrit priđe trgovcu i reče mu:

- Ustaj, ubit ću te isto kao što si ti ubio moga sina!

- Kako sam to ja ubio tvoga sina? - zabezeknu se trgovac.

- Kada si pojeo hurmu i odbacio košticu - odgovori ifrit - ona je pala na grudi mome sinu i presudila mu, jer je istoga trena umro.

- Treba da znaš, ifrite, da imam dugove - na to će trgovac. - Imam veliko bogatstvo, ženu i djecu, hipoteke. Zato me pusti da odem kući, da svakom dam ono što mu pripada, a onda ću se tebi vratiti. Kunem ti se da ću se vratiti i onda čini sa mnom šta hoćeš. Bog mi je svjedok da ti istinu govorim.

Džin mu povjerova i dopusti mu da se vrati u svoju zemlju. Trgovac izmiri sve obaveze, te obavijesti ženu i djecu o tome šta mu se dogodilo. Oni se rasplakaše, a zatim se u njegovoj široj porodici rasplakaše i žene i djeca, te trgovac ostade uz njih do kraja godine. Najzad se spremi za put, oprosti se s porodicom i susjedima i nevoljko pođe. Pratili su ga plačem i vapajima dok ne stiže do one ledine. Toga dana počela je nova godina. Dok je sjedio oplakujući svoju sudbinu, odjednom se pojavi pred njim nekakav starac koji mu priđe vodeći gazelu na lancu. Starac pozdravi trgovca, poželi mu dugovječnost i upita ga:

- Zašto sam sjediš na ovome mjestu kad na njemu borave džini?

Trgovac ispriča šta mu se dogodilo sa onim ifritom i zašto sjedi tu. Starac sa gazelom se iznenadi i reče:

- Tako mi Allaha, brate, tvoja vjera je uistinu velika i tvoja priča je veoma neobična. Kada bi se mogla ispisati iglama u uglovima očiju, bila bi prava pouka onima kojima je stalo do pouke.

Zatim starac sjede pored trgovca i nastavi:

- Bogami, brate, neću otići dok ne vidim šta će se dogoditi s tobom i tim ifritom.

Sjedio je tako i razgovarao s njim dok je trgovca postepeno obuzimao sve veći strah i užas, silna tuga i veliki nemir. U jednome času, dok je uz njega sjedio starac, vlasnik gazele, odjednom se pojavi još jedan starac koji im priđe vodeći dva crna psa i pošto pozdravi, upita ih zašto sjede na tome mjestu kad je ono utočište džinima. Oni mu ispričaše sve, od početka do kraja, i tek što starac sjede pored njih, pojavi se treći starac vodeći šarenu mazgu. Pozdravi ih i upita zašto sjede na tome mjestu. Oni i njemu ispričaše sve od početka do kraja, a od ponavljanja nema nikakve koristi. Tada se uskovitla stup prašine i silna oluja navali iz pustare, a kada se prašina slegnu, pojavi se onaj džin sa isukanom sabljom u ruci i s očima što su zlokobno sijevale. Priđe grupi iz koje izvuče trgovca i reče mu:

- Ustani da te ubijem kao što si ti ubio moga sina, uzdanicu srca moga!

Trgovac briznu u plač, a zakukaše i zavapiše iz sveg glasa i tri starca. Zatim najprije k sebi dođe starac s gazelom koji poljubi ifrita u ruku i reče mu:

- O, džine! Carska kruno džina! Ako ti ispričam svoju priču u vezi sa ovom gazelom i ako se složiš da je neobična, hoćeš li mi pokloniti trećinu krvi ovoga trgovca?

- Hoću, starče - odgovori džin. - Ako mi ispričaš svoju pripovijest i ako utvrdim da je neobična, poklonit ću ti trećinu njegove krvi.

Tada prvi starac poče pripovijedati:

- Znaj, džine, da je ova gazela moja amidžična i da je ona moje meso i moja krv. Oženio sam se njome dok je bila sasvim mala i proživio sam s njom tridesetak godina, ali mi nije rodila dijete pa sam uzeo naložnicu koja mi darova sina nalik na pun mjesec s onim svojim prekrasnim očima, izvijenim obrvama i skladnim tijelom. Rastao je polahko dok nije navršio petnaest godina. Tada se dogodi da sam morao poći u jedan grad. Putovao sam s velikim trgovačkim tovarom. Međutim, moja amidžična, ova gazela, bijaše od rane mladosti ovladala vradžbinama i čarolijama, te začara dječaka u tele a njegovu majku, onu robinju, u kravu i predade ih pastiru. Kada se vratih s puta nakon duga vremena, upitah je za sina i njegovu majku, a ona odgovori:

- Robinja ti je umrla a dijete pobjeglo neznano kuda.

Sjedio sam tako godinu dana slomljena srca i suznih očiju dok ne dođe Kurban-bajram, te poslah pastira da dovede jednu debelu kravu. Bila je to, zapravo, moja naložnica koju je začarala ova gazela. Zasukah rukave i uzeh nož spremajući se da je zakoljem, ali krava poče rikati i iz sve snage se

otimati. Ja se odmaknem od nje i naredim pastiru da je on zakolje i odere. Pastir je zakla i kožu joj oguli, ali ne bi ni loja, ni mesa - samo koža i kosti. Pokajah se što sam je zaklao, ali od kajanja nema nikakve koristi. Ostatke krave dadoh pastiru i naredih mu da mi dovede jedno ugojeno tele. On dovede moga sina začaranog u tele i čim me tele ugleda, prekide uže, priđe mi, poče se češati o mene i cviljeti. Uhvati me veliko sažaljenje, te rekoh pastiru da mi dovede drugu kravu, a da ostavi tele...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju, a sestra joj reče:

- Kako je divna, slatka i opojna tvoja priča, sestro!

- Nije to ništa prema onome što ću vam ispričati naredne noći ako živa ostanem i ako me car poštedi.

Car pomisli: "Tako mi Allaha, neću je ubiti dok ne čujem kraj njene priče!" Tako sve troje dočekaše jutro zagrljeni. Onda car pođe na dvor i pojavi se vezir spreman da opet pođe u potragu za djevojkom. Car je cijeloga dana radio državne poslove ništa ne govoreći veziru. Ovaj se silno začudi tome, a pošto car Šahrijar završi poslove, zaputi se u svoje carske odaje.

2. noć

Kada nastupi druga noć, Dunjazada reče sestri Šeherzadi:

- Željeli bismo, sestro, da nam dovršiš priču o trgovcu i džinu.

- Sa zadovoljstvom i radošću, ako mi to car dopusti.

- Pripovijedaj - reče joj car.

- Čula sam, sretni care i umni gospodaru - nastavi Šeherzada - da je starčevo srce zadrhtalo kada je čuo teleće cviljenje, pa je rekao pastiru da vrati tele među stoku.

Džin je sve to slušao očaran starčevom pričom, a starac nastavi:

- Gospodaru nad gospodarima džina! Sve se to zbivalo na oči moje amidžićne, ove gazele, koja je sve posmatrala i govorila: "Zakolji ovo tele, debelo je!" Ali nisam imao snage da ga zakoljem, te sam naredio pastiru da uzme tele i odvede ga.

Sutradan, dok sam sjedio, priđe mi pastir i obrati mi se:

- Gospodaru, reći ću ti nešto što će te obradovati, a ti ćeš me za to nagraditi.

- Hoću - rekoh, a on nastavi:

- Ja imam kćer, trgovče, koja u mladosti bijaše naučila čarolije od neke starice što živi kod nas. Kada si mi jučer dao tele, ja ga povedoh do kćeri i

čim ga ugleda, ona pokri lice rukama. Najprije briznu u plač, a potom se nasmija i reče:

- Ne cijeniš me dovoljno, babo, čim mi tuđe muškarce dovodiš.

- Gdje su tuđi muškarci? Zašto plačeš i smiješ se? - upitah je.

- Ovo tele s tobom - odgovori - sin je moga gospodara trgovca, ali je začarano. Njega i njegovu majku začarala je trgovčeva žena. Zato sam se smijala, a plakala sam za njegovom majkom koju je zaklao njegov otac.

Tome sam se silno čudio i nisam mogao povjerovati sve do jutra kada pođoh k tebi da te o svemu obavijestim.

- Čim sam čuo pastirove riječi, džine, pođoh s njim pijan od radosti i veselja zbog onoga što se dogodilo. Kada stigoh u njegovu kuću, pastireva kćer mi zaželi dobrodošlicu i poljubi ruku. Zatim mi priđe tele i poče se češati o mene.

- Je li istina to što pričaš o teletu? - upitah pastirevu kćer.

- Istina je, gospodaru. To je tvoj sin i uzdanica srca tvoga.

- Ako ga izbaviš, djevojko - rekoh joj - pripast će ti sva stoka i imovina koju ima tvoj otac.

Djevojka se osmjehnu:

- Imovinu ću uzeti samo pod dva uvjeta. Prvi uvjet je da me udaš za svoga sina, a drugi je da začaram onu što je njega začarala i da je zatvorim. U suprotnom, neću biti sigurna od njenih vradžbina.

Kada sam čuo, džine, riječi pastireve kćeri, rekoh da će joj uz to pripasti sva imovina koju ima njen otac i da joj prepuštam krv svoje amidžićne.

Saslušavši moje riječi, djevojka uze jednu posudu i napuni je vodom, zatim nad vodom izgovori čarobne riječi, poprska njome tele i reče:

- Ako te je Allah stvorio kao tele, ostani u svome obliku i nemoj se mijenjati. Ako si začarana, vrati se u prvobitni oblik uz pomoć uzvišenoga Allaha!

U tome času, tele se strese i pretvori u ljudsko biće. Pohitah k njemu govoreći:

- Ispričaj mi, tako ti Boga, šta je učinila tebi i tvojoj majci.

On mi kaza sve što im se dogodilo, a ja ću na to:

- Allah je poslao onoga ko će te izbaviti i ko će te obeštetiti.

Potom sam ga, džine, oženio pastirovom kćeri, a ona je začarala moju amidžičnu, ovu gazelu. Onda sam došao ovamo, ugledao ovu družinu i upitao ih šta se događa s njima. Rekoše mi šta se desilo ovome trgovcu, pa sjedoh da vidim šta će biti. Eto, to je moja pripovijest.

- To je čudesna priča - reče džin. - Poklanjam ti trećinu trgovčeve krvi.

Nakon toga, istupi drugi starac koji je imao dva lovačka psa i reče:

- Znaj, care nad carevima džina, da su ova dva psa moja braća, a ja sam treći brat. Umro nam je otac i ostavio tri hiljade dinara. Ja sam otvorio jedan dućan u kome sam trgovao. Jedan brat sa trgovačkim tovarom zaputi se negdje i ne bi ga cijelu godinu dana koju provede s karavanima. Zatim se vrati bez ičega, te mu rekoh:

- Brate, zar ti nisam govorio da ne ideš na put?

- Uzvišeni Allah je tako odredio - zakuka brat. - Ne vrijedi ponavljati cijelu priču: ukratko, ostao sam bez ičega.

Povedem ga u dućan, zatim u hamam, obučem ga u divno ruho i prihvatimo se jela.

- Ja iz godine u godinu zbrajam zaradu u dućanu, a zatim je dijelim, ne računajući glavnicu, na tvoj i svoj dio - rekoh bratu.

Onda izvrših obračun u dućanu i utvrdih da dobit iznosi dvije hiljade dinara. Zahvalih uzvišenom Allahu silno se radujući i na ravne dijelove podijelih dobit među nama dvojicom. Proveli smo tako izvjesno vrijeme, kad moja braća opet htjedoše poći na put tražeći da i ja pođem s njima. Nisam pristao, već im rekoh šta su to oni zaradili na putovanju da bih i ja mogao zaraditi. Navaljivali su, ali nisam se dao, već ostadosmo u svojim dućanima trgujući punu godinu dana. Oni su stalno zahtijevali da putujemo, ali ja nisam pristajao, te tako minu šest godina nakon čega pristadoh da putujemo, pa im rekoh:

- Da prebrojimo, braćo, koliko novaca imamo.

Izbrojasmo šest hiljada dinara.

- Polovinu ćemo zakopati u zemlju - rekoh - da imamo ako nas kakva nevolja snađe, a zatim neka svaki uzme hiljadu dinara koje ćemo obrtati.

Pošto se saglasiše, podijelih novac na dvije polovine, zakopah tri hiljade dinara, a preostale tri podijelismo na ravne dijelove. Pripremismo robu, iznajmismo lađu na koju natovarismo sve potrepštine i putovasmo mjesec dana dok ne stigosmo u jedan grad gdje prodasmo svoju robu zaradivši na svaki dinar deset dinara. Taman se htjedosmo vratiti, kad ugledasmo na morskoj obali jednu robinju u dronjcima. Ona mi poljubi ruku i reče:

- Gospodaru moj, jesi li u stanju da mi učiniš milost i dobročinstvo, a ja ću ti dobrim uzvratiti?

- Jesam - odgovorih. - Sposoban sam učiniti milost i dobročinstvo, makar mi i ne uzvratila.

- Oženi se mnome, gospodaru, i povedi me u svoju zemlju, a ja ću ti darovati svoju dušu. Dobro postupaj sa mnom, jer ja sam od onih koji znaju šta je milost i dobročinstvo i lijepim na njih uzvraćam. Neka te moj izgled ne zavara.

Kada saslušah djevojčine riječi, moje srce se otvori za nju po volji uzvišenog Allaha, te je uzeh, odjenuh i na lađi joj načinih udobnu postelju. Prihvatih je i počasti joj ukazivah, a zatim se otisnusmo na putovanje. Moje srce ljubilo ju je tako silnom ljubavlju da se ni danju ni noću nisam odvajao od djevojke. Zbog nje sam zanemario svoju braću, tako da se od mene otuđiše i počeše mi zavidjeti na bogatstvu i robi. Nije im san dolazio na oči zbog moga bogatstva. Onda se počeše dogovarati da me ubiju i da mi imovinu preotmu.

- Ubit ćemo brata - rekoše - i sva će njegova imovina pripasti nama.

Sam đavo ukrasi njihove namjere. Dok sam spavao uz svoju ženu, braća mi priđoše i baciše me u more. Kada se žena probudi, samo se strese i odjednom se pretvori u ifritku koja me zgrabi i uznese na jedan otok. Tu me nakratko ostavi, vrati se ujutro i reče mi:

- Ja sam tvoja žena koja te ponijela i spasila smrti uz dopuštenje uzvišenog Allaha. Neka znaš da sam ja žena-džin čije te srce zavoljelo čim te ugledalo, i to po Allahovoj volji. Ja vjerujem u Allaha i njegovog Poslanika, Bog mu se smilovao i spasio ga. Došla sam ti u onome stanju u kome si me vidio pa si me ipak oženio, a ja sam tebe, evo, spasila od davljenja. Bijesna sam na tvoju braću i moram ih pogubiti.

Saslušavši njene riječi, silno se začudih i zahvalih za ono što je učinila. Što se tiče umorstva moje braće, rekoh joj da to ne čini. Zatim ispričah ženi sve što mi se dogodilo s njima, a žena mi reče:

- Noćas ću odletjeti njima, potopit ću im lađu i uništiti ih.

- Nemoj to učiniti, tako ti Boga - rekoh joj. - Uostalom, poslovica kaže: "Što se tiče dobročinitelja, hrđavom čovjeku dovoljna je kazna njegovo djelo". Ipak su to moja braća.

- Moram ih ubiti - reče ona.

Pošto sam je umoljavao, žena me uze i poletje, te me donese na krov moje kuće. Otvorih vrata pa izvadih ono što sam bio sakrio u zemlju. Zatim otvorih svoj dućan, pozdravih ljude i nakupovah robe. Kada pade noć, uđoh u kuću i zatekoh ova dva psa opružena. Čim me ugledaše, pritrčaše mi cvileći i pripijajući se uza me. U tom času moja žena progovori:

- Ovo su tvoja braća.

- Ko im je to učinio? - upitah.

- Ja sam poslala po svoju sestru - odgovori žena - i ona im je to učinila. Neće se izbaviti za deset godina.

Tako se nađoh na ovome mjestu putujući k njenoj sestri da ih oslobodi, pošto su u ovom obliku već proveli deset godina. Ugledao sam ovoga mladića koji mi ispriča šta se njemu zbilo, pa nisam htio poći dok ne vidim šta će se između tebe i njega dogoditi. Eto, to je moja pripovijest.

- Zaista je priča čudesna - reče džin. - I tebi poklanjam trećinu trgovčeve krvi i njegovoga grijeha.

Nakon toga, treći starac - mazgin gospodar - istupi i reče džinu:

- Ja ću ti ispričati pripovijest čudniju od prethodne dvije, a ti ćeš mi pokloniti ostatak trgovčeve krvi i grijeha.

- Hoću - reče džin, a starac nastavi:

- O, care i starješino svih džina! Ova mazga je bila moja žena. Jednom sam otputovao i odsustvovao punu godinu dana, a onda okončah putovanje i noću se vratih svojoj ženi. Međutim, tada vidjeh jednog crnog roba kako je povalio moju ženu u postelju. Razgovarali su, milovali se, smijali, ljubili i čavrljali. Čim me ugleda, žena pohita k meni s krčagom vode nad kojom izgovori neke riječi i poprska me govoreći:

- Izađi iz ovoga obličja i pretvori se u psa!

Istog trena pretvorih se u psa i ona me izbaci iz kuće. Izađoh iz kuće i hodao sam sve dok ne stigoh do jedne mesare kojoj priđoh i počeh gledati kosti. Kada me vlasnik vidje, uze me i povede svojoj kući, a čim me ugleda, mesareva kćer okrenu glavu od mene i povika:

- Uvodiš nam nekakvog muškarca u kuću!

- Gdje je muškarac? - upita je otac.

- Ovaj pas je muškarac koga je začarala jedna žena - reče mesareva kćer - a ja ga mogu izbaviti.

- Allaha ti, kćeri, spasi ga - kaza otac čuvši njene riječi.

Djevojka uze krčag s vodom, prozbori nad njim neke riječi i malo me poprska rekavši:

- Napusti taj lik i uzmi svoje prvobitno obličje!

Ja se vratih u prvobitno obličje, te joj poljubih ruku govoreći:

- Želim da začaraš moju ženu kao što je ona mene začarala.

Djevojka mi dade malo vode poučavajući me:

- Kada bude spavala, poprskaj je ovom vodom i ona će se pretvoriti u ono što ti želiš.

Kako zatekoh svoju ženu da spava, poprskah je i rekoh:

- Napusti svoje obličje i pretvori se u mazgu!

Žena se istoga trena pretvori u mazgu. To je ta mazga koju upravo gledaš svojim očima, care i starješino svih džina.

Starac se okrenu prema mazgi i upita je:

- Je li to istina?

Mazga klimnu glavom, kao da kaže: Da, istina je. Kada starac završi priču, džin uzdrhta od uzbuđenja i pokloni mu trećinu trgovčeve krvi...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju, a sestra joj reče:

- Kako je divna, slatka i opojna tvoja priča, sestro.

- Nije to ništa prema onome što ću vam ispričati naredne noći ako živa ostanem i ako me car poštedi.

- Allaha mi - reče car - neću je ubiti dok ne čujem kraj njene priče, jer je tako čudesna. Zatim sve troje probdiše noć do zore, zagrljeni. Onda car pođe na dvor, a pred njega stupi-

še vezir i vojnici, te se okupi cijelo carsko vijeće. Car je cijeloga dana vodio državne poslove, a pošto raspusti carsko vijeće, Šahrijar pođe u svoje odaje.

3. noć

Kada nastupi treća noć, Dunjazada reče svojoj sestri Šeherzadi:

- Željeli bismo, sestro, da nam dovršiš priču.

- Sa zadovoljstvom i radošču. Čula sam, sretni care, da je treći starac ispričao džinu pripovijest čudesniju od prethodne dvije, tako da se džin čudom čudio i sav se tresao od uzbuđenja, te je kazao:

- Poklanjam ti ostatak trgovčeva grijeha i prepuštam ga vama.

Trgovac priđe starcima, a oni mu poželiše sreću, te svaki od njih pođe u svoju zemlju. Međutim, ta priča nije nimalo neobičnija od one priče o ribaru.

- A kakva je to priča o ribaru? - upita car.

PRIČA O RIBARU I IFRITU

- Čula sam, sretni care - poče kazivati Šeherzada - da je bio neki ribar u odmaklim godinama i da je imao ženu i troje djece. Bio je siromašan, a imao je običaj da svakog dana baci mrežu četiri puta i ni jednom više. Jednoga dana oko podneva, izađe ribar na morsku obalu, odloži svoju korpu i baci mrežu. Strpljivo je čekao da se mreža smiri u vodi, a zatim prikupi konopce i otkri da je mreža teška. Vukao ju je, ali je nije mogao izvući. Najzad, jedan kraj izvuče na obalu, zabije kolac i zaveže mrežu za njega. Zatim se skinu i zaroni oko mreže ne prestajući da se trudi oko nje dok je ne izvuče. Radosni ribar se obuče, pa priđe mreži, ali u njoj nađe samo crknuta magarca. Vidjevši to, ribar se rastuži i uskliknu:

- Nema moći ni sile nad Allahom uzvišenim![65] Ovo je sasvim neobičan ulov - reče zatim i izrecitira stihove:

O, ti što ploviš kroz smrt i noćnu tminu,
Manje se napreži jer ulov nije ravan trudu.

Gledajući mrtvog magarca, ribar ga izvuče iz mreže, iscijedi mrežu i raširi je, te uđe u more govoreći: "U ime Allaha" i opet baci mrežu. Strpljivo je čekao da se mreža smiri, a zatim je povuče. Bila je teška i više je zapinjala nego ranije. On pomisli da je puna riba, te zaveza mrežu, opet se svuče i poče roniti oko mreže nastojeći da je oslobodi. Kada je izvuče na obalu, nađe u njoj jedan veliki sanduk pun pijeska i mulja. Vidjevši to, ribar se ražalosti i izrecitira stihove:

O sudbino okrutna, dosta je;
Zar nije dovoljno, smiluj se!

Sreće mi malo podari,
I moj trud nagradi.

Pođoh da tražim sebi hrane,
Al nalazim samo stvari mrtve.

Mnogo je glupih što sreću imaju
I mnogo je mudrih koji je nemaju.

Ribar baci sanduk, iscijedi mrežu i očisti je moleći Allaha za oprost, te po treći put priđe moru i baci mrežu. Strpljivo je čekao da se mreža smiri, a zatim je izvuče i nađe u njoj komade crepova i stakla. Onda ribar kaza ove stihove:

Opet ulov od koga nema koristi,
Poput pera koje liniju ne može povući.

Zatim pogleda ribar u nebo i reče:

- Bože moj, ti svakako znaš da ja mrežu bacam samo četiri puta, a već sam je bacio tri puta.

Onda u ime Božije ribar baci mrežu u more i strpljivo sačeka da se umiri, pa je povuče, ali

otkri da se zaplela za dno, te reče:

- Čudna li čuda, Bože moj!

Ribar se svuče i počne roniti oko mreže nastojeći da je oslobodi, a kada je izvuče na kopno, nađe u njoj krčag od žutoga bakra čiji je grlić bio zatvoren olovom, a na olovu utisnut pečat Sulejmanov. Vidjevši to, ribar se obradova i pomisli: "Ovo ću prodati na pijaci gdje se prodaje bakar, jer vrijedi deset zlatnika." Kada pomjeri krčag, ribar primjeti da je potežak pa pomisli: "Moram ga otvoriti i pogledati šta je u njemu. Treba izvaditi to što je unutra, a onda ga prodati na pijaci." Ribar izvadi nož i poče skidati olovo sa grlića. Zatim položi krčag na zemlju i prodrma ga tako da se izlije njegova sadržina. Međutim, ne pojavi se ništa, ali se onda iz onoga grlića poče izvijati dim put neba i širiti se po zemlji. Ribar se zaprepasti. Kada izađe sav dim i zgusnu se, zatreperi i pretvori se u ifrita čija je glava sezala u oblake, a noge mu počivale na zemlji. Glava mu je bila kao kupola, ruke kao vile, noge kao jarboli, usta kao pećina, zubi kao stijenje, nozdrve kao ibrici, oči kao plamteće buktinje.

Kada ribar ugleda ifrita, koljena mu zaklecaše, zubi zacvokotaše, grlo mu se stegnu i ništa nije vidio pred sobom. A pošto ifrit ugleda ribara, reče:

- Nema boga osim Allaha, a Sulejman je Allahov poslanik. Nemoj me ubiti, Allahov poslanice - povika zatim ifrit - jer ti nikada više neću protivrječiti, niti ću se oglušiti o tvoju zapovijest!

Ribar mu odgovori:

- O, džine! Ti veliš da je Sulejman Allahov poslanik, a Sulejman je umro prije hiljadu i osam stotina godina. Mi sada živimo u drugim vremenima. Šta

se s tobom dogodilo, kakva je tvoja prošlost i zašto si ušao u ovaj krčag?

Čuvši ribareve riječi, džin kaza:

- Nema boga osim Allaha! Sada se raduj, ribare!

- Čime ćeš me obradovati? - upita ovaj.

- Time što ću te ubiti ovoga časa, i to na najmučniji način.

- Zbog takve vijesti - reče mu ribar - zaslužuješ da izgubiš Božiju zaštitu, starješino džina. Zašto ćeš me ubiti, prokletniče, i zbog čega ti treba moja smrt kad sam te ja izbavio iz krčaga, spasio te morskoga dna i izvukao te na obalu?

- Možeš onda birati kako ću te ubiti i kakvom smrću da te usmrtim - reče ifrit.

- Šta sam zgriješio da me na takav način nagrađuješ? - upita ribar.

- Poslušaj moju priču - nastavi ifrit.

- Kazuj, ali skrati - reče ribar - jer mi je srce već sišlo u pete.

- Ja pripadam džinima- odmetnicima - poče džin. - Odmetnuo sam se od Sulejmana, sina Davudova. Zovem se Sahr Džin. Pošto sam se odmetnuo, posla Sulejman po mene svoga vezira Asafa ibn Barahiju koji me silom i uz poniženja povede Sulejmanu. Kada me dovede pred njega i čim me Sulejman ugleda, zatraži Allahovu pomoć protiv mene, naloži mi da primim pravu vjeru i da se njemu pokorim. Ja to odbih, a Sulejman zapovijedi da mu donesu ovaj krčag, zatvori me u njega, zapečati ga olovom na koje utisnu ime Uzvišenoga, te naredi džinima da me ponesu i bace nasred mora. Proveo sam tamo stotinu godina govoreći svome srcu: "Učinit ću bogatim za sva vremena onoga ko me izbavi." Minu stotinu godina, ali me niko ne izbavi, a tokom narednih stotinu godina govorio sam: "Onome ko me izbavi otvorit ću riznice zemaljske." Međutim, niko me nije spasio. Prođe tako još četiri stotine godina, a ja sam govorio da ću onome ko me izbavi ispuniti tri želje, ali me niko ne izbavi. Onda sam se strašno rasrdio i rekao samome sebi: "Ubit ću svakoga ko me oslobodi od ovoga časa, s tim što ću mu omogućiti da odabere način na koji ću ga usmrtiti. Evo, ti si me oslobodio i možeš birati način na koji ćeš umrijeti.

- Čudna li čuda, Bože dragi! - povika ribar. - Zar baš ja da dođem ovih dana da bih te izbavio?! Smiluj mi se i nemoj me ubiti - reče zatim ribar - pa će se i Allah tebi smilovati. Nemoj me uništiti, jer će Allah dati moć onome ko tebe uništi.

- Ipak te moram ubiti - reče ifrit - a ti izaberi način na koji ćeš umrijeti.

Videći da ifrit ne popušta, ribar reče molećivo:

- Smiluj mi se barem u znak poštovanja što sam te oslobodio.

- Ali ja i hoću da te ubijem zato što si me oslobodio - reče džin.

- Starješino ifrita - zakuka ribar - zar da mi zlim vratiš dobro koje sam ti učinio?! Ne laže izreka koja kaže:

Mi njima dobro učinismo, a zlim nam uzvraćaju -
Tako mi života, to čine oni što straha nemaju;

Učini li neko dobro djelo nitkovu
On vraća ko da tovi vuka u korovu.

Slušajući ribareve riječi, ifrit povika:

- Ne izvrdavaj, moraš umrijeti!

Onda se ribar dosjeti: "On je samo džin, a ja sam ljudsko biće. Meni je Allah darovao savršen razum i ja ću smisliti kako ću ga uništiti umom i lukavstvom, dok on sve smišlja svojom pokvarenošću i odurnošću". Zatim ribar upita ifrita:

- Jesi li neopozivo odlučio da me ubiješ?

- Jesam - reče džin.

- Zaklinjem te imenom Najuzvišenijega, koje je urezano na Sulejmanovom pečatu, da mi kažeš istinu o nečemu što ću te upitati.

- Hoću - pristade ifrit i strese se pri spomenu imena uzvišenog Boga. - Pitaj i budi kratak!

- Kako si mogao biti u ovome krčagu kada on nije dovoljno prostran za jednu tvoju ruku i nogu a kamoli za tebe cijeloga?

- Zar ne vjeruješ da sam bio u krčagu? - upita ifrit.

- Uopće ti ne vjerujem sve dok vlastitim očima ne vidim da si u njemu - potvrdi ribar...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

4. noć

Kada nastupi četvrta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da se ifrit, kada je ribar rekao da mu ne vjeruje dok ga vlastitim očima ne vidi u krčagu, stresao i pretvorio u dim što seže u visine, zatim se zgusnuo i polahko se uvlačio u krčag sve dok sav dim nije ušao u njega. Tada ribar hitro zgrabi olovni zapušač s pečatom i zatvori njime krčag, te doviknu ifritu:

- Sada ti izaberi kojom ću te smrću usmrtiti! Bacit ću te u more, pa ću ovdje sebi kuću sagraditi i spriječit ću svakoga da ovdje lovi, govoreći: "Tu se demon nalazi, a onaj ko ga izbavi može samo birati kojom će ga smrću umoriti!"

Čuvši šta ribar govori, ifrit htjede izaći, ali nije mogao, već vidje da je zatočen i da je nad njim pečat Sulejmanov. On shvati da ga je ribar zatočio kao najgoreg, najodurnijeg i najništavnijeg ifrita. Ribar ponese krčag prema moru, a ifrit zavapi:

- Ne, nemoj!

- Moram, moram! - dovikivao je ribar.

Ifrit ga je snishodljivo umoljavao, govoreći:

- Šta namjeravaš sa mnom učiniti, ribare?

- Bacit ću te u more. Kad si u njemu već boravio hiljadu i osam stotina godina, ostavit ću te da tamo budeš do sudnjega dana. Zar ti nisam rekao: Poštedi me i Allah će tebe poštedjeti; ne ubij me, jer će Allah tebe ubiti? Ali ti nisi mario za moje riječi, već si me htio ubiti. Sada te Allah dade meni u šake i evo ja ću tebe smaknuti.

- Pusti me da ti dobročinstvo učinim - molio je ifrit.

- Lažeš, barabo - odgovori mu ribar. - Ja i ti smo poput vezira cara Junana i mudraca Rujana.

- A ko su taj vezir cara Junana i mudrac Rujan i šta se s njima dogodilo? - upita ifrit.

PRIČA O VEZIRU CARA JUNANA I O MUDRACU RUJANU

- Znaj, ifrite - reče ribar - da je u davna i pradavna vremena, u minulim vijekovima i prohujalim stoljećima, u gradu Perzijanaca, u zemlji Bizantu, bio jedan car po imenu Junan. Taj car bio je bogat, imao je svoju vojsku, svitu i poslugu svake vrste, ali car imađaše gubu koju nisu mogli izliječiti ni ljekari, ni mudraci. Nisu mu pomogli lijekovi, ni napici koje su mu davali, nisu pomagali mehlemi ni praškovi. Baš nijedan ljekar nije ga mogao iscijeliti. Jednom u grad cara Junana dođe veliki mudrac u dubokoj starosti koga su zvali mudrac Rujan. Bio je poznat po tome što je proučio mnoge grčke, perzijske, bizantske, arapske i sirijačke knjige, te po tome što je poznavao medicinu, astronomiju, ovladavši potpuno zakonima i načelima tih nauka, koristima i štetama koje se od njih mogu imati. Poznavao je biljke i trave, kako one korisne tako i štetne, poznavao je filozofiju i sve grane medicine. I kada taj mudrac dođe u grad i provede u njemu neko vrijeme, ću za cara i njegovu bolest lepru kojom ga je Allah stavio na kušnju, te da ga ljekari ni naučnici ne mogu izliječiti. Obavijestivši se o svemu tome, mudrac provede cijelu noć u poslu, a kada jutro osvanu i svojom svjetlošću sve obasja, kada sunce granu, mudrac odjenu svoje najljepše odore i pođe caru Junanu pa poljubi zemlju ispred njega, istaknu njegovu slavu i blagodetnost, iskazujući sve to najljepšim riječima. Zatim mu se predstavi i reče:

- Care, čuo sam kakva te bolest napala i da mnoštvo ljekara nije uspjelo da je otkloni. Ja ću te iscijeliti, care, tako što nećeš ni piti lijekove, niti ću te mazati mehlemima.

Kada ću mudračeve riječi, car se veoma začudi:

- A kako ćeš to učiniti? Tako mi Allaha, ako me izliječiš, nagradit ću i tebe i potomstvo tvoga potomstva. Sve što poželiš imat ćeš, bit ćeš moj dragi gost i moj miljenik.

Zatim car obuče mudraca u najljepše odore, učini mu još neka dobročinstva i kaza:

- Zar ćeš me zaista osloboditi ove bolesti bez lijekova i mehlema?

- Hoću - odgovori mudrac. - Izliječit ću te ne izlažući nikakvim tegobama tvoje tijelo.

- Kojeg dana i u koje doba će se dogoditi to o čemu govoriš, mudrače? - čudio se car. - Požuri, sinko moj!

- Slušam i pokoravam se - reče mudrac, pa ode od cara, iznajmi kuću u kojoj rasporedi svoje knjige, lijekove, ljekovito bilje i začine. Zatim načini od toga nekakav čekić s rupom u koju uglavi držalicu. Najzad, vrlo vješto napravi kuglu. Pošto sve to završi, pođe caru narednoga dana, cjeliva zemlju ispred njega i zapovijedi mu da jašući pođe na trg i da se igra onim čekićem i kuglom. Uz cara pođoše njegovi zapovjednici, dvorjani, veziri i drugi državni velikodostojnici. Tek što stiže na trg, caru priđe mudrac Rujan, pruži mu čekić i reče:

- Uzmi čekić i ovako drži ovu držalicu, pa pođi trgom udarajući kuglu svom snagom dok se potpuno ne preznojiš. Tako će se lijek iz ruke pretočiti u tvoje tijelo. Kada to obaviš i kada lijek počne u tebi djelovati, vrati se u dvor i pođi u kupatilo da se okupaš, a potom mirno zaspi. Tako ćeš biti izliječen.

Car uzme čekić od mudraca, stegne ga rukom i uzjaše rasnoga konja. Ispred njega baciše kuglu za kojom on pojuri da je stigne i snažno je udari stežući rukom držalicu. Udarao je tako kuglu dok ga cijelog ne obli znoj i dok se u njega ne preli lijek iz držalice. Mudrac Rujan vidje da se lijek razlio po carevom tijelu, te mu reče da se vrati u dvorac i da odmah ide u kupatilo. Car pođe istoga trena naredivši da mu pripreme kupatilo, pa sluge pohitaše i robovi se na sve strane razletješe. Pripremiše caru rublje i on uđe u kupatilo, temeljito se opra i obuče. Zatim izađe u dvor da spava. Eto, tako je bilo sa carem Junanom.

Što se tiče mudraca Rujana, on se vrati svojoj kući i cijelu noć provede budan, a kada jutro osvanu, pođe caru i zamoli da uđe. Car mu dopusti da uđe, te mudrac poljubi tlo pred njim i aludirajući na cara, kaza ove stihove:

Ako si im ti uzrok, vrline su utoliko veće
A ništavne su ako od drugoga doći će.

O, ti sa čijeg sjajnog lika svjetlost progoni
Ružna djela tako mrska sudbini!

Neka blista tvoj lik u sjaju punome
Da nikad ne gledam mrgodne sudbine!

Dobrotom svojom i milošću si me darivao
Poput oblaka što na bregove je kišu prolivao;

Stremeći visinama svoje blago si dijelio
I cilj svoj za sva vremena si ostvario.

Pošto mudrac izgovori stihove, car skoči na noge, zagrli ga i posadi pored sebe, te mu darova skupocjene odore. Car je, naime, bio izašao iz hamama, pogledao svoje tijelo i vidio da na njemu nema ni traga od lepre, već je postalo čisto poput bijeloga srebra. Car se bezmjerno obradova i srce mu se otvori. Čim jutro osvanu, on pođe u carsko vijeće, sjede na prijestolje, te pred njega stupiše paževi i državni velikodostojnici. Utom dođe i mudrac Rujan i car mu radosno pohita, pa ga posadi pored sebe. Zatim postaviše trpezu i car se poče gostiti s njim ne napuštajući ga cijeloga dana, a kada pade večer, car dade mudracu dvije hiljade dinara, pored skupocjene odjeće i drugih darova. Posadi ga na svoga rasnog konja, pozdravi se s njim i mudrac pođe kući dok se car nije mogao načuditi njegovoj vještini: "Ovaj me izliječi ne stavljajući nikakvih mehlema. Tako mi Boga, to je neka velika mudrost i ja moram tome čovjeku iskazati svako poštovanje i počast! On treba da bude moj sabesjednik i savjetnik za sva vremena."

Car Junan nije mogao svu noć oka sklopiti radujući se izbavljenju od bolesti, a kada jutro osvanu, car se pojavi i sjede na prijestolje. Pred njega stupiše državni velikodostojnici, posjedaše emiri i veziri s njegove desne i lijeve strane, pa on naredi da mu dođe mudrac Rujan. Ovaj se pojavi pred carem, poljubi tlo ispred njega, a car mu pođe u susret i posadi ga pored sebe. Car se počne gostiti s njim darivajući mu svakojake darove, ne prestajući besjediti s njim dok se noć ne primače. Tada mu dade pet odora i hiljadu dinara, te mudrac pođe kući zahvaljujući caru. Kada osvanu jutro, car se zaputi u carsko vijeće okružen emirima, vezirima i paževima.

Car je imao jednoga vezira vrlo ružnoga izgleda, pokvarenog, škrtog i pakosnog da pakosniji ne može biti. Kada taj vezir vidje da se car zbližio s mudracem Rujanom i da ga toliko dariva, pojavi se u njemu zavist, ali je tajio zlobu. Uostalom, kaže se da u svakom tijelu ima zavisti, ili: "U duši tinja nasilje koje se ispoljava kada se ima moć, a prikriva se kada je nema." Taj vezir dođe caru Junanu, poljubi tlo pred njim i reče mu:

- O, care ovoga vijeka i vremena! Ti koji si sve ljude obasuo dobročinstvom, htio bih ti dati veliki savjet. Ako ga ne kažem, bit ću nikogović, a ako narediš da ga kažem, kazat ću.

Cara uznemiriše vezirove riječi, te ga upita:

- A kakav je to savjet?

- Moćni care - reče vezir - Stari su govorili: Ko ne gleda na posljedice, vrijeme nije njegov saveznik. Primjetio sam da car ne postupa pravilno darivajući svoga neprijatelja i onoga što gleda kako će mu upropastiti carstvo. Car ga obasipa dobročinstvima i najvećim počastima, ukazuje mu ogromno povjerenje, te se plašim za cara.

Car se veoma uznemiri, promijeni boju lica i reče veziru:

- Za koga ti tvrdiš da je moj neprijatelj, a ja ga obasipam dobročinstvima?

- Care - odgovori vezir - probudi se ako spavaš. Ja mislim na mudraca Rujana.

- On je uistinu moj prijatelj - reče car - i on mi je miliji od svih jer me je izliječio od bolesti od koje me nisu mogli izliječiti ljekari. Njemu nema ravna u ovo doba i na ovome svijetu, na istoku ni na zapadu! Kako možeš o njemu tako govoriti kad mu ja počev od današnjeg dana određujem nagradu da kao plaću svakog mjeseca prima hiljadu dinara? Čak i da carstvo podijelim s njim, bilo bi mu malo. Smatram da tako govoriš samo zbog zavisti, upravo kao što sam čuo da je činio car Sindabad...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju, a sestra joj reče:

- Kako je divna, slatka i opojna tvoja priča, sestro!

- Nije to ništa prema onome što ću vam ispričati naredne večeri ako živa ostanem i ako me car poštedi - reče Šeherzada.

"Allaha mi", pomisli car, "neću je ubiti dok ne čujem kraj njene priče jer je tako čudesna!"

Zatim sve troje zagrljeni probdiše noć do zore. Onda car pođe na dvor, okupi se carsko vijeće, te je car cijeloga dana vodio državne poslove, a pred kraj dana raspusti se vijeće i car pođe u svoje odaje.

5. noć

Kada pade noć, car se zadovolji vezirovom kćerkom Šeherzadom, a onda, te pete noći, Šeherzada reče:

- Čula sam, care, kako je car Junan rekao svome veziru da ga je obuzela zavist prema mudracu, te da želi da car pogubi mudraca, a potom se car kajao kao što se kajao car Sindabad pošto je ubio sokola.

- Kako se to dogodilo? - upita vezir.

- Priča se - odgovori car - da je bio jedan perzijski car koji je veoma volio veselje, šetnju, lov i hajku. Imao je taj car sokola koga je sam obučio i od njega se nikada nije odvajao. Po svu noć ga je držao na ruci, a kada bi polazio u lov, nosio bi sokola. Car je načinio zlatnu zdjelicu koja mu je visila o vratu

da bi sokola pojio iz nje. Dok je car jednoga dana sjedio, priđe mu sokolar i reče:

- Čestiti care, treba da pođemo u lov.

Car se spremi, stavi sokola na ruku i svi pođoše putujući do jedne doline gdje postaviše lovačku stupicu u koju upade jedna gazela.

- Ubit ću onoga pored koga prođe gazela - reče car.

Lovci stegnu čvrst obruč oko gazele, ali ona neočekivano priđe caru, kleknu stavivši prednje noge na grudi, kao da ljubi zemlju pred njim. Car pogne glavu prema gazeli, a ona skoči preko njegove glave i odjuri u stepu. Okrenuvši se prema vojnicima, on vidje kako namiguju jedan drugome, pa se obrati veziru:

- O čemu to oni govore, vezire? - upita car.

- O tome kako si rekao da ćeš ubiti onoga pored koga prođe gazela.

- Kunem se životom da ću je goniti dok je ne donesem - reče car.

Tako car počne uporno progoniti gazelu, a njegov soko ju je udarao po očima dok je nije oslijepio i ošamutio. Onda car trgne buzdohan i ubi gazelu, pa siđe da je zakolje, odere i za unkaš priveže. Nastupila je najveća žega, a mjesto je bilo pusto, bez imalo vode. Bili su ožednjeli i car i njegov konj. Car se osvrtao i odjednom ugleda stablo iz kojeg je tekla voda nalik na ulje. On je nosio kožne rukavice, te uzme sokolovu zdjelicu, napuni je tom vodom i stavi ispred sebe, ali soko neočekivano udari zdjelu i prevrnu je. Car ponovo napuni zdjelu misleći da je soko žedan, postavi je ispred sebe, ali je soko opet udari i prevrnu. Car se naljuti na sokola, pa po treći put uzme zdjelu, ali je postavi pred konja. Soko je prevrnu krilom.

- Bog te ubio, prokleta ptico! - povika car. - Ne daš da pijem ja, nećeš da piješ ti, a ne daš ni konju!

Car potegnu mač, odsiječe krila sokolu koji je podizao glavu, kao da će znacima reći caru: Pogledaj šta je na vrhu stabla! Car podiže pogled i na vrhu drveta ugleda zmiju, a tečnost koja se točila bijaše njen otrov. On se pokaja što je odsjekao krila sokolu. Uzjaha svoga konja i pođe noseći gazelu dok ne stiže do mjesta s kojega je pošao. Baci gazelu kuharu:

- Uzmi je i skuhaj!

Zatim car sjedne na tron držeći na ruci sokola koji kriknu i uginu.

Car zakuka od žalosti što je ubio sokola koji ga je spasio smrti. Eto, to se dogodilo caru Sindabadu.

Kada je vezir saslušao riječi cara Junana, on reče:

- O, care najuzvišeniji! Kakvo sam ti zlo učinio? Prema tebi postupam ovako samo zbog toga što te žalim, a ti ćeš već saznati da li ispravno postupam. Ako me poslušaš, spasit ćeš se, a u suprotnom ćeš propasti, kao što je stradao vezir koji je spletkario protiv sina nekoga cara.

- Imađaše taj car - nastavi vezir - jednoga sina opsjednutog lovom i hajkom. Imao je i vezira kome naredi da uvijek bude uz njegova sina. Jednoga dana, pođe carević u lov, a s njim i vezir njegovog oca. Idući tako zajedno, vezir ugleda veliku zvijer i reče careviću:

- Evo za tebe zvijeri pa je sada lovi!

Carević je jurio za njom dok je ne izgubi iz vida. Zvijer mu se sakri u stepi, te carević zaluta ne znajući kamo da krene, kad ugleda djevojku kako plače na putu.

- Ko si ti? - upita carević.

- Ja sam kćer jednoga indijskog cara - reče djevojka. - Zatekoh se u stepi kad me savlada san, te padoh s konja ni sama ne znajući kako. Tako ostadoh sama i izgubljena.

Čuvši njene riječi, carević se sažali, pa je posadi na svoga konja i zaputi se s njom dok ne stiže do jedne ade.

- Morala bih sjahati, gospodine - reče djevojka.

Carević je tu spusti, a žena pođe na adu i ostade tamo duže vremena. On krišom pođe za njom i ću kako djevojka, ne znajući za njega, govori svojoj djeci:

- Danas sam vam, djeco moja, dovela ugojena mladića.

- Dovedi nam ga, majko - rekoše djeca - da njime napunimo stomake.

Kada ću te riječi, carević shvati da će poginuti, te mu koljena od straha zaklecaše. On se vrati, a zatim dođe i vještica i vidjevši kako sav drhti od straha, upita:

- Zašto si se uplašio?

- Imam jednog neprijatelja i njega se plašim - odgovori carević.

- Ti mi reče da si carević? - upita vještica.

- Jesam - odgovori on.

- Zašto svome neprijatelju ne daš malo novaca i tako ga odobrovoljiš?

- On se neće zadovoljiti novcem, već samo dušom. Strah me, to je zločin prema meni.

- Ako je to zločin prema tebi, kao što tvrdiš, a ti zatraži Allahovu pomoć, jer te On može spasiti svakog zla - reče vještica.

Tada carević upre pogled prema nebu i reče:

- O, Ti što se odazivaš na poziv nevoljnika! Pomozi mi da pobijedim svoga neprijatelja, i otjeraj ga od mene. Ti zaista možeš učiniti sve što hoćeš!

Čuvši prinčeve riječi, vještica ode od njega, a carević stiže svome ocu i ispriča mu kako se ponio vezir. Tako ćeš i ti, care, ako povjeruješ ovome mudracu, biti umoren najgorom smrću. Premda si ti njemu dobročinstva učinio i k sebi ga približio, on smišlja kako da te uništi. Zar ne vidiš da te je izliječio spolja, nečim što si držao u ruci. Nemoj misliti da te neće ubiti također nečim što ćeš uzeti u ruku.

- Istinu govoriš - reče car Junan. - Bit će onako kako ti kažeš, vezire savjetniče. Možda je ovaj mudrac došao kao špijun koji hoće da me ubije. Jer, ako me je izliječio nečim što sam samo u ruci držao, može me usmrtiti nečim što ću samo pomirisati. Šta da radim s njim? - upita najzad car Junan svoga vezira.

- Pošalji po njega ovog trena - odgovori vezir - i zahtijevaj da ti dođe. Ako dođe, glavu mu odsijeci jer ćeš se tako spasiti njegova zla i osloboditi ga se. Nadmudri ti njega prije nego što on nadmudri tebe.

- Tako je, vezire - reče car Junan.

Car posla po mudraca koji dođe radostan, ne sluteći kakvu sudbinu mu je Bog namijenio, baš kako kaza jedan pjesnik:

Budi bezbrižan, ti što strepiš od sudbine,
Jer sve pripada Stvoritelju zemljinome;

Ono što je suđeno ne može se odagnati,
A što nije suđeno neće te zadesiti

Potom mudrac kaza caru pjesnikove riječi:

Ako Ti nekad nisam zahvalan bio,
Kome sam onda pjesme pjevao?

Prije nego što tražih, Ti si me darivao -
Bez otezanja i isprike odmah si mi davao.

Kako da ne slavim Tebe dostojna slave,
Kako da Te ne hvalim tajno i usred jave?

Ostat ću vječno zahvalan Tvojim blagodetima,
Pamtit ću ih lahko makar mi bile i teret na plećima.

a zatim:

Ostavi se svojih briga -
Znaj da sve usudu pripada.

Raduj se dobru koje dolazi
I prošlost sa sobom odnosi.

Možda će ono što ti ružno izgleda
Donijeti tebi nečeg dobroga.

Bog čini ono što On hoće
I Njemu ne suprotstavljaj se!

Zatim:

Prepusti se mudrom Stvoritelju svijeta,
Svoje srce raduj svjetskim ljepotama;

Znaj da se ništa ne zbiva po tvome,
Već se zbiva po volji Stvoritelju Mudrome.

Zatim:

Ne očajavaj, već valja brige zaboraviti,
Jer brige pomračuju sud razboritosti;

Planiranje ne pomaže robu nemoćnome -
Ostavi ga i prepusti se blaženstvu vječnome.

Onda car Rujan upita mudraca koji dođe pred njega:
- Znaš li zašto sam te pozvao?

- Samo su Allahu poznate tajne - reče mudrac.

- Pozvao sam te - nastavi car - zato da te ubijem i dušu da ti izvadim.

Mudrac se veoma iznenadi tim riječima:

- Zašto hoćeš da me ubiješ, care? Šta sam to zgriješio?

- Rekoše mi da si uhoda i da si došao s namjerom da ti mene ubiješ pa, eto, ja ću tebe ubiti prije nego ti mene.

Potom car dozva dželata i reče mu:

- Odrubi glavu ovoj barabi i spasi nas njegova zla.

- Poštedi me i Allah će tebe poštedjeti - zavapi mudrac. - Ne ubijaj me, jer će Allah tebe ubiti. Tako je mudrac molio kao što sam i ja tebe molio, ifrite, ali ti nisi za to mario, već si me htio umoriti. Onda je car Junan rekao mudracu Rujanu:

- Mogu biti siguran jedino ako te ubijem. Ti si me iscijelio nečim što sam uzeo u ruku i ne mogu biti siguran da me nećeš ubiti nečim što ću pomirisati, ili nečim sličnim.

- Zar me tako nagrađuješ, care? - upita mudrac. - Zar na moju dobrotu zlim uzvraćaš?

- Moram te neodložno ubiti - bio je uporan car.

Vidjevši da je car riješio da ga ubije i da mu nema spasa, mudrac zavapi i zažali što je učinio dobro djelo jednom tuđinu, kao što pjesnik kaza:

Mejmuna je sasvim lišena razuma
Premda joj je otac satkan od njega;

Gazi li neko po suhu ili po blatu,
Okliznut će se ako nema svijetlu uputu.

Nakon toga, priđe krvnik, zaveza mudracu oči pa trgnu sablju i reče mu:

- Pođi!

Mudrac je zapomagao:

- Poštedi me i Allah će tebe poštedjeti! Ako me ubiješ, Allah će tebe ubiti!

Zatim izrecitira stihove:

Zalud moja dobrota jer barabe uspješe,
Dobra djela moja u propast me odvedoše.

Preživim li, neću dobar biti; poginem li,
Neka dobri budu na svim jezicima prokleti!

Zatim mudrac reče caru:

- Zar je to tvoja nagrada, care? Ti meni uzvraćaš kao što je krokodil uzvratio.

- A kakva je to priča o krokodilu? - upita car.

- Ne mogu ti je pripovijedati u ovom položaju. Tako ti Boga, poštedi me pa će Allah tebe poštedjeti!

Pošto je mudrac zapomagao iz sveg glasa, ustade neko iz careve svite i reče caru:

- Pokloni meni, care, krv ovoga mudraca, jer ne vidjesmo da ti je kakvo zlo učinio, već da te je izliječio od bolesti s kojom nisu mogli izaći nakraj najbolji ljekari i mudraci.

- Vi ne znate zašto hoću da ubijem ovoga mudraca - odgovori car. - Ubit ću ga zato što bih ja sigurno stradao ako bih njega poštedio. Jer, onaj ko me izliječio tako što mi je samo dao nešto u ruku u stanju je i da me ubije nečim što ću samo pomirisati. Bojim se da će me ubiti i uzeti nagradu za to, jer je on uhoda koji je došao samo zato da me smakne. Moram ga umoriti, jer ću tek nakon toga siguran biti.

- Poštedi me i Allah će tebe poštedjeti! Ne ubij me, jer će Allah tebe ubiti! - ponavljao je mudrac.

Kada je mudrac vidio, ifrite, da će ga car neizostavno ubiti, on mu se opet obrati:

- Care, ako je moja smrt neizbježna, onda sačekaj da odem do kuće i očistim dušu, te da ostavim oporuku porodici i susjedima kako da me sahrane. Također treba da poklonim svoje knjige o medicini. Imam jednu naročitu knjigu koju ću tebi pokloniti da je čuvaš u svojoj riznici.

- Kakva je to knjiga? - upita car mudraca.

- U njoj se nalaze neprocjenjive stvari - odgovori mudrac.

- Najmanja tajna je to da, kada mi odrubiš glavu, prevrneš tri lista i pročitaš tri reda na lijevoj strani pa će moja glava razgovarati s tobom i odgovarati na sva tvoja pitanja.

Car se začudi i sav zadrhta od uzbuđenja:

- Zar će tvoja glava, mudrače, zaista razgovarati sa mnom kada je odsiječem?

- Hoće, care, i to je zaista čudo.

Car ga posla s pratnjom, te mudrac stiže kući i sve svoje poslove obavi toga dana. Narednog dana, car se pojavi pred carskim vijećem, a pred njega stupiše emiri i veziri, paževi i namjesnici, te drugi državni velikodostojnici. Vijeće je ličilo na vrt rascvjetali. Utom se pred vijećem pojavi mudrac koji stupi pred cara s drvenom knjigom i lončićem u kome je bio prašak.

- Donesite mi jednu zdjelu - reče mudrac.

Donesoše mu zdjelu u koju mudrac saspe prašak i razrijedi ga. Zatim reče:

- Uzmi ovu knjigu, care, i ne otvaraj je dok mi glavu ne odsiječeš. Tek kada mi glavu odsiječeš, stavi je u zdjelu i naredi da se pospe ovim praškom. Čim to učiniš, krv će prestati teći, pa ti onda otvori knjigu.

Car postupi tako, te otvori knjigu, ali vidje da su se listovi slijepili, pa stavi prst u usta i navlaži ga pljuvačkom. Zatim prevrnu prvi, drugi, pa treći list. Listovi su se otvarali s velikom mukom. Prevrne car cijelih šest listova i vidjevši da nigdje ništa ne piše, reče mudracu:

- U knjizi nije ništa napisano, mudrače.

- Listaj još - reče mu on.

Car nastavi listati i uskoro se po njegovom tijelu razli otrov, jer knjiga bijaše, u stvari, zatrovana. On se zanjiha i povika:

- Otrov se razlio po meni! - a mudrac mu kaza stihove:

Dugo su oni nasilno vladali,
A takvu vlast su kratko imali.

Ali da su oni pravedno vladali,
Svojoj hudoj sudbini bi izbjegli.

Zato im jezik usuda sada govori:
To ste zaslužili, nemojte se žaliti!

Čim mudrac Rujan završi svoju besjedu, car istoga trena padne mrtav.

- Neka znaš, ifrite, da bi Allah poštedio cara da je on poštedio mudraca Rujana. Pošto je on, međutim, htio da ga ubije, Allah je njega ubio. Tako i ti, ifrite - da si me poštedio, Allah bi tebe poštedio...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju, a njena sestra Dunjazada joj reče:

- Divne li priče!

- Nije to ništa prema onome što ću vam ispričati naredne večeri ako živa ostanem i ako me car poštedi - reče Šeherzada.

Zatim su probdjeli noć zadovoljni i radosni, a ujutro car ode u carski divan. Uvečer se vrati u svoje odaje i oni se opet okupiše.

6. noć

Kada nastupi šesta noć, Šeherzada reče:

- Čula sam, sretni care, da je ribar rekao ifritu:

- Da si ti mene poštedio, i ja bih tebe, ali si nastojao da me ubiješ, pa ću ja tebe dokusuriti u ovome krčagu i bacit ću te u more.

- Tako ti Boga, ribare - povika ifrit iz sveg glasa - nemoj to uraditi! Budi plemenit i nemoj mi za zlo uzeti moje ponašanje! Ako sam ja bio zlotvor, budi ti dobročinitelj, kao što poznata poslovica kaže: "Dobročinitelju, zlotvoru su dovoljna kazna njegova djela". Nemoj sa mnom postupiti kao što je Urnama postupila s Atikom!

- A šta se to dogodilo s njima? - upita ribar.

- Ne mogu o tome govoriti dok sam ovako zatvoren. Kada me oslobodiš, pričat ću ti o njima - reče ifrit.

- Moram te baciti u more i niko te otuda neće moći izvući. Ja sam tebe molio i preklinjao, ali si me uporno htio ubiti, iako nisam učinio nikakav grijeh koji bi iziskivao moju smrt. Nisam ti nanio nikakvo zlo, već sam ti, naprotiv, učinio dobro izvukavši te iz tamnice. Pošto si prema meni tako postupio, shvatio sam da si u osnovi zao i znaj da ću te baciti u more. Pričat ću svuda o tebi da bi te onaj ko te izvadi opet bacio u more i da tamo ostaneš do kraja vremena kako bi iskusio sve strahote kazne.

- Pusti me - reče ifrit - jer sada je vrijeme za plemenita djela, a ja ti obećavam da ti nikada više neću zlo učiniti, već ću ti pomoći da se zauvijek obogatiš.

Ribar prihvati obećanje da mu ifrit nikada neće zlo nanijeti ako ga pusti, već će mu dobro činiti. Pošto se čvrsto uvjerio u njegovo obećanje i pošto ga je uzvišenim Allahom zakleo, ribar otvori krčag iz koga suknu dim dok sav ne izađe, nakon čega se pretvori u ifrita nakaznog izgleda. Ifrit odgurnu krčag i baci ga u more. Pošto ribar vidje da je bacio krčag u more, postade mu sasvim jasno da je propao. Nakvasivši odjeću, pomisli kako to nije dobar znak, a zatim osokoli svoje srce i reče:

- Ifrite! Uzvišeni Allah je rekao: "Ispunjavajte obećanja, jer ćete za obećanja biti odgovorni". Ti si mi obećao i zakleo se da me nećeš prevariti.

Ako me prevariš, Allah će te kazniti. On je revnostan i Njegova kazna je neumitna. Govorim ti isto ono što je mudrac Rujan govorio caru Junanu: Poštedi me pa će Allah tebe poštedjeti!

Ifrit se nasmija, stupi pred ribara i reče mu:

- Pođi za mnom, ribare.

Ribar pođe za njim ne vjerujući da će se spasiti. Kada izađoše iz grada, popeše se na jedno brdo, pa se spustiše u prostranu stepu usred koje ugledaše ribnjak. Ifrit se zaustavi pored ribnjaka i naredi ribaru da baci mrežu da bi lovio u ribnjaku u kome bijahu ribe raznih boja: bijele, crvene, plave, žute. Ribar se nije mogao načuditi. On baci mrežu pa je povuče i nađe u njoj četiri ribe - svaka je bila druge boje. Ugledavši ih, ribar se obradova, a ifrit mu reče:

- Ponesi ih sultanu i ponudi mu ih, a on će te darivati tako da ćeš se obogatiti. Zaklinjem te Bogom da primiš moje izvinjenje, jer se sada teško snalazim, budući da sam u ovome moru već hiljadu i osam stotina godina i nisam spoljni svijet vidio do sada. U ovome ribnjaku lovi ribe samo jedanput dnevno. Molim Allaha da te čuva.

Potom ifrit udari nogama u zemlju koja se raspuknu i proguta ga. Ribar se zaputi u grad zapanjen onim što mu se dogodilo sa ifritom. Onda uzme ribe da ih ponese ka sultanovom dvoru. Ponese jedno vedro napunjeno vodom i stavi u njega ribe, tako da su se praćakale u vodi koja bijaše u vedru. Zatim stavi vedro na glavu i krene ka carevom dvoru, kako mu je ifrit rekao. Kada stiže caru i stavi pred njega ulov, car se silno začudi ribama koje mu je donio, jer u životu nije vidio ribe slične njima po bojama i obliku.

- Dajte ribe kuharici - reče car.

A tu kuharicu, robinju, poklonio mu je jedan bizantski car prije tri dana, tako da još nije kušao njena jela. Vezir joj naredi da isprži ribe.

- Car ti veli da nam danas pokažeš svoju umješnost u kuhanju jer mu je upravo neko donio nekakav poklon.

Poručivši joj to, vezir se vrati, a car naredi da se ribaru da četiri stotine dinara. Vezir mu dade novac koji ovaj stavi u džep i sav sretan zaputi se kući, svojoj ženi. Kupi porodici sve što im je trebalo. Eto, to se zbilo ribaru.

A evo šta se događalo s djevojkom. Ona uze ribe, očisti ih, stavi u tiganj da se prže s jedne strane. Zatim ih prevrnu na drugu stranu, kad se u tome trenu kuhinjski zid raspuknu i iz njega izađe djevojka vitka stasa, okruglih obraza, savršena izgleda, našminkanih očiju. Na glavi je nosila mahramu s plavim resama, na rukama joj bijahu grivne, u ušima menđuše, na prstima

prstenje s dijamantima, a u jednoj ruci je držala bambusovu trsku. Djevojka stavi trsku u tiganj i reče:

- Ribe, držite li se dogovora?

Gledajući to, robinja je bila sva obamrla, a djevojka ponovi svoje riječi drugi, pa treći put. Ribe podigoše glave u tignju i rekoše:

- Da, da - a potom zajedno izgovoriše ovaj distih:

Vratiš li se, vratit ćemo se; ako si vjerna i mi vjerne smo;
Ako nas ostaviš, i mi tebe ostavit ćemo.

Nakon toga, djevojka prevrnu tiganj i vrati se tamo otkuda je i došla. Kuhinjski zid se sastavi a robinja se prenu i vidje da su četiri ribe izgorjele poput crnog uglja, te reče:

- U prvome napadu koplje mu se slomilo.

Dok se ona tako sobom bavila, odjednom vidje kako vezir stoji iznad nje i govori joj:

- Ponesi caru ribe!

Robinja zaplaka i kaza veziru šta je, šta se dogodilo. Vezir je bio veoma iznenađen:

- Zaista je to čudesno!

Zatim vezir posla po ribara koga mu privedoše i vezir reče:

- Moraš nam donijeti iste onakve ribe.

Ribar pođe na onaj ribnjak, baci mrežu, pa je povuče i vidje u njoj četiri ribe. Uzme ih i ponese veziru, a vezir ih dade robinji rekavši:

- Ustani i prži ih preda mnom da i ja vidim to čudo.

Robinja ustade, pripremi ribe i položi ih na tiganj koji bijaše na vatri. Ne potraja dugo, kad se raspuknu zid u kuhinji i pojavi se ona djevojka u istoj odjeći, noseći trsku koju stavi u tiganj i reče:

- Ribe! Ribe! Držite li se starog obećanja?

Ribe podigoše glave i izrecitiraše distih:

Vratiš li se, vratit ćemo se; ako si vjerna i mi vjerne smo;
Ako nas ostaviš, i mi tebe ostavit ćemo.

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

7. noć

Kada nastupi sedma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je djevojka, obrativši se ribama, trskom prevrnula tiganj i otišla tamo odakle je i došla, te se zid sastavio.

Tada vezir ustade uskliknuvši:

- To je takvo čudo da ga ne smijemo sakriti pred carem!

Onda vezir ode caru i obavijesti ga o tome što se na njegove oči dogodilo.

- Moram to svojim očima vidjeti - reče car, te posla po ribara kome naredi da donese četiri ribe slične onima od ranije i dade mu rok od tri dana. Ribar ode do ribnjaka i odmah donese ribe, a car zapovijedi da mu daju četiri stotine dinara. Onda se car obrati veziru:

- Isprži ribe ovdje preda mnom.

- Slušam i pokoravam se - odgovori vezir pa donese tiganj i stavi u njega ribe, pošto ih prethodno očisti. Kada ih prevrnu, raspuknu se zid i iz njega se pojavi crni rob nalik na bika, ili kao da je iz plemena Ad. U ruci je nosio zelenu granu i progovori razboritim a strašnim glasom:

- Ribe, ribe! Držite li se starog obećanja?

Ribe podigoše glave i rekoše:

- Da, da - a zatim izrecitiraše distih:

Vratiš li se, vratit ćemo se; ako si vjerna i mi vjerne smo;
Ako nas ostaviš, i mi tebe ostavit ćemo.

Zatim rob priđe tignju i počne grančicom prevrtati ribu dok ne pocrni kao ugalj, a onda se rob vrati tamo odakle je došao. Pošto im se rob izgubi iz vida, car progovori:

- Ovo se ne može prešutjeti. Ribe su zaista nešto neobično.

Car naredi da dovedu ribara i kada ovaj dođe, car ga upita:

- Otkuda ti te ribe?

- Iz jednog ribnjaka koji se nalazi između četiri brda, a brda su iza ove gore pored tvoga grada - odgovori ribar.

- Koliko dana hoda je daleko? - upita car.

- Daleko je jedva pola sahata hoda, care i gospodaru naš.

Car se začudi i naredi vojsci da istoga trena pođe s ribarom koji poče proklinjati ifrita. Išli su tako dok ne stigoše do brda s koga se spustiše u prostranu stepu kakvu nikada u životu nisu vidjeli. Sultan i njegovi vojnici divili su se stepi koju ugledaše između četiri brda. U ribnjaku bijahu ribe u

četiri boje: crvene, bijele, žute i plave. Zadivljeni car se zaustavi pa se obrati vojnicima i ostalim prisutnima:

- Da li je neko od vas ranije vidio ovaj ribnjak ovdje?

- Ne! - odgovoriše uglas.

- Tako mi Allaha - reče car - neću se vratiti u svoj grad, niti ću sjesti na svoje prijestolje dok ne otkrijem tajnu o ovome ribnjaku i ribama u njemu.

Zatim naredi pratiocima da se smjeste oko brda. Pošto se smjestiše, car pozva vezira koji bijaše veoma iskusan i mudar, koji je svašta znao. Kada vezir dođe, car mu reče:

- Hoću da nešto uradim i o tome tebe obavještavam. Naime, palo mi je na pamet da ovdje sam provedem noć i ispitam tajnu ribnjaka i riba u njemu. Ti sjedni pred ulaz u moj šator i reci emirima, vezirima i dvorjanima: "Car je veoma bolestan i naredio mi je da nikome ne dopustim da uđe". Nemoj nikome odavati moju namjeru.

Vezir se nije usuđivao suprotstaviti caru koji promijeni odjeću, opasa svoju sablju i provuče se kroz pratnju. Išao je do jutra se ne zaustavljajući, dok ga ne savlada vrućina, te se zaustavi da se odmori, Zatim je putovao cijeli dan i svu narednu noć do jutra, dok mu se ne ukaza u daljini nešto crno. "Možda sam našao nešto što će mi otkriti tajnu ribnjaka i ribe", obradova se car. Kada priđe bliže, vidje da je to dvorac sagrađen od crnoga kamena i optočen željezom. Jedno krilo na kapiji dvorca bijaše otvoreno, a drugo zatvoreno. Car se obradova, priđe kapiji i lagahno pokuca, ali kako nije čuo nikakva odgovora, on pokuca drugi, pa treći put. Nije bilo odgovora. Pokuca četvrti put, ali opet nije bilo odgovora. Car pomisli: "Dvorac je sigurno pust." Zatim se okuraži i prođe kroz dvorsku kapiju, pa stigavši do jedne galerije, povika:

- Hej, vi što živite u dvorcu! Ja sam putnik namjernik! Imate li nešto za jelo?

Car ponovi svoje riječi drugi i treći put, ali nije čuo odgovora. On se ohrabri i prođe kroz galeriju do samog centra dvora, ali ne nađe nikoga, iako je dvorac bio namješten. Usred njega bijaše šadrvan sa četiri lava od žeženog zlata iz čijih čeljusti je šikljala voda nalik na biserje i drago kamenje. Oko dvorca su lepršale ptice, a iznad njega bila je nekakva mreža koja im nije dala da odlete.

Car se svemu čudio i žalio je što u dvorcu ne nađe nikoga ko bi mu odao tajnu ribnjaka i riba, brda i dvorca. Utom sjedne pred vrata zamislivši se, kad odjednom začu jecaj slomljenoga srca. Čuo je glas što je pjevušio stihove:

Tajio sam, ali se moja ljubav obznani
I nesanica mi snove moje zamijeni;

Dok ljubav dozivah nemir mi je rastao,
Ne napuštaj me i ne ostavljaj sudbino!

Moja duša je u mukama i jadima!

Čuvši vapaj, car ustane i krene u pravcu odakle je glas dopirao dok se ne nađe pred zastorom spuštenim preko jednog ulaza. Podigne zastor i ugleda iza njega mladića kako sjedi na ležaju podignutom sa tla za visinu lakta. Bijaše to lijep mladić, vitkog stasa, rječit, blistavoga čela i rumenih obraza. Nasred jednog obraza imao je madež, kao mali krug od ambre, upravo kao što kaza pjesnik:

Ljepota njegove kose i njegova čela
Ljudski rod u tminu i svjetlost je bacila.

Oči nisu vidjele ljepšeg prizora
Među svim drugim stvarima

Od zelenog madeža na obrazu crvenu
Nadomak njegovu crnome oku.

Car se obradova mladiću i pozdravi ga. Mladić je sjedio obučen u svileni ogrtač prošiven zlatom, ali se vidjelo da je sjetan. On otpozdravi caru i reče mu:

- Nemoj mi zamjeriti, gospodaru, što ne ustajem.

- Odaj mi tajnu, mladiću, o onome ribnjaku i ribama u boji, o ovome dvorcu, o tome zašto si sam u njemu i zašto tuguješ - reče car.

Kada ću te riječi, mladiću potekoše suze niz obraze zbog gorkoga plača.

- Zbog čega plačeš? - čudio se car.

- Kako ne bih plakao kada sam u ovakvom stanju?! - reče mladić.

On pruži ruku prema skutima da ih podigne i ukaza mu se donji dio tijela koji je bio skamenjen, a od polovine tijela do tjemena bijaše ljudsko obličje.

Onda mladić kaza:

- Znaj, care, da je priča o tim ribama tako čudna da bi bila prava pouka za one kojima je do pouke ako bi bila ispisana iglama u uglovima očiju. Bilo je to ovako, gospodaru moj.

Moj otac bijaše car u ovome gradu i zvao se Mahmud, gospodar Crnih otoka i gospodar ove četiri planine. Življaše taj car sedamdeset godina, a onda umre i ja ga naslijedih na prijestolju. Oženih se svojom amidžičnom koja me je silno voljela, toliko da niti je jela niti pila kada bih se odvajao od nje dok me ne bi opet vidjela. Živjela je sa mnom pet godina. Jednoga dana, ode u hamam, a ja naredih kuharu da nam pripremi večeru. Onda uđoh u ovaj dvorac i legoh na mjesto na kome inače spavam. Naložih dvjema robinjama da jedna sjedne pored moje glave, a druga pored nogu. Bio sam uznemiren zbog njenog odsustva, tako da nisam mogao zaspati. Premda su mi oči bile sklopljene, duša mi je bila budna. Čuo sam kako robinja koja mi je sjedjela kraj glave govori onoj pored mojih nogu:

- Jadna li je mladost našem gospodaru, Mesuda! Teško njemu s našom gospodaricom, tom odvratnom bludnicom!

- Prokleta bila nevjernica! - reče druga. - Mladić takvoga morala kao što je naš gospodar ne zaslužuje razvratnicu koja svaku noć provodi izvan njegove postelje.

Ona što je sjedjela pored moje glave reče:

- Naš gospodar je priglup, jer se ne raspituje o njoj.

- Teško njoj ako gospodar sazna! A možda ga vara uz njegov pristanak.

- Ne, nego mu nešto uradi s napitkom u peharu koji popije svake noći prije spavanja. Sta

vi mu u pehar buniku tako da odmah zaspi i ne zna gdje ona ide, niti šta radi. Pošto mu da napitak, ona se obuče i odlazi od njega izbivajući sve do zore, a kada se vrati, podmetne mu neki miris pod nos i on se budi iz sna.

Pošto sam čuo razgovor dviju djevojaka, navuče mi se mrak na oči. Nisam mogao povjerovati da se noć već primakla. Moja žena dođe iz kupatila, te razgrnu bošču i počesmo jesti. Sjedjeli smo tako razgovarajući jedan sahat vremena. Zatim ona zatraži napitak koji sam uvijek pio pred spavanje i pruži mi čašu. Uzmem pehar i napravim se da ga pijem, kao i obično, a saljevao sam ga, zapravo, u njedra. Uskoro sam se pretvarao da spavam, kad čujem kako ona veli:

- Spavaj cijelu noć, dabogda ne ustao! Mrzim te, Allaha mi! Mrzim tvoj lik i smučilo mi se da vodim ljubav s tobom.

Zatim ustade, obuče najgizdaviju odjeću, namirisa se, uze sablju, te otvori kapiju i izađe. Ja ustadoh i pođoh za njom. Žena izađe iz dvorca i zaputi se preko trgova dok ne stiže do gradske kapije. Onda progovori nešto što nisam mogao razumjeti, tako da popadaše katanci i kapija se otvori. Moja žena izađe i pođoh za njom tako da me nije osjetila. Najzad ona stigne do nekakve odvratne gomile na kojoj bijaše kupolasta koliba sagrađena od blata i na njoj jedna vrata. Žena uđe, a ja se popnem na krov kupole i pogledam unutra, kad vidim kako moja žena priđe jednome crnom robu čija gornja usna bijaše nalik na pokrivač, a donja na papuču. Usnama je naprosto kupio pijesak po kamenju. Bio je bolestan i ležao je na tankome sloju šećerne trske. Ona poljubi zemlju pred njim, te rob podiže glavu i reče joj:

- Teško tebi! Zašto si se do sada zadržala? Ovdje su sjedjeli moji prijatelji crnci i pili piće.

Svaki je imao ljubavnicu, a ja zbog tebe nisam mogao piti!

- Gospodaru i ljubavi srca moga! - odgovori ona. - Zar ne znaš da sam udata za svoga amidžića koga ne mogu ni pogledati i da samu sebe mrzim zato što sam s njim? Da se ne plašim za tebe, grad bih pretvorila u ruševine u kojima bi kreštale sove i vrane. Njegovo stijenje bih prenijela iza Kaf-planine.[66]

- Lažeš, kurvo! - odgovori rob. - Tako mi junaštva crnaca, a naše junaštvo je drukčije od junaštva bijelaca, ako se još jednom zadržiš ovako dugo kao što si danas, prekinut ću prijateljstvo s tobom i neću svoje tijelo položiti preko tvoga! Rospijo, ti se poigravaš sa mnom radi svoga zadovoljstva. Kučko i smrdljivice bijela!

Dok sam slušao njihov razgovor i posmatrao ih, svijet mi se smračio pred očima i naprosto nisam znao gdje se nalazim. Moja amidžična je plakala pred njim, ponižavala se i govorila:

- Mili moj, plode srca moga! Nemam nikoga osim tebe. Teško meni ako me ti ostaviš, dragi moj, očinji vide!

Plakala je i preklinjala ga dok joj se nije smilovao. Tada se ona obradova, skine sa sebe odjeću i reče:

- Gospodaru moj, imaš li nešto što bi tvoja robinja mogla pojesti?

- Otkrij zdjelu - odgovori on. - U njoj su kuhane mišije kosti i pojedi ih, a u onom bokalu ćeš naći piće i popij ga.

Ona ustade, pojede i popi šta joj je rekao, a zatim opra ruke i leže pored roba na šećernu trsku. Obnaživši se, zavuče se zatim s robom pod prnje.

Kada vidjeh šta sve radi amidžična, bio sam izvan sebe. Siđem s krova kolibe, uđem unutra, uzmem sablju koju je ponijela moja amidžična s namjerom da ih oboje pogubim. Udarim najprije roba po vratu i taman pomislih da sam ga dokrajčio...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

Kad osvanu jutro, car pođe u radne odaje gdje se okupi carsko vijeće koje je radilo cijeloga dana. Potom se car vrati, a Šeherzadi se obrati njena sestra Dunjazada:

- Želimo da nastaviš priču.

- S radošću i zadovoljstvom - odgovori Šeherzada.

8. noć

Te, osme noći, Šeherzada reče:

- Čula sam, sretni care, da je začarani mladić kazivao tome caru: Kada udarih roba da mu odsiječem glavu, presjekoh mu grlo, kožu i meso i pomislih da sam ga ubio jer je snažno krkljao. Tada se amidžična pokrenu i reče mi da idemo. Metnuh sablju na njeno mjesto pa se vratismo u grad i ostadoh u postelji sve do jutra. Ujutro vidjeh kako je amidžična odrezala kosu i obukla haljinu žalosti. Ona mi se obrati:

- Amidžiću moj, ne sprječavaj me u onome što namjeravam činiti. Čula sam da mi je majka umrla i da mi je otac u ratu poginuo. Jedan brat mi je umro od ujeda, a drugi je zatrpan. Zato imam pravo da plačem i tugujem.

Pošto ona završi priču, rekoh joj:

- Radi šta ti drago, neću ti se suprotstavljati.

Žena provede cijelu godinu dana tugujući, plačući i kukajući, a nakon godinu dana reče mi:

- Hoću da u tvome dvorcu sagradim turbe nalik na kupolu i da u njoj u samoći tugujem. Nazvat ću ga kućom žalosti.

- Radi što god hoćeš - rekoh joj.

Ona sagradi kuću žalosti, a usred nje podiže kupolu i grobnicu sasvim nalik na turbe. Zatim prenese roba i položi ga u turbe iako je bio vrlo slab i nije imala nikakve koristi od njega. Samo je pio od onoga dana kada sam ga ranio. Bio je živ ali nije govorio, jer njegov suđeni čas nije bio došao. Dolazila je svako jutro i svaku večer pod njegovu kupolu plačući i kukajući i pojeći ga kojekakvim napicima. Tako je činila svako jutro i svake večeri, sve do naredne godine, što sam ja trpeljivo podnosio. Jednoga dana, dok mu je bila sva predata, uđoh i vidjeh kako plače, udara se po licu i govori stihove:

Neću moći živjeti poslije tebe
Jer moje srce nikog ne voli do tebe;

Gdjegod da si, sa sobom moje tijelo nosi;
Gdje se zaustaviš tu me ukopaj.

Kada kraj mezara moje ime spomenete -
Kao odgovor, mojih kostiju stenjanje čut ćete.

Saslušavši njene stihove, rekoh joj držeći isukanu sablju u ruci:

- Tako govore rospije koje gaze vjernost i ne drže do bliskosti.

Htjedoh je udariti sabljom i zamahnuh, ali ona u tom času ustade. Znala je da sam ja ranio roba. Poskočivši, ona promrmlja riječi koje nisam razumio, a onda dodade:

- Neka Bog da da se mojom čarolijom do pola pretvoriš u kamen, a od pola da ostaneš čovjek! Kao što vidiš, tako je i bilo. Ne mogu ustati, ni sjesti. Niti sam živ, niti mrtav. Nakon toga, ona začara grad, sve trgove u njemu i sve vrtove. U našem gradu živjele su četiri vjeroispovijesti: muslimani, kršćani, Jevreji i medžusije.[67] Ona ih začara u ribe: bijele ribe su muslimani, crvene su medžusije, plave su kršćani, a žute Jevreji. Četiri otoka pretvori u četiri planine koje okružuju ribnjak. Svakodnevno me muči i tuče bičem od kože zadajući mi po stotinu udaraca, sve dok ne prokrvarim, a onda mi gornji dio tijela oblači odjećom od kostrijeti.

Mladić zaplaka i izgovori stihove:

Strpljivo podnosim Tvoj sud, Gospode i Sudbino,
Strpljiv ću ostati, Gospode, da bih tebi ugodio;

Silno patim zbog nesreće što me snađe,
Al je Poslanikova porodica moja nada i uzdanje.

Nakon toga, car se obrati mladiću:

- Mojim brigama dodao si još i svoju. Gdje je ta žena?

- U grobnici u kojoj je rob, leži pod kupolom. Posjećuje ga jedanput dnevno i tom prilikom prilazi k meni, svlači me i udara bičem stotinu puta

dok ja kukam i vičem. Ne mogu se pomaknuti da je odgurnem od sebe. Kada me tako namuči, silazi robu i poji ga pola dana.

- Allaha mi, mladiću - reče car - sigurno ću ti učiniti dobročinstvo po kome ćeš me pamtiti i koje će se dugo poslije mene zapisivati kao dobro djelo.

Onda car sjedne pored mladića i nastavi razgovarati s njim. Kada pade noć, car ode i strpljivo je čekao dok ne dođe vrijeme doručka. Onda se car raskomoti, isuka sablju i ode na mjesto na kome je bio rob. Tamo vidje svijeće i fenjere, osjeti miomirise i dim, zatim priđe robu i samo jedanput ga udari, te ga na leđima ponese i baci u bunar koji bijaše u dvorcu. Iza toga, car obuče robovo odijelo i ostade pod kupolom sa isukanom sabljom. Ne prođe ni sahat vremena, kad se pojavi rospija vještica i čim dođe, skinu svoga amidžića, dohvati se biča i poče ga šibati. Mladić je kukao:

- Dovoljna mi je kazna što sam ovakav! Ah, smiluj mi se!

- Jesi li ti imao milosti prema meni i poštedio moga ljubavnika? - govorila je.

Zatim mu obuče odjeću od kostrijeti, a preko nje ogrtač, pa pođe robu noseći mu bokal pića i zdjelu supe. Ušavši pod kupolu, ona zaplaka i zakuka:

- Gospodaru moj, reci mi nešto! Razgovaraj sa mnom, gospodaru!

Zatim izrecitira stihove:

Dokle ćeš odbojan i grub prema meni biti,
Vrijeme je da zbog ljubavi prestanem patiti.

Zašto nas odvajaš tako dugo i namjerno -
Pakosnik je sada kažnjen ako si to htio.

Ponovo je plakala i govorila:

- Razgovaraj sa mnom, gospodaru moj.

Car progovori tihim glasom i zaplićući jezikom, oponašajući govor crnaca:

- Ah, ah! Samo je Allah silan i moćan!

Čuvši te riječi, ona vrisnu od radosti i pomami se, a kada se pribra, progovori:

- Možda je moj gospodar ozdravio.

- Rospijo! - reče car još tišim glasom. - Ne zaslužuješ da s tobom razgovaram.

- Zašto? - upita ona.

- Zato što po cijeli dan mučiš svoga muža dok on vapi i upomoć doziva. Tako mi ne daš da spavam od večeri do jutra, jer tvoj muž preklinje te i moli dok ga glas ne izda. Da nije toga, sigurno bih ozdravio. Eto šta me je sprječavalo da ti odgovaram.

- Oslobodit ću ga po tvome odobrenju - reče žena.

- Oslobodi ga da se odmorimo.

- Slušam i pokoravam se.

Žena ustane i iz turbeta pođe u dvorac. Uzme jednu zdjelu, napuni je vodom, pa izgovori neke riječi nad njim i voda poče da ključa kao u kotlu. Ona poprska mladića vodom govoreći:

- Zaklinjem te onim što sam ranije izgovarala da napustiš ovaj lik i uzmeš svoje prvobitno obličje!

Mladić se strese i skoči na noge, pa radostan zbog izbavljenja reče:

- Svjedočim da nema Boga osim Allaha i da je Muhammed Božiji poslanik, Bog mu se smilovao i spasio ga.{68}

- Odlazi i ne vraćaj se ovamo, jer ću te sigurno ubiti - povika mu žena u lice.

On ode od nje, a žena se vrati pod kupolu i reče:

- Gospodaru moj, pojavi se da te vidim.

- Šta si učinila? - upita car tihim glasom. - Spasila si me od grane, ali me nisi spasila od korjena.

- Kakav korjen, mili moj? - upita žena.

- Korjen su ovaj grad i četiri otoka. Svake noći, čim nastupi ponoć, ribe dižu glave i dozivaju mene i tebe. To je razlog što ne mogu ozdraviti. Oslobodi ih, pa dođi da me uzmeš za ruku i da me podigneš. Tako ću moći ozdraviti.

Čuvši careve riječi, a mislila je da je rob, ona reče sva sretna:

- Gospodaru moj! Dušo i očinji vide moj! U ime Allaha!

Potom ustade i sva presretna dođe do ribnjaka, pa uze malo vode...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

9. noć

Kada nastupi deveta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je mlada vještica, pošto je zagrabila malo vode iz ribnjaka, promrmljala nad njom neke riječi. Ribe se pokrenuše, podigoše glave i istog trena pretvoriše se u ljudska bića. Nestade čarolije nad

stanovnicima grada koji opet postade nastanjen, trgovi živahni, i svako se u gradu vrati svome poslu. Planine se pretvoriše u jezera, a mlada vještica vrati se caru misleći da je on onaj rob i reče mu:

- Dragi moj, pruži mi svoju plemenitu ruku da je poljubim.

- Priđi mi bliže! - odgovori car.

Kada mu se ona sasvim približi, car trgne sablju i zarije je u njene grudi toliko da joj se sablja pojavi na leđima. Zatim je udarcem rasiječe na dvije polovine, pa izađe odatle i zateče začaranog mladića kako stoji čekajući njega, te ga car radosno pozdravi. Mladić mu poljubi ruku i zahvali, a car mu reče:

- Hoćeš li ostati u svome gradu, ili ćeš sa mnom poći u moj grad?

- Veliki care - odgovori mladić - znaš li koliko su udaljena naša dva grada?

- Dva i pol dana hoda - reče car.

- Preni se ako drijemaš - na to će mladić. - Od tebe do tvoga grada je godinu dana hoda. Prevalio si tu razdaljinu za dva i pol dana samo zato što je grad bio začaran, a ja se, care, neću od tebe odvajati ni jednoga trena.

Car se obradova tim riječima:

- Hvala Allahu koji mi te dade. Ti si mi kao sin, jer u životu i nisam stekao sina.

Zagrliše se beskrajno se radujući, a zatim pođoše put dvora. Car koji bijaše začaran saopći državnim velikodostojnicima da polazi na časni hadž. Oni mu spremiše sve što treba, a onda on i car krenuše. Carevo srce je žudjelo za svojim gradom iz koga je izbivao godinu dana. Putovao je vodeći pedeset robova, noseći darove, i išli su tako danju i noću cijelu godinu dana dok ne stigoše u carev grad. Vezir im izađe u susret, pošto već bijahu izgubili nadu da će se car vratiti. Izađoše pred njega i vojnici i cjelivahu zemlju pred carem radosno ga pozdravljajući. Car uđe i sjede na svoje prijestolje, primi vezira i ispriča mu sve šta se dogodilo s mladićem.

Kada vezir sasluša šta se zbilo mladiću, čestita mu na izbavljenju i čim sve opet dođe na svoje mjesto, car poče darivati mnoštvo ljudi. Zatim reče veziru:

- Dovedi mi onog ribara koji je donio ribe.

Vezir posla po ribara koji bijaše uzrok izbavljenja žitelja grada. Kada ga dovedoše, car ga nagradi, raspita se o njegovom stanju i o tome ima li poroda. Ribar odgovori da ima sina i dvije kćeri, te se car oženi jednom ribarevom kćerkom, a drugu udadoše za mladića. Njegovog sina dovede k sebi i postavi

ga za haznadara. Zatim posla vezira u mladićevu carevinu, odnosno na Crne otoke, imenova ga za tamošnjeg cara i posla s njim pedeset robova koji su bili s carem došli. Također posla po veziru darove za sve emire, te vezir poljubi carevu ruku i otisnu se na put. Car i mladić ostadoše. Ribar postade najbogatiji čovjek svoga vremena, a njegove kćeri bijahu carske supruge do svoje smrti. Međutim, ta priča nije čudesnija od onoga što se dogodilo hamalu.

PRIČA O HAMALU I DJEVOJKAMA

U gradu Bagdadu bijaše jedan čovjek koji bijaše neženja i hamal. Dok je jednoga dana stajao na trgu naslonjen na svoju korpu, priđe mu neka žena pokrivena svilenim mosulskim žarom prošivenim zlatom, čiji su rubovi također bili optočeni zlatom. Ona podiže veo ispod koga se ukazaše crne oči sa crnim trepavicama i očnim kapcima. Bila je veoma nježna i uopće savršena izgleda. Slatkim glasom, ona se obrati hamalu:

- Uzmi svoju korpu i pođi za mnom.

I sam ne vjerujući, hamal uze korpu i pođe za njom dok se žena ne zaustavi pred vratima jedne kuće. Kada pokuca na vrata, izađe nekakav kršćanin kome ona dade dinar, a uze od njega posudu s uljem koju stavi u korpu i reče hamalu:

- Ponesi to i hajde za mnom!

- Allaha mi, ovo je blagoslovljen dan - reče hamal.

Nosio je korpu za njom, kad se žena zaustavi pored jedne voćarske radnje i kupi sirijskih jabuka, turskih dunja, omanskih bresaka, halepskih jasmina, damaških lokvanja, egipatskih limunova, turskih naranči, mirisne mirte, hurme, anemona, ljubičice, nara i ruža. Sve to stavi u nosačevu korpu i reče:

- Nosi!

Hamal je nosio za njom teret, kad se žena zaustavi kod mesara i reče mu:

- Odsijeci mi pet kilograma mesa.

On joj odreza meso, zamota ga u bananin list i stavi u korpu, te ona reče:

- Ponesi, hamale!

Nosio je korpu za njom i žena se zaustavi kod trgovca suhim voćem od koga uze voća i opet reče hamalu da ponese. Išao je za njom noseći korpu, dok se žena ne zaustavi ispred poslastičarnice i kupi jedan pladanj koji napuni svim vrstama slatkiša: pletenica, kolača punjenih mošusom, voćnih kolača, medenih kolača, okruglih kolača s limunom, marcipana, biskvita, pogačica, kolača s bananama, kadija. Žena stavi sve slatkiše na pladanj koji položi u korpu i onda se hamal obrati njoj:

- Da si mi kazala, sigurno bih poveo mazgu da na nju natovarimo sve ove stvari.

Žena se osmjehnu, pa zastade kod prodavca mirisa i kupi od njega deset vrsta vodice: od ruže i ostalih vrsta cvijeća, i uze još dvije glave šećera,

prskalicu s đulsijom i mošusom, grumenje anduza, aloje, ambre, mošusa, aleksandrijskih svijeća. Sve to strpa u korpu i reče:

- Ponesi korpu za mnom.

Hamal je nosio korpu i slijedio je do jedne predivne kuće ispred koje bijaše prostrana avlija, a sama kuća bila je visoka, sa stupovima. Imala je vrata s dva krila od ebanovine optočena žeženim zlatom. Mlada žena se zaustavi pred vratima i nježno pokuca. Otvoriše se oba krila i kada hamal pogleda ko je otvorio vrata, vidje da je to visoka djevojka bujnih grudi, prelijepa, skladna, s čelom nalik na polumjesec, s očima kao u gazele, s obrvama nalik na ramazanski polumjesec, s obrazima poput anemona, sa ustima nalik na Sulejmanov pečat, s licem kao uštap u punome sjaju. Grudi su joj podsjećale na dva jednaka nara, a trbuh joj se pod odjećom blago isticao kao svitak finoga papira.

Kada sve to vidje, hamalu se pomuti razum zbog nje i zamalo da mu korpa padne s glave, te on uskliknu:

- U svome životu nisam imao sretnijeg dana od ovoga!

Stojeći na vratima, djevojka-vratarka poželi dobrodošlicu prvoj ženi i hamalu. Pođoše sve troje do prostrane odaje koja je bila ukrašena i prelijepa, sa dogradama, kupolama, sjenicama i klupama, sa izbama i ostavama na kojima bijahu spušteni zastori. Usred odaje bijaše postelja sagrađena od mramora, ukrašena biserima i draguljima, a nad posteljom spušteni zastori od crvenog atlasa. Na postelji bijaše djevojka sjajnih očiju, tanahnoga stasa, s licem koje bi postidilo i sjajno sunce. Kao da bijaše zvijezda sjajna ili arapska nevjesta koju ovako pjesnik opjeva:

Ko stas tvoj sa tanahnom granom poredi
Zaludno je njegovo poređenje i ništa ne vrijedi,

Jer grana je ljepša kad vidimo je odjevenu,
A ti si zanosnija kad vidimo te nagu.

Treća djevojka ustade s ležaja i oklijevajući dođe do sredine odaje gdje su stajale njene dvije sestre i reče im:

- Zašto stojite? Skinite teret s glave ovome jadnom hamalu.

Prva djevojka mu priđe s prednje strane, druga iza njega, a u pomoć im priskoči i treća, te oslobodiše hamala. Zatim ispazniše korpu, poredaše stvari, te dadoše hamalu dva dinara i rekoše mu:

- A sada idi, hamale!

On pogleda djevojke koje bijahu tako lijepe i tako čarobne da nikada ljepših vidio nije, a ipak kod njih nije bilo muškaraca. Gledao je čudom se čudeći šta sve imaju od pića, voća, mirisa i ostalog, pa se snebivao da pođe. Jedna djevojka mu reče:

- Zašto ne ideš? Jesmo li ti malo platile? Daj mu još jedan dinar - obrati se sestri.

- Tako mi Allaha, gospođice - reče hamal - zaradio sam jedva dva dirhema i niste mi, dakle, malo platile, već ste mi srce i dušu omamile. Kako je moguće da ste same takve kakve ste, da nemate muškaraca, da vas niko ne zabavlja? Vi znate da munara ne može stajati osim ako nema četiri stupa, a vi četvrtoga nemate. Ženska sreća je potpuna tek uz muškarce, kao što pjesnik kaza:

Vidi, četvero ih se kod mene sakupilo:
Lutnja i harfa, klarinet i flauta.

Vas je tri i nedostaje vam četvrti koji treba biti muškarac, pametan i razložan, iskusan i povjerljiv.

One mu odgovoriše:

- Mi smo djevojke i plašimo se da povjeravamo tajnu nekome ko je neće čuvati, jer u predanjima smo pročitale stihove:

Nikom svoju tajnu ne povjeri,
Jer ko tajnu povjeri on je i izgubi.

Čuvši njihove riječi, hamal odgovori:

Vaših mi života, ja sam razuman i pouzdan muškarac koji je čitao knjige i proučavao povijest. Javno govorim o ljepoti, a prikrivam ružno, postupam upravo onako kako je pjesnik kazao:

Tajnu čuva samo čovjek pouzdane ćudi,
Tajna je pohranjena samo kod najboljih ljudi;

Tajna je u meni ko u kući s mandulama
Čiji ključevi su izgubljeni, a kapija zaključana.

Kada djevojke saslušaše stihove koje pjesnik tako fino sroči, rekoše mu:

Ti znaš da smo za ovu trpezu potrošile mnoštvo novca. Imaš li ti nešto čime bi nas mogao darivati? Nećemo dopustiti da sjediš kod nas dok ne platiš određeni iznos. Tada možeš ostati, biti nam sabesjednik i do jarkoga jutra uživati u našim licima. Ako nemaš novaca - dodade vlasnica kuće - ljubav ne zaslužuje ljubavlju da se zove. Ako nemaš ništa - nadoveza se Vratarka - onda odlazi!

Ostavimo ga, sestre - reče prva djevojka. - Bogami, ovaj nam ništa nije danas nažao učinio, a da je neko drugi na njegovom mjestu, izdalo bi ga strpljenje. Platit ću ja ono što bi on trebao platiti.

Hamal se razveseli:

- Tako mi Allaha, nisam ni od koga osim od tebe pozajmljivao novac.

- Sjedi onda sa zadovoljstvom - rekoše mu one.

Zatim prva djevojka ustade, zategnu svoj pojas, pa postavi pehare i procijedi vino. Donese i zelen i pripremi sve što im je bilo potrebno. Najzad natoči vino i sjedne pored sestara, a hamal je sjedio među njima misleći da sanja. Djevojka dohvati posudu s vinom, napuni prvi pehar i popi ga, zatim drugi, pa treći pehar. Nakon toga, napuni ga i pruži svojoj sestri. Kada ponudi pehar hamalu, on ga prihvati pa izrecitira stihove:

Pij i u zdravlje ispijaj vino
Jer ono je za sve ljekovito!

Zatim dometnu stih:

Vino pije samo onaj koga uzbuđuje,
Jer njegova radost kao šećer slatka postaje.

Pošto kaza ove stihove, hamal djevojkama poljubi ruke i poče piti s njima. Malo zatim, priđe trećoj djevojci i reče joj:

- Gospodarice, ja sam tvoj rob, tvoj sužanj i pokorni sluga - a onda izrecitira stihove:

Na kapiji jedan tvoj rob ostade stojeći
Za tvoju dobrotu i darežljivost znajući.

- Pij u zdravlje i veselje - reče mu ona, te se hamal prihvati čaše i poče joj ruke ljubiti recitirajući:

Pružih joj vino rumeno kao lice njeno,
Rujno i bistro kao što je jutro rano;

Prinese ga usnama i reče dok se smijala:
Kako ćeš ljude napajati ljudskim obrazima?

Pij, rekoh joj, to su suze moje -
Od krvi moje su rumene, od uzdaha vrele.

Djevojka prihvati pehar i ispi ga, a zatim se pridruži sestrama. Tri žene i hamal među njima igrali su i pjevali i mirise udisali. On ih je neprestano grlio i ljubio, dok mu je jedna šaputala, druga ga sebi vukla, treća ga tobože tukla. Bio je s njima dok im vino ne udari u glavu, a kada ih vino omami, Vratarka ustade, skinu sa sebe odjeću i ostade sasvim gola. Zatim skoči u bazen i poče se igrati uzimajući vode u usta i prskajući njome hamala. Onda opra noge i svoje međunožje, pa izađe iz vode i baci se hamalu u krilo govoreći mu:

- Šta je ovo, dragi? - pokazivala je na svoju picu.

- Nemoj, zaboga! - reče hamal.

- Ju, ju! Zar se stidiš? - upita ga ona obujmivši ga oko vrata i poče ga tobože udarati.

- To je tvoja minđa - reče hamal.

- Reci nešto drugo - podsticala ga je.

- Tvoja pica - govorio je hamal.

- Nešto drugo? - nastavljala je.

- Tvoja pička.

Ona ga je i dalje udarala sve dok ga vrat i potiljak ne zabolješe, pa je on najzad upita:

- A kako se to zove?

- Junakov bosiljak - odgovori djevojka.

- Hvala Bogu što me spasi, junakov bosioče - reče hamal.

Zatim se ponovo svi poslužiše peharima i mezom s pladnja, te ustade druga djevojka, skinu odjeću i skoči u bazen. Pošto uradi sve kao i prva djevojka, izađe iz bazena i baci se na krilo hamalu. Pokazavši na svoju picu, upita ga:

- Svjetlosti očiju mojih, kako se ovo zove?

- To je tvoja minđa - odgovori on.

- Zar te nije stid da tako govoriš? - reče djevojka i udari ga tako snažno da je sve zvonilo u odaji.

- Junakov bosiljak - požuri hamal.

- Ne - odgovori djevojka, pa udarci i ćuške zapljuštaše po njegovom potiljku, tako da on upita:

- Pa kako se to zove?

- Očišćeni kunžut[69] - odgovori.

Potom ustane treća djevojka, svuče se, uđe u bazen i učini sve kao i njene sestre, pa obuče haljinu i baci se hamalu u krilo govoreći:

- Kako se zove ovo? - pokazivala je na svoju picu.

Govorio joj je ovako i onako dok ga je ona udarala, te najzad hamal upita:

- Pa kako se to zove?

- Abu Mensurov han - reče ona.

- Hvala Bogu što me spasi, hane Abu Mensurov! - odahnu hamal.

Nakon izvjesnog vremena, hamal skinu odjeću i siđe u bazen. U vodi mu se vidjela muškost. On opra sve kao i žene, zatim izađe iz bazena i navali na krila djevojkama. Nalakti se najprije na krilo Vratarkino, a noge stavi na krilo onoj što je kupovala, zatim pokaza na svoju kitu i upita:

- Kako se ovo zove, moje dame?

Sve prasnuše u takav smijeh da na leđa popadoše i rekoše:

- To je tvoja kita.

- Ne - reče on i ugrize jednu.

- To je tvoj karo.

- Ne - reče hamal i ugrize svaku po jedanput.

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevu odobrenju.

10. noć

Kada nastupi deseta noć, Šeherzadi reče njena sestra Dunjazada:

- Želimo da nam pripovijedaš, sestro.

- S radošču i zadovoljstvom - reče ona.

- Čula sam, sretni care - nastavi Šeherzada - da su djevojke ponavljale: kita, karo, dok ih je on ljubio, grickao i grlio, a one se smijale. Najzad ga upitaše:

- Pa kako se to zove?

- To je bijesni dorat što pase junakov bosiljak, hrani se očiščenim kunžutom, a noćiva u hanu Abu Mensurovom.

Djevojke se nasmijaše toliko da su na leđa popadale, a onda se vratiše razgovoru. Razgovarali su tako dok ne nastupi noć, te one rekoše hamalu:

- A sada pođi i pokaži nam koliko su ti široka leđa.

- Tako mi Boga, lakše mi je i dušu ispustiti nego od vas otići. Dopustite da sastavimo noć i dan, pa neka onda svak pođe svojim putem.

- Tako vam života - reče prva djevojka - pustite ga da spava kod nas da mu se smijemo. Tako je veseo i oštrouman!

- Noći kod nas - rekoše mu djevojke - ali pod uvjetom da nam se pokoravaš i da ne zapitkuješ bilo šta da vidiš.

- Slažem se - odgovori hamal.

- Onda ustani i pročitaj šta piše na vratima - rekoše mu.

Hamal pođe do vrata i vidje da je na njima livenim zlatom napisano: "Ne pričaj o onome što te se ne tiče, inače ćeš čuti nešto što ti se neće svidjeti!"

- Izjavljujem da neću pričati o onome što me se ne tiče - reče hamal. Onda ustade djevojka koja je kupovala, pripremi im jelo, te jedoše i zapališe svijeće. Dok su oni tako jeli i pili, začuše kako neko kuca na vrata, ali im to ne pokvari raspoloženje, jer jedna od njih pođe do vrata, zatim se vrati i reče:

- Naša svetkovina noćas je potpuna. Na vratima su tri stranca obrijanih brada i sva trojica su ćoravi u lijevo oko. To je zaista čudna podudarnost. To su tuđinci pristigli iz Bizanta i izgledaju veoma smiješno. Ako ih pustimo, zasmijavat će nas.

Toliko se ulagivala sestrama da joj one rekoše:

- Pusti ih neka uđu, ali pod uvjetom da ni oni ne pričaju o onome što ih se ne tiče, inače će čuti nešto što im se neće svidjeti.

Ona se obradova i ode, a zatim se vrati vodeći trojicu ćoravih muškaraca obrijanih brada i brkova. Bijahu to skitnice koje ih jedva pozdraviše, a djevojke im priđoše i posadiše ih za trpezu. Trojica muškaraca pogledaše hamala primjećujući da je pijan. Pošto ga osmotriše, pomisliše da i on pripada njihovoj sorti:

- On je skitnica kao i mi.

Čuvši te riječi, hamal skoči i zakoluta očima:

- Sjedite i bez gluposti! Zar niste pročitali šta piše na vratima?

Djevojke se nasmijaše govoreći jedna drugoj:

- Baš nas zabavljaju ove skitnice i hamal!

Postaviše jelo skitnicama koji se najedoše, pa zapodjenuše razgovor. Vratarka im je davala piće i dok su među njima kružile čaše, hamal se obrati skitnicama:

- Znate li vi, braćo, kakvu neobičnu priču da nam ispričate?

Oni živnuše i zatražiše muzičke instrumente. Vratarka donese mosulski def, iračku lutnju i perzijsku harfu, te skitnice ustadoše. Jedan uze def, drugi lutnju, a treći harfu i zasviraše, a djevojke zapjevaše tako da se podiže prava graja. Dok su se oni tako zabavljali, neko pokuca na vratima, te ustade Vratarka da vidi ko je.

Uzrok kucanja na vrata bijaše to što je te noći izašao halifa Harun ar-Rešid[70] da razgleda i da čuje šta ima novo. U halifinoj pratnji bio je Džafer, njegov vezir i oružnik Mesrur. Halifa je imao običaj da se prerušava u trgovca. Kada izađe te noći i pođe gradom, put ih dovede pred onu kuću u kojoj su čuli muzičke instrumente. Tada halifa reče veziru Džaferu:

- Hoću da uđemo u ovu kuću i da vidimo ko pjeva.

- To su već pijani ljudi i bojim se da nam ne učine kakvo zlo.

- Moramo ući - reče halifa - i hoću da smisliš kako ćemo to izvesti.

- Slušam i pokoravam se - odgovori Džafer pa priđe i pokuca na vrata. Vratarka otvori, a Džafer joj reče:

- Gospođice, mi smo trgovci iz Taberije.[71] U Bagdadu smo već deset dana s trgovačkom robom. Pošli smo u han za trgovce, pa nas večeras pozva jedan trgovac. Bili smo kod njega, ponudio nas je hranom, te smo večerali i onda razgovarali jedno vrijeme. Kad nam je dopustio da pođemo, izašli smo u noć i zalutali na putu u han. Molimo vašu milost da noćas uđemo i prenoćimo kod vas, pa će vas Bog za to nagraditi.

Vratarka ih pogleda i uoči da izgledaju kao trgovci i pristojni ljudi. Vrativši se svojim sestrama, ona se posavjetova s njima, te joj rekoše da uvede trgovce. Vratarka pođe i otvori im kapiju.

- Dopuštaš li nam da uđemo? - upitaše došljaci.

- Uđite - odgovori ona.

Halifa, Džafer i Mesrur uđoše, a kada ih djevojke ugledaše, ustadoše da ih posluže. Poželiše dobrodošlicu svojim gostima, pod uvjetom da ne pričaju o onome što ih se ne tiče, jer će čuti nešto čime neće biti zadovoljni.

- Pristajemo - rekoše, pa sjedoše da piju i razgovaraju.

Halifa je gledao trojicu skitnica s čuđenjem uočivši da su svi ćoravi u lijevo oko. Zatim je s divljenjem i zbunjen posmatrao ljepotu djevojaka. Kada počeše razgovarati, djevojke donesoše halifi piće, ali on reče:

- Ja sam hadžija i drukčiji sam od njih.

Vratarka ustade i postavi mu sofru s vezenim stolnjakom. Zatim stavi na nju bokal od kineskog porculana u koji nasu vrbova soka, ubaci komad leda i sve to pomiješa sa šećerom. Halifa joj zahvali i pomisli: "Moram je sutra nagraditi za dobro koje mi je učinila." Onda se prepustiše razgovoru, a kada ih omami piće, domaćica ustade, nakloni im se, pa uze za ruku djevojku koja je kupovala i reče:

- Hajde, sestro, da obavimo svoju dužnost.

- Dobro - odgovori ona. Zatim ustade Vratarka i poreda skitnice do vrata, pošto prije toga pospremi odaju.

- Kako je nejaka tvoja ljubav! - rekoše sestre hamalu. - Ti nisi stranac, nego si domaći!

Hamal ustade, zategnu pojas i upita:

- A šta želite?

- Ustani odatle - rekoše mu.

Onda djevojka koja je kupovala, Voditeljica, reče hamalu:

- Pomozi mi.

Hamal ugleda dvije crne kučke na čijim vratovima su bili lanci. On ih prihvati i dovede na sred odaje, a domaćica ustade, zasuka rukave do lakata, dohvati bič i obrati se hamalu:

- Dovedi jednu kučku!

On na lancu povuče kučku koja je cviljela i glavom davala neke signale djevojci koja joj priđe i udari je po glavi. Kučka je skičala, a djevojka je nije prestajala udarati dok joj ruke ne posustaše. Tada odbaci bič, privinu kučku na grudi, obrisa joj suze i poljubi joj glavu govoreći hamalu:

- Vrati je i dovedi drugu!

On dovede drugu kučku s kojom učini isto što i s prvom. Halifi se srce stegnu i grudi mu se nadimahu. On namignu Džaferu da je zamoli da prestane, ali mu Džafer dade znak da šuti. Domaćica se okrenu Vratarki:

- Ustani i obavi svoju dužnost.

- Dobro - odgovori Vratarka.

Potom se domaćica pope na postelju sagrađenu od mramora, obloženu zlatom i srebrom, pa reče Voditeljici i Vratarki:

- Donesite šta imate!

Vratarka se pope na krevet pored nje, a Voditeljica uđe u jednu ostavu i iznese navlaku od atlasa sa zelenim vrpcama. Ona stade ispred domaćice, razveza navlaku i izvadi iz nje tamburu. Zategnu strune i izrecitira stihove:

Vratite mi san bez koga sam ostala -
Zbog dragog sam razum izgubila;

Pošto se bijah ljubavi potpuno predala,
Shvatih da sam bez mira ostala.

Vele mi: "Bila si žena tako razumna -
Šta bi s tobom", a ja velim: "Tražite uzroka!"

Žao mi je zbog krvi koju sam prolila,
Prosula je i zbog dragog trpila.

U vlastitoj misli vidim odsjaj sunca
Čiji se oganj rasplamsava usred moga srca.

Da me Bog barem od vode načinio,
Ne bi li me dragi kroz brkove procijedio.

Šta se u ljubavi drugo može vidjeti
Osim bola i jada, osim tuge i žalosti?

Vidi se tvoj odraz u vrelu bistrome
Kojim se drugi opija, a da ga ne dotakne.

Zatim izrecitira:

Opijam se čim ga vidim a da riječ ne prozborim,
San mi neće na oči ako ga samo naslutim.

Nije rujno vino, već njegov dah me opija;
Nije britki vjetar, već njegov pogled me zaustavlja.

On je moj ponos sasvim potčinio,
I moj um je zaista pomračio.

Čuvši te riječi, djevojka reče:

- Bog te blagoslovio! - a onda pocijepa vlastitu odjeću i pade na tlo u zanosu.

Pogledavši bolje njeno tijelo, halifa uoči tragove udaraca bičem i silno se iznenadi. Utom ustade Vratarka i poprska je vodom po licu. Donese joj haljinu i obuče je, a halifa se obrati Džaferu:

- Zar ne vidiš tragove udaraca na ovoj ženi? Ja to ne mogu prešutjeti i ne mogu se smiriti dok ne saznam istinu o toj ženi i o dvjema kučkama.

- Gospodaru naš - reče Džafer - one su nam postavile uvjet da ne govorimo o onome što se nas ne tiče, jer ćemo čuti nešto što nam se neće svidjeti.

Onda Voditeljica ustane, uzme tamburu, nasloni na nju dojku pa dotaknu instrument vrhovima prstiju i poče kazivati stihove:

Šta reći kad vas ljubavni jadi more,
Iz bezizlaza kako se vihnuti gore?

Da l glasnika da šaljemo da o nama zbori -
Al' ni on ne može iznijet jade kojim srce gori.

Da trpimo? Ali tako kratko živimo
I u ljubavi se sasvim gubimo!

Ljubav nije ništa osim jad i tuga,
Ništa osim suza što liju sa obraza moga.

Ti što iščeznu iz mog očinjeg vida,
U mome srcu obitavaš bez prekida!

Da l' još pamtiš našu ljubav staru -
Što postojano odoljeva vremenu?

Il' u zaborav pade nakon našeg rastanka
I u tebi nema ničeg osim žala i zamora?

Ah, što želim da nas opet ljubav spoji,

Zato molim Boga da nas dugo ne odvoji!

Kada druga žena sasluša stihove Voditeljice, ona pocijepa odjeću na sebi, upravo kako je učinila i prva žena, zatim vrisnu i pade na tlo bez svijesti. Voditeljica priđe i obuče joj drugu haljinu, pošto je poprska vodom po licu. Zatim ustade treća žena, sjede na postelju i reče Voditeljici:

- Pjevaj mi još da odužim svoj dug, jer više ničega nema osim ovoga glasa!

Dokle ćeš odbojan i grub prema meni biti,
Vrijeme je da zbog ljubavi prestanem patiti;

Zašto si nas tako dugo i namjerno odvojio -
Pakosnik je sada kažnjen, ako si to htio.

Kad bi zla sudbina ljubavniku bila pravedna,
On za jade ne bi znao, nit za poniženja silna.

O, ubico kome ću o svojoj ljubavi kazivati -
Teško onom kome se ljubav ne uzvrati!

Sve jače moja ljubav prema tebi plamti -
Davno si mi obećao, a još te ne mogu vidjeti.

Braćo muslimani, vi mu se osvetite -
Neka mu nikad san na oči ne dođe!

Ako ljubav takve jade prema meni dopušta
Nek i njega druga draga ponižava.

Slatka ljubav mene tako silno davi -
Neka i on nosi teško breme ljubavi!

Treća žena vrisnu kada posluša pjesmu, pocijepa na sebi odjeću i baci se na tlo bez svijesti. Pošto joj se tijelo obnaži, ukazaše se na njemu tragovi biča, kao i na ženi koja je nastupila prije nje. Skitnice povikaše:

- Teško nama što uđosmo u ovu kuću! Bolje bi bilo da smo noć proveli na smetljištu! Zaprepašteni smo kao da nas je neko prebio!

- Zašto to govorite? - obrati im se halifa.

- Ovo nas je veoma potreslo - odgovoriše.

- Zar vi niste iz ove kuće? - upita halifa.

- Ne - rekoše skitnice - i mislili smo da ovo mjesto pripada čovjeku pored tebe.

- Tako mi Allaha - reče hamal - nisam nikada do večeras vidio ovo mjesto i kamo sreće da sam zanoćio na smetljištu, a ne ovdje.

- Ali nas je ovdje sedam muškaraca i tri žene. Nema nikoga više. Pitajmo ih šta to rade, a ako ne odgovore milom, odgovorit će silom.

Dogovoriše se da ih ujutro koje bijaše na domaku dovedu pred halifu i da ih on o svemu pita. Halifa odbi, a Džafer reče:

- Zar mislite da je to ispravno? Mi smo njihovi gosti. One su nam postavile uvjet koji valja poštovati. Ostalo je vrlo malo do jutra i svako od nas će uskoro poći svojim putem - namignu Džafer halifi. Međutim, halifa reče:

- Izdaje me strpljenje. Moram čuti njihovu priču.

Prepirali su se tako, dok najzad ne rekoše:

- A ko će ih ispitati?

- Hamal! - odgovoriše neki.

Tada žene njima rekoše:

- O čemu to razgovarate, prijatelji?

Hamal priđe domaćici:

- Molim te i Allahom zaklinjem, gospođo, da nam ispričaš priču o kučkama. Zašto ih najprije mučiš, a onda plačeš i ljubiš ih? Kaži nam otkuda ožiljak od biča na tijelu tvoje sestre. Eto, samo toliko pitamo.

- Je li istina to što on govori? - upita domaćica prisutne.

Svi rekoše da je to istina, osim Džafera koji je šutio. Kada žena ću šta kažu, ona povika:

Tako mi Boga, gosti, teško ste nas uvrijedili! Na vrijeme smo vam postavile uvjet pod kojim će onaj ko pita o nečemu što ga se ne tiče čuti nešto što mu neće biti drago. Zar vam nije dosta što smo vas pustile u svoju kuću i nahranile svime što smo imale? Ali, niste vi krivi, nego je kriv onaj ko vas je poslao k nama.

Nakon toga, žena zasuka rukave do lakata, pa tri puta udari u pod i povika:

- Vežite ruke ovima što brbljaju, zatim ih uvezujte jednog za drugog!

Sluge tako i učiniše i rekoše:

- Dopusti nam, presvijetla gospođo, da im glave odrubimo.

- Ostavite ih malo dok ih upitam ko su, prije nego što im glave odsiječete.

- Allaha ti, gospođo - zavapi hamal - ne ubijaj mene zbog tuđe krivice! Svi su oni osim mene pogriješili. Kako bi nam bila divna noć da smo se spasili ovih skitnica koji bi i nastanjeni grad opustošili!

Zatim hamal kaza stihove:

Najljepše je kada moćnik prašta,
Naročito kada nemoćnoga pušta!

U ime ljubavi naše ja ću te moliti
Nemoj jedne umjesto drugih ubiti!

Kada hamal završi besjedu, djevojka se nasmija...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

11. noć

Kada nastupi jedanaesta noć, ona nastavi:

- Čula sam, sretni care, da se žena najprije razbjesnjela, a zatim se nasmijala i tražila da joj svako od prisutnih ispriča svoju priču:

- Ostalo vam je još samo sahat života! Da niste uglednici i velikaši u svome narodu, ili da niste suci, kaznila bih vas i prije isteka toga vremena.

- Bolan, Džafere - obrati mu se halifa - reci joj ko smo da nas ne bi ubila.

- Dobit ćemo ono što zaslužujemo - na to će Džafer.

- Nemoj se šaliti u ovako ozbiljnom trenutku! I za šalu i za zbilju ima vremena!

Djevojka se zatim obrati skitnicama:

- Jeste li vi braća?

- Nismo, tako nam Allaha - rekoše oni. - Mi smo samo siromasi koji lutaju.

- Jesi li ti rođen ćorav? - upita jednog od njih.

- Nisam, Boga mi - odgovori on. - Meni se dogodilo nešto vrlo neobično, tako da su mi iskopali oko. O tome postoji cijela pripovijest koja bi bila prava pouka onima kojima je do pouke, ako bi bila ispisana iglama u uglovima očiju.

Kada se obrati drugom i trećem, oni joj odgovoriše kao i prvi, dodajući:

- Svi smo mi iz različitih zemalja. Naše pripovijesti i sudbine su vrlo čudne.

- Neka svaki ispriča svoju priču - reče djevojka. - I neka svaki kaže zašto je došao ovamo, zatim neka rukom dotakne vlastitu glavu i pođe svojim putem.

Najprije istupi hamal i obrati joj se:

- Ja sam običan hamal, gospođo. Dovela me Voditeljica ovamo i dogodilo mi se s vama to što se dogodilo. Eto, to je moja priča.

- Pogladi se rukom po glavi i odlazi - reče djevojka.

- Boga mi - reče hamal - neću otići dok ne saslušam priče svojih drugova.

Nakon toga, istupi prvi skitnica i reče joj:

- Gospo moja! Znaj da mi je obrijana brada i izvađeno oko zato što moj otac bijaše car koji je imao brata. Taj njegov brat također bijaše car u jednoj drugoj zemlji. Dogodi se da me majka rodi onoga dana kada se rodi i moj amidžić. Minuše godine i godine dok ne odrastosmo, a ja sam za to vrijeme povremeno posjećivao svoga amidžića ostajući kod njega i po nekoliko mjeseci. Za vrijeme jedne takve posjete, on mi je ukazivao najveće moguće poštovanje koljući za me stoku i točeći vino. Sjedjeli smo i pili, a kada nam piće udari u glavu, amidžić mi reče:

- Amidžiću moj! Imam jednu veliku molbu za tebe. Volio bih da se ne suprotstavljaš onome što ću učiniti.

- S radošću i zadovoljstvom - rekao sam.

On zatraži da se zakunem svetom vjerom, te istoga trena ustane i izgubi se u noći. Kada se vrati, pratila ga je nagizdana i prefinjena žena sa dragocijenostima na sebi koje su koštale čitavo bogatstvo. Vodeći ženu sa sobom, amidžić mi se obrati:

- Uzmi ovu ženu i pođi ispred mene na to i to groblje. (Opisa mi groblje i ja ga prepoznah.) Uvedi je u turbe i čekaj me tamo.

Nisam mu se mogao oduprijeti, niti sam mogao odbiti njegovu molbu zbog zakletve koju sam dao. Nakon toga, povedem ženu i pođemo do turbeta u koje uđosmo. Pošto sjedosmo, amidžić dođe noseći jednu zdjelu s vodom, vrećom cementa i krampom. Zatim uze kramp, priđe mezaru usred turbeta pa povadi kamenje iz njega i prenese ga na jednu stranu turbeta. Nakon toga, poče kopati krampom u zemlji dok ne otkri poklopac velik kao manja vrata, a ispod poklopca se ukazaše zavojite stepenice. Amidžić se okrenu ženi:

- Pred tobom je ono što si odabrala.

Žena pođe niz stepenice, a on se obrati meni:

- Učini dobro djelo dokraja, amidžiću. Kada se spustim na ovo mjesto, ti spusti poklopac i vrati na njega zemlju kao što je i bila. Time ćeš dovršiti svoje dobro djelo. Cement koji je u vreći izmiješaj s vodom u zdjeli, premaži njime kamenje i zacementiraj kamenje kao što je i bilo, tako da niko ne bi mogao prepoznati da je dirano i da ne bi mogao reći: "Ovo je nedavno otvarano, iako je sadržina grobnice stara." Već punu godinu radim na tome i niko osim Allaha ne zna za to. Eto, to te molim. Ne dao Allah da žalim za tobom, amidžiću - dodao je.

Onda se spusti niz stepenice i pošto mi se izgubi iz vida, ja ustadoh, vratih poklopac i učinih upravo onako kako mi je rekao, sve dok grob nije dobio prijašnji izgled. Zatim se vratih u amidžin dvor, ali amidža bijaše u lovu. Zaspao sam, a čim osvanu jutro, sjetih se prethodne noći i svega što se dogodilo sa mnom i s mojim amidžićem. Pokajah se, ali nije bilo koristi od kajanja. Dođem na groblje i počnem tražiti grobnicu, ali je nisam mogao prepoznati. Tražio sam sve do noći - bez uspjeha. Vratim se u dvor, ali nisam mogao ni jesti ni piti? Bio sam krajnje uznemiren zbog amidžića, jer nisam znao šta je s njim. Ophrvan tugom, probdio sam noć brinući sve do jutra, kada opet pođoh na groblje stalno misleći o tome šta učinih amidžiću. Kajao sam se što sam ga poslušao. Pretražio sam sve grobnice, ali nisam prepoznao onu pravu. Tragao sam tako sedam dana, pa ipak ne nađoh pravoga puta. Moj nemir je toliko rastao da sam zamalo mogao poludjeti. Nisam imao drugog izbora nego da krenem na put i vratim se svome ocu.

Pošto stigoh do očevoga grada, dočeka me gomila ljudi na gradskoj kapiji i svezaše me. Bio sam silno iznenađen, jer sam ja carski sin, a oni su samo dvorjani moga oca i moje sluge. Obuze me veliki strah od njih, te se zapitah šta li se dogodilo s mojim ocem. One što me svezaše pitao sam zašto to čine, ali mi nisu odgovarali. Nedugo zatim, jedan od njih koji bijaše moj sluga reče mi:

- Tvoga oca je napustila sreća. Vojska se protiv njega pobunila i ubio ga je vezir. Mi smo čekali tebe da se vratiš.

Bio sam izvan sebe zbog vijesti o ocu dok su me vodili. Dovedoše me pred vezira koji je ubio oca i s kojim sam ja odavno bio u neprijateljstvu. Uzrok našem neprijateljstvu bijaše moja strast prema streljaštvu.

Desi se jednoga dana dok sam stajao na terasi svoga dvorca da se spusti ptica na terasu vezirovog dvora gdje je i sam vezir stajao. Htjedoh pogoditi

pticu, ali je strijela promaši i udari vezira u oko i izbi mu ga - po volji sudbine, baš kao što kaza pjesnik:

Pusti na volju svojoj sudbini
I budi zadovoljan s onim što ona učini.

Ničem se m raduj i nemoj tugovati,
Jer ništa ne može vječno trajati;

Ili kao što reče drugi pjesnik:

Idemo stazom koju nam sudba odredi:
Svako stazom svoje sudbine hodi;

Kome je suđeno da u jednoj zemlji umre
Neće umrijeti u drugoj zemlji osim nje.

Premda veziru izbih oko, nastavi skitnica, nije se usuđivao ništa reći, jer moj otac bijaše car, i - eto to je uzrok našeg neprijateljstva. Dakle, kada se obreh svezan pred njim, on naredi da me pogube, a ja rekoh:

- Zar ćeš me ubiti ni kriva ni dužna?

- Ima li većeg grijeha od ovoga? - pokaza vezir na svoje izbijeno oko.

- Ja sam to učinio nehotice - rekoh mu.

- Ako si ti učinio nehotice - reče vezir - ja ću to tebi učiniti namjerno. Privedite mi ga! - povika zatim.

Privedoše me veziru, te on zarije prst u moje lijevo oko i izbije ga. Od tada sam ćorav, kao što vidite. Zatim vezir naloži da mi svežu ruke i da me polože u jedan sanduk, pa reče krvniku:

- Uzmi ovoga i isuči sablju. Odnesi ga izvan grada, ubij ga i ostavi da ga zvijeri pojedu.

Krvnik me ponese izvan grada i izvadi me iz sanduka. Bile su mi svezane i ruke i noge. Namjeravao je da mi poveže oči i ubije me, ali sam zapomagao i izrecitirao stihove:

Od vas sam štit načinio da biste me branili
Od dušmana, al' vi ste se u strijele pretvorili;

U vas se uzdah u svakoj nevolji -
Da bit ćete mi desnica u mojoj nesreći.

Odbacite sve što vam zlobnici pričaju o meni
I neka me ne biju strijelama moji dušmani.

Ako me nećete od dušmana braniti,
Barem šutite, nemojte me odavati.

Zatim sam kazao i ove stihove:

Prijatelji koje sam svojim štitom smatrao
Kao štit je u ruke mom dušmanu prešao.

Mislio sam da su oni smrtonosne strjelice -
Oni to i jesu, ali mene gađaju u srce.

Rekoše mi da mi srcem pripadaju,
Ali mi srce moje prijatelji probadaju;

Vele mi da se trude svim silama -
Tako i bi, al na strani mog dušmana.

Kada krvnik sasluša stihove, a on u stvari bijaše krvnik i kod moga oca koji mu je milost ukazivao, on reče:

- Šta da radim, gospodaru? Ja sam samo rob koji prima naređenja! Treba još da živiš i nemoj se vraćati u ovu zemlju jer ćeš stradati, a i mene ćeš upropastiti, kao što pjesnik kaza:

Spašavaj se ako ti je život mio,
Nek dom plače za onim ko ga sagradio.

Sebi možeš neku drugu zemlju naći,
Ali dušu osim ove duše nećeš moći.

Čudim se onom što živi u kući srama
Kad Božija zemlja je beskrajno prostrana.

Kome je smrt u jednoj zemlji suđena,
Smrt u drugoj zemlji nije mu mogućna.

I šije lavova postale su samo zato jake,
Jer sve što im treba oni sami rade

Nakon tih stihova, poljubih krvnikovu ruku ne vjerujući da sam spašen sve dok ne umakoh odatle. Gubitak oka izgledao mi je beznačajan nakon izbavljenja od smrti.

Putovao sam zatim do carstva svoga amidže. Kada stigoh k njemu, obavijestih ga o tome šta se dogodilo mome ocu i kako sam izgubio oko. On je gorko plakao govoreći mi:

- Mome bolu dodao si svoj bol i mojim brigama vlastitu brigu. Tvoj amidžić je prije izvjesnog vremena nestao. Ne znam šta se s njim dogodilo i niko mi ništa o njemu nije rekao.

Plakao je do besvijesti, a kada dođe k sebi reče mi:

- Sine moj! Toliko žalim za tvojim amidžićem, a ti mi poveća bol pričom o tome šta se dogodilo tebi i tvome ocu. Međutim, bolje je i da si oko izgubio nego život.

Nisam mogao nakon toga prešutjeti šta se dogodilo s amidžićem i njegovim sinom. Ispričao sam sve što se zbilo s njim, te se amidža silno obradova čuvši priču o svome sinu.

- Pokaži mi tu grobnicu! - reče mi.

- Tako mi Boga, amidža, ne znam gdje se nalazi, jer sam nakon toga više puta odlazio da je tražim, ali ne znam gdje je.

Onda ja i amidža pođosmo na groblje. Osvrtao sam se lijevo i desno dok je nisam najzad prepoznao. Obojica se veoma obradovasmo, te uđosmo u turbe, skinusmo zemlju i podigosmo poklopac. Spustimo se niz pedeset stepenika i kada sidosmo do dna, prema nama pokulja dim i smrači nam se pred očima. Amidža izgovori one riječi koje je kazao Allah a koji se ničega ne plaši:

- Nema sile niti moći nad Allahovom moći!

Zatim nastavismo put i iznenada se nađosmo u jednoj odaji punoj brašna, boba, hrane i još koječega. Na sred odaje vidjesmo zavjesu spuštenu iznad

ložnice, te amidža pogleda na ležaj i opazi svoga sina i onu ženu koja se spustila s njim. Bijahu se pretvorili u crni ugalj - zagrljeni kao da ih je neko bacio u ognjenu jamu. Vidjevši to, amidža pijunu u lice svome sinu i reče:

- To si i zaslužio, gade jedan! To ti je kazna na ovome svijetu, a tek će te stići kazna na ahiretu! Ta kazna je žešća i trajnija.

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

12. noć

Kada nastupi dvanaesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je skitnica pripovijedao prisutnima, te halifi i Džaferu, dok su ga oni slušali:

- Onda amidža udari sina cipelom dok je ovaj ležao kao gromada crnog uglja.

Čudilo me zašto ga udara i žalio sam amidžića što se s onom ženom pretvorio u gromadu crnog uglja. Zato rekoh:

- Allaha ti, amidža, ne tuguj toliko. Moj um i moje srce veoma su uznemireni zbog onoga što se dogodilo tvome djetetu. Kako su se pretvorili u crni ugalj? Zar nije dovoljno to što mu se dogodilo, nego ga još i cipelom udaraš?

- Sinko moj - reče amidža - ovo moje dijete od djetinjstva je bilo strasno zaljubljeno u sestru. Zabranjivao sam mu da se viđa s njom misleći istovremeno da su još mali. Ali, kada odrastaše, među njima se zbi ono ogavno djelo. Čuo sam za to i nisam mogao vjerovati, ali sam ga ipak izgrdio, govoreći mu:

- Čuvaj se tih gnusnih djela kakva niko prije ni poslije tebe nije činio. U protivnom, bit ćemo obrukani i osramoćeni među carevima do smrti. Namjernici će raznositi glas o nama. Čuvaj se takvih djela, inače ću se rasrditi i ubit ću te!

Zatim ga odvojih od nje, ali ga je gadura voljela silnom ljubavlju i đavo ih uzme pod svoje. Kada ga odvojih od nje, počeo je krišom graditi ovo mjesto pod zemljom i unio je u njega hranu, kao što vidiš. Prevario me je kada sam pošao u lov i došao je na ovo mjesto. Međutim, na njih se rasrdio Bog, neka je slavljen i uzvišen, i spalio ih je, ali će im kazna na onome svijetu sigurno biti žešća i trajnija.

Dok smo ja i amidža plakali, on mi reče:

- Umjesto njega, ti si mi sin.

Razmišljao sam jedno vrijeme o ovome svijetu i o tome šta se zbiva: kako je vezir ubio moga oca i preuzeo njegovo mjesto, a meni oko izbio, o tome šta se dogodilo amidžiću i o drugim čudnim događajima. Plakao sam.

Zatim smo se uspeli uz stepenice, vratili poklopac na mjesto, nasuli na njega zemlju i doveli grobnicu u pređašnje stanje. Vratili smo se u dvor i tek što smo sjeli, začusmo lupanje u doboš i glas truba. Ratnici su se uskomešali i sve je treštalo od buke, dok se prašina dizala ispod konjskih kopita. Bili smo zbunjeni jer nismo znali o čemu se radi. Car upita šta se događa, pa mu odgovoriše:

- Vezir koji je ubio tvoga brata sakupio je silnu vojsku i doveo je da na juriš zauzmu grad. Stanovnici grada nisu im se mogli oduprijeti, već su se predali.

Mislio sam: "Ako mu padnem u šake, ubit će me." Očajavao sam sjećajući se svega što se dogodilo mome ocu i majci i nisam znao šta da radim. Ako se pojavim, prepoznat će me stanovnici grada i očevi vojnici, pa će se potruditi da me ubiju. Vidio sam spas jedino u tome da obrijem bradu. Tako se obrijah, preruših i napustih grad uputivši se ovamo u nadi da ću se izbaviti, ili da će me neko dovesti gospodaru pravovjernih i namjesniku Allahovom na zemlji kako bih njemu ispričao svoju povijest. Hele, stigoh u ovaj grad noćas i stajao sam u nedoumici ne znajući kamo da pođem, kad ugledah ovu skitnicu. Pozdravim ga i velim mu:

- Ja sam ovdje stranac.

- Ja sam također stranac - odgovori on.

Dok smo tako razgovarali, pojavi se ovaj treći koji nam priđe, pozdravi nas i reče:

- Ja sam stranac.

Mi mu odgovorismo da smo i sami stranci, te se zaputismo, kad nas uhvati mrak i sudbina nas dovede k vama. Eto, zašto sam obrijao bradu i zašto mi je oko izbijeno.

- Pogladi svoju glavu i odlazi - reče mu djevojka.

- Neću otići dok ne čujem pripovijesti ostalih - odgovori skitnica.

Svi bijahu zapanjeni njegovom pričom. Onda se halifa obrati Džaferu:

- Tako mi Boga, nisam vidio nešto slično ovome što se dogodilo skitnici!

Nakon toga, istupi druga skitnica, poljubi tlo i reče:

- Gospo moja! Ja nisam rođen ćorav. Moja priča je također toliko neobična da bi bila pouka onome kome je do pouke, ako bi bila iglom ispisana u uglovima očiju.

Ja sam car i carski sin. Učio sam Kuran na svih sedam načina,[72] proučio sam knjige najviših naučnika, studirao sam astronomiju, poeziju i marljivo sam savladavao druge nauke, tako da sam nadmašio sve svoje savremenike. Moje ime s poštovanjem su izgovarali drugi autori, glas o meni pronio se u druge oblasti i zemlje, za me su čuli ostali carevi. Tako je dočuo o meni i jedan indijski car koji posla izaslanike da me traže od moga oca, poslavši mu darove i rijetkosti dostojne careva. Otac me otpremi sa šest lađa. Plovili smo morem cijeli mjesec dana dok ne stigosmo do kopna, te izvedosmo konje koji su bili s nama na lađi i natovarismo darove na deset deva. Tek što smo krenuli, vidjesmo kako se podiže i uskovitla prašina tako da prekri cijeli kraj i ne sleže se čitav sahat, a zatim se iz nje pojavi šezdeset konjanika sličnih ljutim lavovima. Kada ih bolje pogledasmo, vidjesmo da su beduini, drumski razbojnici. Čim nas ugledaše u tako malom broju sa deset deva natovarenih darovima za indijskoga cara, jurnuše na nas i poslaše kopljanike prema nama. Prstima smo im davali znake da smo mi izaslani velikome indijskom caru i da nam ne učine nešto nažao. Međutim, oni rekoše:

- Mi nismo na njegovoj zemlji, niti pod njegovom vlašću - i pobiše neke momke, a ostali utekoše. Pobjegoh i ja teško ranjen.

Beduini nam oduzeše sav novac i darove koje smo nosili, tako da više nisam znao kuda da krenem. Bio sam neko i nešto, a sada sam ponižen i niko. Išao sam tako dok ne stigoh na vrh nekakve planine. Sklonih se u jednu pećinu dok nije svanulo, a onda pođoh odatle i sretno stigoh do jednoga nastanjenog grada koga je upravo bila napustila žestoka zima, a bijaše se primaklo proljeće sa svojim ružama. Radovao sam se kada dođoh do grada, jer sam bio umoran od puta, morile su me brige i uopće - bio sam se promijenio. Nisam znao kamo da pođem, pa uđoh jednome krojaču. Pozdravih ga, a on mi otpozdravi, lijepo me primi i poče pitati zašto sam se našao u tuđini. Ispričah mu od početka do kraja šta mi se dogodilo, a on se sažali i reče mi:

- Ne govori nikome o tome, mladiću. Bojim se da ti ne učini zlo car ovoga grada, jer je on jedan od najljućih neprijatelja tvoga oca i ima nekakvih razloga da mu se osveti.

Potom mi krojač donese jelo i piće, te zajedno jedosmo razgovarajući tokom noći. Krojač mi dade mjesta u svome dućanu, donese mi posteljinu i pokrivač i ostadoh kod njega tri dana. Nakon toga, reče mi:

- Znaš li kakav zanat da zaradiš za život?

- Ja sam znalac zakona, učenjak, pisac, matematičar - odgovorih, a krojač mi reče:

- U našoj zemlji tvoje znanje ne vrijedi. Ovdje se niko ne bavi znanošću, niti pisanjem, već samo privređivanjem.

- Tako mi Allaha - rekoh mu - ne znam ništa drugo osim toga što ti spomenuh.

- Onda zasuči rukave, pa uzmi sjekiru i uže i donosi drva iz doline dok ti Allah nešto bolje ne da. Nikome ne pričaj o sebi, jer će te sigurno ubiti.

Onda mi kupi sjekiru i uže, posla me nekim drvosječama i preporuči me njima. Pođoh s drvosječama da siječem drva i nosim ih na glavi pa da ih prodajem za pola dinara i da za jedan dio novca ručam, a drugi dio da ostavim. Potraja to cijelu godinu dana, a kada minu godina, pođem jednoga dana, kao i obično, u dolinu da siječem drva. Pošto sidoh u dolinu, zađem u gustu šumu gdje bijaše mnogo drva. Priđem jednome stablu, počnem kopati oko njega i skidati zemlju s panja, kad sjekira udari u nekakvu bakarnu halku. Očistim je od zemlje i vidim da je pričvršćena na drveni poklopac. Podignem poklopac i ispod njega se ukazaše stepenice. Spustim se do dna stepenica i ugledah nekakva vrata. Otvorih ta vrata i vidjeh divno sagrađeni dvorac, a u dvorcu nađoh djevojku poput rijetkog bisera, koja iz srca tjera sve brige i jade. Čim je vidjeh, ničice padoh pred njenim Tvorcem što ju je sazdao tako lijepu i zanosnu. Ona me pogleda i upita:

- Jesi li čovjek ili džin?

- Čovjek sam - odgovorih.

- Ko te je poslao na ovo mjesto gdje sam provela dvadeset i pet godina nikada ne vidjevši ljudsko biće?

Rekoh joj, saslušavši njene opojne riječi:

- Gospo moja, Allah me poslao u tvoje stanište da bi možda otklonio moje brige i jade.

Zatim joj od početka do kraja ispričah šta mi se dogodilo. Teško joj pade moja sudbina, te

djevojka zaplaka govoreći:

- Da i ja tebi ispričam svoju priču. Ja sam kćer cara krajnje Indije, vladara Otoka ebanovine. On me je udao za moga amidžića i u toku prve noći, dok su me vodili mladoženji, oteo me je ifrit po imenu Džirdžeris, sin Redžmusov, koji je sin Iblisov.[73] Poletio je sa mnom i spustio me na ovo mjesto, donio sve što mi je potrebno od odjeće, nakita, tkanina, ukrasa, hrane, pića. Svakih deset dana dođe mi jedanput i prenoći ovdje. Reče mi: Ako mi bilo šta bude

potrebno, danju ili noću, da samo rukom dotaknem ova dva reda ispisana na kupoli. Čim ih dotaknem, vidjet ću njega pored sebe. Bio je kod mene prije četiri dana i ostalo je još šest dana do dolaska. Hoćeš li ostati kod mene pet dana i da odeš dan prije nego što on dođe?

- Hoću - rekoh, a ona se obradova, skoči na noge, pa me uze za ruku i povede kroz neka zasvođena vrata. Uvede me u udobno i uređeno kupatilo.

Vidjevši takvo kupatilo, skinuh odjeću, a svuče se i ona. Žena uđe u kupatilo, sjede na jednu klupu i posadi me pored sebe, pa donese šerbe s mošusom i napoji me. Zatim donese jelo i pošto zajedno jedosmo i napričasmo se, ona mi reče:

- Spavaj i odmaraj se, jer si umoran.

Tako ja legoh, moja gospo, zaboravivši šta mi se dogodilo i zahvaljujući djevojci. Pošto se probudih i vidjeh kako mi trlja noge, pomolih se Bogu za nju, te sjedosmo i razgovarasmo čitav sahat. Najzad, djevojka reče:

- Tako mi Allaha, baš sam osjećala tjeskobu ovako sama pod zemljom, bez ikoga da sa mnom razgovara tokom dvadeset i pet godina. Hvala Allahu koji mi te posla - dodade i kaza stihove:

Da sam znala, prostrla bih rad dolaska tvoga
Stazu srca ili tamu oka svoga;

Tebi u susret obraze bih svoje prostirala
A od vjeđa svojih stazu bih načinila.

Saslušavši stihove, zahvalih djevojci, a ljubav prema njoj ophrva mi srce. Moje brige i jadi se raspršiše. Družili smo se tako i provedoh s njom noć kakvu ranije nikada nisam doživio, a kada presretni dočekasmo jutro, rekoh joj:

- Hoćeš li da te izvedem ispod zemlje i oslobodim toga džina?

- Budi zadovoljan i šuti - reče ona smijući se. - Od deset dana samo jedan će biti ifritov, a devet će pripasti tebi.

Ophrvan ljubavlju, govorio sam:

- Ovoga trena razbit ću kupolu na kojoj je urezan natpis da ifrit dođe da ga ubijem, jer ja sam predodređen za to da ubijam ifrite!

Čuvši moje riječi, djevojka izrecitira stihove:

Tiho, ti koji tražiš rastanka -

U ljubavi su potrebna lukavstva!

Strpi se jer sudba je svakako varljiva
I rastanak je kraj svakog druženja.

Ne mareći za njene riječi i stihove, udarih u kupolu...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

13. noć

Kada nastupi trinaesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je druga skitnica rekao djevojci:

- Kada snažno udarih u kupolu, žena mi reče:

- Dolazi nam ifrit! Zar te nisam upozoravala da to ne činiš?

Upropastio si me, ali spašavaj sebe i bježi tamo odakle si došao!

U silnome strahu, zaboravih obuću i sjekiru i kada pretrčah dva stepenika, osvrnuh se da ih vidim. Tada ugledah kako se zemlja otvori i iz nje se pojavi ifrit odvratnog izgleda. On reče:

- Zašto me uznemiravaš? Kakva ti se nesreća dogodila?

- Ništa mi se nije dogodilo - odgovori djevojka - nego mi se bijaše nešto steglo u grudima, pa poželjeh da štogod popijem da se razgalim. Pošla sam radi svoje muke, ali sam pala na kupolu.

- Lažeš, nevaljalice! - povika ifrit, pa pogleda po dvoru lijevo i desno i kada vidje moju obuću i sjekiru, reče:

- Ovo može pripadati samo ljudskom biću. Ko ti je dolazio?

- Ni ja nisam vidjela obuću do ovog časa. Mora biti da se to zakačilo za te.

- Pričaš gluposti, bludnice! - reče ifrit, pa je obnaži i priveza za četiri koca. Zatim je poče zlostavljati i ispitivati šta se dogodilo. Nisam mogao podnijeti njen plač pa se popeh drhteći od straha, a kada stigoh na površinu, vratih poklopac na njegovo mjesto i zatrpah ga zemljom. Duboko sam se kajao razmišljajući o djevojci, o njenoj ljepoti i o tome kako je prokletnik muči, iako je s njim dvadeset i pet godina. Zlostavljao ju je samo zbog mene. Sjetih se svoga oca i njegovog carstva, te kako sam postao drvosječa. Onda izgovorih stihove:

Kada ti sudbina strašni udarac zada,

Vidjet ćeš: nekad lahko je živjeti, a teško nekada.

Poslije toga krenem i stignem do svoga prijatelja krojača koji me je čekao kao da sjedi na žeravici. On mi reče:

- Sinoć sam probdio noć nemirna srca zbog tebe i plašeći se da nisi stradao od kakve zvijeri, ili nečeg drugog. Hvala Allahu što si zdrav i živ!

Zahvalih mu na njegovoj brižnosti, a onda uđoh u svoj odjeljak i počeh razmišljati o onome što mi se dogodilo proklinjući samoga sebe što udarih u onu kupolu. Utom uđe moj prijatelj krojač i reče mi:

- U dućanu je nekakav stranac koji traži tebe, nosi tvoju sjekiru i obuću. Pokazivao ih je krojačima govoreći im: "Kada je mujezin oglasio sabah namaz, pođem da klanjam i spotaknem se na ovu obuću. Nisam znao kome pripada, pa me vi uputite vlasniku!" Krojači ga uputiše k tebi i eno ga sada sjedi u mome dućanu. Idi i zahvali mu. Uzmi svoju sjekiru i obuću.

Čuvši šta govori, problijedih i sasvim se zbunih, a u tome trenu zemlja se u mome sobičku raspuknu i iz nje se pojavi taj stranac. Bijaše to ifrit, onaj isti što je onako strašno zlostavljao ženu. Međutim, žena mu ništa nije odala, pa je uzeo sjekiru i obuću, govoreći:

- Ne bio ja Džirdžeris, potomak Iblisov, ako ne dovedem vlasnika ove obuće i sjekire!

Onda je s tim lukavstvom pošao krojačima i dospio do mene. Nije oklijevao ni časa, nego me je zgrabio i ponio u visine. Zatim me je spustio i potonuo u zemlju dok sam ja bio izvan sebe. Najzad me unio u dvorac u kome sam već bio i tada ugledah nagu djevojku iz čijih je udova liptala krv. Dok su mi tekle suze, ifrit je uze govoreći:

- Razvratnice! Evo tvoga ljubavnika!

Žena me pogleda govoreći ifritu:

- Ja ga ne poznajem! Nisam ga vidjela nikada prije ovog časa.

- Zar ni poslije ovakve kazne ne priznaješ?! - vikao je ifrit.

- U životu ga nisam vidjela, a nije dopušteno da pred samim Allahom lažem.

- Ako ga ne poznaješ - odgovori ifrit - onda uzmi ovu sablju i odsijeci mu glavu.

Ona uze sablju i priđe mi. Zaustavi se pored moje glave. Ja joj dadoh znak migom, dok su mi suze tekle niz obraze. Ona shvati moju namjeru, namignu mi i reče:

- Ti si taj što nam je sve ovo priredio!

Na to joj rekoh da je kucnuo čas praštanja, recitirajući dvosmislene stihove:

Umjesto jezika neka ti moj pogled govori,
O ljubavi tajnoj u mom srcu neka ti zbori.

Kada se sretosmo i suze kad prolismo,
Zanijemih dok je moje oko o ljubavi govorilo,

Jer oko nam znacima o svemu kazuje
I moj pokret prstom ona razumije.

Obrve nam o svemu što treba pričaju,
Mi šutimo dok nam srca razgovaraju.

Shvativši moje aluzije, djevojka baci sablju iz ruke, moja gospo, a ifrit uze sablju pa je pruži meni i reče:

- Odsijeci joj glavu, pa ću te pustiti i neću te mučiti.

- Dobro - rekoh uzimajući sablju, pa hitro stupih naprijed, a kada zamahnuh rukom, ona meni reče obrvom: "Ja se nisam ogriješila o tebe." Tada mi iz očiju linuše suze, te odbacih sablju i rekoh:

- O, ljuti ifrite, silni junače! Ako žena kratke pameti i nepouzdane vjere nije mogla meni glavu odsjeći, kako da ja nju pogubim kada je nikada u životu nisam vidio?! Ne mogu to nikako učiniti, makar morao samu smrt kušati.

- Ipak ste vi zaljubljeni jedno u drugo - reče ifrit, pa zgrabi sablju, udari djevojku po ruci i odsiječe je, zatim joj odsiječe i drugu ruku. Onda joj odsiječe jednu pa drugu nogu - četiri uda sa četiri udarca. Sve sam to svojim očima posmatrao, uvjeren da ću umrijeti. Djevojka mi i nakon toga dade znak očima, a ifrit to opazi.

- Vršiš preljubu čak i očima! - povika i odrubi joj glavu. Ifrit se potom obrati meni:

- Čovječe! Ako žena učini preljubu, po našem zakonu je dopušteno da je pogubimo. Ovu ženu sam oteo u njenoj svadbenoj noći, kada je imala jedva dvanaest godina i nije upoznala nikoga osim mene. Dolazio sam joj svakih deset dana po jednu noć pojavljujući se u liku čovjeka-stranca. Pošto sam se uvjerio da me je prevarila, pogubio sam je. Što se tiče tebe, nisam siguran da

si me ti prevario s njom, ali te u svakom slučaju ne mogu potpuno poštedjeti. Izaberi sam kakvo zlo da ti učinim.

Ja se silno obradovah, moja gospo, nadajući se oproštenju i rekoh mu:

- A šta je to između čega mogu birati?

- Biraj - reče ifrit - u kakvo obličje hoćeš da te pretvorim: u psa, u magarca, ili u majmuna.

I dalje se nadajući oproštenju, rekoh:

- Tako mi Allaha, ako mi oprostiš, i Allah će tebi oprostiti zato što si oprostio jednome muslimanu koji ti nije zlo nanio.

Umoljavao sam ga svim silama, stojeći pred njim. Govorio sam mu:

- Kažnjavaš me ni kriva ni dužna!

- Ne brbljaj! - povika ifrit. - Što se tiče smrti, nje se ne boj, a što se tiče oprosta, njemu se ne nadaj! Moram te na svaki način začarati.

Na te riječi, ifrit probi zemlju i poletje sa mnom kroz zrak tako da sam ispod sebe vidio svijet nalik na zdjelu vode. Nakon toga, spusti me na jednu planinu, uze malo zemlje, promrmlja nešto u nju, pa me posu zemljom govoreći:

- Pređi iz ovoga oblika u obličje majmuna!

U hipu se pretvorih u majmuna starog stotinu godina. Našavši se u tome ružnom obličju, rasplakah se nad vlastitom dušom i zlom sudbinom, znajući da sudbinom nijedan čovjek ne može upravljati.

Onda se spustih s vrha planine u podnožje i putovah cijeli mjesec dok ne stigoh na obalu slanoga mora. Zadržah se tu neko vrijeme, kad opazih nasred mora lađu koju je povoljan vjetar nosio ka obali. Preplašen, sakrijem se iza jedne stijene prema moru. Skrivao sam se dok se najzad ne obreh nasred lađe. Tada jedan čovjek reče:

- Izbacite ovu nakazu s lađe!

- Ubit ćemo ga - reče drugi.

- Ubit ću ga ovom sabljom - dodade treći.

Ja uhvatih ivicu sablje cvileći i lijući suze, tako da se kapetan sažali na me i reče im:

- Trgovci, ovaj majmun me molio i ja sam mu molbu uslišao. On je pod mojom zaštitom i neka ga niko ne gnjavi!

Kapetan se lijepo ponašao prema meni. Sve što mi je govorio shvatao sam i na svaki njegov mig sam skakao. Služio sam ga na toj lađi koju je povoljan vjetar nosio pedeset dana, te pristadosmo u jednome velikom gradu u kome je bilo toliko stanovnika da im niko nije znao broja osim uzvišenog Allaha.

Kada pristadosmo i naša lađa stade, dođoše robovi koje je poslao car toga grada. Spustiše se na lađu, pozdraviše trgovce i rekoše:

- Naš car vas pozdravlja, šalje vam ovaj svitak papira i poručuje da svaki od vas ispiše na papiru po jedan red.

Iako sam bio majmun, ja zgrabih svitak iz njihovih ruku, a oni se pobojaše da ću ga pocijepati i baciti u vodu. Navališe na me u namjeri da me ubiju, a ja im dadoh znak da želim pisati. Kapetan reče:

- Pustite ga da piše! Ako bude škrabao, otjerat ćemo ga, a ako bude lijepo pisao, uzet ću ga za svoga sina. Zaista nisam vidio majmuna pametnijeg od njega.

Ja uzeh pero, umočih ga u tintu i na komadu papira napisah stihove kaligrafskim pismom rik'om:

Vrijeme je zapisah sve dobrote velikana,
Al tvoja dobrota još nije zapisana.

Neka nas Allah nikad ne ostavi bez tebe,
Jer sve najveće dobrote potiču od tebe!

Zatim kaligrafskim pismom rejhani napisah:

Od tvoga pera korist imaju cijeli krajevi,
Tvojim potpisom koriste se čitavi svjetovi.

Pet prstiju tvojih pet rijeka predstavljaju
Sa kojih rijeke čitave oblasti natapaju.

Potom kaligrafskim pismom sulus dometnuh dva distiha:

Sve što drugi napišu jednom će nestati,
A što tvoja ruka napiše vrijeme će sačuvati.

Zato krasnopisom svojim piši samo ono
Što će te do sudnjeg trena radovati vječno.

Najzad, ispod toga kaligrafskim pismom mašk napisah ova dva distiha:

Kad otvoriš mastionicu svoje moći i štedrosti,
Nek ti tinta toči dobrote i plemenitosti;

Koliko god si u stanju ispisuj divotu,
Jer tvoje pero poznaje samo dobrotu.

Pružih ljudima svitak papira, a oni odjuriše s njim caru. Kada car pogleda papir, zadivi se rukopisu kako se nije divio ni jednome drugom. Tada car reče svojim dvorjanima:

- Idite onome čiji je ovaj krasnopis, odjenite mu ovu odoru, posadite ga na mazgu i uz muziku ga dovedite k meni.

Saslušavši cara, oni se nasmijaše, što cara rasrdi pa reče:

- Kako se možete smijati mojim zapovijestima?!

- Ne smijemo se, care, tvojim riječima - odgovoriše oni - već tome što je onaj koji je ovo napisao majmun, a ne ljudsko biće. Pripada kapetanu lađe.

Cara toliko iznenadiše njihove riječi da se sav strese od uzbuđenja i reče:

- Hoću da kupim toga majmuna.

Zatim otposla izaslanike na lađu i oni me uzeše od kapetana, te mi obukoše svečanu odoru. Svi ljudi nađoše se u čudu buljeći u mene. Pošto me dovedoše caru, ja tri puta poljubih zemlju pred njim, a on mi zapovijedi da sjednem, te ja klekoh na koljena, tako da su se prisutni čudili mome odgoju. Car se čudio više nego svi drugi. Onda on naredi narodu da se raziđe, pa svi odoše i ostadosmo samo ja, car sa evnusima i jedan mali rob. Car naredi da prirede trpezu, te postaviše sofru na kojoj bijaše sve što duša može poželjeti i u čemu oko može uživati. On mi dade znak da jedem. Ustadoh, poljubih tlo pred njim sedam puta i sjedoh da jedem s njim. Kada digoše sofru, oprah ruke pa uzeh divit, pero i pergament, te napisah ova dva distiha:

Zdjele pune pečenja svaku bolest liječe
I pladnji puni slatkiša moje želje su najveće.

O, srce što čezneš za bogatom trpezom,
Gosti se kadaifom sa maslom i medom!

Zatim dopisah još dva distiha:

O, kako te još želim, slatki kadaife,
Bez tebe strpljenje me sasvim izdaje!

Svakog dana i noći mogao bih te jesti,
Tobom bih se uvijek mogao iftariti.[74]

Zatim ustadoh i sjedoh podalje dok je car u čudu čitao ono što sam napisao.

- Zar je moguće da jedan majmun bude tako rječit i da ima takav rukopis?! Tako mi Allaha, to je čudo nad čudima! - vikao je car.

Kada donesoše caru šah, on me upita hoću li igrati. Potvrdno klimnuh glavom, poredah figure i odigrah s njim dvije partije pobijedivši ga oba puta. Car je bio potpuno zbunjen:

- Još da je Ademov potomak, sigurno bi nadmašio sve svoje savremenike.

Zatim car reče slugi:

- Pođi svojoj gospodarici i reci joj da dođe da porazgovara s carem ne bi li došla da vidi ovoga čudesnog majmuna.

Evnuh ode i vrati se sa gospodaricom, carevom kćerkom, a kada ona vidje majmuna, pokri lice i reče:

- Oče, kako ti može pasti na pamet da šalješ po mene da bi me tuđi muškarci gledali!

- Kćeri moja - odgovori car - kod mene nema nikog osim maloga roba i evnuha koji te je odgojio, a tu je još ovaj majmun i ja. Od koga onda kriješ lice?

- Ovaj majmun je carević - reče princeza. - Njegov otac se zove Imar, vladar Otoka ebanovine. On je začaran. Začarao ga je ifrit Džirdžeris, potomak Iblisov, a ubio je svoju ženu, kćer cara Aknamusa. Eto, to je taj za koga tvrdiš da je majmun, a on je čovjek, i to pametan i učen.

Car je bio zapanjen riječima svoje kćeri, pa me pogleda i reče:

- Je li istina to šta kaže o tebi?

Potvrdno klimnuh glavom i zaplakah, a car se obrati kćeri:

- Kako si saznala da je začaran?

- Oče, dok sam bila mala - odgovori princeza - sa mnom je bila jedna spretna vračara koja me naučila vradžbinama. Potpuno sam time ovladala naučivši stotinu i sedamdeset načina vračanja. Najbezazlenijim od tih načina mogu prenijeti sve kamenje iz tvoga grada iza Kaf-planine i pretvoriti ga u debelo more, a sve stanovnike pretvoriti u ribe u tome moru.

- Zaklinjem te Bogom - reče joj otac - oslobodi nam ovoga mladića da ga postavim za svoga vezira. Zar ti imaš tako veliku moć, a ja ništa ne znam o tome!? Oslobodi ga da ga postavim za vezira, jer je to jedan čestit i pametan mladić.

- S radošću i zadovoljstvom - reče princeza. Zatim uze nož i načini jedan krug...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekide priču započetu po carevom odobrenju.

14. noć

Kada nastupi četrnaesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je skitnica rekao djevojci:

- Gospo moja! Uze ona nož na kome bijahu napisana jevrejska imena i opisa njime krug usred dvorca. Zatim nožem ispisa nekakva imena i zapise, izgovori neke nerazumljive riječi i odjednom se na dvorac stušti tama, tako da pomislismo da se svijet ruši na nas. Onda iskrsnu ifrit u svome najružnijem mogućem obliku: s rukama kao vilama, nogama kao jarbolima, očima kao buktinjama što iskrama vrcaju. Mi se uplašismo, a princeza progovori:

- Ne pozdravljam te i nisi dobrodošao!

- Vjerolomnice! - povika ifrit pretvorivši se u lava. - Zašto si pogazila zakletvu? Zar se nismo zakleli da nećemo jedno drugome stati na put?

- Prokletniče! - na to će princeza. - Zar ti da govoriš o zakletvi?!

- Dobit ćeš što si zaslužila! - zaurla ifrit, pa u lavljem obličju razjapi čeljusti i kidisa na djevojku. Ona hitro trgnu vlas iz svoje kose, promrsi nešto i vlas se pretvori u britku sablju, te udari lava čija se glava pretvori u škorpiona, a djevojka se pretvori u zmijurinu i jurnu na prokletnika preobraženog u škorpiona. Oni se žestoko sukobiše, ali se škorpion pretvori u orla, a zmija u jastreba. Jastreb je jurio za orlom neko vrijeme, a onda se orao pretvori u crnu mačku, a djevojka u vuka, te se počeše juriti po dvorcu bijući ljuti boj neko vrijeme. Vidjevši da će biti pobijeđena, mačka se preobrati u ogroman crveni nar koji pade usred bazena, pa vuk jurnu prema njemu. Međutim, nar se vinu u zrak i pade na ploče u dvorcu razbivši se, tako da se njegova zrna rasuše na sve strane prekrivši pod u dvorcu. Vuk se u tome času pretvori u pijetla i poče zobati zrnevlje, te ni jedno zrno ne ostade, ali voljom sudbine ipak jedno ostade sakriveno pored fontane. Pijetao poče kukurijekati, lepetati krilima i kljunom nam davati nekakav znak koji nismo razumjeli. Zatim kriknu prema nama tako strašno da pomislismo da se dvorac ruši na

nas, pa poče kružiti po dvorcu dok ne ugleda zrno pored fontane i jurnu prema njemu da ga pojede, ali zrno pade u bazen i pretvori se u ribu a potom u vodu. U tom času se pijetao pretvori u oganj iz čijih čeljusti je sipala vatra, iz očiju i nozdrva su mu kuljali vatra i dim. Djevojka se pretvori u ogroman ognjeni ugarak i mi htjedosmo skočiti u vodu u strahu od vatre i propasti, kad se suočismo sa ifritom koji zagrmi iz vatre prema nama i puhnu nam oganj u lice, ali ga sustiže djevojka i puhnu njemu vatru u lice. Padoše na nas i njegove i njene iskre, ali nas njene iskre ne opržiše. Jedna od njegovih iskri pade mi u oko i izbi mi ga dok sam imao lik majmuna. Cara također udari jedna iskra i spali mu donju polovinu lica, bradu i vilicu. Iskra pogodi i evnuhove grudi, tako da on planu i umre istoga trena. Bili smo sigurni da ćemo poginuti. Već smo se oprostili sa životom, i dok bijasmo u takvom položaju, začusmo kako neko kliče:

- Allahu ekber! Allah pobjeđuje i trijumfuje, a odbacuje onoga ko ne vjeruje u vjeru Muhammeda, predvodnika ljudskoga roda!

Odjednom vidjesmo da to kliče princeza sažižući ifrita koga smo gledali kako se pretvara u hrpu pepela. Zatim nam priđe djevojka govoreći:

- Donesite mi zdjelu vode.

Pošto joj donesoše zdjelu vode, ona nad njom nešto promrmlja, pa me poprska tom vodom govoreći:

- Zaklinjem te Istinom i istinitim imenom Allaha uzvišenog, vrati se u svoje prvobitno obličje!

Ja se pretvorili u ljudsko biće, kao što sam i bio, ali mi oko ostade izbijeno. Djevojka je, međutim, vikala:

- Vatra! Vatra, oče moj! Ne mogu preživjeti. Vična sam borbi i da je onaj džin bio ljudsko biće, odmah bih ga ubila. Izgubila sam snagu tek kada se nar rasprsnuo i kada sam njegovo zrnevlje pozobala, a zaboravila sam samo jedno zrno u kome bijaše džinov duh. Da sam i njega pozobala, on bi istoga trena umro, ali voljom sudbine nisam ga vidjela i nisam znala gdje je. Vodila sam s njim ljuti boj pod zemljom, u zraku i u vodi. Pošto bi on mene nadvladavao jednom čarolijom, ja sam njega nadvladavala još većom, sve dok se nije pretvorio u oganj od koga nema spasa. Meni je sami usud pomagao da spalim njega prije nego samu sebe. Prethodno sam ga pozvala da primi islam. A sada moram umrijeti. Ostavljam vas Allahu u amanet.

Zatim je princeza uporno dozivala u pomoć da se izbavi od vatre, ali se tamne iskre podigoše do njenih grudi i do lica. Djevojka zaplaka i reče:

- Tvrdim da nema boga osim Allaha i tvrdim da je Muhammed Allahov poslanik!

Vidjesmo zatim kako se djevojka pretvori u hrpu pepela pored hrpe nastale od ifrita. Ražalostismo se zbog nje i ja poželih da sam na njenome mjestu, a ne da gledam kako se to divno lice koje mi učini tako dobro djelo pretvara u hrpu pepela. Ali, Allahova volja je neizbježna.

Pošto car vidje da se njegova kćer pretvori u hrpu pepela, on počupa ostatak svoje brade. Udarao se po licu i kidao je svoju odjeću. Ja sam činio isto što i on i plakali smo obojica. Onda dođoše dvorjani i državni velikodostojnici. Vidjevši cara ni živa ni mrtva pored dvije hrpe pepela, silno se iznenadiše. Car ostade u tome stanju izvjesno vrijeme, a kada se pribra, reče im šta se dogodilo njegovoj kćeri sa ifritom i oni to doživješe kao vlastitu veliku nesreću. Žene i robinje zakukaše i svi je oplakivahu sedam dana. Potom car naredi da nad princezinim pepelom sagrade veliku kupolu i da u njoj zapale svijeće. Što se tiče ifritovog pepela, baciše ga u zrak - Allah ga prokleo!

Nakon toga, car se razbolje toliko da se nađe na ivici smrti. Njegova bolest potraja mjesec dana, a onda ozdravi, pozva me i reče mi:

- Mladiću, živjeli smo najudobnijim životom, sigurni od prevrtljive sudbine, dok nam ti ne dođe i nevolju ne donese. Kamo sreće da nikada nismo vidjeli tebe ni tvoju odvratnu pojavu koja nas u propast dovede! Prvo, stradala je moja kćer koja vrijedi koliko stotinu muškaraca. Drugo, i mene snađe nevolja od ognja, ostadoh bez zuba i sluga mi poginu. Ali to nije tvoje djelo, već Allahova odredba. Hvala Allahu što te moja kćer oslobodila, a samu sebe uništila. Sada pođi, sinko, iz moje zemlje. Dosta se toga zbog tebe dogodilo. I nama i tebi tako je suđeno. Odlazi u miru.

I tako ja, moja gospo, pođoh od njega ne vjerujući da sam se spasio i ne znajući kamo da krenem. Teško mi bijaše zbog svega što mi se dogodilo: opljačkaše me na drumu, ali se spasih i putovah čitav mjesec dana; sjetih se kako sam u grad ušao kao stranac, kako sam sreo krojača, kako sam naišao na djevojku pod zemljom i kako sam se spasio od ifrita koji je bio riješio da me ubije. Sjetih se svega što mi se dogodilo, od početka do kraja. Zahvalih Allahu što sam sve platio okom, a ne dušom. Prije nego što izađoh iz grada, uđoh u hamam, obrijah bradu i otisnuh se na put, moja gospo, neprestano tugujući i razmišljajući o nevoljama zbog kojih sam stradavao i oko izgubio. Kad god se sjetim šta mi se dogodilo, zaplačem i recitiram stihove:

Zbunjen sam, tako mi Boga, bez sumnje ikakve:
Skoliše me sjete - ne znam ni sam odakle.

Ali trpjet ću dok ljudi ne spoznaju
Da nigdje nema kraja mome trpljenju.

Jer divno li je uz predanost Bogu trpjeti
I odredbu svoga Tvorca tiho podnositi!

Tajne moje duše, tajne moga srca prevode,
I tajna svih tajni je da tajno mislim na tebe.

Što ja nosim, da planine nose bi se srušile,
Oganj bi zgasnuo i bure bi puhati prestale.

Onaj što veli da je život sav od slasti
Neka znade da će jednom u jade zapasti.

Poslije toga sam skitao po svijetu, obilazio krajeve i gradove u nadi da ću dospjeti do zapovjednika pravovjernih i ispričati mu sve šta mi se dogodilo. Tako noćas stigoh u Bagdad i zatekoh ovoga svog prvog druga kako izgubljen stoji.

- Es-selamu alejkum! - pozdravili ga i zapodjenuh razgovor s njim, kad nam priđe treći drug i reče:

- Es-selamu alejkum! Ja sam stranac ovdje.

Rekosmo mu da smo i mi stranci i tako se nas trojica zaputismo ove blagoslovljene noći ne znajući ni jedan sudbinu drugoga. Sreća nas dovede na ovu kapiju i dođosmo k vama. Eto, zato sam obrijao bradu i zato mi je oko izbijeno.

Djevojka mu reče:

- Tvoja priča je čudna. Sada pogladi glavu i pođi svojim putem.

- Neću poći - odgovori skitnica - dok ne saslušam priču svoga druga.

Tada istupi treća skitnica i reče:

- Plemenita gospođo! Moja priča nije nalik na njihove, već je moja priča još čudesnija. Naime, njih dvojicu je zadesila zla sudbina, a razlog što sam ja

obrijao bradu i izgubio oko je taj što sam navukao na se zlu sudbinu i nevolju.

Bio sam car i carski sin. Kada mi otac preminu, ja preuzeh carstvo. Vladao sam pravedno i dobra djela činio podanicima. Volio sam ploviti po moru, a moj grad bijaše na moru širokome i oko nas su bili brojni otoci. Jednom poželjeh razgledati otoke, te zapovjedih da se spremi deset lađa i ponesoh hrane za cijeli mjesec. Plovio sam dvadeset dana, kad se jedne noći diže vjetar suprotan našem smjeru i puhaše tako do zore. U zoru vjetar stade, smiri se more i izađe sunce, a mi ugledasmo jedan otok na koji se iskrasmo i skuhasmo nešto za jelo. Ostadosmo tu dva dana, pa ponovo zaplovismo dvadeset dana, a cijelo vrijeme vode su bile nepoznate i nama i kapetanu. Dok se kapetan iščuđavao moru, mi rekosmo osmatraču s katarke da pažljivo osmotri more. Osmatrač se pope na katarku, zatim siđe i saopći:

- Kapetane, vidio sam na našoj desnoj strani jednu ribu na površini vode, a kada sam pogledao prema pučini, opazio sam u daljini nešto što se ukazuje čas crno, a čas bijelo.

Saslušavši osmatračev izvještaj, kapetan baci svoj turban na tlo i poče čupati bradu govoreći ljudima:

- Neka znate da ćemo svi stradati i da se niko neće spasiti!

Kapetan poče zapomagati nad svojom sudbinom, kao i svi ostali. Onda ja rekoh:

- Kaži nam šta je to vidio osmatrač?

- Gospodaru - odgovori kapetan - zalutali smo onoga dana kada nam je puhnuo suprotan vjetar koji se nije smirio do jutra. Tada smo odmarali dva dana, pa smo poslije lutali morem. Lutamo već jedanaest dana bez Vjetra koji bi nas vratio tamo gdje smo namjerili. Sutra uvečer doplutat ćemo do jedne planine od crnoga kamena koja se zove Magnetna planina. Već sada nas njene vode vuku k sebi. Naša lađa će se raspasti, svaki ekser poletjet će iz nje ka planini za koju će se zalijepiti jer je Allah u Magnetnu planinu postavio takvu nevidljivu silu da sve željezo leti k njoj. Na toj planini ima željeza tako mnogo da samo Allah zna koliko, jer su se o nju od davnina razbijale lađe. U tome dijelu mora ima jedno kube od žutoga bakra postavljeno na deset stupova, a na kubetu je konjanik od bakra. U konjanikovoj ruci je bakarno koplje, a na konjanikovim prsima obješena je olovna ploča na kojoj su urezana nekakva imena i hamajlije. Dokle god je taj konjanik na konju, care, razbijat će se lađe koje prolaze ispod njega. Svi će putnici stradati i svo

željezo u lađama za planinu će se zalijepiti. Jedini spas je u tome da taj konjanik padne s konja.

Potom kapetan gorko zaplaka, gospođo, i mi se uvjerismo da nam nema spasa, te se oprostismo jedan s drugim. Kada osvanu jutro, mi se još više približismo toj planini prema kojoj su nas nosile vode. Čim se lađa nađe ispred planine, ona se raspade, a iz nje poletješe ekseri i sve što je od željeza prema magnetnim stijenama. U smiraj dana, svi smo kružili oko planine. Lađe su se porazbijale. Neko se utopio, a neko spasio, ali se većina putnika utopila. Čak i oni što su se spasili, nisu znali jedni za druge, jer su ih valovi i suprotni vjetrovi raznijeli na sve strane. Mene je, gospo moja, spasio uzvišeni Allah, jer me htio sačuvati za druge patnje i iskušenja. Popeh se na jednu dasku koju vjetar i valovi izbaciše na planinu, te nađoh put ka vrhu planine. Taj put bijaše usječen poput stepenica. Onda izgovorih Allahovo ime...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

15. noć

Kada nastupi petnaesta noć, ona reče:

- Čula sam da je treća skitnica pričao djevojci i svezanoj družini, dok su robovi stajali unaokolo sa isukanim sablja nad glavama:

- Hele, izgovorih Allahovo ime i pomolih Mu se, pa se počeh penjati na planinu držeći se udubljenja na njoj dok Allah ne stiša vjetar u tome času, pomažući mi da se popnem. Sretno se popeh na planinu i silno se obradovali svome uspjehu. Nije bilo druge nego da se popnem do kubeta u koje najzad uđoh i klanjah dva rekata zahvaljujući Allahu što me je spasio. Zatim zaspah i u snu čujem kako neko govori:

- O, Ibn Hasibe! Kada se iz sna probudiš, kopaj ispod svojih nogu i naći ćeš jedan bakarni luk i tri olovne strijele na kojima su urezane hamajlije. Uzmi luk i strijele, pa gađaj konjanika na kubetu i spasi ljude od toga velikog belaja. Čim pogodiš konjanika, on će pasti u more, a luk će ti ispasti iz ruke. Ti dohvati luk i zakopaj ga na njegovo mjesto. Kada to uradiš, more će se uzburkati i uzvisiti dok ne postane visoko kao planina, a na njemu će se pojaviti čamac u kome će biti jedna osoba, ali ne ona koju si ustrijelio. Ta osoba će ti prići s veslom u ruci. Ti se popni s njim u čamac i ne zazivaj Allahovo ime. On će te povesti i ploviti s tobom deset dana, dok te ne dovede do tvoga grada. Sve će se tako okončati ako ne izgovoriš Allahovo ime.

Nakon toga se probudih, hitro ustadoh i uradih kako mi je naredio glas. Ustrijelih konjanika koji pade u more, a meni luk ispade iz ruke. Uzeh luk i

zakopah ga, a more se uznemiri i podiže se dok se ne izravna s planinom na kojoj sam bio. Ne prođe malo vremena, kad ugledah čamac na pučini kako ide prema meni i zahvalih uzvišenome Allahu. Pošto čamac stiže do mene, vidjeh u njemu bakarnog čovjeka na čijim prsima bijaše olovna ploča, a na njoj urezana imena i hamajlije. Uđoh u čamac šuteći, bez riječi, te me osoba poveze jedan, drugi, pa treći dan - tako ravno deset dana, sve dok ne ugledah Otoke spasa. Obradovah se silno, toliko da spomenuh Allahovo ime, veličajući Ga i slaveći. Čim to učinih, čamac me izbaci u more i otplovi na pučinu. Međutim, znao sam plivati, te plivah cijelog toga dana do večeri, dok mi se ruke ne zamoriše i pleća ne malaksaše. Nađoh se u smrtnoj opasnosti, te izgovorih kelime šehadet, uvjeren da ću umrijeti zbog silnoga vjetra. Naiđe jedan val kao kakva velika tvrđava i baci me tako snažno da se nađoh na obali, po Allahovoj volji. Podigoh se, iscijedih odjeću i prostrijeh je po zemlji. Provedoh tako noć, a kada osvanu, obukoh se i ustadoh da pogledam kamo ću krenuti. Ugledah jednu šumicu pa došavši do nje, obiđoh je i utvrdih da je mjesto na kome se nalazim otočić, a svuda oko njega more. Pomislih: "Kad god se spasim jedne nevolje, upadnem u još veću!" Razmišljajući tako o svome položaju i priželjkujući smrt, ugledah jednu, lađu na kojoj bijahu ljudi. Ustanem i popnem se na drvo, a lađa pristade uz obalu i s nje siđe deset robova s pijucima. Zaputiše se nasred otoka i počeše kopati zemlju dok ne otkriše jedan poklopac koji podigoše i tako otvoriše ulaz. Zatim se vratiše na lađu i s nje ponesoše hljeb, brašno, masnoću, med i stoku, te sve što je potrebno jednome čovjeku. Robovi su odlazili od lađe do poklopca i silazili kroz otvor dok ne iskrcaše cijeli tovar s lađe. Potom se pojaviše robovi noseći najljepšu odjeću, a među njima bijaše starac u poodmaklim godinama. Vrijeme ga je prilično načelo. Starčeva ruka bila je u ruci mladića savršene ljepote, u najljepšoj odjeći, tako da je po svojoj ljepoti mogao u poslovice ući. Poput svježe grane, očaravao je srce ljepotom i svojim savršenstvom je um opčinjavao.

Kretali su se tako, gospođo, sve dok se najzad ne spustiše ispod poklopca i izgubiše mi se iz vida. Kada konačno odoše, ja se spustih s drveta, priđoh mjestu koje su zatrpali pa počeh skidati zemlju i prenositi je. Strpljivo sam prenosio zemlju dok se ne ukaza poklopac koji bijaše drven, velik kao mlinski kamen. Podigoh poklopac i ispod njega se ukazaše zavojite stepenice u kamenu. Iznenađen, spustih se niz stepenice do samoga njihovog kraja, kad dolje otkrih urednu odaju, zatim jedan vrt, pa drugi, pa treći - i tako trideset devet vrtova a u svakom bijaše divnoga drveća, rijeka, plodova i svakojakih

rijetkosti. Ugledah jedna vrata i pomislih: "Šta bi moglo biti na ovome mjestu? Moram ih otvoriti i vidjeti šta ima!" Otvorim vrata i vidim osedlana konja koji bijaše zauzdan i vezan. Odvežem konja i uzjašem ga, a on poletje i donese me na nekakav trg pa me spusti i udari me repom tako da mi oko izbi, te pobježe od mene. Siđem odatle i vidim deset ćoravih mladića. Upitam ih mogu li sjesti kod njih, a oni mi odgovoriše:

- Allaha ti, nemoj sjedati kod nas!

Pođem odatle slomljena srca i suznih očiju, a Allah mi bijaše odredio spasenje, te stigoh do Bagdada. Obrijah bradu i postadoh skitnica. Onda sretoh ovu dvojicu ćoravih ljudi, pozdravih ih i rekoh:

- Ja sam ovdje stranac.

- I mi smo stranci - odgovoriše.

Eto zašto mi je oko izbijeno i brada obrijana.

- Sada pogladi svoju glavu i odlazi - reče mu žena.

- Boga mi, neću poći dok ne čujem priče ostalih - na to će on.

Djevojka se okrenu halifi, Džaferu i Mesruru:

- Ispričajte vi svoje priče.

Džafer kroči naprijed i ispriča joj isto ono što je ispričao Vratarki pri njihovom ulasku, a pošto ga djevojka sasluša, reče:

- Sada vas prepuštam jedne drugima.

Oni izađoše odatle i čim se nađoše na sokaku, halifa se obrati skitnicama:

- Kamo ćete sada?

- Ni sami ne znamo kamo ćemo - odgovoriše.

- Pođite da prenoćite kod nas - reče halifa, pa se obrati Džaferu: - Uzmi ih i dovedi mi ih sutra da vidimo šta ćemo učiniti.

Džafer postupi kako mu je halifa naredio, a ovaj pođe u svoj dvor. Međutim, halifa te noći nikako nije mogao zaspati. Kada osvanu, on sjede na prijestolje i pristupiše mu državni velikodostojnici, te se halifa obrati Džaferu:

- Dovedi mi one tri žene, dvije kučke i skitnice.

Džafer ode i dovede ih halifi. Žene se sakriše iza zavjese, a Džafer im reče:

- Oprošteno vam je, jer ste vi nama već učinile dobročinstvo ne znajući ko smo. Sada vas obavještavam da se nalazite pred petim vladarem dinastije Abbasida, Harun ar-Rešidom, kome ne smijete govoriti ništa osim istine.

Kada djevojke čuše šta im govori Džafer ispred zapovjednika pravovjernih, najstarija priđe i reče:

- Zapovjedniče pravovjernih! Moja priča je takva da bi bila dobra pouka onome kome je do pouke, ako bi bila ispisana iglama u uglovima očiju...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekide priču započetu po carevom odobrenju.

16. noć

Kada nastupi šesnaesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je najstarija žena istupila pred zapovjednika pravovjernih i kazala mu:

- Moja priča je čudesna, a evo kako je bilo. Ove dvije kučke su moje sestre od istog oca, ali od druge majke. Kada nam je otac umro, ostavi nam pet hiljada dinara. Kako sam ja bila najmlađa, moje sestre se spremiše, udadoše se i proživješe tako neko vrijeme, a potom njihovi muževi pripremiše robu i uzeše od žena po hiljadu dinara, te svi odoše i ostaviše me samu. Nisu se pojavljivali četiri godine. Muževi im potrošiše novac, potom propadoše i ostaviše žene u tuđini. Najzad dođoše k meni kao prosjakinje, tako da ih nisam ni prepoznala kada sam ih vidjela. Kada ih ipak prepoznah, rekoh im:

- U kakvom ste to stanju?

- Ne vrijedi sada o tome govoriti, sestro. Desilo se ono što je suđeno.

Pošaljem ih u hamam i kada se presvukoše, rekoh im:

- Sestre moje, vi ste starije, a ja sam najmlađa. Vi mi zamjenjujete i oca i majku. Nasljedstvo koje mi je dao zajedno s vama Allah je blagoslovio tako da se znatno uvećalo. Ja i vi smo jedno i bit ću prema vama dobra koliko god je moguće.

Ostadoše one kod mene čitavu godinu trošeći moj novac kao vlastiti, a onda rekoše:

- Ipak je za nas bolje biti u braku i više ne možemo izdržati bez njega.

- Zašto brak smatrate tako dobrim? - pitala sam ih. - Danas je malo dobrih muškaraca. Uostalom, brak ste već probale.

Međutim, nisu me slušale, već se udadoše bez mog pristanka. Opremila sam ih svojim novcem i štitila ih, ali one odoše s muževima i nedugo nakon toga muževi ih izigraše. Uzeše im ono što su imale, pa ih ostaviše i odoše. Sutra opet dođoše k meni, gole i izvinjavajući se:

- Nemoj nam zamjeriti. Ti si mlađa od nas, ali si pametnija. Nikada više nećemo spominjati brak.

- Dobro došle! - odgovorih im. - Ja nemam nikoga milijeg od vas.

Izljubim ih i pružim još veće gostoprimstvo. Proživismo tako godinu dana, a onda mi se prohtije da pošaljem lađu u Basru, te zaista opremih veliku lađu na koju ukrcah raznu robu i sve što mi je na lađi potrebno. Zatim upitah sestre:

- Hoćete li ostati u kući dok ja otputujem i vratim se, ili ćete putovati sa mnom?

- Putovat ćemo s tobom - odgovoriše - jer se ne želimo odvajati od tebe.

Povedoh ih na put podijelivši svoju imovinu na dva dijela. Polovicu ponesoh, a drugu polovicu sakrih i rekoh:

- Može se nešto dogoditi lađi, a valja još živjeti pa kada se vratimo, naći ćemo nešto što će nam koristiti.

Putovale smo danima i noćima i lađa zaluta. Kapetan izgubi put, te lađa uplovi u neko drugo more, a ne u ono u koje smo htjeli. Međutim, mi to nismo znali izvjesno vrijeme. Puhao je povoljan vjetar deset dana, kad u daljini ugledasmo grad i upitasmo kapetana:

- Kako se zove ovaj grad što nam se ukaza?

- Bogami, ne znam - odgovori kapetan. - Nisam ga nikada ranije vidio, niti sam kada plovio ovim morem. Ipak se sve dobro svršilo i ne preostaje vam drugo nego da uđete u grad i istovarite robu. Ako budete mogle, prodajte je i za to pokupujte šta tamo ima. Ukoliko pak ne budete mogle prodati, odmorit ćemo se dva dana, snabdjeti se hranom i opet zaploviti.

Mi priđosmo gradu, te se kapetan iskrca i zadrža se neko vrijeme. Zatim se vrati i reče:

- Hajde, pođite u grad da se divite Božijem djelu i molite se da budete spašene Njegovoga gnjeva.

Pošto dođosmo u grad, vidjesmo da je sve u njemu pretvoreno u crno kamenje. Bili smo

veoma iznenađeni, te pođosmo trgovima videći ostavljenu robu, netaknuto zlato i srebro. Obradovasmo se i pomislismo: "Bit će da se krije nešto čudno iza ovoga!" Raziđosmo se po gradskim ulicama i zaboravismo jedni na druge zbog novca i tkanina po gradu. Ja se popeh na tvrđavu uočavajući da je ona nešto posebno. Uđem u kraljevski dvorac i vidjeh da je sve posuđe od zlata i srebra, a zatim opazih cara kako sjedi među dvorjanima, namjesnicima i vezirima. Bio je obučen u nešto što je dah zaustavljalo. Kada priđoh bliže caru, vidjeh da sjedi na tronu ukrašenom biserjem i dijamantima, ali takvim da je svaki biser sijao poput zvijezde. Na caru bijaše odjeća

ukrašena zlatom, a oko njega je stajalo pedeset robova obučenih u raznovrsnu svilu, sa isukanim sabljama u rukama.

Pošto vidjeh sve to, zavrti mi se u glavi, a zatim produžih i uđoh u haremsku odaju. Na zidovima bijahu svilene zavjese, a onda ugledah caricu u haljini ukrašenoj divnim biserima. Na glavi joj je bila kruna optočena dijamantima, oko vrata grivine i ogrlice. Sva odjeća na njoj i svi ukrasi sačuvali su svoj izgled, ali se ona bijaše pretvorila u crni kamen. Zatim vidjeh otvorena vrata kroz koja prođoh i otkrih stepenice od sedam stepenika. Popeh se uz njih i ugledah popločanu prostoriju, zastrtu pozlaćenim ćilimima, i vidjeh krevet od mramora, ukrašen biserima i draguljima. S jedne strane je dopirala svjetlost prema kojoj pođoh i otkrih da je to blještavi dijamant velik kao guščije jaje, položen na mali tron, a sijao je kao kakva svjetiljka. Postelja bijaše prekrivena raznovrsnom svilom koja je očaravala posmatrača.

Sagledavši sve to, bila sam zapanjena i posmatrala sam zapaljene svijeće misleći: "Neko je morao zapaliti ove svijeće!" Nastavila sam obilaziti, te uđoh u drugu odaju. I tako sam pretraživala potpuno zaboravivši gdje sam, beskrajno se diveći svemu tome. Dok sam bila utonula u misli, primače se noć i ja htjedoh izaći, ali više nisam znala gdje su vrata od kojih sam odlutala. Vratim se tamo gdje su se nalazile zapaljene svijeće, sjednem na krevet i pokrijem se pokrivačem, pošto prethodno proučih nešto iz Kurana. Htjela sam zaspati, ali nisam mogla, jer me neki nemir uhvatio.

U pola noći, začuh kako neko uči Kuran lijepim i tihim glasom. Pođem prema toj odaji i primjetim da su vrata otvorena, te uđem i vidim da je to mjesto zapravo bogomolja u kojoj bijahu upaljeni obješeni svijećnjaci, prostrti ćilimi, a na njima je sjedio mladić divnoga izgleda. Začudih se kako je od svih žitelja grada jedino on živ, te uđoh i pozdravih ga, a on podiže pogled i otpozdravi. Onda mu rekoh:

- Zaklinjem te istinom koju učiš iz Božije Knjige da mi odgovoriš na pitanje!

Mladić se osmjehnu:

- Reci ti meni zašto si došla ovamo, pa ću odgovoriti na tvoje pitanje.

Kada mu ispričah, on se iznenadi i na moje pitanje šta se dogodilo s ovim gradom odgovori:

- Pričekaj!

Zatim zatvori Kuran, stavi ga u jednu vrećicu od atlasa, pa me posadi pored sebe i tek tada sagledah njegovu ljepotu. Bio je kao pun mjesec, savršenog izgleda, nježnih slabina i blistavog lika, skladne građe, nježnog

lica. Imao je svijetle očne kapke, upravo kao da su o njemu kazani ovi stihovi:

Astrolog je jednom u nebo zurio i spazio
Ljepotana što se u svome plastu gordio;

Saturn mu je crne uvojke podario,
Obraze mu kao mošus madežima okitio;

Jarki Mars mu rumen lica dao,
Iz vjeđa mu Strijelac svoje strijele bacao;

Merkur ga je bistrim umom darovao,
Medvjed ga od uroka brižno čuvao.

Astrolog se zbuni onim što je vidio
Dok pun je mjesec pred njim zemlju ljubio.

Gledala sam ga dok mi se hiljadu uzdaha otimalo i cijelo mi srce plamtjelo. Govorila sam mu:

- Gospodaru, odgovori mi na ono što sam te pitala.

- Slušam i pokoravam se - reče on i nastavi: - Ovaj grad je grad moga oca, i njegov je sav ovaj narod. To je onaj car koga si vidjela skamenjenog na prijestolju, a što se tiče carice koju si vidjela - to je moja majka. Svi su bili poklonici vatre, umjesto da se klanjaju uzvišenom Bogu. Zaklinjali su se vatrom i svjetlošću, mrakom i žegom, te nebeskim svodom koji plovi. Moj otac nije imao poroda, pa mu Bog darova mene pred kraj života i on me je odgajao dok ne porastoh. Bio sam sretan. Kod nas bijaše jedna starica u dubokoj starosti, muslimanka, koja je vjerovala u Allaha i Njegovog Poslanika, ali krišom, dok se javno slagala s mojim sunarodnicima. Otac je imao povjerenja u nju, budući da je bila odana i uredna, pa joj je ukazivao velike počasti, ali je bio uvjeren da pripada njegovoj vjeri. Kada odrastoh, otac me predade starici i reče joj:

- Preuzmi ga i odgajaj. Poučavaj ga našoj vjeri. Valjano ga odgajaj i budi mu na usluzi.

Starica me uze i nauči vjeri islamu, čistoći, dnevnim dužnostima, abdestu, namazu, i reče

da Kuran naučim napamet. Kada sve to završih, ona mi reče:

- Sinko moj, krij to od oca i ništa mu ne govori da te ne bi ubio.

Ja sam to zaista krio od oca, ali ne prođe ni nekoliko dana a starica umre i moj narod sasvim potonu u bezbožništvo, zločine i zablude. Dok su oni tako živjeli, iznenada začuše glasnika koji ih doziva glasom sličnim grmljavini, glasom koji su čuli i oni što su blizu i oni što su daleko:

- O, stanovnici grada! Okanite se klanjanja vatri i obožavajte silnoga Allaha!

Stanovnici se uplašiše i sakupiše kod moga oca, jer on bijaše car, i upitaše ga:

- Kakav je ovo strašni glas koji čujemo? Veoma nas je uplašio.

- Neka vas taj glas ne plaši - reče im on. - Nemojte ga se užasavati i neka vas ne odvraća od vaše vjere.

Njihova srca prikloniše se riječima moga oca, te ostadoše kao poklonici vatre i ustrajaše u svojoj tiraniji. Živjeli su tako još godinu dana, kada dođe onaj sudbonosni čas i opet začuše isti glas. Slušali su ga tako tri puta u tri godine - svake godine po jedanput, ali oni ostadoše predani onome čemu su i ranije bili predani, dok se na njih ne sruči prokletstvo i gnjev s neba jednoga dana u zoru, kada se u crno kamenje pretvoriše i oni i sva njihova stoka. Niko osim mene u ovome gradu ne ostade pošteđen. Od dana kada se dogodila ta nesreća nalazim se u ovakvom stanju. Bogu se molim, postim, Kuran učim. Dojadila mi je samoća, jer nemam nikog ko bi mi društvo pravio.

Na to mu ja rekoh:

- Hoćeš li, mladiću, poći sa mnom u Bagdad, da vidiš učene ljude, znalce zakona, da bi proširio vlastito znanje? Ja ću biti tvoja sluškinja, mada sam i sama gospodarica u svome narodu, zapovijedam ljudima, slugama i imam lađu natovarenu trgovačkom robom. Sudbina nas dovede u ovaj grad i to je razlog što smo sve ovo saznali i što smo se sreli.

Nisam prestajala nagovarati ga da pođe dok najzad ne pristade...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

17. noć

Kada nastupi sedamnaesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je djevojka lijepim riječima nagovarala mladića da pođe s njom, sve dok je san ne savlada. Tu noć ona prespava

podno njegovih nogu ne vjerujući sama svojoj radosti, a zatim je kazivala:

- Kada jutro osvanu, ustadosmo nas dvoje i pođosmo u riznice, te uzesmo ono što je lahko za nošenje, a od velike je vrijednosti. Zatim se spustismo iz tvrđave u grad gdje sretosmo robove i kapetana koji su me tražili. Ugledavši me, pitali su gdje sam bila, pa im rekoh šta sam vidjela i ispričah priču o mladiću, o tome zašto je grad doživio nesreću i šta se dogodilo njegovim stanovnicima. Oni se začudiše, a kada me sestre vidješe s mladićem, pozavidješe mi na njemu, razgnjeviše se i smisliše kako da mi napakoste. Zatim se ukrcasmo na lađu, a ja sam bila izvan sebe od radosti u društvu mladića. Čekali smo povoljan vjetar, a kada on najzad puhnu, razapesmo jedra i zaplovismo. Moje sestre su sjedjele s nama i tokom razgovora rekoše mi:

- Šta namjeravaš s ovim lijepim mladićem, sestro?

- Namjeravam ga uzeti za muža - odgovorih i okrenuh se mladiću: - Gospodaru moj, htjela bih ti reći nešto, ali nemoj mi se suprotstavljati.

- Slušam i pokoravam se - reče on, a zatim se obratih sestrama:

- Meni je dovoljno da imam ovog mladića, a vama dajem sve bogatstvo.

- Pristajemo - rekoše tajeći zlo koje mi bijahu smislile.

Plovili smo niz povoljan vjetar dok ne isplovismo iz Mora užasa i uplovismo u sigurne vode. Putovali smo još nekoliko dana, te stigosmo do grada Basre čije građevine bljesnuše pred nama, a onda nas zateče noć i zaspasmo. Moje sestre uzeše mene i mladića iz postelje i baciše nas u more. Mladić nije znao plivati i utopi se - tako mu bi suđeno da postane šehid. Meni je pak bilo suđeno da se spasim. Naime, kada padoh u more, sami Allah mi dade komad drveta na koje se popeh i valovi me udarahu dok me ne izbaciše na obalu nekakvog otoka. Ostatak noći sam provela hodajući tim otokom a kada jutro osvanu, ugledah stazu široku taman koliko ljudska stopa. Staza je vodila od otoka ka kopnu. Sunce bijaše već izašlo, te na suncu osuših odjeću i nastavih ići dok ne stigoh do kopna na kome se nalazio grad. Odjednom, ugledah zmiju kako se ustremila na me, a iza nje bijaše zmijurina koja je htjela da je proguta i već je bila isplazila jezik od silne jurnjave. Meni se sažali na malu zmiju, te uzmem kamen i bacim ga na glavu zmijurine koja istoga trena uginu. Onda mala zmija uzmahne krilima i poletje u zrak, što mene iznenadi.

Bila sam umorna i odspavah na tome mjestu, a kad se probudih ugledah podno svojih nogu robinju koja mi je trljala noge. Sjedoh postidjevši se robinje i rekoh joj:

- Ko si ti i šta hoćeš?

- Kako brzo zaboravljaš! - odgovori mi ona. - Ja sam ona kojoj si učinila dobro djelo ubivši moga neprijatelja. Ja sam mala zmija koju si spasila od one zmijurine. Ifritka sam, a ona zmijurina je ifrit. On je moj neprijatelj i niko me nije mogao spasiti osim tebe. Čim si me izbavila, poletjela sam u zrak i doletjela do lađe s koje su te bacile tvoje sestre. Sve što je bilo na lađi prenijela sam u tvoju kuću, a lađu sam potopila. Što se tiče tvojih sestara, začarala sam ih u dvije crne kučke, jer znam šta ti se sve dogodilo s njima. Mladić se udavio.

Zatim ifritka ponese mene i dvije kučke, te nas spusti na terasu moje kuće. Sve što je bilo na lađi zatekoh usred kuće, baš ništa nije nedostajalo. Zmija mi reče:

- Zaklinjem te natpisom urezanim na Sulejmanovom prstenu da svaku od njih udariš dnevno po tri stotine puta bičem, inače budi sigurna da ću doći i učiniti te takvom kao što su one.

- Slušam i pokoravam se - rekoh. Neprestano ih tako tučem, zapovjedniče provjerenih, premda ih sažaljevam.

Halifa se začudi priči, pa se obrati drugoj ženi:

- A otkuda tebi tragovi udaraca po tijelu?

- Zapovjedniče pravovjernih! - poče žena kazivati. - Imala sam oca koji umre i ostavi mi veliko bogatstvo. Živjela sam poslije njega lagodno i udadoh se za najsretnijeg čovjeka svoga vremena. Provedoh s njim punu godinu dana, te on umre, a ja naslijedih od njega osamdeset hiljada dinara, kao sumu koju mi je Šerijat propisao. Saših deset haljina - svaka haljina koštala je hiljadu dinara. Dok sam sjedjela jednog dana, priđe mi neka starica smežuranih obraza, prorijeđenih obrva, izbuljenih očiju, polomljenih zuba, slinava nosa, krivoga vrata, kao što pjesnik kaza:

Tu zlobnu staricu kada bi Iblis vidio,
Od njene šutnje bi se gadostima naučio;

Vješta je da hiljadu mazgi može voditi
Na jednoj tanahnoj paukovoj niti;

ili kao što reče drugi pjesnik:

Toj starici su vradžbine u krvi -

I nevine će uvesti u grijeh prvi;

Nadraživala je djevojčicu pa je u djevojku stasala;
Obljubila je ženu i u staricu je pretvorila.

Kada mi priđe, starica me pozdravi i reče:

- Imam sirotu kćer kojoj večeras priređujem svadbu i dođoh k tebi da zaradiš sevap tako što ćeš doći na svadbu, jer je slomljena srca, budući da nema nikoga osim uzvišenog Allaha.

Zatim starica zaplaka ljubeći mi noge, te se veoma sažalih na nju.

- Hoću - rekoh joj.

- Spremi se - nastavi starica - a ja ću uvečer doći po tebe.

Izljubi mi ruke i ode, a ja ustadoh i počeh se spremati, kad se opet pojavi starica, priđe mi i reče:

- Gospođo, dame iz grada već su došle i čim sam im rekla da ćeš i ti doći, obradovaše se. Upravo te očekuju.

Ustadoh, spremih se i povedoh svoje djevojke, te dođosmo do jednog sokaka u kome je lahorio vjetar. Ugledasmo zasvođena vrata s mramornim, čvrsto sagrađenim kubetom. Iza kapije bijaše dvorac koji je stajao na zemlji, a svezao se za oblake. Kada stigosmo do kapije, starica pokuca i kapija se otvori, a čim uđosmo, nađosmo se u hodniku zastrtom ćilimima, dok su na njemu visili lusteri i zapaljene svijeće, dijamanti i drugi nakit. Prođosmo kroz hodnik i obresmo se u odaji kakvoj nema ravne: bila je zastrta svilom, okićena svijećnjacima i blještavo sijajućim svijećama, a usred odaje nalazila se ložnica od mramora optočena biserima i draguljima. Nad posteljom je bio zastor od atlasa. Iza zavjese se pojavi djevojka nalik na mjesec i reče mi:

- Dobro došla, sestro moja! Ti si mi nada i utjeha. - Zatim kaza stihove:

Kada bi dom znao ko ga je posjetio,
Stope bi mu od radosti ljubio

I jezikom ljudskim sada bi uskliknuo:
O, štedri i plemeniti, dobro došao!

Potom sjede i reče mi:

- Sestro moja, imam brata koji te je vidio na nekom veselju. To je mladić ljepši od mene i on te svim srcem zavolio. Ovoj starici je dao novaca da te

domami, a starica smisli lukavstvo kako da te k meni dovede. Moj brat želi da se oženi tobom po propisima Allaha i Negovog Poslanika, a u halalu nema nikakve sramote.

Slušajući šta govori i vidjevši kako sam upala u kuću, rekoh djevojci:

- Slušam i pokoravam se.

Ona se obradova, pa pljesnu rukama i otvoriše se jedna vrata na koja uđe mladić nalik na mjesec, upravo kao što pjesnik kaza:

Njegova ljepota takva je da slava Allahu neka je
Koji ga tako izvaja i toliko ga uzvisuje;

Svom ljepotom svijeta on sam se okiti,
Njegova ljepota svim ljudima razum pomuti.

Ljepota mu na tankom čelu ispisala:
"Ljepšeg od njega nema - ja sam utvrdila."

Čim ga ugledah, leže mi na srce. Mladić dođe i sjede, a onda se pojavi i kadija sa četiri svjedoka. Svi pozdraviše i sjedoše, zatim upisaše da sam se udala za toga mladića i odoše. Onda mi se mladić obrati:

- Neka nam je ova noć blagoslovljena! - Zatim dodade: - Postavljam ti, gospođo, jedan uvjet

- Kakav uvjet, moj gospodaru? - upitah.

On ustade, donese mi Kuran i reče:

- Zakuni se da nećeš drugoga ni pogledati, niti ćeš koga poželjeti.

Pošto se zakleh, mladić se plaho obradova i zagrli me dok mi se srce topilo od ljubavi prema njemu. Prirediše nam sofru, pa se prihvatismo jela i pića dokle god smo mogli. Uđosmo u noć, te me mladić povede i leže sa mnom u postelju. Mazili smo se do samoga jutra i živjeli tako čitav mjesec dana u blaženstvu i radosti, a kada minu mjesec dana, zamolih ga za dozvolu da pođem na pijacu i kupim neko platno. On mi dopusti, te se obukoh, povedoh staricu i pođoh na pijacu. Sjedoh pored dućana mladog trgovca koga je poznavala starica i ona mi reče:

- To je dječak kome je umro otac i ostavio mu veliko bogatstvo. - Zatim se obrati njemu:

- Daj ovoj ženi najskupocjenije platno koje imaš.

- Slušam i pokoravam se - odgovori mladić.

Starica ga poče hvaliti, ali joj rekoh:

- Nije potrebno da ga hvališ. Uzet ćemo od njega što nam treba i vratiti se kući.

On nam izvadi šta smo tražile, a kada mu ponudismo novce, mladić ne htjede uzeti ništa, već reče:

- To vam je danas od mene kao mojim gostima.

- Ako ne uzme novac - obratih se starici - daj mu njegovo platno.

- Tako mi Allaha - reče mladić - neću ništa uzeti. Sve je to poklon od mene za jedan poljubac, jer mi je poljubac vrjedniji od svega što imam u dućanu.

- Kakva ti je korist od poljupca? - upita starica, pa se obrati meni: - Čula si šta veli ovaj mladić, čedo moje. Neće ti se ništa dogoditi ako mu daš jedan poljubac, a zauzvrat uzmeš ono što ti treba.

- Zar ne znaš da sam se zaklela? - upitah je.

- Pusti da te poljubi i šuti. Neće ti se ništa dogoditi, a uzet ćeš ovaj novac.

Nagovarala me je toliko da najzad metnuh glavu u torbu i pristadoh. Zažmirih, zaklonih se krajičkom zara od ljudi, pa mladić ispod zara položi usne na moj obraz i poljubivši me ugrize me tako snažno da mi otkinu komad mesa s obraza. Meni se svijest pomrači. Starica me prihvati u naručje, a kada dođoh k sebi, vidjeh da je dućan zatvoren, dok starica kuka i govori:

- Hvala Allahu što se nije desilo nešto gore! - a onda se obrati meni:

- Hajdemo kući i okrijepi svoju dušu malaksalu, a ja ću ti donijeti lijek koji će ti ugriz izliječiti tako da ćeš brzo ozdraviti.

Nedugo zatim, pođoh s toga mjesta silno zabrinuta i preplašena. Čim stigoh kući, napravih se da sam bolesna, a onda uđe moj muž i reče mi:

- Šta ti se dogodilo dok si bila vani, moja gospo?

- Nije mi ništa - odgovorih mu.

- Kakva ti je to rana na obrazu, i to na jagodici? - upita on gledajući me. Na to mu ja kazah:

- Kada si mi dopustio da danas pođem kupiti platna, prikliješti me jedna deva natovarena

drvima, pa mi podera zar i rani mi obraz, kao što vidiš. Putevi su tijesni u ovome gradu.

- Sutra ću poći upravitelju - reče moj muž - i požaliti mu se, a on će povješati sve drvosječe u gradu.

- Tako ti Allaha, nemoj! - povikah. - Ne ogriješi se ni o koga, jer sam ja, zapravo, jahala magarca, a on me oborio tako da sam pala na zemlju. Desi se

da padnem na komad drveta i rasjekoh obraz.

- Sutra ću poći Džaferu al-Barmakidu - reče moj muž - i ispričat ću mu cijelu priču, a on će pobiti sve magarce u ovome gradu.

- Zar si u stanju pogubiti sve ljude zbog mene? - upitah. - To mi se dogodilo Božijom voljom i odredbom.

- Nema druge, nego će tako biti! - naljuti se muž. Onda skoči i povika, pa se otvoriše vrata na koja uđe sedam crnih robova koji me izvukoše iz postelje i baciše nasred kuće. Naredi jednome robu da me uhvati za ramena i da mi sjedne na glavu, drugome da mi sjedne na koljena i uhvati me za stopala, a treći priđe sa sabljom u ruci i reče:

- Da je udarim sabljom, gospodaru, i da je rasiječem na dvije polovine, pa da svi uzmemo po jedan komad i bacimo ga u rijeku Tigris da je ribe pojedu? Takva nagrada čeka one koji prekrše zakletvu i ljubav iznevjere.

Zatim izrecitira stihove:

Ako dragu moram s nekim dijeliti,
Uskratit ću ljubav duši i u bolu umrijeti;

Reći ću joj: Dušo moja, umri blagorodna -
Nema dobra u ljubavi kad je podijeljena.

Nakon toga, muž reče robu:

- Udari je, Sade!

Rob trgnu sablju dok mi je muž govorio:

- Sada izgovori kelime šehadet, reci nam posljednju želju i saopći svoju oporuku, jer ovo ti je kraj života!

- Dobri robe, daj mi malo vremena da izgovorim kelime šehadet i saopćim svoju oporuku - rekoh i podigoh glavu. Shvaćajući šta se događa sa mnom nakon udobnosti i u kakvom se poniženju nađoh, gorko zaplakah i kazah ove stihove:

Dok sjediš, riješio si prekinuti ljubav ovu -
Da ne mogu usniti dok ti se predaješ snu.

Tvoj dom mi više nije u srcu ni oku.
Srce mi krvari i suze sakriti ne mogu.

Obećao si mi da ćeš vjeran biti,
Al čim mi srce osvoji poče me varati.

Prema mojoj ljubavi nemaš nikakve milosti;
Zar je u tvojoj ljubavi toliko prevrtljivosti?

Tako vam Boga, kad umrem vi napišite
Na nišanu: Ovdje je žrtvi ljubavi boravište.

Možda će junak koji zna za ljubavne jade
Stati pored groba da rahmet mi predade.

Nakon tih stihova, zaplakah još više, a kada muž sasluša pjesmu i vidje kako plačem, razbjesni se i izgovori stihove:

Ostavih dragu, al ne zato što je se zasitih,
Već zbog grijeha njenog dragu svoju ostavih:

Ona htjede trećeg u našoj ljubavi,
Ali tjera moga srca tako šta ne podnosi.

Kada on završi s recitiranjem, ja sam i dalje plakala i preklinjala ga, misleći: "Molit ću ga i umiljavati se riječima, možda će me poštjediti smrti, pa makar mi i uzeo sve što imam." Jadala sam se na svoju nevolju recitirajući mu:

Da si pravičan prema meni bio ne bi me ubio,
Al Usud rastanka još nikada pravičan nije bio.

Na mene si znao breme ljubavi navaliti,
A ja nejaka ni košulju ne mogu nositi;

I ne čudim se što mi duša sada mre,
Već se čudim kako tijek živi bez tebe.

I nakon ovih stihova plakala sam dok me on promatrao, rugao se i psovao, pa je recitirao:

Napustila si mene i drugoga uzela;
Ne ja, već si ti mene javno napustila.

Ti si mene, al ću i ja tebe ostaviti
I bez tebe trpjeti kao što si trpjela i ti.

Bit ću s drugom kao što si s drugim bila ti,
A grijeh za rastanak tebi će pripasti.

Kada moj muž završi pjesmu, povika robu:

- Presijeci je napola, jer od nje nemamo nikakve koristi!

Pošto mi rob priđe, bila sam sigurna da ću umrijeti. Očajnički sam željela živjeti, ali se prepustih uzvišenome Allahu, kad se iznenada pojavi starica koja se baci pred mladićeve noge ljubeći ih i govoreći:

- Čedo moje! Zaklinjem te odgojem koji sam ti pružila, oprosti ovoj mladoj ženi jer nije učinila grijeh kojim bi to zaslužila. Ti si mlad čovjek, pa se bojim da te ne stigne njena kletva! - plakala je starica ne prestajući moliti ga, a on joj odgovori:

- Opraštam joj, ali moram na njoj ostaviti traga koji će se vidjeti dok je živa.

Zatim naredi robovima da me svuku, a on uze granu od dunje i poče me tući njome. Nije prestajao udarati me po leđima i slabinama dok nisam svijest izgubila od siline udaraca. Bila sam se oprostila sa životom. Onda naredi robovima da me, kad padne noć, ponesu i da povedu staricu, te da me bace u moju kuću u kojoj sam ranije živjela. Oni izvršiše zapovijed svoga gospodara i baciše me u kuću. Brinula sam se sama o sebi i liječila se, ali mi rebra ostadoše izubijana kandžijom, kao što vidiš. Ustrajno sam se liječila četiri mjeseca dok se ne izliječih, a potom pođoh onoj kući u kojoj mi se sve to dogodilo. Otkrih da je porušena, a uličica bijaše od početka do kraja razrušena. Zapravo, na mjestu gdje je bila kuća nađoh gomilu ruševina. Ne znajući razlog svemu tome, pođoh svojoj sestri po ocu i nađoh kod nje ove dvije kučke. Pozdravih je i ispričah šta mi se dogodilo i kako je sve bilo, a ona mi reče:

- Ko je taj što se spasio prevrtljive sudbine? Hvala Allahu koji dade da se sve dobro svrši.

Zatim mi ona ispriča svoju priču o dvjema sestrama. Od tada nas dvije nismo ni spominjale udaju, a potom nam se pridruži ova mlada žena, Voditeljica. Ona svakodnevno izlazi i kupuje nam sve što treba. Tako smo živjele sve do sinoć, kada naša sestra po običaju pođe da nam kupi potrebne namirnice, i bi šta bi. Stigoše hamal, skitnice i vi kao trgovci. Međutim, tek što smo se danas pribrale, dovedoše nas k tebi. Eto, to je cijela naša priča.

Zabezeknuti halifa naredi da se sve to zapiše i pohrani u njegovoj riznici...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekide priču započetu po carevom odobrenju.

18. noć

Kada nastupi osamnaesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je halifa naredio da se pripovijesti zapišu u knjige i da se pohrane u carsku riznicu, a potom se obrati prvoj ženi:

- Znate li šta o ifritki koja je začarala tvoje sestre?

- Ona mi je dala, zapovjednice pravovjernih, nekoliko svojih vlasi i objasnila: "Kada poželiš da dođem, zapali jednu vlas i ja ću odmah biti kod tebe, makar se nalazila na kraj svijeta."

- Daj mi tu kosu! - zapovijedi halifa.

Pošto mu žena donese kosu, halifa uze jednu vlas i zapali je i čim se osjeti njen miris, dvorac se uzdrma. Začu se tresak i tutnjava, te se pojavi ifritka koja bijaše muslimanka i ona reče:

- Es-selamu alejkum, halifo!

- Ve alejkumu-s-selam! - otpozdravi halifa, a ifritka nastavi:

- Znaj da je ova žena bila dobra prema meni i ne mogu je dovoljno nagraditi za to. Ubivši moga neprijatelja, ona me je spasila smrti, a kada sam vidjela šta su joj uradile njene sestre, nije bilo druge nego da im se osvetim, pa sam ih začarala u dvije kučke. Prije toga sam ih htjela ubiti, ali sam se plašila da joj to ne padne teško. Ako želiš da ih oslobodim, zapovjedniče pravovjernih, oslobodit ću ih iz poštovanja prema tebi i prema njoj, jer i ja sam muslimanka.

- Oslobodi ih - reče halifa - a poslije ćemo se pozabaviti ovom isprebijanom ženom i ispitati njenu povijest. Ukoliko se pokaže da mi je istinu kazala, ja ću se osvetiti onome ko joj je nepravdu učinio.

- Zapovjedniče pravovjernih - obrati mu se ifritka - ja ću ti kazati ko je ovoj ženi sve to učinio, ko joj je nepravdu nanio i imovinu joj uzeo. To je čovjek koji ti je najbliži.

Nakon toga, ifritka uze zdjelu vode, izgovori nešto nad njom i poprska njuške kučkama, govoreći:

- Vratite se u svoj prvobitni ljudski oblik!

One se vratiše u obličje u kojem ih je Bog stvorio, a ifritka reče:

- Zapovjedniče pravovjernih, ovu ženu je pretukao tvoj sin al-Emin koji je čuo za njene draži i ljepotu.

Ifritka mu potom ispriča sve šta se desilo ženi, a začuđeni halifa reče:

- Hvala Allahu na izbavljenju ove dvije kučke.

Zatim halifa pozva sina al-Emina i zatraži da mu sve kaže o prvoj ženi, a ovaj mu ispriča cijelu istinu. Halifa pozva kadiju i svjedoke, tri skitnice, prvu ženu i njene dvije sestre koje bijahu začarane u kučke. Sve tri žene udade za tri skitnice koji ispričaše kako su bili carevi, pa ih učini svojim dvorjanima, dade im sve što im je bilo potrebno i nastani ih u bagdadskome dvorcu. Pretučenu ženu vrati svome sinu al-Eminu davši joj mnogo novaca i naredi da im se sagradi kuća ljepša nego što je bila ona. Najzad, halifa se oženi Voditeljicom i provede noć s njom, a kada jutro osvanu, dade i njoj kuću i pratilje koje će je služiti. Odredi joj plaću, a na kraju joj sagradi i dvorac.

Kada se to završi, halifa jedne noći reče Džaferu:

- Hoću da siđem noćas u grad i da se raspitam o upraviteljima i valijama. Otpustit ćemo svakoga na koga nam se požale.

- Slušam i pokoravam se - odgovori Džafer.

Potom halifa, Džafer i Mesrur izađoše u grad i zaputiše se obilazeći trgove i sokake i neočekivano ugledaše jednog starca koji je na glavi nosio mrežu i korpu, a u ruci štap. Išao je starac lagahno recitirajući stihove:

Govore mi: Ti si među svim ljudima
Svojim znanjem kao noć mjesečinom obasjana,

A ja im velim: Takve priče se okanite,
Jer znanje ne vrijedi ako moć nemate.

Kad bi me neko založio sa svim mojim umom,
Sa svim mojim knjigama i s mojim divitom,

Ne bi mu doteklo ni da se prehrani,
Niti bi mogao preživjeti dan jedan jedini.

Siromaški život uvijek je jadan,
Siromah je uvijek sjetan i život mu bijedan.

Usred ljeta nigdje za njeg nema hrane,
Usred zime traži peć za grijanje.

Kud god krene psi ga stalno slijede,
Prezren je da od njeg nema veće bijede.

Kad se kome žali na nesreću svoju,
Ljudi nisu spremni da ga razumiju.

Kad je takav cijeli život siromaški
Mnogo bolje će mu biti u grobnici.

Saslušavši starčevu recitaciju, halifa reče Džaferu:

- Vidi ovog siromaška i čuj stihove! Oni kazuju o njegovoj bijedi.

Potom halifa priđe starcu i reče mu:

- Šta si po zanimanju, starino?

- Ja sam ribar, gospodine. Imam porodicu i od podneva sam pošao iz kuće, ali mi do ovog trena Allah ne podari ništa čime bih nahranio obitelj, pa sam zbog toga odvratan sam sebi i molim Boga da umrem.

- Hoćeš li poći s nama na rijeku? - upita ga halifa. - Stani na obalu Tigrisa i baci mrežu na moju sreću, a sve što budeš izvadio otkupit ću za stotinu dinara.

Čovjek se obradova čuvši te riječi, pa odgovori:

- Odmah ću poći s vama.

Ribar dođe na rijeku, baci mrežu i pričeka malo, pa povuče konopce i izvuče mrežu, te se ukaza zaključan i vrlo težak sanduk. Halifa pipne sanduk čim ga ugleda, primijeti da je težak, pa plati ribaru stotinu dinara, te ovaj ode, a Mesrur, halifa i Džafer odnesoše sanduk u dvorac. Dok je sanduk stajao pred halifom, upališe svijeće, pa Mesrur i Džafer priđoše, razvališe sanduk i u njemu nađoše korpu od palmina lišća, zašivenu crvenim vunenim koncem.

Odrezaše početak konca i ugledaše u korpi komad čilima, pa ga podigoše i ispod njega vidješe zar. Kad podigoše zar, nađoše ispod njega djevojku nalik na grumen srebra. Bila je ubijena i isječena.

Pošto vidje djevojku, halifi potekoše suze niz obraze i on se obrati Džaferu:

- Pseto vezirsko! Ljude ubijaju u vrijeme moje vladavine, bacaju ih u rijeku i odlaze, a ja ću pred Allahom odgovarati! Moram osvetiti ovu djevojku i ubiti onoga ko je nju ubio! - a onda dodade: - Zaklinjem se svim halifama moje abbasidske dinastije, ako mi ne dovedeš onog ko je ubio djevojku da ga mogu zbog nje kazniti, razapet ću te na kapiju svoga dvorca zajedno sa četrdeset tvojih rođaka!

Džafer se obrati razbješnjelom halifi:

- Daj mi vremena tri dana.

- Dajem ti toliko vremena - odgovori halifa, a Džafer ode od njega i zaputi se u grad, tužan i misleći: "Kako ću saznati ko je ubio djevojku i izvesti ga pred halifu? Ako mu dovedem nekog drugog, grijeh će pasti na moju dušu. Ne znam šta da radim." Sjedio je Džafer tri dana u svojoj kući, a četvrtog dana halifa posla po njega. Kada izađe pred halifu, ovaj ga upita:

- Gdje je djevojčin ubica?

- Zapovjedniče pravovjernih - reče Džafer - zar ja mogu spoznati ono što je nepoznato i otkriti djevojčinog ubicu?

Halifa se rasrdi i naredi da ga objese na kapiji njegovog dvorca, a onda zapovijedi telalu da razglasi po bagdadskim ulicama da oni koji žele posmatrati kako se vješa Džafer al-Barmakid i njegovi rođaci neka dođu i vide.

Iz svih ulica izađoše ljudi da posmatraju vješanje Džafera i njegovih rođaka, ne znajući razlog tome. Podigoše vješala od drveta, postaviše ljude ispod vješala i ostadoše da čekaju halifino dopuštenje, dok je narod oplakivao Džafera i njegove rođake.

U tome času pojavi se jedan lijepi mladić u finome odijelu koji se brzo probijao kroz narod i došavši pred vezira, reče mu:

- Treba da budeš oslobođen iz ovog položaja, starješino emira i zaštitniče siromaha. Ja sam ubio djevojku koju ste našli u sanduku. Ubijte mene i osvetite je.

Pošto Džafer ću mladićeve riječi i kad vidje da će ga spasiti, on se obradova vlastitom spasenju, ali mu bijaše žao mladića. Dok su oni tako

stajali, kroz gomilu se progura jedan starac hitro se probijajući do Džafera i mladića, pozdravi ih i reče:

- Vezire - obrati mu se opet mladić - ovaj starac priča koješta. Ja sam je ubio i na meni odmazdu izvršite.

- Sinko - reče mu starac - ti si samo mladić željan ovoga svijeta, a ja sam starac koji ga se zasitio. Ja ću iskupiti tebe, vezira i njegove rođake. Djevojku sam ubio ja i niko drugi. Tako ti Allaha, izvrši odmazdu na meni!

- Zapovjednice pravovjernih, pojavio se djevojčin ubica.

- Gdje je? - upita halifa.

- Ovaj mladić govori da je on ubica, a ovaj starac tvrdi da laže i da je on ubica.

Halifa pogleda starca i mladića, pa upita:

- Ko je od vas dvojice ubio djevojku?

- Niko drugi nego ja! - reče mladić.

- Ne, nego sam je ja ubio! - na to će starac.

- Uzmi ih i objesi obojicu! - naredi halifa Džaferu.

- Ako je ubica samo jedan, onda je ubistvo drugoga nasilje - reče Džafer.

- Kunem se - reče mladić - Onim koji je uzdigao nebo i prostro zemlju da sam ja taj koji je ubio djevojku, i to pod ovim okolnostima - i opisa mladić sve ono što je našao halifa, tako da je ovaj bio uvjeren da je mladić ubio djevojku. Onda halifa upita:

- Zašto si ubio dvjevojku na pravdi Boga i zašto priznaješ, bez prisile, da si ubio, te tražiš da se izvrši odmazda nad tobom?

- Zapovjedniče pravovjernih - odgovori mladić - znaj da je ta mlada žena bila moja žena i moja amidžična, a ovaj starac je njen otac i moj amidža. Oženio sam je dok je bila sasvim mlada i Allah mi dade s njom tri dječaka. Voljela me je, služila i nije mi činila ništa nažao. Međutim, početkom ovoga mjeseca ona se razbolje, pa joj dovedoh ljekare i taman joj se poče vraćati zdravlje i htjedoh je odvesti u hamam, a ona mi reče:

- Htjela bih nešto prije nego što uđem u kupatilo, jer sam se toga veoma uželjela.

- A šta je to? - upitah je.

- Uželjela sam se jabuke, da je pomirišem i zagrizem makar zalogaj.

Ja odmah pođoh u grad u potragu za jabukama, makar jedna koštala dinar, ali ih ne nađoh. Probdjeh noć razmišljajući, a čim jutro osvanu, izađoh iz kuće i počeh obilaziti jedan po jedan voćnjak, ali nigdje ne bi jabuka. Iznenada sretoh starog baštovana i upitah ga ima li jabuka, a on mi odgovori:

- Sinko, to je rijetkost. Jabuka nema. Mogu se naći samo u halifinom vrtu koji se nalazi u Basri, i to kod vrtlara koji ih čuva za halifu.

Vratih se ženi i moja ljubav prema njoj natjera me da se spremim za put. Putovao sam danonoćno petnaest dana i najzad se vratih sa tri jabuke koje sam kupio u Basri od vrtlara za tri dinara. Kada uđoh k njoj i pružih joj jabuke, žena im se ne obradova, već ih ostavi pored sebe. Njena bolest bijaše uzela maha i neprestano je slabila punih deset dana, a onda ozdravi. Nakon toga, pođem iz kuće, zaputim se do svog dućana i sjedoh da trgujem. I dok sam ja sjedio, usred dana, iznenada pored mene naiđe jedan crni rob držeći u ruci jabuku kojom se poigravao.

- Gdje si uzeo tu jabuku da i ja uzmem jednu takvu? - upitah ga, a on se nasmija:

- Uzeo sam je od svoje drage. Bio sam odsutan, a kada sam se vratio zatekoh je bolesnu. Pored nje su bile tri jabuke, te mi ona reče: "Moj muž, rogonja zbog njih je otputovao čak do Basre i kupio ih je za tri dinara." Od te tri jabuke uzeo sam jednu.

Kada čuh šta rob govori, zapovjedniče pravovjernih, svijet mi se smrači pred očima, te zaključah dućan i pođoh kući pomućena uma zbog silnoga bijesa. Ne vidjevši tamo treću jabuku, rekoh ženi:

- Gdje je treća?

- Ne znam šta je bilo od nje - odgovori.

Tako se uvjerih da je rob govorio istinu, te ustadoh, zgrabih nož, kleknuh joj na grudi i zaklah je. Odsjekoh joj glavu i udove, pa sve to brzo strpah u korpu, pokrih zarom, a preko zara stavih ćilim. Najzad je stavih u sanduk koji zatvorih, natovarih na mazgu i lično bacih u Tigris. Tako ti Allaha, zapovjedniče pravovjernih, pogubi me u znak odmazde jer me strah da ću odgovarati za nju na Sudnjem danu! Pošto je bacih u rijeku Tigris, a da niko nije znao šta sam s njom učinio, vratih se kući i zatekoh svoga najstarijeg sina kako plače, premda nije znao šta sam učinio s njegovom majkom.

- Zašto plačeš? - upitah.

- Uzeo sam jednu jabuku od onih što bijahu pored majke i ponesoh je na sokak da se poigram s braćom, kad naiđe jedan krupan crni rob koji mi ote jabuku i upita me:

- Odakle si ovo dobio?

- Moj babo je putovao i donio je iz Basre mojoj bolesnoj majci. Kupio je tri jabuke za tri dinara. Crnac mi je uze, udari me i odnese jabuku. Uplašio sam se da me majka ne istuče zbog nje. Kada čuh šta dijete govori, shvatih da

je rob izmislio laž o mojoj amidžični i uvjerih se da je ubijena nedužna. Počeh gorko plakati, kad dođe ovaj starac, moj amidža a njen otac, i ja mu ispričah sve što se dogodilo, te on sjede pored mene plačući i sam. Plakali smo tako sve do ponoći. Primao sam saučešće pet dana, a do dana današnjeg žalimo zbog njene smrti. Tako ti predaka tvojih, požuri da me ubiješ i tako na meni odmazdu izvršiš.

Halifa je bio zapanjen mladićevim riječima:

- Tako mi Allaha, neću ubiti nikoga drugog do onog odvratnog roba!

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

19. noć

Kada nastupi devetnaesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, kako se halifa zakleo da neće ubiti nikoga drugog nego roba, jer je mladić imao nekakvo opravdanje. Onda se halifa obrati Džaferu:

- Dovedi mi onoga odvratnog roba koji je uzrok cijeloj tragediji, a ako mi ga ne dovedeš, ti ćeš biti ubijen umjesto njega!

Džafer ode u grad tugujući i misleći: "Kako da ga dovedem? Ne može krčag zauvijek ostati čitav. U ovoj situaciji ne mogu se ničeg dosjetiti, ali onaj ko me je spasio prvi put spasit će me i drugi put. Tako mi Boga, tri dana neću izaći iz kuće, pa neka uzvišeni Bog čini šta hoće." Ostade Džafer tri dana u kući, a četvrtog dana pozva kadiju, napravi oporuku i oprosti se s djecom. Dok je plakao, dođe mu halifin glasnik i reče:

- Halifa je izvan sebe od bijesa i poslao me k tebi kunući se da će te ubiti do kraja dana ako mu ne dovedeš onoga roba.

Džafer i njegova djeca zaplakaše, a kada se sa svima oprosti, priđe najmlađoj kćeri da se i s njom oprosti. Tu kćer je volio više nego svu drugu djecu, pa je privi na grudi plačući što se mora rastati s njom, a onda osjeti da ona drži u džepu nešto okruglo i upita je:

- Šta to imaš u džepu?

- Babo - odgovori ona - imam jednu jabuku koju mi donese naš rob Rejhan. Čuvam je već četiri dana. On mi je dao jabuku tek pošto mi je uzeo dva dinara.

Čuvši za toga roba i jabuku, Džafer se obradova:

- O, Ti što me uvijek izbavljaš!

Zatim naredi da dovedu roba i kada to učiniše, Džafer ga upita:

- Odakle ti ova jabuka?

- Prije pet dana, gospodaru, dok sam šetao ušao sam u jedan gradski sokak i vidio djecu kako se igraju. Jedno je imalo ovu jabuku koju sam mu oteo i udario ga, a ono je plačući povikalo:

- Ova jabuka pripada mojoj bolesnoj majci koja se toliko uželjela jabuka da je otac otputovao u Basru i donio tri jabuke za tri dinara. Ja sam jednu uzeo da se poigram njome.

Dijete je plakalo, ali ja nisam mario za to, već sam je odnio, a moja mlada gospodarica uzela je jabuku za dva dinara.

Saslušavši priču, Džafer je bio vrlo iznenađen spletkom, ubistvom djevojke zbog roba, pa zapovijedi da roba zatvore, a sam se radovao svome izbavljenju kazujući stihove:

Koga nesreća zbog jednog roba zadesi,
Žrtvujući njega mora dušu svoju da spasi

Jer mnogo drugih robova može naći
A svoju dušu nikad više neće steći.

Nakon toga, on zgrabi roba i povede ga halifi koji naredi da se pripovijest zabilježi i da se razglasi u narodu, a zatim mu Džafer reče:

- Zapovjedniče pravovjernih, nemoj se čuditi ovoj priči, jer ona nije nimalo čudnija od priče o veziru Nuruddinu i njegovom bratu Šemsuddinu.

- Da li je ona zaista čudesnija? - upita halifa.

- Ispričat ću ti je, zapovjedniče pravovjernih - reče Džafer - ali pod uvjetom da poštediš život moga roba.

- Poklonit ću ti njegovu krv - složi se halifa.

PRIČA O VEZIRU NURUDDINU I NJEGOVOM BRATU ŠEMSUDDINU

- Znaj, zapovjedniče pravovjernih - reče Džafer - da u Kairu bijaše jedan car, pravedan i milostiv, i imao je pametna i iskusna vezira koji je znao dobro planirati. Taj vezir je bio oronuli starac koji je imao dvoje djece nalik na dva mjeseca. Starije dijete zvalo se Šemsuddin, a mlađe Nuruddin. Mlađi sin se isticao ljepotom i umilnošću, tako da u njegovo vrijeme nije bilo ljepšega, pa se o njemu pronio glas po raznim zemljama iz kojih su ljudi dolazili u zemlju toga cara da se nagledaju mladićeve ljepote. Desi se da im otac umre, te se car sažali, prihvati dvoje djece, postavi ih blizu sebe i dariva ih. Onda im reče:

- Vi preuzimate položaj svoga oca.

Mladići se obradovaše i poljubiše zemlju pred carem. Zatim su cijeli mjesec dana primali saučešće povodom očeve smrti, a nakon toga preuzeše dužnost vezira. Svaki je obavljao dužnost po sedmicu dana, a kada bi se caru prohtjelo da putuje, putovao je s jednim od njih. Jedne noći, car odluči da ujutro pođe na put, a red je bio na starijem da bude vezir. Te noći braća su razgovarali i stariji reče:

- Želio bih, brate, da se ja i ti oženimo iste noći.

- Uradi kako hoćeš, ja se slažem s tobom.

Tako se dogovoriše, a onda stariji brat reče mlađem:

- Ako Allah bude htio, oženit ćemo dvije djevojke i dovesti ih iste noći, pa će u isto vrijeme začeti. Ako Allah bude htio, tvoja žena će roditi dječaka, a moja žena djevojčicu i mi ćemo ih vjenčati kao amidžiće.

- Brate moj - reče Nuruddin - šta ćeš uzeti uz moga sina kao mehr?[75]

- Kao mehr uz tvoga sina uzet ću tri hiljade dinara, tri voćnjaka i tri farme. Ako mladić potpiše bračni ugovor bez toga, neće valjati.

- Zar takav uvjet postavljaš mome sinu? - povika Nuruddin. - Ne znaš li ti da smo braća, da smo dva vezira na istome položaju, i valjalo bi da svoju kćer daš za moga sina kao dar, bez mehra? Tebi je poznato da je muškarac vredniji od žene, a moje dijete je muško; nas će spominjati po njemu, a ne po tvojoj kćeri.

- A šta je onda ona? - upita Šemsuddin.

- Emiri nas neće spominjati po njoj - odgovori Nuruddin. - Međutim, ti hoćeš da i sa mnom postupiš prema priči u kojoj neko reče: Ako ga želiš

odbiti, podigni cijenu. Kažu da je jedan čovjek došao svome prijatelju s molbom, a ovaj ga je odbio pretjeranom cijenom.

- Vidim ja da ti to odbijaš - reče Šemsuddin - jer svoga sina predstavljaš vrednijim od moje kćeri. Nema sumnje da si blesav i neodgojen! Kad već spominješ zajedničko vezirstvo, znaj da sam te uveo u vezirstvo samo iz sažaljenja i da mi pripomogneš, da mi budeš pri ruci. Pričaj ti šta hoćeš i kako hoćeš, ali, tako mi Allaha, neću udati kćer za tvoga sina makar mi dao zlata koliko je teška!

Kada Nuruddin ću šta govori njegov brat, rasrdi se i reče:

- Ni ja neću oženiti sina tvojom kćerkom!

- Ne pristajem da joj on bude muž! - na to će Šemsuddin. - Da ne idem na put, naučio bih te pameti, ali čim se vratim s putovanja drži se dobro!

Nuruddina plaho naljutiše bratove riječi, toliko da mu se navuče mrak na oči, ali se savlada. Provedoše noć svaki u svojoj odaji, a čim osvanu jutro, car se uputi prema Gizi, ka piramidama, u pratnji vezira Šemsuddina. Što se tiče njegovog brata Nuruddina, on provede noć izvan sebe od bijesa, a čim osvanu ustade, klanja sabah i pođe u svoju riznicu pa uze iz nje vrećicu i napuni je zlatom. Sjećajući se bratovih riječi, poniženja i toga kako se on nad njim uznosio, Nuruddin poče recitirati stihove:

Na put kreni - u neslozi drugoga ćeš naći
I radi jer rad životu daje užitak još veći.

Pametnom i učenom u mirovanju nema
Nikakave utjehe - zato pođi drugim krajevima.

Znam da kvari se voda što stoji -
Ako teče dobra je, a loša je ako stoji;

Čak ni mjesec kada ne bi izlazio,
Ja ga ne bih tako željno čekao.

Da iz brloga ne izlazi, ni lovac ne bi ništa ulovio;
Da ne cilja s luka, strijelac ne bi strijelom pogodio.

Zlato kao i prašina leži u jamama,

I rajsko drvo tamo gdje raste pripada drvima.

Ako na put kreneš, slavan ćeš postati;
Ako se ne krećeš, visoko se nećeš uspeti.

Pošto kaza te stihove, Nuruddin naredi svome slugi da mu pripremi jednu visoku i brzu nubijsku mazgu. Sluga je pripremi, stavi na nju sedlo prošiveno zlatom, sa stremenjem od indijskog čelika, s pokrivačem od isfahanskog pliša, tako da bijaše nalik otkrivenoj nevjesti. On naredi da stave na mazgu svileni tepih i sedžadu, a ispod sedžade novac, te reče posluzi i robovima:

- Hoću da razgledam okolicu grada. Poći ću u oblast Kaljubije[76] i tamo ću provesti tri noći. Ne treba niko da me prati. Zbog nečeg mi se srce steglo.

On hitro uzjaha mazgu, uze malo hrane i izađe iz Kaira uputivši se prema pustinji. Prije podneva stiže u grad Bilbis, te sjaha da se odmore i on i mazga, pojede nešto, pa uzme sve što treba njemu i mazgi i opet krenu prema pustinji. Dva dana kasnije, uoči podneva stiže u grad Kuds, tu sjaha da odmori sebe i mazgu i pojede malo hrane. Zatim stavi bisage pod glavu, prostre čilim i pokuša spavati savladan gnjevom. Prenoći na tome mjestu, a kada osvanu, on ponovo uzjaha i potjera mazgu dok ne stiže u grad Alep u kome se zaustavi pred jednim hanom gdje ostade tri dana da odmori mazgu, ali da se i sam odmori i nadiše zraka. Zatim se odluči da nastavi put, te uzjaha mazgu i pođe ni sam ne znajući kuda. Putovao je tako dok jedne noći ne stiže u grad Basru. Ni sam nije bio svjestan toga. Zaustavi se pred jednim hanom, skinu s mazge bisage, prostre sedžadu, a mazgu zajedno s opremom predade čuvaru rekavši mu da je vodi. Čuvar uze mazgu i povede je.

Desi se da je basranski vezir u to vrijeme sjedio kraj prozora na svome dvoru i ugledao mazgu, zapazi skupocjenu opremu na njoj i pomisli da je to vezirska ili carska mazga. Razmišljajući o tome, vezir se nađe u nedoumici, pa reče jednome pažu:

- Dovedi mi onog čuvara!

Paž ode do čuvara i dovede ga veziru, te čuvar pristupi i poljubi tlo pred njim. Vezir koji bijaše oronuli starac upita čuvara:

- Ko je vlasnik one mazge i kako izgleda?

- Gospodaru - odgovori čuvar - vlasnik mazge je jedan mladić prefinjenih osobina. Vidi se po dostojanstvu i izgledu da pripada trgovačkom soju.

Saslušavši čuvareve riječi, vezir skoči na noge, uzjaha konja i pohita u han. Uđe mladiću, a kada Nuruddin vidje vezira kako mu dolazi na noge, on

skoči i srdačno mu pohita u susret. Vezir sjaha, pozdravi Nuruddina poželivši mu dobrodošlicu i posadi ga pored sebe, pa ga upita:

- Odakle si došao, sinko i šta si namjerio?

- Gospodaru moj - odgovori Nuruddin - dolazim iz grada Kaira. Moj otac je u tome gradu bio vezir, pa se preselio pod okrilje Allaha.

Zatim Nuruddin ispriča veziru šta mu se sve dogodilo, od početka do kraja, i dodade:

- Odlučio sam da se nipošto ne vratim dok ne obiđem sve gradove i zemlje.

Pošto ga sasluša, vezir mu reče:

- Sinko moj, ne povodi se za svojom dušom jer će te u propast odvesti. Zemlje su zapuštene, pa se plašim da te kakva nesreća ne zadesi.

Zatim uze bisage s mazge, čilim i sedžadu, te povede Nuruddina svojoj kući. Dade mu odabrano mjesto, ukaza mu poštovanje i učini dobročinstvo zavolivši ga neobično.

- Sinko moj - reče vezir Nuruddinu. - Ja sam već ostario čovjek, a nemam muškog poroda.

Allah mi je podario jednu kćer sličnu tebi po ljepoti. Odbio sam mnoge njene prosce, a pošto si mi se ti odmah dopao, da li bi htio uzeti moju kćer za sluškinju koja će te služiti, a ti njen muž biti? Ako prihvaćaš, poći ću s tobom basranskom caru, reći mu da si moj bratić i preporučit ću te, tako da te postavi za vezira umjesto mene. Ja ću ostati u kući, jer sam star čovjek.

Kada Nuruddin ću šta mu vezir govori, klimnu glavom:

- Slušam i pokoravam se.

Vezir se obradova, pa naredi posluzi da mu pripreme sofru, da ukrase veliku odaju namijenjenu za prijem emira. Potom okupi prijatelje, pozva državne velikodostojnike i basranske trgovce, stupi pred njih i reče:

- Imao sam brata vezira u Kairu kome Allah podari dva sina, a meni je, kao što znate, Allah dao kćer. Brat mi je stavio u amanet da udam kćer za jednog od njegovih sinova i ja sam na to pristao. Kad je došlo vrijeme da udam kćer, on je poslao jednog sina. To je ovaj mladić ovdje. Čim je došao, htio sam da sklopi brak s mojom kćerkom i da bude s njom u mojoj kući.

- Dobro si učinio - na to će zvanice.

Nakon toga popiše šerbe, poškropiše se ružinom vodom i odoše. Onda vezir naredi slugama da odvedu Nuruddina u hamam, a vezir mu dade svoju naročitu odjeću, posla mu otirače, zdjele, kadionice i sve ostalo što je potrebno. Kad Nuruddin izađe iz hamama, obuče one haljine i pojavi se nalik

na pun mjesec. Potom uzjaha mazgu i pođe ka vezirovom dvoru gdje sjaha, uđe veziru i cjeliva mu ruku. Vezir mu poželi dobrodošlicu...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

20. noć

Kada nastupi dvadeseta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je vezir pošao u susret Nuruddinu, zaželio mu dobrodošlicu, a zatim je rekao:

- Provedi ovu noć sa svojom ženom, a sutra ću te odvesti caru. Molim Allaha da ti da svako dobro.

Nuruddin ustade i pođe svojoj ženi, vezirovoj kćeri.

Tako su se događaji odvijali s Nuruddinom.

Što se tiče Nuruddinovog brata, on provede izvjesno vrijeme s carem na putu, a kada se vrati i ne zateče brata, upita sluge za njega, te mu oni rekoše:

- Onoga dana kada si otputovao s carem on je uzjahao mazgu u svečanoj opremi i rekao da ide u Kaljubiju i da će ostati samo dan-dva jer mu se zbog nečeg srce steglo. Nije dopustio da ga prati neko od nas. Od njegovog odlaska do danas ništa nismo čuli o njemu.

Šemsuddinu teško bi zbog rastanka s bratom i on pade u duboku žalost zbog toga gubitka.

Mislio je: "Nije otišao ni zbog čega drugog nego zato što sam povisio ton one večeri kada sam krenuo na put s carem. Vjerovatno se naljutio i otišao. Moram poslati nekoga za njim." Zatim ode i obavijesti sultana o svemu, a sultan napisa pisma i otposla ih po glasonošama u sve krajeve svoje zemlje. Međutim, kako je Nuruddin otišao u daleke zemlje u vrijeme dok je njegov brat odsustvovao sa sultanom, glasonoše odoše s pismima, ali se vratiše bez ikakvih vijesti. Šemsuddin je očajavao, govoreći: "Pretjerao sam razgovarajući s bratom o braku djece. Kamo sreće da se to nije dogodilo! A dogodilo se zbog moje maloumnosti i nepromišljenosti."

Nedugo nakon toga, Šemsuddin zaprosi kćer jednoga kairskog trgovca. Sklopi brak s njom, ali se dogodi da je te iste noći kada je Šemsuddin prišao svojoj ženi i Nuruddin prišao svojoj supruzi, kćerki basranskog vezira, i to voljom uzvišenog Allaha, kako se izvršila Njegova volja prema Njegovim stvorenjima. Tako se i dogodi sve onako kako se bijahu dogovorila dva brata. Potrefi se, zatim, da obje žene zatrudne, te žena Šemsuddina, kairskog vezira, rodi kćer kakvu grad Kairo nikada ranije nije vidio, a Nuruddinova žena rodi sina, najljepšega u njegovo doba, upravo kako kaza pjesnik:

O, kako je stasit i kako divno lice ima -
Opiti se tom ljepotom kao punim vrčevima!

Niti boja niti ukus rujnog vina
Nisu ništa spram ljepote vjeđa i tim obrazima!

Ili kako reče drugi pjesnik:

Kad bi se ljepota htjela porediti s njime,
Ponikla bi glavom postiđena time;

A kad bi je pitali: "Vidje li šta tako?"
Kazala bi: "Njemu sličnog naći nije lahko!"

Dječaku dadoše ime Hasan[77] i tokom sedam dana nakon njegovog rođenja priređivali su svetkovine i gozbe kakve zaslužuju carevići. Potom basranski vezir povede Nuruddina caru i kada mladić dođe pred cara, poljubi tlo pred njim i kako bijaše rječit, milosrdan, lijep i dobronamjeran, izrecitira stihove:

Ti si taj čovjek što zasjeni sve ljude,
Što širinom nadmašuje i daljine bude;

Hvalim tvoja djela što nemaju nazive druge,
Već su ona ko đerdani za vratove duge;

Cjelivam ti prste koji nisu prsti,
Već ključevi obilja svakojake vrsti.

Car ih primi uz počasti pa zahvaljujući Nuruddinu na onome što je rekao, upita svoga vezira:

- Ko je ovaj mladić?

Vezir mu ispriča sve o njemu, od početka do kraja, dodavši:

- To je moj bratić.

- Kako će biti tvoj bratić, a nismo čuli za njega?

- Gospodaru naš i care - reče vezir - u Kairu sam imao brata vezira koji je umro i ostavio dva sina. Prvi je naslijedio očev položaj, a ovo je njegov mlađi sin. Kada je došao k meni, zakleo sam se da svoju kćer neću udati ni za koga drugog nego za njega, pa sam je vjenčao s njim čim je došao. On je mlad, a ja sam postao oronuli starac, sluh me izdao i moć rasuđivanja mi je oslabila, pa bih da ga naš gospodar car postavi na moje mjesto, jer on je moj bratić i muž moje kćeri. Dostojan je vezirskog položaja, jer je pronicljiv i obazriv.

Car ga je posmatrao s čuđenjem i smatrao je umjesnim vezirove riječi o mladiću kojima ga je preporučivao za položaj vezira. On mu zaista i dade taj položaj naredivši da mu daju sjajnu odoru i jednu od naročitih mazgi, te mu odredi plaću i prinadležnosti. Nuruddin poljubi carevu ruku i uputi se sa svojim puncem kući. Obojica su bili izvan sebe od radosti i govorili su:

- Blagoslovljen je dolazak ovog djeteta na svijet:

Sutradan, Nuruddin ode caru, poljubi tlo pred njim i izrecitira stihove:

Nek te sreća prati svakog trena
I napredak dok ti zlobnik zamke sprema;

Neka su ti dani vječno osunčani,
Tvojim dušmanima neka budu tamni!

Car zapovijedi mladiću da sjedne na vezirsko mjesto, te Nuruddin sjede i poče obavljati svoje poslove, rješavati sporove među ljudima i voditi njihove parnice, kao što obično i rade veziri. Car ga je posmatrao diveći se njemu, njegovoj pronicljivosti, razumnosti i sabranosti, te ga zavolje i približi k sebi. Kada se vijećanje okonča, Nuruddin ode kući i ispriča puncu šta se sve dogodilo, a ovaj se veoma radovao.

Vezir je postojano odgajao sina Hasana sve dok ovaj malo ne ojača. Nuruddin se stalno bavio vezirskim poslovima, ne odvajajući se od cara ni danju ni noću, a car mu je povećavao plaću i nagrađivao ga sve više, tako da je Nuruddin stalno jačao. Stekao je i lađe koje su za njega nosile trgovačke tovare. On zaradi veliki imetak, mline i voćnjake, a kada mu sin Hasan uđe u četvrtu godinu, umre stari vezir, otac Nuruddinove žene, te mu Nuruddin priredi veličanstvenu dženazu i ukopa ga. Nakon toga, on se pozabavi odgajanjem svoga djeteta i kada ono ojača, dovede mu učitelja da ga u kući uči čitati. Naredi učitelju da ga obrazuje i odgaja. Učitelj zaista nauči mladića čitanju, nauči ga da su nauke korisne, a iznad svega - Hasan za nekoliko

godina nauči Kuran napamet. Postajao je sve ljepši i ljepši, sve stasitiji, baš kao što reče pjesnik:

On je kao mjesec koji punim sjajem blista
Samo sunce šija s obraza mu čista;

On je poput carstva sve ljepote
I njime se sve na svijetu stvari kite.

Učitelj ga je odgajao u očevom dvoru, jer od svog postanka Hasan nije izlazio iz vezirskog dvorca sve dok ga jednog dana otac, vezir Nuruddin, ne odjenu u najraskošnije odijelo, posadi ga na najbolju mazgu i povede ga caru. Čim uđoše, car pogleda Hasana Bedruddina, sina vezira Nuruddina, i bi zapanjen njegovom ljepotom. Podanici carstva, kada Hasan prođe pored njih idući prvi put s ocem ka caru, bili su zadivljeni njegovom ljepotom, stasitošću i skladnošću, kao da je o njemu pjesnik ispjevao ove stihove:

Astrolog je jednom u nebo zurio i spazio
Ljepotana što se u svome plastu gordio,

I Blizance je vidio kako darivaju štedro
Ljepotom neizmjernom njegovo tijelo;

Saturn mu je crne uvojke podario,
Obraze mu kao mošus madežima okitio;

Jarki Mars mu rumen lica poklonio,
Iz vjeđa mu Strijelac svoje strijele bacao;

Merkur ga je bistrim umom darovao,
Medvjed ga od uroka brižno čuvao.

Astrolog se zbuni onim što je vidio
Dok pun mjesec je pred njim zemlju ljubio.

Čim ga vidje, car zavoli mladića i dariva ga, te reče njegovom ocu:

- Vezire, moraš dječaka dovoditi svakog dana.

- Slušam i pokoravam se - odgovori vezir i vrati se sa sinom kući. Odvodio ga je zatim caru svakog dana, sve dok dječak ne navrši petnaest godina, a tada se razbolje njegov otac, vezir Nuruddin, pa pozva sina i reče mu:

- Ovaj svijet je prolazno boravište, a budući svijet je vječni dom.

Hoću da ti ostavim neke oporuke. Shvati šta ću ti reći i poslušaj to srcem svojim.

Zatim ga posavjetova kako će se ponašati prema ljudima i kako će obazriv biti, pa se podsjeti zavičaja i domovine. Zaplaka zbog rastanka s dragima, pa obrisavši suze, reče:

- Sine moj, poslušaj što ću ti reći. Imam brata po imenu Šemsuddin, i to je tvoj amidža. On je vezir u Kairu, a napustio sam ga i otišao mimo njegove volje. Želim da uzmeš svitak papira i da zapišeš ovo što ću ti izdiktirati.

Nuruddin donese papir i poče zapisivati šta mu je otac kazivao, a on mu ispriča sve šta mu se dogodilo, od početka do kraja. Zapisa također datum očeve ženidbe, datum njegova ulaska u vezirsku kuću, datum dolaska u Basru i susreta sa basranskim vezirom, a zapisa i samu oporuku. Onda vezir reče sinu:

- Čuvaj ovaj testament, jer je na tome papiru zapisano porijeklo i rodoslovlje. Ako ti se šta dogodi, pođi u Kairo, pronađi amidžu i pozdravi ga pa mu reci da sam umro u tuđini žudeći za njim.

Hasan Bedruddin uze pismo, savi ga i zaši u kapu ispod postave. Zatim se rasplaka zbog rastanka s ocem jer je bio mlad, a Nuruddin mu je i dalje davao savjete, sve dok dušu ne ispusti. Zavlada tuga u kući. Žalili su za vezirom i car i svi emiri, a zatim ga ukopaše neutješno tugujući cijela dva mjeseca. Za to vrijeme njegov sin nije jahao, nije odlazio u vijeće, niti se susretao s carem. Car se naljuti zbog toga, pa na njegovo mjesto postavi jednog dvorjana ustoličivši ga za novog vezira i naredivši mu da zaplijeni Nuruddinovu kuću i imovinu, sva imanja i spahiluke. Novi vezir dođe, uze vojnike i zaputi se kući vezira Nuruddina da uhapse i njegovog sina Hasana i odvede ga caru da uradi s njim ono što je bio naumio. Među vojnicima bijaše jedan rob umrlog vezira Nuruddina. Bilo mu je žao sina njegovog gospodara, pa odjuri Hasanu Bedruddinu koga zateče pokunjene glave i slomljena srca zbog rastanka s ocem. Kada ga rob obavijesti o tome šta se dogodilo, Hasan upita:

- Imam li vremena da uđem u kuću i ponesem nešto od ovosvjetskih vrijednosti što bi mi koristilo u tuđini?

- Spašavaj se - odgovori mu rob, a Hasan obori glavu čuvši njegove riječi i pođe pješice.

Kada izađe iz grada, čuo je kako ljudi govore da je car poslao novog vezira u kuću preminulog vezira da mu zaplijeni svu imovinu, da uhapsi njegovog sina Hasana i dovede ga njemu da ga ubije. Ljudi su sažaljevali Hasana zbog njegove ljepote. Slušajući šta narod govori, Hasan pođe nasumice, ne znajući kamo da krene. Išao je tako dok ga sudbina ne dovede do groba njegovog oca. Pošto uđe na mezarje, probijao se između grobnica dok ne stiže do očevog mezara. Tu sjede, skinu turban s glave, i dok je sjedio pored očevog mezara, odjednom se pred njim pojavi Židov iz Basre i reče mu:

- Zašto si se tako snuždio, gospodaru?

- Do maloprije sam spavao i u snu čuo kako mi otac prigovara što mu mezar ne posjećujem. Ustao sam prestrašen, bojeći se da ne prođe dan a da ga ne posjetim. To bi mi teško palo.

- Gospodaru - reče Židov - tvoj otac je poslao trgovačke lađe i neke od njih su već stigle. Želim da od tebe kupim robu sa svih lađa što su pristigle za hiljadu dinara.

Židov izvadi kesu punu zlata, izbroja hiljadu dinara, pruži ih Hasanu, sinu vezirovom, i reče mu:

- Napiši mi potvrdu i stavi na nju pečat.

Hasan uze papir i napisa: "Pisac ove potvrde, Bedruddin, sin vezira Nuruddina, prodao je Židovu tome i tome sav teret s lađa svoga oca za hiljadu dinara i unaprijed je primio novac."

Židov uze papir, a Hasan se prepusti plaču sjećajući se moći i ugleda koji je nekada imao. Potom ga zateče noć i savlada san, te zaspa uz očev mezar. Spavao je sve dok ne izađe mjesec. Tada mu glava klonu s mezara, te leže na leđa a lice mu zablista na mjesečini. To groblje bijaše nastanjeno pravovjernim džinima. Izađe jedna ifritka koja uoči usnulog Hasana i čim ga opazi, zadivi se njegovoj ljepoti i ljupkosti, te reče:

- Neka je slava Allahu! Ovaj mladić kao da je iz samog Dženneta došao!

Zatim ifritka poletje u zrak i poče kružiti kao i obično. Odjednom ugleda nekog ifrita koji je također letio, pa ga pozdravi i upita:

- Odakle si došao?

- Iz Kaira - odgovori on.

- Hoćeš li poći sa mnom da vidiš kako je lijep onaj mladić što spava na mezaru?

- Hoću - odgovori ifrit i oni poletješe, pa se spustiše na groblje.

- Jesi li ikada u životu vidio nešto slično? - upita ifritka.

Ifrit ga pogleda i odgovori:

- Neka je slavljen Onaj kome nema sličnih! Ako hoćeš, sestro, ispričat ću ti šta sam ja vidio.

- Ispričaj mi - reče ifritka.

- Vidio sam nešto slično ovome mladiću u oblasti Kaira. To je vezirova kćer za koju je čuo car, pa ju je zaprosio od njenog oca, vezira Šemsuddina, ali mu je vezir rekao:

- Gospodaru naš i care! Primi moje izvinjenje i smiluj se mojim suzama. Ti znaš da je moj brat Nuruddin otišao od nas, a da niko ne zna gdje je. Dijelio je sa mnom vezirski položaj, a otišao je zato što sam sjedeći razgovarao s njim o braku. On se rasrdio i tako srdit otišao.

Potom ispriča caru sve potanko šta se dogodilo među njima i dodade:

- Eto zašto se rasrdio, a ja sam se zakleo da neću udati kćer ni za koga nego za svoga bratića. Zakleo sam se onog dana kad ju je majka rodila, a bilo je to prije osamnaest godina. Nedavno sam čuo da mi se brat oženio kćerkom basranskog vezira i da mu je ona rodila dijete. Kćer neću udati za drugog, nego za njega, iz poštovanja prema bratu. Zapisao sam datum svoje ženidbe, datum kada mi je žena zatrudnjela i kada je rodila kćer namijenjenu njenom amidžiću. Ima mnogo drugih djevojaka.

Kada car ću šta mu vezir govori, razbjesni se i reče:

- Kako je moguće da čovjek kao što sam ja prosi djevojku od čovjeka kao što si ti i da mi je ne daš, već navodiš neuvjerljive razloge za to?! Kunem ti se životom da ću je udati za najnižeg kod sebe, tebi u inat.

U toga cara bijaše jedan grbavi konjušar koji je imao grbu na prednjoj i grbu na zadnjoj strani. Car naredi da mu ga dovedu i silom sklopi brak između njega i vezireve kćeri. Zatim zapovijedi da grbavac iste noći ode k njoj i priredi mu svadbu. Ostavio sam grbavca dok je još bio među carevim slugama koji su se okupili oko njega sa upaljenim svijećama u rukama. Ismijavaju ga i rugaju mu se pred vratima kupatila. Dotle vezirova kćer sjedi plačući među dadiljama i sluškinjama. Ona je najsličnija ovome mladiću. Oca su joj zatvorili da joj ne može prići. Od toga konjušara, sestro, nisam vidio ružnije stvorenje, a djevojka je ljepša i od ovoga mladića...

Šeherzadu zateče jutro, ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

21. noć

Kada nastupi dvadeset i prva noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je ifrit ispričao ifritki priču o kćeri kairskog vezira koju je car vjenčao s grbavim konjušarem zbog čega je ona silno patila, te da joj nema ravnog po ljepoti osim ovoga mladića. Na to ifritka reče:

- Lažeš! Ovaj mladić je ljepši od svih ljudi svoga vremena!

- Tako mi Allaha, sestro, djevojka je ljepša od njega i samo je on zaslužuje, jer su toliko slični jedno drugome da su, možda, brat i sestra, ili su amidžići. Teško djevojci s tim grbavcem!

- Podignimo ga, brate - reče ifritka - i ponesimo ga do djevojke o kojoj govoriš da vidimo ko je ljepši.

- Pristajem - odgovori ifrit. - Pravilno govoriš i najispravnije rješenje je to što ti predlažeš. Ja ću ga ponijeti.

Ifrit ponese mladića poletjevši kroz zrak, a ifritka poletje tik uz njega dok ne stigoše u grad Kairo, pa ga spustiše na klupu i probudiše. Kada se mladić probudi, vidje da nije na očevom mezaru, u gradu Basri, te se osvrnu lijevo i desno i shvati da se nalazi u nekom drugom gradu, a ne u Basri. Htjede viknuti, ali mu ifrit namignu, pruži mu svijeću i reče:

- Ja sam te donio i želim da s tobom učinim nešto radi Allaha. Uzmi ovu svijeću pa pođi s njom u hamam. Umiješaj se među svijetinu i idi s njima dok ne stigneš do nevjestine odaje, a onda ih prestigni i uđi u odaju nikoga se ne bojeći. Čim uđeš, stani desno od grbavog mladoženje i kad god ti priđu sluškinje, pjevačice i dadilje, zavući ruku u džep i vidjet ćeš da je pun zlata. Grabi zlato šakom i bacaj narodu. Nemoj misliti da ćeš jednom zavući ruku u džep i utvrditi da nije pun zlata. Daji šakom svakome ko ti priđe i ničeg se ne boj. Uzdaj se u Onoga koji te je stvorio, jer sve se to neće događati tvojom zaslugom ni moći, već zaslugom Allaha i Njegovom moći.

Kada Hasan Bedruddin sasluša ifritove riječi, on se začudi:

- Otkud čitav taj problem i zašto takvo dobročinstvo?!

Zatim Hasan pođe, zapali svijeću i zaputi se ka hamamu. Vidje grbavca kako jaše konja, pa se Hasan umiješa među svijet, lijep kakav je već bio, s turbanom na glavi i pod širokim plaštem prošivenim zlatom. Kretao se u povorci, a kad god bi pjevačice zastale da im narod baca novaca, on je stavljao ruku u džep. Videći da je pun zlata, grabio je šakom i bacao na daire

pjevačicama i sluškinjama, tako da se daire napuniše zlatom. Pjevačice su bile zapanjene, a narod se divio njegovoj ljepoti.

Sve to potraja dok ne stigoše do vezirove kuće gdje posluga zaustavi ljude i ne dade im dalje. Pjevačice i sluškinje su govorile:

- Bogami, nećemo ući ako ne uđe ovaj mladić s nama jer nas je obasuo dobročinstvom! Nećemo da se mlada otkrije bez njegovog prisustva!

Tako ga uvedoše u svadbenu dvoranu i posadiše ga naspram grbavog mladoženje. Ustadoše sve žene emira, vezira i dvorjana poredavši se u dva reda. Svaka žena je držala upaljenu veliku svijeću. Sve su bile zaogrnute velovima, a formirale su dva reda, lijevo i desno od bračne lože do početka dvorane koja se nalazila uz odaju odakle je trebala izaći nevjesta. Kada žene ugledaše Hasana Bedruddina, njegovu ljepotu, lice koje je blistalo kao polumjesec, sve osjetiše naklonost prema njemu, te pjevačice rekoše prisutnim ženama:

- Znajte da nam je ovaj ljepotan darivao suho zlato. Zato ga dobro služite i slušajte sve što vam bude rekao.

Žene se sa svijećama sjatiše oko Hasana. Posmatrale su njegovu ljepotu gubeći razum zbog nje i svaka poželi da se nađe u njegovom naručju godinu dana, mjesec ili makar sahat. Sve podigoše zarove s lica, sasvim zbunjene i govoreći:

- Blago onoj čiji je ovaj mladić, ili koja njemu pripada!

Zatim počeše proklinjati grbavog konjušara i onoga ko bi uzrok da se oženi ovom ljepoticom. Kako god su blagosiljale Hasana Bedruddina, tako su proklinjale grbavca. Onda pjevačice počeše udarati u defove i pojaviše se sluškinje vodeći vezirovu kćer koju su uredile, namirisale, obukle, kosu joj fino namjestile i uljem je namazale, odjenule je u odjeću hosrojskih careva. {78} Uz sve ostalo što bijaše na njoj, imala je i haljinu prošivenu žeženim zlatom s likovima zvijeri i ptica, i tu haljinu bijaše obukla preko svih ostalih. Na vratu je imala ogrlicu koja je vrijedjela hiljade, a svaki dragulj na njoj vrijedio je bogatstvo kakvo nije imao ni tuba,{79} ni car. Nevjesta je izgledala poput uštapa kada sine u četrnaestoj noći mjeseca. Kada priđe bliže, ličila je na huriju - slavljen neka je Onaj ko je stvori tako predivnu. Žene koje su zurile u nju bile su kao zvijezde, a ona među njima kao mjesec kada se pojavi iza oblaka. Hasan Bedruddin al-Basri sjedio je i ljudi su ga posmatrali. Nevjesta je prilazila njišući se u hodu. Grbavi konjušar poskoči da je poljubi, ali ga ona odbi i okrenu se tako da se nađe naspram Hasana, sina njenog amidže. Ljudi zažagoriše kada je vidješe kako ide prema Hasanu koji stavi

ruku u džep, zagrabi zlata i baci ga na daire pjevačicama koje su podvriskivale:

- Tako bismo željele da smo na mjestu ove nevjeste!

Svi su se Hasanu radovali, a grbavi konjušar je ostao sam, kao da je majmun. Kad god bi mu zapalili svijeću, ona bi se ugasila, tako da konjušar zanijemi i ostade sjedeći u mraku, prepušten sam sebi. Ovi ljudi oko njega i svijeće što su gorjele predstavljali su pravo čudo i dovodili u nedoumicu razborite ljude. Nevjesta podiže ruke prema nebu i reče:

- Bože, daj mi ovoga za muža, a oslobodi me grbavog konjušara!

Tada sluškinje otkriše nevjestu i sedam puta je preobukoše pred Hasanom Bedruddinom i grbavim konjušarem. Kada to završiše, dopustiše ljudima, da odu, te izađoše sve žene i djeca koji bijahu na svadbi, tako da ne ostade niko osim Hasana Bedruddina i grbavog konjušara. Onda sluškinje odvedoše nevjestu da skinu s nje odjeću i nakit i da je pripreme za mladoženju. Grbavi konjušar pristupi Hasanu Bedruddinu i reče mu:

- Ti si nas večeras zabavljao i dobra djela nam učinio. Zašto sada ne pođeš svojoj kući bez prisile?

- U ime Allaha - reče Hasan, pa ustade i pođe na vrata, ali ga srete ifrit i reče mu:

- Stani, Bedruddine! Kada grbavac izađe u prostoriju za nuždu, ti uđi i sjedi u đerdek. Čim dođe nevjesta, reci joj: "Ja sam tvoj muž. Car je sve to smislio samo zato što se bojao da te neko ne urekne, a ovaj koga si vidjela jedan je od naših konjušara." Zatim joj priđi, otkrij joj lice i ne plaši se da će ti neko zlo učiniti.

Dok je ifrit govorio Bedruddinu, konjušar odjednom pođe u zahod i sjede, a ifrit mu u obliku miša priđe iza zdjele u kojoj je bila voda, pa cijuknu.

- Šta je to? - upita grbavko.

Miš poče rasti dok ne postade mačka, pa opet poče rasti i postade pas koji poče lajati:

- Av! Av!

Kada to vidje, konjušar se uplaši i povika:

- Odlazi, nesrećo!

Pas je rastao i nadu se, pa se pretvori u magarca koji poče njakati njemu u lice:

- Njak!

Konjušar se uplaši i povika:

- Pomozite mi, vi što ste u kući!

Tada magarac poče rasti i postade velik kao vo, tako da mu odaja postade tijesna, i on progovori ljudskim glasom:

- Teško tebi, grbavko odvratni!

Konjušaru se utroba prevrnu, te on u odjeći sjede na dasku dok su mu zubi cvokotali, a ifrit mu reče:

- Zar ti je mala zemlja pa nemaš kime da se oženiš već mojom dragom?

Konjušar je šutio, a ifrit mu povika:

- Odgovori, ili ću te sa zemljom sravniti!

- Nisam ja kriv - reče konjušar - već su me primorali. Nisam znao da joj je dragi vo. Kajem se pred Allahom i pred tobom!

- Zaklinjem se Allahom - vikao je ifrit - da ću te ubiti ako izađeš s ovoga mjesta i ako progovoriš prije nego što sunce izađe! Ali čim sunce izađe, idi svojim putem i nikada se ne vraćaj u ovu kuću!

Onda ifrit zgrabi grbavog konjušara, okrenu mu glavu prema daskama, naglavačke, a noge mu dođoše gore, pa mu reče:

- Ostani ovdje, ja ću te čuvati do sunčevog izlaska.

Eto, to se događalo s grbavcem.

Što se tiče Hasana, on ostavi grbavca i ifrita da se prepiru, pa uđe u kuću i sjede u đerdek. Tada se pojavi nevjesta i starica s njom. Starica zastade na vratima i reče:

- Ustaj, junače, i uzmi svoju nevjestu. Sada te Allahu prepuštam.

Zatim starica ode, a đerdeku priđe nevjesta koja se zvala Sittulhusn.{80} Bila je slomljena srca i mislila je: "Tako mi Allaha, neću mu se prepustiti, makar mi dušu uzeo!" Međutim, kada uđe u đerdek, ugleda Hasana Bedruddina i kliknu:

- Dragi! Ti još uvijek sjediš! Mislila sam da ću dijeliti tebe i konjušara.

- A šta je dovelo konjušara k tebi i kako te on može dijeliti sa mnom? - upita Hasan.

- Ko je moj muž? Ti ili on?

- Mi smo sve ovo priredili radi šale, moja gospo. Kada su sluškinje, pjevačice i tvoja porodica vidjeli tvoju čudesnu ljepotu, pobojali su se uroka, pa je tvoj otac za deset dinara iznajmio konjušara da nas oslobodi uroka. Sada je otišao.

Sittulhusn se obradova Bedruddinovim riječima i najprije se osmjehnu, a onda se nasmija glasno ali suzdržano, pa reče:

- Tako mi Allaha, ti si ugasio plamen u meni! Tako ti Boga, uzmi me i stegni u naručje!

Kako bijaše bez haljine, ona podigne košulju do grudi, tako da se ukaza njena prednjica i

zadnjica. Kada Bedruddin vidje ljepotu njenoga tijela, u njemu se uzburka strast, te ustade, raskopča odijelo, pa razreza vrećicu sa zlatom koju je uzeo od Židova. Stavi u nju hiljadu dinara koje umota u šarvale, a njih stavi pod jastuk. Zatim skinu turban, odloži ga na stolicu i ostade samo u tankoj košulji koja bijaše prošivena zlatom. Tada mu pođe u susret Sittulhusn i privuče ga k sebi, a Bedruddin je prihvati i zagrli, pa stavi njene noge sebi oko pasa i nabije metak u top. Top opali i poruši kulu. Tako Bedrudin vidje da je ona biser neprobušeni i ždrebica koju drugi nije jahao. On joj uze nevinost, nauživa se njene mladosti ne prestajući puniti top dok ga ne napuni čak petnaest puta. Djevojka zatrudnje. Pošto Bedruddin svrši, stavi ruku pod djevojčinu glavu, a ona stavi svoju ruku pod njegovu glavu, te zaspaše zagrljeni, kao da su njihovo grljenje opjevali baš ovi stihovi:

Posjećuj voljene, a pusti zavidljive riječi
U ljubavi ti zavidljivi neće pomoći.

Ljepšeg prizora Milostivi ne stvori
Od ljubavnika na jednoj postelji,

Od zagrljenih pod čaršafom radosti
Što na mjesto jastuka ruke će staviti

Kada srca s ljubavlju savez osnuju
Ljudi mogu hladno željezo da kuju.

Kada ti se u životu pravi drug pojavi
S njime sretan svoj život proživi.

Tako su se događaji odvijali s Hasanom Bedruddinom i sa Sittulhusn, njegovom amidžičnom. Za to vrijeme ifrit reče ifritki:

- Hajde, podigni mladića da ga odnesemo na njegovo mjesto prije nego što nas zateče jutro koje je već blizu.

Ifritka priđe, uhvati ga dok je još spavao i poletje s njime, onako obučenim u košulju, bez odijela. Letjela je dok ju je ifrit pratio rame uz rame. Tada Allah dopusti svojim melecima da ifrita gađaju ognjenim strijelama i on

izgorje, a ifritka se spasi i spusti Bedruddina na mjesto na kome ognjene strijele spališe ifrita. Nije letjela dalje bojeći se za mladića, a sudbina htjede da to mjesto bude Damask sirijski. Ifritka spusti Hasana pred jednu od gradskih kapija i odletje.

Kada osvanu jutro i otvoriše se gradske kapije, ljudi izađoše i ugledaše lijepog mladića u košulji, bez turbana i odijela, duboko utonulog u san nakon probdjevene noći. Ugledavši ga, ljudi rekoše:

- Sretna li je ona kod koje je noćas bio! Nije imao kad ni da se obuče!

Drugi su govorili:

- Nesretna li su djeca nekih ljudi! Izgleda da je ovaj maločas izašao iz krčme pa je, omamljen pićem, skrenuo s puta kojim je htio poći dok nije dospio do gradske kapije i našavši je zatvorenu, ovdje je zaspao.

Zapodjenuše ljudi razgovor o njemu, kad puhnu vjetar na Bedruddina, te podiže košulju iznad njegovog trbuha i ispod košulje se ukaza stomak, okrugao pupak, noge i bedra nalik na kristal. Ljudi su bili zadivljeni prizorom, a Bedruddin se u tom času probudi i vidje da se nalazi na gradskoj kapiji, dok se oko njega okupljao narod. Iznenađeni Bedruddin reče:

- Gdje se nalazim, dobri ljudi, i zašto ste se okupili oko mene? Kakve veze ja imam s vama?

- Zatekli smo te na sabahski ezan kako spavaš na ovoj kapiji i ništa drugo o tebi ne znamo. Gdje si spavao noćas?

- Tako mi Allaha, ljudi - reče Hasan - noćas sam spavao u Kairu.

- Ti pušiš hašiš - začudi se jedan čovjek, a drugi dodade:

- Ti si lud! Kako si mogao zanoćiti u Kairu, a uspio osvanuti u Damasku?

- Tako mi Allaha, dobri ljudi, ne lažem vam - tvrdio je Bedruddin. - Sinoć sam bio u Kairu, a jučer u Basri.

- Ovo je pravo čudo - reče jedan, a drugi ga dopuni: - Ovaj mladić je lud.

Ljudi počeše pljeskati iznad njega, razgovarajući jedni s drugima:

- Nesretne li njegove mladosti! Bogami, sasvim je poludio.

- Priberi se! - govorili su mu neki, a Bedruddin ih je uvjeravao:

- Jučer sam bio mladoženja u Kairu.

- Možda si samo sanjao i u snu si vidio to o čemu govoriš - rekoše mu.

Hasan je bio zbunjen, ali i uporan:

- Allaha mi, to nije bio san. Gdje je grbavi konjušar koji je sjedio s nama i kesa sa zlatom koju sam imao? Gdje mi je veš i odijelo?

Potom Hasan uđe u grad. Hodao je gradskim ulicama i sokacima dok se narod okupljao oko njega prateći ga u stopu, a zatim uđe u jednu kuhinju.

Kuhar je bio razmetljiv čovjek i sklon porocima. Imao je svoju kuhinju, a svi stanovnici Damaska zazirali su od kuhara zbog njegove plahovitosti. Kada ljudi vidješe da mladić uđe u aščinicu, razidoše se i uplašiše se kuhara, a čim ovaj vidje Hasana Bedruddina i njegovu ljepotu, odmah mu leže na srce, pa mu reče:

- Odakle si, mladiću? Ispričaj mi šta ti se dogodilo, jer si mi postao draži od vlastite duše.

Hasan mu isprča od početka do kraja šta se dogodilo, a kuhar će na to:

- Neka znaš, gospodine Bedruddine, da je to čudan događaj i zaista čudesna priča. Ali, sinko, drži to za sebe dok ti Allah ne da neko olakšanje. Ostani sa mnom u ovoj radnji. Ja ionako nemam djece, pa ću tebe smatrati sinom.

- Bit će kako ti kažeš, amidža - reče Bedruddin.

Nakon toga, kuhar ode na pijacu i kupi Bedruddinu raskošno odijelo u koje ga obuče i povede kadiji pred kojim izjavi da je on kuharev sin. Tako Bedruddin ostade u aščinici da prima novac našavši trajnije utočište kod njega.

U međuvremenu je Sittulhusn, njegova amidzična, čim je zora svanula trgnula se iz sna i ne ugledavši Hasana pored sebe, pomisli da je otišao u kupatilo, te sjede čekajući ga jedno vrijeme. Utom se pojavi njen otac zabrinut zbog svega što mu je priredio car koji se naljutio i u bijesu vjenčao njegovu kćer s jednim od svojih slugu, i to s grbavim konjušarem. Razmišljao je: "Ubit ću svoju kćer ako je dopustila onome prokletniku da joj priđe!" Stiže tako do đerdeka, zastade pred vratima i viknu:

- O, Sittulhusn!

- Da, gospodaru moj! - javi se ona i izađe njišući se od radosti, pa poljubi tlo pred njim dok joj se lice još više ozari sjajem i ljepotom, budući da je grlila onoga srndaća. Vidjevši je u takvom raspoloženju, otac povika:

- Gaduro jedna! Zar si tako radosna zbog ovoga konjušara?!

Kada Sittulhusn ću šta joj otac govori, osmjehnu se:

- Allaha mi, dovoljno je ono što mi se jučer dogodilo! Ljudi mi se smiju, rugaju mi se zbog konjušara koji ne vrijedi ni koliko nokat na prstu moga muža. Bogami, u životu nisam imala ljepšu noć od ove koju sam s njim provela. Zato mi se, oče, nemoj podrugivati i nemoj mi spominjati grbavca!

Saslušavši njene riječi, otac se razbjesni i razrogači oči:

- Šta to govoriš, teško tebi?! Grbavi konjušar je proveo noć kod tebe!

- Tako ti Allaha, nemoj mi ga spominjati! Neka Allah nagrdi njega i njegovog oca! Ne zbijaj, šalu spominjući ga! Konjušar je bio samo iznajmljen za deset dinara. Uzeo je svoju nagradu i otišao, a ja sam ušla u đerdek i vidjela svoga muža kako sjedi, pošto su me prije toga njemu pokazivale pjevačice koje je zasipao suhim zlatom tako da su se obogatili i siromasi koji su se tu zatekli. Provela sam noć u naručju svoga razdraganog muža crnih očiju i izvijenih obrva.

Kada otac ću njene riječi, sve mu se smrači pred očima, te reče:

- Šta to govoriš, rospijo! Gdje ti je pamet?

- Oče! - odgovori mu ona - Srce si mi ranio! Zašto me zlostavljaš? Moj muž koji mi je nevinost uzeo otišao je u kupatilo i ja sam zatrudnjela s njim.

Zapanjeni otac ustade, pođe u kupatilo i tamo zateče grbavog konjušara s glavom zagnjurenom u otvor i nogu podignutih nagore. Izbezumljeni vezir povika:

- Ovo nije niko drugi nego grbavko!

Potom mu se vezir obrati, ali ne dobi odgovora, jer je grbavac mislio da s njim razgovara ifrit...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

22. noć

Kada nastupi dvadeset i druga noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je grbavac, kada mu se obratio vezir, pomislio da je to ifrit i zato mu nije odgovarao. Tada je vezir dreknuo:

- Govori, inače ću ti glavu odsjeći ovom sabljom!

Grbavac progovori:

- Allaha mi, starješino ifrita, otkako si me stavio na ovo mjesto nisam glave digao! Zaklinjem te Allahom da mi se smiluješ!

- Šta kažeš?! - začudi se vezir čuvši grbavčeve riječi. - Ja sam nevjestin otac, a ne ifrit.

- Moj život nije u tvojim rukama, niti mi dušu ti možeš uzeti. Idi svojim putem prije nego što ti dođe onaj koji mi je sve ovo priredio. Oženio si me ljubavnicom vola i ifritskom naložnicom. Proklet bio ko me oženi njome i proklet bio onaj ko je uzrok svemu tome!

Potom je grbavi konjušar, razgovarajući s vezirom, nevjestinim ocem, ponovo proklinjao

onoga ko je bio uzrok svemu tome, a vezir mu reče:

- Ustaj i polazi s toga mjesta!

- Nisam lud da odem s tobom bez ifritovog dopuštenja - reče grbavac. - Rekao mi je: Tek kada izađe sunce, možeš poći svojim putem. Je li izašlo sunce, ili nije? Ne mogu napustiti ovo mjesto dok sunce ne izađe!

- Ko te je ovamo doveo? - upita ga vezir.

- Jučer sam došao da obavim nuždu - odgovori grbavac. - Odjednom se iz vode pojavi miš koji se oglasio, pa poče rasti dok nije postao veliki kao bik, te se oglasio glasom koji mi je duboko u uši prodro. Zatim me je ostavio i otišao. Prokleta bila i nevjesta i onaj ko me oženi njome!

Tada vezir priđe, izvuče ga iz rupe i povede. Grbavac je išao ne vjerujući da je sunce izašlo, a onda stiže caru i ispriča šta mu se sve dogodilo sa ifritom.

Za to vrijeme, vezir, nevjestin otac, uđe u kuću potpuno zbunjen onim što se dogodilo njegovoj kćeri i reče joj:

- Kćeri moja, ispričaj mi potanko šta se zbilo.

- Ljepotan kome su me sinoć pokazivali noćio je sa mnom, uzeo mi nevinost i s njim sam zatrudnjela. Ako mi ne vjeruješ, evo njegovog turbana na stolici i odijela podno kreveta. U njemu je nešto zamotano, ne znam šta je.

Otac uđe u đerdek i nađe turban Hasana Bedruddina, svoga bratića. Uze ga u ruku, okrenu ga i reče:

- Ovo je vezirski turban, i to napravljen u Mosulu.

Zatim primijeti zašivenu hamajliju, pa je uze i otvori, te nađe kesu u kojoj je bilo hiljadu dinara. Otvorivši kesu, nađe u njoj nekakav papir koji pročita i otkri da je to priznanica Židovu. Na njoj bijaše ime: Hasan Bedruddin Kairski. Nađe i hiljadu dinara.

Kada Šemsudddin prouči papir, uskliknu i pade u nesvjest, a čim dođe k sebi i ponovo shvati cijelu priču, zabezeknu se i reče:

- Nema boga osim Allaha, gospodara svega postojećeg! Kćeri moja - reče zatim - znaš li ti ko je taj što ti je uzeo nevinost?

- Ne znam - odgovori ona.

- To je moj bratić, a tvoj amidžić - otkri joj otac. - Ovih hiljadu dinara je tvoj mehr. Slavljen neka je Allah! Da mi je samo znati kako se sve to dogodilo!

Potom vezir otvori hamajliju i nađe u njoj list ispisan rukopisom njegovog brata Nuruddina Kairskoga, oca Hasana Bedruddina. Ugledavši rukopis svoga brata, vezir izrecitira stihove:

Tragove im gledam i topim se od strasti,

U zavičaju ću njinom gorke suze liti.

Molim Onog što nas je nekad rastavio,
Ne bi li me usrećio, ne bi li nas sastavio.

Nakon stihova, vezir prouči hamajliju i otkri da je u njoj zapisan datum kada se Nuruddin oženio kćerkom basranskog cara, datum kada joj je ušao u đerdek, datum njegovog rođenja i smrti, te datum Hasanovog rođenja. Vezir se zabezeknu i sav zadrhta od uzbuđenja. Uporedivši ono što se dogodilo njegovom bratu s onim što se dogodilo njemu, utvrdi da se sve slaže, da se bratova i njegova ženidba podudaraju u datumima, da se podudaraju datumi kada su ušli u đerdek svojim ženama, te da se podudaraju datumi rođenja Hasana Bedruddina, njegovog bratića, i Sittulhusn.

Vezir uze oba papira i pođe s njima caru, te mu ispriča sve od početka do kraja. Car se začudi i naredi da se sve odmah zapiše.

Vezir je zatim čekao bratića, ali o njemu ne bi ni glasa, pa vezir reče:

- Tako mi Allaha, učinit ću nešto što niko prije mene nije učinio...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekide priču započetu po carevom odobrenju.

23. noć

Kada nastupi dvadeset i treća noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je vezir rekao:

- Tako mi Allaha, učinit ću nešto što niko prije mene nije učinio!

Zatim uze divit i pero i popisa stvari u kući označivši da se ostava nalazi tu i tu, zavjesa tu i tu, i popisa tako sve što se nalazilo u kući. Onda savi papir i naredi da se sav namještaj pokupi, a uze turban, galabiju{81} i kesu koju zadrža za sebe.

Vezirova kćer nakon devet mjeseci rodi sina nalik na mjesec i vrlo sličnog svome ocu po ljepoti, čarima, savršenstvu i ljupkosti. Odsjekoše mu pupčanu vrpcu, surmom mu potcrtaše oči i predadoše ga dadiljama. Dadoše mu ime Adžib.{82} Njegov dan je bio kao mjesec, mjesec kao godina, a kada navrši sedam godina, djed ga predade učitelju zapovjedivši mu da ga odgaja. Adžib provede četiri godine u osnovnoj školi i poče tući drugu djecu i psovati ih, govoreći:

- Ko je od vas meni ravan? Ja sam sin kairskog vezira!

Djeca se okupiše i požališe se upravitelju na to šta sve podnose od Adžiba, a upravitelj im odgovori:

- Kazat ću vam šta ćete mu reći kada dođe i on će odbiti da ide u školu. Dakle, kada dođe sutra, posjedajte oko njega i recite jedan drugome: "Allaha nam, s nama može igrati ovu igru samo onaj ko nam kaže kako mu se zovu majka i otac, a ko ne zna imena oca i majke on je kopile i neće se s nama igrati."

Kada osvanu jutro, djeca dođoše u školu. Pojavi se i Adžib koga djeca okružiše govoreći:

- Igrat ćemo jednu igru, ali s nama će igrati samo onaj ko nam kaže kako mu se zovu otac i majka.

Pošto se tako dogovoriše, jedan reče:

- Ja se zovem Madžid. Moja majka se zove Alevija, otac Izuddin.

Tako postupiše i ostali dok ne dođe red na Adžiba koji reče:

- Ja se zovem Adžib, moja majka je Sittulhusn a moj otac je Šemsuddin, vezir u Kairu.

- Bogami, vezir nije tvoj otac - rekoše djeca.

- Vezir je zaista moj otac - uvjeravao je Adžib.

Tada mu se djeca nasmijaše i zapljeskaše rukama, govoreći:

- Ti ne poznaješ svoga oca. Odlazi od nas. S nama će se igrati samo onaj ko zna očevo ime.

Istog časa, djeca se razbježaše od njega ismijavajući ga, tako da mu se srce steže i zagrcnu se od plača. Upravitelj mu reče:

- Da li vjeruješ da ti je otac tvoj djed, vezir, otac tvoje majke? Ti ne poznaješ oca, kao što ga ne poznajemo ni mi, jer je car udao tvoju majku za grbavog konjušara, pa su došli džini i spavali s njom. Ako ne poznaješ oca, djeca će te smatrati kopiletom. Zar ne vidiš da trgovčev sin poznaje svoga oca? Kairski vezir je samo tvoj djed, a oca ti ne znamo, niti ga ti poznaješ. Urazumi se!

Nakon toga, Adžib odmah pođe svojoj majci i požali joj se plačući toliko da je jedva mogao govoriti. Kada ona ću njegove riječi i kuknjavu, sažali se, te reče:

- Zašto plačeš, sine moj? Ispričaj mi sve šta se dogodilo.

On joj ispriča šta je čuo od djece i upravitelja i dodade:

- Ko je moj otac, majko?

- Tvoj otac je kairski vezir - odgovori ona.

- Ne, nije mi on otac i nemoj mi lagati, jer je vezir tvoj otac, a ne moj. Ko je, dakle, moj otac? Ako mi ne kažeš istinu, ubit ću se ovim nožem!

Slušajući kako spominje oca, majka se rasplaka sjećajući se amidžića, pamteći ljepotu Hasana Bedruddina i kako joj je bilo s njim, pa ona izgovori stihove:

On zapali ljubav u mom srcu pa ode,
U daleke zemlje mog dragog putevi vode.

Razum izgubih kada me dragi ostavi,
Nemam sna nit rastanak mogu podnositi

Jer on ode i ostadoh bez radosti;
Bez njeg nemam mira već samo žalosti.

Zbog rastanka sad mi gorke suze liju
I lijući u more se pretvaraju.

Kad ga jednom poželim vidjeti,
Kad počnem od čežnje i nade strepjeti

Njegov lik ću u svom srcu stvoriti
Pa će mnome ljubav i strasti ovladati.

Ti, koga moram po odjeći pamtiti,
Umjesto košuljom ja ću te ljubavlju ogrnuti.

Dokle će naše stradanje trajati,
Dokle ćemo daleko jedno od drugoga biti?

Sittulhusn je plakala i naricala zajedno s djetetom, kad se pojavi vezir. Vidjevši ih kako plaču, srce mu se steže pa ih zapita:

- Zašto plačete?

Žena mu kaza šta se dogodilo njenom sinu s dječacima u školi, te i on zaplaka sjetivši se svoga brata i svega što je bilo među njima, šta se dogodilo njegovoj kćeri čija sudbina bijaše mu nejasna. Vezir odmah krenu u divan, dođe k caru i ispričavši šta se dogodilo, zatraži od njega dozvolu da otputuje na istok, da posjeti grad Basru i raspita se za bratića. Zamoli cara da mu

napiše poslanice za sve zemlje da bi mogao povesti bratića gdje god ga nađe. Plakao je pred carem tako da ovome omekša srce i napisa mu poslanice za sve zemlje i krajeve. Vezir se obradova, blagoslovi cara i oprosti se s njim pa se poče odmah spremati za put. Uze sve što mu je potrebno i povede sa sobom kćer i njenog sina Adžiba. Putovao je jedan, pa drugi dan dok ne stiže do grada Damaska i vidje da je sav u zelenilu i na rijekama, kao što pjesnik reče:

Pošto provedoh jedan dan i noć u Damasku,
Sudbina reče da nigdje neću provesti takvu.

Prenoćih bezbrižno pod okriljem noći,
Ujutro mi sijede grane otvoriše oči;

Jer zablista rosa u tim granama
Poput biserja što pada od dodira lahora.

I ptice kao svoju knjigu potok čitahu,
Vjetri su pisali, a oblaci tačke stavljahu.

Vezir odsjede na Trgu mozaika, razape šator i reče slugama:

- Odmorit ćemo se dva dana.

Posluga ode u grad da posvršava poslove - jedni da prodaju, a drugi da kupuju; jedni u hamam, drugi u Umajadsku džamiju[83] kojoj nema ravne u svijetu. U grad pođe i Adžib sa svojim slugom da ga razgledaju. Sluga je išao iza Adžiba noseći u ruci batinu pod kojom bi i deva pala ako bi je udario.

Kada mještani vidješe Adžiba, njegov stas, skladnost, ljepotu i savršenstvo - a bijaše zaista prelijep, nježniji od sjevernog lahora, slađi od pitke vode žednome, miliji od zdravlja bolesnikova - kada ga vidješe mještani, pođoše za njim. Neki počeše trčati za mladićem, a neki ga prestizati i sjedati na put ispred njega dok naiđe pored njih. Posmatrali su ga tako dok rob, voljom sudbine, ne zastade pored radnje njegovog oca, Hasana Bedruddina, koga je tu postavio kuhar priznavši pred kadijama i svjedocima da je Hasan njegovo dijete. Kada tog dana pred radnjom zastade rob, zastade i ostala posluga, te Hasan Bedruddin pogleda svoga sina i iznenadi se vidjevši koliko je lijep. Duša mu zatreperi i mladić mu na srce pade, a bijaše upravo

skuhao narovo zrnevlje. Neka božanska ljubav u njemu se rasplamsa i on strasno povika:

- Gospodaru moj, ti koji si zagospodario mojim srcem i dušom, za kim žudi moje srce! Zar nećeš ući da mi srce zacijeliš i da probaš moju hranu?

Potom mu suze linuše same od sebe, te se on sjeti svoje prošlosti i sadašnjosti. Kada Adžib ću šta mu otac govori, srce mu zaigra. On se okrenu slugi i reče mu:

- Ovaj kuhar mi srce mami, jer izgleda kao da se rastao sa svojim djetetom. Uđimo da mu srce smirimo i njegove poslastice probamo. Možda će me Allah poslije toga sastaviti s mojim ocem kako bih njegovo srce utješio.

Kada ću riječi svoga gospodara Adžiba, sluga reče:

- Tako mi Allaha, gospodaru, sasvim je nepristojno da vezirska djeca ulaze i jedu u takvoj radnji. Ovom batinom ću rastjerati ljude od tebe, jer se plašim što te gledaju. U svakom slučaju, ne možeš ući u dućan.

Hasan Bedruddin se začudi i okrenu se slugi dok su mu suze tekle niz obraze:

- Srcem sam ga zavolio!

- Ne razgovarajmo o tome i nemoj ulaziti! - na to će sluga.

Tada se Adžibov otac obrati slugi:

- Izuzetni, zašto nećeš da mi srce utješiš i uđeš kod mene? Ti što si nalik mrkome kestenu s bijelom jezgrom, ti koga je neko lijepo opisao...

Sluga se nasmija:

- Šta to govoriš?! Tako ti Boga, reci, ali kratko!

Na to Hasan kaza stihove:

Da obrazovan i da pouzdan nije,
Nad dvorima carskim ne bi mogao da bdije;

U harem ne bi puštali tog slugu vrloga
Koga služe i meleci neba samoga!

Sluga je bio iznenađen tim riječima, te uvede Adžiba u dućan, a Hasan Bedruddin nasu zdjelu narovog zrnevlja koje bijaše zaslađeno bademom i šećerom. Dok su njih dvojica jeli, Hasan je govorio:

- Obradovali ste me. Prijatno vam i uzdravlje bilo!

- Sjedi da jedeš s nama - reče Adžib ocu. - Možda će nas Allah sastaviti s onima koje tako želimo.

- Sinko - nastavi Hasan - zar si iskusio rastanak s voljenima uprkos svojoj mladosti?

- Jesam, amidža. - odgovori Adžib. - Srce mi pati zbog rastanka s dragima, a taj koji me je ostavio nije niko drugi nego moj babo. Ja i djed pošli smo da obilazimo svijet tražeći ga. Teško meni! Kada ću se naći s njime?

Mladić gorko zaplaka, pa se i njegov otac rasplaka sjetivši se vlastitog rastanka s dragima, udaljenosti od oca i majke. Sluga se ražalosti. Pojedoše sve dok se ne najedoše, a onda njih dvojica ustadoše i izađoše iz radnje Hasana Bedruddina koji se osjećao kao da mu duša napušta tijelo i odlazi s njima. Nije više mogao ni jednog trenutka izdržati bez njih, te zaključa radnju i pođe za njima ne znajući da je to njegov sin. Zatim ubrza korak da stigne sina prije nego što izađe na veliku kapiju, a sluga se osvrnu i reče mu:

- Šta ti je, kuharu?

- Čim ste pošli od mene, kao da mi se duša s tijelom rastala. Imam nekog posla u gradu pa sam vas htio ispratiti i obaviti taj posao, a onda se vratiti.

Sluga se naljuti i reče Adžibu:

- To malo narovog jela dao nam je kao milostinju da bi nas sada slijedio.

Adžib se također osvrnu i pošto ugleda kuhara, obuze ga gnjev tako da pocrveni, pa se obrati slugi:

- Pusti ga neka ide kuda i svi muslimani, ali ako nas bude slijedio i kada pođemo prema svom šatoru, otjerat ćemo ga.

Adžib obori glavu i pođe sa slugom iza sebe, a Hasan ih je slijedio sve do Trga mozaika. Kada se približiše šatoru, osvrnuše se i ugledaše Hasana iza sebe. Adžib se naljuti i poboja da sluga ne ispriča sve djedu. S njegovim bijesom miješao se strah da će morati reći kako je ušao u kuharevu radnju, a onda ga je kuhar počeo slijediti. Okrenuvši se, Adžibov pogled se susrete s pogledom njegovog oca koji bijaše tijelo bez duše. Adžibu se učini da je to pogled neprijatelja, ili, možda, pogled razvratnika, i zbog toga se naljuti još više pa uze kamen i baci ga na oca. Kamen ga udari u čelo i razbi mu glavu. Hasan pade onesviješćen, dok mu je krv tekla niz lice, a Adžib i sluga odoše u šator. Kada se Hasan osvijesti, obrisa krv, otkinu parče turbana i poveza glavu, koreći samoga sebe:

- Povrijedio sam dječaka zatvorivši dućan i pošavši za njim, tako da je pomislio da sam neprijatelj.

Zatim se vrati u radnju i posveti se prodavanju hrane čeznući za svojom majkom u Basri. Tugujući za njom, recitirao je stihove:

Ne traži pravdu od sudbe jer ćeš je uvrijediti -
Takvom nije stvorena i nemoj joj zamjeriti.

Uzmi što je tvoje, a bol ostavi po strani
Tako će ti dani biti srećom obasjani.

Hasan Bedruddin se posveti prodaji hrane.

Za to vrijeme je njegov amidža, vezir, boravio u Damasku tri dana, a onda je krenuo put Humsa gdje odsjede raspitujući se svuda usput o njemu. Najzad tako stiže u Maridin, u Mosul, pa u Dijar Bekr, ali nije odustajao od putovanja dok ne stiže do grada Basre. Dospjevši u Basru, vezir se smjesti u njoj pa ode njenome caru s kojim se srete. Car ga primi s poštovanjem i uz počasti, a onda ga upita zašto je došao. Vezir mu ispriča cijelu priču napomenuvši da je Nuruddin njegov brat. Car mu predade rahmet i reče:

- Dragi moj, on je bio moj vezir i veoma sam ga volio. Umro je prije petnaest godina ostavivši za sobom sina koga smo izgubili i ništa o njemu ne znamo, osim da mu je majka kod nas jer je ona kćer velikog vezira.

Kada vezir Šemsuddin ću od cara da je majka njegovog bratića zdrava, obradova se i reče:

- Care, želio bih se vidjeti s njom.

Car mu odmah dopusti da ode k njoj, u kuću svoga brata, te Šemsuddin ode i nađe je u bratovoj kući. Bacivši pogled unaokolo, on poljubi kućne pragove misleći na brata Nuruddina, na to kako je umro u tuđini čeznući za svojim bratom. Onda Šemsuddin zaplaka i izgovori stihove:

O, kako si divan, dragi dome,
I kako volim tvoje zidove

Al' ja kuću samu ne bih ljubio
Da nije onog ko je u njoj živio.

Zatim prođe kroz vrata u veliko dvorište i ugleda još jedna vrata s kamenim svodovima, obložena raznobojnim mramorom. On obiđe cijelu kuću, razgleda je i jednim pogledom uhvati ime svoga brata Nuruddina,

ispisano zlatom na zidu. Prišavši napisanom imenu, on ga poljubi pa se rasplaka sjećajući se rastanka s bratom i izrecitira stihove:

Sunce pitam o tebi uvijek kada grane
I munju pitam za te uvijek kada plane.

Spavam dok me žal povija i odvija,
Al svoj bol nikom ne kazujem ja.

Ako rastanak, dragi, još dugo potraje,
Znaj da na komade moje srce iskidao je.

Kad bi se bar na tren ukazao mojim očima,
Bilo bi to najljepše što se zbilo med nama.

Nemoj mislit da o drugom snatrim ja -
Drugog ljubit ne može duša moja.

Nakon toga, on nastavi put i nađe se u odaji žene svoga brata, majke Hasana Bedruddina al-Basrija, koja je za sve vrijeme dok je njen sin bio odsutan plakala i kukala, danju i noću. Međutim, kako je to potrajalo, ona svom sinu sagradi mramorno turbe usred odaje i nastavi danonoćno plakati ne mogavši zaspati nigdje drugdje osim pored tog turbeta. Čim uđe u njeno boravište, vezir ću ženin glas, pa zastade iza vrata osluškujući kako nad mezarom izgovara stihove:

Grobnico, zar je nestala njegova ljepota,
Zar se izmijenila ta mladićka divota?

Grobnico, ti nisi vrt, niti svod nebeski -
Kako, onda, granu i mjesec u sebi sjedini?!

I dok je ona tako naricala, vezir Šemsuddin uđe, pozdravi je i reče da je on brat njenoga muža, a zatim je upozna sa svime što se dogodilo. Reče joj da je njen sin Hasan Bedruddin proveo jednu noć s njegovom kćerkom, a ujutro je nestao. Zatim dodade:

- Moja kćer je začela s tvojim sinom i rodila je sina koji je sa mnom. To je tvoj sin i potomak.

Kada ću vijesti o svome sinu i da je živ, kada ugleda djevera, ona mu priskoči, pade pred

njegove noge i poče ih ljubiti govoreći stihove:

Neka Allah nagradi takvoga vjesnika
Što donese vijest kakvu ne čuh od svog postanka.

Ako bi ti prihvatio nešto iskidano,
Dala bih ti srce davno rastrgano.

Zatim vezir posla da dovedu Adžiba i kada ovaj stiže, nena pođe prema njemu pa ga zagrli i zaplaka. Šemsuddin joj reče:

- Nije vrijeme za plač, već je vrijeme da se spremaš poći s nama u Kairo. Možda će Allah tebe i nas sastaviti s tvojim sinom, a mojim bratićem.

- Slušam i pokoravam se - reče žena pa ustade, spakova stvari, dragocjenosti, pripremi i pratilje i brzo bi gotova. Onda vezir Šemsuddin ode basranskome caru i oprosti se s njim, a car posla egipatskom caru darove i dragocijenosti. Nakon toga, vezir pođe s bratovom ženom ne zaustavljajući se dok ne stiže nadomak grada Damaska. Tada odsjede u Kanunu,[84] podiže logor i obrati se pratiocima:

- Provest ćemo u Damasku sedam dana, dok ne pokupujem darove caru.

Onda se Adžib obrati slugi:

- Poželio sam šetati. Pođimo na pijacu u Damasku da vidimo šta ima tamo i da saznamo šta se dogodilo onome kuharu kod koga smo jeli, pa sam ga udario u glavu. Bio je dobar prema meni, a ja sam mu nanio zlo.

- Slušam i pokoravam se - reče sluga, a onda Adžib i sluga napustiše logor, jer je mladića vukla krv njegovom ocu. Pošto uđoše u grad, nisu se zaustavljali dok ne stigoše do kuhara koga zatekoše kako stoji u dućanu. Bilo je to u kasno popodne i slučaj htjede da je on upravo skuhao narovo zrnevlje. Kada mu priđoše i čim ga Adžib ugleda, on osjeti kako mu srce zaigra, pa vidjevši ožiljak od kamena na njegovom čelu, reče:

- Es-selamu alejkum! Treba da znaš da su moje misli s tobom.

Kada Bedruddin ugleda mladića, sve u njemu zatreperi, srce mu zaigra, te glavom poniknu i htjede progovoriti, ali nije bio u stanju. Onda podiže pogled prema sinu, smjerno i skoro ponizno, te izgovori stihove:

Žudio sam i čim vidjeh onog koga srce voli,
Zbunih se, te ne može ni oko ni jezik da zbori.

Zbog poštovanja i ljubavi u zemlju propadoh
I htjedoh sakriti osjećanja, ali ne mogoh.

Bijah spreman dugo ga koriti,
Al kad se sretosmo ne mogoh slova prozboriti.

Zatim im reče:

- Pojedite malo moje hrane i tako mi srce smirite. Allaha mi, dječače, čim sam te ugledao, srce mi je zaigralo i išao sam za tobom kao da sam razum izgubio.

- Ti nas voliš - odgovori Adžib - a pošto smo prezalogajili kod tebe, pratio si nas i mogao si nas obrukati. Sada ćemo jesti kod tebe, ali pod uvjetom da se zakuneš da nećeš ići za nama i slijediti nas, inače ti više nećemo doći, a u gradu ćemo provesti sedam dana, kako bi moj djed pokupovao darove caru.

- Bit će kako vi kažete - složi se Bedruddin.

Adžib i sluga uđoše u aščinicu, a Bedruddin im pruži zdjelu napunjenu narovim zrnevljem. Adžib ga pozva:

- Jedi s nama, možda će Bog na nas pogledati.

Bedruddin se obradova i poče jesti s njima ne skidajući pogleda s Adžibova lica, dok mu je srce treperilo za njega i cijela duša mu se otvarala.

- Zar ti nisam rekao da si dosadno zaljubljen? - reče mu Adžib. - Neprestano buljiš u mene? Na to Bedruddin kaza stihove:

Za te u srcu imam malu tajnu skrivenu,
O njoj ne zborim i držim je u muk zavijenu.

Tvojom ljepotom se sjajni mjesec obasjava,
A u liku tvome se jarko jutro otkriva.

U tvojoj ljepoti baš ništa ne skončava,
Već susrete stalne ona nagovještava.

Tvoj lik je raj dok topim se ja u vatri -
Zar da umrem jadan pored vrela tvojih usni?!

Bedruddin je nudio čas Adžiba, čas slugu. Najzad im poli da operu ruke, pa odveza svileni peškir sa svoga pojasa i obrisa im ruke. Onda ih poprska đulsijom iz bočice koju je imao pri sebi, pa izađe iz radnje i vrati se sa dva bokala pića pomiješanog s đulsijom i mošusom. Pruži ih gostima govoreći:

- Učinite mi zadovoljstvo dokraja!

Adžib uze bokal i otpi, pa ga pruži slugi. Ispijali su dok im se stomaci ne napuniše i dok se ne nasitiše kako inače nisu imali običaj. Zatim pođoše ubrzavši korak dok ne stigoše do logora, te Adžib uđe svojoj neni, koja ga poljubi sjetivši se sina Bedruddina. Ona duboko uzdahnu i zaplaka recitirajući stihove:

Da ne bijaše nade da ću tebe sresti,
U životu mome ne bi bilo strasti.

Zaklinjem se da mi srce samo za te zna,
Jedino je Gospod predan mojim tajnama.

Zatim upita Adžiba:

- Gdje si bio, čedo moje?

- U gradu Damasku - odgovori on.

Nakon toga, nena ustade i pruži mu zdjelu s narovim zrnevljem koje bijaše nedovoljno slatko i naredi slugi:

- Sjedi sa svojim gospodarem!

- Tako mi Allaha, nama se ne jede! - odbi sluga.

Zatim sluga sjede, a Adžib, sjedavši, osjeti kako mu je stomak pun jela i pića. Ipak uze jedan zalogaj hljeba, umoči ga u narovo zrnevlje i jedući ga osjeti da nije dovoljno slatko, jer je, zapravo, bio sit. Izražavajući gađenje, on reče:

- Kako je ružno ovo jelo!

- Zar moje jelo kudiš, sinko? Ja sam ga skuhala i niko ga ne zna tako dobro skuhati kao ja, osim tvoga oca, Hasana Bedruddina.

- Gospođo - reče Adžib - tvoje jelo nije dobro. Maločas smo u gradu vidjeli kuhara koji kuha narovo zrno, ali ima takav miris i takav ukus da ti se

duša otvara. Tvoje jelo u poređenju s njegovim ne liči ni na šta.

Kada ću te riječi, nena se silno naljuti i pogleda slugu...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

24. noć

Kada nastupi dvadeset i četvrta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Adžibova nena, saslušavši njegove riječi, rasrdila se, pogledala slugu i rekla mu:

- Teško tebi što si mi iskvario unuka! Zalaziš s njim u kojekakve gostionice!

Uplašeni sluga je poricao:

- Allaha mi, nismo ulazili u radnju, već smo prolazili pored nje.

- Bogami - dodade Adžib - samo smo ušli da malo pojedemo, ali to je bilo ljepše od tvoga jela. Nena ustade i obavijesti svoga djevera koji se također naljuti na slugu, pa ga pozva i reče mu:

- Ulazio si s mojim unukom u gostionicu!

Uplašeni sluga se branio:

- Nismo ulazili!

Međutim, Adžib reče:

- Ušli smo i jeli narovo zrnevlje dok se nismo zasitili, a onda nas je kuhar napojio pićem s ledom i šećerom!

Vezir se još više naljuti na slugu i nastavi ga ispitivati, ali je sluga poricao. Onda mu vezir reče:

- Ako istinu govoriš, sjedi i jedi s nama!

Sluga priđe i htjede jesti, ali nije mogao, već baci komad hljeba i reče:

- Gospodaru moj, sit sam od jučer.

Tako veziru bi jasno da je jeo kod kuhara, te naredi posluzi da ga obore na zemlju. Oni ga oboriše, pa ga vezir poče žestoko tući dok je sluga vapio:

- Gospodaru, sit sam od jučer!

Najzad ga vezir prestade tuči i reče mu:

- Istinu govori!

- Ušli smo u radnju kada je aščija kuhao narovo zrnevlje, pa nas je ugostio njime. Allaha mi, nešto slično u životu nisam jeo, niti nešto gore od ovoga što je pred nama.

Bedruddinova majka bila je bijesna:

- Moraš otiči tome aščiji i donijeti nam od njega zdjelu narovog zrnevlja. Pokaži ga svome gospodaru da on može reći koji je bolji i ukusniji.

- Dobro - reče sluga, a ona mu istog časa dade zdjelu i jedan dinar, te sluga ode u radnju i reče gostioničaru:

- Raspravljali smo o tvojoj hrani kod našeg gospodara, jer su i oni tamo skuhali narovo zrnevlje. Daj mi za pola dinara zrnevlja, ali se ubuduće moraš dobro paziti jer sam zbog tvoga kuhanja pokusao dobre batine.

Bedruddin se nasmija:

- Ovo jelo niko ne zna dobro napraviti osim mene i moje majke koja je sada u dalekoj zemlji.

Zatim uze zdjelu, napuni je i na kraju dodade mošusa i đulsije, te sluga uze zdjelu i pohita ka svojima. Hasanova majka uze jelo i okusi ga, pa osjetivši kako je ukusno i kvalitetno, shvati ko ga je pripremio. Ona vrisnu i pade u nesvijest. Vezir se nađe u čudu zbog toga, a onda je poprskaše đulsijom i nakon kratkog vremena, žena dođe k sebi pa reče:

- Ako je moj sin još na dunjaluku, onda ovo jelo nije skuhao niko drugi nego on, Hasan Bedruddin. Nema nikakve sumnje da je ovo jelo njegovo, jer ga ne zna kuhati niko osim mene, a ja sam njega naučila.

Vezira silno obradovaše te riječi.

- Kako želim vidjeti svoga bratića! Hoće li me sudbina s njime sastaviti? Molim samo uzvišenog Allaha da nas sastavi! - govorio je on, a onda ustade, dozva pratioce i reče im:

- Neka pođe vas dvadeset u gostioničarsku radnju i srušite je. Aščiju svežite njegovim turbanom i silom ga dovucite k meni, ali ga nemojte povrijediti.

- Hoćemo - rekoše sluge, a vezir odmah odjaha u Kuću sreće gdje se nađe s damaškim namjesnikom i predoči mu careve poslanice koje je nosio. Namjesnik ih stavi na glavu poljubivši ih prije toga i reče:

- Ko je taj što vas je povrijedio?

- To je neki gostioničar - odgovori vezir.

Namjesnik odmah zapovijedi da se ode u njegovu radnju, te se ljudi zaputiše i nađoše radnju srušenu. Sve u njoj bilo je polupano, jer kada se vezir uputio u Kuću sreće, grupa njegovih ljudi bijaše već izvršila vezirovu zapovijest i sada su čekali da se vezir vrati iz Kuće sreće. Dotle je Hasan Bedruddin razmišljao: "Šta li su to vidjeli u narovu zrnevlju da mi se ovako nešto dogodi?!"

Pošto vezir stiže od namjesnika, dopusti mu da uzme toga što ga je povrijedio i da ga odvede i čim uđe u logor, on zatraži gostioničara koga mu

dovedoše svezanog njegovim turbanom. Hasan Bedruddin vidje svoga amidžu, pa gorko zaplaka i reče:

- Šta sam zgriješio, gospodaru?

- Jesi li ti onaj što je skuhao narovo zrnevlje? - upita vezir.

- Jesam - odgovori Hasan. - A jeste li vi našli u njemu nešto zbog čega treba da izgubim glavu?

- To je najmanje što možemo učiniti za tebe - reče vezir.

- Zar mi nećeš predočiti moj grijeh, gospodaru?

- Hoću ovoga časa - reče vezir, pa dozva poslugu i reče im:

- Dovedite deve!

Zatim uzeše Hasana Bedruddina, staviše ga u jedan sanduk koji zaključaše i krenuše na put ne zaustavljajući se dok se ne primače noć. Tada zastadoše, prezalogajiše i izvedoše Hasana Bedruddina koga nahraniše i vratiše u sanduk. Tako su stalno činili dok ne stigoše do svoga odredišta, te izvadiše Hasana iz sanduka i vezir ga upita:

- Jesi li ti onaj što je skuhao narovo zrnevlje?

- Jesam, gospodaru - odgovori Hasan.

- Svežite ga!

Sluge ga svezaše, vratiše u sanduk i nastaviše put do Kaira. Zaustaviše se u al-Zejdaniji, te vezir naredi da izvedu Hasana iz sanduka, a da mu dovedu stolara.

- Napravi mi drvenu lutku - obrati se stolaru.

- A šta ćeš uraditi s njom? - upita Hasan.

- Razapet ću te i zakovati na nju, a onda ću te provesti kroz cijeli grad.

- Zašto ćeš mi to učiniti?

- Zato što si loše skuhao narovo zrnevlje. Kako si ga mogao kuhati s malo začina?

- Zar sve ovo činiš samo zato što nije bilo dovoljno začina? Zar nije dovoljno što si me zatvorio i hranio jednom dnevno?!

- Zbog toga što je bilo malo začina, ne zaslužuješ ništa drugo nego smrt.

Hasan Bedruddin se čudio i tugovao razmišljajući o svojoj sudbini.

- O čemu razmišljaš?

- O glupim glavama kao što je tvoja - odgovori Hasan. - Da imaš pameti, ne bi mi sve to činio samo zato što je bilo nedovoljno začina.

- Moramo te zlostavljati da to više ne bi činio - reče vezir.

- To što radiš sa mnom zaista je pravo mučenje.

- Moram te razapeti.

Dok su oni tako razgovarali, stolar je obrađivao drvo, a Hasan ga je posmatrao. Utom pade noć, te amidža stavi Hasana u sanduk i reče:

- Sutra ću te razapeti.

Vezir sačeka dok nije bio siguran da je Hasan zaspao, zatim uzjaha konja, stavi ispred sebe sanduk i ujaha u grad. Dojahavši, reče svojoj kćeri, Sittulhusn:

- Hvala Allahu koji te je sastavio s tvojim amidžićem. Ustaj i spremi kuću onako kako je bila uređena one noći kada je mladoženja došao da te vidi.

Sittulhusn prenese zapovijed sluškinjama koje poskočiše i zapališe svijeće, a vezir izvadi papir na kome bijaše popisan raspored namještaja u sobi. On pročita sadržinu papira i zapovijedi da sve stave na svoje mjesto, tako da onaj koji je sve to već vidio, kada ponovo ugleda, ne posumnja da je to ona noć u kojoj je mladoženja došao da gleda nevjestu. Vezir naredi da Bedruddinov turban stave na mjesto na koje ga je on stavio svojom rukom, zatim čakšire i kesu koja bijaše ispod jastuka. Najzad reče svojoj kćeri da se obuče onako kako je bila obučena one noći i da uđe u đerdek.

- Kada ti uđe amidžić - dodade vezir - reci mu: "Dugo te čekam da se vratiš iz zahoda!" Neka noći kod tebe. Razgovaraj s njim do jutra, pa ćemo mu pokazati ove datume.

Zatim vezir iznese Bedruddina iz sanduka, skinu mu okove s nogu i odjeću koja bijaše na njemu, tako da ostade samo u košulji za spavanje. Bijaše visok onako bez čakšira. Sve se to događalo dok je Hasan spavao ne znajući ništa.

Bedruddin se probudi i vidje da se nalazi u nekakvom osvijetljenom prolazu. On pomisli: "Jesu li ovo košmarni snovi, ili java?" Onda ustade i pođe do drugih vrata, pa pogledavši dobro, shvati da je to odaja u kojoj mu se nevjesta pokazala. On ugleda đerdek, postelju, svoj turban i ostale stvari. Vidjevši sve to, Bedruddin se zbuni i poče cupkati s noge na nogu, misleći: "Da li je ovo san, ili java?" Trljao je čelo čudeći se: "Allaha mi, ovo je nevjestina soba u kojoj mi se otkrila! Ali ja sam bio u sanduku!"

Dok je on tako razgovarao sam sa sobom, pojavi se Sittulhusn koja podiže zavjesu i reče mu:

- Zar nećeš ući, gospodaru? Dugo čekam da se vratiš iz zahoda!

Kada ću njene riječi i ugleda joj lice, Hasan se nasmija i reče:

- To su zaista košmarni snovi!

Potom uđe i poče uzdisati razmišljajući o tome šta mu se dogodilo. Bio je veoma zbunjen vlastitim položajem. Vidjevši svoj turban, čakšire i kesu u

kojoj bijaše onih hiljadu dinara, Hasan reče:

- Allah zna da su ovo košmarni snovi!

Dok se on čudom čudio, Sittulhusn mu reče:

- Zašto si tako začuđen i zbunjen? Nisi bio takav na početku noći.

Hasan se nasmija:

- Koliko godina nisam bio s tobom?

- Neka ti Allah svako dobro da - reče ona. - Otišao si u zahod radi nužde i sada se vraćaš. Šta se to zbiva u tvojoj glavi?

- Pravo veliš - nasmija se Hasan. - Kada sam izašao od tebe, savladao me san u zahodu i sanjao sam da sam gostioničar u Damasku u kome sam proveo dvadeset godina. Sanjah da mi je došao nekakav velikaški dječak sa slugom i dogodi se....

Hasan Bedruddin protrlja rukom čelo i osjeti ožiljak na njemu, pa reče:

- Bogami, gospođo, kao da je to bila stvarnost, jer me je dječak udario u čelo i razbio mi glavu. Kao da se to zbilo na javi. Možda sam sve sanjao kada sam se zagrlio s tobom. Tada sam u snu vidio da putujem u Damask bez turbana i bez čakšira i tamo sam postao gostioničar...

Zbunjeni Hasan zatim nastavi:

- Kao da sam jednom skuhao narovo zrnevlje u kome je bilo malo začina. Bogami, bit će da sam zaspao u kupatilu i sve to vidio u snu.

- Tako ti Boga - reče Sittulhusn - šta si još vidio u snu osim toga?

Hasan joj ispriča sve što je vidio, dodajući:

- Allaha mi, da se nisam probudio, razapeli bi me na drvenu lutku.

- Zašto? - upita ona.

- Zato što je bilo malo začina u narovom zrnevlju. Vidio sam kao da su porušili moj dućan, porazbijali mi posuđe i stavili me u sanduk. Onda su doveli stolara da za mene napravi drvenu lutku, jer su me htjeli razapeti na nju. Hvala Allahu koji je učinio da mi se to dogodi u snu, a ne na javi.

Sittulhusn se nasmija, pa čvrsto zagrliše jedno drugo. Potom Hasan reče prisjećajući se:

- Allaha mi, ipak je to bilo na javi. Ne znam o čemu se tu radi!

Najzad Hasan zaspa sasvim zbunjen, čas govoreći da je to vidio u snu, čas govoreći da je vidio na javi.

Tako je to trajalo sve do jutra kada mu dođe amidža, vezir Šemsuddin, i pozdravi ga. Hasan Bedruddin pogleda amidžu i reče:

- Tako ti Allaha, jesi li ti onaj što je naredio da me svežu i sruše mi dućan samo zbog narovog zrnevlja u kome je bilo malo začina?

- Istina je izašla na vidjelo, sinko moj - reče vezir. - Ono što bijaše tajna, sada je javno. Ti si moj bratić. Sve sam to činio zato da bih se uvjerio da si ti one noći bio s mojom kćerkom. A mogao sam se uvjeriti samo ako vidim jesi li prepoznao kuću, svoj turban i čakšire, svoj novac i papire koje si vlastitom rukom napisao, kao i zapis koji je ispisao tvoj otac, a moj brat. Ranije te nisam vidio ni poznavao. Tvoja majka je došla sa mnom iz Basre.

Zatim vezir pohrli ka Bedruddinu plačući, a kada Bedruddin sasluša amidžine riječi, zabezeknu se, pa zagrli amidžu i zaplaka od silne radosti. Potom mu vezir reče:

- Sinko, uzrok svemu je ono što se dogodilo između mene i tvoga oca.

I vezir ispriča šta se zbilo između njega i njegovog brata rekavši mu zašto je njegov otac otputovao u Basru. Onda vezir posla po Adžiba i kada ga njegov otac ugleda, uskliknu:

- To je onaj što me udario kamenom!

- Ovo je tvoj sin - reče vezir, a Bedruddin mu pohrli izgovarajući stihove:

Gorko plakah kada nas sudba rastavi
I suze ronih zbog svoje ljubavi;

I zakleh se ako se nekad nađemo
Da ni riječi o rastanku ne zborimo.

Obuzima me radost da mi se čini
Kako mi suze liju u radosnoj silini.

Pošto izgovori te stihove, Bedruddinova majka svom dušom pohrli k njemu recitirajući:

O, sudbino, bila si mi tako surova;
Dosta si mi bila, sudbo, vjerolomna!

Sreća mi je sada s dragim potpuna
I moja radost s njime je stamena.

Poslije stihova, majka ispriča šta joj se sve dogodilo nakon njegova nestanka, a Hasan njoj ispriča šta je on sve pretrpio. Potom zahvališe Allahu što ih je sve objedinio, te vezir ode caru i ispriča mu šta se dogodilo.

Iznenađeni car naredi da se sve zabilježi u knjige, kako bi to bila poučna priča budućim vremenima.

Poslije toga, vezir je sa svojim bratićem, svojom kćerkom i njenim sinom, te sa ženom svoga brata živio sretno sve dok im ne bi suđeno da se rastanu.

Eto, zapovjedniče pravovjernih, šta se zbilo veziru Šemsuddinu i njegovom bratu Nuruddinu.

- Allaha mi, to je zaista čudna priča! - reče Harun ar-Rešid.

Zatim halifa pokloni mladiću jednu djevojku, dade mu plaću od koje će dobro živjeti i primi ga za svoga sagovornika.

- Međutim - reče Šeherzada - to nije nimalo čudesnije od priče o krojaču, grbavcu, Židovu, nadzorniku i kršćaninu i o onome što se njima dogodilo.

- A kakva je to priča? - upita car.

PRIČA O KROJAČU, GRBAVCU, ŽIDOVU, NADZORNIKU I KRŠĆANINU

- Čula sam, sretni care - reče Šeherzada - da u davnom vaktu i zemanu, u minulim vijekovima i prohujalim stoljećima, u jednome kineskom gradu življaše krojač široke ruke, ljubitelj zabave i veselja. Povremeno je izlazio sa svojom ženom da razgledaju neobičnosti. Jednoga dana izađoše ujutro a vraćali su se predveče kući, kad usput sretoše grbavca čija pojava je zasmijavala i ljutitog čovjeka i mogla mu je otjerati sve brige i tuge. Krojač i njegova žena priđoše da ga pogledaju, a zatim ga pozvaše da pođe s njima njihovoj kući da im pravi društvo te noći. Grbavac prihvati poziv i pođe. Dok se noć spuštala, krojač ode na pijacu, kupi pržene ribe, hljeba, limun i halve da se zaslade. Kada se vrati, stavi ribu pred grbavca, te sjedoše da jedu. Krojačeva žena uze poveći komad ribe, stavi ga u usta grbavcu i rukom mu zatvori usta, govoreći:

- Allaha mi, pojest ćeš to odjednom i neću te ostaviti na miru dok to ne progutaš!

Grbavac proguta zalogaj u kome bijaše podebela kost koja mu zastade u grlu. Dođe, dakle, grbavcu suđeni čas i on umre...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

25. noć

Kada nastupi dvadeset i peta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je krojačeva žena stavila grbavcu komad ribe u usta i da mu je bilo suđeno da istog časa umre. Onda krojač reče:

- Nema moći do Allahove moći, niti sile do Allahove sile! Jadniku je suđeno da umre baš od naše ruke.

- Zašto okolišati? - reče njegova žena. - Zar nisi čuo kako pjesnik kaže:

Zašto da se nemogućim tješim,
Tuge i brige zašto sam da snosim?

Ko to još na vatri neugasloj sjedi -
Sjedenje na plamu u nesreću vodi!

- Šta da radim? - reče joj muž na to.

- Ustani, uzmi grbavca u naručje i pokrij ga svilenom mahramom. Ja ću zatim, još noćas, poći ispred tebe, a ti me slijedi, govoreći: "Ovo je moje dijete, a ovo mu je majka. Želimo ga odnijeti ljekaru da ga liječi."

Krojač ustade i ponese grbavca u naručju, dok je njegova žena vikala:

- Neka te Bog spasi, dijete moje! Gdje te boli? Gdje su ti se pojavile boginje?

- Nose dijete bolesno od boginja - govorili su svi koji su ih vidjeli.

Oni su tako išli neprestano se raspitujući za ljekarevu kuću, te ih najzad uputiše kući jednog ljekara Židova. Oni pokucaše na vrata i pojavi se crna robinja koja im otvori vrata i ugleda čovjeka kako nosi dijete u pratnji njegove majke.

- Šta želite? - upita sluškinja.

- S nama je malo dijete - odgovori krojačeva žena. - Želimo da ga pregleda ljekar. Uzmi četvrt dinara i daj svome gospodaru, pa ga pozovi da pregleda moje dijete. Obuzela ga nekakva nemoć.

Sluškinja ode, a krojačeva žena pređe preko praga i reče mužu:

- Ostavi grbavca ovdje, a mi ćemo se spašavati.

Krojač spusti leš, pa ga nasloni na zid i sa ženom ode. U međuvremenu, sluškinja uđe Židovu i reče mu:

- U prizemlju je jedan bolesnik u pratnji žene i muškarca. Dali su mi četvrt dinara za te da mu propišeš nešto što će pomoći djetetu.

Kada Židov vidje četvrt dinara, obradova se i hitro poče silaziti u mraku. Čim siđe, spotaknu se o mrtvog grbavca, pa povika:

- O, dragi Bože! O, Mojsije i deset zapovijedi! Harane i Jošua, sine Numin! Spotaknuo sam se o bolesnika, koji je pao i umro! Kako da iznesem žrtvu iz svoje kuće?

Židov ponese leš do svoje žene i saopći joj šta se dogodilo, a ona mu reče:

- Zašto sjediš tu? Ako budeš tako sjedio do zore, propali smo. Poći ćemo oboje na krov i baciti ga u kuću našeg komšije muslimana. On je nadzornik u carskoj kuhinji. U njegovu kuću često dolaze mačke da tu jedu i love miševe. Ako tu ostane noću, doći će psi preko terase i pojesti ga cijeloga.

Židov i njegova žena se popeše noseći grbavca i spustiše ga na tlo držeći ga za noge i ruke. Nasloniše ga na zid i odoše. Tek što oni ostaviše grbavca, nadzornik dođe kući, otvori je i uđe noseći upaljenu svijeću. Odjednom ugleda kako ljudsko stvorenje stoji u uglu pored kuhinje, pa povika:

- Šta li je to?! Allaha mi, to je taj što mi krade namirnice! On mi uzima meso i maslo koje krijem od mačaka i pasa! Ne bi bilo fajde da sam pobio sve mačke i pse, jer se on spušta s krova!

Nadzornik dohvati veliki čekić pa zamahnu i udari grbavca u prsa. Grbavac se stropošta i nadzornik vidje da je mrtav, pa se rastuži i reče:

- Nema moći nad Božijom moći!

Uplašivši se, nadzornik zapomaga:

- Prokleo Allah i maslo i meso! Ubih čovjeka vlastitim rukama!

Osmotrivši ga bolje, primijeti da je grbav pa reče:

- Nije ti dosta što si grbav, već kradeš meso i maslo, lopužo! O, Bože, zaštiti me svojom blagom zaštitom!

Potom nadzornik ponese grbavca na leđima iz kuće, dok je noć već bila na izmaku. Nosio ga je do početka pijace, pa ga spusti pored nekog dućana, na uglu ulice, i ode. Nedugo zatim, pojavi se jedan kršćanin koji bijaše carev posrednik. Bio je pijan i išao je u hamam, misleći kako je jutarnja molitva blizu. Teturao je dok se ne približi grbavcu, pa zastade da mokri i odjednom ugleda kako neko stoji. Početkom te noći, kršćaninu bijahu ukrali turban i kada on ugleda grbavca kako stoji pomisli da mu zacijelo on hoće ukrasti turban, te stegnu šaku i tresnu grbavca po vratu. Grbavac se stropošta, a kršćanin poče dozivati pijačnog čuvara. Zatim se spusti prema grbavcu i mrtav pijan nastavi ga tući i daviti. Utom dođe čuvar i vidje kako je kršćanin kleknuo na muslimana i tuče ga.

- Diži se s njega! - povika čuvar.

Kršćanin ustane, a čuvar priđe grbavcu i vidjeviši da je mrtav, reče:

- Lijepo, bogami! Kršćanin ubija muslimana!

Zatim čuvar ščepa kršćanina, sveza ga i povede upravitelju gradske policije. Kršćanin je mislio: "O, Isuse i Djevico! Kako sam ga ubio i kako je tako brzo umro od jednog udarca?!" Njegovog pijanstva nestade i on se pribra.

Grbavac i kršćanin provedoše noć u valijinoj kući.[85] Valija naredi dželatu da slučaj razglasi. Napraviše vješala za kršćanina, dovedoše ga ispod njih, te priđe krvnik koji stavi omču oko kršćaninovog vrata namjeravajući da ga objesi, kad se odjednom pojavi nadzornik probijajući se kroz gomilu. Pošto ugleda kršćanina kako stoji pod vješalima, razgrnu masu i reče dželatu:

- Ne čini to! Ja sam ga ubio!

- Zašto si ga ubio? - upita valija.

- Sinoć sam došao kući i vidio kako se spustio s krova i krao moje namirnice. Udario sam ga čekićem u grudi i umro je. Onda sam ga donio do pijace i stavio ga na ono mjesto na uglu. Zar nije dosta što sam ubio muslimana nego ćete zbog mene ubiti i kršćanina? Mene objesite!

Kada valija ču šta govori nadzornik, on oslobodi kršćanina i reče dželatu da objesi nadzornika zbog njegovog priznanja. Dželat skinu uže s kršćaninovog vrata i stavi ga na nadzornikov vrat namjeravajući da ga objesi, kad se odjednom pojavi ljekar Židov probijajući se kroz masu i vičući dželatu:

- Nemojte to činiti! Ja sam ga ubio kada je došao mojoj kući da traži ljekarsku pomoć. Pošao sam k njemu i spotaknuo se o njega nogom tako da je umro. Ne ubijajte nadzornika, već ubijte mene!

Valija naredi da ubiju ljekara Židova, te dželat skinu omču s nadzornikovog vrata i namaknu ga Židovu. Tada se kroz gomilu progura krojač dovikujući dželatu:

- Nemojte! Nije ga ubio niko drugi nego ja! Tokom dana pošao sam u šetnju i vraćajući se uvečer, sreo sam ovoga pijanog grbavca koji je svirao u daire. Stao sam da ga malo bolje pogledam i poveo sam ga kući kupivši usput ribe. Sjeli smo da jedemo, kad mu moja žena stavi veliki komad ribe u usta, ali mu ona zastade u grlu, tako da istog trena umre. Poslije toga, ponesemo ga ja i moja žena i dođemo do kuće Židova. Kada siđe djevojka i otvori nam vrata, rekoh joj da prenese svome gospodaru da su na vratima muškarac i žena sa bolesnikom; treba da dođe, pregleda ga i propiše mu lijekove. Dadoh joj četvrt dinara, te ona ode gospodaru, a ja naslonim grbavca na stepenice, te ja i žena odemo. Nakon toga, siđe Židov, spotakne se o njega i pomisli da ga je on ubio.

Zatim se krojač obrati Židovu:

- Je li to istina?

- Jeste - odgovori on. Zatim se krojač obrati valiji:

- Oslobodi Židova i objesi mene!

Kada sve to sasluša, valija se silno iznenadi:

- Zaista je to slučaj koji se mora zapisati u knjige. Oslobodi Židova - obrati se dželatu - i objesi krojača, pošto je priznao.

Krvnik ga dovede gunđajući:

- Jednoga privodim, a drugog odvodim! Nikoga ne vješam!

Dželat stavi uže krojaču na vrat.

Eto, tako su se događaji odvijali s njima.

Što se tiče grbavca, priča se da je on bio dvorska budala. Car nije bio u stanju da se rastane s njim. Grbavac se te noći napio i otišao od cara i kako se nije pojavio ni do sredine idućeg dana, car poče pitati prisutne za njega, a oni mu odgovoriše:

- Gospodaru, njega je valija našao mrtvog i naredio je da objese njegovog ubicu. Kada se valija pojavio da objesi ubicu, prišao mu je drugi, pa treći čovjek, i svaki je govorio: Ja sam ga ubio i svaki je izlagao zašto ga je ubio.

Kada ću te riječi, car dozva slugu i reče mu:

- Idi valiji i sve mi ih dovedi!

Sluga ode i zateče dželata spremnog da ubije krojača, pa mu doviknu:

- Ne čini to!

Zatim obavijesti valiju da je čitav problem dospio do cara, pa ih sve povede i grbavca ponesoše. Kada se valija nađe pred carem, poljubi zemlju i ispriča sve što im se dogodilo, a od našeg ponavljanja nema koristi.

Pošto car sasluša priču, začudi se i ushiti, te naredi da se sve zapiše zlatnim slovima, a onda upita prisutne:

- Jeste li čuli išta slično?

- Care presvijetli, ako mi dopustiš ispričat ću ti nešto što mi se dogodilo, a čudesnije je i uzbudljivije od priče o grbavcu - reče kršćanin.

- Pripovijedaj nam što je bilo - reče car.

- Presvijetli care - poče pričati kršćanin - kada sam stupio na ovu zemlju, došao sam s trgovačkom robom i sudbina me dovede k vama. Rođen sam u Kairu i pripadam koptima. Tamo sam i odgojen. Moj otac bijaše posrednik, a kada sam ja postao odrastao čovjek, umre mi otac, te ja umjesto njega počeh raditi kao posrednik.

Dok sam jednog dana sjedio, pojavi se mladić lijep da ljepši ne može biti, u raskošnoj odjeći i jašući magarca. Kada me ugleda, mladić me pozdravi i ja ustadoh iz poštovanja prema njemu, a on izvadi mahramu u kojoj bijaše malo sezama i reče mi:

- Koliko košta jedan erdeb ovoga?[86]

- Stotinu dirhema - odgovorih mu.

- Nađi nosače i mjerače pa dođi u al-Dževanijev han u naselju Babunnasr. Tamo ćeš me naći.

On me napusti i ode, ali mi dade sezam s mahramom u kojoj bijaše uzorak. Tada ja počnem obilaziti kupce i ispade da svaki erdeb vrijedi stotinu i dvadeset drahmi. Povedoh četiri nosača i dođoh mladiću koji me je

očekivao. Čim me vidje, mladić pođe u magazu, otvori je, te izmjerismo sezam i utvrdismo da ukupno ima pedeset erdeba. Mladić mi reče:

- Za svaki erdeb tebi pripada deset dirhema za posredništvo. Uzmi novac i čuvaj ga. Pošto je cjelokupni iznos pet hiljada dirhema, tebi pripada pet stotina, a meni ostaje četiri hiljade i pet stotina. Kada prodam sve što imam, doći ću ti i uzeti novac.

- Bit će kako kažeš - rekoh, pa mu poljubih ruku i odoh.

Toga dana, zaradih hiljadu drahmi. Mladić se ne pojavi mjesec dana, a onda dođe i upita me:

- Gdje je novac?

- Evo, tu je novac - odgovorih.

- Čuvaj ga dok ne dođem da ga uzmem.

Sjedio sam i čekao ga, ali se ne pojavi mjesec dana, a onda dođe i upita:

- Gdje je novac?

Ja ustanem, pozdravim ga i velim:

- Hoćeš li pojesti nešto?

Odbijajući da jede, mladić mi reče:

- Čuvaj novac. Ja ću otputovati i doći ću da ga uzmem.

Mladić ode, a ja spremim novac očekujući ga. Njega ne bi opet mjesec dana, a zatim se pojavi i reče:

- Večeras ću uzeti novac.

Ja mu spremih novac nadajući se da će doći, ali se on nije pojavljivao mjesec dana, pa sam mislio: "Ovaj mladić je savršeno trpeljiv." A kada minu mjesec dana, on se pojavi u gizdavoj odjeći, nalik na pun mjesec. Lice mu bijaše blistavo kao da je upravo izašao iz hamama, obrazi rumeni, čelo sjajno i imao je madež nalik na ambrin kružić, kao da je o njemu pjesnik rekao:

Pun mjesec i sunce u Zodijaku se sretoše,
Te u gaju ljepote i sreće oni zasjaše.

Njina ljepota posmatračima ljubav povećava
I onom ko sreću zaziva ljubav mu se obećava.

U svojoj ljepoti i sjaju su savršeni -
I srce i duša njima hrle ushićeni.

Slava Allahu koji tako nešto stvara -

Sve što hoće Gospod stvori da mu nema para.

Kada ga ugledah, poljubih mu ruke i rekoh:

- Gospodaru, zar nećeš sada uzeti svoj novac?

- Ne požuruj me - odgovori on. - Čim obavim neke poslove, uzet ću ga.

Mladić ode, a ja sam mislio: "Bogami, kada dođe ugostit ću ga, jer hoću da obrnem njegov novac". I tako ja pomoću njega stekoh bogatstvo. Kada se primače kraj godine, mladić se pojavi u još gizdavijem odijelu i ja ga zaklinjah da odsjedne kod mene i da mi bude gost.

- Pod uvjetom da potrošiš nešto od mog novca koji je kod tebe - reče mladić.

- Pristajem - rekoh i posadih ga, pa siđoh da spremim sve što treba od jela, pića i ostaloga. Donesoh mu to i rekoh:

- U ime Allaha!

Mladić priđe sofri, pruži lijevu ruku i poče jesti sa mnom. Čudio sam se njegovom postupku. Pošto završismo s jelom, on opra ruku i ja mu pružih ubrus da je obriše. Sjedosmo da razgovaramo.

- Gospodaru - rekoh mu - otkloni mi jednu brigu tako što ćeš mi reći zašto si jeo lijevom rukom. Možda te zbog nečeg boli desna ruka?

On me sasluša, pa kaza ove stihove:

Ne pitaj me, prijatelju, šta mi je na duši -
Bol i patnja moju dušu ruši.

Svoju Selmu ja sam zamijenio,
Jer često se silom zakon promijenio.

Nakon toga, on izvuče ruku iz rukava i ja vidjeh da mu je šaka odsječena. Čudio sam se tome, a mladić mi reče:

- Ne čudi se i nemoj misliti da sam s tobom jeo lijevom rukom da bih pobudio čuđenje. Čudan je razlog što su mi odsjekli desnu ruku.

- Koji je to razlog? - upitah.

- Ja sam iz Bagdada - reče mladić. - Moj otac je jedan od bagdadskih uglednika. Kada sam postao zreo čovjek, slušao sam šta pričaju putnici i trgovci o egipatskim zemljama. To mi je prijanjalo za srce, tako da sam, nakon očeve smrti, uzeo dosta novaca, spremio trgovačku robu i platno bagdadsko i mosulsko, te ostale dragocjenosti. Spremih sve to i pođoh iz

Bagdada. Allah dade da me prati sreća dok ne dospjeh u ovaj vaš grad. - Potom mladić zaplaka i izrecitira stihove:

I slijepac se može jame spasiti
U koju onaj s oštrim vidom može pasti.

Glupak može nekad riječ izbjeći
Koja će i velikog znalca u propast povući.

Vjernik s mukom svoj hljeb zarađuje,
A nevjernik i bludnik svime se opskrbljuje.

I čovjek tu ništa ne može učiniti
Jer Svemoćni je htio tako odlučiti.

Kada izgovori stihove, mladić nastavi kazivati:

- Tako stigoh u Kairo, odložih platno u jednome hanu, razvezah pakete i unesoh ih. Dadoh slugi nekoliko novčanica da mi kupi nešto za jelo i odspavah. Čim ustadoh, pođoh u šetnju Bejne-l-Kasrejnom, a onda se vratih i prespavah noć. Kada osvanu, otpakovah jednu balu platna i pomislih: "Poći ću da obiđem neke trgove i da vidim šta ima tamo." Uzeh neke tkanine i dadoh ih slugi da ih ponese, te se zaputih na natkriveni Džirdžisov trg. Tu me presretoše posrednici koji su saznali da sam došao, uzeše mi tkanine i počeše izvikivati cijene. Međutim, cijena nije dostizala sumu koju sam ja platio. Tada mi jedan savjetnik reče:

- Gospodaru, reći ću ti nešto od čega ćeš imati koristi. Uradi onako kako rade trgovci, tj. daj svoju robu na veresiju na određen rok, i to pred pisarom, svjedocima i mjenjačem. Zaradu ćeš uzimati svakog četvrtka i ponedjeljka i tako ćeš zaraditi na svaki dirhem dva. Osim toga, moći ćeš razgledati Kairo i njegov Nil.

- To je prava ideja - rekoh i povedoh posrednike u han. Oni odnesoše tkanine na pijacu, te ih prodah trgovcima i napisah potvrdu. Dadoh jednu potvrdu mjenjaču i uzeh od njega priznanicu. Potom se vratih u han i provedoh tu nekoliko dana doručkujući svakog dana uz pehar pića, šaljući po janjeće meso i slatkiše. Onda dođe mjesec u kome je trebalo da počnem primati novac. Svakog četvrtka i ponedjeljka sjedio sam pred trgovačkim dućanima, a dolazili su mjenjači i pisar donoseći novac od trgovaca. Potraja

to tako dok jednog dana ne odoh u hamam, a odatle pođoh u han. Tamo uđoh u svoju sobu i jedoh uz pehar pića, a onda zaspah. Kada se probudih, pojedoh kokoš, namirisah se i krenuh u dućan jednoga trgovca koji se zvao Bedruddin al-Bustani. Trgovac me ugleda, poželi mi dobrodošlicu i upusti se u razgovor. Dok smo mi razgovarali, pojavi se neka žena koja priđe i sjede pored mene. Nosila je divnu mahramu i mirisala finim mirisima. Pamet mi se poče ukradati zbog njene ljepote i ljupkosti. Kada podiže veo, ja ugledah crne oči, a ona pozdravi Bedruddina koji joj uzvrati pozdrav i poče razgovarati s njom. Slušajući njene riječi, zaljubih se u tu ženu.

- Imaš li komad tkanine vezen zlatom? - upita žena Bedruddina.

On joj izvadi jedan komad, a žena reče:

- Mogu li ga ponijeti i poslati ti novac?

- Ne možeš, gospođo - odgovori joj trgovac. - Ovo je vlasnik platna i on ima svoj dio u njemu.

- Jadan bio! - povisi žena ton. - Obično uzimam od tebe svaki komad tkanine za gomilu novaca. Plaćam ti više nego što tražiš i šaljem ti novac.

- Tako je - reče trgovac - ali i ja danas moram platiti.

Žena uze komad tkanine, pa ga baci trgovcu na grudi podvikujući:

- Vaš soj ne zna nikoga cijeniti!

Ona htjede poći, a meni se učini da će mi duša s njom otići. Zato ustadoh i zaustavili je govoreći:

- Gospođo, budi mi prijatelj tako što ćeš se vratiti svojim milim hodom.

- Vratit ću se radi tebe - reče žena vraćajući se i osmjehujući. Zatim sjede pored mene, uz dućan, te se ja obratih Bedruddinu:

- Koliko ti cijeniš ovaj komad?

- Hiljadu i stotinu dirhema - odgovori on.

- Dobit ćeš stotinu dirhema više - rekoh mu. - Daj papir da ti napišem iznos.

Uzeh od njega komad platna, napisah mu priznanicu i pružih platno ženi govoreći:

- Samo ti uzmi i idi. Ako hoćeš donesi mi novac na trg, a ako hoćeš, to ti je dar od mene.

- Neka ti Allah da svako dobro! Neka ti plati i neka te mojim mužem učini! Neka Bog usliši moju molbu - reče žena.

- Ovaj komad platna je tvoj, gospođo, a dat ću ti još nešto slično tome, ali mi dopusti da ti vidim lice.

Ona skinu veo s lica i čim ga ugledah, ote mi se hiljadu uzdaha. Pade mi tako na srce da nisam mogao sobom vladati. Onda žena spusti veo, uze platno i reče:

- Gospodine, nemoj mi nanositi bol - i ona ode, a ja ostadoh na trgu sjedeći do popodneva. Misli su mi bludjele, jer me ljubav bijaše obuzela. Tjeran snagom ljubavi, upitah trgovca o njoj, a on mi reče:

- To je bogata žena. Kćer je jednoga emira. Otac joj je umro i ostavio joj veliko bogatstvo.

Nakon toga, pozdravih se s trgovcem i pođoh u han. Uvečer se opet sjetih žene, tako da nisam mogao ništa ni okusiti. Pođoh na spavanje, ali mi san nije dolazio na oči, te probdjeh noć do jutra. Kada osvanu, ustadoh, obukoh drugo odijelo, popih čašu pića i malo prezalogajih, pa pođoh ka dućanu onog trgovca. Pozdravim ga i sjednem pored njega, kad se pojavi djevojka u haljini gizdavijoj nego što je bila ona jučer i vodila je sluškinju. Ona sjede, pozdravi mene, ali ne i Bedruddina, i obrati mi se tako finim jezikom da nisam čuo slađi i umilniji:

- Pošalji nekoga sa mnom da uzme hiljadu i dvije stotine dirhema za onaj komad tkanine.

- Čemu žurba? - upitah je.

- Ne bih htjela da te izgubim - odgovori žena i dade mi novac. Sjedio sam i razgovarao s njom dajući joj znak koji ona shvati kao da bih je htio imati, te poskoči plašeći se mene dok je moje srce za nju treperilo. Onda ja pođem s trga prateći je, kad mi priđe njena sluškinja i reče:

- Gospodine, porazgovaraj s mojom gospodaricom.

- Ali mene ovdje niko ne poznaje! - čudio sam se.

- Kako si brzo zaboravio moju gospodaricu koja je danas bila u dućanu, gospodine!

Pođoh za sluškinjom na mjesto gdje su bili mjenjači i čim me djevojka ugleda, privuče me

k sebi i reče:

- Na srce si mi pao, dragi! Moje srce te ljubi, jer od onog časa kada sam te vidjela ne mogu oka sklopiti, jesti, ni piti.

- Ja prema tebi osjećam još više.

- Mili moj, da pođem s tobom, ili ti dođi kod mene - reče djevojka.

- Ja sam stranac i za mene nema utočišta osim hana. Ako zaista hoćeš da idem kod tebe, bit će to prava sreća.

- Lijepo - reče djevojka - ali noćas je uoči petka. Zato, ništa od toga večeras, već sutra poslije džume. Klanjaj pa uzjaši magarca i raspitaj se za Habaniju. Kad je nađeš, pitaj gdje su dvori Barakata, poznatog kao Abu Šama. Tamo živim. Nemoj kasniti jer ću te čekati.

Plaho sam se radovao. Onda se rastasmo, te ja pođoh u han u kome sam odsjeo i probdjeh noć. Nisam mogao vjerovati da je najzad svanulo. Ustanem, promijenim odijelo, namirišem se i namažem, pa stavim pedeset dinara u mahramu i pođem iz Mesrurovog hana do kapije Zuvejla. Uzjašem magarca i kažem njegovom vlasniku:

- Pođimo u Habaniju.

Čovjek me brzo dovede, zaustavi se u četvrti koju zovu al-Munkari i ja mu rekoh:

- Uđi u mahalu i raspitaj se za načelnikove dvore.

Njega ne bi jedno vrijeme, a kada se vrati, reče mi:

- Sjaši!

- Pođi ispred mene do kuće - velim mu ja, a kada stigosmo do kuće rekoh:
- Sutra ćeš mi doći ovdje i povesti me.

- U ime Allaha - odgovori vlasnik magarca. Pružih mu četvrt dinara, on ga uze i ode. Zatim pokucah na vrata iza kojih se pojaviše dvije mlade djevojke čvrstih grudi, nalik na dva mjeseca.

- Uđi - rekoše mi. - Naša gospodarica te čeka. Svu noć nije spavala zbog tebe.

Uđoh u odaju sa sedam vrata, oko koje bijahu prozori što su gledali na vrt pun voća svih boja, gdje su potoci žuborili i ptice pjevale. Odaja bijaše carski okrečena, tako da se čovjek mogao na zidovima ogledati. Strop je bio okićen zlatom, a u krugovima su bili natpisi ispisani glazurom koji su zaslijepljivali posmatrača. Pod je bio prekriven šarenim mramorom, a u sredini odaje bijaše fontana čiji rubovi su ukrašeni biserima i draguljima. Odaja bijaše zastrta šarenim svilenim tepihom.

Pošto uđoh, sjedoh....

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

26. noć

Kada nastupi dvadeset i šesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je mladi trgovac rekao kršćaninu:

- Pošto uđoh, sjedoh ne primjećujući ništa osim žene koja mi priđe s vijencem na glavi optočenim biserima i draguljima. Bila je napuderisana i

našminkana. Čim me ugleda, ona mi se osmjehnu, zagrli me i privuče na svoje grudi. Stavi usne na moje usne i poče mi jezik sisati, a i ja njen.

- Je li istina da si mi došao, ili je ovo samo san? - pitala me.

- Ja sam tvoj rob - odgovorih joj.

- Dobro mi došao! Allaha mi, od onog dana kada sam te vidjela nisu mi prijali ni san, ni jelo.

- Meni također - rekoh.

Zatim sjedosmo i počesmo razgovarati dok sam ja, stideći se, u zemlju gledao. Ne prođe dugo vremena, kad mi donesoše sofru s raznovrsnim jelima i pečenom kokoši. Jeli smo dok se ne zasitismo, a zatim mi donesoše posudu i ibrik, te oprah ruke i onda se namirisasmo đulsijama i mošusom. Kada sjedosmo da razgovaramo, ona kaza stihove:

Da sam znala, prostrla bih rad dolaska tvoga
Stazu srca ili tamu oka svoga;

Tebi u susret obraze bih svoje prostirala,
A od vjeđa svojih stazu bih načinila.

Zatim se požali na svoje ljubavne jade, a ja njoj na svoje. Ljubav prema njoj sasvim ovlada mnome. Novac za mene izgubi svaki smisao. Onda smo se igrali, grickali i ljubili dok ne pade noć, kada nam djevojke donesoše hranu i piće tako da je ličilo na pravu gozbu. Jeli smo do pola noći, a onda odosmo u postelju da spavamo. Spavao sam s njom do jutra, i u životu nisam doživio noć kao tu. Kad osvanu jutro, ustadoh i bacih pod njenu postelju mahramu s novcem. Pozdravih se i pođoh, dok je ona plakala govoreći:

- Gospodine, kada ću opet vidjeti ovo divno lice?

- Doći ću ti večeras - rekoh.

Izađoh i zatekoh vlasnika magarca koji me je jučer doveo na kapiju kako me još čeka. Uzjašem magarca i pođem do Mesrurovog hana gdje sjašem i vlasniku dam pola dinara rekavši mu:

- Dođi u vrijeme sunčevog zalaska.

- Svakako! - reče on.

Onda uđoh u han, doručkovah, pa pođoh da potražujem novac za platno. Kada se vratih, pripremih za ženu pečeno pile, uzeh malo slatkiša i pozvah jednog vlasnika magarca. Opisah mu mjesto gdje će to odnijeti i platih mu. Nakon toga, bavio sam se svojim poslovima do pred zalazak sunca, kada

dođe onaj čovjek s magarcem. Uzeh pedeset dinara, stavih ih u mahramu i pođoh. Pošto stigoh do one žene, vidjeh da je mramorni pod obrisan, bakar očišćen, da su spremljeni svijećnjaci, svijeće upaljene, hrana postavljena i vino pripremljeno. Čim me ugleda, ona mi savi ruke oko vrata i reče:

- Nedostajao si mi!

Zatim priđoh sofri i počesmo jesti dok se ne zasitismo, a onda djevojke digoše sofru i poslužiše piće. Pili smo tako i grickali mezu do ponoći, kada pođosmo na spavanje. Ujutro, ja ustadoh, dadoh ženi pedeset dinara kao i ranije i pođoh od nje. Vani nađem čovjeka s magarcem, te pojašem do hana gdje odspavah izvjesno vrijeme. Kada ustadoh, pripremih za večeru oraha i badema za pilav od riže. Pripremih pržen krompir i tome slično, a onda uzeh voća, oraha, mirisa i sve to poslah njoj. Najzad pođoh u han, stavih pedeset dinara u mahramu i izađoh napolje. Jahao sam magarca do njenih dvora, kao i obično, te uđoh i počesmo jesti i piti, a onda legosmo da spavamo. Ujutro ustadoh, ostavih mahramu s novcem i stigoh na magarcu do hana, kao i obično.

Tako sam neprekidno radio izvjesno vrijeme, dok jednom ne provedoh noć kod nje, a ujutro ne imadoh ni prebijene pare. Mislio sam: "To je đavolski posao!" Onda izrecitirah stihove:

Siromašnom mladiću svjetlost ne blista,
Već on tamni kao svjetlost sunčeva zalaska.

Ako ga nema, ljudi ga ne spominju;
Kad se pojavi novac od njega očekuju.

Čaršijom kada ide mora se skrivati,
A u pustinji mora gorke suze liti.

Allaha mi, čovjek je i vlastitoj rodbini
Kad je siromah mrzak kao i svi tuđini!

Prošetah do ulice Bejnelkasrejn i stigoh do kapije Zuvejle. Tu vidjeh kako ljudi stoje u gužvi tako da je mnoštvo naroda zakrčilo kapiju. Voljom sudbine, ugledah jednog vojnika i prikliještih ga nehotice, te mi se ruka nađe u njegovom džepu. Počeh pipati i napipah novčanik u džepu u kome bijaše moja ruka. Dohvatim taj novčanik i izvadim ga iz džepa, ali vojnik osjeti da

mu je džep olakšao, pa stavi ruku u džep, ali ne nađe u njemu ništa. Okrenu se prema meni, podiže ruku u kojoj bijaše batina i udari me po glavi tako da se stropoštah na zemlju. Oko nas se sjatiše ljudi koji zgrabiše vojnikovog konja za uzde vičući:

- Zar si zbog gužve tako udario mladića?!

- To je lopuža i kradljivac! - vikao je vojnik. Utom se ja osvijestih i čuh kako ljudi govore:

- To je jedan divan mladić koji nije ništa uzeo.

Neki su govorili da mu vjeruju, a drugi da laže, i tako počeše silna naklapanja. Ljudi su me vukli htijući me osloboditi, ali se voljom sudbine upravo u tome času pojavi valija sa stražarima. Došavši do kapije, vidješe ljude okupljene oko vojnika, te valija reče:

- Šta se dogodilo?

- Allaha mi, zapovjedniče - reče vojnik - ovaj je lopov! U džepu sam imao plavi novčanik sa dvadeset dinara i on mi ga je uzeo dok sam bio u gužvi.

- Je li još neko bio s tobom? - upita valija vojnika.

- Nije - odgovori on. Onda valija dozva komandira i reče mu:

- Ščepaj ovoga i pretraži ga!

On me zgrabi tako da mi nije bilo spasa, a valija mu je naređivao:

- Svucite ga do gola!

Kada me svukoše, nađoše novčanik u mojoj odjeći. Pošto vidje novčanik, valija ga uze, otvori i prebroja u njemu dvadeset dinara, baš kao što je rekao vojnik. Valija se rasrdi i podviknu na svoje pratioce:

- Privedite ga!

Oni me privedoše, te valija reče:

- Momče, govori istinu! Jesi li ukrao novčanik?

Ja poniknuh pogledom razmišljajući: "Ako kažem da ga nisam ukrao, ta on mi ga je već izvukao iz odjeće! Ako kažem da sam ga ukrao, zlostavljat će me." Onda podigoh glavu i rekoh:

- Da, ja sam ga uzeo.

Čuvši šta govorim, valija se iznenadi, pa pozva svjedoke koji dođoše i posvjedočiše moje riječi. Sve se to zbivalo na kapiji Zuvejle. Valija naredi dželatu da mi odsiječe ruku i on mi odsiječe desnu ruku. Vojnikovo srce omekša, te se on poče zauzimati za mene moleći da me ne ubiju. Valija me ostavi i ode, a ljudi se okupiše oko mene pojeći me. Vojnik mi dade novčanik govoreći:

- Ti si divan mladić. Ne treba da budeš lopov.
Ja uzeh novčanik i izgovorih stihove:

Allaha mi, brate, nikad nisam krao,
Niti sam, najbolji čovječe, ikad otimao.

Samo me sudba varljiva izdala
Pa me u jade, brige i bijedu gurnula.

I nisi me ti, već me Allah strijelom porazio
Kojom mije krunu bogatstva s glave skinuo.

Vojnik ode ostavivši mi novčanik, a onda pođoh i ja i zavih ruku u krpu pa je stavih pod pazuho. Bio sam se promijenio, požutio zbog svega što mi se dogodilo, i pođoh pješačeći do ženine kuće, sasvim skrhan. Kada stigoh, opružih se po postelji, a djevojka uoči da mi se promijenila boja lica pa me upita:

- Šta te boli? Zašto si se tako promijenio?

- Boli me glava i ne osjećam se dobro - odgovorih.

Ona se uznemiri i uplaši za me, pa mi reče:

- Ne ranjavaj mi srce, dragi gospodine! Sjedi i gore glavu. Ispričaj mi šta ti se danas dogodilo. Tako je rječit izraz tvoga lica.

- Okani se razgovora - zaplakah.

- Kao da me više ne želiš. Vidim da si drukčiji nego što si bio obično.

Zatim ona poče plakati pokušavajući razgovarati sa mnom, ali joj nisam odgovarao sve dok se ne primače noć. Tada mi donese jelo, ali ga odbih zbog straha da ne primijeti kako jedem lijevom rukom.

- Ne jede mi se sada - rekoh.

- Pričaj mi šta ti se dogodilo danas - navaljivala je. - Zašto si zabrinut i slomljena srca?

- Sada ću ti sve potanko ispričati - rekoh joj, a ona mi ponudi piće i reče:

- Uzmi! To će te razgaliti. Moraš popiti i ispričati mi šta se dogodilo.

- Ako baš mora tako biti, napoj me svojom rukom.

Žena napuni pehar i ja ga ispih, zatim ga ponovo napuni i pruži mi ga. Prihvatih pehar lijevom rukom i suze mi potekoše dok sam recitirao:

Kada Allah poželi šta učiniti

Biću koje čuje, vidi i zna misliti

Srce mu oslijepi i sluh mu oduzme,
Kao vlas kose razum mu otrgne.

A kada se izvrši volja Njegova,
Vrati mu razum da se poučava.

Kada završih recitaciju, uzeh pehar lijevom rukom i zaplakah. Djevojka vidje kako plačem, pa zavapi:

- Zašto plačeš? Srce si mi ranio. Zašto uzimaš pehar lijevom rukom?
- Imam čir na ruci - odgovorih.
- Daj ruku da ti probušim čir.
- Još nije vrijeme za to - odgovorih. - Ne zamaraj me, i neću ti sada dati ruku!

Zatim ispih pehar, a ona me je pojila dok me piće ne omami, te zaspah na tome mjestu. Kada djevojka vidje moju ruku bez šake, kada me pretrese i nađe novčanik s novcem, obuze je silna tuga. Patila je zbog mene sve do jutra. Pošto se probudih, vidjeh da mi je pripremila i donijela kuhano meso. Bila su to, zapravo, četiri pileta. Napoji me peharom vina, te ja pojedoh, popih i ostavih novčanik spremajući se da pođem, kad mi ona reče:

- Kamo si krenuo?
- Na jedno mjesto. Da otjeram brige sa srca.
- Nemoj ići, nego sjedi tu - reče djevojka, a kad sjedoh, ona upita: - Je li te ljubav prema meni dovela dotle da si na me potrošio sav novac, a onda si i bez šake ostao? Ti i Allah ste mi svjedoci da te neću ostaviti i vidjet ćeš da istinu govorim. Možda je Allah uslišio moju molbu da se udam za tebe.

Zatim djevojka posla po svjedoke i kada dođoše, reče im:

- Sastavite mi bračni ugovor s ovim mladićem. Posvjedočite da sam uzela mehr.

Pošto nam napisaše ugovor, djevojka reče:

- Budite svjedoci da sva moja imovina koja se nalazi u ovome sanduku, da svi moji robovi i robinje pripadaju ovome mladiću.

Oni posvjedočiše i kada primih darovnicu, svjedoci odoše s primljenom nagradom. Djevojka me uze za ruku i povede u magazu, otvori jedan veliki sanduk i reče:

- Pogledaj šta je u sanduku!

Vidjeh da je sanduk pun mahrama.

- Ovo je tvoja imovina koju sam ti uzela - reče djevojka. - Kad god si mi dao mahramu sa pedeset dinara, ja sam ih zavezivala i bacala u ovaj sanduk. Sada uzmi svoj novac. Sami Allah ti ga vraća i od danas si moj muž. Dogodila ti se nesreća zbog mene, tako da si ostao bez desne ruke. Nisam ti je u stanju nadoknaditi. Čak i dušu kada bih dala, bilo bi malo prema tvojoj vrijednosti. Uzmi svoj novac - zaključi djevojka.

Ja to primih, pa sve što bijaše u njenom sanduku prenesoh u jedan drugi sanduk, stavih njen uz svoj novac koji sam joj bio dao. Srce mi se razgali i moje brige se raspršiše. Ustadoh, poljubih je i kada se ponapismo, ona reče:

- Svu svoju imovinu i svoju ruku si uložio u ljubav prema meni. Kako da ti uzvratim? Kada bih i dušu dala, bilo bi malo. Ne znam kako ti mogu uzvratiti.

Zatim mi prepisa svu svoju imovinu: odjeću koju je nosila, nakit, nekretnine i ostalo. Te noći nije mogla zaspati brinući se zbog mene, a ja sam joj pripovijedao šta se sve zbilo. Tako provedosmo noć.

Živjeli smo zajedno nepun mjesec dana. Ona poče sve više slabiti i bolest uze maha, te ne prođe ni pedeset dana a žena se preseli na ahiret. Opremih je, ukopah, proučih hatmu[87] i podijelili mnoštvo novaca kao sadaku za njenu dušu. Tek kada napustih njen mezar, vidjeh da je imala veliko bogatstvo i nekretnine. Pored svega ostalog, imala je magaze sa sezamom koji sam i tebi djelomično prodao. Nisam ti dolazio za sve ovo vrijeme samo zato što sam prodavao ostatak zaliha. Još uvijek nisam uzeo sav novac. Nešto ću ti reći i molim te da mi ne proturječiš, jer sam te zakinuo. Poklanjam ti novac koji je kod tebe, a uzeo si ga za sezam. Eto, zašto sam jeo lijevom rukom.

- Ljubazan si i dobročinstvo si mi učinio - rekoh, a on nastavi:

- Moraš sa mnom poći u moju zemlju. Kupio sam trgovačke tovare u Kairu i Aleksandriji. Hoćeš li da mi praviš društvo?

- Hoću - rekoh i odredih mu rok do početka mjeseca. Zatim rasprodah sve što sam imao i za dobijeni novac kupih trgovačku robu, te se otisnuh na put s tim mladićem dok ne stigoh u vašu zemlju. Mladić prodade svu svoju robu i umjesto nje kupi drugu robu u vašoj zemlji, pa ode put Kaira. Meni bi suđeno da zanoćim ovdje i desi se to što mi se desi u tuđini. Presvijetli care, to je čudesnije od događaja s grbavcem.

- Sve vas valja povješati...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

27. noć

Kada nastupi dvadeset i sedma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je kineski car rekao da ih valja sve povješati, a onda nadzornik priđe caru i reče:

- Ako mi dopustiš, ispričat ću ti priču o tome šta mi se dogodilo prije nego što nađoh ovoga grbavca. Ukoliko bude čudesnija od događaja s njim, pokloni nam živote.

- Hajde da čujemo - složi se car.

- Prošle noći - poče kazivati nadzornik - bio sam na jednome skupu gdje se učila hatma. Tamo se bijahu okupili učači Kurana i pošto proučiše hatmu, postaviše sofru. U obilju onoga što donesoše bijaše jelo zerbadža koje počesmo jesti. Jedan gost ga nije htio ni okusiti. Molili smo ga, ali se on zakle da neće jesti. Pošto nismo popuštali, on reče:

- Ne navaljujte! Dovoljno je ono što mi se već dogodilo zato što sam ga jeo.

Zatim kaza ove stihove:

Kad nekog prijatelja ne mogu da shvatim
Lukavstva mi ne pomažu da ga napustim.

Pošto završismo s jelom, rekosmo mu:

- Tako ti Allaha, zašto odbijaš da jedeš zerbadžu?

- Zato što je jedem samo onda kad ruke operem četrdeset puta potašom, četrdeset puta sodom i četrdeset puta sapunom, ukupno stotinu i dvadeset puta.

Domaćin naredi poslužiteljima da donesu vode i ostalo što mu je bilo potrebno, te gost opra ruke onako kako je govorio. Zatim s gađenjem priđe, sjede pa posegnu rukom bojažljivo, dohvati jelo i poče jesti s velikim naporom, dok smo mu se mi beskrajno čudili. Ruka mu se tresla, te on ispruži palac i uočismo da je odsječen. Jeo je sa četiri prsta.

- Allaha ti, šta je s tvojim palcem? - upitasmo ga. - Je li ti ga Allah tako stvorio, ili se dogodila nesreća?

- Braćo moja - odgovori on - nije takav samo ovaj, već i drugi palac, a takva su mi i oba stopala. Pogledajte! - reče pokazujući palac druge ruke i mi vidjesmo da je isti kao palac na desnoj ruci. Ni na jednom stopalu nije imao palca.

Vidjevši ga takvog, začudismo se još više, pa mu rekosmo:

- Nestrpljivi smo da čujemo priču o tome zašto su ti odsječeni palčevi na rukama i nogama i zašto pereš ruke stotinu i dvadeset puta.

- Moj otac bijaše veliki trgovac, zapravo najveći trgovac u gradu Bagdadu u vrijeme halife Haruna ar-Rešida - poče on pričati. - Veoma je volio piti vino i slušati lutnju. Poslije smrti nije ostavio ništa. Opremih ga, proučih mu hatmu i danonoćno tugovah za njim. Onda otvorih njegov dućan i vidjeh da je ostavio jedva nešto malo, čak otkrih mnoge dugove. Umirivah povjerioce i umoljavah ih, te se počeh baviti trgovinom i od petka do petka otplaćivati dugove. Tako sam radio sve dok ne otplatih dugove i počeh uvećavati svoj kapital. Dok sam jednog dana sjedio, ugledah djevojku od koje moje oči ljepše nisu vidjele. Nosila je nakit i gizdave haljine. Jahala je mazgu dok je ispred nje išao jedan rob, a za njom drugi. Na početku trga zaustavi mazgu, pa pješke pođe na trg, dok je iza nje išao jedan sluga koji reče:

- Izađi, gospođo, da te neko ne prepozna jer ćeš nas tako staviti na vatru.

Sluga ju je zaklanjao dok je ona razgledala trgovačke dućane, ali ne nađe raskošnijeg od moga. Kada sa slugom iza sebe pređe na moju stranu, dakle u pratnji sluge, sjede u dućan pozdravivši me tako da nisam čuo ljepšeg ni umilnijeg glasa od njenoga. Zatim ona otkri lice i kada je ugledah, izmami mi hiljadu uzdaha i istog trena pade mi na srce. Zurio sam u njeno lice recitirajući stihove:

Reci ljepotici pod svilenim velom:
Smrt je bolja od patnji pod tvojim pogledom.

Priđi bliže - možda ću preživjeti;
Evo pružam ruku, hoćeš li me darovati?

Saslušavši moje stihove, ona poče recitirati:

Uvehnut će moje srce zbog ljubavi prema tebi
Jer to srce nikad drugoga ljubih ne bi.

Ako mi pogled na drugoj ljepoti zastane,
Do našeg susreta duša će da uvehne.

I kunem se da drugoga ljubiti neću-

Do viđenja našeg od ljubavi umrijet ću.

Peharom ljubavi čista ljubav me opila;
Kad je mene, da je bar i tebe potopila.

Nosi mi dušu kada pođeš ka daljini,
A gdje se zaustaviš tu mije sahrani.

Kad počneš mi ime pored groba izgovarati
Jeka mojih kostiju tvom jecaju će se odazvati.

Kad bi me pitali: "Šta najviše želiš, Allaha ti?"
Rekla bih: "Da mi On oprosti a da mi oprostiš i ti. "

Pošto je izrecitirala stihove, upita me:

- Imaš li kakvih lijepih tkanina, mladiću?
- Gospođo, tvoj sam rob ubogi. Strpi se dok trgovci otvore dućane, pa ću ti donijeti šta želiš.

Zatim zapodjenusmo razgovor i ja sam se davio u moru ljubavi prema njoj. Naprosto sam

nestajao u toj ljubavi dok trgovci ne otvoriše dućane, a onda ustadoh i uzeh joj sve što je tražila. Platih robu pet hiljada dirhema, pa je svu dadoh slugi koji je preuze i oni odoše s trga. Dovedoše ženi mazgu koju ona uzjaha ne spomenuvši mi otkuda je, a mene bijaše stid da je to pitam. Preuzeh obavezu prema trgovcima prihvativši dug od pet hiljada dirhema.

Kada dođoh kući, bio sam opijen ljubavlju. Donesoše mi večeru i poslije prvog zalogaja sjetih se njene ljepote i ljupkosti zbog koje više nisam mogao jesti. Pokušah spavati, ali mi san nije dolazio na oči.

Provedoh sedam dana u takvom stanju. Trgovci su tražili svoj novac, ali sam ih uvjeravao da se strpe još jednu sedmicu. Nakon sedam dana, žena se pojavi jašući mazgu, u pratnji sluge i dva roba. Pozdravi me i reče:

- Gospodine, malo si čekao novac koji ti dugujem za platno. Dovedi mjenjača i uzmi svoj novac.

Mjenjač dođe, te sluga izvadi novac koji ja preuzeh. Onda se upustih u razgovor s njom dok ne oživi trg i trgovci otvoriše dućane. Tada mi djevojka reče:

- Uzmi mi to i to.

Pokupovah od trgovaca sve što je htjela. Ona to uze i ode ne pitavši me za cijenu. Kad djevojka ode, pokajah se zbog onog što sam učinio, a platio sam to što je tražila hiljadu dinara. Čim mi djevojka izmače iz vida, pomislih: "Kakva je to ljubav! Dala mi je pet hiljada dirhema, a uzela je stvari koje vrijede hiljadu dinara!" Uplaših se propasti i da ću izgubiti novac koji dugujem ljudima. Mislio sam: "Trgovci znaju samo mene. Ova žena je varalica koja me obmanula svojom ljepotom. Primjetila je da sam mlad, pa se poigrala sa mnom, a ja nisam upitao ni gdje stanuje".

Bio sam u nevolji. Ona se nije pojavljivala duže od mjesec dana, a trgovci su me tražili i vršili pritisak na me. Izložih svoju imovinu na prodaju misleći kako ću propasti.

Dok sam jednom razmišljajući sjedio, osjetih kako ona sjahuje na ulazu na trg. Djevojka dođe k meni i čim je vidjeh, moje brige se raspršiše, te zaboravih sve nevolje u kojima sam se našao. Ona započe razgovor na svoj zanosni način.

- Donesi vagu i izmjeri svoju imovinu - reče i dade mi novac za koji bijaše uzela robu, ali mi dade i kamatu. Zatim se upusti u razgovor sa mnom, tako da sam mogao umrijeti od radosti i sreće.

- Imaš li ženu? - upita me.

- Nemam. Ne poznajem ni jednu ženu - rekoh plačnim glasom.

- Zašto plačeš? - upita.

- Zbog nečeg što mi pade na pamet - rekoh, pa uzeh nekoliko dinara i dadoh ih slugi moleći ga da bude provodadžija. Sluga se nasmija:

- Ona je zaljubljena u tebe više nego ti u nju. Njoj ne trebaju tkanine, već sve to čini zbog ljubavi prema tebi. Razgovaraj s njom o čemu god hoćeš, neće ti se opirati.

Djevojka vidje kako dajem novac slugi, te se vrati i sjede, a ja joj rekoh:

- Budi naklonjena svome robu i poslušaj ga što će ti reći.

Zatim počeh pričati o tome šta mi je na duši, a ona bijaše iznenađena time i reče mi:

- Ovaj sluga će ti donijeti moje pismo i postupi prema onome što će ti reći.

Djevojka ustade i ode, a ja predadoh trgovcima novac sa profitom. Međutim, pošto djevojka ode, ja počeh žaliti što nisam mogao ništa saznati o njoj. Te noći nisam mogao ni oka sklopiti. Nekoliko dana kasnije, dođe njen sluga koga lijepo primih i upitah za djevojku, a on mi reče da je bolesna.

- Objasni mi šta joj je? - pitao sam.

- Tu djevojku je odgojila gospođa Zubejda, žena Haruna ar-Rešida, i ona je jedna od njenih djevojaka. Molila je svoju gospođu da joj dopusti izlaske i ona joj je to dopustila, tako da je, zahvaljujući izlascima, postala upraviteljica. Potom je pričala gospodarici o tebi i molila je da je vjenča s tobom, ali joj je gospodarica rekla: "Ne pristajem dok ne vidim tog mladića. Ako ti bude sličan, udat ću te za njega." Sada želimo da te odvedemo u dvor. Ako uđeš u dvor, a da to niko ne primjeti, uspjet ćeš se oženiti njome, a ako te otkriju, glavu ćeš izgubiti. Šta veliš?

- Pristajem - rekoh. - Poći ću s tobom i podnijeti to o čemu govoriš.

- Večeras budi u džamiji koju je sagradila gospođa Zubejda na Tigrisu. Tu klanjaj i zanoći - nastavi sluga.

- S radošću i zadovoljstvom - rekoh.

Kada nastupi večer, pođoh u džamiju, klanjah u njoj i prenoćih, a čim svanu zora, pojaviše se dvojica slugu u čamcima noseći prazne sanduke koje unesoše u džamiju i odoše. Zapravo, jedan ostade i kada ga malo bolje pogledah, vidjeh da je to onaj što je posredovao između mene i djevojke. Nakon kratkog vremena, dođe i ona moja djevojka i čim priđe, ja skočih prema njoj i zagrlih je, a ona me poljubi i zaplaka. Porazgovarasmo izvjesno vrijeme, a onda me ona smjesti u sanduk koji zatvori nada mnom. Nisam ni osjetio kad se nađoh u halifinom dvoru. Donesoše mi odjeće koja je vrijedjela pedeset hiljada dirhema, a onda ugledah dvadeset prsatih robinja među kojima bijaše gospođa Zubejda koja se jedva kretala pod skupocjenom odjećom i nakitom. Pošto gospođa Zubejda priđe, robinje se rasporediše oko nje. Ja joj pristupili i poljubih tlo pred njom, a ona mi dade znak da sjednem. Zubejda me poče ispitivati ko sam i kojeg porijekla, a ja sam odgovarao na sve što je pitala. Gospođa se radovala, govoreći:

- Allaha mi, nisam uzalud odgajala ovu djevojku. Neka znaš da je djevojka kao naše dijete i ona je Božiji dar tebi.

Poljubih tlo pred njom radostan što ću se oženiti njome. Zatim mi gospođa naredi da kod nje ostanem deset dana. Ostadoh koliko je tražila ne vidjevši više svoju djevojku. Ručak i večeru su mi donosile neke druge. Nakon deset dana, gospođa Zubejda zatraži dopuštenje od svoga muža, zapovjednika pravovjernih, da uda svoju robinju. Halifa dozvoli i zapovijedi da joj se da deset hiljada dinara, te gospođa Zubejda posla po kadiju i svjedoke i vjenčasmo se. Onda napraviše slatkiše i druga divna jela koja razdijeliše po kućama. Veselje potraja deset dana. Nakon dvadeset dana, odvedoše djevojku u hamam, pa postaviše sofru s jelima među kojima bijaše i

zerbadža zašećerena, prelivena đulsijom i mošusom. Bijahu tu i razne vrste pečenih kokoški i drugih vrsta jela od kojih ti pamet staje. Bogami, ja navalih na sofru i nimalo ne oklijevajući počeh jesti zerbadžu dok se ne zasitih, pa obrisah ruke zaboravivši da ih operem.

Sjedio sam tako dok ne pade mrak i ne upališe se svijeće. Tada se pojaviše pjevačice s defovima dok su kitili mladu i darivali je zlatom. Obiđe ona tako cijeli dvor. Nakon toga je dovedoše k meni i svukoše je. Pošto ostadosmo sami u postelji, grlio sam je ne vjerujući da je moja. Ona, međutim, namirisa na mojoj ruci zerbadžu, te vrisnu tako da robinje sa svih strana pohrliše k njoj. Zadrhtah od straha, ne shvaćajući o čemu se radi.

- Šta je, sestro? - upitaše je djevojke.

- Vodite od mene ovog luđaka! Mislila sam da je pametan!

- Zašto misliš da sam lud? - upitah je.

- Luđače!- odgovori ona. - Zašto nisi oprao ruke kad si jeo zerbadžu? Allaha mi, neću te tako ludog!

Zatim dohvati bič što bijaše pored nje i poče me tući po leđima i zadnjici dok nisam svijest izgubio od silnih udaraca. Onda se obrati djevojkama:

- Uzmite ga i vodite upravitelju grada neka mu odsiječe ruku kojom je jeo zerbadžu, a nije oprao ruku.

- Nema moći ni sile nad Božijom silom! - rekoh kada sam čuo šta govori. - Zar ćete mi odsjeći ruku samo zato što sam njome jeo zerbadžu, a nisam je oprao?!

Onda je djevojke počeše umoljavati:

- Nemoj mu, sestro, za zlo uzeti ovaj put!

- Bogami, moram mu odsjeći neki dio tijela! - govorila je. Zatim ode i nije se pojavljivala deset dana. Nakon tih deset dana, dođe i reče mi:

- Bezobrazniče! Ja ću ti pokazati! Kako možeš jesti zerbadžu, a da ne opereš ruku!? - Zatim dozva djevojke, pa me svezaše, a moja žena uze oštru britvu i odsiječe mi palčeve na rukama i na nogama, kao što vidite, ljudi. Kada sam se onesvijestio, ona mi rane posu praškom, tako da mi krv prestade teći. Mislio sam: "Nikada više neću jesti zerbadžu, a da ne operem ruke četrdeset puta potašom, četrdeset puta sodom i četrdeset puta sapunom." Ona zatraži da se zakunem da neću jesti zerbadžu, a da ne operem ruke tako kako sam rekao. Čim ste donijeli zerbadžu, ja sam problijedio, misleći: "Evo onoga zbog čega su mi odsječeni palčevi na rukama i nogama!" Kada ste već navaljivali, rekoh sebi da moram uraditi onako kako sam se zakleo.

- Šta se zbivalo poslije toga? - upitaše ga prisutni.

- Pošto joj se zakleh, ženino srce malo omekša, te zaspasmo zajedno. Proživjesmo tako neko vrijeme, a onda mi žena reče:

- Žitelji halifinog dvora ne znaju što se dogodilo među nama, i u dvor nije ušao ni jedan stranac osim tebe. Ne bi ni ti ušao bez pomoći gospođe Zubejde.

Zatim mi dade pedeset hiljada dinara i reče:

- Uzmi ovaj novac, pa pođi da nam kupiš prostranu kuću.

Ja odoh i kupih jednu lijepu i veliku kuću, pa prenesoh sve njene dragocjenosti, bogatstvo, i sve platno u tu kupljenu kuću. Eto zašto su mi odsječeni palčevi!

Onda smo jeli i razišli se, a kasnije se zbilo sve to s grbavcem. To je cijela moja priča.

- To nije čudesnije od priče o grbavcu - reče car. - Naprotiv, priča o grbavcu je čudesnija. Moram vas sve povješati.

Onda istupi Židov, poljubi zemlju i reče:

- Čestiti care, ja ću ispričati priču čudesniju od one o grbavcu.

- Da čujemo! - složi se car.

- Nešto najčudnije - poče Židov - dogodilo mi se kao mladiću u Damasku. Tamo sam izučio zanat i radio. Dok sam jednoga dana radio, pojavi se preda mnom rob iz vladarske kuće, te pođoh s njim do kuće upravnika grada. Kada uđoh, vidjeh na jednom uzvišenju mramorni krevet obložen zlatom, a na njemu je bio mlad bolestan čovjek. Sjedoh pored mladićevog uzglavlja i pomolih se za njegovo zdravlje, a on mi je davao znake očima.

- Gospodaru moj - rekoh mu - pruži mi ruku.

Mladić izvuče lijevu ruku, što mene začudi, pa pomislih: "O, čuda Božijega! Ovaj mladić je lijep i iz ugledne je kuće, a nije odgojen! To je pravo čudo!" Potom mu opipah bilo, propisah mu lijekove i obilazio sam ga deset dana dok ne ozdravi i ode u hamam, te se okupa. Mene upravitelj bogato dariva i postavi me za glavnog ljekara bolnice u Damasku. Pođoh s mladićem u hamam koji zbog nas potpuno ispraznише. Sluga uđe u odjeći, a uze odjeću koja bijaše na mladiću. Kada se svuče, primjetih da mu je odsječena desna ruka i to mi teško pade. Čudio sam se i sažaljevao ga, a onda osmotrih njegovo tijelo i otkrih na njemu tragove udaraca bičem. To me također začudi. Dok sam posmatrao mladića, on mi reče:

- Veliki mudrače! Nemoj mi se čuditi. Kada izađem iz hamama, ispričat ću ti šta mi se dogodilo.

Pošto napustismo hamam i stigosmo kući, pojedosmo i odmorismo se, a onda mladić reče:

- Želiš li pogledati jednu odaju?

- Da - odgovorih.

Mladić naredi robovima da mu gore iznesu postelju, da ispeku piliće i da nam donesu voća. Robovi uradiše kako im je zapovijeđeno i donesoše nam voće koga se prihvatismo. Mladić je jeo lijevom rukom, pa mu rekoh:

- Ispričaj mi onu svoju priču.

- Poslušaj šta mi se dogodilo, veliki mudrače. Ja sam iz Mosula. Imao sam oca kome je umro babo ostavivši desetero muške djece, a moj otac bijaše najstariji među njima. Svi su odrasli i oženili se. Moj otac dobi mene, a devetero njegove braće nisu imali djece. Tako odrastoh među devet amidža koji su mi se silno radovali. Kada postadoh zreo čovjek, nađoh se s ocem u mosulskoj džamiji, a bijaše petak, i kada klanjasmo džumu, svi ljudi izađoše - samo moj otac i amidže ostadoše da sjede i razgovaraju o svjetskim čudima. Pošto spomenuše Kairo, jedan amidža reče kako putnici pričaju da na zemlji nema ljepšega grada od Kaira i njegova Nila. Najljepše što je rečeno o Kairu i njegovom Nilu jesu ova dva distiha:

Tako vam Boga, Nilu ćete kazati
Da mi Eufrat ne može žeđ utoliti.

O, srce moje, koliko si zidalo i gradilo,
A takve ljepote nigdje nisi sagradilo!

Zatim počeše opisivati Kairo i Nil. Kada završiše opise koje sam slušao, Kairo mi priraste za srce. Nakon razgovora, razidoše se svaki svojoj kući, a ja tu noć provedoh bez sna. Nisam mogao ni jesti ni piti. Nekoliko dana kasnije, amidže se spremiše za putovanje u Kairo i ja plačući počeh moliti da putujem s njima. Otac mi najzad spremi robu i pođoh s amidžama, ali im otac reče:

- Ne puštajte ga da ide u Kairo, već ga ostavite u Damasku da tamo proda svoju robu.

Zatim pođosmo. Oprostih se s ocem i napustismo Mosul. Putovali smo do Alepa u kome

odsjedosmo nekoliko dana, a onda nastavismo put do Damaska. Damask bijaše grad u zelenilu, na rijekama, s plodovima i mnoštvom ptica, nalik na Džennet sa svim vrstama voća. Odsjedosmo u jednome hanu u kome

ostadoše moje amidže dok ne prodadoše jednu, a kupiše drugu robu. Moju robu prodadoše tako da za dirhem dobih pet i dobitak me veoma obradova. Nakon toga, amidže me ostaviše i zaputiše se u Egipat, a ja se nastanih u odaji jednoga zdanja, lijepoga da se ni opisati ne može. Plaćao sam za stanovanje dva dinara mjesečno, uživao u jelima i pićima dok ne potroših sve što sam imao. Jednom sam sjedio pored kapije i ugledah djevojku kako mi prilazi u tako lijepoj odjeći kakvu ranije nisam vidio. Namignuh joj, a ona, ne oklijevajući, začas se nađe iza vrata. Zatvorih vrata radujući se što je ušla. Kad djevojka skinu zar, vidjeh da je prelijepa i odmah mi ljubav prema njoj planu u srcu. Ustanem i donesem sofru s najljepšim jelima, voćem i ostalim đakonijama. Jeli smo i zabavljali se, a onda smo pili dok se ne opismo, pa provedoh s njom divnu noć, sve do jutra. Poslije toga dadoh joj deset dinara, ali se ona zakle da neće uzeti novac, govoreći:

- Dragi moj, čekaj me za tri dana u vrijeme zalaska sunca. Tada ću ti doći. Pripremi nam za taj novac isto ovo što si sada pripremio.

Djevojka mi dade deset dinara, oprosti se sa mnom i ode, ali s njom ode i moja pamet. Kada minuse tri dana, djevojka se pojavi u odjeći protkanoj zlatom i s nakitom skupocjenijim od onog koji je ranije imala. Već sam bio pripremio za nju sve što treba prije nego što je došla, zatim se prihvatismo jela i pića i provedosmo noć do jutra, kao i obično. Nakon toga, ona mi dade deset dinara i obeća da će za tri dana opet doći. Ja pripremih sve, a nakon tri dana pojavi se djevojka u još ljepšoj odjeći i reče mi:

- Jesam li lijepa, gospodine?

- Jesi, bogami - odgovorih.

- Hoćeš li mi dozvoliti - upita ona - da dovedem djevojku ljepšu i mlađu od mene, pa da se igramo i veselimo s njom? Molila me je da pođe sa mnom i da provede noć s nama u zabavi. Dala mi je dvadeset dinara poručivši da kupim više hrane radi nje.

Potom djevojka ode, a četvrtog dana ja sve spremih kao i obično. Nakon zalaska sunca, pojavi se djevojka vodeći još jednu umotanu u zar. Uđosmo i sjedosmo, te ja, presretan, upalih svijeće i primih djevojke s velikom radošću. Zatim one ustadoše i skinuše se. Kada se nova djevojka otkri, njeno lice se pojavi nalik na pun mjesec. Ljepšu nisam vidio. Poslužih ih jelom i pićem, ali sam novoj djevojci stalno sipao pehar i pio s njom, tako da je prva djevojka potajno bila ljubomorna, pa reče:

- Allaha mi, ova djevojka je lijepa. Zar ona nije ljepša od mene?

- Jest, bogami - odgovorih.

- Htjela bih da spavaš s njom.

- S velikim zadovoljstvom - rekoh, a ona ustade, pripremi nam postelju, te ja odoh spavati s novom djevojkom sve do jutra.

Ujutro osjetih da mi je ruka umrljana krvlju, te progledah i vidjeh da je sunce već izašlo. Gurnuh djevojku, ali se njoj glava otkotrlja od tijela. Najprije pomislih da je neka šala. Zatim malo bolje razmislih, pa ustadoh, svukoh se i iskopah rupu usred odaje. Stavih djevojku u rupu i zatrpah je zemljom, a onda vratih mramor na njegovo mjesto. Najzad se obukoh, uzeh preostalu imovinu i pođoh vlasniku kuće kome platih stanarinu za godinu dana.

- Odoh ja svojim amidžama u Kairo - objasnih gazdi.

Potom otputovah u Kairo i nađoh se s amidžama koji mi se obradovaše i koji su već bili prodali svoju robu.

- Zašto si došao? - upitaše me.

- Poželio sam vas i plašio sam se da ne potrošim sav novac.

Ostadoh s njima godinu dana uživajući u Kairu i Nilu, te počeh grabiti novac koji mi je preostao i potroših ga na jelo i piće. Kada dođe vrijeme da amidže krenu, pobjegoh od njih, a oni pomisliše da sam prije njih pošao u Damask. Amidže otputovaše, a ja ostadoh u Kairu tri godine, trošeći dok ne potroših sav novac. Svake godine sam vlasniku one kuće slao kiriju, a kada minuše tri godine, bi mi nešto teško, jer mi je ostalo novaca još samo za godinu dana. Zato krenuh u Damask i smjetih se u onoj kući. Gazda mi se obradova, te ja uđoh u kuću i očistih je od krvi zaklane djevojke. Kada podigoh postelju, nađoh pod njom ogrlicu koja je bila na vratu te djevojke. Uzeh ogrlicu i tugovah jedno vrijeme razgledajući je. Ostao sam tu dva dana, a trećeg dana, odoh u hamam i promijeniti odjeću, tako da više nisam imao nimalo novaca. Pođem na pijacu i đavo mi poče prišaptavati kako će se sudbina ispuniti. Uzmem dijamantsku ogrlicu i ponesem je na pijacu, pa je pokažem jednom nakupcu koji me posadi pored sebe i počekasmo dok trg ne oživi, a onda prekupac uze ogrlicu i poče je krišom nuditi. Nisam ni slutio da će ogrlica dostići cijenu dvije hiljade dinara. Prekupac se vrati i reče mi da je ogrlica bakarna, strane izrade i da vrijedi hiljadu dirhema.

- Da - rekoh. - Napravljena je za jednu ženu u namjeri da joj se tako narugamo. Naslijedila ju je moja supruga, a sad bismo je htjeli prodati. Idi i uzmi hiljadu dirhema....

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

28. noć

Kada nastupi dvadeset i osma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je mladić rekao posredniku da uzme za ogrlicu hiljadu dirhema.

- Saslušavši me - pripovijedao je mladić - posrednik shvati da tu nisu čista posla, te odnese ogrlicu nadzorniku trga i dade mu je, a ovaj je ponese valiji i reče mu:

- Ova ogrlica mi je ukradena. Našli smo lopova prerušenog u trgovca.

Nisam stigao ni da se snađem, a oko mene se sjatiše stražari i povedoše me valiji. Kada me valija upita za ogrlicu, rekoh mu isto što sam rekao i posredniku, a on se nasmija:

- Ne govoriš istinu!

Ni sam ne znam kako, ali me stražari svukoše i počeše udarati kandžijom po cijelom tijelu, tako da me udarci prosto opališe.

- Da, ukrao sam je - rekoh, ali sam mislio: "Bolje je da kažem kako sam je ukrao, nego da je njezina vlasnica ubijena kod mene, jer će me zbog toga pogubiti."

Pošto priznah da sam ukrao ogrlicu, odsjekoše mi ruku i staviše na patrljak vrelo ulje, tako da izgubih svijest. Onda su me napajali dok ne dođoh k sebi, pa uzeh vlastitu ruku i pođoh kući, ali mi vlasnik reče:

- Pošto se to tako dogodilo, odlazi iz kuće i traži sebi drugo utočište. Optužen si za najteži grijeh.

- Strpite se dva- tri dana, dok ne nađem drugi stan - rekoh mu.

- Dobro - reče vlasnik i ode. Ja ostadoh skrhan misleći kako treba da se sa odsječenom rukom vratim svojoj porodici, premda taj što mi je odsjekao ruku nije znao da sam nevin. Možda će sami Allah učiniti nešto da se sve preokrene! Gorko sam plakao.

Pošto vlasnik kuće ode, ophrva me silna tuga. Bolovao sam dva dana, a trećeg dana, dok se još nisam bio pribrao, pojavi se vlasnik kuće sa žandarima i nadzornikom trga koji je tvrdio da sam ukrao ogrlicu. Izađoh pred njih i upitah:

- Šta se dogodilo?

Ne oklijevajući, oni mi svezaše ruke, staviše mi lanac na vrat rekavši da ogrlica koju sam imao pripada upravitelju Damaska, njegovom veziru i sudiji. Rekoše da je ogrlica nestala iz upraviteljeve kuće prije tri godine, a zajedno s njom i kćer upraviteljeva.

Kada sam to čuo, koljena mi zaklecaše i pomislih: "Sigurno će me ubiti! Allaha mi, moram ispričati upravitelju cijelu priču, pa ako hoće neka me ubije, a ako hoće - neka mi oprosti."

Pošto dođosmo valiji, izvedoše me pred njega i kad me vidje, on upita:

- Je li to taj što je ukrao ogrlicu i došao da je proda? Nepravedno ste mu odsjekli ruku!

On naredi da uhapse nadzornika trga kome zaprijeti:

- Nadoknadi mu gubitak ruke, inače ću te objesiti i cijelu ti imovinu zaplijeniti.

Zatim dozva stražare koji zgrabiše nadzornika i odvukoše ga. Ostadosmo samo ja i upravitelj grada, pošto mi prethodno, uz njegovo dopuštenje, skinuše okov s vrata i odvezaše mi ruke. Zatim me upravitelj pogleda i reče:

- Pravo mi kaži, sinko, kako je dospjela do tebe ova ogrlica.

- Gospodine moj - odgovorih mu - reći ću ti istinu.

Zatim mu ispričah šta mi se dogodilo s prvom djevojkom i kako mi je došla druga djevojka koju je ona prva zaklala zbog ljubomore. Sve mu potanko ispričah, a pošto me on sasluša, zaklima glavom, pokri lice mahramom i otplaka, pa mi se obrati:

- Sinko, prva djevojka je moja kćer nad kojom sam bdio, a kada je odrasla poslao sam je u Kairo njenom amidžiću. Amidžić joj umre i ona se meni vrati, ali od stanovnika Kaira bijaše se naučila raspusnom životu, tako da je i tebi dolazila četiri puta, a onda ti je dovela i mlađu sestru. Od iste su majke i bile su odane jedna drugoj. I kada se starijoj dogodilo to što se dogodilo, ona se povjeri sestri koja zatraži od mene novac da pođe s njom. Međutim, vratila se sama. Pitao sam je za sestru, a ona zaplaka i reče mi:

- Ne znam ništa o njoj.

Ipak ona povjeri majci sve, pa i to kako je zaklala vlastitu sestru, a majka meni povjeri tajnu neutješno plačući i govoreći:

- Allaha mi, plakat ću za njom do smrti.

Tvoje riječi su istinite, sinko, i ja sam to znao prije nego što si mi rekao. Vidiš, sinko, šta se dogodilo, a ja bih ipak htio da se ne opireš onome što ću ti reći. Želim da te oženim svojom najmlađom kćerkom. Ona nije njihova sestra po majci, a djevica je. Neću uzeti od tebe mehr, već ću vam sam dati izdržavanje i bit ćeš mi kao sin.

- Bit će kako želiš, gospodine - odgovorih. - Kako sam ja to zaslužio!?

Upravitelj posla pismo u Mosul i donesoše mi imovinu koju mi je zavještao otac, tako da i danas živim u izobilju.

Čudeći se svemu tome, nastavi Židov, ostadoh kod mladića tri dana. On mi dade veliku sumu novca, te pođoh od njega i dospjeh u ovaj vaš grad. Život mi ovdje bijaše ugodan, ali mi se desi to s grbavcem.

Kineski car tada reče:

- To nije čudesnije od priče o grbavcu. Moram vas sve objesiti, naročito krojača od koga je sva nevolja potekla. Sad ti, krojaču - dodade car - ispričaj mi nešto čudesnije od priče o grbavcu, pa ću vas pomilovati.

PRIČA O BAGDADSKOM BERBERU

Krojač istupi i reče:

- Presvijetli care, ono što se meni dogodilo čudesnije je od svega rečenog. Prije nego što sam naišao na grbavca bio sam prije podne na gozbi jednoga svog prijatelja gdje se okupiše predstavnici esnafa: krojačkog, tekstilnog, stolarskog i drugih. Kad zađe sunce, donesoše nam hranu, a onda se pojavi i domaćin u pratnji nepoznatog divnog mladića iz Bagdada. Mladić bijaše prekrasno odjeven i prelijep, ali je bio hrom. Kada uđe i pozdravi nas, mi svi ustadosmo prema njemu i on htjede da sjedne, ali u tom času ugleda među nama jednog brijača i ne htjede sjesti, već se spremi da nas napusti. Međutim, domaćin i mi spriječismo ga insistirajući da ostane. Domaćin ga je preklinjao:

- Zašto si ulazio kad hoćeš odmah izaći?

- Tako ti Allaha, domaćine, nemoj mi se ni u čemu suprotstavljati. Razlog zašto hoću da odem je ovaj berber što ovdje sjedi.

Čuvši to, domaćin se čudom začudi:

- Kako jedan mladić iz Bagdada može zazirati od ovog berbera?!

Mi se onda svi obratismo mladiću:

- Ispričaj nam zašto se ljutiš na ovog berbera.

- Prijatelji - poče mladić - s ovim berberom dogodila mi se čudna stvar u Bagdadu, mome zavičaju. On je uzrok mojoj hromosti i slomljenoj nozi. Zakleo sam se da neću sjediti s njim, niti ću boraviti u gradu u kome on boravi. Zato sam napustio Bagdad i nastanio se u ovome gradu. Ni ovu noć neću ovdje provesti, nego ću otputovati.

- Tako ti Boga - zamolismo ga - ispričaj nam šta ti se dogodilo s njim.

Dok smo mi molili mladića, berber je mijenjao boju lica, a onda mladić reče:

- Dobri ljudi, moj otac je bio jedan od velikih bagdadskih trgovaca. Bog mu nije dao djece osim mene. Kada sam odrastao i postao zreo čovjek, otac mi umre i ostavi mi u nasljedstvo imovinu i sluge, tako da se počeh gizdati i jesti najljepša jela, a uzvišeni Allah mi omrznu žene. Jednoga dana šetao sam bagdadskim ulicama, kad mi se na putu ispriječi grupa žena, tako da sam pobjegao u sokak i sklonih se na jednu klupu na kraju toga sokaka. Tek što sam sjeo na klupu, otvori se prozor koji se nalazio prekoputa mene i na njemu se pojavi djevojka nalik na pun mjesec. Takvu u svome životu nisam vidio. Zalijevala je cvijeće na prozoru okrećući se lijevo-desno. Zatim zatvori

prozor i izgubi mi se iz vida, ali u mome srcu planu žar i misao se uznemiri, te se ja od ženomrzca preobrazili u njihovog poklonika. Zbog silne strasti ostao sam sjediti na tome mjestu do sunčevog zalaska, zaboravivši na ovaj svijet. Neočekivano se pojavi gradski kadija na konju. Ispred njega su išli robovi, a iza njega sluga. Kadija sjaha i uđe u kuću iz koje je gledala ona djevojka i tako sam shvatio da je to njen otac. Poslije toga, odoh kući utučen i padoh u postelju neraspoložen, a onda mi uđoše robinje i posjedaše oko mene ne znajući šta mi je. Nisam im govorio ni riječi, tako da se one sažališe na me. Kako je bolest uzimala maha, ljudi su me posjećivali a jednom uđe i neka starica. Čim me pogleda, bi joj jasno o čemu se radi. Ona sjede pored mog uzglavlja tješeći me:

- Reci mi, sinko, šta ti je.

Sve joj ispričah, a starica nastavi:

- To je, sinko, kćer bagdadskog kadije i ona je pod ključem. Mjesto na kome si je vidio je njena soba, a otac joj ima veliku odaju u donjem dijelu. Jedinica je, često odlazim kod njih i moguće je doći do djevojke samo preko mene. Budi priseban.

Ja se ponadah i osokolih kada saslušah njene riječi, a moja porodica se obradova, jer toga jutra bijah živnuo, pun nade i zdrav. Starica ode, a kada se vrati, vidim da je promijenila boju lica. Ona mi reče:

- Ne pitaj, sinko, šta mi se dogodilo kod nje kada sam joj to kazala! "Ako ne prekineš s tim glupostima, stara vještice", reče mi, "učinit ću s tobom ono što zaslužuješ!" Moram joj otići još jedanput.

Kada sam to čuo, bio sam bolesniji nego ranije. Nekoliko dana kasnije, dođe starica i reče:

- Hoću da mi daš muštuluk, sinko.

Meni se duša vrati u tijelo nakon tih riječi, pa rekoh:

- Dat ću ti sve što hoćeš.

- Jučer sam bila kod one djevojke i kad je vidjela da mi je srce slomljeno i da sam suznih očiju, reče mi:

- Zbog čega ti je tako teško na srcu, teto?

- Kćeri moja i gospodarice - rekoh jadajući se - jučer sam ti došla od mladića koji te voli i koji će umrijeti zbog tebe.

- Odakle je mladić o kome govoriš? - upita me raznježeno.

- To je moje čedo i plod srca moga - rekoh. - Vidio te je na prozoru prije nekoliko dana dok si zalijevala cvijeće. Čim je vidio tvoje lice, šenuo je zbog

ljubavi prema tebi. Kada sam mu prvi put prenijela šta si mi rekla, razbolio se još više i pao je u postelju. Sada je napola mrtav.

- Zar sve to zbog mene? - začudi se ona problijedevši.

- Da, tako mi Boga - odgovorih joj. - Šta zapovijedaš?

- Idi i prenesi mu moj pozdrav - reče djevojka. - Reci mu da je meni teže nego njemu. U petak, prije džume namaza neka dođe ovamo, a ja ću reći da mu otvore vrata, da ga puste k meni. Provest ću s njim jedno vrijeme, pa će on otići prije nego što mi se otac vrati sa džume.

Kada čuh staričine riječi, nestade bola koji sam trpio. Srce mi se razgali, pa je darovah odijelom sa sebe, te starica ode rekakvši:

- Smiri svoje srce.

- Ne osjećam više nikakvu patnju - rekoh joj dok su se svi radovali mome oporavku.

Izdeverah nekako do petka, kad mi dođe starica i upita me kako se osjećam.

- Dobro i zdravo - odgovorih, zatim se obukoh i namirisah, pa stadoh čekati da ljudi pođu na džumu da bih ja mogao poći djevojci.

- Imaš previše vremena - reče starica. - Trebalo bi da pođeš u hamam i da se ošišaš ne samo zbog bolesti, već bi inače bilo dobro da to učiniš.

- To je pravilno razmišljanje. Najprije ću obrijati glavu.

Zatim odoh u hamam i poslah po berbera da mi obrije glavu. Velim, naime, jednome slugi:

- Pođi na trg i dovedi mi pametnog berbera, koji malo priča, da me ne zaboli glava od njegovog brbljanja.

Dječak ode i dovede ovoga starinu koji uđe i pozdravi me, a kada otpozdravih, starac reče:

- Neka Allah otjera od tebe svaku brigu, jad i bijedu!

- Neka te Allah usliši - odgovorih.

- Raduj se, gospodine, što ti se zdravlje vratilo. Želiš li da ti skratim kosu i pustim krv. Ibn Abbas je rekao: "Ko skrati kosu petkom Allah će od njega odagnati sedamdeset belaja." Prenosi se da je također rekao: "Ko petkom stavlja pijavice bit će pošteđen gubitka vida i mnoštva bolesti."

- Okani se tih besposlica - velim mu ja - nego se diži i odmah mi obrij glavu. Bolestan sam.

On ustade, posegnu rukom, pa izvadi mahramu i kada je otvori, u njoj se ukaza astrolab

sa sedam posrebrenih diskova. Berber ga donese nasred kuće, podiže glavu prema sunčevim zracima i zagleda se, a onda reče:

- Ovaj naš današnji dan, petak, je deseti safer, godine sedam stotina šezdeset i treće hidžretske. Prema matematičkim proračunima, Mars je na sedam stepeni i šest minuta i susrest će se s Merkurom, što upućuje na to da je brijanje veoma preporučeno, a to mi govori da se želiš susresti s nekom osobom koja je vrlo sretna, ali će se nakon toga dogoditi nešto o čemu ti neću govoriti.

- Tako mi Allaha - rekoh mu - popeo si mi se na vrh glave i dušu mi satireš! Zlo mi slutiš, a tražio sam te samo zato da mi glavu obriješ. Hajde, obrij me i ne brbljaj.

- Kada bi znao o čemu se radi - reče berber - tražio bi dodatna objašnjenja. Savjetujem ti da danas postupaš prema onome što ti nalaže horoskop. Trebalo bi da se Bogu zahvaljuješ i da mi se ne suprotstavljaš, jer ja sam ti dobar savjetnik i prijatelj. Želim da te služim cijelu godinu dana, pa da me nagradiš onako kako mi pripada, ali neću plaće.

Saslušavši njegove riječi, rekoh:

- Ti si danas moj dželat, izvan svake sumnje...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

29. noć

Kada nastupi dvadeset i deveta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je mladić rekao berberu da je on danas njegov dželat, a ovaj mu je odgovorio:

- Gospodaru moj, upravo mene nazivaju Šutljivcem zato što malo govorim, za razliku od svoje braće, jer moj najstariji brat zove se al-Bakbuk, drugi al-Hedar, treći al-Bakbak, četvrti al-Kuzulasvani, peti al-Ašar, šesti Šekaik, sedmi je as-Samit, i to sam ja.{88}

Pošto je berber sve više govorio, učini mi se da će mi čir proraditi, te rekoh slugi:

- Daj mu četvrt dinara i pusti ga neka ide od mene, za ime Boga! Nije potrebno da brijem glavu.

- Šta to govoriš, gospodaru? - reče berber čuvši moje obraćanje slugi. - Neću uzeti od tebe nagradu dok te ne uslužim, a moram te uslužiti, moram ti biti na raspolaganju. Ne pada mi na pamet da ti uzimam novac. Ako ti ne znaš moju vrijednost, ja znam tvoju. Tvoj otac, Bog mu se smilovao, bijaše dobar prema nama, jer je bio plemenit. Bogme, jednog blagoslovljenog dana

kao što je ovaj današnji, tvoj otac posla po mene, te ja dođoh a kod njega bijaše grupa prijatelja, i on mi reče: "Pusti mi krv!" Ja uzeh zvjezdomjer, izmjerim mu visinu i utvrdim da je nepovoljan čas za puštanje krvi. Saopćim mu to, te me on posluša i strpi se dok ne dođe pogodan čas u kome mu pustih krv. Nije se suprotstavljao, nego mi zahvali, a zahvališe mi i svi prisutni. Tvoj otac mi dade stotinu dinara za puštanje krvi.

Tada rekoh berberu:

- Ne dao Allah milost mome ocu zato što je poznavao takvoga kao što si ti!

- Nema boga osim Allaha i Muhammed je Božiji poslanik! - nasmija se berber. - Slava Onome koji sve mijenja, a sam se ne mijenja! Mislio sam da si razuman, a ti pričaš koješta zbog bolesti. Allah je kazao u cijenjenoj Knjizi: "Onima koji srdžbu savlađuju i ljudima praštaju, sigurno će biti oprošteno". Ne znam zašto srljaš, a neka znaš da tvoj otac nije činio ništa bez savjeta sa mnom. Rečeno je: "Ko traži savjeta, on je siguran." Nećeš naći boljeg od mene a da se razumije u te stvari. Stojim na nogama služeći te, i ti nisi meni dodijao. Ja imam strpljenja prema tebi zbog toga što je tvoj otac bio dobar prema meni.

- Tako mi Boga - rekoh mu - suviše si se raspričao, i baš nikako da začepiš! Želim samo da mi obriješ glavu i da ideš od mene!

Bio sam bijesan i htio sam ustati, ali mi on pokvasi glavu i reče:

- Razumijem da sam ti dosadio i ne zamjeram ti. Još si nezreo i do jučer si bio dječak koga sam nosio na ramenima i vodio u mekteb.

- Tako ti Allaha, brate - rekoh mu - odlazi od mene da ja obavim svoj posao, a ti idi svojim putem!

Pocijepah odijelo otimajući se. Kada berber vidje šta sam učinio, uze britvu i poče je oštriti tako dugo da mi duša htjede izaći. Onda priđe mojoj glavi i obrija jedan dio, pa podiže ruku i reče:

- Gospodine moj, žurba je đavolji posao! - Onda izgovori stihove:

Zastani i ne hitaj kud srce te vuče,
Milostiv budi jer milosti se ljudi uče.

Nad svakom rukom Božija ruka stoji,
Svaki silnik drugog silnika se boji.

Zatim reče:

- Gospodine, ja mislim da ne znaš moju vrijednost. Moja ruka spušta se na glave careva, emira, vezira, sudija i velikodostojnika, kao da je baš o meni pjesnik rekao:

Zanati su nalik jednoj ogrlici,
A brijač je dragulj u toj bisernici:

Nad svim mudrima se uzvisio,
Carske glave je pod ruku stavio.

- Okani se onoga što te se ne tiče - rekoh. - Dušu i srce si mi uznemirio!

- Čini mi se da žuriš - dočeka me berber.

- Da, da, da! - povikah, ali on nastavi:

- Smiri se! Žurba je đavolji posao. Ona donosi kajanje i grijeh. Muhammed, Bog mu se smilovao i spasio ga, rekao je: "Najbolji je posao koji se radi lagahno". Allaha mi, ti si meni sumnjiv. Volio bih da mi kažeš zašto žuriš. Možda zbog nečega dobrog, ali se plašim da je zbog nečega drugog. Ima još tri sahata do džume!

Onda se berber malo ljutnu, odbaci britvu pa uze astrolab i pođe prema suncu. Stajao je tako jedno vrijeme, pa se vrati i reče mi:

- Do molitve je ostalo tri sahata, ni više ni manje.

- Allaha ti, ušuti! Već si mi jetru rasturio! - povikah, a on uze britvu i poče je oštriti kao prvi put. Obrija mi još jedan dio glave, pa reče:

- Zabrinut sam zbog tvoje žurbe. Najbolje bi bilo da mi kažeš zašto žuriš, jer ti znaš da tvoj babo ništa nije preduzimao a da se ne posavjetuje sa mnom.

Shvativši da mi od njega nema spasa, pomislih: "Već je vrijeme da pođem k njoj!" Onda rekoh berberu:

- Skrati! Okani se priče i lupetanja! Idem na gozbu jednom prijatelju.

Kada ću da spomenuh riječ "gozba", berber reče:

- Tvoj dan je blagoslovljen za mene! Jučer sam pozvao grupu prijatelja, a zaboravio sam da im pripremim nešto za jelo. Ovog časa sjetio sam se toga. Obrukat ću se pred njima!

- Ne brini zbog toga - rekoh mu. - Pošto već znaš da ću danas ići na gozbu, dajem ti sve jelo i piće koje imam u svojoj kući ako mi brzo završiš ovaj posao.

- Bog ti dobro dao - odgovori berber. - Opiši mi šta imaš za moje goste, da znam.

- Imam pet vrsta jela, četiri pečene kokoši i pečeno janje.

- Donesi mi da vidim!

Ja mu sve donesoh i kada vidje jela, berber reče:

- Nedostaju pića!

- Imam i piće.

- Donesi.

Pošto donesoh piće, on reče:

- O, kako si dobar! Kako imaš plemenitu dušu! Ali nedostaju još tamjan i mirisi.

Donesoh kutijicu s alojom, ambrom i mošusom koji su vrijedili pedeset dinara. Vrijeme je

već bilo na izmaku, kao i moje strpljenje, te rekoh berberu:

- Uzmi to i obrij mi cijelu glavu, zaklinjem te životom Muhammeda, Bog mu se smilovao i spasio ga!

- Neću uzeti dok ne vidim šta sve ima u njoj.

Naredih slugi da mu otvori kutiju, a berber odloži zvjezdomjer, te sjede na tlo preturajući mirise i anduze u kutiji, dok je meni duša izlazila od muke. Onda mi opet priđe, uze britvu, obrija mi dio glave i reče:

- Bogami, ne znam, sinko, da li da zahvalim tebi ili tvome ocu, jer je cijela moja današnja gozba tvoja zasluga i dobročinstvo. Nemam nikoga ko tako nešto zaslužuje. Kod mene će biti Zejtun hamamdžija, Salih žitar, Ukul prodavač boba, Ikriša bakalin, Hamid smetljar. Svaki od njih ima neku svoju igru koju igra i stihove koje recitira. Najbolje kod njih je to što kao ni ovaj tvoj sluga i rob ne znaju da mnogo pričaju i brbljaju. Hamamdžija pjeva: "Ako k njoj ne odem, ona će mojoj kući doći." Smetljar je krasan i zabavan, mnogo igra i recitira: "Moja žena još i sada drži hljeb u sanduku." Svi su moji prijatelji fini da finiji ne mogu biti. Ali, nije isto pričati što i vidjeti. Ako se odlučiš da dođeš, bit će ljepše i tebi i nama. Nemoj ići svojim prijateljima kojima se, kako reče, spremaš poći. Još imaš posljedica bolesti. Uostalom, možda ideš ljudima koji mnogo pričaju o onome što ih se ne tiče. Možda među njima ima nekakav brbljavac, a ti se još oporavljaš od bolesti.

- Učinit ću to jednog drugog dana, ako Bog da - rekoh mu.

- Moj zadatak je da te dovedem svojim prijateljima - navaljivao je - da se ugodno družiš s njima i da se naslađuješ njihovom dobrotom, kao što reče pjesnik:

Ako možeš, ne odgađaj slasti,

Jer sudba će na te brzo pasti!

Iako bijesan, nasmijah se:

- Završi ti posao, a ja ću s Božijom pomoći svojim putem. Ti idi svojim prijateljima koji čekaju da dođeš.

- Ali ja ne tražim ništa drugo nego da te upoznam s tim ljudima. To su ljudi koji nisu nimalo nametljivi. Kada bi ih vidio samo jednom, ostavio bi sve svoje prijatelje.

- Neka te Allah usreći njima! Jednog dana ću ih svakako pozvati k sebi.

- Ako baš hoćeš tako i više voliš da danas budeš na zabavi sa svojim prijateljima, onda se malo strpi da sve ove đakonije kojima si me počastio odnesem svojim prijateljima da jedu, piju i da ne čekaju mene. Poslije toga ću se vratiti i poći ću s tobom tvojim prijateljima, jer između mene i mojih prijatelja nema nečega šta bi me sprječavalo da ih ostavim i odmah pođem s tobom kamo god ti kreneš.

- Nema sile ni moći nad Allahovom moći! Idi ti svojim prijateljima i veseli se s njima, a mene pusti da idem svojim prijateljima i da provedem dan s njima, jer već čekaju da dođem.

- Neću te pustiti da ideš sam - reče berber.

- Tamo gdje ja idem ne može ući niko osim mene.

- Mislim da se ti danas sastaješ sa ženom, inače bi me poveo. Ja imam pravo više nego bilo ko da ti pomognem u onome što želiš. Bojim se da ne odeš nekoj strankinji pa ćeš dušu izgubiti. U gradu Bagdadu niko ne smije tako nešto činiti, naročito u ovakvome danu, a bagdadski valija je strog i autoritativan.

- Teško tebi, opaka starino! - povikah - Kakvim me to riječima obasipaš!

Berber je nakon toga šutio duže vrijeme. Shvatio sam da je vrijeme džume blizu, hutba[89] je već otpočela. Kada mi berber najzad obrija glavu, rekoh mu:

- Nosi sada svojim prijateljima ovu hranu i piće, a ja ću sačekati da se vratiš i pođeš sa mnom.

Uporno sam ga pokušavao prevariti ne bi li otišao.

- Ti hoćeš da me prevariš i da pođeš sam - reče. - Uvalit ćeš se u nevolju iz koje ti nema spasa. Zaklinjem te Allahom da ne ideš dok se ne vratim i pođem s tobom da bih saznao kako će se to s tobom svršiti.

- Dobro, ali nemoj ostati dugo.

Berber uze hranu, piće i ostalo što sam mu dao i ode od mene. Predade to hamalu poslavši ga svojoj kući i sakri se u jednome sokaku. Ja ustadoh istoga časa, dok su mujezini na munarama već oglašavali vrijeme namaza. Obukoh se i pođoh sam do onog sokaka. Zastadoh pored kuće u kojoj sam vidio djevojku, kad ugledah iza sebe berbera. Zatekoh otvorenu kapiju i uđoh, ali se domaćin u međuvremenu vrati iz džamije, uđe u kuću i zaključa vrata. Pomislih: "Kako li je taj đavo saznao gdje sam?" Toga časa dogodi se da me Allah htjede lišiti svoje zaštite. Naime, jedna robinja nešto pogriješi, a gazda je udari tako da robinja viknu i uđe jedan rob da je izbavi. Domaćin istuče i roba, tako da i on poče vikati. Berber pomisli da mene tuče, pa poče vikati kidajući odjeću na sebi i posipajući se prašinom po glavi. Vapio je i dozivao upomoć. Ljudi se okupiše oko njega, a on je i dalje vikao: "Ubiše mi gospodara u kadijinoj kući!" Onda odjuri mojoj kući zapomažući, praćen gomilom, te obavijesti moju rodbinu i poslugu. Nisam stigao ni da se snađem, kad se oni pojaviše vičući:

- Avaj, gospodaru naš!

Predvodio ih je berber u pocijepanoj odjeći, s pratnjom koja je neprestano vikala. Prije svih, on je zapomagao, dok su ostali vikali:

- Jao, ubit će ga!

Najzad priđoše kući u kojoj sam bio i kada kadija sve to ču, shvati da se radi o ozbiljnoj stvari, te on ustade, otvori kapiju i ugleda poveliku grupu ljudi. Zbunjeni kadija upita:

- O čemu se radi, ljudi?

- Ubio si nam gospodara - rekoše moje sluge.

- A šta je to, ljudi, učinio vaš gospodar da bih ga ja ubio?

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

30. noć

Kada nastupi trideseta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je kadija upitao sluge:

- A šta je to učinio vaš gospodar da bih ga ja ubio i šta će pred vama ovaj berber?

Berber odgovori:

- Ti si ga maločas tukao kandžijom i ja sam čuo kako viče.

- A šta je učinio da bih ga tukao? - upita kadija. - Ko ga je uveo u moju kuću, odakle je došao i kamo namjerava?

- Ne budi zločasti starac! - reče mu berber. - Ja sve znam! Znam zašto je ušao u kuću i ostalo. Tvoja kćer ga voli i on voli nju. Saznao si da ti je ušao u kuću i naredio si posluzi da ga tuku. Tako mi Allaha, presudit će halifa ako ne pustiš našega gospodina da ga vodi njegova porodica. Ne prisiljavaj me da sam uđem i izvedem ga. Brzo ga izvedi!

Kadija zanijemi od stida pred ljudima, a onda se obrati berberu:

- Ako istinu govoriš, uđi ti i izvedi ga.

Berber poskoči i uđe u kuću, a kada ga ja vidjeh kako ulazi, htjedoh pobjeći, ali nisam imao izlaza. Međutim, u sobi u kojoj sam se nalazio ugledah nekakav veliki sanduk, te uđoh u njega i zatvorih poklopac. Dah sam bio zaustavio. Berber se brzo nađe u sobi i pogleda pravo na moju stranu. Osvrtao se, naime, lijevo i desno, i kako ne vidje ništa osim sanduka u kome sam bio, on ga ponese na glavi. Kad to učini, meni pamet stade, ali on ubrza korak. Uvidjevši da me neće ostaviti, ja otvorih sanduk, iskočih iz njega i bacih se na tlo tako da slomih nogu. Taman što sam stigao do vrata, kad ugledah gomilu ljudi. U životu nisam vidio gužvu kao toga dana. Počeh bacati novac ljudima da se njime zabave i oni se sjatiše oko novca, a ja se dadoh u bijeg bagdadskim sokacima. Međutim, berber me je slijedio i gdje god bih ja ulazio on je bio za mnom. Vikao je:

- Htjeli su zlo nanijeti mome gospodaru! Hvala Allahu koji mi omogući da ih pobijedim i koji moga gospodina od njih izbavi. Stalno si žurio i nesmotren bio, gospodine, dok nisi sam sebi to priredio. Da te Allah nije poslao k meni, ne bi se izbavio od nevolje u koju si se uvalio. Možda bi te čak gurnuli u nevolju iz koje se nikada ne bi izvukao. Moli Boga da me poživi zbog tebe dok te ne izbavim. Allaha mi, upropastio si me svojom nesmotrenošću. Htio si da ideš sam, ali ne treba ti zamjeriti na neznanju, jer si još nezreo.

- Zar ti nije dosta što se već dogodilo zbog tebe, pa još trčiš za mnom po trgovima!

Poželio sam da umrem zbog toga što me on spašava, ali nije bilo smrti da me izbavi. U silnome bijesu, bježao sam od njega i uskočio u jedan dućan nasred trga čijeg vlasnika zamolih da me oslobodi berbera. On ne pusti berbera k meni, te ja sjedoh u magazu razmišljajući: "Nikako se ne mogu otarasiti toga berbera! Bit će uz mene danju i noću. Nemam snage ni lik da mu vidim." Poslah odmah po svjedoke i napisah oporuku svojoj porodici. Razdijelih novac, odredih izvršitelja i naredih mu da proda kuću i njive. Dadoh mu testament i za odrasle i za male, i istog časa pođoh na put da bih se

spasio te nesreće. Tako sam stigao u vaš grad, nastanio se u njemu i proživio izvjesno vrijeme. Kada ste me pozvali i ja došao k vama, vidjeh ovoga odvratnog nesretnika na počasnome mjestu kod vas. Kako da se smirim i kako da mi bude ugodno s ovim koji mi je sve to priredio i zbog koga sam nogu slomio?!

Mladić odbi da sjedne. Kada mi saslušasmo šta mu se dogodilo s berberom, obratismo se berberu:

- Je li istina što o tebi priča ovaj mladić?

- Allaha mi, sve sam to učinio svjesno - odgovori berber. - Da nisam tako postupio, sigurno bi stradao. Jedino sam ga ja spasio i Bog je htio da mu zbog mene strada noga, a ne duša. Da sam mnogo pričao, ne bih mu učinio ništa dobro, ali, evo, ispričat ću vam šta se meni dogodilo da biste povjerovali kako malo pričam i kako nisam brbljiviji od svoje braće.

Bijah u Bagdadu u vrijeme halife i zapovjednika pravovjernih al-Muntesira Billaha{90} koji je volio siromahe i uboge, družio se s učenima i pravim vjernicima. Jednoga dana, on se rasrdi na deseterecu ljudi i naredi upravitelju Bagdada da mu ih privede čamcem. Ja sam ih ugledao i pomislio: "Čini mi se da su se ovi okupili samo zato da bi proveli dan u čamcu jedući i pijući. S njima se neće gostiti niko drugi nego ja." Ustanem pa siđem u čamac i izmiješam se s njima. Kada pređoše na drugu stranu, dođoše upraviteljevi stražari s lancima koje im svezaše oko vratova, ali i meni staviše jedan lanac. Sve se to dogodilo, ljudi, zbog moje čestitosti i šutljivosti, jer nisam htio govoriti. Oni nas, dakle, povezaše u lance i dovedoše pred al-Muntesira, zapovjednika pravovjernih, koji naredi da se smakne deset ljudi. Dželat odrubi deset glava i ostadoh samo ja. Kada vidje mene, halifa upita dželata:

- Zašto ne pogubiš svih deset?

- Pogubio sam svih deset - odgovori dželat.

- Mislim da si ih pogubio samo devet, a ovaj preda mnom je deseti.

- Tako mi tvoje milosti, deset ih je.

- Prebrojte ih - reče halifa.

Prebrajaše pogubljene i utvrdiše da ih je deset. Halifa me pogleda i upita:

- Šta te je natjeralo da šutiš u ovakvom času? Kako si se našao s prijestupnicima?

Saslušavši riječi zapovjednika pravovjernih, odgovorih:

- Znaj, zapovjedniče pravovjernih, da sam ja jedan šutljivi starac i da sam veoma mudar. Što se tiče moje promišljenosti, razboritosti i nebrbljivosti, one su beskrajne. Po zanimanju sam berber. Jučer ujutro ugledao sam ovu

desetericu koji se bijahu uputili na čamcu, pa sam se pomiješao s njima misleći da su na nekoj gozbi. Međutim, nedugo poslije toga pokaza se da su oni prijestupnici, jer dođoše stražari, staviše im lance i okove, ali i moj vrat okovaše. Zbog hrabrosti i čestitosti ja sam šutio ni riječi ne govoreći, a šutnja u takvom trenutku nije ništa nego hrabrost. Tako nas dovedoše pred tebe i ti naredi da se pogubi deset ljudi. Pred dželatom ostadoh samo ja, a nisam vam se ni predstavio. Moje ponašanje nije ništa drugo do velika hrabrost koja me je nagnala da s njima podijelim smrt. Inače, ja tako cijelog života samo dobro činim.

Kada me halifa sasluša i shvati da sam hrabar i šutljiv, da ne pričam mnogo kako tvrdi ovaj mladić koga sam spasio belaja, on reče:

- Da li su tvojih šestero braće kao i ti mudri i šutljivi?

- Ne živjeli i ne bilo ih ako su nalik na me! Uvrijedio si me, zapovjedniče pravovjernih, jer nije trebalo da me upoređuješ s mojom braćom, pošto su oni brbljivi i nedovoljno hrabri. Svaki od njih ima neku mahanu: jedan je hrom, drugi ćorav, treći kljast, četvrti je slijep, peti je bez ušiju i nosa, šesti bez usana, sedmi je razrok. Nemoj misliti, zapovjedniče pravovjernih, da sam brbljiv. Moram ti objasniti da sam ja hrabriji od braće. Svakom od njih zbio se neki događaj zbog koga je postao nakazan. Ako želiš, ja ću ti to ispričati, zapovjedniče pravovjernih.

Prvi moj brat, koji je hrom, bijaše po zanimanju krojač u Bagdadu. Šivao je u jednome dućanu koji je iznajmio od nekog bogatog čovjeka. U donjem dijelu kuće nalazio se mlin. Dok je moj hromi brat jednom sjedio u dućanu šijući, podiže glavu i ugleda ženu nalik na pun mjesec što šija na kućnome prozoru. Posmatrala je ljude. Pošto je brat ugleda, odmah mu pade na srce i cijeloga toga dana posmatrao je nju zanemarivši krojački posao od jutra do večeri. Sutradan ujutro, on otvori dućan i sjede da šije, ali je uz svaki ubod iglom pogledao na prozor.

Sjedio je tako duže vremena ne šijući, zapravo, ništa što bi vrijedilo dirhema. Jednoga dana, vlasnik kuće dođe mome bratu noseći platno i reče mu:

- Skroji mi i sašij košulje.

- Sa zadovoljstvom - odgovori brat. Radio je dok nije skrojio dvadeset košulja do večeri, ništa ne okusivši.

- Koliko treba da ti platim? - upita ga kućevlasnik poslije toga. Moj brat ne odgovori, ali mu žena koja bijaše u pratnji dade znak očima da ništa ne uzima, premda mu je bio potreban svaki dinar.

Tokom tri dana i tri noći jedva da je nešto jeo i pio upinjući se da sašije košulje. Kada završi šivenje, dade košulje tome što mu je donio platno. Žena je, zapravo, kazala mužu da je u nju zaljubljen moj brat koji ništa nije ni slutio. Ona se dogovori s mužem da im brat šije besplatno i da mu se narugaju. Pošto brat završi sav posao, oni smisliše lukavstvo i oženiše ga svojom robinjom, a one noći kada on htjede poći ženi, njih dvoje mu rekoše:

- Prenoći u mlinu i sve će biti dobro.

Brat je mislio da imaju dobre namjere, pa sam provede noć u mlinu, a muž one mlade žene nagovori ga da okreće mlinski točak. U ponoć, dođe mlinar i reče:

- Ovaj bik ljenčari, iako ima mnogo pšenice čije mušterije traže da je sameljemo. Svezat ću ga u mlinu da melje žito.

Mlinar sveza moga brata koji ostade tako sve do jutra, a onda dođe kućevlasnik i vidje brata svezanog u mlinu, dok ga je mlinar tukao kandžijom. Kućevlasnik ode i ostavi ga, a ona robinja s kojom bijaše brak sklopio dođe u rano jutro, odveza ga od mlinskog kamena i reče:

- Meni i mojoj gospođi je veoma žao zbog toga što ti se dogodilo i patimo zbog tebe.

On kao da nije imao jezika da progovori zbog silnih batina. Brat se nakon toga vrati u svoj stan, kad se odjednom pojavi starac koji mu bijaše napisao vjenčanicu, pozdravi brata i reče:

- Neka te Allah poživi i neka je blagoslovljena tvoja ženidba! Noć si proveo u nasladi, užitku i zagrljajima, i to od večeri do jutra.

Brat mu odgovori:

- Prokleo Allah lažova! Ništarijo jedna! Došao si samo zato da bih ja umjesto vola mljeo sve do jutra!

- Ispričaj mi šta se dogodilo - reče starac, a brat mu kaza sve šta je bilo.

- Nisu vam se podudarile zvijezde - protumači starac - ali ako hoćeš promijenit ću ti bračni ugovor. Napravit ću ti bolji ugovor, tako da vam se zvijezde podudare.

- Vidi! Zar nemaš nikakvu drugu smicalicu! - reče brat koji napusti starca i ode u svoj dućan da pričeka neće li neko doći s poslom da bi se mogao prehraniti. Međutim, odjednom se pojavi ona robinja, koja je sa svojom gospodaricom smislila podvalu, i reče mu:

- Moja gospođa želi da te vidi. Popela se na terasu u želji da te posmatra kroz prozor.

Brat vidje da se ona zaista popela do prozora, da plače i govori:

- Zašto si prekinuo našu vezu?

Pošto joj nije odgovarao, žena se poče zaklinjati da sve što mu se dogodilo u mlinu nije bilo po njenoj volji. Kada vidje njenu ljepotu i ljupkost, brat zaboravi sve što mu se dogodilo: on prihvati njeno izvinjavanje, sretan što je vidi. Pozdravi je i porazgovara s njom, pa sjede i predade se šivenju neko vrijeme. Onda mu opet dođe sluškinja i reče:

- Gospođa te pozdravlja i poručuje da je njen muž rekao kako će noćiti kod jednoga svog prijatelja. Kada on ode, dođi k nama i s mojom gospođom ćeš uživati do jutra.

U međuvremenu je, zapravo, muž pitao svoju ženu:

- Šta da radim da bih ga otjerao od tebe? Kako da ga ščepam i odvučem valiji.

- Pusti, smislit ću neko lukavstvo i obrukati ga tako da će po tome postati poznat u gradu.

Brat ništa nije znao o ženskim spletkama. Kada pade večer, dođe mu sluškinja, uze ga i

odvede svojoj gospodarici koja mu reče:

- Bogami, mnogo sam te se zaželjela.

- Najprije mi brzo daj jedan poljubac!

Tek što je to izgovorio, pojavi se muž iz susjedne sobe, zgrabi moga brata i reče mu:

- Ne puštam te, bogami, dok ne stignemo do načelnika policije!

Brat ga je molio, ali ovaj nije slušao, već ga odvede valiji, te ga išibaše kandžijama, posadiše ga na devu i provodaše gradskim ulicama, dok su ljudi za njim vikali:

- To je nagrada onome ko navaljuje na tuđi harem!

Utom brat padne s deve i slomi nogu, tako da je ostao hrom. Onda ga valija protjera iz grada. On nije znao kamo da krene, te se sažalih i uzeh ga k sebi, dovedoh ga kući i dajem mu da jede i pije sve do današnjeg dana.

Halifa se nasmija mojoj priči:

- Dobro si učinio.

- Ne mogu primiti takvu tvoju pohvalu - rekoh mu - dok ti ne ispričam što se dogodilo ostaloj mojoj braći, ali ne misli da sam brbljivac.

- Ispričaj šta se dogodilo tvojoj braći - reče halifa. - Učini ugođaj mome uhu tim lijepim pričama.

- Znaj, zapovjedniče pravovjernih - počeh ja - da se moj drugi brat zvao Bakbak. Jednog dana je išao nekim svojim poslom, kad naiđe na nekakvu

staricu koja ga presrete i reče mu:

- Stani malo, čovječe, da ti nešto predložim, pa ako ti se dopadne, učini to radi mene.

Brat se zaustavi, a starica mu reče:

- Uputit ću te na nešto i put ti pokazati pod uvjetom da ne pričaš mnogo.

- Govori! - složi se brat.

- Šta veliš o jednoj lijepoj kući s tekućom vodom, s voćem i vinom, s jednim prelijepim licem koje posmatraš, sa slatkim obrazom koji ljubiš, s ljepoticom koju grliš od večeri do jutra? Ako ispuniš moj uvjet, bit će dobro za tebe.

Kada brat sasluša njene riječi, odgovori:

- Gospođo, zašto si se s tim uputila upravo meni, pored tolikih ljudi? Šta ti se dopalo na meni?

- Nisam ti rekla da mnogo pričaš, već šuti i pođi sa mnom.

Starica se okrenu i brat pođe za njom žudeći za onim što mu je opisala. Uđoše u jednu veliku kuću. Starica ga povede sa dna do vrha i brat vidje da je to predivan dvorac. Otkri u njemu četiri djevojke kakve nikada nije vidio. Pjevale su tako da bi i nijemi kamen uzbudile. Dok je jedna djevojka ispijala pehar, brat joj reče:

- Uzdravlje - i pođe da je posluži, ali mu ona ne dade, već ga napoji peharom koji ispi, a djevojka ga udari po vratu. Kada to vidje, moj brat izađe ljutito i gunđajući. Starica pođe za njim namigujući mu da se vrati, te se on zaista vrati i sjede ne govoreći ni riječi. Djevojka ga poče ponovo udarati po zatiljku dok mu se svijest ne pomuti, a onda brat ustade da obavi nuždu. Starica koja ga je pratila reče:

- Strpi se malo dok dobiješ ono što želiš.

- Dokle je to "strpi se malo"? - upita brat.

- Kada se ona opije, postići ćeš cilj.

Brat se vrati na svoje mjesto i sjede, a onda ustadoše sve djevojke i starica im naredi da ga svuku, da mu lice poprskaju đulsijom i kada to obaviše, najljepša i najdivnija djevojka među njima reče:

- Bog te pomogao! Ušao si u moju kuću, pa ako ispuniš uvjete, postići ćeš svoj cilj.

- Gospođo, ja sam tvoj rob i u tvojim sam rukama - odgovori brat.

- Allah me je obdario ljubavlju prema veselju - nastavi djevojka. - Ko mi se pokorava, dobit će ono što želi.

Zatim naredi djevojkama da zapjevaju i one zapjevaše tako da se uzbudiše svi koji su tu sjedjeli, a onda se ona obrati jednoj djevojci:

- Uzmi svoga gospodara, obavi s njim šta treba i dovedi ga odmah k meni.

Djevojka povede brata koji nije znao šta će učiniti s njim, a za bratom pođe starica govoreći mu:

- Strpi se još malo.

Brat priđe djevojci dok je starica neprekidno govorila da se strpi još malo, da je već postigao ono što želi i da je ostalo još samo nešto, a to je da mu obrije bradu.

- Kako ću podnijeti tu sramotu među ljudima?

- Ona hoće da ti to učini samo zato da bi bio muškarac bez dlaka, da na licu nemaš ničeg što će je grebati. U njenom srcu je velika ljubav. Strpi se, već si postigao cilj.

Brat se trpeljivo potčini sluškinji, te mu obrijaše bradu i odvedoše ga onoj djevojci. Bijahu mu obrijali obrve, brkove i bradu i bio je potpuno crvena lica, tako da se djevojka uplaši od njega, a onda se zaceni od smijeha.

- Gospodine moj - reče djevojka - osvojio si me lijepim izgledom.

Zatim ga poče zaklinjati svojim životom da zaigra, te brat ustade i poče igrati, a ona ne ostavi u sobi nijedan jastuk kojim ga nije udarila. Djevojke ga također počeše gađati narančama, limunima i citronima dok ne pade onesviješćen udarcima. Ona ga je cijelo vrijeme udarala po potiljku i licu, a onda mu starica reče:

- Postigao si cilj. Znaj da više nema udaraca, a ostalo je još samo nešto. Naime, ona ima običaj kada se opije da se ne podaje nikome prije nego što svuče košulju, čakšire i svu ostalu odjeću. Ti ćeš se svući i poći za njom, a ona će ići ispred tebe, kao da bježi. Gonit ćeš je s jednog na drugo mjesto dok ti se ne digne čuna i ona će ti se podati. Skidaj odijelo - reče starica, te on ustade sasvim omamljen i svuće odjeću...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

31. noć

Kada nastupi trideset i prva noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je berberov brat, kada mu je starica rekla da ustane i svuče se, ustao omamljen i svukao se ostavši go. Tada mu djevojka reče:

- Sada ustani i pođi za mnom. Ja ću ići ispred tebe, a ako poželiš nešto, stigni me.

Ona potrča ispred njega, a on pođe za njom. Izlazila je iz jedne prostorije u drugu, s jednog mjesta na drugo, dok ju je moj brat pratio savladan strašću, noseći kitu koja mu se bila digla kao pomahnitala. Nije prestajala da trči pred njim, a on za njom. Odjednom, brat začu nježni glas djevojke što je trčala ispred njega. Dok su se oni tako ganjali, moj brat se nenadano nađe nasred sokaka koji bijaše na trgu kožara što su izvikivali cijene kože. Kada ga ljudi ugledaše onako golog, uzdignute kite, obrijane brade, obrva, brkova i crvena lica, počeše vikati na njega i grohotom se smijati. Neki ga počeše tući kožama, onako gola, dok ne izgubi svijest, te ga posadiše na magarca i povedoše valiji koji upita:

- Šta je to?

- Ovaj nam je pao iz vezirovog dvora, upravo ovakav - odgovoriše ljudi.

Valija naredi da ga udare stotinu puta bičem.

Potom sam ja išao iza njega i uveo ga u grad krišom. Odredio sam mu izdržavanje da preživi i da ne bijaše moje plemenitosti, ne bih trpio takvoga kao što je on.

Moj treći brat zove se Kafa. Usud ga jednom dovede do neke velike kuće, pa pokuca na vrata u želji da razgovara s njenim vlasnikom i u nadi da će nešto isprositi. Kada domaćin upita ko je na vratima, niko mu ne odgovori. Brat je čuo kako domaćin opet pita snažnim glasom:

- Ko je to? - ali mu nije odgovarao. Potom ga je brat čuo kako silazi do vrata, otvara ih i veli mu:

- Šta želiš?

- Bilo šta, brate moj, radi Allaha uzvišenog.

- Jesi li ti slijep? - upita domaćin.

- Jesam - odgovori brat.

- Pruži mi ruku - reče domaćin, a brat mu pruži ruku i ovaj ga uvede u kuću i povede ga s jednih na druge stepenice dok ne stigoše do vrha krova. Brat je mislio da će ga nahraniti ili mu dati nešto, a kada se nađoše na samome vrhu, domaćin reče:

- Šta želiš, slijepče?

- Bilo šta, radi uzvišenog Allaha - reče ovaj.

- Neka ti Allah da!

- Barabo! - povika brat. - Zašto mi to nisi kazao još dok smo bili dolje?

- Nikogoviću jedan! - na to će domaćin. - Zašto ti meni nisi rekao kada sam te prvi put pitao, dok si kucao na vrata: "Bilo šta radi uzvišenog Allaha"?

- Šta ćeš sada učiniti sa mnom? - upita brat.

- Nemam ništa da ti dam - odgovori domaćin.

- Povedi me onda niz stepenice.

- Put je pred tobom.

Brat ustade i poče silaziti niz stepenice dok ne ostade između njega i vrata dvadeset stepenika. Tu se okliznu, pade i poče se kotrljati niz stepenice, tako da razbi glavu. Izađe iz kuće ne znajući kamo da krene, pa ga stiže nekoliko njegovih slijepih prijatelja koji ga upitaše:

- Šta ti se danas dogodilo?

Pošto im ispriča šta mu se zbilo, brat dodade:

- Uzet ću, braćo, malo novca koji mi je preostao i potrošiti ga za svoju dušu.

Međutim, onaj domaćin ga je pratio da bi saznao nešto o njemu i čuo je njegove riječi. Brat nije znao da ga taj čovjek prati. Najzad uđe u kuću, a za njim uđe i onaj čovjek tako da brat nije ni osjetio. Brat sjede da pričeka prijatelje i kada ovi dođoše, reče im:

- Zatvorite vrata i pretražite kuću. Možda nas je kakav stranac slijedio.

Čim je domaćin čuo riječi moga brata, on ustade i uzvera se uz uže koje je visilo s tavana. Oni obiđoše cijelu kuću, ali ne nađoše nikoga. Zatim se vratiše, sjedoše oko moga brata i izvadiše dirheme koje su imali sa sobom, te izbrojaše deset hiljada dinara. Staviše ih u jedan ugao kuće. Svaki uze koliko mu je bilo potrebno, a ostatak novca staviše u zemlju, pa donesoše nešto za jelo i sjedoše da jedu.

Moj brat začu odnekud neki neobičan glas, pa reče drugovima:

- Je li s nama kakav stranac? - Zatim pruži ruku, dotaknu onoga domaćina i povika prijateljima:

- Ovo je stranac! - pa ga počeše tući, a kada im to dodija, zavikaše:

- O, muslimani! Ušao je lopov koji hoće da nas pokrade!

Sjati se mnoštvo ljudi, a stranac, domaćin kuće, napravi se slijep, zatvori oči i izgledaše uistinu slijep, tako da niko nije mogao posumnjati u njega. On je također vikao:

- Molimo Allaha, cara, valiju i emira da nam pomognu! Imam jedan savjet za emira!

Nisu uspjeli ni da se snađu, kad ih okružiše valijini stražari, te povedoše i njih i moga brata pred valiju koji upita:

- Šta ste učinili?

- Poslušaj me, valijo - reče domaćin. - Neće ti biti ništa jasno dok nas ne budeš mučio. Ako hoćeš, počni mene zlostavljati prije nego moje drugove.

- Oborite ovoga čovjeka i udrite ga kandžijama - reče valija. Stražari ga oboriše i počeše tući, a kada ga udarci zabolješe, domaćin otvori jedno oko. Pošto ga nastaviše tući, on otvori i drugo oko, te mu valija reče:

- Kakvo je to prenemaganje, prokletniče?

- Poštedi me i sve ću ti ispričati - zavapi domaćin. Valija naredi da ga prestanu tući, te on reče:

- Nas četverica se pretvaramo da smo slijepi i tako odlazimo ljudima, ulazimo u kuće, gledamo žene i dovijamo se kako da ih iskvarimo i da im novac izmamimo. Tako smo već stekli poveliku imovinu, deset hiljada dirhema. Rekao sam svojim drugovima: "Dajte mi dvije hiljade i pet stotina koje meni pripadaju," a oni me počeše tući i uzeše mi novac. Sada molim Allaha i tebe da me zaštitite. Najbolje ti možeš zaštititi moje pravo. Ako hoćeš znati da li govorim istinu, udri svakog od njih žešće nego što si tukao mene i svaki će otvoriti oba oka.

Valija naredi da ih počnu tući. Najprije počeše s mojim bratom koga su tukli toliko da je mogao umrijeti. Onda im se valija obrati:

- Bitange! Vi negirate Božije blagodati i pretvarate se da ste slijepci!

- Bože! Bože! Bože! - vikao je moj brat. - Niko od nas ne vidi!

Ponovo ga oboriše i počeše tući. Udarali su ga do besvijesti, a onda valija reče da ga dozivaju dok ne dođe k sebi, te ga po treći put počeše šibati. Zatim naredi da šibaju sve njegove prijatelje sa tri stotine udaraca, dok im je onaj što je vidio dovikivao:

- Otvorite oči, inače će vas još više tući. - Najzad, on reče valiji:

- Pošalji nekoga sa mnom da ti donese novac, jer ovi neće da otvore oči plašeći se bruke.

Valija posla po novac koji stražari uzeše i dadoše onome čovjeku dvije hiljade i pet stotina

dirhema, koliko mu je pripadalo, iako se ostali nisu slagali. Valija protjera moga brata i ostalu trojicu iz grada. Ja pođoh, zapovjedniče pravovjernih, za bratom i pitah ga šta mu se dogodilo, a on mi ispriča sve što sam ja tebi rekao. Dovedoh ga u grad krišom i dadoh mu novac za jelo i piće za čitav život.

Halifa se nasmija njegovoj priči.

- Nagradite ga i pustite da ide - smijao se halifa, ali ja rekoh:

- Tako mi Allaha, neću ništa uzeti dok zapovjedniku pravovjernih ne ispričam šta se dogodilo sa ostalom mojom braćom i dok mu ne dokažem da ja malo pričam.

- Daj - reče halifa - zasiti nam sluh svojim dogodovštinama, zgodama i nezgodama.

- Što se tiče moga četvrtog brata, zapovjedniče pravovjernih, on je ćorav. Taj brat bio je bagdadski mesar koji je prodavao meso i uzgajao ovnove. Dolazili su mu znameniti i bogati ljudi da kupuju meso od njega. Tako da je stekao veliko bogatstvo, nabavio stoku i kuću. Dugo je živio tako. Jednog dana dok je bio u svojoj radnji, dođe mu starac duge brade, pruži mu nekoliko dirhema i reče:

- Daj mi mesa za toliko i toliko novaca.

Brat uze novac i dade mu meso, a starac ode, dok je brat razgledao starčevo srebro. On uoči da su srebrenjaci blještavo bijeli, te ih odvoji i stavi nastranu.

Starac mu je dolazio pet mjeseci i brat je samo njegov novac stavljao u jedan sanduk, a onda mu se prohtije da ga izvadi i da kupi stoku. Kada otvori sanduk, vidje da je u njemu samo isjeckani bijeli papir, pa se poče udarati po licu i vikati tako da se oko njega okupiše ljudi. On im sve ispriča i ljudi se začudiše. Onda brat, kao i obično, vrati se u dućan, zakla ovna i objesi ga u dućanu. Isječeno meso objesi ispred dućana, misleći: "Možda će onaj starac doći, pa ću ga ščepati."

Ne prođe mnogo vremena, a pojavi se starac sa srebrenjacima, te ga brat zgrabi i poče vikati:

- Muslimani, dođite i poslušajte što mi se dogodilo s ovim pokvarenjakom!

Kada to ču, starac mu reče:

- Da li više voliš da me osramotiš pred ljudima, ili da ja tebe osramotim?

- Čime ćeš me osramotiti? - upita brat.

- Time što prodaješ ljudsko meso kao bravetinu.

- Lažeš, prokletniče! - povika brat.

- Prokletnik je samo onaj ko je čovjeka objesio u radnji.

- Ako je tako kako ti kažeš, halal ti moja imovina i moj život!

- Narode! - povika starac. - Ovaj mesar kolje ljude i njihovo meso prodaje kao bravetinu! Ako hoćete da se uvjerite da istinu govorim, uđite u njegov dućan!

Ljudi nagrnuše u dućan i vidješe da se onaj ovan pretvorio u obješena čovjeka. Kad to vidješe, navališe na mog brata vičući:

- Bogohulniče! Razvratniče!

Najbliži ljudi počeše ga udarati, a starac ga udari u oko i izbi mu ga. Onda ljudi ponesoše zaklanog čovjeka načelniku policije i starac reče:

- Emire, ovaj čovjek kolje ljude i njihovo meso prodaje kao bravetinu. Doveli smo ti ga, a ti izvrši Božiju pravdu.

Brat se branio, ali ga načelnik nije slušao, već naredi da ga udare štapom pet stotina puta, i oduzeše mu sav novac. Da nije bio bogat, ubili bi ga. Zatim ga protjeraše iz grada i on pođe izgubljen, ne znajući kamo da krene. Najzad stiže u jedan veliki grad i pomisli kako bi bilo dobro da radi kao obućar. Otvori dućan i prihvati se posla da bi se prehranio. Jednoga dana, izađe nekim poslom i začu hrzanje konja i pokuša otkriti otkuda to dolazi. Rekoše mu da to car izlazi u lov, te brat izađe da posmatra povorku čudeći se i sam kako je od mesara postao obućar. Dogodi se da carev pogled padne na oko moga brata, te car obori glavu i reče:

- Neka me Allah danas sačuva od zla!

Zatim car potegnu uzde svome konju i vrati se, a s njim se vrati i sva pratnja. Onda naredi slugama da ščepaju moga brata i da ga istuku, te ga oni uhvatiše i izbatinaše tako žestoko da je mogao umrijeti. Brat koji nije znao zbog čega to čine vrati se kući jedva živ. On ode jednome carevom slugi i ispriča mu šta se dogodilo, a ovaj se zaceni od smijeha i reče mu:

- Znaj, brate, da car ne podnosi da vidi ćorava čovjeka, naročito ako je ćorav u desno oko, i neće odustati dok ga ne smakne.

Kada to ču, moj brat odluči da pobjegne iz toga grada i preseli se u drugi grad u kome ne bijaše cara. U tome gradu proživi duže vrijeme. Razmišljajući o svojoj sudbini, pođe on jednoga dana da prošeta i začuje iza sebe hrzanje konja.

- Stiže Božije određenje! - uskliknu brat i dade se u bijeg tražeći mjesto gdje bi se sakrio, ali ne nađe ništa. Neočekivano ugleda zatvorena vrata. On odgurnu vrata i kada uđe, ugleda dug hodnik u kome se sakri. Nije stigao ni da se pribere, a pojaviše se dva čovjeka koji ga zgrabiše i rekoše:

- Hvala Allahu što dade da nam padneš šaka! Ovo je već treća noć kako nas uznemiravaš ne dajući nam mira ni spokoja. Natjerao si nas da se sa smrću suočimo!

- Šta je s vama, ljudi? - začudi se brat.

- Ti nas pratiš. Hoćeš da nas obrukaš i da obrukaš domaćina. Tebi i tvojim prijateljima nije dosta što ste ga do prosjačkog štapa dotjerali. Daj taj nož kojim nam svake noći prijetiš!

Pretražiše ga i nađoše mu za pojasom nož kojim je sjekao kožu za obuću. Brat reče:

- Ljudi, bojte se Boga zbog ovoga što činite sa mnom! Znajte da je moja priča neobična.

- A kakva je tvoja priča?

Brat im sve kaza u želji da ga puste, ali ga oni i ne saslušaše, niti su više obraćali pažnju na njega, već ga izudaraše i odjeću mu pocijepaše, te otkriše tragove udaraca bičem po plećima.

- Prokletniče! - povikaše. - Evo, tragovi udaraca svjedoče o tvome prijestupu!

Zatim brata povedoše valiji, dok je on mislio: "Ispaštam svoje grijehe i neće me spasiti niko do uzvišenog Allaha." Kada stiže, valija mu reče :

- Pokvarenjače! Nisi tučen bičem ni zbog čega nego zbog velikog grijeha! - te mu udariše stotinu udaraca, staviše ga na devu i vodajući ga po gradu, uzvikivahu:

- Ovako se nagrađuju oni što nasrću na tuđe kuće!

Kada sam to čuo, pođoh prema njemu i išao sam za njim dok su onako izvikivali. Najzad ga ostaviše, te mu ja priđem, uzmem ga i krišom izvedem iz grada. Dadoh mu hranu i piće.

Mome petom bratu su odsječene uši, zapovjedniče pravovjernih. Bio je siromašan čovjek koji je uvečer prosio, a danju trošio ono što je prošenjem dobio. Naš otac koji je bio u dubokoj starosti ostavi nam sedam stotina dirhema. Svaki uze po stotinu dirhema, a taj peti brat, kada uze svoj dio, nađe se u nedoumici ne znajući šta da čini s njim. Dok je tako razmišljao, pade mu na pamet da kupi raznobojno stakleno posuđe koje će prodavati i tako zaraditi. On kupi staklariju za stotinu dirhema, stavi je u jednu veliku korpu, te sjede da prodaje staklene predmete. Pošto je bio uz jedan zid, on se osloni leđima na njega i sjedeći poče razmišljati: "Glavnica od stotinu dirhema nalazi se u ovoj staklariji. Prodat ću je za dvije stotine dirhema, a onda ću kupiti staklariju za dvije stotine dirhema i prodati je za četiri stotine. Tako ću prodavati i kupovati dok ne steknem bogatstvo za koje ću kupiti mnoštvo robe i mirisa i zaraditi veoma veliko bogatstvo. Onda ću kupiti lijepu kuću, robove, konje, pozlaćena sedla, jest ću i piti, i neće ostati u gradu nijedna pjevačica a da je ne dovedem u svoju kuću da slušam njene pjesme."

Tako je računao dok je staklarija stajala ispred njega. Zatim je razmišljao: "Onda ću otposlati pisma kojima ću prositi kćeri careva i vezira i isprosit ću vezirovu kćer. Čuo sam da je savršeno lijepa i zanosna. Dat ću joj mehr u iznosu od hiljadu dinara, pa ako njen otac pristane, želja će mi se ispuniti, ako ne pristane - otet ću mu je. Ako se nađe u mom domu, kupit ću deset malih slugu, i kupit ću sebi krasno odijelo, napravit ću sebi zlatno sedlo ukrašeno dijamantima pa ću uzjahati dok robovi idu ispred, iza i oko mene. Kada me vezir tako vidi, poći će prema meni iz poštovanja, posadit će me na svoje mjesto, a on će sjesti ispod mene, jer mi je punac. Uz mene će biti dva paža sa dvije kese, a u svakoj kesi će biti hiljadu dinara, i ja ću puncu dati hiljadu dinara kao mehr njegovoj kćeri, a drugu hiljadu dinara poklonit ću mu u znak velikodušnosti, tako da mu dokažem svoju čestitost i plemenitost, odnosno ništavnost ovoga svijeta u mojim očima. Zatim ću poći kući, a kada dođe neko iz ženinoga roda, darivat ću ga novcem i pokloniti mu odijelo. Ako mi vezir pošalje poklon, vratit ću ga makar bio i skupocjen i neću ga uzeti da bi znali kako sam ponosit i da veoma držim do sebe. Predstavit ću im se na najbolji način, s mnogo uvažavanja, pa ako to prihvate, naredit ću da mi privedu nevjestu, a kuću ću temeljito urediti. Kada dođe čas da mi nevjestu pokažu, obuči ću najgizdavije odijelo i sjedit ću na svilenom minderu, ne osvrćući se ni lijevo ni desno budući da sam uman i pametan. Onda će mi doći žena nalik na pun mjesec, u finim haljinama i s nakitom, a ja ću je posmatrati s divljenjem i gordo, dok prisutni ne kažu: Gospodine, tvoja žena i sluškinja stoji pred tobom; udostoji je svoga pogleda, jer joj je stajanje već dodijalo. Potom će nekoliko puta cjelivati tlo ispred mene, a ja ću podići glavu, baciti na nju jedan pogled, pa ću opet pognuti glavu. Poslije toga će je odvesti, a ja ću ustati, presvući se u odijelo ljepše od prvoga i kada nevjestu dovedu po drugi put, neću je pogledati dok me ne zamole nekoliko puta - tada ću je pogledati i opet oboriti pogled. Tako ću postupati sve dok se ne završi pokazivanje nevjeste...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju. l

32. noć

Kada nastupi trideset i druga noć, Šeherzada reče:

- Čula sam, sretni care, kako je berberov peti brat rekao da je oborio pogled i ostao tako dok su mu nevjestu pokazivali. "Zatim ću", mislio je peti brat, "narediti jednome slugi da kesu sa pet stotina dinara baci djeverušama, i čim one uzmu novac, zapovjedit ću im da dovedu nevjestu. Kada me uvedu k

njoj, neću je pogledati niti ću s njom riječ progovoriti, ne uvažavajući je, kako bi se reklo da sam ponosan. Onda će doći njena majka da me poljubi u glavu i u ruku, i ona će reći:

- Gospodaru, pogledaj svoju sluškinju. Ona veoma želi da bude uz tebe, pa utješi joj onda srce kojom riječju.

Neću odgovoriti, a ona će me toliko preklinjati da će ustati, više puta mi poljubiti ruke i noge, pa će mi reći:

- Gospodaru, moja kćer je mlada ljepotica koja nije vidjela ni jednog muškarca i kad tebe vidi tako odbojnog, srce će joj se slomiti. Priđi joj i razgovaraj s njom.

Onda će ona ustati i ponijeti mi pehar s pićem. Njena kćer će preuzeti pehar da bi mi ga dala i kada mi priđe, pustit ću je da stoji preda mnom, nalakćen na jastuke proširene zlatom, i neću je gledati radi svoga dostojanstva i položaja dok ne pomisli da sam presvijetli sultan i dok ne kaže:

- Allaha ti, ne odbijaj pehar iz ruke svoje robinje, jer ja sam tvoja robinja.

Neću razgovarati s njom, a ona će navaljivati:

- Moraš popiti! - pa će prinijeti pehar mojim usnama, a ja ću zamahnuti prema njenom licu i odgurnuti je, evo ovako."

I moj brat zamahnu nogom i udari korpu sa staklom. Kako je korpa bila podignuta, ona pade na zemlju i porazbija se sve što je bilo u njoj. Brat reče:

- Sve je ovo zbog moga dostojanstva!

Da je bilo do mene, zapovjedniče pravovjernih, udario bih ga hiljadu puta kandžijom i pričao bih o njemu po gradu. Ali brat se poče busati po licu, cijepati odjeću i naricati dok su ga posmatrali ljudi koji su išli na džumu.[91] Neki ljudi su zurili u njega, a drugi nisu marili dok je on tako kukao izgubivši glavnicu i dobit.

Sjedio je i tugovao, kad odjednom ugleda ženu koja je išla na džumu. Bila je prekrasna, mirisala je na mošus i jahala mazgu sa svilenim sedlom prošivenim zlatom. Pratilo ju je nekoliko slugu. Kada vidje staklo i jad moga brata, sažali se na njega. Srce joj se raznježi, te ga upita šta mu se dogodilo, a on reče da je imao stakleno posuđe od koga se izdržavao, da se razbilo, te da ga je snašlo upravo to što vidi. Žena dozva jednog slugu i reče mu:

- Daj novac koji imaš ovome jadniku!

Sluga dade kesu mome bratu koju on uze i kada je razveza, nađe u njoj pet stotina dinara, te zamalo da umre od radosti. Brat prouči ženi dovu i vrati se kući bogat, pa sjede i predade se mislima, kad neko pokuca na vrata. On otvori vrata i ugleda nepoznatu staricu koja mu se obrati:

- Uskoro će namaz, sinko, a ja nemam abdest. Molim te da me pustiš u kuću da uzmem abdest.

- Sa zadovoljstvom - odgovori brat, pa je uvede prosto leteći od radosti zbog dobijenog novca. Kada starica obavi posao, priđe mjestu na kome je sjedio brat, klanja dva rekata i prouči dovu za njega. On joj zahvali i dade joj dva dinara. Vidjevši to, starica reče:

- Neka je slava Allahu! Čudim se što smatraš prosjakom onoga ko te voli. Uzmi svoj novac, a ako ti nije potreban vrati ga onoj koja ti ga je dala kada ti se razbilo posuđe.

- Kakvim lukavstvom mogu doći do nje, majko? - upita brat.

- Ona ti je, sinko, naklonjena - reče starica - ali je žena jednog moćnog čovjeka. Ponesi sav novac, a kada se sretneš s njom, koristi se svojom uglađenošću i slatkorječivošću. Ako tako postupiš, pripast će ti njena ljepota, imovina i sve što želiš.

Brat uze novac i pođe sa staricom ni sam ne vjerujući. Starica je išla, a brat ju je pratio do jedne kapije na koju pokuca i izađe robinja, Grkinja. Ona otvori vrata, te starica uđe naredivši i mome bratu da uđe. Tako oni uđoše u jednu veliku kuću, te ugledaše veliki zastrt divan i mnoge zavjese. Brat sjede, stavi turban na koljena i u tome času priđe djevojka kakvu oči nisu vidjele. Bila je gizdavo obučena, tako da moj brat skoči na noge. Kada ga ona ugleda, nasmija se radosna što ga vidi. Zatim pođe do vrata, naredi da ih zatvore pa priđe bratu uzevši ga za ruku i pođoše do jedne osamljene odaje u koju uđoše i vidješe da je zastrta svim vrstama svile. Brat sjede, a djevojka se smjesti pored njega i malo se poigra s njim, pa mu reče:

- Ne miči se dok ne dođem.

Djevojka nestade neko vrijeme i dok je brat čekao, uđe jedan crni rob, stasit i sa isukanom sabljom koja je blještavo sijala, te reče mome bratu:

- Teško tebi! Ko te je doveo ovamo, smrdljivi kurvin sine!

Brat nije bio u stanju da mu odgovori, jer mu se toga časa jezik zavezao. Rob ga zgrabi i svuče, pa ga poče sabljom udarati pljoštimice i kada primi osamdeset udaraca, brat se opruži po zemlji. Rob ga ostavi, uvjeren da je umro, i poče vikati tako snažnim glasom da je zemlja podrhtavala:

- Gdje je soljanica?

Robinja mu donese zdjelu soli koju poče grabiti i posipati bratove rane do nepodnošljivosti, ali se on nije micao plašeći se da ne vide da je živ pa da ga ne ubiju. Kada se robinja udalji, rob povika snažno kao i prvi put, te dođe starica mome bratu, uhvati ga za nogu i odvuče u dug i mračan podzemni

hodnik, te ga baci na gomilu ubijenih ljudi. On ostade na tome mjestu puna dva dana, a Allah htjede, slava Mu, da mu so spasi život jer je ona zaustavila krvarenje. Osjetivši da ima snage da se pokrene, brat pođe kroz hodnik, otvori ploču u zidu i izađe iz grobnice. Uzvišeni Allah mu pruži zaštitu, te se zaputi kroz tminu i do jutra se pritaji u onome hodniku. Kada jutro osvanu, starica ponovo pođe u lov, a brat izađe za njom prateći je, tako da nije znala za njega. Stigne on do svoga stana i poče se priliježno liječiti dok ne ozdravi. Također je uporno pratio staricu gledajući kako ona stalno uzima ljude, jednog po jednog, i odvodi ih u onu kuću, ali ništa nije govorio.

Pošto se sasvim oporavio i ojačao, on uze jednu krpu, načini od nje kesu pa je napuni staklom i priveza za pojas. Potom se preruši tako da ga niko nije mogao prepoznati. Obuče se kao Perzijanac, uze sablju i sakri je pod odjeću, pa kad vidje staricu, reče joj stranim akcentom:

- Nano, imaš li vagu da izmjerim devet stotina dinara?

- Imam mladog sina mjenjača - odgovori starica - i on ima razne vrste vaga. Pođi sa mnom k njemu prije nego što ode i on će ti izmjeriti zlato.

- Idi ti ispred mene - reče brat i pođe za staricom do one kapije na koju ona pokuca. Izađe robinja koja mu se nasmija u lice, a starica reče:

- Dovela sam vam masan komad mesa.

Robinja uze brata za ruku i uvede ga u kuću u kojoj je već bio, posjedi s njim jedno vrijeme pa ustade i reče bratu:

- Ne miči se odavde dok se ne vratim.

Ona ode, a brat nije stigao ni da se snađe kad priđe onaj rob sa isukanom sabljom i reče bratu:

- Ustaj, zlosretniče!

Brat ustade. Rob pođe naprijed, a brat ga je slijedio mašivši se sablje koju je nosio pod odjećom pa udari roba i odsiječe mu glavu. Onda ga povuče za nogu do one mračne prostorije i povika:

- Gdje je soljanica?

Robinja donese posudu sa solju, pa kad ugleda moga brata sa sabljom u ruci dade se u bijeg, ali brat pojuri za njom, udari je i odrubi joj glavu. Zatim povika:

- Gdje je starica?

Kada se ona pojavi, brat je upita:

- Poznaješ li me, odvratna starice?

- Ne, gospodaru - odgovori ona.

- Ja sam onaj vlasnik novca kome si došla, abdest uzela i klanjala pa si me prevarila i ovamo dovela.

- Boj se Allaha radi mene! - zakuka starica, a brat je udari sabljom tako da je raspolovi. Zatim poče tražiti djevojku i kada ga ona vidje, izbezumi se i zatraži da joj oprosti. Brat je poštedi i upita:

- Šta te je dovelo ovome crncu?

- Bila sam robinja jednog trgovca - reče djevojka. - Ova starica je često dolazila k meni i jednog dana mi reče:

- Priređujemo veselje kakvo niko nije vidio. Željela bih da to vidiš.

- Sa zadovoljstvom - odgovorih pa obukoh najljepšu odjeću, uzeh kesu sa stotinu dinara i pođoh s njom dok ne uđosmo u ovu kuću. Tek što sam ušla, ugledah onoga crnca koji me zadrža tako da sam, zahvaljujući staričinom lukavstvu, ostala ovdje tri godine.

- Ima li on šta u kući? - upita brat.

- Ima mnogo toga - odgovori djevojka. - Uzmi ako možeš ponijeti.

Brat pođe s djevojkom koja mu otvori nekoliko sanduka i više kesa, tako da se on zabezeknu, a djevojka reče:

- Sada idi i ostavi mene ovdje, a ti pošalji nekoga ko će prenijeti bogatstvo.

Brat pođe i iznajmi deset ljudi, ali kada se vrati, zateče otvorena vrata. Nije bilo ni djevojke ni kesa. Nađe tek malo novca i platna. On shvati da ga je djevojka prevarila, te uze preostali novac, otvori magaze i pokupi sve platno koje bijaše u njima. Nije ostavio ništa u kući, te provede tu noć sav radostan.

Kad osvanu jutro, vidje na vratima dvadeset vojnika i čim im priđe, oni ga ščepaše rekavši mu:

- Traži te valija.

Odvedoše ga valiji koji reče mome bratu:

- Odakle ti ovo platno?

- Poštedi me - zamoli brat.

Valija mu dade mahramu oproštenja, a brat mu ispriča sve što mu se dogodilo sa staricom, od početka do kraja, do djevojčinog bijega. Zatim dodade:

- Od onoga što sam uzeo uzmi koliko hoćeš, a meni ostavi da se prehranim.

Valija uze sav novac i platno, ali se uplaši da za to ne sazna car pa ipak uze samo jedan dio, a drugi dio dade bratu rekavši mu:

- Odlazi iz ovoga grada, inače ću te objesiti.

- Slušam i pokoravam se - odgovori brat, te se zaputi u nekakav grad, ali ga napadoše lopovi koji ga svukoše, istukoše i uši mu odsjekoše. Ja čujem za to pa pođem k njemu, uzmem mu odijelo i sav radostan dovedem ga u grad, te mu dam za jelo i piće.

Moj šesti brat, zapovjedniče pravovjernih, je odsječenih usana. Bio je tako siromašan da nije imao nikakvih dunjalučkih dobara. Jednoga dana, pođe da traži nešto od čega bi preživio i dok je bio na putu, ugleda jednu lijepu kuću sa širokom i visokom verandom, a na kapiji stajahu sluge koji su izdavali zapovijesti i zabrane. On se raspita kod jednoga koji je tu stajao i ovaj mu odgovori:

- Kuća pripada jednome careviću - a kada brat zamoli stražare da mu nešto daju, ovi mu rekoše:

- Uđi na kapiju i sve što želiš dobit ćeš od vlasnika.

Moj brat se nađe u prolazu i nastavi ići do kuće lijepe da ljepša ne može biti, a usred nje bijaše vrt kakav oči nisu vidjele, Tlo je bilo popločano mramorom i kuća je imala debele zavjese. Brat u nedoumici nije znao kuda da krene, pa pođe prema jednom uzvišenju i ugleda lijepog čovjeka s bradom. Kada čovjek vidje moga brata, ustade, poželi mu dobrodošlicu i upita ga šta mu treba. Brat reče da mu je potrebna pomoć. Čovjek pokaza veliko sažaljenje saslušavši ga, uze vlastitu odjeću pa je pocijepa govoreći:

- Zar da ja živim u gradu u kome ti gladuješ?! Ne mogu to podnijeti!

Zatim mu obeća sva dobra i dodade:

- Moraš sa mnom sjesti za sofru.

- Ne mogu više podnositi glad, gospodaru! - zakuka brat, a čovjek dozva slugu:

- Momče, donesi, lavor i ibrik! - a onda se obrati mome bratu:

- Goste moj, dođi da opereš ruke - pa učini pokret kao da pere ruke. Nakon toga reče posluzi:

- Postavite sofru! - i oni se počeše kretati kao da pripremaju sofru. Onda uze moga brata i sjede s njim za zamišljenu sofru, pa poče praviti pokrete i micati usnama kao da jede, te reče bratu:

- Samo jedi! Nemoj se ustručavati jer si gladan. Znam da si veoma gladan.

Brat se napravi kao da jede, dok mu je domaćin govorio:

- Jedi! Gledaj ovaj hljeb! Vidi kako je bijel!

Ne videći ništa, brat je mislio: "Ovaj čovjek voli da se ruga ljudima", ali domaćinu reče:

- Života mi, gospodine, nisam vidio bjeljeg i ukusnijeg hljeba od ovoga.

- Pripremila ga je robinja koju sam kupio za pet stotina dinara.

Onda domaćin viknu:

- Momče, daj nam sikbadž[92] kakvog nema ni na carskim trpezama! - Zatim se obrati bratu: - Jedi, prijatelju, jer si veoma gladan i nemaš hrane.

Brat je micao vilicama i žvakao je kao da jede, dok je čovjek poručivao jela jedno za drugim, a kad god bi nešto pristiglo, nutkao je brata da jede uzvikujući:

- Momče, donesi nam pečene kokoši s lješnicima! - a onda je dodavao: - Jedi šta nikad do sada nisi jeo.

- Gospodaru, nema ovako ukusnog jela - uzvraćao je brat.

Domaćin poče prinositi ruku ustima moga brata, kao da ga vlastitom rukom hrani. Nabrajao je sve te vrste jela i opisivao ih mome bratu koji bijaše gladan i još više mu se otvori apetit, tako veoma poželi da pojede ječmenu pogaču. Onda mu domaćin reče:

- Jesi li ikada vidio ljepših začina od ovih u mojim jelima?

- Ne, gospodine - odgovori brat.

- Jedi još i ne ustručavaj se - navaljivao je domaćin.

- Dosta sam jeo - na to će brat.

Onda domaćin dozva poslugu i reče da donesu slatkiše, te oni u zraku počeše praviti kretnje kao da poslužuju slatkiše, a onda se domaćin obrati mome bratu:

- Jedi ovo. Tako ja dobro. Života ti, uzmi kadaifa prije nego što iz njega iscuri saft.

- Živio ti, gospodine - gorko će brat i poče se raspitivati o silnome mošusu u kadaifu, a domaćin odgovori:

- Običaj je u mojoj kući da uvijek kada ovo prave u svaki komad stave miskal mošusa i pola miskala ambre.

Brat je cijelo vrijeme micao glavom i usnama, a vilice su mu naprosto igrale, kao da uživa jedući slatkiše. Onda domaćin reče posluzi da donesu orahe i oni počeše praviti kretnje rukama kao da poslužuju orahe, te domaćin reče:

- Jedi orahe, uzmi badema... - nabrajao je nudeći brata da jede i da se ne ustručava.

- Gospodine - reče brat - dosta mi je. Ne mogu više ništa jesti.

- Goste moj, ako želiš da jedeš i da uživaš u čudesnim jelima, Allaha ti nemoj ostati gladan.

Razmišljajući o ruganju toga čovjeka, brat pomisli: "Allaha mi, priredit ću mu tako nešto

da će se Allahu pokajati za svoje postupke." Utom, domaćin naloži da im serviraju piće, te oni napraviše kretnje rukama kao da donose piće. Domaćin pruži bratu pehar rekavši:

- Uzmi ovaj pehar, sigurno će ti se svidjeti.

- Baš si plemenit, gospodine - reče brat i pokrenu ruku kao da pije.

- Dopada li ti se? - upita domaćin.

- Nisam kušao ukusnijeg pića - odgovori brat.

- Uzdravlje! - reče domaćin pa ispi svoje piće i pruži drugi pehar mome bratu koji se napravi da je pijan pa ščepa domaćina i podiže ruku toliko visoko da mu se ukaza bjelina ispod miške i tresnu ga po šiji da je cijela odaja zazvonila. Zatim ga tresnu još jednom, a domaćin reče:

- Šta to radiš, najgori hrsuze?

- Gospodine, ja sam tvoj rob prema kome si milostiv bio, u svoju kuću ga uveo, nahranio ga i rujnim vinom napojio tako da se napio i počeo svađati s tobom, ali si ti toliko ugledan i dostojanstven da mu nećeš zamjeriti na neznanju.

Kada to domaćin ču, grohotom se nasmija i reče:

- Već dugo vremena rugam se ljudima i šalim se s prijateljima, ali niko od njih ne podnosi tako ovu šalu, niti se neko dosjetio da ovako sa mnom postupi. Opraštam ti i budi moj istinski gost za sofrom. Nemoj odlaziti.

Potom domaćin naredi da donesu ranije spomenute vrste hrane, te se on i brat prihvatiše jela dok se ne zasitiše, a onda pređoše u drugu sobu da piju i tu se neočekivano pojaviše mjesecolike djevojke. One počeše pjevati svakojake pjesme uz razne instrumente. Domaćin i brat su pili dok se ne opiše i taj čovjek se sprijatelji s mojim bratom kao da mu je rođeni brat. Veoma ga zavolje i bogato dariva.

Kada osvanu jutro, oni se opet prihvatiše jela i pića, i tako to potraja dvadeset godina. Onda čovjek umre, a car prigrabi njegovu imovinu. Moj brat pobježe iz grada i negdje na putu napadoše ga razbojnici i zarobe ga. Taj što ga je zarobio stavi ga na muke, govoreći:

- Bogami, možeš se otkupiti za novac, ili ću te ubiti.

Brat stane plakati:

- Allaha mi, nemam ništa, starješino, niti znam kako da dođem do novca. Nego, ja sam tvoj zarobljenik. Pao sam ti u ruke i čini sa mnom šta hoćeš.

Tada silni beduin trgnu iza pojasa tako veliki nož da bi devi presjekao vrat, s kraja na kraj. Trgnu, dakle, taj nož pa priđe mome sirotom bratu i odreza mu usne uporno tražeći novac.

Taj beduin imađaše divnu ženu koja se, kada bi beduin izašao, nudila mome bratu sablažnjavajući ga. Međutim, on je odbijao stideći se uzvišenog Allaha. Jednog dana je tako zavodila brata i on se poče igrati s njom. Posadi je sebi u krilo, i dok su se oni tako igrali, pojavi se njen muž. Vidjevši moga brata, on povika:

- Teško tebi, gubavče! Zar hoćeš da mi pokvariš ženu? - Onda izvuče nož pa mu odsiječe čunu, posadi ga na devu, odvede ga na jedno brdo i tamo ostavi. Beduin ode svojim putem, a pored brata su prolazili putnici koji su ga prepoznavali, hranili ga i pojili. Zatim mene obavijestiše šta se dogodilo, te ja pođoh k njemu, donesoh ga u grad i dadoh mu nužno izdržavanje.

Ja sam, evo, zapovjednice pravovjernih, došao k tebi i plašio sam se da odem kući prije nego što ti sve ispričam. Pogriješio bih. Ta sa mnom je šestero braće o kojima brinem.

Kada gospodar pravovjernih sasluša priču i dogodovštine moje braće, nasmija se i reče:

- Istinu si rekao, Šutljivče. Nisi brbljiv, ali sada odlazi iz ovoga grada i nastani se u nekom drugom.

Tako me protjera iz Bagdada. Od tada sam lutao svijetom i obilazio krajeve dok nisam čuo

da je umro i da je drugi postao halifa. Tada se vratim u grad i vidim da su mi braća pomrla. Onda naiđoh na ovoga mladića i učinio sam za njega sve najbolje. Da nije bilo mene, sigurno bi poginuo, a on me optužuje za nešto čega nema pri meni. To što reče da sam brbljiv, da mnogo pričam, da sam težak čovjek, da nemam ukusa - sve je to laž.

Nakon toga krojač reče kineskome caru:

- Kada smo saslušali berberovu priču, utvrdili da je brbljiv i da je mladiću učinio nepravdu, zgrabimo ga i uhapsimo, a mi sigurni nastavimo jesti i piti. Tako se gozba završi na najbolji način. Sjedili smo sve dok mujezin ne oglasi ikindiju. Tada ja ustanem i pođem kući gdje zatekoh namrštenu ženu koja mi reče:

- Ti se po cijeli dan zabavljaš, a ja tužna sjedim u kući. Ako me ne izvedeš da ostatak dana provedem u šetnji, ostavit ću te.

Povedoh je u šetnju do večeri, a kada smo se vraćali, naiđosmo na ovog grbavca koji je bazdio na alkohol i recitirao je stihove:

Staklo je fino i bistro je vino,
Potpuno je jedno drugom slično;

Ne znaš je l pred tobom vino, a ne čaša,
Il je čaša tu, ali nema vina.

Pozovem grbavca i on pristane, te pođoh da kupim pržene ribe. Kada stigosmo kući, sjedosmo da jedemo. Moja žena uze jedan komad ribe, stavi mu je u usta i zatvori ih, a on umre. Smišljao sam šta da uradim, te ga bacih u kuću ovoga ljekara koji smisli da ga baci u nadzornikom kuću; nadzornik se dosjeti da ga baci na put kojim je išao posrednik.

Eto, to je priča koju sam jučer doživio. Zar nije čudesnija od priče o grbavcu?

Kada kineski car sasluša priču, naredi jednom dvorjanu da odvede krojača i da dovedu berbera.

- Morate ga dovesti - reče car - da čujem šta on ima reći. Tako ćete se svi spasiti, a grbavca ćemo ukopati, jer je mrtav još od jučer. Sagradit ćemo mu turbe budući da je on bio povod da čujemo ove čudesne priče.

Ne prođe mnogo vremena, a dvorjan ode s krojačem i dovedoše iz zatvora berbera. Privedoše ga pred cara i kada ga car malo bolje pogleda, vidje da je to oronuli starac koji je prekoračio devedesetu. Imao je tamno lice, bijelu bradu i bijele obrve, uši su mu bile odsječene, nos dug i bijaše ohol. Vidjevši ga, car se nasmija:

- Šutljivče, želim da nam ispričaš neki svoj doživljaj.

- Čestiti care - na to će berber - šta se dogodilo ovom kršćaninu, ovom Židovu, ovom muslimanu i grbavcu što su pred vama i zašto ste se okupili?

- Zašto pitaš?

- Pitam zato da bi znao da ja nisam brbljivac i da se ne petljam tamo gdje mi nije mjesto. Nisam kriv za brbljivost za koju me optužuju. Ja opravdano nosim svoje ime Šutljivac, kao što reče pjesnik:

Rijetko će tvoje oči prozvanog pogledati
A da neće smisao nadimka mu utvrditi.

Onda car reče:

- Ispričajte berberu šta se dogodilo s ovim grbavcem u večernjim sahatima. Ispričajte mu i to šta se dogodilo kršćaninu, Židovu, nadzorniku i krojaču.

Ispričaše mu događaje o svima, a mi nećemo ponavljati jer od ponavljanja nema koristi. Nakon toga, berber klimnu glavom i reče:

- Allaha mi, to je zaista pravo čudo! Pokažite mi grbavca.

Otkriše mu grbavca, te on sjede pored njegove glave koju stavi na svoja koljena pa zagledavši mu se u lice spopade ga takav smijeh da pade na pod. Onda reče:

- Svaka smrt ima svoj uzrok, a uzrok smrti ovog grbavca je jedno od najvećih čuda koje treba u knjige zapisati da se buduća pokoljenja uče na prošlosti.

Car se iznenadi njegovim riječima:

- Kaži nam, Šutljivče, zašto tako govoriš.

- Care, tako mi tvoje milosti, grbavac ima dušu - reče berber, pa izvuče iz pojasa jednu kutiju u kojoj bijaše mast. On namaza grbavčev vrat, a onda ga pokri dok ne izbije znoj. Zatim izvadi dvije željezne kuke, ugura mu ih u grlo i uhvati komad ribe zajedno s kostima, te ih izvadi i ljudi svojim očima vidješe šta je. Onda se grbavac osloni na noge, pa kihnu i dođe k sebi. Najzad protrlja rukom čelo i reče:

- Nema boga osim Allaha i Muhammed je Allahov poslanik, Bog mu se smilovao i spasio ga.

Svi su bili začuđeni prizorom koji su posmatrali vlastitim očima. Kineski car se smijao do

besvijesti, isto kao i svi prisutni, a onda reče:

- Allaha mi, to je zaista čudesan događaj i čudnijeg nisam vidio. Muslimani i vojnici, da li ste nekada u životu vidjeli da neko umre, a onda oživi? Da mu Allah nije podario ovoga berbera, on bi danas bio stanovnik onoga svijeta. Berber ga je vratio u život.

- Zaista je to čudo nad čudima - odgovoriše prisutni.

Poslije car naredi da se sve zapiše i bi zapisano, te priču pohraniše u carsku riznicu. Onda car dozove Židova, kršćanina i nadzornika i svakom pokloni skupocjenu odjeću. Krojača uze da bude njegov krojač, odredi mu plaču i pomiri ga s grbavcem koga također dariva skupocjenim darovima, odredi mu plaću i postavi ga za svoju trpezu. I prema berberu bi milostiv darujući ga skupocjenim darovima, dade mu plaću i izdržavanje, postavi ga

za carskog berbera i svoga sabesjednika. Tako su živjeli najslađim i najugodnijim životom dok im ne dođe Rušiteljica Užitaka i Razbijačica Skupova.

Međutim, to nije čudesnije od priče o dva vezira u kojoj se govori o Anisuldžalisi.

- A kakva je to priča o dva vezira? - upita car.

PRIČA O DVOJICI VEZIRA I ANISULDŽALISI

- Čula sam, sretni care, da je u Basri živio jedan car koji je volio siromahe i skitnice. Bio je milostiv prema podanicima i darivao je novcem one koji su vjerovali u Muhammeda, Bog mu se smilovao i spasio ga, i on bijaše takav kao da je njega pjesnik opisao:

Svojim perom i učenošću svojom pobjeđuje
Srca dušmana čija se krv u mastilo razrjeđuje.

Mislim zato da su i drevni narodi
Zbog svojih grešaka prema njemu ništavni.

Taj car se zvao Muhammed ibn Sulejman az-Zejni. Imao je dvojicu vezira od kojih se jedan zvao al-Muin ibn Savi, a drugi se zvao al-Fadl ibn Hakan. Hakan bijaše najplemenitiji čovjek svoga vremena, koji je lijepo živio i kod svih bio omiljen. Ljudi su se voljeli posavjetovati s njim i svi su Boga molili da ga poživi jer je bio oličenje dobra, neprijatelj zla i štetočina. Dotle je vezir al-Muin ibn Savi mrzio ljude, nije volio dobro i bio je oličenje zla, kao da su njega opisali:

Sva zla stekla se u njegovom biću
Satkanom nepojmljivom zlobnošću;

Kao da sami Bog, kao da čovjek najgori
Sva zla svijeta u njemu sjedini.

Oba vezira mogu se naći u stihovima:

Na dostojne, na sinove dostojnih ti se osloni,
Jer dostojne rađaju sinovi dostojnih;

Kloni se zlotvora i pusti sinove zlotvorske,
Jer zlotvorski zlotvori rađaju zlotvore.

Koliko god su ljudi voljeli Ibn Hakana toliko su mrzili Ibn Savija. Voljom Svemogućeg, dogodi se da je jednog dana car Sulejman az-Zejni sjedio na svome tronu, a oko njega državni velikodostojnici. Car pozva vezira Ibn Hakana pa mu reče:

- Hoću djevojku od koje nema ljepše u ovome vremenu. Mora biti savršena i proporcionalno građena, divnih karakternih osobina.

Na to dostojanstvenici odgovoriše:

- Takvu je moguće naći samo za deset hiljada dinara.

Car pozva haznadara i reče mu:

- Odnesi deset hiljada dinara u kuću al-Fadla ibn Hakana - i blagajnik izvrši carevu zapovijest. Pošto mu car naredi, vezir poče svakog dana odlaziti na trg i prenese posrednicima ono šta je njemu rečeno, te da se ne proda ni jedna robinja skuplja od hiljadu dinara dok se veziru ne pokaže. Posrednici su mu svaku robinju pokazivali, ali vezir ne uspije obaviti posao. Potraja to tako duže vrijeme, i nijedna robinja mu se nije svidjela.

Jednoga dana, dođe izvjesni posrednik vezirovom dvoru i zateče ga kako je upravo uzjahao spremajući se u carev dvor. On uhvati za stremen izgovarajući stihove:

O, ti što obnavljaš carske običaje,
Ti si vezir koga niko ne pobjeđuje!

Plemenitost mrtvu međ nama si oživio,
Za tvoj trud Allah te nagradio.

Zatim reče:

- Robinja koju smo tražili po zapovijedi presvijetloj pronađena je.

- Dovedi mi je! - odgovori vezir.

Posrednik se izgubi zakratko, a onda se pojavi s djevojkom vitkoga stasa, čvrstih grudi, našminkanih očiju, ovalna lica, struka nalik na palmu, masivne zadnjice. Nosila je najljepše haljine; usta su joj slađa od meda, stas vitak kao grana egipatske vrbe, a govorila je nježno podsjećajući na lahor kada puhne na cvijeće u vrtu, kao da su nju opisali ovi stihovi:

Njena koža na finu svilu podsjeća,
Nježnim glasom ni malo ni mnogo ne priča.

Dva oka kako ih Bog može stvoriti;
Poput vina mogu razum opiti.

O, ljubavi, daj mi se svake noći;
Slasti života, na sudnji dan ćeš mi doći!

Poput noći crne joj duge kovrče,
A čelo blista kao jutro kada sviće.

Kada je vidje, vezir se zabezeknu, pa se obrati posredniku:

- Koliko košta ova djevojka?

- Cijena joj je stala na deset hiljada dinara, a vlasnik se kune da sa deset hiljada dinara ne može platiti piliće koje je pojela i odijela koja je poklanjala svojim učiteljima. Naučila je kaligrafiju, gramatiku, jezik, egzegezu Kurana, obredoslovlje, osnove teologije, medicine, računanje vremena, sviranje na muzičke instrumente.

Vezir reče:

- Dovedi mi njenoga gospodara!

Posrednik ga odmah dovede i pokaza se da je to jedan stranac koji bijaše već proživio svoj vijek, kako mu je sudbina odredila, i kao što pjesnik kaza:

Sudba me potrefi, o kako me pogodi;
Jer sudba je moćna i može da pogodi!

Nekada sam bez zamora išao,
Danas se umaram iako nisam ni pošao.

Vezir reče strancu:

- Pristaješ li da uzmeš za ovu robinju deset hiljada dinara od cara Sulejmana az-Zejnija?

- Ako je za cara - odgovori stranac - dužan sam mu je pokloniti, bez ikakvog novca.

Vezir naredi da donesu novac i kada ga strancu dadoše, trgovac robljem priđe veziru i reče:

- Dopušta li naš gospodar vezir da nešto kažem?

- Govori! - reče mu vezir.

- Mislim da bi bilo dobro da ovu djevojku ne vodiš danas caru. Tek je

stigla s puta i promijenila je zrak. Umorna je, pa je zadrži na svome dvoru deset dana da se odmori, bit će još ljepša. Poslije toga je odvedi u hamam, nagizdaj i povedi caru. Tako ćeš imati još više sreće.

Vezir razmisli o trgovčevim riječima i vidje da je u pravu. Zato povede djevojku u svoj dvor pa je smjesti u zasebnu sobu, odredivši šta će svakog dana jesti i piti, i ostalo što joj je bilo potrebno.

Djevojka proživi taj period u izobilju. Vezir Ibn Hakan je imao sina nalik na mjesec kada sija, mjesecolika lika, rumenih obraza s madežom poput zrna ambre, sa zelenim maljama, kao što pjesnik reče:

Obrazi mu poput ruže koja trnje ima
I čovjeku je bolje da je ne uzima.

Kad se ruke prema takvoj pruže,
Ratove zbog nje povedu velmože.

Surovo srce ima, a struk tanahni -
Ah, da mu srce surovost struku podari!

Jer kad bi srce imalo nježnost stasa njegova,
Duša mu prema voljenom ne bi bila surova.

Ti što nas koriš, radi njega nam oprosti,
Jer ko će mi dati tijelo što će od umora pasti.

A za to je krivo samo srce i oko moje -
Na mukama ne bih bio da nije njih dvoje.

Mladić nije znao ništa o djevojci, a njegov otac je posavjetova:

- Kćeri, kupio sam te samo kao priležnicu caru Muhammedu ibn Sulejmanu az-Zejniju, a imam sina koji još nije ostao nasamo s djevojkom a da nije nešto učinio s njom. Pričuvaj se njega. Nemoj da ti vidi lice ili da ti čuje glas.

- Slušam i pokoravam se - reče djevojka, a vezir je ostavi i ode.

Voljom sudbine, djevojka jednog dana uđe u kupatilo koje se nalazilo u kući. Okupa je jedna robinja i ona obuče gizdavu odjeću, tako da je izgledala

još ljepše. Zatim uđe vezirovoj ženi i kada joj poljubi ruku, vezirova žena reče:

- Nazdravlje, Anisuldžaliso! Kako ti je bilo u kupatilu?

- Gospođo, samo si mi ti nedostajala u njemu.

Onda domaćica reče djevojkama:

- Hajdemo u kupatilo!

Djevojke se povinovaše naređenju i pođoše dok je gospođa bila među njima. Onu izdvojenu sobu u kojoj bijaše Anisuldžalisa povjeri dvjema djevojkama rekavši im:

- Ne dajte nikome da uđe u djevojčinu sobu.

- Slušamo i pokoravamo se - odgovoriše djevojke.

Dok je Anisuldžalisa sjedila u sobi, odjednom se pojavi vezirov sin koji se zvao Ali Nuruddin i on upita gdje mu je majka i porodica. Djevojke odgovoriše da su otišle u kupatilo. Anisuldžalisa, koja je bila u sobi, čula je riječi Alija Nuruddina i pomisli: "Kakav li je to mladić za koga mi vezir reče da ne ostaje nasamo s djevojkom a da je ne napastvuje? Allaha mi, baš bih voljela da ga vidim!" Ona skoči na noge dok je još imala na sebi tragove kupatila, priđe sobnim vratima i pogledavši Nuruddina, vidje da je to mladić nalik na pun mjesec. Taj pogled izmami joj hiljadu uzdaha, a kad mladić vidje nju, također mu izmami hiljadu uzdaha i na prvi pogled se zaljubiše jedno u drugo. Mladić priđe dvjema djevojkama i povika na njih tako da one pobjegoše i ostadoše da ga izdaleka posmatraju, da vide šta će učiniti. Mladić priđe vratima izdvojene sobe, otvori ih pa uđe i obrati se djevojci:

- Je li te otac kupio za me?

- Jest - odgovori djevojka, te joj priđe mladić koji bijaše podnapit. Uze djevojku za noge pa je podiže sebi oko pasa, a ona preplete ruke oko njegovog vrata i primi ga uz poljupce, ciku i zavođenje. Počeše jedno drugome sisati jezike i on joj uze nevinost.

Kada dvije robinje vidješe da je njihov mladi gospodar ušao djevojci Anisuldžalisi, one zakukaše, ali je momak već bio obavio posao i dade se u bijeg tražeći spasa. Bježao je bojeći se posljedica za djelo koje je učinio.

Čim gospodarica ću vapaje dviju djevojaka, pojuri iz hamama dok je znoj kapao s nje. Vikala je:

- Kakva je to kuknjava po kući?

Prišavši djevojkama koje je postavila pored vrata one sobe, reče im:

- Teško vama! Šta se dogodilo?

- Naš gospodar Nuruddin je došao, istukao nas tako da smo pobjegle od njega, a on je ušao Anisuldžalisi, zagrlio je i ne znamo šta je uradio poslije toga. Kada smo te pozvale, on je pobjegao.

Gospodarica kuće uđe Anisuldžalisi i upita je:

- Šta je bilo?

- Gospođo, ja sam sjedjela kada se pojavio jedan lijepi mladić, ušao i rekao mi:

- Je li te otac kupio za me?

- Jest, bogami, gospodine - odgovorila sam, a on je prišao i zagrlio me.

- Je li ti još šta učinio? - upita gospodarica.

- Da, uzeo mi je tri poljupca.

- Obeščastio te je - zaplaka gospodarica i poče se udarati po licu zajedno s djevojkama, bojeći se da otac ne zakolje Nuruddina.

Dok su one tako kukale, pojavi se vezir i upita šta se dogodilo, a žena mu odgovori:

- Zakuni se da ćeš saslušati ono što ću ti reći.

- Hoću - saglasi se vezir, a žena mu ispriča šta je učinio njegov sin. Vezir se ražalosti, poče cijepati svoju odjeću, udarati se po licu i čupati bradu. Žena mu reče:

- Nemoj se ubiti! Dat ću ti od svoje imovine deset hiljada dinara.

Vezir podiže glavu i reče joj:

- Bona ne bila! Nije mi potreban novac koji sam dao za nju, već se bojim da ću izgubiti i dušu i novac.

- Zašto, gospodaru moj? - upita žena.

- Zar ne znaš da nam je za leđima onaj dušman koji se zove al-Muin ibn Savi? Kada on čuje za ovo, otići će caru i reći mu...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

33. noć

Kada nastupi trideset i treća noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je vezir rekao svojoj ženi:

- Zar ne znaš da nam je za leđima dušman koji se zove al-Muin ibn Savi? Kada čuje za ovo otići će caru i reći će mu: "Tvoj vezir za koga tvrdiš da te voli uzeo ti je deset hiljada dinara i kupio djevojku kakvu niko nije vidio. Pošto mu se veoma dopala, rekao je svome sinu da je uzme, jer je on preči nego car. Sin ju je prihvatio i nevinost joj uzeo i sad je ona njegova djevojka." Car će reći: "Lažeš!", a on će mu odgovoriti: "S tvojim

dopuštenjem, odjurit ću k njemu i dovest ću ti je." Car će mu to dozvoliti i on će dojuriti kući, uzet će djevojku i odvesti je caru koji će je pitati i ona neće moći poricati, te će Ibn Savi reći: "Gospodaru, ti znaš da sam ti iskren savjetnik, ali nemam sreće kod tebe." Car će me unakaziti na očigled svih ljudi i duša će mi stradati.

- Nemoj nikome govoriti o tome - reče mu žena. - To se zbilo u tajnosti i osloni se na Allaha.

Vezirovo srce se smiri i duša mu se razgali.

Eto šta se događalo s vezirom.

Nuruddin je, pak, bojeći se kazne, proveo dan u vrtovima i kasno uvečer dođe majci kod koje prespava i ustade prije zore, da ga niko ne vidi. Tako je radio mjesec dana, ali kako ga babo nije ženio, majka reče njegovom ocu:

- Hoćeš li, gospodaru, upropastiti djevojku i sina? Ako ovo potraje, sin će nas napustiti.

- Šta da radim? - upita vezir.

- Noćas nemoj spavati, a kada sin dođe, uhvati ga i dogovorite se. Daj mu djevojku, jer ona voli njega i on voli nju, a ja ću ti dati novac koji si dao za djevojku.

Vezir je bdio dugo u noć, a kada mu dođe sin, uhvati ga i htjede ga zaklati, ali ga preduhitri majka koja upita:

- Šta to hoćeš da uradiš s njim?

- Hoću da ga zakoljem - odgovori vezir.

- Zar sam toliko beznačajan? - upita ga sin grcajući u suzama.

- Kako si ti, sine, mogao potcijeniti to što ću izgubiti imovinu i dušu?

- Poslušaj, babo, šta je kazao pjesnik:

Oprosti mi grijehe, jer ljudi razumni
Praštaju i prema grješniku su milosrdni.

Čemu se sad nadaju tvoji dušmani
Kad oni su u bezdanu, a ti u visini?

Nakon toga, vezir ustade sa sinovljevih grudi sažalivši se nad njim. Mladić se podigne i poljubi očevu ruku, a ovaj mu reče:

- Kada bih znao, sinko, da ćeš biti dobar prema Anisuldžalisi, poklonio bih ti je.

- Kako ne bih bio dobar, babo!

- Savjetujem ti, sine, da pored nje ne uzimaš druge žene, niti ljubavnice, a nemoj je ni prodavati.

- Kunem ti se, babo, da neću pored nje uzimati drugu ženu, niti ću je prodati!

Mladić se zakle ocu vjerom, te ode djevojci s kojom proživi godinu dana, a uzvišeni Allah dade da car zaboravi događaj s djevojkom.

Što se tiče al-Muina ibn Savija, do njega dopre vijest, ali o tome nije mogao pričati zbog vezirovog visokog položaja kod cara. Kada minu godina dana, vezir Ibn Hakan jednom pođe u hamam i izađe oznojen, tako da se prehladi i pade u postelju. Mučila ga je nesanica i sav klonu. U takvom stanju pozva sina Nuruddina, a kada ovaj dođe, otac mu reče:

- Nafaka je, sinko, određena i suđeni čas je svakom utvrđen. Svako biće mora ispiti čašu smrti.

Onda kaza stihove:

Koga smrt danas maši sutra ga neće zaobići,
Svako od nas u carstvo smrti će poći.

Ona velikaša i poniženog izjednačava
I svako strah pred smrću doživljava.

Niti jednog cara smrt ne ostavlja,
Ni Poslanika što vječnim životom obitava.

Nakon toga, vezir nastavi:

- Nemam druge oporuke, sine, nego da se Boga bojiš, da na posljedice svojih djela gledaš i da brineš o djevojci Anisuldžalisi.

- Ko je tebi ravan, oče? Bio si čuven po dobrim djelima, po tome što su hatibi[93] za tebe upućivali dove sa minbera.[94]

- Molim uzvišenog Allaha da me primi - reče vezir pa dva puta izgovori kelime šehadet, zatim samo jedan put uzdahnu i ode među sretnike. Dvor se ispuni kuknjavom i vijest stiže do cara, a kada su građani čuli da je umro Ibn Hakan, zaplakaše djeca u školama. Njegov sin Nuruddin poskoči i opremi ga. Na dženazu dođoše emiri, veziri, državni velikodostojnici i građani. Među prisutnima na dženazi bijaše i vezir al-Muin ibn Savi. Kada dženaza pođe iz kuće, neko izgovori stihove:

Rekoh vrlome čovjeku koji ga je gasulio: 33
Zar nije slušao dok si mu savjete nudio?

Nisi ga mogao svojom vodom oprati,
Već suzama slavnih kad su stali plakati.

Ni jedna mumija nije poput njegove
Jer ga njegovo dobro djelo balzamuje.

Časni meleci dođoše da ga ponesu
Iz počasti - vidjeste li ih k njegovu lijesu?

Ne savijaju se pod teretom ljudski vratovi -
Dovoljno je stoga nose sretni anđeli.

Nuruddin je dugo i silno tugovao za ocem, i dok je jednom tako sjedio u roditeljskoj kući, neko zalupa na vrata. Nuruddin ustade, otvori vrata i ugleda bliskog očevog prijatelja koji mu poljubi ruku i reče:

- Gospodine, nije umro onaj koji je ostavio nasljednika kao što si ti. Tako je suđeno i ranijim i današnjim generacijama. Smiri se, gospodine, i ostavi žalost.

Nakon toga, Nuruddin pređe u prostoriju za sjedenje, prenese u nju sve što mu je potrebno, pa se oko njega okupiše prijatelji i on uze svoju djevojku. Dođe mu desetina trgovačkih sinova, te se Nuruddin prihvati jela i pića i poče mijenjati trpezu za trpezom. Rasipao je novac i darivao, a onda mu priđe njegov upravitelj i reče:

- Zar nisi čuo kako kažu: Ko troši ne vodeći računa, osiromašit će?

Pravo je imao onaj što reče u stihovima:

Ja čuvam i branim novac svoj
Znajući da je on mač i štit moj.

Razdijelim li novac svojim dušmanima,
Rasuo sam sreću i bit ću nesretan međ ljudima.

Oni će ga slasno pojesti i popiti,

A svoj dinar nikom neće pokloniti.

Od svake osobe novac ću čuvati
Koja je zlobna i neće se sa mnom družiti.

Bolje je tako nego zlobniku kazati:
Daj mi dirhem, sutra ću ti pet vratiti.[95]

On će tada s prezirom glavu okrenuti,
A duša će mi kao pseća duša ostati.

O, kako su ljudi bez novca prezreni
Makar kao sunce blistali u vrlini!

- Gospodaru - nastavi upravnik - ti silni troškovi i skupi darovi gutaju novac.

Nuruddin pogleda svoga upravnika obraćajući mu se:

- Od svega što si rekao nisam ni riječi čuo. Divno li je rekao pjesnik:

Ako novac imam, a ruka mi škrta postane,
Noga nek mi ne kroči i ruka nek usahne.

Recite koji škrtac je škrtošću slavan postao,
Pokažite mi onog što je zbog štedrosti preminuo.

- Upravitelju, ako imam dovoljno za ručak, nemoj me opterećivati time šta ću za večeru!

Upravitelj ode svojim putem, a Nuruddin nastavi živjeti na visokoj nozi. Svakom gostu koji

je za nešto kazao da je divno, odgovarao je:

- Poklanjam ti.

Ako bi neko rekao da je njegova kuća prelijepa, rekao bi da mu je poklanja. Tako je Nuruddin neprekidno priređivao sjedeljke svojim sagovornicima i prijateljima, i to jednu početkom dana, a drugu uvečer. Potraja to cijelu godinu, i dok je Nuruddin jednog dana sjedio, pojavi se ona njegova robinja koja kaza stihove:

Uživao si dok ti je život lijep bio
Nisi se plašio zla koje bi usud donio.

Noći su ti drage bile i one te oslijepile
Jer i za svijetlih noći nesreće su dolazile.

Tek što ona izgovori stihove, neko zalupa na vrata. Nuruddin ustade i za njim pođe neko od njegovih gostiju, a da Nuruddin za to nije ni znao. Kad otvori vrata, Nuruddin vidje svoga upravitelja i upita ga:

- Šta je bilo?

- Gospodaru, dogodilo se ono čega sam se bojao.

- Kako to?

- Znaj - odgovori upravitelj - da pod mojim nadzorom nije ostalo ništa što vrijedi dirhema, ni manje od dirhema. Ovo su knjige o rashodima koje sam vodio i knjige o tvojoj ranijoj imovini.

Kada ću te riječi, Nuruddin poniknu glavom i reče:

- Nema sile ni moći nad Allahovom silom i moći!

Pošto je čuo upraviteljeve riječi, onaj čovjek što je krišom slijedio Nuruddina vrati se prijateljima i reče im:

- Pazite šta ćete raditi! Nuruddin je propao! - a kada se Nuruddin vrati, uočiše neraspoloženje na njegovom licu. Tada ustade jedan gost, pogleda Nuruddina i obrati mu se:

- Gospodine, dozvoli mi da pođem.

- Zašto bi odlazio baš danas? - upita Nuruddin.

- Moja žena treba da rodi večeras i ne mogu je ostaviti. Hoću da pođem i da je vidim. Nuruddin mu dopusti da ide, a onda ustade drugi:

- Gospodine Nuruddine, danas treba da budem kod brata koji obrezuje sina.

Svi zatražiše dozvolu da odu smišljajući izgovore, te odoše svojim putem, a Nuruddin ostade sam. On pozva svoju robinju i reče joj:

- Anisuldžaliso, vidje li šta me je snašlo?

Zatim joj ispriča šta mu je rekao upravitelj, a djevojka će na to:

- Prije nekoliko noći spremala sam se da ti to kažem, ali sam čula kako izgovaraš stihove:

Ako je svijet tebi darovao, daruj i ti

Ljude prije nego što ćeš preminuti.

Ako mu je život sklon, darežljivi ne gubi blago;
Ako ga prevari, škrtošću ga sačuvati ne bi mogo.

Kada sam čula da govoriš te stihove, ušutjela sam i ni riječi ti nisam rekla.

- Aniso - reče Nuruddin - ti znaš da sam novac potrošio samo na svoje prijatelje, a oni me ostaviše bez ičega.

- Allaha mi - odgovori Anisa - nećeš imati nikakve koristi od njih.

- Iz ovih stopa idem k njima i pokucat ću na njihova vrata, možda ću nešto i dobiti i to će mi biti glavnica s kojom ću trgovati. Ostavit ću zabavu i igru.

Istog časa, Nuruddin ustade i pođe pravo do ulice u kojoj življaše njegovih deset prijatelja - svi su stanovali u istoj ulici. Priđe prvim vratima, pokuca i pojavi se djevojka koja ga upita:

- Ko si ti?

- Reci svome gospodaru da Ali Nuruddin čeka na vratima i poručuje mu: Tvoj rob ljubi ti ruke očekujući milostinju.

Djevojka ode i kada obavijesti gospodara, on povika na nju:

- Idi i reci mu da nisam tu!

Djevojka se vrati Nuruddinu i reče mu:

- Gospodine, moj gospodar nije ovdje.

Nuruddin ode misleći: "Ako se ovaj kurvin sin stidi samoga sebe, drugi neće biti kurvin sin!" Zatim dođe na druga vrata, kaza sve ono što je rekao i na prvim vratima, ali se i ovaj "postidi samoga sebe". Tada Nuruddin reče:

Oni na čijim vratima si stajao su nestali
Isto si od njih želio nisu ti dali.

Onda Nuruddin nastavi razmišljati: "Allaha mi, moram ih sve iskušati - možda će se naći jedan koji će iskupiti sve ostale." I on obiđe svih deset prijatelja, ali mu ni jedan ne otvori vrata, ne pojavi se, niti mu dade pogače, te Nuruddin ponovo odrecitira:

Čovjek je kao stablo kad postiže uspjehe:
Oko njega se kupe ljudi dok daje plodove.

Ali kad svi plodovi s njega opadnu,
Tražeći drugo stablo ljudi se raziđu.

Dođavola neka idu oni svi,
Kad nijedan od njih deset nije prijatelj mi!

Zatim se Nuruddin vrati svojoj robinji još više zabrinut, a ona mu reče:

- Gospodaru moj, zar ti nisam kazala da nećeš imati nikakve koristi od njih.

- Allaha mi, ni jedan nije nos pomolio - čudio se Nuruddin, a ona će na to:

- Gospodaru, prodaji malo pomalo kućni namještaj i to troši.

Nuruddin poče prodavati dok ne rasproda sve što je bilo u kući i ne ostade mu ništa. Onda se obrati Anisuldžalisi:

- Šta da radimo sada?

- Čini mi se da bi bilo dobro, gospodaru, da ovog časa pođeš sa mnom na čaršiju i da me prodaš. Ti znaš da me tvoj otac kupio za deset hiljada dinara. Možda će Allah dati da me prodaš za približno istu cijenu, a ako Allah odredi da opet budemo zajedno, bit ćemo.

- Aniso, ne mogu te ostaviti ni za trenutak.

- Ne mogu ni ja, ali nužda nas tjera, kao što reče pjesnik:

Nevolja nas često tjera
Na put nedostojan čovjeka.

Niko se kakvog sredstva ne prihvaća
Ako sredstvo nije dostojno uzroka.

Nuruddin uze Anisu dok su mu suze tekle niz obraze, te kaza ove stihove:

Stani i još me gledaj prije rastanka
Da liječim srce što pati bez prestanka!

Ako mi to ne možeš priredit,
Pusti - u ljubavi ću sagorjeti!

Nakon toga, Nuruddin pođe, predade djevojku posredniku i reče mu:

- Znaj da vrijedi toliko koliko ćeš izvikivati.

- Gospodine Nuruddine - posrednik će njemu - prava vrijednost je trajna. Zar ovo nije Anisuldžalisa koju je tvoj otac kupio od mene za deset hiljada dinara?

- Jest - odgovori Nuruddin.

Posrednik se zaputi ka trgovcima, ali vidje da se još nisu bili svi okupili, te pričeka malo dok dođu ostali i dok se trg ne ispuni svim vrstama robinja: Turkinjama, Grkinjama, Čerkeskinjama, Abisinkama. Kada posrednik vidje da je već gužva na trgu, ustade i reče:

- Trgovci! Imućni ljudi! Sve što je okruglo nije orah, niti je banana sve što je duguljasto; sve što je crveno nije meso, niti je loj sve što je bijelo; sve što je rujno nije vino, niti je hurma sve što je smeđe! Ovdje imam jedinstveni biser koji nema cijene. Koliko dajete za nju?

- Četiri hiljade i pet stotina dinara - reče jedan trgovac.

Tada se na trgu pojavi vezir al-Muin ibn Savi koji vidje Nuruddina kako stoji na trgu, pa pomisli: "Zašto li stoji ovdje? Nije mu ostalo nimalo novaca da bi mogao kupovati robinje." Zatim razgleda i začu licitatora koji je stajao izvikujući na trgu, dok su trgovci stajali oko njega. Vezir pomisli: "Bit će da je propao pa je doveo robinju da je proda. Ako je to tačno, baš mi je milo." Zatim pozva licitatora koji priđe, poljubi zemlju pred njim, a vezir reče:

- Hoću robinju koju prodaješ.

Licitator se nije mogao suprotstaviti, već dovede robinju veziru, a kad je ovaj vidje, kada osmotri njen lijepi tanahni struk i ću njen mio glas, dopade mu se, te reče:

- Dokle je stigla cijena?

- Četiri hiljade i pet stotina dinara.

Kada to trgovci čuše, ni jedan se ne odvaži da da dirhem ili dinar više, već svi odstupiše znajući kakav je silnik taj vezir. Ibn Savi pogleda posrednika i reče:

- Zašto si stao? Ponudi od mene četiri hiljade i pet stotina dinara za robinju.

Posrednik priđe Nuruddinu i reče mu:

- Gospodine, tvoja robinja ode budzašto.

- Zašto? - upita Nuruddin.

- Početna cijena bila je četiri hiljade i pet stotina dinara. Onda se pojavi ovaj silnik Ibn Savi, dođe na trg i kad vidje robinju, dopade mu se pa reče da nudi četiri hiljade, a meni će dati pet stotina dinara. Čini mi se da zna da je robinja tvoja. Ako ti odmah plati, bit će to dobro, ali ja znam da je nepravedan toliko da će ti napisati potvrdu upućujući te nekom valiji. Zatim će mu odmah poslati i glasnika koji će reći: "Ne dajte mu ništa!" Kad god budeš išao da tražiš, reći će ti: "Dat ćemo ti sutra." Tako će ti neprestano obećavati, a odgađat će dan za danom, premda si ti ponosan. Kada im dosadi tvoje potraživanje, reći će: "Pokaži nam potvrdu!" Čim uzmu potvrdu pocijepat će je i novac za robinju će propasti.

Pošto Nuruddin ću šta mu posrednik govori, pogleda ga i reče:

- Šta da se radi?

- Dat ću ti jedan savjet - odgovori posrednik - i ako ga prihvatiš, imat ćeš mnogo sreće.

- Da čujem.

- Prići ćeš mi odmah dok ja stojim nasred trga, uzet ćeš robinju iz moje ruke, ošamariti je i reći ćeš: "Teško tebi! Održao sam riječ koju sam dao jer sam te doveo na trg. Zakleo sam se da ću te sigurno dovesti ovdje na licitaciju!" Ako tako postupiš, možda će njega i ostali svijet prevariti tvoje lukavstvo pa će povjerovati da si je doveo na trg samo zato da bi održao riječ.

- To je dobra ideja! - reče Nuruddin, a onda ga posrednik ostavi, dođe nasred trga, uze robinju za ruku i dade znak veziru Ibn Saviju:

- Gospodaru, evo dolazi njen vlasnik!

Utom dođe Nuruddin do posrednika, otrgne mu iz ruke robinju i ošamari je rekavši:

- Teško tebi! Doveo sam te na trg samo zato da održim zakletvu! Idi kući i više mi se ne suprotstavljaj! Ne treba mi novac da bih tebe prodavao. Kad bih prodao namještaj ili nešto slično, dobio bih mnogo više novaca nego za te.

Pošto vezir Ibn Savi vidje Nuruddina, reče mu:

- Bolan ne bio! Zar ti je ostalo nešto da prodaješ ili kupuješ?

Zatim htjede nasrnuti na Nuruddina, ali se trgovci koji su ga voljeli sjatiše oko njega i Nuruddin im reče:

- Evo me pred vama, a vi znate kakav je on siledžija.

- Allaha mi - povika vezir - da nije vas, sigurno bih ga ubio!

Trgovci počeše davati znake Nuruddinu i govoriti mu:

- Niko se neće umiješati među vas.

Nuruddin priđe veziru Ibn Saviju - a Nuruddin bijaše hrabar - te svuče vezira sa sedla i baci ga na zemlju. Na tome mjestu se mijesila glina i vezir pade usred ilovače. Nuruddin ga udari šakom u zube tako da se vezirova brada obli krvlju. Uz vezira bijaše deset robova i kada vidješe šta Nuruddin radi s njihovim gospodarom, staviše ruke mačevima na balčake namjeravajući da navale na Nuruddina i da ga iskasape. Međutim, prisutni rekoše robovima:

- Ovo je vezir, a ovo je vezirov sin. Možda će se oni pomiriti, a vi ćete biti mrski svakome od njih. Možda će vezir dobiti još jedan udarac i vi ćete svi pomrijeti najgorom smrću. Najbolje će biti da se ne miješate među njih.

Kada Nuruddin isprebija vezira, uze svoju robinju i odvede je kući. Vezir, pak, ustade a odijelo mu bijaše u tri boje: boja gline, boja krvi i boja pepela. Vidjevši kakav je, vezir uze komad rogozne, stavi je na vrat i uze dva buketa kovilja, te pođe svome dvoru u kojem bijaše i car, pa povika:

- Čestiti care! Meni je učinjena nepravda!

Donesoše ga pred cara i kada ga ovaj bolje pogleda, vidje da je to njegov vezir al-Muin ibn Savi, te mu reče:

- Ko ti je to učinio?

Vezir zaplaka i zapomaga, recitirajući stihove:

Zar sudbina da me šiba pored tebe živa
I psi da me jedu pored takvog lava?

Svi će se žedni na tvojim vrelima napiti
A ja ću uz tebe koji si pljusak žedan ostati.

- Gospodaru moj - reče zatim - zar tako prolazi svako ko te voli i ko te služi?

- Ko ti je to uradio? - upita car.

- Danas sam pošao na trg robija da kupim robinju-kuharicu i tamo sam zatekao jednu robinju kakvu u životu nisam vidio. Posrednik reče da pripada Aliju, sinu Hakanovu. Naš gospodar car bijaše dao njegovom ocu deset hiljada dinara da mu kupi robinju. On je kupio baš tu robinju koja mu se tako svidjela da ju je dao svome sinu, a kada mu otac umre sin je trošio dok nije rasprodao svu imovinu, vrtove i posuđe. Pošto je propao i nije mu ostalo ništa, doveo je robinju na trg da je proda. Dao ju je posredniku koji je uzvikivao cijenu oko koje su se trgovci nadmetali dok nije dostigla četiri

hiljade dinara, a ja sam pomislio: "Ovu ću kupiti našem gospodaru caru, jer je, zapravo, prvobitno i kupljena za njega". Onda sam rekao:

- Sinko, uzmi četiri hiljade dinara.

- Gade stari! Prodat ću je Židovu ili kršćaninu, ali je neću prodati tebi!

- Ne kupujem je za sebe - rekoh mu - već je kupujem za našeg cara, gospodara našeg blagostanja.

Pošto me sasluša, on se razbjesni, svuče me i baci s konja, premda sam već ostario. Poče me tuči i nije prestajao dok me ne načini ovakvim kako me vidiš. Ništa od toga ne bi mi se dogodilo da nisam pošao kupiti onu robinju za tvoju sreću.

Onda se vezir opruži po podu i poče plakati i drhtati. Kada ga car vidje u takvome stanju i kada ću njegovu priču, od bijesa mu izbiše graške znoja među očima, te se okrenu prisutnim velikodostojnicima i odjednom se pred njim nađe četrdeset vojnika sa sabljama. Stadoše pred cara koji im reče:

- Smjesta idite u kuću Hakanovog sina, sve u njoj zaplijenite, a čeljad mi dovedite svezanu. Nuruddina i robinju vucite i naglavačke mi ih dovedite.

- Slušamo i pokoravamo se - rekoše vojnici pa odoše da se spreme poći Nuruddinovoj kući. Car je imao jednog dvorjana koji se zvao Alemuddin Sendžer i koji ranije bijaše rob al-Fadla ibn Hakana, oca Nuruddinova. Kada on ću carevu zapovijest i kada vidje kako se neprijatelji spremaju da ubiju sina njegovog gospodara, ne bi mu lahko, pa uzjaha konja i zaputi se Nuruddinovoj kući. Čim stiže, pokuca na vrata. Pojavi se Nuruddin pa vidjevši roba, prepozna ga i htjede ga pozdraviti, ali rob reče:

- Gospodaru, nije vrijeme za pozdravljanje ni za razgovore, nego slušaj šta pjesnik veli:

Spašavaj se kada ti opasnost prijeti;
Pusti kuću nek neimar za njom pati!

Jer i drugu zemlju za se možeš naći,
Ali drugu dušu nikad nećeš moći!

- Šta se dogodilo, Alemuddine? - upita Nuruddin.

- Dižite se i spašavajte se ti i robinja! Ibn Savi sprema vam zamku i ako padnete u njegove ruke, ubit će vas. Car je već poslao prema vama četrdeset vojnika sa sabljama i mislim da morate bježati prije nego što vam se zlo dogodi.

Zatim Sendžer pruži Nuruddinu novac i kada ih izbrojaše, vidješe da ima četrdeset dinara. Rob reče Nuruddinu:

- Gospodaru, uzmi ovo! Da imam i više, sigurno bih ti dao, ali nije vrijeme za prijekore. Nuruddin ode robinji, obavijesti je o svemu i ona poče kukati, a onda oboje istog časa pođoše izvan grada pod Allahovom zaštitom. Putovali su do mora i nađoše lađu spremnu za polazak. Kapetan je stajao nasred lađe i oglašavao:

- Ko treba da se oprosti, da uzme namirnice, ili je nešto zaboravio neka donese jer polazimo!

- Ne treba nam ništa, kapetane! - povikaše svi uglas, a kapetan se obrati posadi:

- Hajde, razapnite jedra! Iščupajte kolje!

- Kuda plovimo, kapetane? - upita Nuruddin.

- U Bagdad, u luku mira.

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

34. noć

Kada nastupi trideset i četvrta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Nuruddin zajedno s robinjom, kada mu kapetan reče da plove u Bagdad, luku mira, sišao u lađu, pa razapevši jedra zaploviše. Lađa se otisnu, kao ptica krilima, upravo kao što kaza pjesnik:

Pogledaj tu lađu i očaran ćeš biti,
Jer s vjetrom se nadmeće i struja će je nositi.

Lađa je nalik ptici raširenih krila
Što je iz zraka na vodu doletjela.

Lađa ih ponese i vjetar bijaše povoljan. Eto, to se dogodilo s njima.

Što se tiče onih četrdeset vojnika koje je car poslao, oni dođoše Nuruddinovoj kući, razvališe vrata i uđoše pa obiđoše cijelu kuću, ali ne nađoše ni traga od njih dvoje. Onda srušiše kuću, vratiše se i obavijestiše cara koji reče:

- Tražite ih ma gdje bili!

- Slušamo i pokoravamo se - odgovoriše vojnici.

Vezir Ibn Savi ode svojoj kući pošto ga car bogato dariva i reče mu:

- Neće te osvetiti niko osim mene! - a vezir mu uputi dovu za dug život

smirivši se nakon toga. Potom car naredi da uzvikuju po gradu:

- Narode! Naš gospodar car obznanjuje da onaj ko nađe Aliju Nuruddina, sina Hakanova, i dovede ga caru bit će bogato nagrađen i car će mu dati hiljadu dinara! Onaj ko ga prikrije, ili zna gdje se nalazi, a o tome ne obavijesti zaslužuje primjernu kaznu!

Sav narod se dade u potragu za Nuruddinom, ali mu ne nađoše ni traga. Tako su se događaji odvijali sa onih četrdeset vojnika.

U međuvremenu, Nuruddin i njegova robinja sretno stigoše do Bagdada i kapetan objavi:

- Evo Bagdada! To je siguran grad. Hladna zima ga je napustila i u njega je stiglo proljeće s ružama, izbeharalo je drveće i rijeke su zažuborile.

Nuruddin, plativši kapetanu pet dinara, sa svojom robinjom napusti lađu. Malo prošetaše i sudbina htjede da dođu među vrtove, pa dospjevši do jednoga mjesta, vidješe da je pometeno i vodom poprskano. Tu bijahu dugačke klupe i obješena vedra puna vode. S gornje strane se nalazila nadstrešnica od trske, duž cijelog sokaka u kome bijahu vrata što vode u vrt, ali su bila zatvorena. Nuruddin reče robinji:

- Allaha mi, ovo je prekrasno mjesto.

- Gospodaru moj - reče robinja - posjedimo malo na klupama.

Priđoše klupama i sjedoše, zatim se umiše i opraše ruke uživajući u lahoru. Onda oni zaspaše, a Uzvišeni ne spava. Taj vrt se zvao Vrt radosti i u njemu bijaše jedan dvorac poznat pod imenom Dvorac zadovoljstva, a pripadao je halifi Harunu ar-Rešidu. Kada bi mu bilo teško, halifa je dolazio u taj vrt, ulazio u dvorac i odsjedao u njemu. Dvorac je imao osamdeset prozora nad kojima je visilo osamdeset svijećnjaka, a u sredini se nalazio ogroman svijećnjak od zlata. Kada bi halifa došao, naređivao je robinjama da otvore prozore i zapovijedao bi Ishaku an-Nedimu i robinjama da zapjevaju, pa bi mu se srce razgalilo i brige bi zaboravio. Vrt je imao vrtlara, oronulog starca, koga su zvali šejh Ibrahim. Događalo se da vrtlar izađe nekim poslom i ugleda šetače sa uličnim ženama, pa bi se veoma rasrdio. Šejh Ibrahim strpljivo sačeka da dođe halifa i jednog dana mu se požali na to, te halifa reče:

- Koga god nađeš na kapiji vrta, čini s njim šta ti drago.

I toga dana baštovan, šejh Ibrahim, izađe nekim poslom koji mu bijaše iskrsnuo i ugleda ono dvoje usnulih na ulazu u vrt, pokriveni jednim velom. Vrtlar reče:

- Izgleda da oni ne znaju da mi je halifa dopustio da ubijem koga god nađem ovdje. Ovo dvoje ću izudarati tako da više niko ne priđe kapiji vrta.

On odreza zelenu granu, priđe im pa podiže ruku tako da mu se ukaza bjelina ispod pazuha i htjede ih udariti, ali pomisli: "Kako ćeš ih tući, Ibrahime, kad ništa ne znaš o njima? Možda su stranci ili putnici koje je sudbina dovela ovdje. Otkrit ću im lica i pogledati ih." On podiže zar s njih i reče:

- Lijepi su i ne treba ih tući.

Zatim im pokri lica, pa priđe Aliju Nuruddinu i poče mu trljati nogu. Nuruddin otvori oči i ugleda starca, pa se postidi, povuče noge i sjede uzevši ruku šejha Ibrahima koju poljubi.

- Odakle ste, sinko? - upita šejh.

- Mi smo stranci, gospodine - odgovori Nuruddin pustivši suzu iz oka.

- Znaj, sinko - reče šejh Ibrahim - da je Poslanik, Allah mu se smilovao i spasio ga, preporučivao da se iskazuje poštovanje strancima. Zar nećete ući u vrt i razgledati ga, jer ćeš se tako razgaliti?

- Čiji je vrt? - upita Nuruddin.

- Ovaj vrt sam, sinko, naslijedio od svoje porodice - odgovori šejh Ibrahim namjeravajući da ih tako umiri, ne bi li ušli u vrt.

Kada Nuruddin ću njegove riječi, ustadoše on i njegova robinja, a šejh Ibrahim pođe ispred njih, te uđoše u vrt. Bijaše to vrt sa zasvođenom kapijom na kojoj je bila loza s raznobojnim grožđem - crvenim kao rubin i crnim poput ebanovine. Oni uđoše pod jednu nadstrešnicu pod kojom nađoše svakovrsne plodove što su rasli u grozdovima i odvojeno. Ptice su se oglašavale na granama, slavuj je pjevao svoju pjesmu, grlice su pijevom ispunjavale cijelo mjesto; drozdovi su pjevali poput čovjeka, a golubovi slično podnapitom ljudskom biću. Drveće je obilovalo svim vrstama jestivih plodova koji su rasli u paru: bijaše tu marelica, od kamfornih do bademastih i horasanskih; šljiva sličnih licima ljepotana; višanja od kojih pamet staje svakom biću; smokava, od crvenih i bijelih do zelenih - sve u najljepšim bojama i cvjetovima nalik na bisere i merdžane; tu su ruže čijeg rumenila bi se postidjeli obrazi ljepotice; ljubičice poput sumpora što plamti; mirta, šeboj, zumbuli, anemoni. Svi ti cvjetovi bijahu optočeni suzama oblaka. Smijala su se usta margaretina; narcis je posmatrao ružu crnim očima; slatki limunovi izgledali su kao pehari, a kiseli kao zlatne kugle. Zemlja je bila zastrta cvijećem svih boja, jer bijaše nastupilo proljeće i cijelo mjesto je bljesnulo

punim sjajem. Potok je žuborio, ptice su cvrkutale i vjetar je ćarlijao. Temperatura je bila umjerena, s blagim lahorom.

Šejh Ibrahim ih uvede u gornju odaju čijoj ljepoti se zadiviše jer je u njoj bilo vrlo neobičnih stvari. Oni sjedoše pored prozora. Nuruddin se sjeti svih situacija kroz koje je prošao, te reče:

- Allaha mi, ovo mjesto je prelijepo! Podsjeća me na prošlost i sjetu mi razgorijeva.

Onda im šejh Ibrahim donese jelo, te se oni najedoše i opraše ruke. Nuruddin sjede pored

jednog prozora i pozva robinju koja priđe, pa se zagledaše u drveće bremenito plodovima. Nuruddin se obrati šejhu Ibrahimu:

- Zar nemate nešto za popiti, jer ljudi piju poslije jela?

Šejh Ibrahim im donese pitke hladne vode, ali Nuruddin reče:

- Nije to piće koje želim.

- Želiš li vino? - upita ga šejh Ibrahim.

- Da - odgovori Nuruddin.

- Neka me Allah sačuva vina! - negodovao je starac. - Već je trinaest godina kako sam se odrekao toga, jer je Poslanik, Bog mu se smilovao i spasio ga, prokleo onoga ko pije vino, ko ga cijedi i nosi.

- Poslušaj samo dvije moje riječi - reče Nuruddin.

- Reci šta imaš!

- Hoće li te stići prokletstvo ako ne budeš cijedio vino, pio ga, niti nosio?

- Neće.

- Uzmi ova dva dinara i dva dirhema, uzjaši magarca i zaustavi se podalje od prodavnice. Koga god vidiš da kupuje, pozovi ga i reci mu: "Uzmi ova dva dirhema, a za dva dinara mi kupi vina", pa ga natovari na magarca. U tom slučaju, nećeš vino piti, nositi, cijediti, ni kupovati, i neće ti se desiti ono što će se drugima desiti.

Šejh Ibrahim se nasmija:

- Allaha mi, nisam vidio mudrijeg od tebe, niti slatkorječivijeg čovjeka!

- Sad mi zavisimo od tebe - reče Nuruddin - a na tebi je samo da se složiš i da doneseš sve što nam je potrebno.

- Moj podrum ti je na raspolaganju, a pripremljen je za zapovjednika pravovjernih. Uđi i uzmi šta hoćeš, tamo ima više nego što možeš i poželjeti.

Nuruddin uđe u podrum i vidje posuđe od zlata, srebra i kristala, ukrašeno raznim vrstama dijamanata. On uze ono što mu se svidjelo, te natoči vina u pehare i bokale. Onda on i njegova robinja počeše piti zapanjeni ljepotom

koju su vidjeli. Šejh Ibrahim im donese kuskusa i sjede podalje od njih. Njih dvoje nastaviše piti, van sebe od radosti, dok ih ne omami piće pa im se obrazi zarumeniše, oči izbuljiše i ljubavna osjećanja planuše. Šejh Ibrahim pomisli: "Zašto sjedim tako daleko i ne priđem im? Kada ću se opet naći u društvu ovakvih dvoje ljudi koji nalikuju na dva mjeseca?"

Potom šejh Ibrahim priđe i sjede ukraj, a Nuruddin mu reče:

- Zaklinjem te životom, gospodine, da nam se pridružiš.

Šejh Ibrahim priđe. Nuruddin napuni pehar, pogleda šejha i reče mu:

- Popij da vidiš kako je ukusno.

- Neka me Allah sačuva vina! - reče šejh. - Već trinaest godina nisam pio.

Nuruddin ga ostavi na miru, pa ispi pehar i baci se na zemlju pokazujući kako ga je savladalo piće. Onda se Anisa obrati šejhu:

- Šejh Ibrahime, pogledaj kako se ponaša prema meni!

- Šta mu je, gospođo?

- On se uvijek tako ponaša prema meni. Pije jedno vrijeme pa zaspi, a ja ostanem sama bez prijatelja koji će sa mnom piti. Ako budem htjela, s kim ću piti, a ako zapjevam ko će me slušati?

Šejh je bio sav klonuo zbog djevojke i srce ga je vuklo k njoj. On reče:

- Prijatelj ne treba da se tako ponaša.

Onda robinja napuni čašu, pogleda šejha Ibrahima i reče mu:

- Života ti, uzmi čašu i ispij. Nemoj odbiti, nego je uzmi i dušu mi smiri.

Šejh Ibrahim pruži ruku, uze čašu i ispi je. Ona napuni drugu čašu i pruži mu je govoreći:

- Gospodaru, i ova je za tebe.

- Bogami, ne mogu je popiti. Dosta mi je i ona jedna.

- Allaha mi, moraš! - navaljivala je djevojka, te šejh uze pehar i ispi ga. Kada mu pruži treću čašu, on je prihvati i htjede popiti, ali Nuruddin neočekivano sjede...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

35. noć

Kada nastupi trideset i peta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da se Nuruddin uspravio, sjeo i rekao:

- Šejh Ibrahime, šta je to? Zar te nisam maločas zaklinjao, a ti si me odbio govoreći da već trinaest godina nisi pio?

Postiđeni šejh reče:

- Allaha mi, nisam kriv, već je ona navaljivala.

Nuruddin se nasmija, te sjedoše da se goste, a djevojka prišapnu svome gospodaru:

- Gospodaru, ti pij, a nemoj na to tjerati šejha Ibrahima. Vidjet ćeš šta će s njim biti.

I djevojka poče pojiti svoga gospodara, a Nuruddin je pojio nju. Radili su tako naizmjenično. Šejh Ibrahim, gledajući ih, reče:

- Šta je to? Kakvo je to prijateljstvo kad meni ne dajete da pijem? Ja sam već vaš prijatelj. Oni se nasmijaše od sveg srca, a zatim popiše dajući i njemu da pije. Pili su tako prvu trećinu noći, a onda djevojka reče:

- Šejh Ibrahime, mogu li s tvojim dopuštenjem zapaliti jednu od onih poredanih svijeća?

- Idi, ali zapali samo jednu - odgovori šejh.

Djevojka ustade i poče od prve pa zapali svih osamdeset svijeća. Zatim sjede, a Nuruddin upita:

- Šejh Ibrahime, koje dobro ćeš meni učiniti? Hoćeš li mi dopustiti da zapalim jedan od onih svijećnjaka?

- Idi, ali upali samo jedan svijećnjak, i nemoj pretjerivati.

Nuruddin ustade i počevši od prvoga, upali svih osamdeset svijećnjaka, tako da odaja zablista. Šejh Ibrahim, koga već bijaše omamio alkohol, reče:

- Vi ste benastiji od mene.

Onda ustade, otvori sve prozore i nastavi piti s njima recitirajući poeziju, tako da je cijela odaja živnula.

Voljom Allaha koji sve čuje i zna, koji je svemu odredio svrhovitost, halifa je u tom času sjedio pored prozora što je gledao na Tigris obasjan mjesečinom. On baci pogled na tu stranu i vidje svjetlost svijeća i svijećnjaka kako blješti nad rijekom. Bacivši pogled prema dvoru u vrtu, halifa vidje da sav treperi u svjetlosti, pa reče:

- Zovite mi Džafera al-Barmakida!

Trenutak kasnije, Džafer dođe zapovjedniku pravovjernih koji podviknu:

- Pseto vezirsko! Služiš me, a ne obavještavaš me o tome šta se događa u gradu Bagdadu.

- Zašto to govoriš? - upita Džafer.

- Da mi nisi preuzeo Bagdad, ne bi dvorac za odmor bio obasjan svjetlom svijeća i kandila dok su mu prozori otvoreni! Teško tebi! Ko bi imao petlju da tako nešto učini da mi ti nisi preuzeo hilafet?

Dok su mu koljena klecala, Džafer upita:

- Ko ti je rekao da su u dvorcu za odmor upaljene svijeće i svijećnjaci i da su prozori otvoreni?

- Priđi k meni i pogledaj! - reče halifa.

Džafer priđe, pogleda prema vrtu i vidje da je čitav dvorac poput plamene baklje čija je svjetlost nadvladavala mjesečinu. On htjede da opravda šejha Ibrahima koji je to, možda, dopustio zbog neke svoje potrebe:

- Zapovjedniče pravovjernih, prošle nedjelje mi je šejh Ibrahim rekao: "Gospodaru Džafere, želio bih prirediti sunnet[96] svojim sinovima za tvoga života i za života zapovjednika pravovjernih." "Šta želiš time reći?", pitao sam ga. "Želim da mi zatražiš halifino dopuštenje da osunetim djecu u dvorcu." "Osuneti djecu po svojoj volji", rekoh mu, "a ja ću se, ako Bog da, sresti s halifom i obavijestiti ga o tome." Tako on ode, a ja zaboravih da te obavijestim.

- Džafere - reče mu halifa - napravio si jednu grešku, a sada imaš dvije. Dvostruko si pogriješio: prvi put kada me nisi obavijestio, a drugi put kada nisi doveo šejha Ibrahima do njegovog cilja. Došao je k tebi i ispričao ti sve to zato da bi dobio malo novaca da bi mogao obaviti posao, a ti mu nisi dao ništa, niti si meni rekao kako bih mu ja dao.

- Zapovjednice pravovjernih, zaboravio sam - odgovori Džafer.

- Tako mi predaka mojih - reče halifa - ostatak noći neću provesti ni s kim nego s njim, jer to je dobar čovjek koji se brine o starima, naklonjen je siromašnima i tješi jadnike. Čini mi se da su se noćas svi okupili kod njega. Moramo mu otići, jer će se možda neko od njih za nas pomoliti dovom koja će nam dobro donijeti na ovom i na onome svijetu. Možda će šejh imati kakvu korist od moga prisustva i možda će mi se obradovati on i njegovi prijatelji.

- Zapovjedniče pravovjernih - odgovori Džafer - veći dio noći već je prošao i oni su u ovome času već pri kraju.

- Moramo poći - reče halifa, a Džafer ušuti zbunjen i ne znajući šta da čini. Onda halifa skoči, a Džafer pođe ispred njega u pratnji sluge Mesrura. Njih trojica su išli zamišljeni. Zaputiše se iz dvorca i počeše se prokradati sokacima, prerušeni kao trgovci, dok ne stigoše do kapije onoga vrta. Halifa priđe i vidje da je vrt otvoren i veoma se čudeći, reče:

- Vidi ti kako je šejh Ibrahim ostavio otvorena vrata čak u ovo doba! To nije njegov običaj.

Zatim uđoše i stigavši do kraja vrta, zaustaviše se pred dvorcem, te halifa reče:

- Džafere, hoću da se prikradem prije nego što im se pridružim da bih vidio kako ću darovati starce. Kao da su u halvatu, jer do sada nismo čuli glasa od njih, niti smo im vidjeli traga.

Zatim se halifa osvrnu, pa ugledavši jedan visok orah, reče:

- Džafere, hoću da se popnem na ovo drvo. Grane su mu uz prozore, pa ću ih pogledati.

Halifa se uzvera na drvo i, s grane na granu, pope se na jednu naspram prozora, te sjede

na tu granu i pogleda kroz prozor dvorca. On ugleda mladića i djevojku nalik na dva mjeseca - slava Onome ko ih je stvorio - i vidje šejha Ibrahima kako sjedi s čašom u ruci i govori:

- Gospodarico ljepote, piće bez muzike je manjkavo. Zar nisi čula kako je pjesnik rekao:

Neka čaša kruži velika i mala,
Uzmi je makar je i svijetla mjesečeva ruka dala,

Ali bez muzike nikad nemoj piti
Jer i konji uz zviždanje vole se pojiti.

Pošto halifa osmotri šta šejh Ibrahim radi, znoj mu probi čelo od bijesa, te on siđe i reče:

- Džafere, nisam nikad vidio da dobri ljudi čine tako nešto kao noćas. Popni se sada ti na drvo i pogledaj da te ne bi mašio blagoslov dobrih ljudi.

Džafer je bio zbunjen riječima zapovjednika pravovjernih, pa se pope na vrh drveta i ugleda Nuruddina, šejha Ibrahima i robinju. Šejh Ibrahim je držao čašu i čim je to Džafer vidio, bilo mu je jasno da je propao. Zatim on siđe i stade pred zapovjednika pravovjernih koji mu reče:

- Džafere, hvala Allahu koji nas je učinio sljedbenicima časnoga Šerijata, a sačuvao nas puta zla i pokvarenosti!

Džafer nije mogao ni prozboriti zbog silnoga stida, a onda ga halifa pogleda i reče:

- Šta misliš ko je ove ljude uputio ovamo i ko ih je uveo u moj dvorac? Ali tako lijepog mladića i djevojku moje oči nisu vidjele.

Nadajući se halifinom oproštenju, Džafer reče:

- Pravo kažeš, zapovjedniče pravovjernih.

- Popnimo se na ovu granu naspram njih da ih posmatramo - reče halifa, te se popeše na drvo i ugledaše šejha koga su čuli kako govori:

- Gospodo moja, okanio sam se dostojanstva da bih popio vina, ali se u tome može uživati samo uz zvuk struna.

- Šejh Ibrahime - obrati mu se Anisa - Allaha mi, kad bismo imali kakav instrument, naša sreća bila bi potpuna.

Saslušavši robinjine riječi, šejh Ibrahim skoči na noge, a halifa će Džaferu:

- Šta li će učiniti?

- Ne znam - odgovori Džafer. Šejh Ibrahima nestade, a onda donese lutnju koju halifa bolje osmotri i reče uočivši da je to lutnja Ishaka an-Nedima:

- Allaha mi, ako ta robinja zapjeva a ne bude dobro pjevala, sve ću vas povješati! Ukoliko bude dobro pjevala, njima ću oprostiti, a objesit ću samo tebe!

- Bože, daj da ne zapjeva lijepo! - molio je Džafer.

- Zašto? - upita halifa.

- Zato da bi nas sve objesio i da bismo zabavljali jedni druge.

Halifa se nasmija, kad robinja uze lutnju, zategnu strune i zasvira tako da bi i željezo omekšala, da bi i glupoga pameti dozvala. Ona poče kazivati stihove:

Oni što nas rastavljaju zamijeniše one što nas zbližuju
I lagodni život nam u muke pretvaraju.

Ma šta se činilo, moje srce nije klonulo
Čeznući za tobom, niti je usahnulo.

Nas je, evo, ljubav potpuno omamila -
Ona će nas ugušiti makar nas sudba čuvala.

Kakav je to strah ubiti nas u našim kućama -
Mi se plašimo grijeha u vašim dušama!

- Bogami, Džafere - reče halifa - u svome životu nisam čuo ljepšeg glasa od ovoga.

- Možda je halifu prošao bijes? - upita Džafer.

- Jest - odgovori halifa, pa obojica siđoše s drveta. Onda se halifa obrati Džaferu:

- Hoću da pođem njima i da poslušam djevojku kako pjeva preda mnom.

- Zapovjednice pravovjernih - na to će Džafer - ako uđeš, možda će se zbuniti, a šejh Ibrahim će umrijeti od straha.

- Moraš mi smisliti neko lukavstvo, Džafere, kako bih mogao ući - bio je uporan halifa. Potom halifa i Džafer pođoše prema Tigrisu razmišljajući o tome, kad ugledaše ribara koji je stajao loveći ribu. Ribar bijaše ispod prozora dvorca bacio mrežu da bi ulovio nešto da se prehrani. Nekada ranije, halifa je dozvao šejha Ibrahima i pitao ga:

- Šta to čujem pod prozorima dvorca?

- Glasove ribara koji love ribu - odgovri šejh Ibrahim.

- Idi i zabrani im da love na tome mjestu.

Od tada je bilo zabranjeno ribarima da tu love.

Te noći, međutim, dođe jedan ribar po imenu Kerim i vidjevši da je kapija vrta otvorena, pomisli: "Ovo je trenutak nepažnje. Iskoristit ću ga za lov." Zatim uze mrežu, pa je baci u rijeku recitirajući stihove:

Ti što ploviš rijekom u doba stradanja i propasti,
Ne trudi se odveć jer nafaka neće samo s trudom dolaziti!

Pored rijeke ribar usred noći stoji
I noć od zvijezda svoju mrežu kroji.

On zabaci mrežu koju val proguta
I ostade da gleda u mrežu što pluta.

I tako je radostan i veseo bdio
Dok se som u mrežu nije uhvatio.

Vlasnik dvorca u dvorcu je omrknuo,
Bezbrižan i svim dobrima se snabdio.

A kada se iz dubokog sna probudio,
U svoj posjed je jednu gazelu dobio.

Slava Gospodu koji nekom daje a nekom ne daje,
Nekom da lovi, a nekom ribu da prežvakuje!

Kada završi recitaciju, ribar ugleda halifu glavom i bradom kako stoji nad njim. Halifa ga prepozna i reče mu:

- Kerime! - a Kerim se okrenu kada ču da ga imenom zove i spazivši halifu, reče dok su mu klecala koljena:

- Allaha mi, zapovjedniče pravovjernih, ne radim ovo zato da bih se narugao naredbi, već su me siromaštvo i porodica natjerali na to što vidiš.

- Baci mrežu za moju sreću - reče mu halifa.

Silno se radujući, ribar priđe obali, baci mrežu i pričeka da se raširi i smiri na dnu. Onda je izvuče i vidje mnoštvo raznovrsne ribe. Halifa se obradova i reče:

- Svuci odjeću, Kerime.

Kerim svuče džubu[97] na kojoj bijaše stotinu zakrpi od grube vune i mnoštvo vaški i buha. Zatim skinu turban s glave koji nije razmotavao već tri godine, a kad god bi našao kakvu krpu, zamotao bi je oko njega. Pošto Kerim skinu džubu i turban, halifa svuče haljinu od aleksandrijske i balbečke svile i svuče fardžiju, pa reče ribaru:

- Uzmi ovo i obuci!

Halifa obuče ribarevu džubu i turban. Onda pokri lice mahramom i reče ribaru:

- Idi sada svojim poslom.

Ribar poljubi halifinu nogu, zahvali mu i kaza:

Zahvaliti ne mogu na onom što si mi darovao,
Baš svim stvarima ti si me snabdio.

Dok sam živ ja ću ti zahvaljivati,
Kad umrem moje kosti će te blagosiljati.

Tek što ribar odrecitira stihove, vaške se razmiliše po halifinoj koži i on ih poče lijevom i desnom rukom skidati s vrata i bacati ih grdeći:

- Teško tebi, ribare! Kakva je ovo silna gamad u džubi?!

- Gospodaru - odgovori ribar - to te sada boli, ali nakon sedmicu dana nećeš ih osjećati, niti ćeš misliti o njima.

Halifa se nasmija:

- Bolan ne bio! Kako da se oslobodim ove džube?

- Htio bih ti reći nešto - na to će ribar - ali me stid halifine svjetlosti.

- Reci!

- Palo mi je na pamet, zapovjednice pravovjernih, da će ti džuba biti od koristi ako nekada budeš htio naučiti kako se lovi riba da bi imao koristan zanat u rukama.

Halifa se nasmija ribarevim riječima. Onda ribar ode svojim putem, a halifa uze korpu s ribom, stavi malo trave po njoj i donese je Džaferu. Pošto stade pred Džafera, on pomisli da je to ribolovac Kerim pa se uplaši za njega i reče mu:

- Kerime, šta te je dovelo ovamo? Spašavaj se, noćas se halifa ovdje nalazi.

Kada halifa ću Džaferove riječi, nasmija se od sveg srca, a Džafer mu reče:

- Možda si ti naš gospodar, zapovjednik pravovjernih?

- Jesam, Džafere - odgovori halifa - a ti si moj vezir. Pošto me ti nisi prepoznao iako sam s tobom došao ovamo, kako će me prepoznati šejh Ibrahim onako pijan? Ostani ovdje dok se ne vratim.

- Slušam i pokoravam se - reče Džafer, a halifa ode do dvorske kapije i pokuca. Šejh Ibrahim ustade pitajući:

- Ko je na vratima?

- Ja sam, šejh Ibrahime.

- Ko si ti?

- Ja, ribar Kerim. Čuo sam da imaš goste, pa sam ti donio malo ribe. Tako je dobra!

Nuruddin i njegova robinja koji su voljeli ribu veoma se obradovaše i rekoše:

- Gospodine, otvori mu i pusti ga da nam donese ribu.

Šejh Ibrahim otvori kapiju, te uđe halifa prerušen u ribara i nazva selam, a šejh Ibrahim ga oslovi:

- Dobro došao, lopužo i kockaru! Pokaži nam ribu koju imaš.

Ribar im pokaza ribu i oni odmah uočiše da je živa, da se praćaka. Onda robinja uskliknu:

- Allaha mi, gospodine, riba je predivna! Treba je ispržiti!

- Bogami, pravo veliš - odgovori šejh Ibrahim, a onda se obrati halifi: - Da si barem donio ispršenu ribu? Hajde, isprži je i donesi!

- Odmah ću je ispržiti i donijeti - reče halifa, a oni će na to:

- Požuri i donesi nam.

Halifa pohita ka Džaferu i reče mu:

- Hoće prženu ribu.

- Zapovjednice pravovjernih - odgovori Džafer - daj da je ja ispržim.

- Grobova mi mojih predaka, lično ću je ispržiti - usprotivi se halifa, pa pođe u vrtlarsku kućicu koju pretraži i nađe sav pribor koji mu je trebao za prženje, čak so, šafran i ostalo. On priđe šporetu, stavi tavu i lijepo isprži ribu. Kada bi gotova, stavi je na bananin list, uze iz vrta limuna, pa ponese ribu i stavi je pred njih. Mladić, djevojka i šejh Ibrahim priđoše i pošto završiše s jelom, opraše ruke, pa Nuruddin reče:

- Allaha mi, ribare, noćas si nam priredio pravo zadovoljstvo!

Zatim stavi ruku u džep, izvadi tri dinara od onih novaca koje mu je dao Sendžer kada je pošao na put i reče:

- Oprosti, ribare. Da sam te upoznao prije nego što me sve ovo snašlo, sigurno bih iz tvoga srca otjerao jad siromaštva. Ali, uzmi ovo koliko sada imam - zatim baci novac halifi koji ga uze, poljubi i stavi u džep. Halifina jedina želja bijaše da čuje robinju kako pjeva, te on reče Nuruddinu:

- Dobročinstvo si mi učinio, ali bih molio za tvoju veliku naklonost da nam ova djevojka zapjeva da je poslušam.

- Aniso! - obrati joj se Nuruddin.

- Molim! - odazva se ona.

- Života ti, otpjevaj nam nešto za hatar ovoga ribara, jer bi htio da te čuje.

Saslušavši riječi svoga gospodara, djevojka uze lutnju, namignu i kaza stihove:

Tanahni prsti su na lutnji zaigrali
I dušu su istog trena osvojili.

Pjesmom je i gluhome sluh vratila
I on reče: Divno li si pjevala!

Potom zasvira tako čudesno da pamet zavrti i izgovori stihove:

Čast nam činite kad se kod nas nastaniste,
Svojom dobrotom mrkli mrak otjeraste,

Zato moram namirisati svoj dom

Mošusom, ružinom vodom i komforom.

Halifa se toliko uzbudi da mu sve zaigra pred očima i od silnog ushićenja nije se mogao savladati a da ne kaže:

- Bog te nagradio! Bog te nagradio! Bog te nagradio!
- Ribare, sviđa li ti se moja robinja i njena svirka? - upita Nuruddin.
- Da, bogami - odgovori halifa.
- Dajem ti je kao poklon plemenita čovjeka koji ne uzima natrag svoje poklone.

Nuruddin skoči na noge, dohvati ogrtač pa ga baci halifi prerušenom u ribara i reče mu da

izađe s djevojkom. Ona pogleda Nuruddina i upita ga:

- Gospodaru, zar ćeš otići bez pozdrava? Ako već mora tako biti, stani da se oprostim s tobom.

Zatim djevojka kaza stihove:

Ako me već moraš napustiti,
Ipak ćeš mi u srcu i duši ostati

Molim Milosnog da nas opet sjedini,
Kome hoće Allah to može da učini.

Na njene stihove Nuruddin odgovori:

Na dan rastanka sa mnom se opraštala
I ridajuć od bola tada je kazala:

Kad od mene odeš, šta li ćeš činiti?
Rekoh: Pitaj onog što ostaje Vječiti!

Pošto ih halifa sasluša, teško mu pade njihov rastanak, te se obrati mladiću:

- Gospodine, bojiš li se ti nekog prijestupa, ili si nekome nešto dužan?
- Allaha mi, ribare - odgovori Nuruddin - meni i ovoj djevojci dogodilo se nešto tako čudesno i neobično da bi to, ako bi se ispisalo iglama u uglovima očiju, moglo biti pouka onima kojima je stalo do pouke.

- Zar nam nećeš ispričati svoju povijest i upoznati nas s onim što ti se dogodilo? Možda će ti tako biti lakše, jer je Allahova pomoć bliska.

- Hoćeš li saslušati našu priču i u poeziji i u prozi? - upita Nuruddin.

- Proza je običan govor, a poezija je stihotvorenje - reče halifa.

Onda Nuruddin obori pogled i kaza stihove:

Prijatelju, davno sam bez sna ostao
I brižan sam zbog dalekog zavičaja postao.

Moj otac je nježan prema meni bio,
Al ode u grob i samog me ostavio.

Poslije toga nevolje me snađoše
I one mi srce moje iskidaše.

Dobar bijaše pa mi kupi jednu djevojku
Čiji stas bi postidio i grančicu vitku.

Sve nasljedstvo na nju sam potrošio
I dobrim ljudima ga štedro dijelio.

Zbog sve većih briga htjedoh je prodati,
Iako se plaših da bol neću podnijeti.

Tek što bi telal jednu cijenu rekao,
Pokvareni starac još veću bi nudio.

Zato me u trenu silan gnjev obuze
I svoje vlasništvo ja mu iz ruku oduze.

Tad zlikovac odvratni na me nasrnu
I u gnjevu svađalačkom on sav planu

Te u gnjevu svome desnicom ga udarih,
Zatim lijevom dok srce ne smirih.

Onda se uplašen vratih svojoj kući
Vjerujuć da će me dušmanin tući.

Car me zatim dade uhapsiti,
Al' me dobri dvorjan dođe opomenuti

Govoreć nam da bismo daleko krenuli
Da zli ljudi ne bi likovali.

Iz kuće pođosmo pod okriljem noći
Čeznući kad ćemo do Bagdada doći.

Više ništa od bogatstva ne imadoh
Osim onog, ribare, što ti sada dadoh.

Najmilije srcu što je to ti dajem,
Vjeruj da ti samo srce darujem.

Kada Nuruddin završi recitiranje, halifa mu reče:

- Gospodine Nuruddine, ispričaj nam svoj slučaj.

Nuruddin ispriča sve, od početka do kraja, a kada halifa shvati o čemu se radi, upita:

- Kamo namjeravaš sada poći?

- Širok je Allahov svijet - odgovori Nuruddin.

- Napisat ću ti pismo koje ćeš predati sultanu Muhammedu ibn Sulejmanu az-Zejniju i kada ga pročita, neće ti ništa nažao učiniti...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju. l

36. noć

Kada nastupi trideset i šesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, kako je halifa rekao Nuruddinu da će mu napisati pismo koje će predati sultanu Muhammedu ibn Sulejmanu az-Zejniju, a kada ga ovaj pročita, neće mu učiniti ništa nažao. Tada je Nuruddin upitao:

- Zar na ovome svijetu postoji ribar koji se dopisuje s carevima? To je potpuno nemoguće!

- Pravo veliš - odgovori halifa - ali ću ti reći zašto. Znaj da sam s njim učio u istoj školi, kod jednog učitelja. Ja sam bio stariji, a onda je on imao sreće i postao je sultan, a meni Allah dade da budem ribar. Međutim ne bih mu pisao molbu, koju ne bi ispunio. Ako bih mu pisao svakog dana hiljadu molbi, sigurno bi ih sve ispunio.

Kada to Nuruddin ču, on reče:

- Napiši da vidim.

Halifa uze tintu i pero i nakon bismille napisa:

"Ovo pismo je od Haruna ar-Rešida ibn al-Mehdija upućeno presvijetlom Muhammedu ibn Sulejmanu az-Zejniju, koji je obuhvaćen mojom milošću i koga sam postavio za namjesnika u jednome dijelu svoje carevine. Stavljam ti na znanje da je donosilac ovoga pisma Nuruddin, sin vezira Hakana, i da istog časa kada tamo stigne ostaviš vlast i njega postaviš na svoje mjesto. Njega postavljam na vlast kao što sam ranije postavio tebe, i nemoj se suprotstavljati mojoj zapovijesti. Es-selamu alejkum."

Potom halifa dade pismo Nuruddinu koji ga uze, poljubi, pa ga zadjenu u turban i istog časa se spremi za put. Eto šta se zbivalo s Nuruddinom.

Što se tiče halife, šejh Ibrahim ga pogleda onako prerušenoga u ribara i reče:

- Najbolji ribare! Donio sam dvije ribe koje vrijede dvadeset para, a uzeo si tri dinara i hoćeš još da uzmeš djevojku!

Kada to ču, halifa povika na njega i dade znak Mesruru koji se pojavi i nasrnu na šejha. Džafer već bijaše poslao jednog dječaka iz vrta dvorskom vrataru da traži drugu odjeću za zapovjednika pravovjernih. Dječak ode i donese odjeću, poljubi tlo pred halifom koji svuče ono što bijaše na njemu i obuče tu odjeću. Dotle je šejh Ibrahim sjedio na stolici, a halifa je stajao gledajući šta će biti. Šejh se zbuni i poče grickati jagodice na prstima stideći se i govoreći:

- Sanjam li, ili sam budan?

Halifa ga pogleda i reče:

- Šta se s tobom događa, šejh Ibrahime?

Šejh Ibrahim se pribra, baci se na zemlju i izgovori stihove:

Oprosti mi grešku kakvu nisam učinio,
Jer koji gospodar nije svom robu oprostio!

Grešku sam učinio, to moram priznati,

Al dužnost je oprostiti i plemenit biti.

Halifa mu oprosti i naredi da mu dovedu djevojku u dvor. Kada djevojka stiže tamo, halifa joj dade zasebnu odaju i sve što joj se može naći na usluzi, pa joj reče:

- Tvoga gospodara sam poslao kao sultana u Basru i ako Bog da, poslat ću mu darove i tebe zajedno s njima.

Eto šta se dogodilo s njima.

Dotle je Nuruddin, sin Hakanov, bez zastoja putovao dok nije stigao u Basru. Onda se popeo u dvor sultanov, povikao iz sveg glasa, tako da ga je sultan čuo. Nuruddin je tražio da dođe k njemu. Kada se nađe pred sultanom, Nuruddin poljubi zemlju pred njim, pa izvadi pismo i dade mu ga, a sultan, vidjevši da je pismo adresirano rukopisom zapovjednika pravovjernih, skoči na noge, poljubi ga tri puta i reče:

- Slušam i pokoravam se Allahu uzvišenom i zapovjedniku pravovjernih.

Zatim dovede četvericu kadija i emire i htjede predati vlast, kad se pojavi vezir al-Muin ibn Savi. Pošto vezir priđe, sultan mu dade pismo zapovjednika pravovjernih koje vezir pročita, pa ga pocijepa, stavi ga u usta i sažvaka, a onda ga ispljunu. Sultan se razbjesni:

- Teško tebi! Šta ti bi da tako nešto učiniš?

- Ovaj nije vidio ni halifu, niti njegovog vezira! - reče Ibn Savi. - To je jedan đavo kome je došao do ruke papir s halifinim rukopisom, pa ga je zloupotrijebio napisavši na njemu šta je htio. Zašto bi ti predao sultanat kad ti halifa nije poslao izaslanika sa hatti šerifom? Da je to tačno, sigurno bi poslao dvorjana, ili vezira, a ovaj je sam došao.

- Šta da se radi? - upita sultan.

- Pošalji sa mnom ovoga mladića - reče Ibn Savi - a ja ću ga s dvorjanom otpremiti u Bagdad. Ako bude istinu govorio, donijet će nam hatti šerif, a ako to ne bude istina, poslat će nam ga s dvorjanom, pa ja ću se već obračunati s njim što me je uvrijedio.

Pošto sultan sasluša vezirove riječi, vezir se naljuti pa dozva sluge koji oboriše Nuruddina i počeše ga tući dok svijest ne izgubi. Zatim naredi da mu na noge stave okove i dozva tamničara koji dođe duboko se klanjajući pred njim. Tamničar se zvao Kutejjit. Vezir mu se obrati:

- Kutejjite, hoću da uzmeš ovoga i da ga baciš u neki podrum u tamnici, da ga zlostavljaš i danju i noću.

- Slušam i pokoravam se - odgovori tamničar, pa odvede Nuruddina u tamnicu i zaključa vrata. Onda naredi da se klupa iza vrata očisti, da se prekrije ćilimom i da se donese jastuk. Posadi Nuruddina na klupu, skinu mu okove i lijepo postupaše s njim.

Vezir je svakodnevno slao nekog tamničara naređujući mu da tuče Nuruddina, a tamničar se pravio da ga tuče, dok se, u stvari, lijepo ophodio prema njemu. Trajalo je to četrdeset dana, a četrdeset i prvoga dana stiže dar od halife. Kada ga sultan ugleda, začudi se i posavjetova s vezirom. Onda neko reče:

- Možda je to dar za novoga sultana.

Vezir Ibn Savi na to odgovori:

- Najbolje bi bilo da smo ga ubili čim je stigao.

- Allaha mi - na to će sultan - podsjetio si me na njega. Idi i dovedi ga i glavu mu odrubi!

- Slušam i pokoravam se - odgovori vezir pa ustade dodavši: - Hoću da se viče po gradu: "Ko želi da gleda pogubljenje Nuruddina, sina Hakanova, neka dođe u dvor!" Doći će svi ljudi da ga gledaju, a ja ću srce svoje umiriti i ožalostiti one koji mi zavide.

- Radi šta hoćeš - reče mu sultan.

Vezir ode likujući i stiže valiji kome naredi da onako izvikuje. Kada ljudi čuše telala, bi im žao, pa svi briznuše u plač, čak i djeca u školama i trgovci u dućanima. Utrkivali su se da zauzmu mjesta s kojih će posmatrati, a neki pođoše do tamnice da bi došli zajedno s Nuruddinom.

Onda vezir sa deset robova stiže u tamnicu i tamničar Kutejjit ga uputa:

- Šta želiš, gospodaru vezire?

- Dovedi mi onog pokvarenjaka!

- On je u vrlo lošem stanju zbog silnih batina - reče tamničar. Onda ode do Nuruddina i zateče ga kako recitira:

Ko će mi pomoći u mojoj nesreći -
Lijekova je sve manje, a bol sve veći!

Daljine mi dušu i srce iscrpiše,
Zlom sudbom prijatelji se u dušmane pretvoriše.

Ima li, ljudi, među vama druga nježnoga
Da me žali i čuje vapaja moga?

Smrt mi počela nevažnom bivati
I životu se prestajem nadati.

Zaklinjem te, Gospode, tvojim Poslanikom -
Tim morem dobra i prvim Zastupnikom -

Spasi me i molim grijehe mi oprosti,
Mojih briga i nevolja me očisti.

Nakon toga, tamničar mu skinu čisto odijelo i obuče dvije prljave košulje, pa ga povede veziru. Gledajući vezira, Nuruddin je gledao svoga neprijatelja koji još hoće da ga ubije. Shvativši to, Nuruddin zaplaka i upita ga:

- Zar te nije strah sudbine? Zar nisi čuo pjesnikove riječi:

Vladali su, dugo su vladali,
Pa ipak - uskoro su vladati prestali.

Zatim dodade:

- Znaj, vezire, da samo Allah, neka je slavljen i uzvišen, čini ono što hoće.

- Plašiš li me tim riječima, Ali? - upita vezir. - Danas ću ti odrubiti glavu uinad stanovnicima Basre i ne obzirem se na tvoje savjete. Ja se obzirem na pjesnikove riječi:

Pusti nek čini šta hoće vrijeme
I ne brini za postupke sudbine!

A divne li su i ove pjesnikove riječi:

Ko nadživi dušmana svoga
Barem za dan – domog'o se cilja željenoga.

Onda vezir naredi slugama da ga stave na mazgu, a slugama to teško pade te rekoše Nuruddinu:

- Pusti da ga kamenujemo i rastrgnemo, makar stradali zbog toga.

- Nemojte to nipošto učiniti - reče Nuruddin. - Zar niste čuli pjesnika:

Vijek određen moram proživjeti,
Kada se on okonča ja ću umrijeti.

Kada bi me lavovi u šumu odvukli,
Prije vremena mi život ne bi uzeli.

Potom telali počeše vikati:

- Ovo je najmanja nagrada onome ko zloupotrebljava halifino pismo sultanu!

Vodali su ga tako kroz Basru dok ne zastadoše ispod prozora dvorca. Onda ga staviše na stratište, pa priđe krvnik i reče mu:

- Ja sam rob koji sluša zapovijesti. Ako imaš neku želju, reci mi da ti je ispunim. Ostalo ti je da živiš samo dotle dok se sultanovo lice ne pojavi na prozoru.

Nuruddin pogleda lijevo i desno i kaza:

Zar nema prijatelja koji će mi pomoći,
Tako vam Boga hoćete li mi reći?

Moj život minu i smrtni čas mi dođe -
Ima l' neko milostiv da po sevap dođe,

Ovakvog da me vidi i muke mi olakša,
Gutljaj vode da mi da i da manje patim ja?

Ljudi ga počeše oplakivati, a krvnik uze čašu vode i pruži mu je. Tada skoči vezir, udari rukom po čaši i razbi je, pa povika na krvnika naređujući mu da Nuruddinu odsiječe glavu. Krvnik zaveza Nuruddinu oči, ali narod podiže viku na vezira, te se začuše krici i ljudi se počeše dogovarati.

Dok su se oni bili tako komešali, odjednom se podiže prašina koja u oblacima ispuni prostor i ravnicu. Kada to vidje, sultan koji je sjedio u svome dvorcu reče:

- Pogledajte šta se događa!
- Hoćemo čim ovome odrubimo glavu - reče vezir.
- Pričekaj dok vidimo šta je ono! - naredi sultan.

Tu prašinu bijaše podigao Džafer, halifin vezir, i njegova pratnja. Došli su zato što je halifa proveo trideset dana ne spominjući događaj s Nuruddinom, niti je njemu ko govorio o tome, dok jedne noći ne dođe do Anisine odvojene sobe i ću kako ona plače i recitira nježnim glasom:

Bio daleko il blizu tvoj lik ću pamtiti,
Tvoje ime ja ću vječno spominjati.

Anisa zaplaka još jače. Halifa otvori vrata, uđe u odaju i ugleda Anisu kako plače. Kada ona vidje halifu, pade pred njegove noge, poljubi ih tri puta i izgovori stihove:

O, ti što čistog si porijekla i plemenita roda,
Drvo u cvatu, grano puna ploda!

Na zavjet te podsjećam što nam ga dade,
Ne zaboravi jer tvoje dobrote nigdje ne imade.

- Ko si ti? - upita je halifa.

- Ja sam dar koji ti je dao Ali ibn Hakan - odgovori ona. - Želim da ispuniš obećanje koje si dao rekavši da ćeš me poslati k njemu s poklonima. Već trideset dana nisam sklopila oka ovdje.

Halifa pozva Džafera al-Barmakida i reče:

- Već je trideset dana kako nisam čuo nikakvih vijesti o Nuruddinu. Bit će da ga je sultan ubio. Tako mi života i grobova mojih predaka, ako mu se dogodi kakvo zlo, uništit ću onoga ko mu ga je nanio, makar mi bio i najmiliji. Hoću da ovog časa otputuješ u Basru i da mi doneseš vijesti o sultanu Muhammedu ibn Sulejmanu az-Zejniju i Nuruddinu.

Džafer se povinova i otputova. Kad stiže u onu silnu buku i gužvu, on upita:

- Kakva je to gužva?

Ispričaše mu šta se događa s Nuruddinom i kada to Džafer ču, pohita ka sultanu, pozdravi ga i reče mu zbog čega je došao, te da će, ukoliko se Nuruddinu dogodi neko zlo, car pogubiti onoga ko bude kriv zato. Zatim Džafer zgrabi sultana i vezira Ibn Savija i naredi da se oslobodi Nuruddin koga postavi za sultana, na mjesto Muhammedovo. Džafer ostade u Basri tri dana, koliko priliči gostu, a ujutro četvrtog dana Nuruddin se obrati Džaferu:

- Volio bih da vidim zapovjednika pravovjernih.

Džafer naredi Muhammedu ibn Sulejmanu da se spremi za put:

- Klanjat ćemo sabah i krenuti u Bagdad.

- Slušam i pokoravam se - odgovori ovaj. Onda klanjaše sabah, pa svi uzjahaše, zajedno sa Ibn Savijem koji se poče kajati zbog onog što je učinio.

Što se tiče Nuruddina, on je jahao pored Džafera, i tako su putovali do Bagdada, grada mira. Kada stigoše halifi, ispričaše mu cijelu priču o Nuruddinu, a halifa mu priđe i reče:

- Uzmi ovaj mač i odrubi glavu svome neprijatelju.

Nuruddin uze mač, pa priđe Ibn Saviju, pogledao ga i reče mu:

- Ja sam postupao u skladu sa svojim karakterom, a radi i ti u skladu sa svojim karakterom. Nakon toga, Nuruddin odbaci sablju, pogleda halifu i reče mu:

- Zapovjedniče pravovjernih, on je mene prevario - i izgovori stihove:

Čim je došao, ja ga lukavo prevarih
Jer slobodan se lahko finom riječju nadmudri.

- Ostavi ga - reče halifa, a onda se obrati Mesruru: - Ustani ti i odsijeci mu glavu!

Mesrur ustade i odsiječe mu glavu, te halifa reče Nuruddinu:

- Poželi nešto od mene!

- Gospodine - odgovori Nuruddin - nije potrebno da vladam Basrom. Želim samo da gledam lice tvoje svjetlosti.

- Sa zadovoljstvom - reče halifa, te dozva robinju. Halifa ih blagoslovi i pokloni im jedan od bagdadskih dvoraca, odredi im izdržavanje i postavi Nuruddina za svoga sagovornika, te Nuruddin življaše s halifom do smrti. Međutim, ova priča nije čudesnija od priče o trgovcu i njegovim sinovima.

- A kakva je to priča? - upita car.

PRIČA O TRGOVCU EJJUBU, NJEGOVU SINU GANIMU I KĆERI FITNI

Čula sam, sretni care, da u davnom vaktu i zemanu, u minulim stoljećima i vjekovima bijaše jedan trgovac koji je imao bogatstvo i sina nalik na noćni mjesec u punome sjaju. Taj mladić bijaše rječit. Zvao se Ganim ibn Ejjub i bio je zaljubljen. Imao je sestru Fitnu koja je bila izuzetno lijepa i privlačna. Kada im umre otac, ostavi im veliko bogatstvo...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

37. noć

Kada nastupi trideset i sedma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je taj trgovac ostavio djeci veliko bogatstvo, između ostalog i stotinu bala svile, te vrećice mošusa, a na balama svile pisalo je: "Ovo treba da ide u Bagdad", jer je trgovac želio poći u Bagdad.

Međutim, kada mu uzvišeni Allah dade smrt i pošto minu određeno vrijeme, njegov sin uze bale svile i otpremi ih u Bagdad. Bilo je to u vrijeme Haruna ar-Rešida. Mladić se oprosti s majkom, s rodbinom i sugrađanima prije nego što će otputovati, a onda pođe uzdajući se u uzvišenog Allaha koji mu pruži zaštitu, te on stiže u Bagdad. S njim je putovala grupa trgovaca.

Ganim u Bagdadu iznajmi lijepu kuću, zastre je ćilimima, postavi jastuke i objesi zavjese, smjesti svilu, mazge i deve, pa sjede da se odmori. Onda dođoše da ga pozdrave bagdadski trgovci i velikaši.

Nakon toga, Ganim uze svežanj svile u kome bijaše deset komada skupocjene tkanine na kojima su bile ispisane cijene i ponese ih na trg. Trgovci mu pođoše u susret pozdravljajući ga, ukazujući mu počasti i dobrodošlicu, a onda ga smjestiše pored dućana starješine trga, te on prodade komade svile zarađujući na svaki dinar dva dinara. Ganim se obradova i nastavi prodavati tkaninu. Radio je tako punu godinu dana, a kada početkom druge godine dođe do trga, vidje da je zatvoren pa upita šta je razlog tome. Rekoše mu da je umro jedan trgovac, te da su svi ostali trgovci otišli na dženazu. Upitaše ga hoće li i on poći s njima i tako zaraditi sevap. Odgovori da hoće i upita gdje će se obaviti dženaza. Pošto ga uputiše na određeno mjesto, Ganim uze abdest i pođe s trgovcima na musallu gdje klanjaše dženazu umrlom, pa svi pođoše na mezarje. Ganim ih je slijedio do mezarja

koje se nalazilo izvan grada. Prolazili su između grobnica dok ne stigoše do mezara na kome zatekoše porodicu umrloga koji su pored mezara već razapeli šator i donijeli svijeće. Kada ga ukopaše, učači Kurana posjedaše da uče Kuran pored mezara. Posjedaše i trgovci i Ganim koji je stideći se mislio: "Ne mogu ih ostaviti, nego ću zajedno s njima poći."

Sjedili su slušajući učenje Kurana do večere, a onda poslužiše večeru i slatkiše, te se siti najedoše, opraše ruke i nastaviše da sjede dok je Ganim brinuo o svojoj robi bojeći se lopova. Mislio je: "Ja sam stranac i proglašen sam bogatašem. Ako noćas budem daleko od kuće, lopovi će mi pokrasti novac i robu." Uplašivši se za svoju imovinu, Ganim ustade i izađe zamolivši ih za dopuštenje da pođe radi nekog posla.

Ganim je išao slijedeći trgove na putu dok ne stiže do gradske kapije. Pošto bijaše ponoć, on zateče zatvorenu kapiju i ne vidje da neko dolazi ili odlazi, niti je čuo bilo kakav glas osim laveža pasa i zavijanja vukova. "Nema sile ni moći nad Allahovom silom i moći!", pomisli Ganim. "Pobojao sam se za svoju imovinu i zbog nje sam pošao, ali sam zatekao zatvorena vrata. Sada sam se za svoju dušu uplašio."

Zatim se vrati tražeći gdje bi mogao prespavati do jutra, pa ugleda jedno turbe ograđeno sa četiri zida među kojima je rasla palma. Kamena vrata bijahu otvorena, te Ganim uđe i htjede da spava, ali mu san nije dolazio na oči. Spopade ga strah i samotinja među grobovima, pa ustade, otvori vrata i odjednom ugleda nekakvu svjetlost u daljini, u pravcu gradske kapije. On pođe malo naprijed i vidje da se svjetlost kreće putem koji vodi prema turbetu gdje se on nalazio. Ganim se uplaši, pa hitro zatvori vrata, uspe se na vrh palme i sakri u njenoj krošnji.

Svjetlost se postepeno približavala turbetu dok mu se sasvim ne približi. Kada se zagleda u svjetlo, Ganim vidje tri roba. Dvojica su nosili nekakav sanduk, a treći je držao sjekiru i fenjer. Pošto priđoše turbetu, rob koji je nosio sanduk reče:

- Šta je to, Savvabe?

- Šta ti je, Kafure? - odgovori drugi rob. - Zar nismo bili ovdje večeras i zar nismo ostavili otvorena vrata?

- Jesmo, istina je - reče prvi rob.

- Ali ona su sada zatvorena i zamandaljena.

Treći rob koji je nosio sjekiru i fenjer, a zvao se Buhejjit, reče:

- Baš ste blesavi! Zar ne znate da vlasnici vrtova izlaze iz Bagdada i šetaju ovuda, a kada ih uhvati noć, ulaze ovamo i zatvaraju vrata bojeći se da

ih crnci, poput nas, ne uhvate, ispeku i pojedu.

- Imaš pravo - rekoše ona dvojica. - Allaha nam, nismo pametni kao ti.

- Ne vjerujte mi dok ne uđemo u turbe i ne nađemo nekoga. Ako je neko u turbetu, vjerujem da je vidio svjetlo i pobjegao na palmu.

Kada Ganim ču šta rob govori, on pomisli: "Proklet bio ovaj rob! Neka Allah nagrdi te crnce, tako odvratne i prepredene! Nema moći ni sile nad Allahovom moći i silom! Kako da se izvučem iz ovog položaja?

Zatim oni što su nosili sanduk rekoše robu koji je nosio sjekiru:

- Stavi je na zid i otvori nam vrata, Savvabe, jer smo se umorili noseći sanduk na vratovima. Kad nam otvoriš vrata, dat ćemo ti jednog od onih koje ćemo uhvatiti i dobro ćemo ti ga ispeći, ali tako da ne izgubi salo.

- Strah me nečega čega sam se sjetio zbog svoje kratke pameti, naime da stavimo sanduk iza vrata, jer je to naše skrovište.

- Ako ga bacimo, razbit će se - odgovoriše oni, a Buhejjit će na to:

- Bojim se da su u turbetu razbojnici koji ubijaju ljude i pljačkaju ih, jer kada padne večer, oni dolaze na ovakva mjesta i dijele plijen.

- Glupače! - rekoše oni što su nosili sanduk - Zar oni mogu ući ovdje?!

Onda ponesoše sanduk, popeše se na zid, pa siđoše i otvoriše vrata, dok je treći rob, Buhejjit, stajao pred njima s fenjerom i korpom u kojoj je bilo malo gipsa. Potom zatvoriše vrata i sjedoše, pa jedan od njih reče:

- Braćo, umorili smo se pješačeći i noseći, smještajući stvari, otvarajući i zatvarajući vrata. Ponoć je. Nemamo više snage da otvaramo turbe i zakopamo sanduk. Odmorit ćemo se tri sahata, pa ćemo ustati i obaviti posao. Neka dotle svaki od nas ispriča zašto su ga uškopili i sve ostalo što mu se dogodilo, od početka do kraja, kako bismo predeverali ovu noć...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom dopuštenju.

38. noć

Kada nastupi trideset i osma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, kako su tri roba rekli jedan drugome da svaki ispriča sve što mu se dogodilo, a onda je onaj prvi, koji je nosio fenjer, rekao:

- Ja ću vam ispričati svoju priču.

- Pričaj! - prihvatiše oni.

- Braćo - poče prvi rob - kada sam bio mali, mene je doveo jedan trgovac iz moje zemlje. Imao sam jedva pet godina i prodao me jednome ratniku koji je imao kćer staru tri godine. Rastao sam s njom i smijali su mi se dok sam se zabavljao i igrao s djevojčicom i pjevao joj. Kada sam ja imao dvanaest

godina, ona je imala deset, ali mi ni tada nisu branili da se igram s njom. Jednoga dana, dođem k njoj, a ona je sjedjela na jednom osamljenom mjestu. Kao da je upravo izašla iz hamama koji se nalazio u kući: sva je bila namirisana, a lice joj poput mjeseca u četrnaestoj noći. Djevojčica se poče igrati sa mnom i ja prihvatih igru, te mi se dignu čuna koja je bila poput velikog ključa. Ona me povali na zemlju, obori me na leđa i sjede mi na grudi pripijajući se uza me. Meni ispade čuna i kada je ona vidje onako naraslu, uze je u ruku pa poče trljati površinu pice, onako preko odjeće. U meni planu strast, te je zagrlih, a ona mi preplete ruke oko vrata navaljujući na mene svom snagom. Nisam se stigao ni snaći, a moja čuna prođe kroz njenu odjeću, uđe u njenu picu i uze joj nevinost. Vidjevši šta sam učinio, pobjegoh jednom prijatelju, a djevojčici uđe mati i kad vidje šta se dogodilo, svijet joj se zamrači pred očima. Zatim zataška stvar, sakri od oca šta se dogodilo i strpljivo sačeka dva mjeseca. Za sve to vrijeme, one su me zvale i umiljavale se dok me ne izvedoše s mjesta na kome sam se bio pritajio. Nisu ništa spominjale djevojčinom ocu, jer su me veoma voljeli. Onda je mati vjeri s jednim mladićem koji bijaše berber i brijao je njenoga oca. Berber dade majci mehr, a ona spremi kćer za muža. Njen otac o svemu tome ništa nije znao. Trudili su se da dođu do miraza.

Najzad me ščepaše mojom nepažnjom i uškopiše me. Kada nju dovedoše mladoženji, odrediše me za njenog evnuha koji će ići ispred nje ma gdje se zaputila - u hamam, ili kući svoga oca. Djevojčin problem tajili su, te prve bračne noći zaklaše goluba nad njenom spavaćicom. Dugo sam ostao sa ženom uživajući u njenoj ljepoti i zavodljivosti, ljubeći je i grleći do iznemoglosti. Tako sam činio dok ne umre i ona i njen muž, njen otac i majka, a onda me uzeše u državnu službu, tako da se nađoh na ovome mjestu i sprijateljih se s vama. Zato su mi odrezali kitu. To je sve.

Onda drugi rob reče:

- Braćo, na početku moje pripovijesti imao sam osam godina. Svake godine sam lagao trgovce robljem, tako da su se svađali. Jedan trgovac se uznemiri zbog mene, te me dade nekom posredniku naredivši mu da oglašava:

- Ko će kupiti ovoga roba s mahanom?

- Kakvu mahanu ima? - pitali su ga.

- Svake godine slaže po jedanput.

Onda neki trgovac priđe posredniku i upita:

- Koliko ti nude za ovog roba s mahanom?

- Nudili su mi šest stotina dirhema.

- Plaćam tu cijenu i dajem tebi dvadeset dirhema - reče trgovac koga posrednik poveza s prodavačem robova i uze od njega svoj novac. Potom me posrednik odvede kući onoga trgovca i uze novac za posredovanje. Trgovac mi obuče odgovarajuću odjeću, te ostadoh kod njega do kraja godine, dok sretno ne poče nova godina. Bila je to blagoslovljena godina, plodna toliko da su trgovci svakodnevno priređivali gozbe okupljajući se kod nekog od njih, dok ne dođe red na moga gospodara da priredi gozbu u vrtu izvan grada.

On pođe s trgovcima i ponese sve što im je bilo potrebno za jelo i piće, pa sjedoše da jedu i piju razgovarajući do podneva. Onda mome gospodaru zatreba nešto iz kuće, pa reče:

- Robe, uzjaši mazgu pa pođi kući i od gospodarice mi donesi to i to. Brzo se vrati.

Povinovah se njegovom naređenju i pođoh kući, pa kada joj priđoh, počeh vikati i suze proljevati, tako da se stanovnici mahale okupiše oko mene, i staro i mlado. Pošto su moj glas čule gospodareva žena i kćeri, otvoriše mi kapiju i upitaše me o čemu se radi. Rekoh im:

- Gospodar je s prijateljima sjedio pod jednim starim zidom koji se srušio na njih. Čim sam vidio šta im se dogodilo, uzjahao sam mazgu i pojurio da vas obavijestim.

Kada me djeca i njegova žena saslušaše, počeše kukati, odjeću trgati i po licu se udarati. Onda dođoše komšije. Što se tiče gospodareve žene, ona ispretura namještaj po kući, poruši police, porazbija prozore i demire, zamaza zidove blatom i tintom i reče:

- Teško tebi, Kafure! Dođi da mi pomogneš! Polomi ove ormare, razbij ovo posuđe i porculan!

Priđoh joj i zajedno s njom porazbijah police sa svim što je bilo na njima, zatim, ormare i ono što je bilo u njima, pa obiđoh tavane i svuda sve polomih, vičući:

- Avaj, gospodaru!

Zatim se moja gospodarica pojavi otkrivena lica, noseći samo mahramu na glavi, a s njom bijahu kćeri i sinovi, te mi rekoše:

- Kafure, idi ispred nas i pokaži nam mjesto gdje gospodar leži mrtav pod zidom da bismo ga izvukli iz ruševine, stavili na tabut i donijeli kući gdje ćemo prirediti dostojan ispraćaj.

Ja pođoh ispred njih vičući:

- Avaj, gospodaru!

Oni su me slijedili otkrivenih lica i glava, kukajući:

- Avaj, nesrećo naša!

Ne bijaše nikoga, muškaraca ni žena, djece ni staraca, koji nisu zajedno s nama busali se u neutješnom plaču. Prođoh s njima kroz grad dok su ljudi usput pitali šta se dogodilo, a odgovarali su im onako kako su od mene čuli. Ljudi su se iščuđavali:

- Nema moći ni sile nad Allahovom moći i silom! Hajdemo valiji da ga obavijestimo!

Kada stigoše valiji, obavijestiše ga...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom dopuštenju.

39. noć

Kada nastupi trideset i deveta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da ljudi stigoše valiji i obavijestiše ga, te on ustade, uzjaha konja i povede radnike s lopatama i korpama. Tako pođosmo mojim tragom u pratnji mnoštva ljudi. Ja sam ispred njih naricao i vikao, posipao se prašinom po glavi i udarao se po licu. Pošto stigosmo i moj gospodar vidje kako se udaram po licu vičući: "Jao, gospođo! Ko će se sažaliti na me poslije moje gospođe?! Kamo sreće da sam je mogao iskupiti!" - pošto me, dakle, gospodar vidje u takvom stanju, zbuni se i poblijedi, pa reče:

- Šta ti je, Kafure? Šta se to događa?

- Kada si me poslao da ti donesem ono što si tražio, gospodaru, došao sam kući, ušao i vidio da je zid u sobi pao, tako da se cijela soba srušila na moju gospodaricu i njenu djecu.

- I tvoja gospodarica se nije spasila? - upita.

- Ne, niko od njih nije se spasio, a prije svih umrla je moja najstarija gospodarica.

- Je li se spasila moja najmlađa kćer?

- Nije.

- A kako je mazga koju jašem? Je li ona živa?

- Ne, gospodaru. Kućni zidovi i zidovi štale srušili su se na sve što je bilo u kući i štali, na stoku, ovce, kokoši. Sve se pretvori u gomilu mesa pod zemljom. Niko nije ostao živ.

- Čak ni tvoj najstariji gospodar?

- Ne, niko se nije spasio - rekoh. - U ovome času nema traga od bilo čega. Što se tiče ovaca i živine, sve su ih pojele mačke i psi.

Kada gospodar ću moje riječi, lice mu potamnje. Nije se mogao obuzdati, niti je mogao na nogama stajati. Obuze ga malaksalost, sklupča se, pocijepa odjeću na sebi, počupa bradu i poče se udarati po licu. Onda baci turban s glave ne prestajući se udarati po licu dok ga krv ne obli. Vikao je:

- Ah, djeco moja! Ah, ženo moja! Jao onom kome se dogodi što se meni dogodilo!

Njegovi prijatelji trgovci vikali su i plakali zajedno s njim žaleći ga i cijepajući svoju odjeću. Gospodar izađe iz vrta udarajući se po licu zbog ljute nevolje koja ga je snašla i kao da ga je to udaranje omamilo. Dok je društvo izlazilo na vrtnu kapiju, ugledaše velik oblak prašine, začuše zaglušujuću buku i kada pogledaše u tom pravcu, vidješe da je u grupi koja im je prilazila valija sa svojom pratnjom, te radoznali narod i trgovčevi rođaci koji su za njima vikali i naricali gorko plačući.

Gospodar se najprije susrete sa ženom i djecom i kada ih vidje zbuni se, pa se nasmija:

- Kako ste? Šta vam se dogodilo u kući?

Čim oni njega vidješe, povikaše:

- Hvala Allahu što si živ! - Onda se baciše na njega i djeca mu se objesiše oko vrata vičući:

- Ah, oče! Hvala Allahu što si živ!

- Hvala Allahu koji nam dade da te vidimo živa! - govorila je žena usplahirena i raspamećena kad ga je vidjela. - Kako ste se spasili ti i tvoje društvo?

- A šta se vama dogodilo u kući? - pitao je gospodar.

- Mi smo sasvim dobro i zdravo. Kući se nije dogodilo ništa, ali nam dođe tvoj rob Kafur, gologlav, poderan i vičući:

- Jao, gospodaru! Jao, gospodaru!

Pitali smo ga šta se dogodilo, a on odgovori:

- Moj gospodar je sjedio pod jednim zidom u vrtu radi nužde i zid je pao na njega tako da je umro.

Onda im moj gospodar reče:

- Allaha mi, taj rob mi maločas dođe vičući: "Jao, gospodaru! Jao, gospođo! Jao, djeco!" Zatim je rekao da su gospodarica i djeca mrtvi.

Osvrćući se, trgovac ugleda mene, bez turbana na glavi, kako vičem i gorko plačem posipajući se prašinom po glavi. On povika na me i kada mu priđoh, on još jače dreknu:

- Teško tebi, prokletniče! Kurvin sine! Šta si sve učinio! Allaha mi, kožu ću ti oderati i meso ću ti s kostiju oguliti!

- Bogami, ništa mi ne možeš uraditi, jer si me kupio ne mareći za moju mahanu - rekoh mu. - Svjedoci će posvjedočiti da si me kupio s mahanom iako si znao za nju, a to je da jedanput godišnje slažem. Ovo je tek polovina laži. Kada se okonča godina, slagat ću i drugu polovinu, tako da će laž biti cijela.

- Prokleti robe! - vikao je gospodar. - Zar je to tek polovina laži? Pa to je potpuna nesreća! Odlazi od mene! Slobodan si!

- Ako si ti mene oslobodio - rekoh mu - Allaha mi, ja tebe neću osloboditi dok se ne završi godina i dok ne slažem preostalu polovinu laži. Kada dovršim laž, odvedi me na trg i prodaj me za isti novac za koji si me i kupio, zajedno s mahanom, ali me nemoj oslobađati jer nemam nikakav zanat kojim bih se mogao prehraniti. Problem o kome ti govorim je zakonski problem na koji ukazuju pravnici u dijelu koji se odnosi na oslobađanje robova.

Dok smo mi tako razgovarali, počeše prilaziti ljudi, komšije, muško i žensko, da izraze saučešće. Pojavi se i valija s pratnjom, te mu priđoše moj gospodar i trgovci i obavijestiše ga o cijelom slučaju. Rekoše mu da je ovo tek polovina laži.

Pošto prisutni saslušaše, rekoše da je moja laž zaista velika i u čudu se nađoše. Počeše me proklinjati i psovati dok sam ja stajao smijući se i govoreći:

- Kako me može ubiti moj gospodar kad me je kupio sa upravo takvom mahanom?

Kada gospodar stiže kući, nađe je razrušenu, a najveći dio sam ja razrušio i porazbijao stvari koje vrijede mnoštvo novaca. Žena mu reče da je Kafur porazbijao posuđe i porculan, te se gospodar još više razbjesni i reče:

- Tako mi Allaha, u životu nisam vidio takvo kopile kao što je ovaj rob! Još kaže da je ovo polovina laži, a šta li će tek biti kada kaže cijelu laž? Tada će porušiti cijeli jedan grad, ili dva grada!

Potpuno bijesan, gospodar ode valiji koji naredi da me dobro izbatinaju, do besvijesti. Dok sam bio u nesvijesti, gospodar mi dovede berbera koji me uškopi i zatvori ranu. Kada dođoh k sebi, vidjeh da sam uškopljen, a gospodar mi reče:

- Kao što si ti meni poharao srce uništivši mi najdraže stvari, tako ću ja poharati tvoje srce lišivši te onoga što ti je najdragocjenije.

Zaktim me odvede i prodade po najvišoj cijeni, jer sam postao evnuh. Ja sam neprekidno sijao smutnju svuda gdje su me prodavali, a prelazio sam od jednog emira drugome, od jednog uglednika drugom ugledniku. Prodavali su me i kupovali dok se ne obreh u dvoru zapovjednika pravovjernih. Sada sam slomljen i onemoćao, jer sam muda izgubio.

Pošto ga ona dva roba saslušaše, nasmijaše se i rekoše mu:

- Ti si smrdljivac i sin smrdljivca koji odvratno laže!

Onda rekoše trećem robu:

- Ispričaj nam ti svoju priču .

- Amidžići moji! - poče treći rob. - Sve što je ovaj ispričao prazna je priča. Ispričat ću vam zašto sam ja uškopljen, premda sam zaslužio više od toga jer sam obljubljivao svoju gospodaricu i sina svoga gospodara. Moja priča je duga, ali nije vrijeme da vam je sada pričam jer već sviće. Može nas jutro zateći s ovim sandukom, pa ćemo se osramotiti i duše ćemo izgubiti. Otvorite vrata. Čim ih otvorimo i uđemo na svoje mjesto, reći ću vam zašto sam uškopljen.

On se pope na zid, pa se spusti, otvori vrata, te uđoše i postaviše svijeću. Zatim iskopaše rupu koliki bijaše sanduk, i to između četiri groba. Kafur je kopao, a Savvab je u korpi nosio zemlju, dok ne iskopaše rupu duboku za polovinu ljudskog rasta. Zatim položiše sanduk u rupu i zatrpaše ga zemljom, pa izađoše iz turbeta zatvorivši vrata. Onda se izgubiše Ganimu iz vida.

Kada Ganim ostade sam na tome mjestu i kada shvati da nema nikoga, silno se zainteresira šta je u sanduku i pomisli: "Šta li se krije u njemu?" Ganim malo pričeka dok svane jutro i sine njegova svjetlost, pa siđe s palme, rukom odgrnu zemlju dok se ne ukaza sanduk koji izvuče. Zatim uze kamen, udari katanac i razvali ga, pa podiže prekrivač koji bijaše unutra i ugleda uspavanu djevojku čije su se grudi nadimale i spuštale. Bila je veoma lijepa, sa zlatnim nakitom i dijamantskim ogrlicama koje su vrijedjele carskoga blaga. Zapravo, nisu ni imale cijene.

Vidjevši djevojku, Ganimu bi jasno da su se zavjerili protiv nje. Pošto postade siguran u to, poče se truditi oko djevojke dok je ne izvuče iz sanduka i položi je na leđa. Djevojku dohvati vjetar, zrak joj dopre do nosnica i pluća, te ona kihnu, osvijesti se i zakašlja, tako da joj iz grla ispade takav komad bunike da bi i slon cijeli dan zbog njega prespavao. Djevojka otvori oči, pogleda unaokolo i tečno progovori:

- Teško tebi, vjetre! Ti ne možeš žednoga napojiti, ni napojenog razgovoriti! Gdje je Zehra al-Bustan?

Pošto joj niko nije odgovarao, ona se osvrnu i povika:

- Sabiha, Šedžeretuddura, Nurulhuda, Nedžmetussubha! Ti si u medenom mjesecu! Govorite!

Niko joj nije odgovarao, te ona obiđe pogledom unaokolo i reče:

- Teško meni! Među grobove me spuštate! O, Ti koji znaš šta se krije u srcima, koji nagrađuješ na dan uskrsnuća! Ko me donese između zastora i pokrivača i položi me među četiri groba?!

Sve se to događalo dok je Ganim stajao na nogama, a onda joj reče:

- Gospođo, ovdje nema ni pokrivača, ni dvoraca, ni grobova. Ja sam samo tvoj rob Ganim ibn Ejjub. Dovede me Bog kome je poznato sve nepoznato da te spasim ove nevolje, da ti nabavim ono što želiš.

Ganim ušuti, a kada djevojka vidje o čemu se radi, reče:

- Očitujem da nema boga osim Allaha i da je naš gospodin Muhammed Allahov poslanik.

Zatim pogleda prema Ganimu i stavivši ruke na prsa, reče mu umilnim glasom:

- Časni mladiću, ko me je doveo ovamo? Evo sam se osvijestila - a mladić joj odgovori:

- Gospođo, došla su tri evnuha i donijeli su ovaj sanduk... - zatim joj ispriča sve što se dogodilo: kako ga je uhvatila noć i kako je on postao uzrok njenog izbavljenja, jer da ne bijaše njega, ugušila bi se. Ganim je zamoli da ona ispriča svoju priču i djevojka reče:

- Mladiću, hvala Allahu koji me dade takvome kao što si ti. Sada me stavi u sanduk i izađi na put, pa kada naiđe kakav gonič magaraca ili mazgi, unajmi ga da ponese sanduk i dopremi me tvojoj kući. Kada budem u tvojoj kući, sve će biti dobro, ispričat ću ti svoju priču i donijet ću ti sreću.

Ganim se obradova, pa izađe napolje dok je dan već bio osvojio i sunce je bilo u punome sjaju izašlo. Ljudi su se već bili počeli kretati. Ganim unajmi čovjeka s mazgom, dovede ga do turbeta pa natovari sanduk s djevojkom u koju se na prvi pogled zaljubio. Onda pođe s njom radujući se, jer je djevojka vrijedjela deset hiljada dinara, dok je nakit na njoj vrijedio čitavo bogatstvo. Jedva vjerujući, on stiže svojoj kući, spusti sanduk i otvori ga...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

40. noć

Kada nastupi četrdeseta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Ganim stigao kući sa sandukom, pa ga otvorio i izvukao djevojku koja razgleda i vidje da je to lijepo mjesto zastrto ćilimima išaranim veselim bojama. Osim toga, vidjela je tkaninu u svežnjevima i balama i ona shvati da je mladić veliki i bogat trgovac. Zatim ona otkri lice, pogleda mladića i uoči da je lijep. Čim ga vidje, djevojka se zaljubi u njega i reče mu:

- Daj nam nešto da pojedemo.

- Odmah - odgovori Ganim, pa ode na pijacu i kupi pečeno pile, tanjir slatkiša, oraha, svijeća, uze vina, potrebno posuđe i vrati se kući noseći sve to.

Kada ga djevojka vidje, nasmija se, poljubi ga i zagrli umiljavajući mu se, tako da se njegova ljubav pojača i srce mu obavi. Onda se prihvatiše jela i pića do večeri, sve više voleći jedno drugo jer su bili istih godina i jednako lijepi.

Kada pade noć, zaljubljeni Ganim ustade, zapali svijeću i kandilj i osvijetli prostoriju, pa donese pribor za vino. Zatim postavi zelenilo i sjede pored nje. Punio joj je čašu i pojio je, a ona je punila njemu čašu i pojila ga. Zabavljali su se tako, smijali i recitirali poeziju, sve više se radujući i jedno drugom na srce padajući - neka je slavan Onaj koji srca sjedini. Voljeli su se tako do pred jutro i savlada ih san, pa odspavaše dok ne svanu. Onda Ganim ustane, pođe na pijacu, kupi potrebno povrće, meso, vino i ostalo i donese sve to kući, pa sjede pored djevojke da jedu dok se siti ne najedoše. Nakon toga mladić donese piće, te počeše piti i igrati se jedno s drugim dok im lica ne porumeniše, a oči im se zamutiše. Ganim poželi da ljubi djevojku i da prespava s njom, pa joj reče:

- Daj mi, gospo, jedan poljubac, možda će žar srca moga ohladiti.

- Strpi se, Ganime, dok se ne opijem i ne omamim. Dopuštam ti da me tada poljubiš, a da i ne znam da si me poljubio.

Onda ona ustade, svuče dio svoje odjeće i sjede samo u tankoj košulji i pod svilenom mahramom. U Ganimu se uzburka strast i on reče:

- Hoćeš li mi dati ono što sam tražio?

- Allaha mi, to neće biti dobro za tebe, jer su na pojasu moje odjeće ispisane teške riječi.

Ganimu to teško pade i strast ga još više obuze jer vidje da će teško doći do svoga cilja. Onda on kaza ove stihove:

Sav klonuo, ja sam je molio

Za poljubac koji bi mi bol utolio

"Ne, ne”, reče ona, "nikada!”
"Da, da!”, uzvratih joj tada.

"Uzmi ga”, reče, "i zadovolji se;
Halal ti bilo i nasmij se. ”

"Zar nasilu?”, upitah je ja.
"Ne”, reče, "već ti ga rado dajem ja. ”

I ne pitaj šta poslije toga bi,
Nek nam milosni Allah oprosti!

Misli šta hoćeš o nama,
Al ljubav je prva med slatkišima!

I nikada neću moći saznati
Je l to neko saznao, il uspio sakriti.

Njegova ljubav je rasla, vatra mu u srcu buktala dok mu se ona opirala, govoreći:

- Nemoj mi prilaziti!

Tako su ašikovali i razgovarali, a Ganim je tonuo u more ljubavnog bezumlja. Djevojka mu se sve žešće opirala dok ne stiže noć da ih prekrije skutima sna, te Ganim ustade, upali svijeće sve više i sam plamteći, pa uze djevojčine noge, poljubi ih i učini mu se da su nalik svježem maslacu. On protrlja lice o njene noge i reče:

- Smiluj se robu svoje ljubavi i onome koga ubijaju tvoje oči!

Zatim malo otplaka, pa mu ona reče:

- Allaha mi, gospodine i moj očinji vide, Bog mi je svjedok da te volim i vjerujem ti, ali znam da me nećeš imati.

- A šta me sprječava? - upita Ganim.

- Noćas ću ti ispričati svoju priču i ti ćeš mi oprostiti.

Potom mu se ona baci u naručje, obavi mu ruke oko vrata i poljubi ga umiljavajući se i obećavši mu ljubavni snošaj. Nastaviše se igrati i smijati

dok ih sasvim ne savlada ljubav jednog prema drugome.

Tako su provodili noći spavajući na jednoj postelji, a kad god bi on tražio snošaj, odbijala ga je cijeli mjesec dana. Voljeli su se sve više i nisu više mogli jedno bez drugoga.

Jedne noći, dok su zajedno spavali i oboje bili opijeni, Ganim pruži ruku prema djevojčinom tijelu, pomilova je, pa pođe rukom prema njenom stomaku i spusti je do njenog pupka. Djevojka se trgnu i sjede, onda osmotri svoju odjeću i vidjevši da je zavezana, ponovno zaspi. Ganim je opet pomilova rukom koju spusti do njenih dimija i do učkura povukavši ga, te se djevojka probudi i sjede. Ganim sjede pored nje, a ona mu reče:

- Šta želiš?

- Hoću da spavam s tobom i da uživamo jedno u drugome.

- Sada ću ti objasniti šta je sa mnom - reče djevojka. - Treba da ti odam i otkrijem svoju tajnu da bi znao zašto se uzdržavam.

- Dobro - složi se Ganim, a djevojka pocijepa rub svoje košulje i pruži ruku prema pojasu

govoreći:

- Pročitaj šta piše na rubu ovoga pojasa.

On uze pojas u ruku, pogleda ga i vidje da je na njemu zlatom izvezeno: "Ja sam tvoja, a ti si moj, sine Poslanikova amidže." Kad to pročita, Ganim klonu rukom i reče:

- Otkrij mi ko si.

- Hoću - odgovori djevojka. - Ja sam halifina naložnica i zovem se Kutulkuluba. Kada me je halifa odgojio u svome dvoru i kada sam porasla, on uoči moja svojstva i svu ljepotu koju mi Gospod dade, pa me silno zavoli. Uze me i smjesti u zasebnu odaju, naredi da me dvori deset robinja i pokloni mi nakit koji vidiš na meni. Jednog dana, halifa otputova u neku zemlju, a gospodarica Zubejda priđe jednoj od tih robinja koje su me služile i reče joj:

- Kada tvoja gospodarica Kutulkuluba zaspi, stavi joj ovaj komad bunike u nos ili u piće i bogato ću te nagraditi.

- Sa zadovoljstvom - odgovori robinja koja od gospodarice uze komad bunike radujući se novcu, a i zbog toga što je prvobitno bila njena robinja. Onda je prišla k meni, stavila mi buniku pa sam se stropoštala, tako da mi se glava nađe uz noge i učinilo mi se da sam se na drugi svijet preselila.

Pošto joj pođe za rukom varka, stavi me u sanduk i krišom pozva robove, podmiti njih i vratare i otpremi me s robovima one noći kada si ti prenoćio na palmi. Već si vidio šta su učinili sa mnom. Ti si me spasio, doveo me ovamo

i učinio mi najveće dobročinstvo. To se meni dogodilo, a ne znam šta se zbivalo s halifom u mome odsustvu. Sada znaš moju sudbinu i ne pričaj drugima o tome.

Pošto Ganim sasluša riječi Kutulkulube i uvjeri se da je halifina naložnica, on ustuknu zbog straha prema halifinom prvenstvu i sjede sam na jednoj strani odaje koreći samoga sebe i razmišljajući o tome šta ga je snašlo. Bio je zbunjen ljubavlju prema onoj s kojom se nije mogao sjediniti, pa zaplaka od silne strasti, zbog bola i nevolje. Proklinjao je neprijateljsku sudbinu - slava Onome koji je plemenita srca ispunio ljubavlju - i onda kaza ove stihove:

Srce zaljubljenog zbog drage pati,
Zbog njene ljepote ostat će bez pameti.

Neko me upita: "A ljubav kakva je?"
"Slatka je", rekoh, "ali i patnja je. "

Tada djevojka pođe prema njemu, zagrli ga i poljubi, tako da joj ljubav prema mladiću srce obuze. Povjeri mu tajnu govoreći koliko ga voli, obavi mu ruke oko vrata i poče ga ljubiti, ali se on otimao bojeći se halife. Zatim porazgovaraše neko vrijeme tonući u moru uzajamne ljubavi sve dok se ne pojavi dan. Onda Ganim ustade, obuče se i pođe na pijacu kao i obično. Kada uze sve što mu je bilo potrebno i stiže kući, zateče Kutulkulubu kako plače. Čim ona njega vidje, ušuti, osmjehnu se i reče mu:

- Nedostajao si mi, ljubavi srca moga. Ovaj sahat koliko nisi bio sa mnom dug mi je kao godina. Ne mogu bez tebe. Eto, objasnila sam ti u kakvom sam stanju zbog silne ljubavi prema tebi. Priđi mi sada i zaboravi ono što je bilo. Stavi ga sada u mene.

- Neka me Allah sačuva! - reče Ganim. - To ne može biti! Kako pas može sjesti na mjesto lava?! Onome što pripada našem gospodaru ne smijem se ni približiti!

Zatim se Ganim otrgne od nje i sjede u jedan ćošak. Njena ljubav je bila sve veća kako joj se on otimao, pa djevojka sjede pored njega, poče s njim razgovarati i igrati se, tako da oboje uhvati zanos i silno poželivši da mu se poda, djevojka otpjeva stihove:

Srce ljubavnika hoće sada izgorjeti,

Dokle ćeš, dokle mi otpor pružati?

O, ti što ne mariš za me nedužnu!
Kada bježe, i gazele se osvrnu.

Daljinu, rastanak i ljubavne boli -
Može li podnijeti sve to mladić što voli?!

Ganim zaplaka rasplakavši i djevojku, pa nastaviše piti sve do noći, a onda Ganim ustade, prostre dvije postelje na dva odvojena mjesta, a djevojka ga upita:

- Za koga je ta druga postelja?

- Ova je za me, a ona je za tebe. Od ove noći samo tako ćemo spavati. Sve što pripada gospodaru, zabranjeno je robu.

- Gospodine moj - reče djevojka - ostavi se toga! Sve se zbiva voljom sudbine.

Međutim, Ganim je odbi, te njeno srce još više planu strašću i ona reče:

- Allaha mi, nećemo spavati drukčije nego zajedno.

- Bože me sačuvaj! - uzviknu Ganim uvjerivši je, tako da sam prespava do jutra, dok je ona naprosto sagorjevala od strasti i ljubavi.

Živjeli su tako tri mjeseca. Kad god bi mu se ona primakla, Ganim je odbijao govoreći da sve što pripada gospodaru zabranjeno je robu. I pošto Ganimovo odbijanje potraja, iako je bio zaljubljen i premda ga je strast savladavala, ona kaza stihove:

Čudesna ljepoto, dokle ćeš me mučiti,
Zbog koga ćeš se od mene okrenuti?

Sav smisao ljepote čuvaš u sebi,
Sve vrste ljepote počivaju u tebi.

U svako srce tvoja ljepota strast lije
I svako oko zbog te ljepote bdije.

Znam, prije tebe sam grane kidala,
A sad se ta grana meni odlomila.

U to doba sam mlade gazele lovila,
A ti štitonoše loviš - to sam shvatila.

Najčudnije što mi se dogodilo:
Nisi ni znao da si me zaludio.

Nemoj mi odveć blizu prilaziti -
Ljubomorna sam na te, a i na se ću biti.

Dok sam živa neću ti kazati:
"Čudesna ljepoto, dokle ćeš me mučiti?"

Provedoše tako izvjesno vrijeme tokom kojega je Ganima sprječavao strah da priđe djevojci.

Tako su se odvijali događaji s Ganimom ibn Ejjubom.

Zubejda je u halifinom odsustvu, pošto je onako postupila s Kutulkulubom, bila zbunjena i mislila je: "Šta ću reći halifi kada dođe i upita za nju? Šta ću mu odgovoriti?" Ona pozva staricu koja bijaše pored nje, otkri joj svoju tajnu i reče:

- Šta da radim kad se to već dogodilo s Kutulkulubom?

Shvativši o čemu se radi, starica reče:

- Gospodarice, halifa će uskoro doći. Pošalji po stolara i naredi da ti lik preminule napravi od drveta, da za njega iskopaju mezar, pa ćemo oko mezara upaliti svijeće i kandilje. Naredi da svi u dvoru obuku crninu; naredi djevojkama i slugama da, čim saznaju da halifa dolazi s puta, po hodnicima udare u kuknjavu, a kada halifa uđe i upita šta se dogodilo, neka mu kažu da je preminula Kutulkuluba - neka Allah nagradi halifu za nju - i da je bila tako draga gospođi da ju je u dvorcu ukopala. Kad to halifa čuje, on će zaplakati i teško će mu biti, zatim će pozvati učače Kurana da na njenom mezaru prouče hatmu. Ako halifa pomisli: "Moja amidžična Zubejda zbog ljubomore se potrudila da upropasti Kutulkulubu", ili ako ga spopadne tolika strast da naredi da je izvade iz mezara, nemoj se plašiti, jer i ako iskopaju tu figuru u ljudskome obličju i ako je izvade zamotanu u raskošne kefine i ukoliko halifa poželi da skine kefine kako bi je vidio, ti ga spriječi, a sprječavat će ga i ostali. Reci mu:

- Zabranjeno je gledati njenu sramotu.

Tada će halifa povjerovati da je umrla, vratit će je na njeno mjesto i bit će ti zahvalan na pažnji. Tako ćeš se, ako Bog da, izvući iz nevolje.

Pošto je gospođa Zubejda sasluša, učini joj se da ima pravo, pa je dariva i reče joj da tako postupi, davši joj prije toga mnogo novaca. Starica se odmah prihvati posla naredivši stolaru da joj napravi figuru, kako smo već kazali. Kada ovaj završi figuru, donese je gospođi Zubejdi koja je umota u kefine, upali svijeće i kandilje, prostre ćilim oko mezara, pa obuče crninu i naredi djevojkama da se isto tako obuku. U dvorcu se pročuje da je umrla Kutulkuluba.

Nakon izvjesnog vremena, halifa se vrati s puta, uđe u dvorac i ne bijaše mu ni do čega osim do Kutulkulube. On vidje da paževi, sluge i robinje nose crninu, pa mu srce zadrhta, a kada uđe gospođi Zubejdi, vidje da je i ona obukla crninu. Halifa upita šta se dogodilo. Rekoše mu da je umrla Kutulkuluba, i njemu se svijest zamrači. Kada dođe k sebi, upita gdje je njen grob, a gospođa Zubejda mu reče:

- Zapovjedniče pravovjernih, pošto mi je bila veoma draga, ukopala sam je u dvorcu.

Još uvijek u putničkom odijelu, halifa pođe po dvorcu da posjeti mezar Kutulkulubin. On vidje prostrte ćilime, upaljene svijeće i kandilje, te zahvali Zubejdi na njenome postupku. Bio je veoma smušen. Vjerovao je i nije vjerovao, a kada sumnja potpuno ovlada njime, halifa naredi da otkopaju mezar i da je izvade. Vidjevši kefine, on ih htjede skinuti da bi je vidio, ali se poboja uzvišenog Allaha, a i starica mu reče:

- Vrati je na njeno mjesto.

Halifa odmah naredi da dovedu naučnike i učače Kurana koji proučiše hatmu na djevojčinom mezaru, dok je halifa sjedio uz mezar plačući do besvijesti. Sjedio je tako pored njenog mezara cijeli mjesec dana...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

41. noć

Kada nastupi četrdeset i prva noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je halifa dolazio na Kutulkulubin mezar mjesec dana. Jednoga dana, pošto se emiri i veziri razidoše svojim kućama, halifa uđe u harem i odspava malo. Pored uzglavlja mu je sjedila jedna robinja, a pored nogu druga. Pošto je malo odspavao, halifa se probudi, otvori oči i ču kako robinja koja je sjedila pored njegove glave govori onoj što mu je sjedila pored nogu:

- Jao, Huzejrana!

- Šta je, Kadibo?

- Naš gospodar ne zna šta se dogodilo, tako da boluje pored mezara u kome je samo drvena figura koju je stolar načinio.

- Šta se dogodilo Kutulkulubi? - upita prva djevojka.

- Gospođa Zubejda poslala je po robinji komad bunike i omamila je. Kada je bunika djelovala, stavila ju je u sanduk i poslala po Savvabu i Kafuru naredivši im da je ostave u turbetu.

- Jao, Kadibo! - reče Huzejrana. - Je li Kutulkuluba umrla?

- Njena mladost je spašena. Čula sam kako gospođa Zubejda kaže da je Kutulkuluba kod nekog mladog trgovca po imenu Ganim iz Damaska i da je već četiri mjeseca kod njega. Naš gospodar plače i provodi besane noći na mezaru u kome nema mrtvaca.

Tako su razgovarale dok ih je halifa slušao. Kada robinje završiše razgovor, halifi bi jasno šta se dogodilo, da je mezar prazan i da je Kutulkuluba kod Ganima ibn Ejjuba već četiri mjeseca. Halifa se silno naljuti, pa ustade, pozva državne velikodostojnike, te dođe i vezir Džafer al-Barmakid koji poljubi tlo pred halifom, a ovaj mu srdito reče:

- Džafere, pođi odmah s pratnjom i raspitaj se za kuću Ganima ibn Ejjuba. Provalite u njegovu kuću i dovedite mi robinju Kutulkulubu. Njega moram mukama podvrgnuti.

- Slušam i pokoravam se - odgovori Džafer, pa pođe s pratnjom, a s njim pođe i valija u pratnji svojih ljudi.

Putovali su do kuće Ganima ibn Ejjuba koji je u to vrijeme bio donio mesa i taman je bio pružio ruku da jede meso s djevojkom, kad ona baci pogled i vidje belaj oko kuće: bijaše tu vezir, valija, vojnici i robovi sa isukanim sabljama. Opkolili su kuću kao što beonjača okružuje zjenicu. Odmah joj bi jasno da je glas o njoj dospio do halife, njenog gospodara, i bila je sigurna da će stradati. Ona problijedi, ljepota joj se izobliči, a onda pogleda Ganima i reče mu:

- Dragi moj, spašavaj se!

- Šta da radim i kuda da krenem kad su mi u ovoj kući svo blago i imovina?

- Nemoj ostajati ovdje jer ćeš stradati i imovinu izgubiti.

- Draga, oči moje, kako mogu izaći kad su kuću opkolili?

- Ne boj se - reče mu djevojka, pa svuče s njega odjeću, obuče mu neke stare haljine, uze zdjelu u kojoj bijaše meso i stavi mu je na glavu. Zatim je

oblijepi hljebom i maslom i reče:

- Izađi ovako prerušen i ne boj se za me. Ja znam koliku moć imam nad halifom.

Kada Ganim sasluša djevojku i njen savjet, on se provuče između njih noseći zdjelu jer ga Zaštitnik zaštiti. Tako se spasi zamke i belaja zahvaljujući svojoj dobroj namjeri.

Vezir Džafer stiže do kuće, sjaha s konja i ušavši u kuću, pogleda Kutulkulubu koja se bijaše nagizdala i nakitila, napunila sanduk zlatom, dragocjenostima i dijamantima. Stavila je ono što je lahko za nošenje, a što je skupocjeno. Kada uđe Džafer, ona skoči na noge, poljubi zemlju pred njim i reče:

- Gospodaru, ispunjava se sudbina koju je Allah odredio.

- Allaha mi, gospođo - reče Džafer - halifa mi je naložio da uhvatim Ganima ibn Ejjuba.

- On je uzeo svoju robu i odnio je u Damask. Ništa drugo ne znam o njemu. Hoću da mi sačuvaš ovaj sanduk i da ga poneseš u halifin dvor.

- Slušam i pokoravam se - reče Džafer, pa uze sanduk i naredi da ga ponesu. Kutulkuluba pođe s njima halifinom dvoru okružena pažnjom i poštovanjem. To se događalo poslije provale u Ganimovu kuću, a onda se uputiše halifi kome Džafer ispriča sve što se zbilo. Halifa naredi da djevojku odvedu u jednu mračnu prostoriju i tu je smjeste. Dade joj neku staricu da bude uz nju, jer je mislio da je Ganim vodio ljubav s njom. Zatim napisa pismo emiru Muhammedu ibn Sulejmanu az-Zejniju koji bijaše namjesnik u Damasku, a u pismu je pisalo: "Čim dobiješ poruku, uhapsi Ganima ibn Ejjuba i pošalji mi ga."

Kada glasnik stiže, emir poljubi pismo, stavi ga na glavu i naredi da se uzvikuje po trgovima: "Ko hoće da pljačka, neka ide u kuću Ganima ibn Ejjuba!"

Ljudi pođoše ka Ganimovoj kući i vidješe da su njegova majka i sestra podigle nišane i da sjede pored njih plačući. Zgrabiše ih obje i opljačkaše kuću, a da njih dvije nisu ni znale šta je posrijedi. Pošto ih dovedoše sultanu, upitaše ih za Ganima Ejjuba, a one odgovoriše:

- Ima više od godinu dana kako nismo dobile nikakav glas o njemu.

Potom ih vratiše kući.

U međuvremenu je Ganim, pošto ga orobiše, bio u nedoumici i poče oplakivati samoga sebe da mu se srce kidalo. On se otisnu na put ne zaustavljajući se do kraja dana. Bio je sve gladniji i umorniji dok ne stiže u

jedno naselje, pa uđe u džamiju, sjede na hasuru i osloni se leđima o zid. Onda se opruži pregladnio i umoran. Ostao je tu do jutra, sav ustreptao od gladi. Po koži su mu miljele vaške. Počeo je zaudarati i sav se bio izmijenio.

Mještani dođoše da klanjaju sabah i zatekoše ga kako leži, opružen i onemoćao od gladi, ali su na njemu bili očigledni tragovi nekadašnjeg blagostanja. Uočivši da je promrzo i gladan, obukoše mu staro odijelo sa otrcanim rukavima, i upitaše ga:

- Odakle si, strance? Zašto si tako slab?

Ganim otvori oči, pogleda ih i zaplaka ne odgovorivši. Jedan od njih shvati da je Ganim veoma gladan, te ode i donese činiju meda i dvije pogače. Ganim to pojede i ljudi posjediše s njim uz sami izlazak sunca, a onda odoše svojim poslovima.

Tako Ganim provede mjesec dana kod njih slabeći sve više i razboljevši se. Mještani su se lijepo ophodili prema njemu, savjetovali se šta da rade i dogovoriše se da ga pošalju u bolnicu u Bagdadu. Utom se pojaviše dvije prosjakinje koje dođoše Ganimu, a bile su to njegova majka i sestra. Kada vidje dvije žene, Ganim im dade hljeba koji bijaše pored njegove glave i one prespavaše kod njega tu noć, a da on nije znao ko su.

Narednog dana, dođoše mještani, dovedoše devu i rekoše njenom vlasniku:

- Stavi ovoga bolesnika na devu, a kada stigneš u Bagdad, ostavi ga pored bolničkih vrata, možda će ozdraviti i dobit ćeš nagradu.

- Slušam i pokoravam se - odgovori vlasnik.

Zatim iznesoše Ganima iz džamije i staviše ga na devu zajedno s hasurom na kojoj je spavao. Onda se pojaviše njegova majka i sestra posmatrajući ga zajedno s mnoštvom ljudi, ne znajući ko je to, zapravo. Kada ga malo bolje pogledaše, rekoše da liči na Ganima, njenoga sina. Da li je on taj bolesnik ili nije, pitale su se.

Ganim se pak osvijestio tek kada se našao na devi, pa poče jadikovati dok su mještani gledali kako njegova majka i sestra plaču za njim i ne znajući ko je on. Majka i sestra nastaviše put dok ne stigoše u Bagdad. Vlasnik deve je također putovao bez prestanka dok ga nije spustio pored bolničkih vrata, pa je poveo svoju devu i vratio se.

Ganim ostade ležeći tu do jutra, a kada se ljudi počeše kretati ulicom, ugledaše ga onako mršavog kao čačkalica. Posmatrali su ga sve dok se ne pojavi upravnik trga koji rastjera ljude od njega i reče:

- Zaslužit ću Džennet zahvaljujući ovome jadniku, jer čim bi ga odnijeli u bolnicu, ubili bi ga istog dana.

Zatim naredi svojim momcima da ga uprte i oni ga ponesoše kući, namjestiše mu novu postelju, staviše mu novi jastuk i starješina trga reče svojoj ženi:

- Njeguj ga pažljivo!

- Hoću - odgovori žena, pa zasuka rukave, ugrija vode, opra mu ruke, noge i cijelo tijelo.

Zatim mu obuče košulju jedne od svojih djevojaka, napoji ga čašom pića i poprsaka đulsijom. Ganim se osvijesti i sjeti se svoje drage Kutulkulube, pa ga obuze silna tuga.

Što se tiče Kutulkulube, pošto se halifa na nju naljutio...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

42. noć

Kada nastupi četrdeset i druga noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Kutulkuluba, pošto se halifa naljutio na nju i smjestio je na jedno mračno mjesto, ostala na tome mjestu osamdeset dana. Jednog dana, halifa je prolazio tuda i čuo je kako Kutulkuluba izgovara stihove, a kad završi recitiranje, reče:

- Dragi moj Ganime, kako si divan i koliko se možeš kontrolirati! Lijepo si postupao prema onom ko je prema tebi zao bio. Sačuvao si čast onome ko je tvoju čast upropastio. Ti si mu čuvao harem, a on je tebe i tvoju porodicu upropastio. Ipak ćeš morati i ti i halifa stati pred Pravednog Sudiju i bit će zadovoljena pravda prema tebi onog dana kada Allah bude sudija, a svjedoci meleci.

Kada to halifa ću i shvati njeno jadikovanje, vidje da joj je učinjena nepravda, pa pođe u dvor i posla po nju slugu. Pošto dođe pred halifu, djevojka poniknu pogledom plačući i slomljena srca. Onda halifa reče:

- Kutulkulubo, vidim da se žališ kako ti je učinjena nepravda i mene optužuješ za to, tvrdeći da sam loše postupao prema onome što je dobar bio prema meni. Ko je taj što je čuvao moju čast, a ja njegovu okaljao; ko je moj harem štitio, a ja njegov upropastio?

- To je Ganim ibn Ejjub - odgovori djevojka. - Jer, on me nije obljubio, kunem se tvojom milošću, zapovjedniče pravovjernih.

- Nema moći ni sile nad Allahovom moći i silom! - reče halifa. - Tako ti Allaha, Kutulkulubo, zaželi nešto od mene i ja ću ti ispuniti želju.

- Želim svog dragog Ganima.

- Dovest ću ga, ako Bog da, uz počasti - složi se halifa, a djevojka nastavi:

- Ako ga dovedeš, zapovjedniče pravovjernih, pokloni me njemu.

- Ako ga dovedem, poklonit ću te kao dar časnog čovjeka koji ne prima natrag svoje darove.

- Dozvoli mi, zapovjedniče pravovjernih, da ga ja potražim; možda će me Allah s njim spojiti.

- Učini kao želiš - reče halifa.

Djevojka se obradova pa ponese hiljadu dinara, obiđe starješine, razdijeli sadaku za Ganima i narednog dana pođe na trg gdje se okupljaju trgovci, dade starješini trga novaca i reče:

- Podijeli to kao sadaku strancima.

Naredne sedmice, ponese hiljadu dinara na trg zanatlija i zlatara, te potraži starješinu trga koji dođe i djevojka mu dade hiljadu dinara govoreći:

- Podijeli to kao sadaku strancima.

Starješina je pogleda i upita:

- Hoćeš li poći sa mnom mojoj kući da vidiš kako je divan onaj mladić stranac, i kako je savršen.

Bio je to Ganim ibn Ejjub, ali starješina to nije znao, već je mislio da je mladić bijednik koga su povjerioci orobili, ili je zaljubljenik koga je draga napustila.

Kada djevojka ću njegove riječi, srce joj zaigra i duša zatreperi, pa reče:

- Pošalji nekog sa mnom do tvoje kuće.

I on posla jednoga dječaka koji je odvede kući u kojoj bijaše onaj stranac. Djevojka mu zahvali, pa uđe u kuću, pozdravi ženu onog trgovca koja ustade i poljubi zemlju pred njom, jer ju je prepoznala. Kutulkuluba upita:

- Gdje je bolesnik?

Žena zaplaka:

- Evo ga, gospođo. Ipak je on neko i nešto, jer se na njemu vide tragovi blagostanja.

Djevojka se osvrnu prema postelji na kojoj je ležao, osmotri ga i vidje da je to upravo onaj

mladić, ali se promijenio, još više izmršao, tako da je postao kao čačkalica. Vidjevši ga takvog, djevojku obuze sumnja. Više nije bila sigurna da je to on, ali se sažali i poče plakati govoreći:

- Jadni su tuđinci, makar bili i emiri!

Pripremi mu napitke i lijekove, posjedi pored njegovog uzglavlja, pa ode svome dvoru. Obilazila je sve trgove tražeći Ganima, a onda starješina trga dovede njegovu majku i sestru Fitnu i pošto ih uvede kod Kutulkulube, reče:

- Vrla gospođo, danas je u naš grad ušla jedna žena s kćerkom. Pripadaju uglednim ljudima, jer su na njima vidljivi tragovi blagostanja. Međutim, obučene su u odjeću od kostrijeti. Svakoj visi torba oko vrata, oči su im plačne i srca tužna. Doveo sam ih k tebi da ih skloniš i pomogneš im da ne prosjače, jer ne pripadaju svijetu prosjaka. S Božijom pomoći, ući ćemo u Džennet zahvaljujući njima.

- Allaha mi, gospodine - odgovori djevojka - probudio si u meni želju da ih vidim. Gdje su?

On naredi da ih dovedu, te Fitna i njena majka uđoše, a kada ih Kutulkuluba ugleda onako lijepe sažali se na njih i reče:

- Allaha mi, one potiču iz blagostanja i na njima su vidljivi tragovi bogatstva.

- Gospođo - na to će starješina - mi volimo siromašne i bijedne zbog sevapa, a moguće je da je nad ovima izvršeno neko nasilje, te da su opljačkani i poharani.

Žene počeše gorko plakati. Sjećajući se Ganima, plakale su još više. Kutulkuluba se i sama rasplaka gledajući njih kako plaču, a onda majka progovori:

- Molimo Allaha da nas sastavi s onim za kim žudimo, s mojim sinom Ganimom ibn Ejjubom.

Kada Kutulkuluba ću te riječi, shvati da je ta žena majka njenog dragog, a druga je njegova sestra, te djevojka briznu u plač do besvijesti. Pošto dođe k sebi, primi ih i reče im:

- Ne bojte se! Današnji dan je početak vaše sreće i kraj nesreće. Ne tugujte...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

43. noć

Kada nastupi četrdeset i treća noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da im je Kutulkuluba rekla da ne tuguju, a zatim je naredila starješini da ih odvede njenoj kući i kaže ženi da ih otprati u hamam, da ih fino obuče, da se brine o njima i ukazuje im najveće poštovanje. Dade mu dosta novaca, a narednog dana Kutulkuluba uzjaha i pođe kući starješine trga. Kada je vidje njegova žena, ustade i poljubi joj ruke

zahvaljujući na dobročinstvu. Ona primjeti da je žena Ganimovu majku i sestru vodila u hamam i da im je promijenila odjeću, tako da su se na njima još jasnije ispoljavali tragovi blagostanja. Kutulkuluba porazgovara s njima jedno vrijeme i kada poče pitati ženu starješine trga o bolesniku koji je bio kod nje, ona reče:

- Bolesnikovo stanje je nepromijenjeno.

- Hajde da ga obiđemo i pogledamo.

Žene ustadoše, odoše Ganimu i sjedoše kod njega. Kada ču da one spominju Kutulkulubu, on živnu, podiže glavu na jastuku i poče dozivati, premda je bio toliko mršav da su mu se kosti vidjele:

- Kutulkulubo!

Ona ga pogleda, uvjeri se da je to on, pa povika:

- Ja sam, mili moj!

- Priđi mi bliže - reče Ganim.

- Jesi li ti Ganim, onaj zarobljeni i opljačkani?

- Da, ja sam - odgovori on.

U tom času, djevojka izgubi svijest, a kada su majka i sestra čule njihov razgovor, uskliknuše:

- O, radosti naša! - i padoše u nesvijest, a pošto dođoše k sebi, Kutulkuluba mu reče:

- Hvala Allahu koji je sastavio nas dvoje, tvoju majku i sestru.

Onda mu priđe i ispriča sve šta joj se dogodilo s halifom. Zatim dodade:

- Rekoh mu da sam istinu kazala, a on mi povjerova i oprosti ti. Sada želi da te vidi. Halifa me poklonio tebi.

Ganim se silno obradova, a Kutulkuluba im reče:

- Ne mičite se dok ne dođem.

Istog časa ona skoči, ode u dvor i donese sanduk koji je donijela iz Ganimove kuće, izvadi iz njega novac i pruži ga starješini rekavši:

- Uzmi ovaj novac i kupi svakom od njih po četiri para odjeće od najljepšega platna, dvadeset mahrama i ostalo što im je potrebno.

Nakon toga, djevojka odvede u hamam njih dvije i Ganima, naredi da ih okupaju, a ona im pripremi varivo, sok od hulindžama i jabuka, pošto izađoše iz hamama i obukoše se. Zatim ostade kod njih tri dana hraneći ih kokošijim mesom, varivima i pojeći ih šerbetom. Nakon tri dana, oni živnuše, te ih ponovo odvede u hamam, a kada izađoše, promijeni im odjeću i smjesti ih u kuću starješine. Potom ode halifi, poljubi tlo pred njim i sve mu ispriča - da se pojavio njen gospodin Ganim, njegova majka i sestra.

Pošto halifa sasluša Kutulkulubu, obrati se slugama:

- Dovedite mi Ganima!

Džafer pođe Ganimu, ali prije njega stiže Kutulkuluba i reče mu da je halifa poslao po njega.

- Budi rječit - savjetovala ga je. - Budi odlučan, ali blago govori.

Potom mu obuče raskošno odijelo, dade mu mnogo novaca i reče:

- Kada uđeš, budi veoma darežljiv prema halifinim dvorjanima.

Pojavi se Džafer na mazgi, te Ganim ustade, pođe mu u susret, pozdravi ga i poljubi zemlju pred njim, jer se pojavi i zablista zvijezda njegove sreće.

Džafer ga povede i nisu se zaustavljali dok ne stigoše pred halifu. Kada se nađe pred halifom, Ganim pogleda vezire, emire, paževe, namjesnike, velikaše i ljude od vlasti. Ganim koji bijaše rječit, obrazovan i prefinjen, najprije obori glavu, pa pogleda halifu i kaza stihove:

Živ nam bio, znameniti vladaru,
Dobročinitelju, štedri dobrotvoru;

Plamenu postojani i oblače bremeniti
Što će svjetlošću i kišom stalno darivati!

Pored tebe ne želimo drugoga cara,
Jer ni jedan nema takvog ranga i takvoga dvora.

Svi carevi su prema tebi ništavni
Pri pozdravu, makar bili krunisani.

Kada samo tvoje lice svijetlo pogledaju,
Pred dostojanstvom tvojim ničice padaju.

Prinose ti uzdarja potpuno radosni,
Svoje dostojanstvo i visok čin sultanski.

Za tvoju vojsku svijet i stepa su pretijesni -
Na visovima Saturna šatore razapni.

Svojom dobrotom ugošćuješ svijet i karavane,

Častiš u tom svijetu ljude odabrane.

Tako si gord, odlučan i nenasilan,
Tako si razložan i bezmjerno pravičan!

Cijeli svijet si pravičnošću prekrio,
Na njemu si daleko i blisko izjednačio.

Kada Ganim završi pjesmu, halifu uzbudi njegova tanahnost, svidješe mu se njegova rječitost i umilnost...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

44. noć

Kada nastupi četrdeset i četvrta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da se halifi svidjela Ganimova rječitost i poezija, pa mu je rekao:

- Priđi!

Kada Ganim priđe, halifa mu se obrati:

- Ispričaj mi priču o sebi i kaži mi šta se uistinu dogodilo.

Ganim sjede i ispriča halifi sve što mu se dogodilo, a od našeg ponavljanja ne bi bilo koristi. Pošto halifa vidje da Ganim govori istinu, dariva ga, primi ga u svoje okruženje i reče:

- Oprosti mi što sam pogriješio.

Opraštajući mu, Ganim odgovori:

- Zapovjedniče pravovjernih, zaista rob pripada svome gospodaru zajedno s onim što on ima.

Halifa se obradova tim riječima, pa naredi da mu daju dvorac, odredi mu izdržavanje i dade mu silne darove. Preseli majku i sestru k njemu, a pošto je halifa čuo da je njegova sestra Fitna vrlo zavodljiva, zaprosi je pa mu Ganim reče:

- Ona je tvoja sluškinja, a ja sam ti rob.

Halifa zahvali i dade mu stotinu hiljada dinara. Onda dovede kadiju i svjedoke, te istoga dana vjenčaše se - halifa s Fitnom, a Ganim ibn Ejjub s Kutulkulubom.

Kad osvanu jutro, halifa naredi da se zapiše sve što se dogodilo Ganimu, od početka do kraja, da se unese u knjige kako bi mogli čitati oni što dolaze,

da bi se čudili hirovitosti sudbine i kako bi sve bilo povjereno Tvorcu noći i dana.

Međutim, to nije čudesnije od priče o caru Omeru an-Numanu i njegovim sinovima Šarkanu i Davulmekanu, te o silnim čudima koja su se njima dogodila.

- A kakva je to priča o njima? - upita car.

PRIČA O CARU OMERU AN-NUMANU I NJEGOVIM SINOVIMA ŠARKANU I DAVULMEKANU

- Čula sam, sretni care, da je u Damasku, prije vladavine Abdulmelika ibn Mervana,[98] bio jedan car koji se zvao Omer an-Numan. Bio je to silan i moćni vladar koji je pokorio careve kajsarske i bizantske. Pored njegove vatre se niko nije mogao grijati, niti se s njim mogao utrkivati. Kada bi se rasrdio, iz nozdrva mu je vatra sukljala.

Vladao je mnoštvom zemalja, naselja i gradova, i Allah njemu potčini sve svoje robove. Njegove vojske dospješe do najudaljenijih zemalja, tako da pod njegovu vlast potpadoše Istok i Zapad i sve ono što bijaše između njih: indijske zemlje, Kina, Jemen, Hidžaz, Etiopija, Sudan, Sirija, Bizant, Dijar Bekr, mnoštvo otoka, mnoge poznate rijeke na Zemlji, kao što su Sir-Darja i Amu-Darja, Nil i Eufrat.

Jednom taj car otposla svoje glasnike u najudaljenije gradove da mu donesu obavještenja o pravom stanju stvari, a kada se glasnici vratiše, rekoše mu da se svi ljudi njemu potčinjavaju, da se svi moćnici njegovoj svjetlosti pokoravaju, da svuda caruje milosrđe i sigurnost, da u narodu vladaju pravičnost i pouzdanost. Car je uistinu bio veliki. Sa svih strana su mu stizali darovi i donosili su mu dragocjenosti sa cijele zemaljske kugle.

Car an-Numan je imao sina kome je nadjenuo ime Šarkan i koji odraste kao bič sudbine, pokori junake i istrijebi suparnike. Zato ga je otac veoma volio i ostavi oporuku da on poslije njega vlada. Pošto Šarkan postade zreo čovjek, kada napuni dvadeset godina, Allah mu potčini sve svoje robove zbog njegove žestine i upornosti.

Njegov otac Omer an-Numan imao je četiri žene, upravo prema zakonu, ali je s njima imao samo Šarkana, odnosno s jednom od njih, a ostale su bile neplodne. Pored njih, imao je tri stotine i šezdeset konkubina, prema broju dana u koptskoj godini. Konkubine su bile svih rasa. Svakoj je sagradio posebnu odaju, i to sve u dvorovima. Sagradio je dvanaest dvoraca, prema broju mjeseci u godini, a u svakom dvorcu je bilo trideset odaja, tako da je imao tri stotine šezdeset odaja u koje je smjestio svoje djevojke. Svakoj konkubini je dolazio da s njom provede jednu noć, tako da joj je opet dolazio tek nakon godinu dana.

Živio je tako izvjesno vrijeme. Carev sin Šarkan proslavio se po svijetu i njegov otac se radovao tome. Bivao je sve jači i mladićeva moć postade tolika da je osvojio zemlje i utvrde. Sudbina htjede da jedna careva robinja zatrudni i pronese se glas o tome, a kada car saznade silno se obradova i reče:

- Možda će cijelo moje potomstvo biti muško.

Car zabilježi dan kada je žena zatrudnjela i poče se posebno pažljivo odnositi prema njoj. Šarkan sazna za to i učini mu se da je to nešto značajno...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom dopuštenju.

45. noć

Kada nastupi četrdeset i peta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Šarkan, kada je saznao da je jedna očeva naložnica zatrudnjela, pomislio kako je to nešto značajno, pa je rekao:

- Dolazi onaj koji će mi osporavati vladavinu.

On pomisli kako će ubiti dijete koje rodi robinja, ako bude muško, ali to zadrža za se. Toliko o Šarkanu.

Što se tiče one robinje, ona bijaše Bizantijka koju je poslao bizantski car kao dar i uz nju mnoštvo drugih darova. Zvala se Sufija i bijaše najljepša robinja, kako izgledom tako i čestitošću. Bila je veoma pametna i raskošno lijepa. Našla se na usluzi caru one noći koju je proveo s njom i rekla mu:

- Care, želim da ti Bog sa nebesa podari od mene muško dijete, da ti ga brižljivo čuvam i da ga na najbolji način odgajam.

Car se obradova i svidješe mu se njene riječi. Ona ostane trudna, a kada navrši određeni broj mjeseci, sjede na porodiljsku stolicu. Bila je dobra, pobožna, Bogu se molila i upućivala Mu dove da joj da zdravo dijete, da joj olakša porod, te Allah usliši njene dove.

Car ostavi pored žene slugu koji će ga obavijestiti o tome šta je rodila, da li muško ili žensko. Njegov sin Šarkan također posla nekoga ko će ga o tome obavijestiti. Kada Sufija rodi dijete, babice ga pogledaše i vidješe da je djevojčica sjajnija od mjeseca, te obavijestiše o tome prisutne.

Carski izaslanik se vrati i reče caru, a i Šarkanov izaslanik kaza Šarkanu koji se silno obradova. Čim sluge odoše, Sufija reče babicama:

- Ostanite još malo sa mnom, osjećam da imam još nešto u stomaku.

Ona zastenja, dođoše novi trudovi i Allah joj pomože da rodi još jedno dijete. Babice ga pogledaše i vidješe da je dječak nalik na pun mjesec, sa svijetlim čelom i obrazima rumenim kao ruže. Naložnica se obradova djetetu, obradovaše se sluge i svi prisutni. Sufija izbaci posteljicu, a u dvorcu se već

bijaše podigla graja, tako da za događaj čuše i ostale naložnice koje joj pozavidješe. Vijest stiže i do Omera an-Numana koji se veoma obradova, pa pođe robinji i poljubi je u čelo. Zatim pogleda dijete, nagnu se nad njim i poljubi ga, a robinje počeše udarati u defove i svirati na druge instrumente. Car naredi da djetetu nadjenu ime Davulmekan, a njegovoj sestri Nuzhatuzzemana. Ljudi se povinovaše naređenju govoreći:

- Slušamo i pokoravamo se!

Car odredi dojilje, poslugu i dadilje, naredi da im izdaju šećer, napitke, masnoću i mnogo toga drugog što se ni opisati ne može.

Stanovnici Damaska čuše da je Allah darovao caru djecu, te ukrasiše grad, udariše u radost i veselje. Pojaviše se emiri, veziri i drugi državni velikodostojnici koji čestitaše caru Omeru an-Numanu rođenje sina Davulmekana i kćeri Nuzhatuzzemane. Car im zahvali i dariva ih, ukaza velike počasti i milost prisutnim velikodostojnicima i puku.

Živio je tako četiri godine tokom kojih se svakih nekoliko dana raspitivao o Sufiji i djeci, a kada minuše četiri godine, car naredi da joj se odnesu dragocjenosti, nakit i novac i naloži da se djeca čuvaju i lijepo odgajaju.

Tokom cijeloga tog vremena Šarkan nije znao da je njegov otac dobio muško dijete. Nije obaviješten da je dobio još jedno dijete pored Nuzhatuzzemane. Pred njim su tajili vijest o rođenju Davulmekana dok ne minuše dani i godine. Šarkan je bio sav obuzet junaštvom i viteštvom.

Jednoga dana, dok je Omer an-Numan sjedio, dođoše paževi, poljubiše tlo pred njim i rekoše:

- Care! Stigli su nam glasnici bizantskoga cara, gospodara Carigrada velikoga, i žele k tebi da ti pokornost izraze. Ako car dopusti, mi ćemo ih uvesti, inače se mora carska volja slušati.

Car naredi da ih uvedu, a kada ih uvedoše, on ih primi, upita ih kako su i zašto dolaze. Gosti poljubiše tlo pred njim i rekoše:

- Moćni care čija milost daleko seže! Car Afridun, gospodar grčkih zemalja i kršćanskih armija, koji se nalazi u carevini carigradskoj, poslao nas je da te obavijestimo da je on u ljutome ratu s velikim neprijateljem, vladarem Kajsarije. Uzrok tome je što je jedan arabljanski car, prilikom jednog osvajačkog pohoda, našao drevno blago, iz vremena Aleksandra, i uzeo je neizmjerni novac. U mnoštvu onoga što je našao bila su tri okrugla dijamanta veličine nojevog jajeta. Ti dijamanti su od najbolje vrste naročitih bijelih dragulja kakvih nigdje nema, a na svakome je grčkim pismom urezano neko tajno znamenje; svaki je imao neobična svojstva, a jedno od njih je da ni

jedno novorođenče, kada mu se dragulj objesi oko vrata, ne može oboljeti dok je dragulj na njemu, niti može vrućicu dobiti.

Kada je taj car došao do njih i saznao kakvu vrijednost imaju, on posla caru Afridunu dragocjenosti i novac kao darove, između ostalog i ta tri dragulja, zatim opremi dvije lađe - na jednoj bijaše blago, a na drugoj ljudi koji će čuvati darove ako ih neko presretne na moru. On je bio svjestan da niko nema snage da napadne njegove lađe jer je on arabljanski car, a naročito zbog toga jer je more kojim su plovile lađe s darovima pripadalo carigradskoj carevini, te da su tome caru lađe upućene. Na obalama toga mora nije bilo nikoga osim podanika cara Afriduna.

Pošto lađe bijahu opremljene, one zaploviše dok se ne približiše našim zemljama, ali ih presretaše neki pirati iz te zemlje među kojima su bili i vojnici cara Kajsarije. Sve što se zateklo na lađama odnesoše: dragocjenosti, novac, blago i ona tri dragulja, te pobiše sve ljude. Kad je to čuo car, posla na njih vojsku koju oni razjuriše, te car posla još jaču vojsku, ali i nju rastjeraše. Onda se car rasrdi i zakle se da će lično poći na čelu svoje cjelokupne vojske i da se neće vratiti dok ne poruši Kajsariju, te dok njihova zemlja ne bude poput svih onih kojima vlada, a koje je osvojio razaranjem.

Mi želimo da nam moćni i silni car Omer an-Numan pomogne svojom vojskom da slavan postane. Naš car poslao ti je po nama svakojake darove i moli tvoju milost da ih primi, da budeš dobar i da mu pomogneš.

Onda glasnici poljubiše tlo pred carem Omerom an-Numanom...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

46. noć

Kada nastupi četrdeset i šesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da su glasnici bizantskoga cara poljubili tlo pred carem Omerom an-Numanom, pošto su mu sve ispričali.

Onda su mu pokazali darove: pedeset djevojaka iz zemalja grčkih uglednika, zatim pedeset robova u svilenim odorama, sa zlatnim i srebrenim pojasevima. Svaki rob je u uhu imao zlatnu halku s biserom vrijednim hiljadu miskala zlata. Sve to imale su i robinje na kojima bijaše odjeća vrijedna čitavo bogatstvo.

Kada ih car vidje, primi ih i obradova se, pa naredi da se glasnicima ukažu počasti. Potom primi svoje vezire i posavjetova se s njima šta treba činiti. Među vezirima istupi jedan oronuli starac koga su zvali Dandan, poljubi tlo pred carem i reče:

- Najbolje će biti da spremiš veliku vojsku i na čelo joj postaviš svoga sina Šarkana čije ćemo sluge biti. Tako je najbolje zbog dva razloga. Prvo, bizantski car te zamolio za zaštitu i poslao ti darove koje si primio. Drugo, neprijatelj se neće drznuti na naše zemlje. Ako tvoja vojska odbrani bizantskoga cara i rastjera njegovog neprijatelja, to će se pripisati tebi u zaslugu i po cijelom svijetu će se pročuti, naročito kada glas dospije do otoka i kada za to čuje narod Magreba. Oni će ti donijeti darove i blago.

Kada car sasluša vezira Dandana, to mu se dopade i učini mu se da pravo govori. Zato ga dariva i reče mu:

- Carevi se savjetuju s takvima kao što si ti i ti treba da budeš na čelu vojske.

Zatim car naredi da dovedu njegovog sina, a kada ovaj dođe, sve mu ispriča: šta su kazali glasnici i šta vezir Dandan, te mu naredi da se spremi za put i da se ne suprotstavlja savjetima vezira Dandana. Također mu naloži da u vojsci odabere deset hiljada dobro naoružanih konjanika spremnih na trpljenje.

Šarkan se povinova očevom naređenju i odmah pođe da u vojsci odabere deset hiljada konjanika, pa ode u dvor, izvadi mnoštvo novaca koji razdijeli vojnicima govoreći im:

- Dajem vam vremena tri dana.

Vojnici se pokloniše slušajući njegovu zapovijest, pa odoše i počeše oružje spremati. Onda Šarkan uđe u magacine s oružjem, uze potrebno naoružanje, pa pođe u štale i odabra konja s biljegom i ostalu opremu.

Minuše tri dana i vojska izađe izvan grada, a Omer an-Numan dođe da se oprosti sa sinom Šarkanom koji poljubi zemlju pred carem, a car mu pokloni sedam kesa novca. Potom priđe veziru Dandanu, povjeri mu vojsku svoga sina Šarkana, a vezir poljubi zemlju pred njim izražavajući pokornost. Car priđe Šarkanu i preporuči mu da se savjetuje s vezirom Dandanom u svemu. Carević prihvati savjet i njegov otac se vrati u grad.

Nakon toga, Šarkan naredi zapovjednicima da se vojska pred njim postroji. Bilo je deset hiljada konjanika, pored pratećih službi. Kada ljudi pođoše, začuše se bubnjevi, zasviraše trube, razviše se zastave i bajraci, te carev sin uzjaha, a pored njega bijaše vezir Dandan, dok su im se nad glavama vihorile zastave.

Išli su tako s glasnicima ispred sebe do izmaka dana i do predvečerja. Sjahaše da se odmore i tu noć prespavaše, a kada jutro osvanu, ustadoše i nastaviše putovati predvođeni izviđačima cijelih dvadeset dana. Dvadeset i

prvog dana, ugledaše jednu prostranu dolinu s mnoštvom drveća i sitnog rastinja. Pošto u tu dolinu dospješe noću, Šarkan naredi vojnicima da sjašu i da se tu zadrže tri dana. Vojnici sjahaše, podigoše logor i raspršiše se lijevo i desno. Vezir Dandan, u pratnji glasnika Afriduna, cara bizantskoga, sjaha usred doline.

Šarkan je stajao još neko vrijeme dok je vojska stizala, dok nisu svi sjahali i razišli se po dolini. Tada popusti uzde svome konju i htjede razgledati dolinu radi predostrožnosti, kako ga je otac učio. Uostalom, bili su na početku bizantske zemlje i zemlje neprijatelja.

Pošto je naredio robovima i saradnicima da odsjednu pored vezira Dandana, on pođe sam jašući rubom doline dok ne prođe prva četvrtina noći. Umori se i san ga savlada, tako da više nije mogao tjerati konja, a imao je običaj da spava na konju. Hele, kada ga savlada san, on zaspi, a konj nastavi da ide do ponoći, te uđe u nekakvu gustu šumu, ali se Šarkan nije budio dok njegov konj ne poče udarati kopitom o tlo. Tada se Šarkan probudi i vidje da je u šumi, da sija mjesec obasjavajući cijeli svod. On se začudi otkud se nađe na tome mjestu i izgovori riječi koje se u čuđenju izgovaraju:

- Nema moći ni sile nad Božijom moći i silom!

Dok je on tako stajao bojeći se zvijeri i u nedoumici kamo da krene, odjednom ugleda kako mjesec obasja jedan proplanak nalik na džennet, a onda ću kako neko umiljato govori, naču nekakav visok glas i smijeh koji ljudski um plijeni. Šarkan sjaha među drvećem i pođe naprijed dok ne stiže do potoka, pa gledajući kako voda teče začu riječi neke žene koja je govorila arapskim jezikom:

- Isusa mi, to nije lijepo od vas! Koja progovori makar jednu riječ, povalit ću je i njenim pojasom ću je svezati!

Šarkan pođe prema glasu dok ne dođe do kraja. On ugleda rijeku kako teče, kako ptice lepršaju, gazele trče i pasu, a ptice vlastitim jezikom o sreći pjevaju. Mjesto je bilo obogaćeno svakojakim vrstama rastinja, kao da je opisano u ovim stihovima:

Zemlja je lijepa samo kad behara
I na njoj se čuje milina žubora.

Svemogući Bog tako stvorio je
Koji nam milost i sve darove daje.

Razgledajući mjesto, Šarkan vidje na njemu jedan manastir, u manastiru utvrdu što stremi uvis, u mjesečinu, a usred utvrde bijaše potok koji je tekao na proplanak. Tu je bila jedna žena, a pred njom deset robinja sličnih mjesecima. Bile su nagizdane i nakićene tako da su poglede mamile, i sve su bile prekrasne djevice, kao da su one opisane u stihovima:

Cijeli lug se u svjetlu presijava
Sa svim bijelim njegovim ljepotama.

Još ga ljepšim i bajnijim čine
Ljepotice nagizdane, okićene.

Svaka li je struka tanahnoga,
Zanosna i izgleda nježnoga.

Imaju kose tako bujne
Da liče na vinove grozdove rujne.

Pogledom ti pamet uzimaju -
Kao da te strijelama probadaju.

Tako su zanosne da ubijaju,
I najbolje junake one ustrijeljuju.

Šarkan pogleda tih deset djevojaka i uoči među njima jednu koja je ličila na pun mjesec, s crnim i kovrdžavim uvojcima, svijetlim čelom, s dugim trepavicama - savršena izgleda i osobina, kao što pjesnik reče:

Obasjava nas svjetlost njenog zanosna oka,
Samaharska koplja stide se njenoga struka.

Javlja nam se lica ružičasto rumena,
Dražesna je na bezbroj načina.

Kada joj se crni pramen na čelu pojavi
Liči na noć kad radosni dan najavi.

Šarkan je čuo kako ta žena govori robinjama:

- Priđite da se pohrvem s vama prije nego što mjesec zađe i jutro svane!

Djevojke su joj prilazile pojedinačno, a ona ih je odmah obarala na zemlju i vezivala pojasevima. Borila se s njima i rušila ih dok ih nije sve poobarala, a onda se djevojci obrati starica koja bijaše pred njom i reče joj srdito:

- Razvratnice! Drago ti je što ih obaraš, a, evo, ja sam starica pa sam ih oborila četrdeset puta! Zašto se sama sebi diviš? Ako imaš snage da se pohrveš sa mnom, pohrvi se. Ako hoćeš ustati da se pohrveš sa mnom, ja ću ustati i stavit ću ti glavu među noge!

Djevojka se lukavo nasmiješi, ali je bila puna bijesa, pa ustade i pođe prema starici govoreći:

- Gospođo Zatuddavahi! Isusa ti, hoćeš li se stvarno hrvati sa mnom, ili se samo šališ?

- Stvarno ću se hrvati - odgovori starica...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

47. noć

Kada nastupi četrdeset i sedma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je starica, kada ju je djevojka upitala hoće li se stvarno hrvati s njom, rekla da će se zaista hrvati, a ova joj je uzvratila:

- Ustaj da se pohrvemo ako imaš snage!

Pošto je to starica čula, silno se naljuti, nakostriješi se kao jež, a kad joj djevojka priđe, starica reče:

- Isusa mi, hrvat ću se s tobom samo gola, razvratnice!

Onda starica uze svilenu mahramu, pošto se raskopčala, zavukla ruke pod odjeću i skinula je. Omota mahramu i sveže je oko pasa tako da je podsjećala na ćelavu ifritku, ili na pjegavu zmiju. Zatim se nagne prema djevojci i reče joj:

- Uradi isto što sam i ja uradila!

Šarkan ih je cijelo vrijeme gledao, posmatrao je nakazni staričin izgled i smijao se. Pošto se starica svuče, djevojka se polahko podiže, uze jemensku mahramu, dva puta se opasa njome, zagrnu šalvare, tako da joj se ukazaše mramorne noge, a iznad njih kristalni brežuljak, mehak i mramorni, zatim stomak s čijih nabora mošus miriše, kao da je anemonima zasijan, i dvije dojke poput dva nara.

Starica se nagne prema djevojci, te se dohvatiše i Šarkan podiže pogled prema nebu moleći Allaha da djevojka savlada staricu. Djevojka se podvuče pod staricu, uhvati je lijevom rukom oko pojasa, a desnom za vrat, podiže joj noge uvis tako da joj mjesečina obasja dlake. Zatim dva puta pusti vjetar, tako da se jedan zabode u zemlju, a drugi se izvi put neba. Šarkan im se smijao toliko da se stropoštao. Zatim ustade, isuka sablju i osvrnu se lijevo i desno, ali ne vidje nikoga osim starice bačene na leđa. Šarkan pomisli: "Nije pogriješio onaj ko te nazvao Zatuddavahi.[99] Onda im priđe da čuje šta se događa među njima. Djevojka priskoči, pa baci preko starice tanki svileni ogrtač, obuče je i izvini se:

- Gospođo Zatuddavahi, htjela sam samo da se pohrvemo, a ne da se dogodi sve ovo. Međutim, iskliznula si mi iz ruku. Hvala Bogu da si dobro!

Starica nije odgovarala, već ustade i postiđena ode dok se ne izgubi iz vida u šumi. Djevojke ostadoše povezane i pobacane, a ona djevojka je sama stajala. Šarkan pomisli: "Svaki dobitak ima svoj uzrok! Savladao me je san i konj me donio ovamo na moju sreću. Možda će djevojka i ove što su s njom biti moj plijen."

Zatim Šarkan uzjaha konja, podbode ga i konj pojuri kao strijela kada se odapne s luka. U ruci mu bijaše isukana sablja i vikao je: Allah je najveći!

Kada ga djevojka vidje, skoči pa stade na obalu potoka koji bijaše širok šest lakata, a onda preskoči na drugu obalu iz sveg glasa vičući:

- Ko si ti što prekidaš našu zabavu i sablju potežeš kao da na čitavu vojsku navaljuješ? Odakle si i kamo ideš? Istinu govori, jer će ti istina koristiti, a nemoj lagati, jer laž je svojstvo zlikovaca! Sigurno si noćas izgubio put i stigao ovamo. Najbolje će biti da se spašavaš odavde. Znaj da se nalaziš na livadi na kojoj je dovoljno samo jedanput da viknem i pojavit će se četiri hiljade patricija! Reci šta hoćeš! Ako hoćeš da ti pokažemo put, pokazat ćemo ti ga; ako želiš da te darujemo, darovat ćemo te.

Kada ću njene riječi, Šarkan odgovori:

- Ja sam stranac, musliman. Večeras sam pošao loviti sam, ali bolji ulov nisam mogao naći od deset djevojaka u ovakvoj noći obasjanoj mjesečinom. Uzet ću ih i odvesti svojim prijateljima.

- Znaj - reče mu djevojka - da taj plijen nećeš imati. Bogami, djevojke neće biti tvoj plijen. Zar ti nisam rekla da je laž odvratna?

- Sretan je onaj ko se samo u Boga uzda.

- Isusa mi - doviknu djevojka - kada se ne bih bojala da ću te upropastiti, vrisnula bih tako da se cijelo ovo mjesto ispuni konjanicima i pješacima. Ali

ja saosjećam sa strancima. Ako hoćeš plijen, zahtijevam da sjašeš i da se svojom vjerom zakuneš da mi nećeš prići ni s kakvim oružjem pa da se pohrvemo ja i ti. Ako me pobijediš, stavi me na konja i sve nas uzmi kao plijen, a ako ja pobijedim tebe, bit ćeš u mojoj vlasti. Zakuni se, jer se bojim tvoje prijevare. Predanja kažu: Prijevara je čovjeku urođena i mahana je vjerovati svakome. Ako se zakuneš, eto mene!

Želeći da je se domogne, Šarkan pomisli: "Ona ne zna da sam ja prava junačina." Zatim joj doviknu:

- Zakuni me onim u šta ćeš povjerovati da ti neću prići ni s kakvim oružjem dok ne budeš spremna i dok mi ne kažeš da dođem da se ogledamo. Tada ću ti prići, pa ako me pobijediš, ja imam novaca da se otkupim, a ako ja tebe pobijedim, ti ćeš biti moj najveći plijen.

- Pristajem - odgovori djevojka, a Šarkan se zbuni i reče:

- Božijeg mi Poslanika, i ja pristajem.

- Zakuni se Onim koji je dušama dao tijelo i koji nam je zakone dao.

Šarkan se zakune tako da mu djevojka povjerova i bila je zadovoljna. Zatim djevojka skoči na drugu stranu potoka i reče Šarkanu smijući se:

- Bit će bolje da odeš, gospodine! Idi svojim prijateljima prije nego što jutro svane i prije nego što dođu patriciji koji će te na vrhove kopalja nabiti. Ti nemaš snage ni sa ženama da se boriš, a kako ćeš tek s vitezovima!

Zbunjeni Šarkan reče kavgadžijski:

- Zar ćeš otići u manastir i ostaviti sirotog, jadnog stranca slomljena srca?

- Sve što želiš ispunit ću ti - smijala se djevojka.

- Kada sam već dospio u tvoju zemlju i osjetio slast tvoje dobrote - reče Šarkan - kako ću se vratiti, a da tvoju hranu nisam kušao? I ja sam postao jedan od tvojih slugu.

- Samo zlikovac uskraćuje plemenitost. Hajde, u ime Boga, iz ovih stopa. Uzjaši konja i pođi uporedo sa mnom drugom stranom potoka. Bit ćeš moj gost.

Šarkan se obradova pa pohita konju, uzjaha ga i pođe naspram djevojke dok ne stigoše do mosta napravljenog od topolinih brvana. Na mostu su bili čekrci i željezni lanci na kojima bijahu katanci. Kad Šarkan pogleda most, primijeti one djevojke koje su se s njom hrvale. Stajale su i gledale je, a kada im ona priđe, obrati se jednoj djevojci na njihovom jeziku:

- Pođi mu u susret, uzmi uzde i vodi ga u manastir.

Šarkan pođe predvođen djevojkom, a kada pređoše most, Šarkan je bio zapanjen prizorom. Mislio je: "Eh, da je vezir Dandan sa mnom ovdje da vidi

te divne djevojke!" Onda se obrati djevojci:

- Ljepotice, sada imam dvostruko pravo na tebe: po osnovi prijateljstva i što sam došao u tvoju kuću, te prihvatio tvoje gostoprimstvo. Sada sam ti na raspolaganju. Želiš li poći sa mnom u muslimanske zemlje da vidiš sve hrabre junake i da saznaš ko sam?

Kada to ču, djevojka se naljuti:

- Isusa mi, držala sam te za pametna čovjeka, a sada vidim koliko ti je srce pokvareno. Kako možeš sebi dopustiti takve riječi kojima me hoćeš prevariti? Kako to mogu učiniti znajući da se neću spasiti ako dospijem pod vlast vašeg cara Omera an-Numana, jer u njegovim dvorovima nijedna nije ravna meni, svejedno što je on gospodar Bagdada i Horasana koji je sagradio dvanaest dvoraca, prema broju mjeseci u godini? Ako dospijem k njemu, neće me ostaviti, jer vi vjerujete da vam je dopušteno uživati sa ovakvima kao što sam ja. Tako je zapisano u vašim knjigama gdje se kaže da raspolažete onim što ste sami osvojili. Kako mi onda možeš tako nešto govoriti? Što se tiče tvog poziva da vidim junake, Isusa mi nisi pravo rekao. Ja sam vidjela vašu vojsku kada ste ušli u našu zemlju prije dva dana. Čim ste ušli, vidjela sam da se ne ponašate kao odličnici, već kao horde. Što se tiče onih riječi da saznam ko si ti, prema tebi se neću lijepo ponijeti zbog tvoje pretpostavljene znamenitosti, već radi dostojanstva, pošto čovjek kao što si ti ne govori tako djevojci kao što sam ja makar bio i Šarkan, sin cara Omera an-Numana, koji se upravo sada pojavio.

"Možda je zaista saznala da je vojska došla, zna da nas ima deset hiljada konjanika; možda zna da ih je moj otac poslao sa mnom u pomoć caru carigradskome", pomisli Šarkan a onda reče:

- Zaklinjem te vjerom da mi kažeš šta je uzrok tome kako bih mogao razlikovati istinu od laži i kako bih saznao ko je kriv za to.

- Vjere mi moje - reče djevojka - kada se ne bih plašila da će se pronijeti glas o meni kao o Bizantinki, sigurno bih rizikovala i izašla pred deset hiljada konjanika. Ubila bih njihovog predvodnika vezira Dandana i pobijedila bih njihovog viteza Šarkana. Ne bih se toga stidjela. Čitala sam knjige i ovladala arapskom rječitošću, ali ti neću opisivati svoju hrabrost, jer si vidio šta sve znam, šta mogu i kako se umijem boriti. Kada bi na tvome mjestu noćas bio Šarkan i kada bi mu se kazalo da preskoči ovaj potok, on bi priznao da to ne može učiniti. Molim Isusa da ga da meni u šake u ovome manastiru kako bih mu otišla prerušena u muškarca da ga zarobim i stavim u okove...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

48. noć

Kada nastupi četrdeset i osma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je kršćanka tako i tako kazala mladiću. Dok ju je on slušao, obuzeše ga gordost, jarost i junačka sujeta. Htjede joj otkriti ko je i na nju nasrnuti, ali su ga suzbijale njena ljepota i zavodljivost, te on kaza distih:

Kad ljepotan jedan grijeh učini,
Hiljadu ljepota hoće da ga iskupi.

Zatim djevojka pođe, a Šarkan ju je pratio gledajući s leđa kako se polutke njene zadnjice sudaraju jedna s drugom, poput valova nemirnog mora, te on kaza stihove:

Na srcu joj ljepota što svako zlo odagnava
Sa srca ljudi kad ih zlo ophrvava.

Čim je ugledah, ushićen sam povikao:
Evo, puni mjesec noćas je izašao!

Kada bi se Belkisin[{100}] *ifrit s njom borio,*
Njenom bi snagom odmah savladan bio.

Djevojka i mladić stigoše do zasvođenih vrata čiji lukovi bijahu od mramora. Ona otvori kapiju i uđe a Šarkan za njom, pa dođoše do jednog dugačkog hodnika čiji svod je činilo deset kupola, a na svakoj bijaše kristalni svijećnjak koji je sijao kao sunce. U dnu prolaza je sačekaše djevojke s finim svijećama, a na glavama su nosile mahrame ukrašene raznoraznim draguljima. Djevojke pođoše ispred nje i Šarkana te stigoše do manastira u kome bijahu postelje, zavjese obrubljene zlatom, pod prekriven raznobojnim mramorom, a na sredini se nalazila fontana sa dvadeset i četiri zlatna vodoskoka iz kojih je tekla voda nalik na srebro. Na jednom uzvišenju on vidje ležaj prekriven carskom svilom. Djevojka mu reče:

- Gospodaru, popni se na onaj ležaj.

Šarkan se pope, a djevojka ode. Kako se nije pojavljivala neko vrijeme, on upita za nju sluge koji mu rekoše:

- Otišla je u spavaonicu, a mi ćemo te služiti prema njenoj zapovijesti.

Donesoše mu razne vrste jela i Šarkan je jeo dok se nije zasitio. Onda mu donesoše umivaonik i zlatan ibrik, te on opra ruke misleći na svoju vojsku, jer nije znao šta se s njom poslije dogodilo. Sjeti se kako je zaboravio očev savjet. Nije znao šta da radi kajući se zbog svog postupka. Tako je do jutra žalio zbog greške koju je načinio i ophrvan mislima, recitirao je:

Do sada sam dobro znao suditi,
Ali sada ne znam šta mi je činiti.

Kad bi mi neko ljubav mogao odagnati,
Tad bih mogao ojačati i ozdraviti.

Sve mi potonu i pade u jade ljubavne,
Allaha molim da mi On pomogne.

Nakon stihova, Šarkan ugleda blistavu povorku i pogledavši je bolje, vidje da je to više od dvadeset mjesecolikih robinja. Kretale su se oko prve djevojke koja je među njima bila poput punog mjeseca među zvijezdama. Na njoj bijaše carska svila, oko struka je imala pojas okićen draguljima svakojakih vrsta. Pojas joj je tako stezao struk da joj se zadnjica isticala poput kristalnog lustera podno srebrene grane. Grudi su joj bile nalik na dva nara.

Kad je Šarkan vidje takvu, pomuti mu se razum od ushićenja, te on zaboravi svoju vojsku i vezira. Vidje da djevojka na glavi nosi mrežu od bisera, dok su joj djevojke s desne i lijeve strane držale skute, a ona se zanosno njihala.

Mladić skoči na noge očaran njenom ljepotom i kliknu:

- Oprezno s tim pojasom! - a onda izrecitira:

Teških i oblih guzova,
Djevojka sa zanosnim grudima,

Taji ljubav koju osjeća,
A ljubav svoju ne krijem ja.

Ispred i iza nje ide posluga
Poput bisera samih i u nizovima.

Djevojka ga je dugo gledala, pa opet vraćala pogled k njemu ne bi li ga prepoznala, a onda mu priđe i reče:

- Ovome si mjestu počast ukazao, Šarkane. Kako si noć proveo, junače kada sam te ostavila? Sramota je - dodade djevojka - da carevi lažu, naročito ako su veliki carevi, a ti si Šarkan, sin Omera an-Numana. Ne krij se preda mnom i daj da čujem samo istinu, jer laž rađa mržnju i neprijateljstvo. Tebe je sudbina već tako pogodila da ti se valja potčinjavati i saglasan biti.

Kada je Šarkan sasluša nije mogao negirati ko je on, te joj istinu reče:

- Ja sam Šarkan, sin Omera an-Numana, koga je sudbina stavila na kušnju dovodeći ga na ovo mjesto. Sada ti čini šta god hoćeš.

Djevojka poniknu pogledom izvjesno vrijeme, a zatim mu se obrati:

- Razgali dušu i zadovolji oko, jer ti si moj gost i između tebe i mene su hljeb i so, razgovor i prijateljstvo. Pod mojom si zaštitom i budi spokojan. Isusa mi, kada bi sav svijet želio da ti neko zlo učini, ne bi uspjeli doći do tebe. Dušu bih za te žrtvovala. Ti si pod Isusovom i mojom zaštitom.

Nakon toga, djevojka sjede pored njega i poče se zabavljati s njim dok ga bojazan sasvim ne napusti i dok ne shvati da ga je sigurno mogla ubiti prošle noći da je to htjela. Onda ona reče nešto djevojci na svome jeziku i ne bi je izvjesno vrijeme, a kada se vrati, donese vino i sofru s jelom. Šarkan ne htjede da jede, misleći: "Možda je nešto metnula u jelo." Shvativši o čemu misli, djevojka reče:

- Isusa mi, nije to što misliš. U hrani nema onoga što umišljaš. Da sam te htjela ubiti, već bih te ubila.

Potom djevojka priđe sofri i od svake vrste jela uze po zalogaj. Tek tada Šarkan poče jesti. Djevojka se obradova i prihvati se jela s njim dok se ne najedoše. Pošto opraše ruke, djevojka ustade i naredi jednoj sluškinji da donese mirise i pribor za piće u kome je bilo zlatnog, srebrenog i kristalnog pribora. Naredi također da piće bude u raznim bojama i različitog kvaliteta, te joj donesoše sve što je tražila. Potom djevojka napuni prvu čašu i ispi je prije Šarkana, kao što je i hranu probala prije njega, pa nasu drugu čašu, pruži mu je i reče:

- Vidiš, muslimane, kako uživaš u preslatkom životu i radostima.

Pila je s njim dok mu se razum ne pomuti...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

49. noć

Kada nastupi četrdeset i deveta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je djevojka pila i pojila Šarkana dok mu piće razum ne pomuti i dok ga ljubav prema njoj ne omami, a onda se ona obrati jednoj sluškinji:

- Merdžana, daj nam kakav muzički instrument.

- Slušam i pokoravam se - odgovori djevojka, koja se izgubi na tren pa donese damašku tamburu, perzijsku harfu, tatarsku flautu i egipatski kanun.

Djevojka uze tamburu, naštima strune i zapjeva glasom nježnijim od lahora i slađim od rajskog izvora:

Nek Allah oprosti očima što suze izmamiše,
Što tolike strijele tvoji pogledi baciše!

Ljubavnik je tiranin prema voljenoj osobi -
Ne može nježan, nit milostiv može biti.

Neka je sretno oko što zbog tebe noću bdije,
Blago srcu koje za te strasno bije.

Na smrt me ti osudi, moj gospodaru;
Životom te iskupih, sudijo i vladaru.

Zatim djevojka ustade držeći instrument i zapjeva na svome jeziku tako da uzbudi Šarkana. Najzad, njihova gospodarica zapjeva pa reče:

- Muslimane, zar nisi razumio šta kažem?

- Nisam, ali me uzbudila ljepota tvojih prstiju.

- Šta ćeš učiniti ako ti zapjevam na arapskom? - nasmija se djevojka.

- Izbezumit ću se - reče Šarkan, a djevojka uze tamburu, promijeni melodiju i zapjeva:

Teško mi se s dragim rastati -
To nikako ne mogu podnijeti.

Na tri načina dragi me mučio:
Nemarom, nepažnjom pa me ostavio.

Volim dragog koji me plijenio
Ljepotom pa me tužnu ostavio.

Kada otpjeva pjesmu, djevojka pogleda Šarkana i vidje da je omamljen, da se opružio među njima jedno vrijeme. Čim dođe k sebi i sjeti se pjesme, on opet pade u trans, pa se Šarkan i djevojka dohvatiše pića i nisu prestajali igrati se i zabavljati dok dan ne poče izmicati i noć svoja krila širiti. Djevojka ode u spavaonicu, a kada Šarkan upita gdje je, rekoše mu da je otišla na spavanje.

- Neka je Allah zaštiti i sačuva! - na to će Šarkan.

Pošto osvanu jutro, jedna djevojka dođe i reče mu:

- Zove te moja gospodarica.

On pođe za njom i kada priđe njenoj sobi, djevojke ga uvedoše uz pratnju defova i pjesama, te se Šarkan nađe pred jednom kapijom od slonove kosti, ukrašenom biserima i draguljima. Pošto uđoše, obreše se u jednoj velikoj prostoriji u čijem pročelju bijaše ogromna galerija zastrta raznovrsnom svilom, a oko galerije bijahu otvoreni prozori s pogledom na drveće i potoke. Tu su se nalazili kipovi u koje je ulazio zrak tako da su se u njihovim šupljinama pokretale neke naprave i posmatrač je imao utisak da govore. Djevojka je sjedjela i posmatrala ih, a kada ugleda Šarkana pođe mu u susret, uze ga za ruku pa ga posadi pored sebe i upita kako je noć proveo. Šarkan se pomoli za nju, te sjedoše da razgovaraju. Djevojka mu reče:

- Znaš li nešto o dvoje zaljubljenih koji zbog ljubavi stradaju?

- Znam stihove o tome - odgovori Šarkan.

- Da čujem - podstaknu ga djevojka, a on poče recitirati:

Ne, ja ne otkrivam ljubav Azzinu
Jer ona meni vjeruje na riječ zadanu.

Svećenici i svi kojima sam riječ dao
Plaču što sam toliko stradao.

Kad bi oni kao ja jednu riječ njenu čuli,
Pred mojom Azzom bi ničice pali.

Pošto ga sasluša, djevojka reče:

- Kusejjir[101] je bio veoma rječit, jer je tako veličanstveno opisivao Azzu u stihovima:

Kada bi se s jarkim suncem takmičila,
Ljepotom bi ga svojom ona pobijedila.

Al mnoga je žena Azzu mi kudila -
Lica im se, Bože, u opanke pretvorila!

Zatim djevojka nastavi:

- Pričaju da je Azza bila bezmjerno lijepa - a onda se obrati Šarkanu: - Ako znaš neki Džemilov stih, kaži nam.

- Znam ih bolje nego bilo koje druge - prihvati Šarkan i kaza Džemilove stihove:

Ti želiš jedino pogibiju moju,
A ja neću ništa nego ljubav tvoju.

- Baš si se lijepo pokazao, careviću - reče djevojka. - Šta li je htjela Azza učiniti Džemilu[102] kada je kazao onaj stih: "Ti želiš jedino pogibiju moju"?

- Htjela mu je učiniti, gospođo - reče Šarkan - isto ono što ti hoćeš meni, premda te ni to neće zadovoljiti.

Djevojka se nasmija Šarkanovim riječima, te nastaviše piti do kraja dana i dok ne pade mrkla noć. Tada djevojka ode u svoju spavaću sobu, a Šarkan u svoju. Čim osvanu jutro i Šarkan se probudi, dođoše mu djevojke s defovima i drugim muzičkim instrumentima, kao i obično, pa poljubiše tlo pred njim i rekoše:

- Izvoli, naša gospođa čeka da dođeš.

Šarkan ustade i pođe okružen djevojkama koje su udarale u defove dok ne izađe iz te odaje i uđe u drugu, veću od prve, gdje su bile stotine ptica i zvijeri koje se ne daju opisati. Šarkan se zabezeknu onim što vidje na tome mjestu, te izgovori stihove:

Moj suparnik kida joj plodove s đerdana,
Bisere s grudi, zlata nanizana.

Srebrena se vrela iz tebe izljevaju,
Ružičasti obrazi na alivin podsjećaju.

Ko da ljubičica oponaša boje njene:
Plave oči tamno osjenčene.

Kada djevojka ugleda Šarkana, ustade prema njemu, uze ga za ruku i posadi pored sebe rekavši:

- Ti si sin cara Omera an-Numana. Znaš li, onda, dobro igrati šah?
- Znam, ali ne budi onakva kao što je pjesnik kazao:

Velim: Ljubav me grči i popušta,
Gutljaj ljubavi žeđ mi utoljava.

Dragoj koju volim šah sam donio:
I bijelim i crnim uzalud sam igrao -

Kao da kralj na mjestu topa stoji,
Ko da hoće s kraljicama da se bori.

Dospijem li do smisla pogleda njenoga -
Eto, prijatelji, moga časa smrtnoga.

Djevojka donese šah, pa poče igrati s njim i kad god bi Šarkan htio pogledati njen potez, pogledao bi u njeno lice, te bi stavljao konja na mjesto lovca, a lovca na mjesto konja. Djevojka se nasmija:

- Ako nastaviš tako igrati, onda ti ništa ne znaš.
- To je prva partija i nemoj je računati - odgovori Šarkan.

Kad ga djevojka pobijedi, on namjesti figure i ponovo zaigra, ali ga ona pobijedi drugi, treći, četvrti, peti put, a onda mu se obrati:

- U svemu te pobjeđujem.
- Lijepo mi je, gospo, da gubim s nekim kao što si ti.

Zatim djevojka naloži da donesu jelo, te oni jedoše i opraše ruke. Onda naredi da donesu piće i popiše, pa djevojka uze kanun na kome je znala dobro svirati, te otpjeva stihove:

Kao da nas sudbina čas sputava, čas oslobađa;
Kao da nas k sebi vuče, a onda nas odagnava.

Pij kad je dobra, ako možeš piti;
Ako me ne ostaviš, nastavi pjevati.

Uživali su tako sve do noći, i taj dan bijaše ljepši od prethodnoga. A kad nastupi noć, djevojka ode u svoju, a Šarkan u svoju spavaonicu i prespavaše do jutra. Onda mu dođoše djevojke s defovima i drugim instrumentima, pa ga povedoše kao i obično do djevojke koja skoči čim ga vidje, uhvati ga za ruku, posadi pored sebe i upita kako je proveo noć. On joj uputi dovu za dug život, a ona uze tamburu i poče kazivati stihove:

Nipošto nemoj rastanku težiti,
Jer gorko je rastanak kušati;

I sunce u času kad počne zalaziti
Zbog bolnog rastanka požuti.

Dok su se oni tako zabavljali, odjednom začuše buku, osvrnuše se i ugledaše kako im prilaze muškarci i mladići koji su većinom bili patriciji sa isukanim sabljama što su se presijavale. Vikali su na svome jeziku:

- Uhvatili smo te, Šarkane, i budi siguran da ćeš stradati!

Kada to ču, Šarkan pomisli: "Možda me ova lijepa djevojka prevarila i zadržala me dok ne dođu njeni ljudi. To su oni patriciji kojima me plašila. Ja sam kriv što sam samog sebe doveo u propast!"

Zatim se osvrnu prema djevojci da je ukori, ali vidje da je problijedjela, te ona skoči vičući:

- Ko ste vi?

- Časna carice i jedinstveni biseru!- odgovori patricij koji ih je predvodio. - Zar ne znaš ko je taj pored tebe?

- Ne poznajem ga. Ko je on? - upita djevojka.

- To je razarač zemalja i gospodar vitezova! To je Šarkan, sin cara Omera an-Numana, on osvaja tvrđave i sva neosvojiva mjesta. Vijest o njemu stigla je do cara Harduba, tvoga oca. Obavijestila ga je starica Zatuddavahi i tvoj

otac a naš gospodar uvjerio se da je istina ono što mu je starica prenijela. Ti si, evo, pomogla vojsci našoj tako što si ščepala ovoga opakog lava.

Kada ću patricija, djevojka ga pogleda i upita:

- Kako se zoveš?

- Zovem se Masura, sin tvoga roba Masura ibn Kašarda, patricija nad patricijima.

- Kako si ušao ovamo bez moga dopuštenja?

- Gospodarice - odgovori patricij - kada sam stigao do vrata, nije me zaustavio ni dvorjan, ni vratar. Naprotiv, svi vratari pošli su ispred nas kao i obično. Jedino kada dođe neko ko nije naš, oni ga ostavljaju da čeka pred vratima dok ne dobiju dozvolu za ulazak. Sada nije vrijeme za duge razgovore, jer car čeka da se vratimo s ovim carevićem koji je prava iskra što može zapaliti islamsku vojsku. Car hoće da ga ubije, pa će njegova vojska otići tamo odakle je i došla, a mi nećemo ni morati da se borimo.

Djevojka mu reče:

- To zaista nisu lijepe riječi, a starica Zatuddavahi je slagala jer ona ne zna istinu. Tako mi Isusa, ovaj ovdje nije Šarkan, niti je moj zarobljenik, već običan čovjek koji nam je došao, zatražio gostoprimstvo i mi smo ga ugostili. I kada bismo bili sigurni da je to Šarkan, kada bismo u to bili čvrsto uvjereni, ne priliči mome dostojanstvu da vam ga izručim jer je pod mojom zaštitom. Ne tjerajte me da varam svoga gosta i nemojte me sramotiti, već se vrati caru, mome ocu, poljubi zemlju pred njim i reci mu da nije tačno ono što mu je kazala Zatuddavahi.

- Abrizo - reče joj patricij Masura - caru se mogu vratiti jedino s njegovim neprijateljem.

- Teško tebi! - naljuti se djevojka. - Kako se usuđuješ tako govoriti? Vrati mu se s ovim odgovorom i neće ti zamjeriti.

- Ne vraćam se bez njega - bio je uporan Masura.

Djevojčino lice promijeni boju:

- Ne pričaj mnogo i ne brbljaj. Ovaj čovjek nam ne bi došao da nije siguran da sam može nasrnuti na stotinu konjanika. Kad bih mu rekla: "Ti si Šarkan, sin Omera an-Numana", on bi odgovorio: "Jesam." Međutim, vi mu se ne možete suprotstaviti. Ako ga napadnete, on neće odstupiti dok vas sve ovdje ne pobije. Evo ga kod mene i ja vam ga predajem s mačem i štitom.

- Ako sam siguran od tvoga gnjeva - reče Masura - nisam siguran od gnjeva tvoga oca. Kad ja vidim Šarkana, dat ću znak patricijama, a oni će ga zarobiti i odvesti ga poniženog caru.

Čuvši te riječi, djevojka odgovori:

- Neće tako biti! To su gluposti, jer ovaj čovjek je sam, a vas ima stotinu. Ako hoćete da se ogledate s njim, izađite mu na mejdan jedan po jedan, da bi car znao ko je od vas junak...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

50. noć

Kada nastupi pedeseta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je princeza Abriza rekla patriciju:

- Ovaj čovjek je sam, a vas ima stotinu. Ako hoćete da se ogledate s njim, izađite mu na mejdan jedan po jedan, da bi car znao ko je od vas junak.

- Isusa mi - povika Masura - pravo kažeš! Prvi ću mu ja na mejdan izaći!

- Strpi se dok odem k njemu i obavijestim ga o čemu se radi, te da vidim šta će odgovoriti. Ako pristane, neka tako bude, a ako odbije, ne možete k njemu. Ja, djevojke i sve ostalo što je u manastiru bit ćemo njegov zalog.

Potom djevojka priđe Šarkanu i kaza mu šta se događa, a on se osmjehnu saznavši da ga djevojka nikome nije odala, te da je glas o njemu dopro do cara mimo njene volje. Šarkan ponovo poče sam sebe koriti: "Kako sam dušu svoju založio u ovoj zemlji Ruma?" A pošto je čuo djevojčine riječi, on joj se obrati:

- Ako me budu napadali jedan po jedan, ništa mi neće moći, nego neka nasrću deset po deset.

Zatim Šarkan skoči i pođe k njima noseći sablju i ratnu opremu. Pošto ga patricij ugleda,

poskoči i kidisa na njega. Šarkan ga dočeka kao lav i udari ga po vratu tako da sablja sijevnu na drugoj strani. Kad to vidje djevojka, Šarkan još više poraste u njenim očima i bi joj jasno da ga nikad nije oborila svojom snagom, kad se ono s njim hrvala, već ga je obarala ljepotom i dražima. Ona priđe patricijima i reče im:

- Osvetite svoga druga!

Onda istupi brat ubijenoga. Bio je snažan i nasrtljiv. On navali na Šarkana, ali ga Šarkan odmah udari sabljom po plećima tako da sablja zablista na drugoj strani njegova tijela. Onda djevojka povika:

- O, Isusovi robovi! Osvetite svoga druga!

Oni počeše izlaziti pred Šarkana jedan po jedan, a on se poigravao s njima dok ne pogubi pedeset patricija. Djevojka vidje da je Allah zasijao strah u srca onih što su ostali tako da su oklijevali da pred Šarkana izađu, ne

usuđujući se da ga napadnu pojedinačno, već navališe svi odjednom. Šarkan kidisa na njih srcem tvrđim od kamena, tako da ih samlje kao mlinski kamen što melje žito. Oduze im razum i duše. Tada djevojka povika svojim sluškinjama:

- Ko je još ostao u manastiru?

- Nema nikog osim vratara - odgovoriše djevojke.

Onda princeza pođe u susret Šarkanu i zagrli ga, a Šarkan je odvede u dvor, pošto bijaše završio boj. Od njegovih neprijatelja ostao je samo manji broj, i to onih koji su se posakrivali po manastirskim ćelijama. Kada je vidjela kako ih je malo ostalo, djevojka ode od Šarkana, a onda se pojavi pred njim u vrlo tijesnom oklopu, sa indijskim mačem u rukama i reče mu:

- Isusa mi, neću se štedjeti pred gostom, niti ću pak njega štedjeti, čak i ako me zbog toga osude u zemlji Bizantinaca!

Osmotrivši potom patricije, djevojka vidje da ih je Šarkan smaknuo osamdeset, a pobjeglo ih je dvadeset. Shvaćajući šta je učinio s ljudima, ona reče:

- Vitezovi kao što si ti dostojni su Božije nagrade, Šarkane.

Šarkan ustade i brišući s mača krv pobijenih, kaza ove stihove:

Koliko sam četa u ratu raspršio,
Kao meso u lavlje čeljusti ih stavio!

Pitajte kako se oni sa mnom bore -
Na dan bitke nek svi ljudi govore!

Lavove im u ljutome boju pobijedih
I u prahu na poprištu ih ostavih.

Pošto junak završi pjesmu, djevojka mu priđe s osmjehom, poljubi mu ruku i skinu oklop koji bijaše na njoj, a Šarkan joj reče:

- Gospo, zašto si obukla oklop i mač isukala?

- Da te branim od ovih zlikovaca - odgovori djevojka koja zatim pozva vratare i reče im:

- Kako ste dopustili carevim ljudima da mi ulaze bez moga odobrenja?

- Carice - odgovoriše oni - nije bio običaj da tražimo tvoje odobrenje za careve izaslanike, naročito za velikog patricija.

- Izgleda da ste me htjeli osramotiti i ubiti moga gosta - reče djevojka, pa naredi Šarkanu da im odrubi glave, a kada ih on pogubi, djevojka reče svojim preostalim slugama da zaslužuju i gore od toga. Potom se obrati Šarkanu:

- Sada ti je jasno ono što ti ranije nije bilo jasno. Evo, ispričat ću ti svoju priču. Ja sam kćer bizantskog cara Harduba i zovem se Abriza. Starica koja se zove Zatuddavahi moja je baka, majka moga oca, i ona je oca obavijestila o tebi. Sigurno smišlja neku prijevaru, način, kako da me uništi, naročito otkako si pobio očeve patricije i otkako se pročulo da ratujem na strani muslimana. Najbolje će biti da više ne boravim ovdje dok mi je Zatuddavahi za leđima. Međutim, željela bih da lijepo postupiš prema meni kao što sam ja prema tebi. Ja i moj otac već smo postali neprijatelji i zato ne propusti ni jednu moju riječ. Sve se ovo dogodilo zbog tebe.

Nakon tih riječi, Šarkan se izbezumi od radosti, bi mu lakše na duši i srce mu zaigra, te on reče:

- Tako mi Allaha, niko ti neće prići do mog posljednjeg daha! Međutim, možeš li ti podnijeti rastanak s ocem i porodicom?

- Mogu - odgovori djevojka, a Šarkan joj se zakune, te jedno drugom riječ dadoše. Onda djevojka reče:

- Sada mi se srce smirilo, ali ostaje još jedan uvjet.

- Koji? - upita Šarkan.

- Da se s vojskom vratiš u svoju zemlju.

- Moj otac, Omer an-Numan, poslao me da ubijem tvoga oca radi blaga koje je on uzeo, a u blagu su bila i tri dragulja koji imaju više blagotvornih svojstava.

- Smiri se i uživaj - reče djevojka - a ja ću ti sve ispričati i kazat ću ti šta je razlog našeg neprijateljstva prema caru Carigrada. Naime, mi svake godine imamo praznik koji se zove Praznik manastira. Toga dana okupljaju se carevi sa svih strana, kćeri znamenitih ljudi i trgovaca i praznuju sedam dana. Ja također praznujem s njima. Kada postadosmo neprijatelji, otac mi zabrani da se pojavljujem na taj praznik tokom sedam godina. Jedne godine, kao i obično, kćeri znamenitih ljudi sa svih strana dođoše u manastir na taj praznik. U masi koja dođe bijaše i kćer cara carigradskoga koja se zove Sufija. Ostadoše u manastiru šest dana, a sedmoga dana, kada ljudi odoše, Sufija reče:

- Vratit ću se u Carigrad samo morem.

Pripremiše joj lađu, te se ona ukrca s pratnjom, a onda razviše jedra i zaploviše. Dok su plovili, iznenada puhnu vjetar koji skrenu lađu s pravog

smjera i sudbina htjede da naiđu na kršćansku lađu s otoka al-Kafur. Na toj lađi bilo je pet stotina naoružanih stranaca s opremom i naoružanjem i plovili su već duže vremena. Pošto ugledaše jedra lađe na kojoj je bila Sufija s djevojkama, oni se odmah ustrijemiše na nju, pa kad priđoše lađi, baciše na nju kuke, privukoše je, zatim razviše jedra i zaploviše prema svome otoku. Tek što malo odmakoše, puhnu na njih suprotan vjetar i odvuče ih u plićak pocijepavši im jedra, te ih tako dotjera do nas. Mi izađosmo misleći kako je to naš plijen koji nam je pao šaka i tako ih zgrabismo i pobismo. Zaplijenismo sve blago i dragocjenosti. Na lađi su imali četrdeset djevojaka među kojima bijaše i princeza Sufija. Preuzesmo djevojke i izručismo ih mome ocu ne znajući da se među njima nalazi kćer Afriduna, cara carigradskoga, te moj otac odabra deset djevojaka, među kojima i princezu, a ostale razdijeli svojim pratiocima. Nakon toga, odvoji tih deset djevojaka među kojima je bila i princeza i posla ih kao dar tvome ocu, Omeru an-Numanu, zajedno s čohom, vunenim tkaninama, bizantskom svilom. Tvoj otac primi darove, a među deset djevojaka odabra Sufiju, kćer cara Afriduna.

Početkom ove godine, Sufijin otac posla mome ocu pismo koje je sadržavalo i riječi nedostojne spomena. U tome pismu je prijetio, psovao i navodio: "Prije dvije godine oteli ste našu lađu koja je bila u rukama stranih pirata, a među ostalim što je na njoj bilo jest i moja kćer Sufija, zajedno sa šezdesetak djevojaka. Niste poslali nikoga da me izvijesti o tome. Ja nisam u stanju da objavim šta se dogodilo s njom, jer se plašim sramote pred carevima, budući da mi je kćer obeščašćena. Tajio sam to sve do ove godine. Sve su mi otkrili neki od tih pirata kojima sam pisao i pitao ih za kćer, moleći ih da tragaju i obavijeste me kod kojeg se ostrvskog cara nalazi. Oni se zakleše Bogom da je nisu odvezli iz moje zemlje."

Zatim je Afridun napisao mome ocu: "Ako hoćeš da ne budemo neprijatelji i da me ne obrukaš, da moja kćer ne bude osramoćena, onda istog časa kada dobiješ ovo pismo pošalji mi moju kćer. Budeš li zanemario ovo pismo i oglušiš li se o moju zapovijest, moram na odgovarajući način postupiti prema tvome ružnom i nečasnom djelu."

Pošto pismo stiže mome ocu i ovaj ga pročita shvaćajući šta u njemu piše, teško mu bi i zažali jer nije znao da se među tim djevojkama nalazi Sufija, careva kćer, da bi je mogao vratiti njenome ocu. Nije znao šta da radi, a nakon tako dugo vremena nije mogao nikoga poslati caru Omeru an-Numanu i tražiti djevojku od njega, utoliko prije što smo nedavno bili čuli da mu je djevojka po imenu Sufija, kćer cara an-Numana, rodila djecu.

Kada smo se u sve to uvjerili, shvatili smo da je to velika nesreća i nije bilo drugog izlaza nego da moj otac napiše odgovor caru Afridunu izvinjavajući mu se i zaklinjući kako nije znao da je njegova kćer među djevojkama koje su bile na onoj lađi. Zatim je objasnio da je djevojku poslao caru Omeru an-Numanu koji je s njom dobio djecu.

Pošto primi pismo moga oca, Afridun, car Carigrada, poče skakati i sjedati, kukati i plakati, vičući:

- Kako može moja kćer postati robinja i prelaziti iz ruke u ruku carevima koji je uzimaju bez vjenčanja! Isusa mi i prave vjere, neću se smiriti dok se ne osvetim i ne sperem sramotu! Moram učiniti nešto o čemu će pripovijedati ljudi poslije mene!

Strpljivo je smišljao varke i postavljao velike zamke. On otposla, naime, glasnike tvome ocu Omeru an-Numanu poručivši mu ono što si već čuo, u namjeri da te tvoj otac otpremi s vojskom i pošalje k njemu kako bi zarobio i tebe i tvoju vojsku.

Što se tiče tri dragulja koja je spominjao tvome ocu u pismu, to nije istina. Dragulji su bili kod njegove kćeri Sufije, a moj otac ih je oduzeo od nje kada je pala pod njegovu vlast zajedno sa ostalim djevojkama, a onda mi ih je poklonio, tako da su sada kod mene. Ti idi svojoj vojsci i vrati je prije nego što zagazi duboko u zemlje Franaka i Bizantinaca, jer ako duboko zagazite, odsjeći će vam puteve i neće vam biti spasa do dana odmazde. Znam da tvoja vojska boravi na tom i tom mjestu, jer si im naredio da tu ostanu tri dana. Tamo su svejedno što su te izgubili ovoliko dugo i ne znaju šta da čine.

Pošto sasluša djevojčine riječi, Šarkan utonu u duboko razmišljanje, a onda poljubi ruku princezi Abrizi i reče:

- Hvala Allahu koji mi te poslao i koji je učinio da baš ti budeš uzrok mome spasenju i spasenju onih što su sa mnom! Teško mi pada da se rastanem s tobom, jer ne znam šta će ti se poslije dogoditi.

- Idi sada svojoj vojsci i vrati je - reče djevojka. - Ako su s njom glasnici, pohvataj ih i zadrži dok vam se sve ne razjasni. Vi ste nadomak svoje zemlje i za tri dana ja ću vam se pridružiti, tako da ćemo zajedno ući u Bagdad.

Kada Šarkan htjede poći, djevojka dodade:

- Ne zaboravi zavjet koji smo dali jedno drugome.

Zatim ona ustade, oprosti se s njim i izgrli gaseći plamen čežnje i plačući tako gorko da bi kamen omekšao. Lila je suze poput kiše, a kada Šarkan vidje

te suze, u njemu ljubav još jače planu, te se poče opraštati s njom govoreći stihove:

Praštah se s njom dok desnicom sam suze brisao,
A lijevom sam dragu grlio i stezao.

Reče mi: "Zar se ne bojiš da nas obrukaju?"
Velim: "Nema stida kad se ljubavnici opraštaju!"

Šarkan se rastade s djevojkom i pođe iz manastira. Dovedoše mu konja, te on uzjaha i uputi se prema mostu, pređe ga i ujaha u šumu. Pošto izađe iz šume i zagazi preko one poljane, ugleda tri konjanika, pa oprezno isuka sablju i kroči naprijed. Kada mu konjanici priđoše i pažljivo pogledaše jedni druge, prepoznaše se i Šarkan primjeti da je jedan od njih vezir Dandan s dvojicom emira. Oni Šarkana također prepoznaše, pa sjahaše i pozdraviše ga. Vezir Dandan ga upita zašto je bio odsutan, a Šarkan mu ispriča sve što se zbilo s princezom Abrizom. Dandan zahvali Allahu, a Šarkan reče:

- Pođimo iz ove zemlje, jer glasnici koji su došli s nama otišli su da obavijeste svoga cara da dolazimo. Možda će požuriti k nama i pohvatati nas.

Zatim Šarkan pozva vojsku da krene, te oni pođoše usiljeno jašući dok ne stigoše do kraja doline. Glasnici su u međuvremenu otišli svome caru i obavijestili ga da je Šarkan stigao. Car opremi vojsku da uhvate Šarkana i njegove vojnike.

Toliko o glasnicima i njihovom caru.

Što se tiče Šarkana, on je sa svojom vojskom putovao pet dana, a onda sjahaše u jednoj šumovitoj dolini i lijepo se odmoriše. Nakon toga, putovali su dvadeset i pet dana dok ne stigoše na granicu svoje zemlje, a čim tamo dospješe bili su sigurni. Sjahaše da se odmore, dok su im mještani donosili svakojake đakonije i hranu za konje. Zadržaše se tu dva dana, pa pođoše svojim kućama, a Šarkan ostade sa stotinu konjanika. On vezira Dandana postavi za zapovjednika svojih trupa, te vezir ode s vojskom. Nakon toga, Šarkan i stotinu konjanika koji bijahu s njim pojahaše i prevališe desetak kilometara, te se nađoše u jednom klancu iz koga neočekivano ugledaše pred sobom oblak prašine. Zaustaviše konje zakratko, dok se ne raziđe prašina ispod koje se ukaza stotinu konjanika, ljutih lavova u željezu i oklopima. Kada se primakoše Šarkanu i njegovim vojnicima, povikaše:

- Kunemo se Ivanom i Marijom da smo stigli ono što smo tražili! Jurili smo danonoćno dok ne stigosmo prije vas na ovo mjesto! Sjašite, položite nam svoje oružje i predajte se, pa ćemo vas poštedjeti!

Na te riječi, Šarkanu oči sijevnuše, obrazi se zarumeniše i on povika:

- Psi kršćanski! Kako ste se drznuli da uđete u našu zemlju i da po našem tlu gazite? Ni to vam nije bilo dovoljno, već nam se tako obraćate! Zar mislite da ćete se izbaviti i vratiti se u svoju zemlju?

Potom Šarkan viknu svojoj stotini konjanika:

- Držte pse! Ima ih koliko i vas!

On isuka sablju i navali na kršćane zajedno sa svojih stotinu konjanika, ali ih dočekaše Franci srca tvrđih od kamena. Sudariše se ratnici s ratnicima, junaci s junacima, te se zametnu ljuti boj, rasplamsa se žestoka bitka i svaki razgovor umuknu. Borili su se i udarali sabljama dok se dan ne primače kraju i dok noć ne nastupi. Tada se razdvojiše. Šarkan okupi svoje saborce i utvrdi da su samo četverica ranjena, ali i to su bile tek lakše rane. Šarkan im reče:

- Cijelog života jurišam u moru bitaka i nosim se s valovima sabalja boreći se s junacima, ali, tako mi Allaha, ne vidjeh ustrajnije u boju od ovih junaka!

- Znaj, care - odgovoriše mu saborci - da među njima ima jedan franački ratnik, njihov predvodnik, koji je hrabar i duboko kopljem probada, ali ni jednog od nas nije dohvatio ni ubio. Da je htio, mogao nas je sve pobiti.

Šarkana zbuni to saznanje, te on reče:

- Sutra ćemo u bojni poredak stati i pred njih izaći. Nas je stotinu i njih ima stotinu. Molit ćemo Gospodara nebesa za pobjedu!

Dogovorivši se tako, prespavaše noć.

Što se tiče Franaka, oni se okupiše oko svoga zapovjednika i rekoše:

- Danas ne uspjesmo savladati ove ratnike.

- Sutra ćemo stati u bojne redove - reče zapovjednik - i izlazit ćemo im na mejdan jedan po jedan.

Dogovorivši se tako, i oni prespavaše noć.

Kad osvanu jutro i sve obasja svojom svjetlošću, kada granu sunce na glave brežuljaka i na doline, carević Šarkan uzjaha konja a uzjaha i stotinu njegovih konjanika, te svi pođoše na bojno polje i zatekoše Franke koji su već bili u bojnom poretku. Tada Šarkan reče svojim saborcima:

- Naši neprijatelji su već u borbenom poretku, a sad navalite na njih!

Međutim, franački glasnici povikaše:

- Danas ćemo se boriti samo junak protiv junaka!

Onda izađe jedan Šarkanov vitez, projuri između dva reda ratnika i povika:

- Ima li kakvog junaka i protivnika? Neka danas ne izlazi onaj ko je lijen i nejak!

Tek što je izgovorio te riječi, izađe franački vitez, dobro naoružan, u zlatnoj odjeći, jašući sivoga konja. Nije imao bradu. On potjera konja pa stigavši na sred polja, jurnu na svoga protivnika. Ne prođe ni jedan sahat, a Franak rani junaka kopljem, obori ga s konja i zarobi, te ga odvede ponižena. Drugovi franačkog viteza se obradovaše i ne dadoše mu da više izlazi na mejdan, već izvedoše drugoga borca kome na mejdan izađe musliman, brat zarobljenog viteza. Stadoše jedan naspram drugoga na mejdanu i nosili su se neko vrijeme, a onda Franak kidisa na muslimana i na prijevaru ga udari vrhom koplja, te ga obori s konja i zarobi.

Muslimani su izlazili jedan po jedan, a Franci su ih zarobljavali dok dan ne poče izmicati i noć se spuštati. Zarobiše dvadeset muslimana i kada to Šarkan vidje, bi mu veoma teško, te okupi svoje saborce i reče:

- Šta se to događa s nama? Sutra ću ja izaći na mejdan i tražiti da se suočim s franačkim zapovjednikom. Saznat ću šta ga je nagnalo da uđe u našu zemlju i nagovorit ću ga da se ne bori s nama. Ako odbije borit ćemo se, a ako bude htio mir, sklopit ćemo mir.

Tako ratnici provedoše noć, a kada osvanu jutro i sinu jarko sunce, dvije vojske pojahaše konje, poredaše se u bojne redove i kada Šarkan izađe na mejdan, vidje kako više od polovine Franaka sjahuju ispred jednog svog viteza i idu pred njim do sredine bojnog polja. Šarkan osmotri viteza i vidje da je to njihov starješina koji je nosio plašt od plavog atlasa, lica nalik na uštap u punome sjaju, a na njemu bijaše i oklop od tijesnih prstenova. U ruci je držao britku sablju i jahao je konja s bijelim biljegom na čelu, nalik na dirhem. Nije imao bradu. Taj vitez podbode konja dok ne stiže nasred mejdana, pa upre rukom prema muslimanima tečno govoreći arapskim jezikom:

- Šarkane, sine Omera an-Numana! Ti koji si osvojio utvrde i gradove, izađi na mejdan i u boj sa sebi ravnim! Ti si gospodar svojim, a ja svojim ljudima. Ko od nas pobijedi, njemu će se ratnici pokoravati.

Tek što je izgovorio te riječi, pred vitezom se pojavi Šarkan srca puna gnjeva. On podbode konja, pa kada priđe Franku ovaj jurnu na njega poput ljutog lava i dočeka ga viteški. Počeše se boriti i udarati. Kružili su jedan oko drugoga, a onda su se sudarali kao dvije planine, ili kao dva mora kada se

sudaraju. Tukli su se i vojevali od jutra do večeri, a onda se razdvojiše i vratiše svojim vojskama. Kada se Šarkan srete sa saborcima, reče im:

- Ovakvog viteza još nisam vidio. Primjetio sam da ima jedno svojstvo kakvo nisam uočio ni kod koga osim kod njega, a to je da neprijatelja udara tupim krajem koplja kada ima priliku da mu zada smrtni udarac. Ne znam šta će biti između njega i mene, a volio bih da u našoj vojsci ima neko sličan njemu i njegovim saborcima.

Šarkan zanoći, a kada jutro osvanu, pojavi se onaj Franak koji dođe nasred mejdana. Šarkan mu priđe pa zapodjenuše žestoki boj, a drugovi su ih netremice posmatrali. Borili su se dok ne minu dan i pade noć, a onda se razidoše i vratiše svojim vojnicima. Svaki je pričao saborcima šta je doživio od svoga protivnika. Franak reče saborcima:

- Sutra će pasti odluka.

Tu noć prespavaše, a ujutro njih dvojica uzjahaše konje i kidisaše jedan na drugoga do podneva, kada Franak smisli varku. On podbode konja, pa mu zategnu uzde tako da konj posrnu i zbaci ga. Šarkan se nadnese nad njega i htjede ga sabljom udariti bojeći se da se bitka ne otegne, ali Franak viknu:

- Šarkane, tako ne rade vitezovi, već oni koji žene pobjeđuju!

Čuvši viteževe riječi, Šarkan ga dobro zagleda i vidje da je to princeza Abriza s kojom mu se sve ono zbilo u manastiru. Kada je prepozna, Šarkan baci sablju iz ruke, poljubi zemlju pred njom i reče:

- Šta te je natjeralo da se tako ponašaš?

- Htjela sam s tobom podijeliti mejdan i vidjeti koliko si čvrst u borbi. Svi ovi što su sa mnom djevojke su. Sve su to mladice koje su pobijedile tvoje vitezove na bojnome polju. Da mi konj nije posrnuo, vidio bi moju snagu i izdržljivost.

Šarkan se osmjehnu:

- Hvala Allahu što se sve dobro svršilo i što sam te sreo, čestita princezo!

Princeza Abriza dozva svoje djevojke i naredi im da pođu, ali da prije toga oslobode onih dvadeset zarobljenika kojih su se domogle. Djevojke se povinovaše naređenju i poljubiše tlo pred njom, a Šarkan reče:

- Takve kao što ste vi carevi čuvaju za ljutu nevolju.

Zatim dade znak svojim saborcima da pozdrave princezu, te oni svi pohitaše da poljube tlo pred Abrizom. Onda dvije stotine konjanika uzjahaše i otisnuše se na danonoćno putovanje koje potraja šest dana. Pošto stigoše zavičaju, Šarkan reče princezi Abrizi i njenim djevojkama da skinu franačku odjeću...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

51. noć

Kada nastupi pedeset i prva noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Šarkan rekao princezi Abrizi i njenim djevojkama da se svuku i da obuku odjeću bizantskih djevojaka.

One tako i postupiše, a Šarkan posla grupu svojih saboraca u Bagdad da obavijeste Omera an-Numana o njegovom dolasku i da mu saopće da s njim dolazi princeza Abriza, kćer bizantskoga cara, kako bi joj nekoga u susret poslao. Kada jutro osvanu, carević Šarkan i njegovi saborci uzjahaše, a uzjaha i princeza Abriza sa svojom pratnjom, te se uputiše prema gradu. Onda se pojavi vezir Dandan predvodeći hiljadu konjanika koji su pošli u susret princezi Abrizi i Šarkanu, po zapovjesti cara Omera an-Numana, kao što je njegov sin Šarkan poručio po glasniku.

Pošto priđoše bliže, stadoše pred Šarkana i Abrizu, poljubiše zemlju pred njima i staviše im se u službu. Najzad stigoše u grad i uđoše u carev dvor.

Šarkan ode ocu koji mu pođe u susret, zagrli ga i upita šta se sve zbivalo. Carević ispriča ono što mu je kazala princeza Abriza, što mu se sve dogodilo s njom, te kako je napustila svoju carevinu i oca.

- Više je voljela da pođe s nama i da živi kod nas - dodade Šarkan. - Car Carigrada htio se poslužiti lukavstvom protiv nas u vezi sa svojom kćerkom Sufijom, jer mu je car Bizantinaca ispričao njenu povijest: kako je poklonjena tebi, te da car Bizantinaca nije znao da je ona kćer cara Afriduna, vladara Carigrada. Da je to znao, ne bi ti je poklonio, već bi je vratio njenom ocu. Izbjegli smo tu zamku zahvaljujući samo Abrizi, kćeri cara Carigrada. Hrabrije od nje nismo vidjeli.

Zatim carević poče kazivati ocu, od početka do kraja, sve šta mu se dogodilo s Abrizom, o hrvanju i o mejdanu. Pošto Omer an-Numan sasluša sina Šarkana, Abrizin ugled poraste u njegovim očima i on poželi da je vidi. Car naredi da Abriza dođe da i nju o svemu ispita, te Šarkan ode do djevojke i reče joj:

- Car te zove.

- Slušam i pokoravam se - odgovori ona i Šarkan je povede ocu koji, sjedeći na prijestolju, naredi da izađu svi koji su bili kod njega, tako da ostadoše samo sluge.

Djevojka Abriza uđe i poljubi tlo pred carem Omerom an-Numanom, pa progovori tako lijepim jezikom da se car zabezeknu njenoj rječitosti. Car joj

zahvali na onome što je učinila za njegovog sina Šarkana i reče joj da sjedne, te ona sjede i otkri lice, a kada je car vidje izbezumi se. Zatim joj naloži da priđe bliže, te je uvrsti u svoje izabranike, odredivši zaseban dvorac njoj i njenim djevojkama. Dade im stalne prihode i poče se raspitivati o ona tri dragulja o kojima je ranije bilo govora.

- Ti dragulji su kod mene, čestiti care - reče djevojka pa ustade i ode u svoje odaje, otvori jedan sanduk i izvadi iz njega seharu, a iz nje zlatnu škrinjicu koju otključa i izvadi tri dragulja. Poljubi ih i predade caru, pa ode ponijevši sa sobom i samo carevo srce.

Nakon princezinog odlaska, car posla po Šarkana i čim ovaj dođe, car mu dade jedan od tri dragulja. Šarkan upita za druga dva, te mu car odgovori:

- Sine, jedan sam dao tvome bratu Davulmekanu, a drugi tvojoj sestri Nuzhetuzzemani.

Čuvši da ima brata po imenu Davulmekan, a znao je samo za sestru Nuzhatuzzemanu, on

se obrati ocu:

- Zar imaš još jednog sina, babo?

- Imam - odgovori car - i njemu je sada šest godina.

Onda car reče sinu da mu se brat zove Davulmekan, a sestra Nuzhatuzzemana i da su blizanci. Šarkanu to teško pade, ali zataji osjećanja, a ocu reče:

- To je blagoslov uzvišenog Allaha.

Potom baci dragulj i otrese odjeću, a car ga upita:

- Šta ja to vidim? Promijenio si ponašanje čim si čuo vijest, svejedno što ćeš me ti naslijediti na prijestolju. Emirima sam već naložio da ti polože zakletvu, a od tri dragulja jedan pripada tebi.

Šarkan obori glavu stideći se da se prepire s ocem, a zatim ustade ne znajući šta da čini od silnoga gnjeva. Pođe u dvorac princeze Abrize i pošto joj priđe, ona skoči prema njemu, zahvali mu za sve što je učinio i poželi svako dobro njemu i njegovom ocu. Zatim djevojka sjede i posadi Šarkana pored sebe. Dok su tako sjedili, ona uoči gnjev na njegovom licu, pa ga upita zašto je srdit. Šarkan joj odgovori da je njegov otac, car Omer an-Numan, od Sufije dobio dvoje djece, muško i žensko, da je dječak dobio ime Davulmekan, a djevojčica Nuzhatuzzemana.

- Njima je dao dva dragulja, a meni jedan i ja sam svoj ostavio. Do ovog časa nisam znao za to, tako da sam se veoma naljutio. Eto, ispričao sam ti

zašto sam gnjevan i ništa nisam sakrio. Sada me strah da se ne oženi tobom, jer sam kod njega uočio znake želje da te uzme. Šta veliš na to?

- Tvoj otac nema nikakve vlasti nada mnom - reče Abriza - niti me može uzeti mimo moje volje. Ako me uzme silom, ja ću se ubiti. Što se tiče tri dragulja, nije mi na pamet palo da će ih pokloniti svojoj djeci, već sam mislila da će ih pohraniti u riznici zajedno s ostalim dragocjenostima. Željela bih da meni učiniš dobro djelo, odnosno da mi pokloniš dragulj koji ti je dao otac, ako si ga već uzeo.

- Sa zadovoljstvom - prihvati Šarkan.

- Ne boj se - reče Abriza i, razgovarajući s njim neko vrijeme, nastavi: - Strah me da moj otac ne čuje da sam kod vas, pa će požuriti da me traži. Dogovorit će se s carem Afridunom u vezi sa Sufijom, te će doći k vama s vojskom i nastat će velika pometnja.

- Gospo moja - na to će Šarkan - ako hoćeš da ostaneš kod nas, nemoj misliti o njima. Makar digli protiv nas sve što imaju na kopnu i moru, mi ćemo ih pobijediti.

- U svakom slučaju, bit će dobro - reče Abriza. - Ako budete dobri prema meni, ostat ću kod vas, a ako budete loše postupali, otići ću.

Zatim Abriza naredi djevojkama da donesu nešto za jelo, te one postaviše sofru i Šarkan se prihvati jela, a onda ode u svoje odaje zabrinut i potišten.

Tako su se odvijali događaji sa Šarkanom.

Što se tiče njegovog oca, Omera an-Numana, on nakon odlaska sina Šarkana ustade i ode svojoj naložnici Sufiji noseći sva tri dragulja. Čim ga Sufija ugleda, poskoči i ostade na nogama dok car ne sjede. Priđoše mu djeca Davulmekan i Nuzhatuzzemana i otac ih poljubi, pa svakom objesi oko vrata po jedan dragulj. Djeca radosno poljubiše ocu ruku, zatim poljubiše majku koja im se radovala i molila se za dug carev život.

- Sufija - obrati joj se car - zašto mi nisi kazala da si ti kćer cara Afriduna, vladara Carigrada, da bih ti još veće počasti ukazivao i tvoj rang podigao?

- Care - odgovori Sufija - šta bih mogla poželjeti više od ovog ranga na kome sam obasuta tvojim milodarjem? Allah mi je podario od tebe dvoje djece, muško i žensko.

Caru se svidješe Sufijine riječi što odaju njenu slatkorječivost, tanahnost, odgoj i učenost. Potom car ode i dodijeli Sufiji i njenoj djeci lijep dvorac, dade im poslugu, pravnike, mudrace, astronome, ljekare, hirurge, i naloži im da ih paze. Dade im još izdašnije izdržavanje i učini im najveća dobročinstva,

a onda se vrati u carski dvorac iz koga je upravljao podanicima. Tako car postupi prema Sufiji i njenoj djeci.

Što se tiče carevog odnosa prema princezi Abrizi, bio je opsjednut ljubavlju prema njoj i danonoćno je o njoj razmišljao. Odlazio joj je svake noći, razgovarao s njom i udvarao se, ali mu ona nije uzvraćala, već je govorila:

- Čestiti care, sada mi nije do muškaraca.

Vidjevši da ga Abriza neće, cara obuze još veća strast i želja da do nje dođe i pošto ga to sasvim savlada, reče da mu pošalju vezira Dandana kome otkri ljubav prema princezi Abrizi, kćeri cara Harduba. Ispriča kako mu se princeza ne pokorava, da ga ljubav prema njoj naprosto satire, ali da od nje ništa ne dobija.

Vezir Dandan na to reče:

- Kada padne noć, uzmi komad bunike, težak koliko jedan miskal, pa pođi princezi i popij s njom malo vina. Kad bude vrijeme da prestanete piti i razgovarati, ti joj daj posljednju čašu u koju ćeš staviti tu buniku i napoj je. Dok stigne do svoje postelje, bunika će je savladati i ti ćeš postići cilj. Mislim da treba tako uraditi.

- Krasno me savjetuješ - prihvati car, pa ode u riznicu, izvadi pripremljen komad bunike koji je bio toliki da bi uspavao slona na godinu dana ako bi ga samo pomirisao. Stavi buniku u džep i pričeka da malo odmakne noć, a onda pođe princezi Abrizi u dvor.

Čim ga vidje, princeza ustade prema njemu. Car joj dopusti da sjedne, te sjedoše i car zapodjenu s njom razgovor o sinu. Onda donesoše sto s pićem, car poreda po njemu pribor, upali svijeće i naredi da donesu sve ostalo što je bilo potrebno. Car poče piti i razgovarati s djevojkom dok njoj piće ne udari u glavu. Čim to osjeti, car an-Numan izvadi iz džepa komad bunike, uhvati je prstima, pa napuni čašu i ispi je. Zatim napuni drugu čašu i metnu u nju komad bunike, tako da to princeza nije ni osjetila. Car joj reče:

- Uzmi i popij ovo!

Princeza uze pehar, ispi ga i ne prođe mnogo vremena a bunika je omami i svijest joj oduže. Car priđe djevojci dok je ležala na leđima. Bila je već zadigla šalvare na nogama i lahor joj je podigao rub košulje. Kad car priđe i vidje djevojku u takvom stanju - uz glavu joj bijaše jedna svijeća, a kod nogu druga koja je osvjetljavala ono što je imala među butinama - on se izbezumi i šejtan mu poče prišaptavati, tako da car više nije mogao vladati sobom, već

skinu svoje šalvare, pa se opruži po djevojci i uze joj nevinost. Poslije ustane s nje, ode jednoj robinji po imenu Merdžana i reče joj:

- Idi gospodarici i porazgovaraj s njom.

Djevojka ode i vidje kako gospodarici koja je ležala na leđima curi krv među nogama, te uze mahramu, uredi gospodaricu i obrisa joj krv.

Kad jutro svanu, Merdžana umi princezu, opra joj ruke i noge, donese đulsije te joj njome opra lice i usta. U tom času Abriza kihnu i izbaci buniku veliku kao kuglica. Zatim princeza opra usta i ruke i obrati se Merdžani:

- Reci mi šta se to događalo sa mnom.

Djevojka reče da ju je zatekla kako leži na leđima dok joj krv curi među butinama, te Abriza shvati da ju je car Omer an-Numan obljubio i tako je na prijevaru uzeo. Obuze je velika tuga i ona se osami upozoravajući djevojke:

- Ne dajte nikome da mi uđe. Recite da sam bolesna, a ja ću već vidjeti šta će Allah učiniti sa mnom.

Stiže vijest do cara Omera an-Numana da je princeza Abriza bolesna. On joj posla napitke, slatkiše i mehleme, te princeza ostade tako osamljena nekoliko mjeseci.

Za to vrijeme carev žar zgasnu i njegova strast splasnu, tako da poče izbjegavati Abrizu, ali ona već bijaše zatrudnjela s njim. Poslije nekoliko mjeseci, trudnoća se pokaza i stomak joj poraste. Princezi se svijet smrači pred očima, te ona reče svojoj djevojci Merdžani:

- Treba da znaš da mi ljudi nisu zlo nanijeli, već sam sama kriva što sam ostavila oca, majku i carevinu. Omrznula sam život i sva sam slomljena. Više uopće nemam volje ni snage. Nekada, dok sam jahala konja, nosila sam se s njim, a sada ne mogu ni jahati. Sramota me pred djevojkama. Svi u dvorcu znaju da mi je silom uzeo nevinost. Ako se vratim ocu, kojim obrazom ću izaći pred njega i kako ću mu se uopće vratiti? Divno li reče pjesnik:

Čime da se tješim bez naroda i domovine,
Bez prijatelja, bez čaše i bez imovine?!

- Tvoje je da zapovijedaš, a moje da slušam - reče Merdžana.

- Želim već danas krišom poći ocu i majci, da niko osim tebe ne zna. Kada leš počne zaudarati, pored njega ostaju samo rođaci. Bog će učiniti sa mnom ono što bude htio.

- Divno je to što ćeš učiniti, princezo - reče Merdžana, pa joj spremi stvari tajeći Abrizine namjere i pričeka nekoliko dana dok car ne ode u lov, a

njegov sin Šarkan u tvrđave da tamo provede izvjesno vrijeme. Tada se Abriza obrati Merdžani:

- Želim otputovati noćas, ali kako da se nosim sa sudbinom kad osjećam da se približava porođaj? Ako ostanem četiri-pet dana, porodit ću se ovdje pa neću moći otputovati u svoju zemlju. To mi je na čelu zapisano i tako mi je suđeno.

Pošto malo razmisli, ponovo se obrati Merdžani:

- Nađi nekog čovjeka koji će s nama putovati i pomoći nam na putu. Nisam sposobna da nosim oružje.

- Allaha mi, gospodarice - odgovori Merdžana - ne poznajem nikoga osim jednog crnog roba po imenu Gadban, ali je on jedan od robova cara Omera an-Numana. To je hrabar čuvar našega dvorca. Car mu je naredio da nas služi i mi smo ga obasipale pažnjom. Sada ću poći i razgovarati s njim o tome, ponuditi mu nešto novaca i reći: "Ako hoćeš da ostaneš s nama, oženit ću te onom koju poželiš od nas." Prekjučer mi je rekao da je bio drumski razbojnik. Ako se složi s nama, postići ćemo cilj i stići ćemo u domovinu.

- Dovedi mi ga da razgovaram s njim - reče Abriza, a Merdžana ode i obrati se robu:

- Gadbane, ako prihvatiš ono što će ti reći moja gospodarica, Allah će te usrećiti.

Zatim ga uze za ruku i dovede gospodarici pred kojom rob poljubi zemlju. Čim ga Abriza ugleda, smuči joj se i ona pomisli: "Nužda zakon mijenja". Primi ga i porazgovara s njim, premda je osjećala gađenje, te mu reče:

- Želiš li nam pomoći, Gadbane, ako nas zla sudbina zadesi i hoćeš li čuvati tajnu ako ti je povjerim?

Dok je rob gledao njenu ljepotu, srce mu osvoji i istoga trena on je zavoli, pa reče:

- Ako mi bilo šta narediš, ja ću izvršiti.

- Želim da odmah povedeš mene i ovu moju djevojku, da nam pripremiš dvije tovarne deve i dva careva konja, da na svakog konja natovariš novaca i nešto hrane, te da pođeš s nama u moju zemlju. Ako budeš s nama, oženit ću te onom djevojkom koju izabereš. Budeš li tražio da se vratiš u svoju zemlju, dat ćemo ti sve što želiš, pa se vrati u domovinu, pošto uzmeš novaca koliko ti je drago.

Saslušavši te riječi, Gadban se silno obradova i reče:

- Gospodarice, služit ću vas svojim očima. Poći ću s vama i pripremit ću vam konje.

Rob ode radostan i misleći: "Postigao sam ono što sam želio. Ako mi se ne budu pokoravale, ubit ću ih i uzeti im sav novac." Krio je te nakane dok je išao po životinje, a onda se vrati sa dvije tovarne deve i tri konja, jašući jednoga. Dođe princezi Abrizi i dade joj konja koga ona uzjaha, premda je već osjećala trudove tako da je jedva savladavala jake bolove. Merdžana također uzjaha konja i otisnuše se na danonoćno putovanje dok ne stigoše u planine. Kada je Abriza bila udaljena samo jedan dan od svoje zemlje, nastupi porođaj. Pošto se više nije mogla držati na konju, ona reče Gadbanu:

- Spusti me, porodit ću se. A ti, Merdžana, sjaši, sjedi pored mene i porodi me.

Merdžana i Gadban sjahaše, privezaše konje, a onda sjaha i princeza Abriza koja je već bila polusvjesna zbog jakih trudova. Kada Gadban vidje da je sjahala, šejtan stade pred njega, te on isuka sablju nad Abrizom i reče joj:

- Smiluj mi se i dopusti da ti priđem.

Abriza se okrenu prema njemu i reče:

- Ostadoše mi samo crni robovi, pošto nisam bila zadovoljna hrabrim carevima...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekide priču započetu po carevom odobrenju.

52. noć

Kada nastupi pedeset i druga noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je princeza Abriza kazala Gadbanu da su joj ostali samo crni robovi. Zatim se veoma naljutila i povikala je:

- Teško tebi! Kako mi se to obraćaš? Ne govori tako nešto preda mnom! Ne pristajem na to što kažeš, pa makar samu smrt kušala! Pričekaj samo dok rodim dijete i da se malo oporavim, a onda ćemo se obračunati! Ako odmah ne prestaneš tako ružno govoriti, svojim rukama ću te ubiti, s ovim se svijetom rastaviti i od svega se odmoriti!

Zatim Abriza kaza stihove:

Gadbane, ostavi me, već sam umorna
Od hirovite sudbine i zla vremena.

Gospod moj mi zabrani stvari ružne
I reče: " Oganj je za neposlušne. ""

Ja ne želim ružna djela činiti,
Al' nemoj me zlim okom gledati.

Ako mi ne prestaneš pakosti činiti
I moju čast za odabranog braniti,

Iz sveg glasa ću rođake pozvati
Pa će i najbliži i najdalji pohitati.

Kada bi me jemenska sablja sasjecala,
Da me zlobnik gleda ne bih dopustila

Makar on bio slobodan i veliki,
A kamoli rob ništavni i niski.

Kada Gadban ću stihove, silno se naljuti, oči mu sijevnuše, lice mu dobi boju prašine, nosnice mu se raširiše, a usne opustiše, tako da postade još odvratniji. On izgovori stihove:

O, Abrizo, nemoj me ostavljati,
Jer ubi me tvoj jemenski pogled ubojiti!

Tvoja grubost meni srce slama,
Tijelo mi vehne i strpljenja nema.

Poput čarolije, tvoja riječ umove osvaja,
Pamet gubim dok čežnja me opija.

Ako bi sad zemlju vojskom prekrila,
Moja bi se želja ipak ostvarila.

Kada Abriza ću njegove riječi, briznu u plač i reče:

- Teško tebi, Gadbane! Zar si se toliko obezobrazio da mi tako nešto govoriš, kopile! Misliš li da su svi ljudi jednaki?

Zlosretni rob se silno naljuti na Abrizu, priđe joj, udari je sabljom i pogubi je. Potom potjera njenog konja, pošto uze sav novac, i pobježe u planine.

Tako su se odvijali događaji sa Gadbanom.

Princeza Abriza ipak rodi muško dijete koje Merdžana prihvati kukajući iz sveg glasa, cijepajući odjeću i posipajući se prašinom po glavi. Udarala se po licu toliko da joj krv poče teći. Vikala je:

- Jao, gospođo! Zar te ubi jedan crni rob, potpuno bezvrijedan iako je hrabar?!

Dok je ona kukala, podiže se oblak prašine koji zakloni horizont, a kada se prašina raziđe, pojavi se silna vojska. Bijaše to vojska bizantskog cara, oca princeze Abrize. Car je, naime, čuo da je njegova kćer s djevojkama pobjegla u Bagdad i da je kod cara Omera an-Numana. Pošao je s vojskom da sazna nešto od putnika koji su je možda vidjeli kod cara an-Numana. Pitao je namjernike otkuda dolaze i da li su, možda, nešto čuli o njegovoj kćeri.

Najzad, car u daljini ugleda ono troje konjanika: svoju kćer, roba Gadbana i sluškinju Merdžanu. On pođe prema njima u namjeri da se raspita, ali se rob poboja za svoj život, pa ubi Abrizu i pobježe tražeći spasa. Kada car priđe s vojskom i vidje Abrizu opruženu po zemlji dok je sluškinja naricala, on se stropošta s konja i onesvijesti. Sjahaše njegovi pratioci, vitezovi, emiri i veziri, te ga podigoše i postaviše okrugli šator za cara Harduba. Znameniti ljudi carstva stadoše ispred okruglog šatora. Kad Merdžana ugleda svoga gospodara, prepozna ga i poče još jače plakati i naricati. Car dođe k sebi, pa je upita šta se dogodilo, a Merdžana mu sve ispriča zaključivši:

- Crni rob koji ti je ubio kćer jedan je od robova cara Omera an-Numana - a onda mu kaza šta je car an-Numan učinio njegovoj kćeri.

Pošto car Hardub sasluša sluškinju, smrači mu se pred očima i on briznu u plač, pa naredi da donesu nosila, te lično ponese kćer u Kajsariju i unese je u dvorac. Zatim car ode svojoj majci Zatuddavahi i reče joj:

- Eto šta muslimani uradiše s mojom kćerkom! Car Omer an-Numan ju je silovao, a onda je ubio jedan njegov crni rob! Tako mi Isusa, moram osvetiti kćer i sprati ljagu sa svoje časti, inače ću sam sebe ubiti!

Potom car neutješno zaplaka, a Zatuddavahi mu reče:

- Tvoju kćer je ubila Merdžana zato što ju je ona potajno mrzila. Što se tiče osvete, nemoj se sekirati. Tako mi Isusa, neću ostaviti na miru cara an-Numana dok ne pogubim i njega i njegovu djecu. Priredit ću mu ono što nisu

u stanju prirediti dovitljivi ljudi i junaci, pa će o tome pripovjedači pričati širom svijeta. Međutim, moraš se povinovati mojim zapovjestima u potpunosti i tako ćeš postići cilj.

- Isusa mi - odgovori car - nipošto ti se neću suprotstavljati.

- Dovedi mi prsate mlade djevice, dovedi mi najbolje mudrace, pa ih bogato darivaj i naredi im da djevojke nauče mudrosti, da ih obrazuju i uče kako se razgovara s carevima, da uče stihove, da pametno i mudro razgovaraju. Mudraci treba da budu muslimani, kako bi djevojke mogli naučiti nešto o arabljanskim predanjima, te o historiji halifa i ranijih islamskih vladara. Ako u tome istrajemo deset godina, tvoja duša će se najzad smiriti. Budi strpljiv, jer neko od Arabljana reče: "I četrdeset godina kratak je period za osvetu." Kada djevojke obučimo, učinit ćemo ono što želimo neprijatelju koji robuje ljubavi prema ženama. On ima tri stotine šezdeset i šest djevojaka. Taj broj povećao se za stotinu tvojih najboljih djevojaka koje su bile uz preminulu Abrizu. Čim djevojke nauče ono o čemu sam ti govorila, ja ću ih povesti i na put s njima krenuti.

Pošto je Hardub čuo šta mu govori majka Zatuddavahi, on se veoma obradova, poljubi je u čelo i istog časa otposla glasnike u sve zemlje da mu dovedu mudrace muslimane. Glasnici primiše zapovijest i otputovaše u daleke zemlje, te dovedoše mudrace i naučnike kojima car ukaza najviše počasti, dariva ih, odredi im izdržavanje i plaće i obeća im velike nagrade kada urade ono što im naređuje. Zatim im dovede djevojke...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom dopuštenju.

53. noć

Kada nastupi pedeset i treća noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da su naučnici i mudraci stigli caru Hardubu koji im ukaza najviše počasti, te pozva djevojke i naredi im da nauče filozofiju i lijep odgoj, a oni se povinovaše njegovoj zapovijesti.

Toliko o caru Hardubu.

U međuvremenu, car Omer an-Numan se vrati iz lova i pošto uđe u dvorac, poče tražiti princezu Abrizu, pa kako je ne nađe niti mu je neko mogao nešto reći o njoj, caru se slučaj učini ozbiljnim, te reče:

- Kako djevojka može izaći iz dvorca, a da niko za to ne zna?! Ako se u mome carstvu mogu događati takve stvari, onda je ono truhlo, i u njemu nema nikakvog reda. Drugi put neću poći u lov dok ne postavim čuvare na vratima!

Tugovao je i patio sve više zbog gubitka princeze Abrize. I dok je on bio u takvome stanju, neočekivano se pojavi njegov sin Šarkan koji se vratio s puta. Otac mu reče da je Abriza pobjegla dok je on bio u lovu, te Šarkana obuze neizmjerna tuga. Poslije toga, car poče svakodnevno obilaziti svoju djecu iskazujući im blagonaklonost. Dovede naučnike i mudre ljude da mu uče djecu i odredi plaće učiteljima. Vidjevši sve to, Šarkan se veoma naljuti i pozavidi svojoj sestri i bratu toliko da mu se izraz gnjeva vidio na licu. Nije prestajao patiti zbog toga. Jednog dana, otac mu reče:

- Zašto slabiš i postaješ sve blijedi?

- Oče - odgovori Šarkan - kad vidim kako si sve bliži mome bratu i sestri i kako ih milošću obasipaš, u meni se javlja zavist i strah me da moja zavist ne poraste toliko da ih ne ubijem, a ti bi onda mene ubio zbog njih. Zato sam bolestan i zato sam promijenio boju lica. Žudim da budeš tako dobar i daš mi jednu tvrđavu u kojoj ću provesti ostatak života. Jer, poslovica veli: "Ljepše mi je kad sam daleko od voljene osobe; bolje je kada oko ne vidi i srce ne tuguje."

Šarkan obori pogled, a car an-Numan, čuvši njegove riječi, shvati zašto mu se sin promijenio, pa ga poče tješiti:

- Udovoljit ću tvojoj želji, sine. U carevini nema veće utvrde od Damaska i od ovog časa određujem da njome upravljaš.

Car smjesta pozva pisare i naloži im da napišu da sina Šarkana postavlja za svoga namjesnika u sirijskom Damasku. Pisari to zapisaše, a potom spremiše Šarkana koji povede vezira Dandana naredivši mu da upravlja Damaskom i da ga zamjenjuje u poslovima. Zatim se Šarkan oprosti s ocem, s vezirima i državnim velikodostojnicima, te pođe s vojskom put Damaska. Kada stiže u grad, stanovnici Damaska prirediše slavlje udarajući u talambase i svirajući u trube. Okitiše grad i dočekaše Šarkana u velikoj procesiji u kojoj su građani desne strane grada bili na desnoj strani, a stanovnici lijevog dijela grada na lijevoj strani.

Tako su se događaji odvijali sa Šarkanom.

Nakon Šarkanovog odlaska, njegovom ocu an-Numanu dođoše mudraci i rekoše:

- Gospodaru naš, tvoja djeca su se obrazovala, ovladala su mudrošću i lijepim ponašanjem.

Car se veoma obradova i nagradi mudrace videći da je njegov sin Davulmekan porastao i da jaše konja. Napunio je četrnaest godina, posvetio

se vjeri i bogosluženju. Volio je siromahe, poznavaoce nauke i Kurana, tako da su ga voljeli svi stanovnici Bagdada, i muško i žensko.

Jednom kroz Bagdad naiđe irački karavan na putu na hadž i na mezar Poslanikov, Bog mu se smilovao i spasio ga. Kada vidje karavan, Davulmekan poželje da pođe na hadž, te ode ocu i reče mu:

- Došao sam da te molim za dopuštenje da idem na hadž.

Otac mu ne dopusti:

- Strpi se do naredne godine. Tada ću ja poći na hadž i povest ću te.

Pošto je bio uvjeren da će to potrajati, mladić ode sestri Nuzhatuzzemani koju zateče kako klanja i kada ona završi namaz, brat joj reče:

- Izgaram od želje da odem na hadž, u Časni Harem, i da posjetim mezar Poslanikov, Bog mu se smilovao i spasio ga. Tražio sam od oca dozvolu, ali mi nije dopustio. Naumio sam da uzmem nešto novaca i potajno odem na hadž, bez očevog znanja.

- Tako ti Allaha - na to će sestra - povedi me i nemoj me sprječavati da posjetim mezar Poslanikov, Bog mu se smilovao i spasio ga.

- Kada padne mrak - odgovori brat - izađi odavde, ali nemoj nikome o tome govoriti.

U ponoć, Nuzhatuzzemana ustade, uze nešto novaca, obuče mušku odjeću - bila je Davulmekanovo godište - i pođe prema kapiji dvorca. Tu zateče brata koji je već bio pripremio deve.

On uzjaha pomažući i sestri da uzjaše, te se pod okriljem noći umiješaše među hadžije i stigoše usred iračkih hodočasnika. Tako krenuše i Bog htjede da sretno stignu u časnu Meku. Zaustaviše se na Arefatu, obaviše hadž, te se uputiše na Poslanikov mezar.

Namjeravali su da se nakon toga s hadžijama vrate u svoju zemlju, te Davulmekan reče sestri:

- Sestro, želim posjetiti Jerusalem i poslanika Ibrahima, Bog mu se smilovao i spasio ga.

- Ja također - odgovori sestra.

Tako se dogovoriše, te Davulmekan iznajmi od Jerusalemaca deve za sebe i sestru. Spremiše se i krenuše s karavanom. Te noći njegovu sestru spopade groznica tako da se sva tresla, ali se oporavi. Međutim, razbolje se i Davulmekan, te ga sestra počne njegovati, ali se nisu zaustavljali dok ne stigoše u Jerusalem. Davulmekanova bolest bivala je sve teža. Onda odsjedoše u jednome hanu u kome iznajmiše sobu, ali se bolest pogoršavala,

tako da iznuri mladića i on izgubi svijest. Nuzhatuzzemana je bila nesretna zbog toga i govorila je:

- Nema moći ni sile nad Allahovom moći i silom! To je Božija volja.

Ostala je u tome mjestu s bratom koji je slabio sve više. Djevojka ga je njegovala i trošila novac dok nije potrošila sve što je imala. Najzad je osiromašila toliko da nije imala ni pare. Ona posla jednog dječaka iz hana na pijacu s platnom da ga proda, te i to potroši na brata. Zatim prodade neke druge stvari. Prodavala je malo po malo dok joj ne ostade samo poderana hasura, te djevojka zaplaka i reče:

- Allahu pripada i prošlost i budućnost.

- Sestro moja - reče joj brat - osjećam se bolje i htio bih malo pečena mesa.

- Allaha mi, brate, nemam obraza da prosjačim, ali ću sutra poći u kuću jednog uglednika kome ću služiti i zaraditi nešto da se prehranimo.

Zatim malo razmisli, pa nastavi:

- Teško mi pada da te ostavljam u ovakvom stanju, ali moram i protiv svoje volje tražiti način da preživimo.

- Zar ćeš se ti tako dostojanstvena poniziti? - upita brat pa oboje zaplakaše, a onda ona reče:

- Brate, mi smo stranci. Proveli smo ovdje godinu dana, a da nam niko nije pokucao na vrata. Da li da umremo od gladi? Čini mi se da nema druge nego da pođem i služim, te da donesem nešto da bismo preživjeli dok se ti ne oporaviš, a onda ćemo otputovati u domovinu.

Plakala je još jedno vrijeme, a onda ustade, pokri glavu komadom platna koji je bio zaboravio vlasnik deva. Poljubi brata u čelo, pokri ga i ode plačna, ni sama ne znajući kamo će.

Brat ju je čekao do večere, ali se ona ne vrati. Čekao je do jutra i opet je ne bi, a kada se ni nakon dva dana ne pojavi, mladić se veoma zabrinu i srce mu se uznemiri. Kako je bivao sve gladniji, izađe iz sobe, pozva slugu i reče mu:

- Želim da me odneseš na pijacu.

Momak ga uze i odnese na pijacu. Mještani se okupiše oko njega i počeše ga žaliti videći ga u takvom stanju. Mladić im je davao znak da želi nešto pojesti, te mu donesoše nekoliko dirhema od prisutnih trgovaca, kupiše mu nešto i nahraniše ga. Zatim ga odnesoše i položiše u jedan dućan prostrijevši komad hasure, a kod glave mu ostaviše ibrik.

Kada pade noć, ljudi se razidoše misleći o njemu, a u ponoć mladić se sjeti sestre, te mu se stanje pogorša i on prestade jesti i piti. Najzad izgubi svijest. Ljudi s pijace sakupiše od trgovaca trideset dirhema, iznajmiše devu i rekoše goniču:

- Natovari ga na devu i vodi u Damask. Ostavi ga u bolnici, možda će tamo ozdraviti.

- Odmah ću - odgovori gonič misleći: "Kako da putujem s takvim bolesnikom koji tek što nije umro?" Zatim ga odnese negdje i sakri dok ne padne noć, a onda ga baci na smetljište pored hamama, pa ode svojim putem.

Ujutro, ložač u hamamu dođe na posao i nađe mladića opruženog na leđima, pa pomisli: "Zašto li su ovaj leš bacili upravo ovdje?" Gumu ga nogom, a kada se Davulmekan pomaknu, ložač reče:

- Čim neko od vas popuši malo hašiša, valja se gdje stigne!

Zatim osmotri Davulmekana uočivši da nema malja na licu i da prekrasno izgleda, pa se sažali shvativši da je bolestan i da je tuđin.

- Nema moći ni sile nad Allahovom moći i silom! - uzviknu ložač. - Ogriješio sam se o ovoga mladića, a Poslanik, Bog mu se smilovao i spasio ga, zavještao je da poštujemo stranca, naročito ako je bolestan.

Zatim uprti mladića i odnese ga svojoj kući. Unese ga ženi rekavši joj da ga njeguje i da mu prostre ćilim. Ona prostre ćilim, stavi mu pod glavu jastuk, a zatim ugrija vode, opra mu ruke, noge i lice. Ložač ode na pijacu, donese đulsije i šećera, te mu poškropi lice i napoji ga šerbetom. Onda izvadi čistu košulju i obuče mu je. Mladića zapahnu dašak zdravlja: poče se oporavljati, te se osloni na jastuk. Ložač se veoma obradova i reče:

- Hvala Allahu na ozdravljenju ovoga mladića. Molim te, Bože, da svojom nedokučivom tajnom učiniš da mladić ozdravi na mojim rukama...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

54. noć

Kada nastupi pedeset i četvrta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je ložač zamolio Allaha da svojom nedokučivom tajnom učini da mladić kod njega ozdravi. Ložač ga je držao tri dana pojeći ga šerbetom, te vrbinim sokom i đulsijom. Bio je pažljiv i ljubazan prema njemu dok se mladiću ne razli zdravlje po tijelu, tako da on progleda i desi se da u času dok je hodao uđe ložač koji ga vidje kako sjedi s očiglednim tragovima ozdravljenja. Ložač mu reče:

- Kako si sada, sinko?

- Dobro i zdravo - odgovori Davulmekan, a ložač zahvali svome Gospodaru, pa pođe na pijacu, kupi za mladića deset pilića, odnese ih ženi i reče:

- Zakolji mu svakog dana po dvoje, jedno ujutro, a drugo uvečer.

Žena ustade, zakla mu pile i ispeče ga, te ga donese mladiću i nahrani ga napojivši ga i supom. Pošto mladić završi s jelom, žena mu donese tople vode, te on opra ruke i nasloni se na jastuk. Ona ga pokri i mladić odspava do popodneva. Onda žena ustade, ispeče drugo pile i donese mu ga pa pošto iskida pile, reče mladiću:

- Jedi, sine moj!

Dok je mladić jeo, uđe ložač i vidjevši da ga žena hrani, sjede pored njegovog uzglavlja i upita:

- Kako si sada, sinko?

- Zdravo, hvala Allahu. Neka te Allah nagradi za dobrotu prema meni.

Ložaču bi milo, pa izađe da mu donese sok od ljubičice i đulsije i napoji ga. Taj ložač je radio u hamamu za pet dirhema dnevno, a svakog dana je kupovao za jedan dirhem šećera, đulsije i soka od ljubičice, a za dirhem je kupovao piliće. Njegovao je mladića cijeli mjesec dana, dok ne iščezoše tragovi bolesti i dok mu se zdravlje ne vrati.

Ložač i njegova žena obradovaše se ozdravljenju Davulmekana kome se ložač jednom prilikom obrati:

- Hoćeš li, sinko, poći sa mnom u hamam?

- Hoću - odgovori mladić, a ložač ode na pijacu i dovede jednog goniča koji mladića posadi na magarca i pridržavajući ga dovede ga do hamama. Zatim ga ložač uvede u hamam i posadi ga, pa ode na pijacu, kupi lotosova lišća i brašna i kad se vrati, reče mladiću:

- U ime Allaha, gospodine, okupat ću te.

Ložač mu poče trljati noge, prati tijelo lotosom i brašnom, kad se pojavi hamamdžija koga je vlasnik hamama poslao Davulmekanu. Vidjevši kako ložač trlja mladiću noge, hamamdžija reče:

- To se kosi s gazdinim pravilima.

- Allaha mi - odgovori ložač - gazda nas je obasipao dobročinstvima.

Hamamdžija poče brijati Davulmekanovu glavu, a onda se mladić i ložač umiše, te ložač vrati mladića svojoj kući, obuče mu tanku košulju, jedno svoje odijelo, fini turban i dade mu pojas. Ložačeva žena već bijaše zaklala dvoje piladi i skuhala ih. Kada se Davulmekan pojavi i sjede na sećiju, ložač ustade, istopi mu šećera u đulsiji i napoji ga, zatim mu donese sofru i poče

sitniti piliće, hraniti ga i pojiti dok se mladić ne zasiti. Najzad mladić opra ruke, zahvali uzvišenome Allahu na zdravlju i reče ložaču:

- Allah mi je poslao tebe i povjerio ti moje zdravlje.

- Okani se tih riječi, nego nam reci zašto si došao u ovaj grad i odakle si - odgovori ložač. - Na licu ti vidim tragove blagostanja.

- Reci ti meni kako si me našao, pa ću ti ispričati svoj slučaj - odgovori Davulmekan.

- Našao sam te na smetljištu pored ložišta u rano jutro, kada sam pošao na posao. Nisam znao ko te bacio, pa sam te poveo k sebi.

Eto, to je moja priča.

- Neka je slava onome ko oživljuje kosti istruhle! - uskliknu Davulmekan. - Ti si, brate, učinio dobro djelo dostojnom čovjeku i ubrat ćeš plodove toga djela. U kojoj se zemlji sada nalazim? - upita mladić.

- Nalaziš se u Jerusalemu - odgovori ložač.

Tada se Davulmekan sjeti da je u tuđini i da se rastao sa sestrom, pa zaplaka i odade tajnu ložaču ispričavši mu cijelu priču, nakon čega kaza stihove:

Prevelikom ljubavlju mene su opteretili
I time su me na moj sudnji dan izveli.

Vi što odlazite, mojoj duši se smilujte -
Prema meni su dobri oni koje kudite;

Ne ustežite se da mi pogled darujete,
Jer pogledom mi patnju olakšavate.

Molio sam srce da bez vas istraje,
Al reče mi da trpljenje običaj mu nije.

Potom mladić poče još jače plakati, a ložač mu reče:

- Ne plači, već zahvali Allahu na izbavljenju i na zdravlju.

- Koliko je daleko Damask? - upita Davulmekan.

- Šest dana - odgovori ložač.

- Možeš li me otpremiti tamo?

- Kako da te pustim da ideš sam, gospodine, kad si tako mlad? Ako već hoćeš putovati u Damask, ja ću poći s tobom. Ukoliko me posluša žena i

pođe sa mnom, ostat ću tamo, jer mi je teško rastati se s tobom.

Zatim se ložač obrati ženi:

- Hoćeš li sa mnom poći u Damask u Siriji, ili ćeš ostati ovdje dok gospodina odvedem u Damask i vratim se? On želi putovati, a ja se, Allaha mi, ne mogu rastati s njim. Plašim se za njega i zbog drumskih razbojnika.

- Poći ću s vama - odgovori žena.

- Hvala Allahu što smo se dogovorili - na to će ložač pa ode i prodade svoje i ženine stvari...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

55. noć

Kada nastupi pedeset i peta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da se ložač dogovorio sa ženom da otputuju sa Davulmekanom u Damask, pa je ložač prodao svoje i ženine stvari, iznajmio magarca na koga posadi Davulmekana i tako krenuše. Putovali su šest dana do Damaska gdje odsjedoše krajem dana. Ložač pođe da kupi nešto za jelo i piće, kao i obično. Provedoše tako pet dana. Onda se razbolje ložačeva žena i nakon nekoliko dana preseli se milosti uzvišenog Allaha. Davulmekanu to teško pade, jer je bio navikao na nju dok ga je njegovala. Ložača obuze velika tuga za ženom. Vidjevši koliko je ložač nesretan, Davulmekan mu reče:

- Ne tuguj, jer svi ćemo ući na tu kapiju.

- Allah ti dobro dao, sinko - odgovori ložač. - Uzvišeni Allah će nam to nadoknaditi svojom dobrotom i tugu će nam odagnati. Hoćeš li, sinko, da pođemo i prošetamo po Damasku da se malo razgališ?

- Neka bude kako ti kažeš - odgovori mladić, a ložač ustade, povede ga za ruku i pođoše. Kada stigoše pod štalu damaškog valije, ugledaše deve natovarene sanducima, ćilimima, svilom i ostalom robom. Vidješe osedlane konje, baktrijske deve, robove i poslugu, dok se narod komešao i gurao. Davulmekan reče:

- Vidi! Čiji li su to robovi, deve i tkanine?!

Onda upita jednog slugu koji mu odgovori:

- To su darovi damaškog emira koje želi poslati caru Omeru an-Numanu zajedno sa sirijskim porezom.

Kada to ću Davulmekan, oči mu zasuziše, te izgovori stihove:

Tugujući zbog rastanka, šta reći;

Stradajući zbog čežnje, kuda poći;

Gledajući poslanike kako o nama govore,
Gdje nas to sjete prema dragima odvode?

Ne mogu čekati makar i morao,
Pošto sam sve drage svoje izgubio.

Zatim dodade:

O, vi što odoste, iskraste se oku mome
A srcu mi priđoste kao utočištu svome!

Ljepotu vašu ne gledam više ja,
Zato mi život bez vas i ne prija.

Kad vas opet sretnem ako mi Allah dopusti,
Dugo ću vam o svojoj ljubavi pričati.

Pošto mladić završi recitaciju, ložač mu reče:

- Tek smo sada sigurni da si ozdravio, zato se smiri i nemoj plakati. Bojim se da se ponovo ne razboliš.

Ložač ga je neprestano razgovarao i šalio se s njim, a Davulmekan je uzdisao i tugovao zbog tuđine, zbog rastanka sa sestrom i domovinom. Ronio je suze i recitirao stihove:

Uživaj u ovome svijetu jer ćeš preminuti,
Znaj da će smrt i tebe sigurno presresti.

Uživanje na ovom svijetu zabluda je samo,
Život na dunjaluku laž je i besmisao.

Ovaj svijet je tek postaja putnikova
Gdje zanoći, a ujutro već tu ne obitava.

Davulmekan je plakao i jadao se na to što je u tuđini, pa se i ložač rasplaka zbog gubitka žene, premda je do jutra nastavio razgovarati mladića. Kada granu sunce, ložač reče:

- Kao da se sjećaš svoje domovine?

- Da - odgovori Davulmekan - i ne mogu ostati ovdje. Tebe prepuštam Allahu, a ja ću poći s ovim ljudima. Ići ću s njima lagahno dok ne stignem do svoje domovine.

- I ja ću s tobom - reče ložač. - Ne mogu se rastati s tobom. Bio sam dobar prema tebi i želim biti do kraja dobar tako što ću ti biti na usluzi.

- Neka te Allah za to nagradi - reče Davulmekan radujući se što će ložač putovati s njim, a ložač smjesta pođe pa kupi magarca, pripremi hranu i reče Davulmekanu:

- Ti putuj na ovome magarcu, a kada ti dodije jahati, sjaši i nastavi pješačiti.

- Bog te blagoslovio i neka mi omogući da ti uzvratim - prihvati mladić. - Toliko dobra si mi učinio koliko niko ne bi ni svome bratu.

Ložač sačeka da padne mrak, pa natovariše hranu i prtljag na magarca i otisnuše se na put.

Eto, to se zbivalo s Davulmekanom.

Što se tiče njegove sestre Nuzhatuzzemane, kada se rastade s bratom Davulmekanom, ona se pokri pa izađe iz hana u kome su boravili u Jerusalemu. Pođe s namjerom da služi nekome kako bi bratu kupila pečenog mesa koje je bio poželio. Usput je plakala ne znajući kamo da pođe i mislila je na brata dok joj je srce čeznulo za porodicom i domovinom, tako da je molila uzvišenog Allaha da je spasi nevolje. Kazivala je stihove:

Pade noć i strasti se uzburkaše,
Čežnja i bol svekoliki u meni se pokrenuše.

Silna tuga mi se u srcu nastani
I strast me odvede u svijet ništavni.

Sjeta mi ne da mira i čežnja me pali,
A suza mi odaje ljubav koju smo sakrivali.

Ne znam kako ću se s domovinom spojiti
I tako svoj jad i bol otkloniti.

Vatra moga srca evo čežnjom plamti
I svu će mi gorčinu plamen spaliti.

O, ti koji osuđuješ ono što mi se dogodilo,
Strpljivo čekam ne bi li to pero zapisalo!

Kunem se ljubavlju da se neću utješiti,
A ljubavnici se mogu istinski zakleti!

O noći, pričaj o meni onima što zbore o ljubavi,
Posvjedoči da nikada nisam mogla zaspati!

Zatim Nuzhatuzzemana, sestra Davulmekana, pođe osvrćući se lijevo i desno i odjednom ugleda starca koji je dolazio iz pustinje sa pet beduina. Starac se osvrnu na Nuzhatuzzemanu uočivši da je lijepa, ali da na glavi nosi poderani zar. Diveći se njenoj ljepoti, starac pomisli: "Takva ljepotica, a tako otrcana! Moram je imati, svejedno da li je iz ovoga grada ili nije!"

Starac ju je tiho slijedio, a onda je presretnu na jednom suženju puta. Obrati joj se kao da će se raspitivati o njoj, te joj reče:

- Jesi li ti, djevojko, slobodna, ili si robinja?

Djevojka ga pogleda i odgovori:

- Života ti, ne zadaji mi nove jade!

- Imam šest kćeri - nastavi starac. - Pet ih je umrlo, a ostala je najmlađa. Prišao sam da te pitani jesi li odavde ili si tuđinka. Namjeravam da te povedem svojoj kćeri da joj praviš društvo ne bi li odagnala tugu za sestrama. Ako nemaš nikoga, bit ćeš mi kao kćer, kao jedna od moje djece.

Slušajući starčeve riječi, djevojka pomisli: "Možda ću biti sigurna kod ovoga starca." Zatim poniknu pogledom od stida i reče:

- Ja sam tuđinka, amidža, i imam bolesnog brata. Poći ću tvojoj kući pod uvjetom da s njom budem danju, a da noću idem bratu. Ako prihvaćaš taj uvjet, idem s tobom, jer sam zaista strankinja. Nekada sam bila ugledna, a sada sam prezrena i ponižena. S bratom sam došla iz Hidžaza i bojim se da neće znati gdje sam.

Kada beduin ću njene riječi, pomisli: "Allaha mi, dobio sam baš ono što sam tražio", a djevojci reče:

- Ne želim ništa drugo nego da danju zabavljaš moju kćer, a noću idi bratu. Ako hoćeš, preseli i njega k nama.

Beduin je uporno omekšavao njeno srce i upućivao joj blage riječi dok djevojka ne pristade da ga služi. On pođe ispred nje, a djevojka ga je slijedila dok ne stigoše do njegove družine koja je pripremala deve, tovareći na njih vodu i hranu.

Taj beduin bijaše drumski razbojnik i razvratnik, poročan i lukav. Nije imao ni sina, ni kćer, već je tako govorio da bi prevario siroticu, po volji Allahovoj. Beduin je cijelo vrijeme razgovarao s njom dok ne izađoše iz grada Jerusalema, a onda se beduin nađe sa svojom družinom koji su već bili uzjahali deve. Beduin također uzjaha, a djevojku posadi iza sebe i putovahu tako veći dio noći. Djevojka shvati da su njegove riječi bile varka i da ju je obmanuo, te briznu u plač i kuknjavu dok su putovali prema planinama plašeći se da ih neko ne vidi.

Pred zoru sjahaše, pa beduin priđe djevojci i reče joj:

- Zašto plačeš, građanko? Allaha mi, ako ne prestaneš plakati, tući ću te do smrti, građanko!

Kada Nuzhatuzzemana ću njegove riječi, život joj se smuči i poželi da je mrtva. Ona se okrenu beduinu:

- Podli starce! Čovječe iz pakla! Ja sam ti povjerovala, a ti si me obmanuo i prevario!

- Ne raspravljaj sa mnom tim poganim jezikom, građanko!

On pođe prema njoj noseći bič i udari je vičući:

- Ako ne umukneš, ubit ću te!

Djevojka ušuti nakratko razmišljajući o bratu i njegovoj bolesti. Narednog dana, ona se obrati beduinu:

- Zašto si se poslužio lukavstvom i doveo me u ove puste planine?

Kada ću njene riječi, beduinovo srce još više otvrdnu:

- Građanko, zar još ne držiš jezik za zubima?! - povika pa uze kandžiju i udari je po leđima tako da joj se mrak navuče na oči. Ona mu se stropošta pred noge ljubeći ih, te je on prestade udarati, ali nastavi psovati:

- Tako mi kalpaka, ako te čujem da plačeš, jezik ću ti odsjeći i u grlo ti ga satjerati, gradska djevojko!

Ona ušuti i ne odgovori mu, jer su je udarci boljeli toliko da čučnu, uvuče glavu pod kragnu i poče razmišljati o sebi, o bratu, o poniženju doživljenom nakon dostojanstva, o bratovoj bolesti, o tome kako su dospjeli u tuđinu. Suze joj linuše niz obraze i ona kaza stihove:

Usud ima običaj da se javlja i da nestaje;
Dok je ljudi njegovo djelovanje ne prestaje.

Sve na svijetu ima svoj čas sudnji,
Na nestanak osuđeni su svi ljudi.

Dokle li ću užas i nesreću trpjeti -
Život mi protiče u užasu i strahoti.

Prokleti nek su dani kad sam ugledan bio,
Jer u tome ugledu poniženje sam krio!

Moje nade i moji snovi su minuli -
Odlaskom u tuđinu voljeni su nestali.

Ti što prolaziš kraj kuće gdje su moji voljeni,
Reci da su potoci suza zbog njih proliveni.

Kada ću stihove, beduin se sažali i poče se pažljivije odnositi prema djevojci. On ustade, obrisa joj suze i dade joj komad pogače govoreći:

- Ne volim da se sa mnom raspravlja kada sam ljut. Ubuduće nemoj raspravljati sa mnom pa ću te prodati jednom dobrom čovjeku sličnom meni. On će biti dobar kao što sam i ja.

- Baš si dobar prema meni - uzvrati djevojka.

Pošto joj se noć oduži i poče je glad moriti, ona pojede dio pogače, a kada minu noć, beduin naredi svojoj družini da krenu...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

56. noć

Kada nastupi pedeset i šesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je beduin, pošto djevojci dade komad pogače i obeća da će je prodati nekom dobrom čovjeku, naredio svojoj družini da pođu. Oni natovariše deve, te beduin uzjaha svoju devu, posadi iza sebe Nuzhatuzzemanu i krenu. Putovali su tri dana, a onda ujahaše u grad Damask i odsjedoše u sultanovom hanu pored Carske kapije. Boja lica

Nuzhatuzzemane bila se promijenila zbog tuge i zamorna putovanja. Plakala je kada joj priđe beduin i reče:

- Moga mi kalpaka, građanko, ako ne prestaneš plakati, prodat ću te nikom drugom nego Jevrejinu!

Zatim ustade, uze je za ruku i uvede u sobu, pa ode u čaršiju i poče obilaziti trgovce robljem govoreći im:

- Doveo sam jednu djevojku koja ima bolesnog brata, pa sam ga poslao svojoj familiji u Damask da ga liječe ne bi li ozdravio. Namjeravam je prodati, ali ona plače otkako joj se brat razbolio i teško joj je što se s njim rastala. Hoću da onaj ko je kupi blago s njom razgovara i da joj kaže kako je njen brat kod mene u Jerusalemu. Takvome ću je prodati jeftinije.

Jedan trgovac mu priđe i upita:

- Koliko ima godina?

- Veoma je mlada, pametna, obrazovana, razborita i lijepa. Otkako sam njenog brata poslao u Jerusalem, srce joj je obuzeto njime, ljepota joj se promijenila i oslabila je.

Nakon tih riječi, trgovac pođe s beduinom govoreći mu:

- Znaj, starješino, da ću poći s tobom i kupiti robinju koju hvališ, čiju pamet ističeš, obrazovanje i ljepotu. Platit ću ti koliko tražiš, ali ću ti postaviti neke uvjete i ako ih prihvatiš, platit ću ti odmah, ako ne prihvatiš, vratit ću ti djevojku.

- Ako hoćeš, sultanu je vodi i postavljaj uvjete kakve želiš - odgovori beduin. - Odvedeš li je careviću Šarkanu, sinu cara Omera an-Numana i gospodaru Bagdada i Horasana, možda će mu se dopasti pa će ti platiti koliko tražiš i višestruko ćeš zaraditi na njoj.

- Kod sultana ionako imam jednu molbu, a to je da napiše svome ocu Omeru an-Numanu preporuku za me. Ako on primi djevojku od mene, odmah ću ti reći koliko vrijedi.

- Prihvaćam taj uvjet - reče beduin, te oni pođoše do mjesta na kome je bila Nuzhatuzzemana. Beduin zastade pred vratima njene odaje i pozva je imenom koje joj bijaše nadjenuo:

- Nadžija!

Ona zaplaka kada začu njegov glas i ne odgovori mu, te se beduin obrati trgovcu:

- Eno ti je, sjedi tamo. Idi i pogledaj je. Budi ljubazan kako sam ti rekao.

Trgovac ode djevojci i vidje da je izvanredno lijepa i da uz sve ostalo zna i arapski jezik.[{103}] Onda trgovac reče:

- Ako je onakva kako si je opisao, onda ću kod sultana postići svoj cilj - reče trgovac pa se obrati djevojci: - Es-selamu alejkum, kćeri! Kako si?

Ona se osvrnu i reče:

- Tako mi je bilo suđeno.

Djevojka uoči da je to ozbiljan i lijep muškarac, pa pomisli: "Ovaj je sigurno došao da me kupi. Ako ga odbijem, ostaću kod onog siledžije koji će me ubiti. U svakom slučaju, lice ovog čovjeka je lijepo i prije se od njega mogu nadati dobru nego od onog grubog beduina. Možda je došao samo radi toga da čuje kako govorim. Odgovarat ću mu lijepo."

Pri svemu tome, djevojka je gledala preda se, a zatim podiže pogled prema trgovcu i reče umilnim glasom:

- Ve alejkumu-s-selam, gospodine! Poslanik, Bog mu se smilovao i spasio ga, naredio nam je da tako odgovaramo. Što se tiče tvoga pitanja o tome kako sam, ako hoćeš da zaista znaš, onda stanje kao što je moje možeš poželjeti samo neprijateljima.

Djevojka ušuti, a njene riječi toliko obradovaše trgovca da je bio izvan sebe od radosti. On se obrati beduinu:

- Koliko tražiš za nju? Djevojka je zaista plemenitog roda.

- Pokvario si mi djevojku tim riječima! - naljuti se beduin. - Zašto govoriš da je plemenitog roda kad pripada najnižoj vrsti ljudi? Neću ti je prodati!

Kada ću šta govori, trgovac shvati da je beduin malouman, pa mu reče:

- Smiri se. Kupit ću je s mahanom o kojoj govoriš.

- Koliko ćeš mi platiti za nju? - upita beduin.

- Sinu ime nadijeva samo otac. Traži koliko hoćeš.

- Ti ćeš reći cijenu - na to će beduin.

"Ovaj beduin je praznoglav", pomisli trgovac. "Ja ne znam njenu vrijednost, ali mi je osvojila srce rječitošću i izgledom. Još ako zna pisati i čitati, bit će to prava blagodat za nju i za onoga ko je kupi. Ali, ovaj beduin nije svjestan njene vrijednosti." Zatim se obrati beduinu:

- Starješino, platit ću ti dvije stotine dinara, ne računajući porez i odbitke koji pripadaju sultanu.

Beduin se razbjesni i povika na trgovca:

- Idi svojim putem! Da mi daješ stotinu dinara za ovaj komad ogrtača na njoj, ne bih ti ga prodao! Neću ti prodati djevojku, nego ću je zadržati za sebe da mi napasa deve i da mi melje u mlinu!

Zatim viknu na djevojku:

- Dolazi ovamo, smrdljivice! Neću te prodati! - a onda se obrati trgovcu: - Mislio sam da si čovjek koji nešto zna. Moga mi kalpaka, ako ne odeš od mene, čut ćeš nešto što ti se neće svidjeti!

"Ovaj beduin je lud", mislio je trgovac. "On ne zna koliko djevojka vrijedi, a ja mu sada neću ništa reći o njenoj vrijednosti. Da je pametan, ne bi govorio: Tako mi moga kalpaka! Allaha mi, ona vrijedi pravu riznicu dijamanata i ja nisam u stanju platiti koliko vrijedi. Međutim, platit ću mu koliko bude tražio, makar mi uzeo svu imovinu." Onda se obrati beduinu:

- Smiri se, šeiče, i kaži mi šta imaš od njene odjeće.

- Šta će ovim djevojkama odjeća? - odgovori beduin. - Allaha mi, i ovaj haljetak koji ima na sebi mnogo je za nju!

- Ako mi dopustiš - reče trgovac - otkrit ću joj lice i okrenuti je kako već okreću ljudi robinje pri kupovini.

- Kako ti drago - složi se beduin. - Neka ti Allah čuva mladost! Okreni je i spolja i iznutra, a ako hoćeš i svući je i vidi kakva je gola!

- Sačuvaj me, Bože! Pogledat ću joj samo lice - reče trgovac, pa priđe djevojci postiđen njenom ljepotom i dražima...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju. l

57. noć

Kada nastupi pedeset i sedma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je trgovac prišao Nuzhatuzzemani postiđen njenom ljepotom, sjeo pored nje i rekao joj:

- Kako se zoveš, gospođice?

- Pitaš li me za moje sadašnje ili ranije ime?

- Zar imaš novo i staro ime?

- Da, moje staro ime je Nuzhatuzzemana, a moje novo ime je Gusatuzzemana.[104]

Kada ću te riječi, trgovcu oči zasuziše, te on upita djevojku:

- Imaš li bolesnog brata?

- Imam, Allaha mi, gospodine, ali me je sudbina rastavila od njega dok je bio bolestan u Jerusalemu.

Trgovac je bio zbunjen njenim umilnim riječima i mislio je: "Pravo je govorio beduin!"

Nuzhatuzzemana se sjeti brata, njegove bolesti i boravka u tuđini, te kako ga je ostavila dok je bio bolestan. Nije znala šta se dogodilo s njim. Sjeti se

svega šta joj se zbilo s beduinom, sjeti se da je daleko od majke i oca i od domovine, pa joj niz obraze linuše suze i ona kaza stihove:

Ma gdje da si neka te Gospod čuva,
O, putniče što mi u srcu vječno počiva!

Gdje god da omrkneš neka je Allah uza te,
Neka te čuva od sudbine hirovite!

Nestao si, a oči mi za tobom tuguju
I suze mi bez prestanka niz obraze liju.

U kojoj zemlji živiš da mi je znati,
U kojem narodu i u čijem domu ćeš spati!

Ako vodu procvalog života sada piješ ti,
Gorke suze ja ne prestajem piti.

U vrijeme kada se ti predaješ snu
Nesanica mi u postelju stavlja glavnju.

Osim rastanka s tobom sve mogu podnijeti,
Al srce mi rastanak ne može izdržati.

Na njene stihove, trgovac zaplaka pa pruži ruku da joj obriše suze s obraza, ali djevojka pokri lice govoreći:

- Čuvaj se, gospodine!

Beduin je sjedio i vidjevši kako djevojka pokri lice pred trgovcem koji joj htjede obrisati suze s obraza, pomisli da mu ne dopušta da je okrene, pa joj priskoči s uzdom od deve, podiže je i udari djevojku po leđima tako snažno da ona licem pade po zemlji. Jedan kamenčić koji bijaše na zemlji zari joj se u obrvu i rasiječe je tako da joj krv poteče niz lice, te djevojka kriknu ošamućena i zaplaka. Trgovac se također rasplaka i reče:

- Moram kupiti ovu robinju makar za nju dao zlata koliko je teška i izbavit ću je od ovoga zlotvora!

Trgovac poče grditi beduina dok je djevojka ležala ošamućena, a kada dođe k sebi, ona obrisa suze i krv s lica. Onda pokri glavu, upre pogled prema nebu, tužna srca, pomoli se svome Gospodaru pa izgovori stihove:

Smilujte se onoj plemenitog roda
Što sada se silnom poniženju poda;

Što plače i sad gorke suze lije
Govoreć kako sudbini umakla nije.

Zatim se djevojka obrati trgovcu tihim glasom:

- Molim te, ne ostavljaj me ovome zlikovcu koji ne zna za Allaha! Ubit ću se ako ovu noć budem morala provesti kod njega! Spasi me, pa će Allah tebe spasiti svih strahota na ovome i na onom svijetu!

Trgovac ustade i obrati se beduinu:

- Šeiče, ova djevojka nije za tebe. Prodaj mi je pošto hoćeš.
- Uzmi je i plati - odgovori beduin - a ako je ti nećeš, odvest ću je na selo i ostaviti je tamo da sakuplja đubre i da napasa deve.
- Platit ću ti pedeset hiljada dinara - ponudi trgovac.
- Bože, sačuvaj! - povika beduin.
- Sedamdeset hiljada dinara - ponovo će trgovac.
- Bože, sačuvaj! - zgražavao se beduin. - To je tek glavnica, jer je kod mene pojela ječmene pogače u vrijednosti od devedeset hiljada dinara.
- Ni ti, ni tvoja porodica, niti tvoje pleme tokom cijelog života niste pojeli ječma u vrijednosti od hiljadu dinara! Reći ću ti još jednu riječ, pa ako ne budeš zadovoljan, odat ću te valiji Damaska, a on će ti oteti djevojku.
- Govori! - reče beduin.
- Stotinu hiljada dinara.
- Dajem ti je za tu cijenu i vjerujem da ću za taj novac moći kupiti soli.

Trgovac se nasmija, pa pođe kući i donese mu novac koji beduin uze misleći: "Moram poći u Jerusalem. Možda ću naći njenog brata, dovesti ga i prodati." Beduin uzjaha i krenu put Jerusalema. Stiže u han i upita za djevojčinog brata, ali ga ne nađe.

Eto, to se događalo s beduinom.

Što se tiče trgovca i Nuzhatuzzemane, on je preuze, pa joj obuče nešto svoje odjeće i povede je kući...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

58. noć

Kada nastupi pedeset i osma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je trgovac, preuzveši djevojku od beduina, obukao joj nešto od svoje odjeće i poveo je kući gdje joj obuče najljepše haljine. Zatim je povede u čaršiju, kupi joj vrijedne stvari koje zamota u komad atlasa, metnu ih pred nju i reče:

- Sve je ovo za tebe, a želim jedino da, kada te odvedem valiji Damaska, kažeš pošto sam te kupio, premda to ne vrijedi ni tvoga nokta. Ako te on kupi, kaži mu šta sam učinio za te i zamoli ga da mi da preporuku za sultana. S tom preporukom otići ću njegovom ocu, gospodaru Bagdada, caru Omeru an-Numanu, ne bi li on zabranio da mi uzimaju poreze na platno i ostalu robu.

Na te riječi, djevojka zarida, a trgovac joj se obrati:

- Vidim da plačeš kad god ti spomenem Bagdad. Imaš li tamo nekoga koga voliš? Kaži mi da li uopće imaš nekoga tamo, jer poznajem sve trgovce u Bagdadu, ali i ostale ljude. Ako želiš poslati poruku, ja ću je proslijediti.

- Allaha mi - odgovori djevojka - ne poznajem tamo trgovce, niti bilo koga, već samo cara Omera an-Numana, gospodara Bagdada.

Kada trgovac ću te riječi, nasmija se silno obradovan i reče:

- Bogami, dobio sam ono što sam tražio! - a onda se obrati djevojci: - Jesu li te ranije nudili njemu?

- Nisu - reče djevojka - nego sam odrasla s njegovom kćerkom. Bila sam mu draga i iskazivao mi je veliko poštovanje. Ako hoćeš da ti car ispuni želju, daj mi tintu i pero da napišem pismo za te. Kada dođeš u Bagdad, predaj pismo caru Omeru an-Numanu i reci mu da je tvoju robinju Nuzhatuzzemanu ošinula sudbina, tako da su je prodavali iz jednog mjesta u drugo. Reci mu da ga pozdravljam, a kada se bude raspitivao o meni kaži da sam kod namjesnika Damaska.

Trgovac se čudio njenoj rječitosti, te je zavolje još više i reče:

- Mislim da su ljudi potcijenili tvoju pamet prodajući te za novac. Znaš li napamet Kuran?

- Znam - odgovori djevojka - a poznajem i filozofiju, medicinu, "Tumačenje" Hipokratovih aforizama od mudraca Galena, a i sama sam ih tumačila. Čitala sam Tezkiru, tummfoal-Burhan, izučavala sam Traktat Ibn al-Bajtara, raspravljala o al-Kanunu Ibn Sine, odgonetala sam simbole,

slikala, raspravljala sam o geometriji i dobro savladala anatomiju. Čitala sam knjige šafiita, čitala sam predanja i gramatiku i raspravljala o ostalim naukama. Poznajem logiku, stilistiku, matematiku, računanje vremena, psihologiju, takvim. Sve sam te nauke poznavala. Donesi mi tintu i pero da napišem pismo koje će ti biti od pomoći na putu, tako da ti neće ni biti potrebne bilo kakve isprave.

Pošto je sasluša, trgovac uskliknu:

- Divno! Divno! Sretan li je onaj u čijem dvoru ćeš biti!

Potom donese tintu, i bakarno pero, pa poljubi tlo pred njom u znak poštovanja, a Nuzhatuzzemana uze svitak papira, dohvati pero i napisa stihove:

Zašto li san bježi s mojih očiju:
Jesi li ih naučio da bez tebe oči moje bdiju?

Zašto mi srce sjećajuč se tebe žarom plamti;
Da l' ćeš se, dragi, i ti mene tako sjećati?

Ah, da nam se hoće ranije slasti vratiti!
Dani minuše, al još sam se mogla sladiti.

Molim vjetar neće li mi dopuhati,
Vijesti od tebe meni nesretnoj donijeti.

Tugujem za tobom jer nemam zaštitnika -
I kamen može zdrobit tuga rastanka.

Kad napisa stihove, djevojka dometnu: "Piše vam ona koju su ophrvale brige, iscrpila je nesanica, u čiju tminu ne dopire svjetlost, koja ne razlikuje dan od noći, koja se prevrće na postelji nesanice i kojoj patnja otiskuje kolutove ispod očiju. Neprekidno u zvijezde zurim, kroz tminu proničem, topim se od briga i iznurenosti. Potrajala bi priča o meni i ništa mi osim plača ne može pomoći." Zatim napisa stihove:

Tek što jutrom u granju zapjeva ptica,
U meni se pokreće tuga - moj ubica.

I čim neko za dragim strasno uzdahne,
Moja ljubav prema milima još veća postane.

Jadam se zbog ljubavi onom ko je bez milosti;
Kako često se tijelo od voljenog mora rastati?!

Dok su joj suze tekle, djevojka napisa i ove stihove:

Ljubav mi otrova tijelo na dan rastanka,
Na oči nema sna od časa tvoga odlaska.

Tijelo mi se, evo, sasvim sasušilo,
Ne bi me prepoznao dok me oko ne bi vidjelo.

Na kraju svitka djevojka napisa: "Ovo pismo je od one koja je daleko od porodice i domovine, tužna i slomljena srca, od Nuzhatuzzemane."

Najzad, ona savi papir i pruži ga trgovcu koji ga uze i vidjevši šta na njemu piše, obradova se i uskliknu:

- Slava Onome koji ti je podario obličje...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

59. noć

Kada nastupi pedeset i deveta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Nuzhatuzzemana napisala pismo trgovcu i pružila mu ga, a on ga je uzeo, pročitao i saznavši šta u njemu piše, uskliknuo je:

- Slava Allahu koji ti je podario obličje!

Zatim joj poče ukazivati još veće poštovanje umiljavajući joj se cijeli dan. Kada pade večer, on ode na pijacu, donese nešto i nahrani djevojku, a onda je odvede u hamam, nađe hamamdžijku i reče joj:

- Kad joj opereš glavu, obuci je pa mi je pošalji da je vidim.

- Slušam i pokoravam se - odgovori hamamdžijka.

Trgovac donese za djevojku hrane, voća i svijeća, pa sve to stavi na klupicu u hamamu. Pošto je hamamdžijka okupa, obuče je, a kad djevojka izađe iz hamama i sjede na klupu, nađe pripremljeno jelo, te zajedno s

hamamdžijkom poče jesti hranu i voće, a ostatak dadoše ženi koja je čuvala hamam. Zatim djevojka odspava do jutra, dok trgovac provede noć na drugome mjestu. Čim se on probudi, rasani djevojku, donese joj tanku košulju, dade joj mahramu vrijednu hiljadu dinara, tursku haljinu izvezenu zlatom i čizmice ukrašene suhim zlatom i draguljima. U uši joj udjenu menđuše s biserima vrijednim hiljadu dinara, na vrat joj metnu zlatnu ogrlicu i lanac od jantara koji joj se njihao među dojkama i dopirao do pupka. Na tome lancu bijaše deset kuglica i devet polumjeseca, a usred svakog polumjeseca bijaše rubin, i na svakoj kuglici također po jedan rubin. Lanac je vrijedio tri hiljade dinara. Odjeća u koju je trgovac odjenu vrijedjela je čitavo bogatstvo.

Trgovac reče Nuzhatuzzemani da se okiti najljepšim nakitom, te on pođe naprijed, a djevojka iza njega. Kada je ljudi ugledaše, bijahu opčinjeni njenom ljepotom i uzvikivali su:

- Slava Allahu, najljepšemu tvorcu! Blago onome čija je ova djevojka!

Trgovac je išao naprijed, a djevojka za njim dok ne stigoše careviću Šarkanu, pa kada stigoše k njemu, trgovac poljubi zemlju pred carevićem i reče:

- Sretni careviću, doveo sam ti na dar djevojku čudesnih osobina i kakvoj nema ravne u našem vremenu. Lijepa je i dobrostiva.

- Hoću da je vidim svojim očima - reče carević.

Trgovac izađe pa dovede djevojku pred carevića. Čim je Šarkan vidje, osjeti da je to njegova krv iako je Nuzhatuzzemana otišla kada je bila mala i on je nije viđao, ali je izvjesno vrijeme nakon njenog rođenja saznao da je dobio sestru po imenu Nuzhatuzzemana i brata po imenu Davulmekan. Tada se veoma naljutio na svoga oca bojeći se za carevinu, o čemu je ranije bilo riječi.

Pošto je, dakle, dovede pred carevića, trgovac reče:

- Čestiti careviću, ona je prekrasna i čudesna, tako da joj danas nema premca. Poznaje sve vjerske i svjetovne nauke.

- Uzmi onoliko koliko si dao za nju - reče carević. - Ostavi je i idi svojim putem.

- Slušam i pokoravam se - odgovori trgovac - ali mi napiši dekret da nikada neću plaćati desetinu na svoju trgovinu.

- Učinit ću ti to - prihvati carević - ali mi reci koliko si novaca izbrojao za nju.

- Odbrojao sam stotinu hiljada dinara i odjenuo sam je za stotinu hiljada dinara.

- Platit ću ti više - reče carević pa pozva haznadara i zapovijedi mu:

- Daj ovome trgovcu tri stotine hiljada dinara, i još dvadeset hiljada dinara.

Potom Šarkan dovede četvericu kadija kojima se obrati:

- Budite mi svjedoci da sam otkupio ovu djevojku i da se hoću oženiti njome.

Kadije napisaše dokument o njenom otkupu, te sačiniše bračni ugovor, dok je carević rasipao obilje novca na glave prisutnih. Sluge i paževi su sakupljali zlatnike koje je carević prosipao. Onda Šarkan naredi da se trgovcu napiše dekret, onako kako je želio, tj. da neće plaćati desetinu na svoju trgovinu i da mu ne smije nauditi niko u cijelome carstvu. Zatim naredi da mu daju skupocjenu odjeću...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju. l

60. noć

Kada nastupi šezdeseta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je carević naredio da trgovcu napisu dekret po kome neće plaćati za svoj posao desetinu, niti će mu iko smetati u trgovini. Nakon toga, zapovijedi da mu daju skupocjenu odjeću, pa kada svi odoše od njega i ostadoše samo kadije i trgovac, Šarkan reče kadijama:

- Hoću da poslušate riječi ove djevojke koje govore o njenoj učenosti i obaviještenosti o svemu o čemu je govorio trgovac kako biste se uvjerili u istinitost njegovih riječi.

- To nije loše - rekoše kadije, a Šarkan naredi da se spusti zavjesa između njega i njegovih sagovornika, s jedne strane, i djevojke i njene pratnje, s druge strane. Žene koje bijahu s djevojkom iza zavjese počeše joj ljubiti ruke i noge saznavši da je postala Šarkanova žena. Zatim su kružile oko nje služeći je, rasterećujući je od odjeće i posmatrajući njenu ljepotu.

Žene emira i vezira saznaše da je carević Šarkan kupio djevojku kojoj nema ravne po ljepoti, znanju i odgoju, koja je savladala sve nauke, te da je odbrojao za nju tri stotine dvadeset hiljada dinara. Tako ju je oslobodio, vjenčao se s njom i pozvao četvericu kadija da je ispitaju da bi vidio kako će odgovarati na njihova pitanja. Žene zamoliše muževe za dopuštenje da pođu u dvorac u kome je bila Nuzhatuzzemana i kada stigoše, vidješe kako pred njom stoje sluge.

Nuzhatuzzemana vidje da joj dolaze žene emira i vezira, te skoči i pođe im u susret praćena robinjama. Ona izrazi dobrodošlicu ženama osmjehujući im se i plijeneći im srca, ponašajući se kao da je odrasla s njima. Žene su bile zapanjene njenom ljepotom i ljupkošću, njenom umnošću i odgojem, i govorile su jedna drugoj:

- Ovo nije robinja, već neka princeza!

Izražavale su joj veliko poštovanje, govoreći:

- Ti si ozarila naš grad, gospođo, i ukazala si čast našoj zemlji i carevini. Ovo carstvo je tvoje i ovaj dvorac je tvoj dvorac, a sve smo mi tvoje sluškinje. Allaha ti, ne uskraćuj nam dobročinstvo, već nas pusti da posmatramo tvoju ljepotu.

Ona im je zahvaljivala na tim riječima. I sve se to događalo dok je bila spuštena zavjesa između Nuzhatuzzemane i žena, s jedne strane, te Šarkana, četverice kadija i trgovca, s druge strane.

Onda Šarkan pozva Nuzhatuzzemanu:

- Djevojko! Ti što si nekad bila znamenita! Ovaj trgovac navodi da si učena i obrazovana, tvrdi da poznaješ nauke, sve do gramatike. Daj da čujemo od svega pomalo!

- Slušam i pokoravam se, careviću - reče Nuzhatuzzemana. - Prvi dio izlaganja odnosi se na politiku i carske vrline, te na ono što dolikuje ljudima od zakona i kakav treba da bude njihov moral. Znaj, careviću, da krajnji ciljevi čovjekovi pripadaju vjeri i ovome svijetu, jer niko ne može dospjeti do vjere osim preko ovozemnog života. Ovozemni život je izvanredan put ka zagrobnom životu. Poredak na svijetu uređuju ljudi svojim postupcima i djelima, a ljudska aktivnost se dijeli na četiri vrste: upravljanje, trgovina, poljoprivreda i zanatstvo. Za upravljanje je potrebna puna umješnost u vladanju i potpuna pronicljivost, budući da je upravljanje okosnica ovozemnog života koji je, opet, put ka budućem životu. Uzvišeni Allah je ovaj svijet udesio za svoje robove tako da je on poput hrane koju uzima putnik da bi dospio do svoga cilja. Svaki čovjek treba da uzima od ovoga svijeta onoliko koliko mu je potrebno da bi dospio do Allaha, te da se pri tome ne povodi za svojim porivima i strastima. Kada bi se ljudi koristili dobrima ovoga svijeta onoliko koliko je pravo, ne bi bilo sporenja, ali ljudi ta dobra uzurpiraju povodeći se za strastima, te zbog njihove predanosti strastima proizlaze nevolje. Zbog toga im je potreban vladar da dijeli pravdu među njima, da uređuje njihove poslove. Da car ne obuzdava ljude, jači bi sigurno podjarmili slabije. Azdešir je rekao: "Vjera i vlast se dopunjuju, jer

vjera je riznica, a vlast je njen čuvar." Vjerski propisi i razum upućuju na to da ljudi treba da postave vlast koja će štititi obespravljenog od nasilnika, koja će biti pravična prema slabijem koga napadaju jači, koja će sputavati zlikovce i tirane. Znaj, careviću, da vrijeme zavisi od valjanosti careva morala. Allahov Poslanik, Bog mu se smilovao i spasio ga, rekao je o ljudima: "Ako su dva sloja ljudi pravedna, bit će i pravde među ljudima, a ako su oni pokvareni, i ljudi će biti pokvareni. Te dvije vrste ljudi su naučnici i vladari." Jedan mudrac je rekao: "Postoje tri vrste vlasti: pobožna vlast, vlast koja bdije nad svetinjama i vlast koja se podaje strastima." Što se tiče pobožne vlasti, ona podanike obavezuje na to da se drže svoje vjere i car mora biti najbogobojazniji, jer on daje primjer u pitanjima koja se odnose na vjeru i obavezuje ljude na to da se pokoravaju njegovim zapovijestima koje izdaje u skladu sa zakonskim propisima. Vladar je dužan da gnjevnoga stavlja na isto mjesto na koje stavlja i zadovoljnog, budući da se pokorava sudbini. Vlast koja bdije nad svetinjama stara se o vjeri i o svjetovnim stvarima, obavezujući ljude da se pridržavaju zakona i da drže do humanosti. Takav vladar mora objediniti pero i mač, jer ko se ogriješio o ono što je perom napisano posrnut će. On također ispravlja ono što je iskrivljeno oštricom mača i širi pravičnost među ljudima. Što se tiče vlasti koja se podaje strastima, njena jedina vjera je zadovoljenje strasti, i takav vladar se ne plaši gnjeva svoga Gospodara koji mu je dao vlast. Kraj njegove vladavine je propast, a i domet njegovih zlodjela je također propast.

Mudraci su kazali: "Caru treba mnogo ljudi, a njima je potreban jedan čovjek." Zato car treba da poznaje osobine podanika kako bi njihovu raznolikost preobrazio u saglasje, kako bi ih sve obuhvatio svojom pravičnošću i zasuo svojom darežljivošću. Treba da znaš, careviću, da je Azdešir, treći perzijski car, osvojio sve oblasti i podijelio ih na četiri dijela. Zato je sebi napravio četiri prstena, za svaki dio jedan prsten. Prvi prsten bijaše prsten mora, policije i sigurnosti, i na njemu je bilo napisano "vlast"; drugi prsten je prsten poreza, i na njemu je pisalo "uprava"; treći prsten bijaše za ishranu, i na njemu je pisalo "izobilje"; četvrti prsten bio je za pritužbe, i na njemu je pisalo "pravičnost." Takva praksa vladala je kod Persijanaca do pojave islama. Perzijski car je pisao svome sinu koji je bio u njegovoj vojsci: "Nemoj biti odveć darežljiv prema svojim vojnicima, jer ćeš im postati nepotreban"...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

61. noć

Kada nastupi šezdeset i prva noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Nuzhatuzzemana rekla kako je perzijski car pisao svome sinu u vojsci.: "Nemoj biti odveć darežljiv prema svojim vojnicima, jer ćeš im postati nepotreban. Nemoj ih previše maltretirati, jer ćeš ih razdražiti. Darivaj ih umjereno i lijepo ih nagrađuj. Budi darežljiv kada si u izobilju, a ne tlači ih u bijedi." Priča se da je jedan beduin došao al-Mensuru i rekao mu:

- Muči svoga psa glađu i on će poći za tobom.

Al-Mensur se naljuti na beduina zbog tih riječi, ali Abu Abbas at-Tusi reče:

- Bojim se da mu neko drugi ne mahne pogačom, pa će me ostaviti i za njim poći.

Al-Mensura prođe bijes, te on shvati da su te riječi istinite i naredi da nagrade beduina.

Znaj, careviću, da je Abdulmelik ibn Mervan pisao svome bratu Abdulazizu ibn Mervanu kada ga je poslao u Egipat: "Motri na svoje pisare i dvorjane. Pisari će te obavještavati o pravom stanju stvari, a dvorjani će te upoznati s protokolom; onaj što odlazi od tebe upoznat će te s tvojom vojskom."

Kada je Omer ibn al-Hattab uzimao nekoga u službu, postavljao je četiri uvjeta: da ne jaše konja za vuču, da ne nosi skupocjenu odjeću, da ne troši na ishranu ratni plijen i da ne odgađa molitvu. Kaže se: Nema blaga vrednijeg od pameti, niti veće pameti od razboritosti; ništa nije uzvišenije od bogobojaznosti; ništa nije dragocjenije od lijepe naravi; nema veće uravnoteženosti od dobrog odgoja; u saglasju je najveća korist; nema ništa unosnije od dobrog djela, niti dobiti veće od Allahove nagrade; nema veće bogobojaznosti od poštovanja zakona; nema bolje naknade od promišljanja, niti pobožnosti od vršenja Božijih zapovijesti i nema bolje vjere od stida; nema boljeg računa od skromnosti, niti časti od učenosti. Zato čuvaj glavu s onim što je u njoj i tijelo zajedno s onim što je u njemu! Misli na smrt i na belaj! Rekao je Alija, neka je Allah zadovoljan njime: "Čuvajte se zlih žena i budite oprezni prema njima. Ne savjetujte se s njima, ali se nemojte ustručavati da budete milostivi prema njima, tako da ne bi poželjele spletkariti protiv vas." Također je govorio: "Ko izgubi odmjerenost, izgubio je razum." Rekao je Omer, neka je Allah zadovoljan njime: "Postoje tri vrste žena: žena koja se predaje Allahu, voli, rađa i pomaže mužu u borbi koju on

vodi sa svojom sudbinom, a ne pomaže sudbini protiv njega; druga vrsta žene je ona koja se potpuno predaje samo djeci; i treća vrsta je ona koju je Allah stvorio poput lanca koji stavlja na vrat kome hoće. Muškaraca također ima tri vrste: pametan čovjek koji postupa prema onome što misli; čovjek koji je pametniji od prvoga, jer kada treba da uradi neki posao čije posljedice mu nisu poznate odlazi ljudima koji pravilno misle i postupa prema njihovom mišljenju; treća vrsta je čovjek koji ne zna pravoga puta, a ne sluša onoga ko bi ga htio povesti."

U svemu mora biti pravde, čak je i robinjama pravda potrebna. Kao primjer, navode se drumski razbojnici koji ljudima zlo nanose: kada ne bi bili međusobno pravični i kada se ne bi pridržavali pravila pri podjeli plijena, njihova bi se družina svakako raspala. Ukratko, vrhunac morala je plemenitost i lijepa narav. Divno li je rekao pjesnik:

Mladić je blagošću svijet osvojio,
Ah, kada bi i ti takav postao!

Drugi pjesnik veli:

Savršenstvo je u blagosti, u praštanju veličina;
U iskrenosti je spas za čovjeka iskrena;

Onaj ko se svojim blagom uznosi
Nalik je prolaznoj jutarnjoj rosi.

Potom Nuzhatuzzemana poče govoriti o carskoj vladavini, dok prisutni ne izjaviše:

- Nismo vidjeli nekoga da tako raspravlja o vlasti kao ova djevojka. Možda ćemo čuti kako raspravlja i o nečemu drugom.

Ona shvati o čemu govore, pa reče:

- Što se tiče lijepog odgoja, to je vrlo široko područje, jer lijep odgoj predstavlja savršenstvo.

Jednom prilikom, pleme Benu Tamim pošalje delegaciju halifi Muaviji, a u delegaciji bijaše i al-Ahnaf ibn Kajs. Dvorjan ode Muaviji da zatraži dozvolu za ulazak delegacije i reče:

- Zapovjedniče pravovjernih, Iračani žele da uđu i porazgovaraju s tobom, da ih saslušaš.

- A ko je pred vratima? - upita halifa.

- Ljudi iz plemena Benu Tamim - odgovori dvorjan.

- Neka uđu - reče halifa, te oni uđoše zajedno sa al-Ahnafom ibn Kajsom.

- Priđi bliže, Abu Bahre! - obrati mu se Muavija. - Hoću da čujem šta imaš reći. Možeš li me kako posavjetovati?

Na to mu al-Ahnaf odgovori:

- Češljaj kosu, podrezuj brkove, sijeci nokte, čupaj dlake pod pazuhom, brij stidno mjesto i koristi četkicu za zube. Sve to sadrži sedamdeset i dvije vrline. Kupaj se petkom da bi tako sprao grijehe od petka do petka...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

62. noć

Kada nastupi šezdeset i druga noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, kako je Nuzhatuzzemana pričala da je al-Ahnaf ibn Kajs odgovorio Muaviji da koristi četkicu za zube, te da u onome što mu je nabrojao ima sedamdeset i dvije vrline. Najzad, treba da se kupa petkom da bi sprao grijehe između dva petka.

- Šta preporučuješ samome sebi? - upita ga Muavija.

- Da stajem nogama na zemlju, da hodam bez žurbe i da gledam kuda idem.

- Kako se ponašaš kada odeš grupi svojih ljudi koji imaju niži rang od emira? - nastavi Muavija.

- Oborim pogled od stida, prvi ih pozdravim, ne govorim o onome što me se ne tiče i malo pričam.

- Kako se ponašaš prema onima koji su ti ravni?

- Slušam ih kada govore i ne napadam kada oni napadaju.

- A šta radiš kada odeš svojim pretpostavljenim?

- Pozdravim ih bez imalo snishodljivosti i čekam da mi odgovore. Ako mi kažu da priđem, ja im priđem, a ako mi kažu da se udaljim, ja i odem.

- Kako postupaš sa svojom ženom? - upita Muavija.

- Poštedi me toga pitanja, zapovjednice pravovjernih.

- Zaklinjem te da mi kažeš - navaljivao je halifa.

- Blago postupam s njom - odgovori al-Ahnaf. - Ispoljavam prijateljstvo prema njoj i nemilice trošim, jer je žena stvorena od krivoga rebra.

- A šta radiš kada hoćeš voditi ljubav s njom? - upita Muavija.

- Razgovaram s njom dok joj duša ne omekša, ljubim je dok se ne uzbudi, pa kada se dogodi, znaš već šta, prevrnem je na leđa. I čim sperma dospije u

njeno krilo, kažem: "Bože, učini je blagoslovljenom, a nemoj je unesrećiti, i podari joj najljepši izgled!" Potom ustajem s nje da se operem, sipam vodu na ruke, pa polijevam njeno tijelo i zahvaljujem Allahu što mi je dao takvu blagodat.

- Lijepo si odgovarao - reče Muavija. - Sada mi reci šta ti je potrebno.

- Potrebno mi je da budeš bogobojazan dok vladaš podanicima i da budeš pravičan prema svima - odgovori al-Ahnaf, pa ode od Muavije koji zatim reče:

- Kada bi u Iraku postojao samo on, bilo bi dovoljno.

Nakon toga, Nuzhatuzzemana nastavi:

- Eto, to je samo dio blaga o lijepom ponašanju. Znaj, careviću, da je Muajkib upravljao blagajnom u vrijeme halife Omera ibn al-Hattaba, neka mu se uzvišeni Allah smiluje...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

63. noć

Kada nastupi šezdeset i treća noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, kako je Nuzhatuzzemana pripovijedala:

Znaj, careviću, da je Muajkib upravljao blagajnom u vrijeme halife Omera ibn al-Hattaba. Jednoga dana, Muajkib ugleda Omerovog sina i dade mu dirhem iz blagajne. Pošto mu dadoh dirhem, pričao je Muajkib, pođem svojoj kući i dok sam ja sjedio, dođe mi Omerov izaslanik. Uplaših se halife i pođoh k njemu, kad ugledah dirhem u njegovoj ruci i halifa mi

reče:

- Teško tebi, Muajkibe! Otkrio sam nešto u vezi s tobom.

- Šta to, zapovjedniče pravovjernih? - upitah.

- Na Sudnjem danu ćeš zbog ovoga dirhema doći u sukob sa zajednicom Muhammedovom, Bog mu se smilovao i spasio ga.

Halifa Omer zatim napisa pismo Abu Musau al-Ašariju u kome je stajalo: "Kada primiš moje pismo, daj ljudima ono što im pripada, a ostatak donesi meni." Abu Musa tako i učini. Pošto je halifat preuzeo Osman, on napisa Abu Musau isto takvo pismo, te on postupi na isti način, ali se ovaj put s Abu Musaom pojavi i Zijad. Kada staviše porez pred Osmana, dođe njegov sin, uze jedan dirhem i pošto Zijad zaplaka, Osman upita:

- Zašto plačeš?

Zijad odgovori:

- Na isti način sam bio došao Omeru ibn al-Hattabu i kada je njegov sin uzeo dirhem, Omer je naredio da mu ga oduzmu. Tvoj sin je također uzeo dirhem, ali nisam vidio da mu ga je neko oduzeo, ili da mu je neko nešto rekao.

- A gdje možemo naći još jednog takvog kakav je bio Omer? - reče Osman.

Zejd ibn Eslem priča da mu je otac kazivao:

- Jedne noći pođoh s Omerom i ugledasmo rasplamsalu vatru. Tada Omer reče:

- Ja mislim, Esleme, da su to putnici kojima je dodijala studen. Hajdemo k njima.

I mi pođosmo, te ugledasmo jednu ženu koja loži vatru pod kotlićem dok su djeca oko nje plakala.

- Es-selamu alejkum, ljudi svjetlosti! - reče Omer ne htijući da ih oslovi sa "vi što vatru ložite". - Šta se s vama događa?

- Dodijala nam je studen i noć - odgovori žena.

- A zašto ovi plaču?

- Zbog gladi.

- A šta će ti ovaj kotlić?

- U njemu je voda kojom ih umirujem. Omer ibn al-Hattab će sigurno pred Allahom odgovarati za njih na Sudnjem danu.

- A kako Omer može znati za njih?

- Kako može vladati ljudima ako ne mari za njih? - reče žena.

Omer se okrenu prema meni, pričao je Eslem, i reče:

- Hajdemo! - te pohitasmo do blagajne. Omer izvadi vreću brašna, ćup masla i obrati mi se:

- Natovari ovo na me!

- Ja ću to ponijeti umjesto tebe, zapovjedniče pravovjernih - odgovorih mu.

- Hoćeš li ponijeti moje breme i na Sudnjem danu?

Natovarih na halifu hranu, te pohitasmo i stavismo je pred onu ženu. Onda Omer izvadi malo brašna govoreći ženi da mu još doda. Puhao je pod kotlić i pošto je imao dugu bradu, vidio sam kako mu dim prolazi kroz nju. Raspirivao je vatru dok se brašno nije skuhalo, te on uze mjericu masla, ubaci ga u kotlić i reče:

- Ti hrani djecu, a ja ću im hladiti hranu.

Tako su radili dok se djeca ne najedoše. Onda Omer ostavi ženi preostalo brašno, pa se obrati meni:

- Esleme, vidio sam da djeca plaču zbog gladi i nisam htio otići dok ne utvrdim otkuda dolazi ona svjetlost...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

64. noć

Kada nastupi šezdeset i četvrta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Nuzhatuzzemana pričala:

- Pripovijedaju kako je jednom Omer prošao pored nekog pastira koji je bio rob. Omer htjede kupiti jednu ovcu, ali mu pastir reče:

- Nisu moje.

- Potreban mi je upravo takav čovjek kao što si ti - reče Omer i kupi pastira koga potom oslobodi i uzviknu:

- Bože moj, podari mi najveće oslobođenje isto onako kao što si mi podario najmanje oslobođenje!

Priča se da je Omer ibn al-Hattab hranio sluge mlijekom dok je on sam jeo lošu hranu; odijevao im je mehku odjeću, a sam je nosio grubu. Pružao je ljudima ono što im pripada, dajući i više nego što im pripada. Jednome je čovjeku dao četiri hiljade dirhema dodavši mu još hiljadu. Tada ga je neko upitao:

- Da li bi dodao i svome sinu koliko si dodao tome čovjeku?

- To je zbog pouzdanosti njegovog oca na Uhudu[105] - odgovori halifa.

Al-Hasan je kazivao:

- Jednom donesoše Omeru mnoštvo novaca. Utom se pojavi Hafsa i reče mu:

- Zapovjedniče pravovjernih, a gdje je dio koji pripada tvojim rođacima?

- Hafsa - odgovori Omer - Allah mi zapovjeda da rođacima dam dio vlastite imovine, a ne imovine koja pripada muslimanima. Ti, Hafsa, ugađaš svojoj rodbini, a ljutiš oca.

Hafsa ode vukući skute.

Omerov sin priča:

- Jedne godine sam molio Boga da mi otkrije pravu prirodu moga oca i onda ga vidjeh kako briše znoj s čela, te mu rekoh:

- Kako si, babo?

- Da nije milosti moga Gospodara, otac bi ti sigurno propao - odgovori on.

Zatim Nuzhatuzzemana reče:

- Poslušaj, sretni careviću, drugi dio drugoga poglavlja koje se odnosi na lijepo ponašanje i ljudske vrline, a u kome se govori o Muhammedovim sljedbenicima i bogougodnicima. Hasan al-Basri je rekao:

- Duša ne napušta ovaj svijet dok čovjek ne zažali za tri stvari: što nije uživao u onome što je stekao, što nije postigao ono čemu se nadao i što nije pripremio mnoštvo opskrbe za put na koji je krenuo.

Jednom su pitali Sufjana:

- Može li biti isposnik čovjek koji je bogat?

- Da, ako podnosi iskušenja i ako je Bogu zahvalan - odgovori Sufjan.

Priča se da je Abdullah ibn Šeddad, kada mu se primakla smrt, pozvao svoga sina Muhammeda i savjetovao ga:

- Sine moj, vidim da me smrt zove. Ti se boj svoga Gospodara i tajno i javno, zahvaljuj Allahu na blagodatima, budi iskren kada govoriš. Zahvalnost je vjesnik još veće blagodati, a bogobojaznost je najbolji zalog budućnosti, kao što neko reče:

Ne vidjeh da je sretan ko je blago sakupio,
Već je sretan ko se Bogu svome priklonio;

Najbolja je imovina bojati se Boga,
A Allah će nagraditi roba bogobojaznoga.

Zatim Nuzhatuzzemana reče:

- Neka car posluša anegdote iz drugog odjeljka prvog poglavlja.

- A kakve su to anegdote? - upitaše je.

Nuzhatuzzemana poče pričati:

- Kada je Omer ibn Abdulaziz preuzeo hilafet, dođe svojoj porodici, te uze ono što su imali i stavi u blagajnu. Onda Umajadi pojuriše njegovoj amidžinci Fatimi, Mervanovoj kćeri, te ona posla glasnika s porukom da se mora sastati s njim. Zatim ode k njemu noću. Omer joj pomože da sjaše i pošto ona sjede, reče joj:

- Amidžince, bolje je da ti prva govoriš jer je tebi nešto potrebno. Reci mi šta želiš.

- Zapovjedniče pravovjernih - reče ona - preče je da ti govoriš jer će tvoje mišljenje otkriti ono što se ne vidi.

- Uzvišeni Allah je poslao Muhammeda, Bog mu se smilovao i spasio ga, kao milost svjetovima i kao kaznu drugim narodima. Zatim mu je odabrao mjesto pored sebe i pozvao ga...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

65. noć

Kada nastupi šezdeset i peta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, kako Nuzhatuzzemana pripovijeda da je Omer ibn Abdulaziz rekao:

- Uzvišeni Allah je poslao Muhammeda, Bog mu se smilovao i spasio ga, kao milost svjetovima i kao kaznu drugim narodima. Zatim mu je odabrao mjesto pored sebe i pozvao ga, a ljudima je ostavio rijeku da utoljavaju žeđ. Poslije Poslanika halifom je postao Abu Bekr, tako da je rijeka tekla svojim tokom i on je radio onako kako je Allahu bilo po volji. Nakon Abu Bekra došao je Omer koji je činio dobra djela s takvim žarom da niko nije mogao raditi kao on. Kada je na vlast došao Osman, on je od jedne rijeke napravio dvije, a kada je zavladao Muavija on je napravio još više rukavaca koje su zatim dalje granali Jezid i Mervanovi sinovi među kojima su Abdulmelik, al-Velid i Sulejman, sve dok vlast nije prešla na me. Ja hoću da rijeku vratim u prvobitno stanje.

- Htjela sam samo da čujem tvoju riječ - reče Fatima. - Pošto tako razgovaraš sa mnom, neću ti ništa spominjati.

Potom se ona vrati Umajadima i reče im:

- Sada kušajte posljedice toga što ste se orodili sa Omerom ibn al-Hattabom.

Vele da je Omer ibn Abdulaziz, kada mu se primakla smrt, okupio svoju djecu, te mu Meslema ibn Abdulmelik reče:

- Zapovjedniče pravovjernih, kako ćeš ostaviti svoju djecu kao siromahe, a ti si taj koji brine o njima? Dok si živ, niko ti ne brani da im iz državne blagajne daš toliko da se obogate. Bolje je da učiniš tako nego da to prepustiš vladaru koji će doći poslije tebe.

Omer pogleda Meslemu srdito i s čuđenjem:

- Ja im to nisam dao za svoga života, pa zar da budem zbog njih nesretan poslije smrti? Neki moji sinovi su pokorni uzvišenome Allahu i On će urediti njihov problem, a one koji su neposlušni ja ne mogu pomagati. Ja i ti smo, Meslema, bili prisutni kada je sahranjivan jedan od Mervanovih sinova. Kada me je san savladao, vidio sam ga kako se podvrgava kazni uzvišenoga

Allaha. Veoma sam se uplašio i zavjetovao se Allahu da neću raditi ono što je on uradio ako dobijem vlast. Na tome sam istrajavao cijeloga života i nadam se milosti svoga Gospodara.

Meslema je također kazivao:

- Prisustvovao sam sahrani jednog čovjeka. Nakon dženaze, ophrve me san u kome vidim toga čovjeka u nekom lugu gdje teku rijeke, a na njemu bijaše bijela odjeća. On mi priđe i reče:

- Neka ljudi dobro čine upravo zbog ovoga.

O tome je mnogo rečeno.

Jedan od pouzdanih ljudi je pričao:

- U doba vladavine halife Omera ibn Abdulaziza muzao sam ovce. Jednom naiđem pored nekog pastira i ugledam vuka među njegovim ovcama, tačnije nekoliko vukova. Pomislih da su to psi, jer prije toga nisam vidio vukove, i upitah pastira:

- Šta radiš s ovim psima?

- Nisu to psi, već vuci - odgovori on.

- Zar vuci ne nanose štetu stoci?

- Kada je s glavom sve u redu, onda je i tijelo u redu - odgovori pastir.

Omer ibn Abdulaziz je držao govor na jednome mimberu od gline. Najprije je zahvalio Allahu, a zatim je govorio o tri stvari:

- Ljudi, budite dobri tajno da biste mogli biti dobri prema svojoj braći javno; uzdržavajte se od ovosvjetskih užitaka; znajte da između bilo kojeg čovjeka i Adema nema nikog živog među mrtvima. Abdulmelik je umro, kao i onaj prije njega; umrijet će Omer, kao i oni poslije njega.

Na to mu Meslema reče:

- Zapovjedniče pravovjernih, kako bi bilo da ti podmetnemo jastuk da se nasloniš malo?

- Bojim se da i time ne zaradim grijeh na Sudnjem danu.

Nakon toga, Omer jeknu i pade bez svijesti, a Fatima viknu:

- Merjema! Mezahime! Hej, vi! Pogledajte ovoga čovjeka!

Zatim mu Fatima priđe i poče ga polijevati vodom plačući dok on ne dođe k sebi, pa kada je vidje kako plače, Omer reče:

- Zašto plačeš, Fatima?

- Zapovjedniče pravovjernih - odgovori ona - učinilo mi se da ćeš umrijeti pred nama, pa sam pomislila kako ćeš stradati pred uzvišenim Allahom poslije smrti, da ćeš ostaviti ovaj svijet i nas. Zato sam plakala.

- Pretjerala si, Fatima - reče Omer pa htjede ustati, ali se opet stropošta. Fatima ga prihvati vičući:

- Ti si mi i otac i majka, zapovjedniče pravovjernih! Mi ne možemo svi razgovarati s tobom.

Zatim, Nuzhatuzzemana reče svome bratu Šarkanu i četverici kadija:

- Sada slijedi kraj drugog dijela prvoga poglavlja...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

66. noć

Kada nastupi šezdeset i šesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Nuzhatuzzemana rekla svome bratu, ne znajući da je to on, u prisustvu četverice kadija i trgovca:

- Sada slijedi kraj drugog dijela prvoga poglavlja.

Jednom je Omer ibn Abdulaziz napisao ljudima koji su praznovali: Mah mi je svjedok u svetome mjesecu i u svetome gradu, na dan hadžiluka, da ne snosim odgovornost za nepravdu koja vam je nanesena, niti za neprijateljstvo vaših neprijatelja. Ako sam ja tako nešto naredio, ili dao osnova za takvo naređenje, ako sam o tome nešto znao, nadam se da će mi to biti oprošteno. Nikome ne dopuštam nasilje, jer sam ja odgovoran za svakoga kome je nepravda učinjena. Ako bilo ko od mojih ljudi odstupa od pravičnosti i propisa, nemojte mu se pokoravati sve dok se ne vrati pravičnosti."

Također je rekao Omer, neka je Allah zadovoljan njime:

- Ne bih volio da me smrt mimoiđe, jer je ona posljednja nagrada vjerniku.

Neko od pouzdanih ljudi je pričao:

- Došao sam jednom prilikom Omeru ibn Abdulazizu kada je bio halifa i vidjeh pred njim dvanaest dirhema. Omer naredi da ih stave u državnu blagajnu, te ja rekoh:

- Zapovjedniče pravovjernih, od svoje djece si načinio siromahe koji nemaju ničega. Dobro bi bilo da nešto daš njima i siromašnim članovima svoje porodice.

- Priđi bliže!- reče Omer i kada mu priđoh, on reče:

- Što se tiče tvojih riječi da sam vlastitu djecu učinio siromasima, te da dam štogod njima i siromašnim članovima svoje porodice, one nisu umjesne jer se Allah brine o mojoj djeci i o siromašnim članovima moje porodice. On je njihov zaštitnik. Njih ima dvije vrste: jedni su oni koji se boje Allaha i

Allah će za njih naći izlaz; drugi su skloni grješenju i ja ih zaista neću osnaživati u grješenju prema Allahu.

Zatim Omer posla po svoju djecu. Dovedoše mu dvanaest muškaraca i kada ih ugleda, Omeru oči zasuziše, te reče:

- Vaš otac je u velikoj dilemi: ako se obogatite, otac će u Džehennem otići, a ako siromašni ostanete, vaš otac će u Džennet otići. On više voli da ode u Džennet nego da se obogatite. Sada odlazite i ja vas prepuštam Allahovoj zaštiti.

Halid ibn Safvan veli:

- Jednom sam u društvu Jusufa ibn Omera pošao Hišamu ibn Abdulmeliku. Stigoh k njemu u vrijeme kada je bio izašao s pratnjom i slugama, te se zaustavio u jednome mjestu gdje mu podigoše šator. Pošto ljudi zauzeše svoja mjesta, ja priđoh sa strane na kojoj je bio ćilim i pogledah halifu. Čim nam se pogledi sretoše, rekoh mu:

- Neka te Allah obaspe svojim blagodetima, zapovjedniče pravovjernih. Neka ti u svim poslovima da zdrav razum i neka ti ne pomuti radost, zapovjedniče pravovjernih. Nemam za tebe rječitijeg savjeta od priče o jednom caru koji je vladao prije tebe.

Halifa koji se dotle bijaše nalaktio sjede i reče:

- De da čujemo, Ibn Safvane!

- Zapovjedniče pravovjernih - počeh ja - jedne godine dođe neki car prije tebe u ovu zemlju i obrati se sabesjednicima:

- Jeste li vidjeli nešto slično onome što ja imam i da li je nekome darovano nešto poput onoga što je darovano meni?

Pored njega bijaše jedan od bogougodnih ljudi koji pomažu istinu i hode njenim putem. Taj čovjek reče:

- Krupna je ta stvar o kojoj pitaš, care. Dopuštaš li mi da ti odgovorim?

- Da - odgovori car.

- Misliš li da je to što imaš neprolazno?

- Prolazno je - odgovori car.

- Zašto se onda, koliko vidim, oduševljavaš nečim što ćeš kratko imati, a za što ćeš dugo odgovarati i poslužit ćeš kao zalog na Sudnjem danu?

- Čemu onda da težim i čemu da stremim? - upita car?

- Treba da ostaneš u svojoj carevini i da radiš pokoravajući se uzvišenome Allahu, ili obuci prnje i obožavaj svoga Gospodara dok ti ne dođe suđeni čas. U zoru ću doći k tebi - reče taj čovjek.

I zaista, pripovijeda Halid ibn Safvan, čovjek u zoru pokuca na careva vrata i vidje ga kako skida krunu i sprema se da pođe držeći do njegovog savjeta. Hišam ibn Abdulmelik je gorko plakao, tako da je bradu nakvasio, pa naredi da skinu ono što je bilo na njemu i ostade u svome dvorcu. Namjesnici i sluge dođoše Halidu ibn Safvanu i rekoše:

- Šta učini sa zapovjednikom pravovjernih! Pokvario si mu užitak i zagorčao život!

Zatim Nuzhatuzzemana reče Šarkanu:

- U tome poglavlju ima mnogo pouka! Nisam u stanju navesti ukratko, na jednome mjestu, sve što se u njemu nalazi.

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

67. noć

Kada nastupi šezdeset i sedma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Nuzhatuzzemana rekla Šarkanu:

- U tome poglavlju ima mnogo pouka! Nisam u stanju navesti ukratko, na jednome mjestu, sve što se nalazi u njemu. Tokom vremena, čestiti care, navest ću još više.

Onda progovoriše četverica kadija:

- Ova djevojka je pravo čudo, care. Ona je dragulj našega stoljeća. Nikada nismo čuli ni vidjeli nekoga sličnog njoj.

Zatim ostaviše cara i odoše, a Šarkan se obrati slugama:

- Pripremajte svadbu i spremajte jela svih vrsta.

Sluge se istog časa povinovaše naređenju. Spremiše hranu, a Šarkan naredi ženama emira, vezira i drugih državnih uglednika da ne odlaze dok ne budu prisustvovale prikazivanju nevjeste.

U predvečerje pripremiše sofre s hranom kakvih duša samo poželjeti može i kakvih se oko nagledati ne može. Svi prisutni su jeli dok se ne zasitiše, a car bijaše naredio da dođu sve pjevačice u Damasku, kao i sve carske djevojke koje su znale pjevati, te one stigoše u dvorac.

Kad pade večer i spusti se tama, zapališe se svijeće od gradske kapije do dvorskih vrata, s lijeve i s desne strane, te emiri, veziri i dostojanstvenici prođoše ispred Šarkana. Sluškinje odvedoše djevojku da je nagizdaju, ali ustanoviše da joj nisu potrebni nikakvi ukrasi.

Car Šarkan ode u hamam i čim izađe iz njega, sjede na divan, pa mu pokazaše nevjestu koju nakon toga svukoše i počeše učiti onome čemu se već poučavaju djevojke kada ih prve noći privode mužu. Najzad Šarkan ode

djevojci i uze joj nevinost. Te noći ona zatrudnje s njim i poslije mu saopći novost. Silno se radujući, Šarkan naredi učenim ljudima da zapišu datum začeća. Sutradan, on sjede na prijesto, pa pred njega kročiše državni prvaci i čestitaše mu. Šarkan pozva sekretara i naredi mu da napiše pismo njegovom ocu, Omeru an-Numanu, i obavijesti ga da je kupio učenu i obrazovanu djevojku koja je savladala sve znanosti, te da je mora poslati u Bagdad da posjeti brata Davulmekama i sestru Nuzhatuzzemanu. Napisa mu da je oslobodio djevojku, da su se vjenčali, da je s njom spavao, te da je zatrudnjela. Potom stavi pečat na pismo i uputi ga ocu po glasonoši koji se nije vraćao čitav mjesec dana. Najzad glasonoša stiže sa odgovorom za Šarkana. Carević uze pismo i pročita ga. Nakon bismile, u pismu je stajalo:

"Ovo pismo je od ojađenog čovjeka koji je izgubio dvoje djece i koji je napustio domovinu - od cara Omera an-Numana njegovom sinu Šarkanu. Znaj da mi je nakon tvoga odlaska vrlo teško, toliko da to ne mogu podnijeti i da to više ne mogu tajiti. Sve se zbilo kada sam otišao u lov. Davulmekan me molio da pođe u Hidžaz, ali mu, plašeći se zle sudbine, nisam dopustio da otputuje do naredne ili za dvije godine. Pošto sam otišao u lov, bio sam odsutan cijeli mjesec dana...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom dopuštenju.

68. noć

Kada nastupi šezdeset i osma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je car Omer an-Numan pisao u pismu:

"Pošto sam otišao u lov, bio sam odsutan cijeli mjesec dana. Kada se vratih, vidjeh da su tvoj brat i sestra uzeli nešto novaca i krišom otputovali s hadžijama. Čim sam to saznao, smrači mi se pred očima. Iščekivao sam povratak hadžija nadajući se da će i moja djeca doći s njima. Kad stigoše hadžije, raspitivao sam se o djeci, ali mi niko ništa nije mogao reći. Zato sam obukao odoru žalosti, slomljena sam srca, bez sna, ogrezao u suzama." Onda je dopisao stihove:

Njihovi likovi još nisu u meni nestali,
Već su se na počasnom mjestu u srcu mi smjestili.

Kad se povratku ne bih nadao, ni trena ne bih živio;
Da nije njihovih likova, ne bih se ni časa smirio.

Najzad je napisao ovu rečenicu:

"Pozdravljajući te i one koji su uz tebe, dajem ti na znanje da treba da se ustrajno raspituješ o njima, jer je to naša sramota."

Kada Šarkan pročita pismo, obuze ga tuga za ocem, ali se obradova što su nestali njegov brat i sestra. On uze pismo i odnese ga svojoj ženi Nuzhatuzzemani ne znajući da mu je ona sestra. Ona također nije znala da joj je brat Šarkan koji je zalazio k njoj danonoćno, sve dok ne dođe vrijeme za porođaj. Tada Nuzhatuzzemana sjede na mjesto za porođaj i Allah joj olakša porođajne muke. Ona rodi kćer, te posla po Šarkana i čim ovaj dođe, reče mu:

- Evo tvoje kćeri. Nadjeni joj ime kakvo hoćeš.

- Običaj je da ljudi nadijevaju imena djeci sedmog dana nakon rođenja - odgovori Šarkan, pa se sagnu nad kćerkom i poljubi je. Pri tom ugleda na njenom vratu jedan od ona tri dragulja koje je princeza Abriza donijela iz zemlje Bizantinaca. Ugledavši dragulj obješen o vrat svoje kćeri, Šarkanu se pamet pomuti i obuze ga silan gnjev. Buljio je u dragulj dok ga nije pouzdano prepoznao, pa reče ženi:

- Otkuda ti ovaj dragulj, robinjo?

Saslušavši Šarkana, ona odgovori:

- Ja sam tvoja gospođa i gospođa sam za sve koji se nalaze u dvoru. Zar te nije stid da me nazivaš robinjom, a ja sam carica, careva kćer? Sada je gotovo sa prikrivanjem. Sve se zna i objelodanjeno je da sam ja Nuzhatuzzemana, kćer cara Omera an-Numana.

Kada to ču, Šarkan sav zadrhta i poniknu pogledom...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

69. noć

Kada nastupi šezdeset i deveta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Šarkanu srce zadrhtalo nakon tih riječi, da je problijedio i uzdrhtao, te da je oborio glavu saznavši da mu je ona sestra po ocu. Mrak mu se navukao na oči, a kada je došao k sebi čudio se, ali se nije odavao sestri, već joj reče:

- Gospođo, jesi li ti kćer cara an-Numana?

- Jesam - odgovori ona.

- Zašto si otišla od oca i zašto su te prodali?

Ona mu ispriča sve šta joj se dogodilo, od početka do kraja. Reče mu da je ostavila bolesnog brata u Jerusalemu, da ju je ugrabio beduin i prodao je jednom trgovcu.

Slušajući to, Šarkan se uvjeri da je ona njegova sestra po ocu, pa pomisli: "Kako sam se mogao oženiti vlastitom sestrom! Udat ću je za nekog svog dvorjana, a kada se stvar otkrije, reći ću da smo se razveli prije nego što sam proveo noć s njom. Udat ću je za najstarijeg dvorjana."

Zatim podiže glavu i sa žaljenjem reče:

- Ti si zaista moja sestra, Nuzhatuzzemana. Molim Allaha da nam oprosti grijeh koji smo učinili. Ja sam Šarkan, sin cara Omera an-Numana.

Nuzhatuzzemana se dobro zagleda u njega i čim ga prepozna izbezumi se, poče plakati i udarati se po licu kukajući:

- Učinili smo veliki grijeh! Šta da radimo? Šta da kažemo ocu i majci kada me budu pitali otkuda mi djevojčica?

- Najbolje će biti da te udam za jednog dvorjana i pustim te da mi odgajaš kćer u njegovoj kući, kako niko ne bi saznao da si mi sestra. Tako nam je Allah odredio radi neke Njemu poznate svrhe. Može nas prikriti samo tvoja udaja za dvorjana prije nego što neko sazna.

Nagovarao ju je ljubeći joj glavu, a ona mu reče:

- Koje ćemo ime dati kćeri?

- Zvat ćemo je Kudija Fakan - odgovori Šarkan.

Potom udade sestru za prvog dvorjana, preseli je zajedno s kćerkom u njegovu kuću, te odgoj djevojčice preuzeše robinje dajući joj napitke i nekakve praške.

Toliko o Nuzhatuzzemani.

Njen brat Davulmekan bijaše s ložačem u Damasku. Jednog dana, stiže glasnik od cara Omera an-Numana caru Šarkanu i donese pismo. Šarkan ga uze i poče čitati, a u njemu je nakon bismille pisalo:

"Znaj, čestiti care, da sam veoma tužan zbog rastanka s djecom i da nemam sna. Šaljem ti ovo pismo i čim ga primiš pošalji mi porez, a uz njega i robinju koju si kupio i oženio se njome. Hoću da je vidim i čujem, jer nam je iz zemlje Bizantinaca stigla jedna dobra starica s pet mladih i prsatih robinja. One su savladale sve vrste nauke i obrazovanja koje su čovjeku potrebne. Nemoguće je opisati tu staricu i djevojke, jer su zaista savladale sve znanosti. Čim sam ih vidio, zavolio sam ih i poželio da budu na mome dvoru i u mome posjedu, jer takvih nemaju drugi carevi. Pitao sam staricu koliko traži za djevojke, a ona mi reče da će ih dati samo za porez Damaska. Allaha mi, ja mislim da je i porez Damaska mali za njih, jer svaka od djevojaka vrijedi toliko novaca. Pristao sam na tu cijenu i zadržao ih u svome dvoru. Požuri s

novcem kako bi žena mogla otputovati u svoju zemlju i pošalji mi robinju da se uporedi s mojim robinjama..."

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

70. noć

Kada nastupi sedamdeseta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je car Omer an-Numan napisao u pismu: "...Pošalji mi robinju da se uporedi s mojim robinjama pred naučnicima. Ako ih pobijedi, poslat ću ti je i uz nju bagdadski porez."

Kada to Šarkan pročita, obrati se onom dvorjanu:

- Dovedi robinju kojom sam te oženio!

Čim je dovede, Šarkan pokaza ženi pismo i upita:

- Šta misliš kako da odgovorim na ovo pismo, sestro?

- Valjano je samo tvoje mišljenje - odgovori ona, a zatim dodade, željna domovine i porodice: - Pošalji me s mojim mužem, dvorjanom, da ocu ispričam svoju priču, da mu kažem šta mi se dogodilo s beduinom koji me je prodao trgovcu, da me je trgovac prodao tebi i da si me ti udao za dvorjana, pošto si me oslobodio.

- Neka bude tako - složi se Šarkan koji uze kćer Kudiju Fakan pa je predade dadiljama i slugama. Zatim se prihvati ubiranja poreza, pa naloži dvorjanu da uzme porez i djevojku i krene u Bagdad. Dvorjan se smjerno povinova, a Šarkan naredi da mu se da nosiljka za sjedenje i jedna nosiljka djevojci. Zatim napisa pismo, dade ga dvorjanu i oprosti se s Nuzhatuzzemanom od koje je bio uzeo onaj dragulj i objesio ga kćeri oko vrata stavivši ga na lanac od čistoga zlata. Te noći dvorjan krenu na put.

Iste noći izađoše Davulmekan i ložač da prošetaju, te ugledaše deve i mazge, upaljene svjetiljke i fenjere. Na Davulmekamovo pitanje kakvi su to tovari i čiji su, rekoše mu da je to damaški porez koji ide caru Omeru an-Numanu, gospodaru grada Bagdada.

- Ko je starješina karavana? - upita Davulmekan.

- Visoki dvorjan koji je oženio onu učenu i mudru djevojku - rekoše mu.

Davulmekan gorko zaplaka sjetivši se oca i majke, sestre i zavičaja. Onda reče ložaču:

- Ne mogu više ostati ovdje, već moram otputovati s ovim karavanom. Ići ću polahko dok ne stignem u svoju zemlju.

- Nisam bio siguran za tebe na putu od Jerusalema do Damaska, a kako ću biti siguran dok stigneš do Bagdada? - odgovori ložač. - Ostat ću s tobom dok

ne stigneš do cilja.

- Zaista mi je milo - prihvati Davulmekan.

Ložač prionu da ga oprema. Pripremi mu magarca, stavi na njega torbu u koju bijaše ubacio malo hrane za put. Zategnu pojas i još se nije bio sasvim spremio, kad pored njega naiđoše tovari i dvorjan jašući na devi, okružen pješacima koji su ga pratili. Davulmekan uzjaha ložačeva magarca, pa reče ložaču:

- Uzjaši sa mnom.

- Ja neću jahati - odgovori ložač - ali ću ti biti na usluzi.

- Moraš jahati makar jedno vrijeme - navaljivao je Davulmekan.

- Ako se umorim, uzjahat ću.

- Vidjet ćeš šta ću učiniti s tobom kad stignem svojoj porodici - reče Davulmekan ložaču. Putovali su bez predaha do izlaska sunca, a kada im dodija vrućina, dvorjan naredi da sjašu, te oni sjahaše i odmoriše se. Pošto napojiše životinje, dvorjan zapovijedi da ponovo pođu i nakon pet dana stigoše u grad Hamu gdje odsjedoše i odmoriše se tri dana...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

71. noć

Kada nastupi sedamdeset i prva noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da su putnici ostali u gradu Harni tri dana, a onda se opet otisnuše na put dok ne stigoše u drugi grad u kome ostadoše tri dana, pa nastaviše putovati do Dijar Bekra gdje ih zapahnu bagdadski lahor. Davulmekan se sjeti sestre Nuzhatuzzemane, oca, majke i zavičaja. Pomislivši na to kako se ocu vraća bez sestre, on zaplaka i zakuka, te u silnoj tuzi izgovori stihove:

Prijatelju, dokle još moram trpjeti,
A od tebe nema glasnika koji će vijest donijeti?

Kratko je vrijeme kad smo zajedno bili -
O kad bi se dani rastanka još skratili!

Za ruku me uzmite, odjeću mi valja skinuti -
Tijelo mi se topi, a moram trpjeti.

Ako mi neko kaže: "Treba se tješiti!"
"Do Sudnjeg dana nema utjehe", ja ću odgovoriti.

Na to mu ložač reče:

- Okani se plača i kukanja jer smo blizu dvorjanova šatora.

- Moram govoriti stihove kako bih stišao plamen u svome srcu - odgovori Davulmekan.

- Tako ti Allaha - molio je ložač - okani se plača dok ne stigneš u svoju zemlju. Tada čini šta hoćeš, a ja ću biti uz tebe kud god pođeš.

- Allaha mi, ne mogu prestati - reče Davulmekan okrenuvši se prema Bagdadu dok je mjesec sijao.

Te noći Nuzhatuzzemana nije spavala razmišljajući o bratu Davulmekanu, pa se uznemirila i počela plakati. Dok je plakala, odjednom začuje svoga brata Davulmekana kako jadikuje i recitira stihove:

Bijesnu sjajna munja jemenska,
A mene obuze tuga duboka

Zbog dragog što uz mene bi
I pozdravnu mi čašu napuni.

Hoće li se, o sjajna svjetlosti,
Vratiti dani naše bliskosti?

O, ti što grdiš, nemoj me kuditi,
Jer Gospod moj će me iskušati

Tim voljenim bićem što me ostavi
Pa me sada vrijeme udavi.

Plam srca moga je zgusnuo
Onog časa kada me Usud osudio,

Kada mi je velike brige zadao
I svojom me čašom napojio.

Prijatelji, mislim da ću umrijeti
Prije nego ću dragoga vidjeti.

Sudbino, tako ti mladosti,
Hoćeš li mi želje ostvariti?

Veliku radost i velike nade
Nekada mi Sudba dade.

Sad tuđinac i siromah stoji
I u vrtu lijepom tužne dane broji;

Sad samujem u samoći
Znajući da će lijepi dani proći

I da će Sudba nama ovladati
Prkoseći našoj ništavnosti.

Nakon tih stihova, on vrisnu i pade u nesvijest.

To se zbivalo Davulmekanu.

Nuzhatuzzemana je te noći bdjela sjećajući se brata na tome mjestu, a kada usred noći ču onaj glas, srce joj zatreperi, veselo ustade i pozva slugu koji je upita:

- Šta ti treba?

- Idi i dovedi mi onoga što recitira stihove...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

72. noć

Kada nastupi sedamdeset i druga noć, ona reče:

- Čula sam sretni care, da je Nuzhatuzzemana, saslušavši stihove svoga brata, pozvala najstarijeg slugu i kazala mu:

- Idi i dovedi mi onoga što recitira stihove.

- Ja ga nisam čuo i ne poznajem ga. Uostalom, svi ljudi spavaju - odgovori sluga.

- Koga vidiš da je budan - reče ona - znaj da taj recitira stihove.

Sluga potraži recitatora, ali nađe budnog samo ložača, jer je Davulmekan bio u nesvijesti. Kada ložač vidje kako sluga stoji iznad njega, uplaši se, a sluga ga upita:

- Jesi li ti recitirao stihove? Čula te je naša gospodarica.

Ložač se uplaši da se gospodarica naljutila zbog recitiranja, pa reče:

- Allaha mi, nisam ja!

- A ko je recitirao? Pokaži mi ga, jer ti znaš ko je, pošto si budan.

Strahujući za Davulmekana, ložač pomisli: "Možda će mu sluga učiniti neko zlo". Zato reče:

- Ne znam ko je!

- Allaha mi, lažeš, jer osim tebe niko ovdje ne sjedi. Ti znaš ko je!

- Reći ću ti istinu - odgovori ložač. - Stihove je recitirao jedan prolaznik koji je i mene uznemirio, Allah mu platio!

- Kad već znaš ko je, odvedi me k njemu - reče sluga. - Ja ću ga ščepati i odvesti do nosiljke u kojoj je naša gospodarica, ili ga ti sam uhvati.

- Idi ti, a ja ću ti ga dovesti - reče ložač, te ga sluga napusti i ode svojoj gospodarici kojoj reče:

- Niko ga ne poznaje, jer je to bio neki prolaznik.

Nuzhatuzzemana je šutjela.

Kada Davulmekan dođe k sebi, vidje da je mjesec dospio nasred neba i zapahnu ga jutarnji lahor koji mu u srcu pokrenu nemir i tugu. On pročisti glas i htjede recitirati, ali ga ložač upita:

- Šta to hoćeš?

- Hoću da recitiram malo poezije kako bih ugasio plam u svome srcu.

- Ti ne znaš šta mi se dogodilo - na to će ložač. - Spasio sam se smrti samo zato što sam nekako nadmudrio slugu.

- Reci mi šta se dogodilo.

- Gospodine - poče ložač - došao mi je sluga dok si ti bio omamljen. Nosio je dugačku batinu od bademovog drveta. Zagledao je ljudima lica dok su spavali i pitao je ko je recitirao stihove. Vidio je samo mene budnoga i postavio mi to pitanje. Rekao sam mu da je to bio neki prolaznik, te je sluga otišao. Sami Allah me spasio, inače bi me ubio. Rekao mi je: Ako ga opet čuješ, dovedi mi ga!

Davulmekan zaplaka:

- Ko me može spriječiti da recitiram stihove? Recitirat ću ih, pa neka bude šta će biti! Tako sam blizu svoga zavičaja da ni na koga neću obraćati pažnju!

- Ti hoćeš da sam sebe uništiš - reče mu ložač.

- Moram recitirati - bio je uporan Davulmekan.

- Onda se ja i ti moramo ovdje rastati! - povika ložač. - Nisam imao namjeru da te ostavljam dok ne dođeš u svoj grad i dok se ne nađeš s ocem i majkom. Proveo si kod mene godinu i po dana i nisam ti učinio ništa nažao. Zašto recitiraš stihove kad smo premoreni od putovanja i nespavanja? Svi ljudi spavaju i odmaraju se. Potreban im je san.

- Ne odustajem! - bio je uporan Davulmekan. Sjeta ga je potresala, te ono što je tajio otkri recitirajući stihove:

Kraj logorskih bivaka valja zastati
I dozivati je - možda će se odazvati.

Ako te pusta noćna tmina prekrije,
Zapali baklju u tmini da te ogrije;

Ako zvečarka zazveči, nemoj se čuditi
I kad jezikom zapalaca nemoj se izbezumiti.

O raju, duša ju je nerado napustila;
Da se Džennetu ne nada, duša bi mi skončala.

Zatim izgovori distihe:

Življesmo dok nam dani bijahu sluge odane
Svi zajedno u sjaju drage nam domovine.

Gdje je sada moja kuća milih prijatelja
Gdje Davulmekan i Nuzhatuzzemana je živjela?

Nakon toga, Davulmekan tri puta vrisnu i pade omamljen, a ložač ustade i pokri ga. Kada Nuzhatuzzemana ću stihove u kojima se spominje njeno ime i ime njenog brata, te njihov zajednički zavičaj, ona zaplaka i pozva slugu:

- Teško tebi! Onaj što je maločas recitirao opet recitira. Čujem ga nedaleko od mene. Allaha mi, ako mi ga ne dovedeš, probudit ću ti dvorjana koji će te izmlatiti i otjerati. Bolje ti je da uzmeš ovih stotinu dinara, daš ih

tome čovjeku i dovedeš mi ga milom. Ako odbije, daj mu ovu kesu sa hiljadu dinara. Odbije li i to, ostavi ga, ali zapamti gdje se nalazi i saznaj iz koje je zemlje, pa se odmah vrati...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

73. noć

Kada nastupi sedamdeset i treća noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Nuzhatuzzemana poslala slugu da potraži onoga što recitira i reče mu:

- Kada ga nađeš, budi ljubazan prema njemu, dovedi mi ga milom i nemoj se zadržavati.

Sluga ode, te poče zagledati ljude i gaziti ih onako usnule, ali ne nađe nikog budnog. Onda ode ložaču koga zateče kako sjedi gologlav, pa mu priđe, uze ga za ruku i upita:

- Ti si taj što recitira poeziju?

- Ne, bogami, gazda. Nisam ja - poboja se ložač.

- Neću te ostaviti dok mi ne pokažeš onog ko je recitirao stihove, jer se bez njega ne mogu vratiti svojoj gospodarici.

Kada ložač ču slugine riječi, uplaši se za Davulmekana, te gorko zaplaka:

- Tako mi Allaha, nisam ja, ali sam čuo jednog prolaznika kako recitira. Nemoj se ogriješiti o mene, jer ja sam tuđinac. Došao sam s vama kao prijatelj iz Jerusalema.

- Pođi sa mnom mojoj gospodarici i sam joj to reci! Ne vidim nikoga budnog osim tebe.

- Zar me nisi zatekao kako ovdje sjedim? Niko ne može napustiti svoje mjesto, a da ga straža ne uhvati. Idi ti sada na svoje mjesto, a ako još jednom čuješ da neko u ovo doba recitira, bio blizu ili daleko, ja ću ti kazati ko je.

Zatim ložač poljubi slugu u glavu nagovarajući ga, te sluga ode. Plašeći se da se vrati gospodarici bez rezultata, sluga obiđe još jedan krug pa se sakri nedaleko od ložača koji priđe Davulmekanu, probudi ga i reče mu:

- Ustani i sjedi da ti ispričam šta se dogodilo.

Kada mu kaza šta se zbilo, mladić reče:

- Pusti me! Ne marim ni za koga! Zavičaj mi je tako blizu!

- Zašto se tako prepuštaš i u propast srljaš? Ti se ne plašiš nikoga, a ja se bojim za tebe i za sebe! Tako ti Allaha, nemoj više recitirati dok ne stigneš u svoju zemlju! Nisam vjerovao da si takav. Zar ne znaš da dvorjanova žena

hoće da te najuri jer si je uznemirio? Izgleda da je bolesna, ili umorna od putovanja. Već više puta šalje slugu da te traži.

Međutim, Davulmekan se nije obzirao na ložačeve riječi, već po treći put podiže glas izgovarajući stihove:

Ja ostavih sve one koji me kore
Jer me prijekori njihovi more;

Oni mene bez prestanka kude
Ne znajući da me tako bodre.

Kažu: "Klevetnici su zadovoljni, "
Velim: "Težim svojoj domovini".

Vele: "Divna li je domovina"!
Ja im kažem: "Progoni me ona. "

Kažu: "Velika li je njezina slava"!
Velim: "Al mene ona uništava"!

Ah, da je mogu samo ostaviti
I čašu tuge da mogu kušati!

Al' kudiocu se neću pokoriti
Što me hoće zbog ljubavi kuditi!

Pritajeni sluga je slušao mladića i tek što je ovaj izrecitirao stihove, sluga se nađe iznad njega. Ložač se dade u bijeg kada ga ugleda i zaustavi se podalje očekujući što će se dogoditi. Sluga reče:

- Es-selamu alejkum, gospodine!

- Ve alejkumu-s-selam - odgovori Davulmekan.

- Gospodine... - obrati mu se zatim sluga...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

74. noć

Kada nastupi sedamdeset i četvrta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je sluga rekao Davulmekanu:

- Noćas sam dolazio do tebe tri puta, jer moja gospodarica traži da joj dođeš.

- A odakle je ta kuja što traži da joj dođem, ubio je Allah zajedno s njenim mužem? - povika Davulmekan i poče psovati slugu koji nije mogao uzvratiti, jer mu je gospodarica kazala da ga dovede samo dobrovoljno. Ako ne pođe, rekla je, treba da mu da stotinu dinara. Zato mu se sluga blago obraćao:

- Sinko, ja se nisam ogriješio o tebe, niti sam te uvrijedio. Želim jedino da dobrovoljno pođeš mojoj gospodarici i da se mirno vratiš. Kod nas te čekaju lijepe vijesti.

Čuvši to, Davulmekan ustade i pođe između ljudi, dok ga je ložač slijedio i posmatrao ga razmišljajući: "Šteta zbog njegove mladosti! Sutra će ga objesiti!"

Ložač je išao za njim donekle i mislio je: "Neće valjati ako kaže kako sam mu ja rekao da recitira stihove."

Davulmekan je išao sa slugom do mjesta gdje je bila Nuzhatuzzemana i kada sluga uđe k njoj, reče:

- Doveo sam ti onoga koga tražiš. To je jedan mladić lijepog izgleda na kome su vidni tragovi blagostanja.

Kad to ču, njeno srce zatreperi, pa reče:

- Reci mu neka nešto odrecitira da ga čujem izbliza. Zatim ga pitaj kako se zove i odakle je.

Sluga ode i obrati se Davulmekanu:

- Recitiraj nešto da te čuje gospodarica. Ona je tu pored tebe, a onda mi reci svoje ime i iz koje si zemlje.

- Sa zadovoljstvom - odgovori mladić. - Kad me već pitaš za ime, ono se izbrisalo, moj lik se izgubio i tijelo mi je svehlo. Moja priča je takva da zaslužuje da bude iglama ispisana u uglovima očiju. Sada sam se srozao na nivo pijanice koji previše pije ne štedeći se, koji je izgubljen, utonuo u more misli.

Nuzhatuzzemana ga sasluša pa briznu u plač i jaukanje, obraćajući se slugi:

- Pitaj ga je li ostavio nekoga od milih, recimo majku i oca.

Pošto ga sluga upita tako kako mu je naložila Nuzhatuzzemana, mladić odgovori:

- Da, ostavio sam sve, a najdraža mi je sestra s kojom me je sudbina rastavila.

Nuzhatuzzemana uskliknu:

- Allah ipak spaja one koje voli!

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

75. noć

Kada nastupi sedamdeset i peta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Nuzhatuzzemana, saslušavši Davulmekanove riječi, uskliknula:

- Allah ipak spaja one koje voli! - a onda se obrati slugi: - Reci mu da bih htjela čuti neke stihove u kojima žali zbog rastanka.

Sluga prenese njenu želju, a mladiću se oteše uzdasi, te on poče recitirati:

Kad bih znao jesu l oni znali
Kakvo srce su oni imali!

I moje srce kada bi znalo
Kakav narod ono je imalo!

O, da li su se moji spasili,
Ili su, možda, stradali?

Smušeni su gospodari ljubavi
Što su se ljubavi predali.

Zatim izgovori:

Umjesto blizu, sada smo tako daleko,
I umjesto lijepo sve nam je sad teško.

Zbog rastanka nam duše neprekidno pate,
Zbog čežnje za mnom u suzama grcate.

Dušman bjesni zbog naše ljubavi
I dade nas sudbini htijuć da nas udavi.

Sudbina se s nama još uvijek poigrava
Jer ste tako blizu, a srce vas oplakiva.

O, Džennete vječni, sad nam se ukaži;
Rajsko vrelo, sad nas napoj i osvježi!

Lijući suze, Davulmekan je dalje recitirao:

Allahu se zavjetujem da ću posjetiti
Mjesto na kome će moja sestra biti

Da bezbrižno vrijeme provedemo,
Ja i djevojka čedna da se veselimo;

Da zvuk lutnje uzbudljivi slušamo
I pehar melodije strasno da srčemo.

Zbog strasti su mi i jede otežale
Gledajući jednu vrstu riječne obale.

Kada Davulmekan završi recitiranje stihova koje je Nuzhatuzzemana slušala, ona podignu rub zastora na nosiljci pa pogleda mladića i čim joj pogled pade na njegovo lice, prepozna ga, te vrisnu:

- Brate moj, Davulmekane!

Mladić podiže pogled prema njoj, prepozna je, pa i sam povika:

- Sestro, Nuzhatuzzemano!

Ona pohrli k njemu i mladić je primi u naručje, te se oboje omamiše. Vidjevši ih u takvom stanju sluga se zabezeknu i baci nešto preko njih da ih pokrije. Strpljivo je čekao dok se ne pribraše, a kada dođoše k sebi, Nuzhatuzzemana je bila presretna, sve brige i nemiri je napustiše. Bila je naprosto zapljusnuta radošću, te kaza ove stihove:

Zaklela se sudba da mi život zagorčava;
Al' ona treba da razmisli i grijehe okajava.

Dragi me usrećuje i radost mi je potpuna,
Hitaj onom što zove te dok si tako radosna!

Ne vjerovah da mu se džennet nalazi u vlasima
Dok se ne domogoh njegovog Kevsera.[106]

Nakon toga, Davulmekan privuče sestru na grudi i dok su mu od silne radosti tekle suze, on izgovori stihove:

Gorko se kajem što smo se rastali
I zbog toga mnoge suze prolili.

Zakleh se ako nas sudbina sastavi
Da mi jezik "rastanak" nikad ne ponovi.

Tolika me sreća sada zahvati
Da od silne radosti moram plakati.

Oči moje navikle su plakati
Jer uvijek plaču od radosti ili od žalosti.

Potom su sjedili pored ulaza u nosiljku i Nuzhatuzzemana reče:

- Uđi u nosiljku da mi ispričaš šta ti se dogodilo, a ja ću ti ispričati šta se meni zbilo.

- Najprije ti ispričaj meni - reče Davulmekan, a djevojka mu ispriča sve šta se odigralo otkako je otišla iz onoga hana, šta joj se dogodilo s beduinom i trgovcem, kako ju je trgovac kupio i doveo je bratu Šarkanu kome je prodao. Šarkan je oslobodio djevojku čim je kupio, vjenčao se s njom i zajedno su prespavali noć. Onda je njen otac, car, čuo za nju, te je poslao Šarkanu glasnike tražeći da mu je pošalje. Najzad, ona reče:

- Hvala Allahu koji mi te uputio! Kao što smo zajedno otišli od oca, tako ćemo mu se zajedno i vratiti. Moj brat Šarkan udao me za ovoga dvorjana da bi me on odveo ocu. Eto, to je sve što mi se dogodilo. Sada ti pričaj meni šta je bilo nakon što sam otišla od tebe.

Davulmekan joj ispriča sve: kako mu je sami Allah poslao ložača, kako je putovao s njim, kako je na njega potrošio imetak i danonoćno ga služio, na

čemu je on zahvalan. Zatim joj reče:

- Sestro, ovaj ložač mi je zaista učinio dobročinstvo kakvo niko ne čini ni najmilijima, čak ni otac sinu. Događalo se da on bude gladan, a mene hrani; da on pješači, a ja jašem. Život mi je bio u njegovim rukama.

- Ako Bog da, nadoknadit ćemo mu to čim budemo mogli - reče Nuzhatuzzemana, pa pozva slugu koji dođe, poljubi mladiću ruke, a Nuzhatuzzemana mu reče:

- Uzmi svoj muštuluk, dobri čovječe, jer si me ti sastavio s mojim bratom. Kesa koju imaš i sve što je u njoj tebi pripadaju. Sada idi i brzo mi dovedi svoga gospodara.

Sluga se obradova pa ode dvorjanu i pozva ga svojoj gospodarici. Dvorjan dođe sa slugom svojoj ženi Nuzhatuzzemani kod koje zateče njenog brata i na pitanje ko je to, ona ispriča sve što im se dogodilo. Zatim dodade:

- Znaj, dvorjane, da ti nisi uzeo robinju, već si uzeo kćer cara Omera an-Numana. Ja sam Nuzhatuzzemana, a ovo je moj brat Davulmekan.

Pošto dvorjan sasluša njenu priču i uvjeri se da je istina to što mu je kazala, njemu naprosto sinu pred očima. Bio je siguran da je postao zet cara Omera an-Numana, pa pomisli: "Suđeno mi je da postanem namjesnik u nekoj zemlji." Potom priđe Davulmekanu, čestita mu na izbavljenju i na sastanku sa sestrom, pa istog časa naredi slugi da Davulmekanu podignu šator i daju mu jednog od najboljih konja. Onda mu reče Davulmekanova sestra:

- Mi smo blizu svoje zemlje i hoću da ostanem nasamo s bratom, da se zajedno odmorimo i jedno drugog nagledamo prije nego što stignemo u domovinu, jer smo dugo bili razdvojeni.

- Bit će kako ti želiš - reče dvorjan koji im posla svijeće i raznovrsne slatkiše pa ode od njih. On posla Davulmekanu tri najgizdavija odijela i zaputi se pješice do nosiljke, svjestan svoga značaja. Nuzhatuzzemana mu reče:

- Pošalji po slugu i naredi mu da dovede ložača. Neka mu opremi konja za jahanje i da mu hranu za ujutro i uvečer. Neka nas ne ostavlja.

Dvorjan posla po slugu naredivši mu da tako postupi.

- Slušam i pokoravam se - reče sluga, pa povede svoje momke u potragu za ložačem koga nađoše na kraju logora kako oprema magarca želeći da pobjegne. Suze su mu tekle niz obraze zbog straha za sebe i zbog žalosti što se mora rastati s Davulmekanom. Govorio je:

- Savjetovao sam ga Allaha radi, ali me nije slušao. Kako li mu je sada?

Tek što je to pomislio, ugleda slugu koji je stajao pored njega, okružen momcima. Ložač se, dakle, osvrnu i ugleda pored sebe slugu okruženog momcima, pa problijedi od straha...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

76. noć

Kada nastupi sedamdeset i šesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je ložač spremao magarca u namjeri da pobjegne i da je govorio:

- Kako li mu je sada?

Tek što je to rekao, ugleda slugu koji je stajao pored njega, okružen momcima. Ložač se, dakle, osvrnu i ugleda pored sebe slugu, te mu koljena zaklecaše od straha. Zatim povišenim tonom reče:

- On nije svjestan kakvo sam mu dobro učinio, Mislim, da me je potkazao slugi i ovim momcima i tako me učinio saučesnikom u svome grijehu.

Tada sluga povika:

- Ko je recitirao stihove? Lažove jedan, kako možeš govoriti: Nisam ja recitirao i ne znam ko je, a to je tvoj prijatelj? Neću te napuštati odavde do Bagdada, i sve što se dogodi tvome prijatelju dogodit će se i tebi!

Kada to ložač ču, pomisli: "Dogodilo se upravo ono čega sam se bojao!" Zatim izgovori stihove:

Čega sam se plašio dogodi se,
Allahu svome ja ću vratiti se!

- Skidajte ga s magarca! - povika sluga momcima, te ga oni skinuše i dovedoše mu konja. Ložač uzjaha konja, pa pođe okružen momcima koji su ga držali na oku, a sluga im reče:

- Ako mu fali dlaka s glave, neko će od vas stradati! Ukazujte mu poštovanje i nemojte ga ponižavati!

Vidjevši momke oko sebe, ložač se oprosti sa životom, te se obrati slugi:

- Starješino, ja mu nisam rod ni pomozi Bog. Taj mladić nije moj rođak, niti sam ja njemu bilo šta. Ja sam običan ložač u jednome hamamu. Mladića sam bolesna našao bačenog na smetljištu.

Ložač je plakao premišljajući šta će ga sve snaći, a sluga je išao pored njega ne otkrivajući mu ništa, već mu reče:

- Ti i onaj mladić uznemirili ste moju gospodaricu recitirajući poeziju, ali nemoj se plašiti.

Sluga mu se potajno smijao. Kada sjahaše, donesoše im hranu, te su počeli jesti iz iste posude iz koje je jeo i ložač, a kada završiše s jelom, sluga naredi momcima da donesu šerbeta. Pošto malo popi, dade i ložaču da pije i on otpi ne prestajući liti suze zbog straha za sebe i zbog žalosti što se mora rastati s Davulmekanom, te zbog svega što im se dogodilo u tuđini. Putovali su tako dok je dvorjan bio čas uz nosiljku da se nađe na usluzi Davulmekanu, sinu cara Omera an-Numana, i Nuzhatuzzemani, a čas je pazio ložača. Nuzhatuzzemana i njen brat razgovarali su i jadali se tokom cijelog putovanja, dok se ne približiše svojoj zemlji od koje ih je dijelilo jedva tri dana hoda.

Jedne večeri, sjahaše da predahnu. Odmarali su se do jutra, a onda se probudiše i htjedoše poći kad ugledaše silnu prašinu koja nebo zamrači, tako da se činilo kao da je pala mrkla noć. Dvorjan reče:

- Polahko, nemojte tovariti životinje!

Zatim uzjaha konja i sa svojim slugama se uputi prema oblaku prašine. Kada mu priđoše, ukaza se silna vojska poput uzburkanog mora, s bajracima i zastavama, s bubnjevima i vitezovima. Dvorjan se zabezeknu. Pošto vojnici ugledaše njih, odvoji se jedna grupa od oko pet stotina konjanika zaputivši se prema dvorjanu i njegovoj pratnji. Opkoliše ih tako da se oko svakog dvorjanovog sluge nađe po pet vojnika.

- Šta se događa? - upita dvorjan. - Otkud ova vojska i kako to s nama postupate?

- Ko si ti? Odakle dolaziš i kamo si krenuo? - upitaše ga.

- Ja sam dvorjan damaškog zapovjednika, carevića Šarkana, sina cara Omera an-Numana, gospodara Bagdada i zemlje Horasana. Nosim od carevića porez i dar njegovom ocu u Bagdad.

Čuvši dvorjanove riječi, ratnici metnuše mahrame na lica, zaplakaše i rekoše mu:

- Omer an-Numan je umro. Nema sumnje da je otrovan. Ti idi, neće ti se ništa loše dogoditi, i nađi se s njegovim najstarijim vezirom Dandanom.

Dvorjan gorko zaplaka:

- O, uzaludnog li putovanja!

Plakali su i on i njegova pratnja miješajući se s vojnicima. Kasnije zatražiše dopuštenje vezira Dandana koji dopusti da mu se pridruže i naredi da dvorjanu razapnu šator. Vezir sjede nasred šatora zapovjedivši dvorjanu da

i on sjedne, pa pošto ovaj sjede, vezir mu reče da ispriča što se dogodilo. Dvorjan mu reče da je on dvorjan damaškog zapovjednika, da je donio darove i porez Damaska. Vezir zaplaka pri spomenu imena cara Omera an-Numana, a zatim ga obavijesti da je car Omer an-Numan otrovan. Ljudi se nisu saglasili o tome ko će ga naslijediti na vlasti, tako da su se čak počeli ubijati, a onda su ih spriječili velikaši, uglednici i četverica kadija. Svi su se složili da niko ne protivrječi onome što kažu četverica kadija. Tako je dogovoreno da mi pođemo u Damask njegovom sinu Šarkanu, da ga dovedemo i postavimo ga za cara u carevini njegovog oca. Ima ljudi koji hoće da vlast uzme njegov drugi sin za koga vele da se zove Davulmekan, te da ima sestru po imenu Nuzhatuzzemana. Njih dvoje su se uputili u Hidžaz, i minulo je već pet godina, a od njih ni traga ni glasa.

Saslušavši vezirove riječi, dvorjan shvati da je istina ono što se dogodilo njegovoj ženi i veoma teško mu pade careva smrt. S druge strane, silno se radovao Davulmekanovom dolasku, jer će on, na mjestu svoga oca, postati car u Bagdadu...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

77. noć

Kada nastupi sedamdeset i sedma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da se Šarkanov dvorjan ražalosti kada je od vezira Dandana čuo vijest o caru Omeru an-Numanu, ali se i veoma radovao Davulmekanovom dolasku, jer će on, na mjestu svoga oca, postati car Bagdada. Zatim se dvorjan obrati veziru Dandanu:

- To što si ispričao zaista je čudo nad čudima. Znaj, veliki vezire, da vas je Allah spasio muka samim time što ste slučajno na me naišli. Sve se dogodilo onako kako se samo poželjeti može, jer vam je Allah vratio Davulmekana i njegovu sestru Nuzhatuzzemanu. Sada će sve biti u redu.

Te riječi plaho obradovaše vezira koji reče:

- Dvorjane, reci mi šta je bilo s njima i zašto ih nema.

Dvorjan mu kaza sve o Nuzhatuzzemani naglasivši da je postala njegova žena, te mu isprIča cijelu priču i o Davulmekanu. Kada završi priču, vezir Dandan posla po emire, vezire i državne prvake kojima također sve kaza. Ovi se veoma obradovaše i iznenadiše takvoj slučajnosti, pa se okupiše kod dvorjana stavljajući mu se na raspolaganje i ljubeći zemlju pred njim. Od tada je vezir dolazio dvorjanu i služio ga a dvorjan istoga dana održa veliko vijeće. On i vezir Dandan sjedili su na istaknutom mjestu, a pred njima su bili

svi emiri i državni uglednici poredani prema starješinstvu. Onda zašećeriše ružinu vodicu i popiše. Emiri zasjedoše da vijećaju, a ostalim ratnicima odobriše da uzjašu i polahko pođu naprijed dok oni ne završe vijećanje i pridruže im se. Ratnici se pokloniše dvorjanu, te odjahaše noseći naprijed ratne zastave, a čim velikaši završiše vijećanje, pojahaše i pridružiše se vojnicima. Dvorjan posla po vezira Dandana kome reče:

- Mislim da bi bilo najbolje poći naprijed da caru pripremim odgovarajuće mjesto i obavijestim ga o vašem dolasku, da mu kažem da ste njega izabrali za cara umjesto njegovog brata Šarkana.

- Divno je što tako misliš! - složi se vezir, pa poskoči u znak poštovanja prema njemu, dajući mu poklone i preklinjući ga da ih primi. Emiri i državni velikodostojnici također mu ponudiše darove moleći se za njega i govoreći:

- Možda ćeš nas spomenuti u razgovoru s carem Davulmekanom ne bi li nas zadržao na našim položajima.

Dvorjan prihvati molbu, pa naredi svojim momcima da pođu. Vezir Dandan posla sa dvorjanom šatore naredivši da se podignu izvan grada, daleko jedan dan hoda. Sluge se povinovaše zapovijesti, a dvorjan uzjaha konja sav radostan i misleći: "Blagoslovljeno li je ovo putovanje!" Ugled vlastite žene još više poraste u njegovim očima, isto kao i ugled Davulmekana. Potom se otisnu na put ne zastajući dok ne stiže na mjesto udaljeno dan hoda od grada. On naredi da pratioci sjašu, odmore se i pripreme mjesto na kome će odsjesti car Davulmekan, sin cara Omera an-Numana, a sam se smjesti podalje zajedno sa svojim slugama kojima naredi da zamole gospođu Nuzhatuzzemanu da ga primi. Ona usliša njihovu molbu, pa dvorjan dođe njoj i njenome bratu obavijestivši ih o tome da im je otac umro, te da su starješine odredile njega za cara, na mjesto njegovog oca Omera an-Numana. Čestita im ustoličenje, a oni zaplakaše zbog gubitka oca pitajući se šta je uzrok njegove smrti.

- To će vam reći vezir Dandan koji će sutra biti ovdje sa cjelokupnom vojskom. Ti, care, treba da postupaš samo onako kako ti savjetuju, jer su te svi izabrali za cara. Ukoliko ne budeš tako postupao, izabrat će drugog i nećeš biti siguran od toga koga postave za cara. Možda će te čak i ubiti, ili će između vas izbiti kavga, pa ćete obojica izgubiti vlast.

Davulmekan poge glavu neko vrijeme, a zatim reče:

- Pristajem, jer mi ništa drugo ne preostaje. - Bio je uvjeren da je dvorjan govorio suvislo i zato mu se obrati riječima: - Kako da se ponašam prema bratu Šarkanu, amidža?

- Sinko, tvoj brat će biti sultan Damaska, a ti ćeš biti sultan Bagdada. Zato budi odlučan i spreman - reče mu dvorjan.

Davulmekan primi njegov savjet, a dvorjan mu donese carsko odijelo koje je donio vezir Dandan, dade mu mač i ode. Potom naredi svojim ljudima da odaberu kakvo uzdignuto mjesto i tu podignu veliki šator za sultana da bi mogao odsjesti kada mu dođu emiri. Izdade naređenje kuharima da pripreme najbolja jela i da ih iznesu, a vodonošama naredi da postave posude s vodom. Nedugo nakon toga, podiže se prašina koja prekri cijeli kraj, a kada se sleže, ispod nje se pojavi silna vojska poput uzbibalog mora...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

78. noć

Kada nastupi sedamdeset i osma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je dvorjan naredio svojim ljudima da podignu veliki šator za okupljanje ljudi kod cara, te oni razapeše ogroman šator kakav se obično i razapinje carevima. Tek što su završili posao, podiže se prašina koja ispuni čitav horizont, a ispod prašine se pojavi silna vojska. Bilo je očigledno da je to vojska iz Bagdada i Horasana. Na njenom čelu je bio vezir Dandan, i svi su se radovali što je Davulmekan postao sultan. On je obukao carsko ruho, pripasao sablju za svečane prilike, a onda mu dvorjan privede konja kojeg car uzjaha, pa pođe sa svojim paževima. Svi koji su bili pod šatorima pridružiše se pratnji dok car ne uđe pod veliki okrugli šator gdje sjede, stavi sablju uz bedro dok je dvorjan predusretljivo stajao pred njim, a njegove sluge u prolazu prema šatoru sa isukanim sabljama u rukama. Zatim priđoše vojnici tražeći dopuštenje da uđu caru Davulmekanu koji naredi da ulaze deset po deset. Dvorjan prenese zapovijest vojnicima koji je smjerno prihvatiše. Svi stadoše pred ulaz, te uđe jedna desetina koju dvorjan uvede caru Davulmekanu. Kada vojnici ugledaše cara, osjetiše strahopoštovanje, a car ih primi na najljepši način, obećavši im sve najbolje. Oni ga pozdraviše, pomoliše se za njega zaklinjući mu se na vjernost, te da se neće opirati njegovim naređenjima. Potom poljubiše tlo pred njim i odoše, a poslije njih uđe druga desetina prema kojoj car postupi na isti način.

Ulazili su tako desetina za desetinom dok ne ostade samo vezir Dandan koji priskoči caru i poljubi zemlju pred njim, a Davulmekan ustade, priđe mu i reče:

- Dobro došao, vezire, stari prijatelju! Ti postupaš kao pravi savjetnik, a budućnost je u rukama Svemilosnog i Sveznajućeg.

U tome času dvorjan izađe, pa naredi da postave trpezu i da pozovu sve vojnike koji dođoše i prihvatiše se jela i pića. Car Davulmekan se obrati veziru Dandanu:

- Naredi vojnicima da tu ostanu deset dana kako bih mogao biti nasamo s tobom da mi ispričaš zašto mi je ubijen otac.

Vezir se povinova carskoj zapovijesti rekavši:

- Tako mora biti! - a onda ode nasred logora i naredi vojnicima da tu ostanu deset dana. Vezir im dopusti da šetaju, ali reče da ni jedan sluga ne ulazi caru za tri dana. Ljudi se povinovaše i poželješe Davulmekanu vječnu slavu.

Nakon toga, vezir ode caru i ispriča mu šta se dogodilo. Car pričeka do noći, pa ode sestri Nuzhatuzzemani i reče joj:

- Znaš li zbog čega su nam ubili oca, ili ne znaš? Znaš li kako se to dogodilo?

- Ne znam zašto je ubijen - odgovori ona, pa naredi da se spusti svilena zavjesa. Davulmekan sjede pored zavjese zapovjedivši da dovedu vezira Dandana, a kada ga dovedoše, car reče:

- Hoću da mi potanko ispričaš zašto je ubijen moj otac, car Omer an-Numan.

- Znaj, care - poče vezir Dandan - da je car Omer an-Numan, kada se vratio iz lova u grad, pitao za vas dvoje, ali vas nije našao. Saznao je da ste otišli na hadž, pa se sneveselio. Vremenom je postajao sve gnjevniji i bivalo mu je sve teže. Pola godine je svakog namjernika pitao za vas, ali mu niko ništa nije mogao reći. Jednoga dana kada smo bili kod njega, a već je bila prošla puna godina otkako ste nestali, pojavi se jedna starica koja je očigledno bila pobožna. Dođe starica k nama vodeći pet prsatih djevojaka, mladih i sličnih punome mjesecu. Bile su tako lijepe i umilne da se jezikom ne daju opisati. Pored toga što su bile lijepe, znale su učiti Kuran, poznavale su filozofiju i historiju. Ta starica zatraži dopuštenje da priđe caru koji joj dopusti i kada ona stupi pred cara, poljubi tlo pred njim. Ja sam sjedio pored cara. Hele, starica uđe a car naredi da priđe bliže, pa uoči na njoj tragove odricanja i pobožna života. Ona stade pred cara i obrati mu se:

- Care, imam devet djevojaka kakve nije imao nijedan car. Pametne su, lijepe, veoma dobro uče Kuran, poznaju predanja, poznaju znanosti, historiju naroda, i evo ih sada stoje pred tobom, tebi na usluzi, čestiti care. Odgojen čovjek na ispitu počast zaslužuje, ili omalovažavanje. Tvoj rahmetli otac pogleda djevojke i obradova se vidjevši kakve su, pa im reče:

- Neka mi svaka od vas ispriča nešto što zna iz historije i predanja o drevnim narodima... Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

79. noć

Kada nastupi sedamdeset i deveta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je vezir Dandan rekao caru Davulmekanu:

- Tvoj rahmetli otac pogleda djevojke i obradova se vidjevši kakve su, pa im reče da mu svaka od njih ispriča nešto iz historije i predanja o drevnim narodima. Jedna djevojka istupi, poljubi tlo pred carem i reče:

- Znaj, care, da odgojen čovjek treba da izbjegava brbljanje, da se diči vrlinama, da obavlja vjerske dužnosti, da se kloni oholosti i da se svega toga pridržava kao neko ko će u suprotnom sigurno propasti. Osnova dobrog odgoja je moralnost. Osnov opstanka je želja za životom, a svrha života je pobožnost. Treba da usavršavaš svoj odnos prema ljudima i da od toga ne odstupaš. Jer, najvećim ljudima je najpotrebnija razboritost, a carevima je to potrebnije nego običnim ljudima, budući da svjetina srlja ne gledajući na posljedice. Na Allahovom putu treba da ulažeš i sebe i svoju imovinu i treba da znaš da ti je neprijatelj i suparnik onaj koga s razlogom mrziš i zazireš od njega, a između tebe i prijatelja nema sudije koji bi vam sudio za bilo šta osim za dobro. Biraj sebi prijatelja tek pošto ga iskušaš. Ako on spada među braću s kojom ćeš biti na budućem svijetu, neka se pridržava zakona znajući njegovu suštinu što je bolje moguće. Ako je, pak, taj prijatelj jedan od ovozemne braće, treba da bude slobodan čovjek i iskren, a ne neznalica i zlobnik, jer neznalica zaslužuje da od njega pobjegnu i vlastiti roditelji, a lažov ne može biti prijatelj, jer riječ prijatelj dolazi od riječi iskrenost45 koja potiče iz dubine srca. Kako ti onda može biti prijatelj ako laže?! Znaj da poštovanje zakona koristi onome ko ga poštuje. Voli svoga prijatelja ako ima takve osobine i nemoj raskidati s njim, a ako ispoljava nešto što ti je neugodno, znaj da on nije kao žena s kojom se možeš razići i ponovo je uzeti; štaviše, njegovo je srce kao kristal: ako pukne, niko ga više ne može sastaviti. Allaha je dostojan onaj koji je rekao:

Čuvaj se da ne povrijediš srca svojih prijatelja,
Jer kad jednom odu nema više vraćanja;[107]

Ljudska su srca kada ih ljubav napusti
Poput stakla: napukne li, ne može se sastaviti.

Pokazujući na nas, djevojka na kraju svoje besjede reče:

- Pametni ljudi su kazali: "Najbolji su prijatelji oni koji daju najbolje savjete; najbolje djelo je ono koje ima najljepše posljedice, a najbolja pohvala je ona koja potiče iz usta zrelih ljudi." Kažu: "Robu ne priliči da ne iskazuje zahvalnost Allahu, naročito za dvije Njegove blagodati: zdravlje i razum." Također kažu: "Za onoga ko drži do sebe strasti su ništavne, a onoga ko uveličava sitne nesreće Allah podvrgava velikim nevoljama. Ko se potčinjava strastima, gazi prava; ko sluša spletkara, gubi prijatelja. Ako ti neko dobro misli, smatraj ga iskrenim. Ko pretjeruje u svađi, griješi, a ko ne zazire od nepravičnosti, nije siguran od sablje."

Sada ću ti nešto reći o dobrom odgoju kadija. Znaj, care, da od osude nema koristi osim kada se pouzdano utvrdi. Za kadiju svi ljudi treba da budu na istome rangu kako uglednici ne bi težili nanošenju uvreda, a da nejaki ne bi očajavali zbog nepravde. Sudija treba da dokazima tereti okrivljenoga, a zakletvom onoga ko poriče. Pomirenje je dopušteno među muslimanima, osim pomirenja kojim se dopušta haram, ili se strogo zabranjuje ono što je halal. Ono u šta danas sumnjaš ponovo razmotri ne bi li ti se u tome ukazao pravi put ka istini. Istina je obavezna dužnost i vraćanje istini bolje je nego tvrdoglavo ostati pri laži. Zatim, treba da znaš pouke iz prošlosti, da poznaješ pravne propise. Budi nepristrasan prema onima koji se parniče i budi privržen istini. Prepusti se uzvišenome Allahu i traži prave dokaze protiv onog koga optužuju, pa ako se protiv njega pronađu dokazi, on će dobiti ono što zaslužuje, u protivnom treba da tužilac bude pod zakletvom. Takav je Božiji sud. Prihvaćaj svjedočenje pravičnih muslimana jednih o drugima, jer je uzvišeni Allah naredio kadijama da sude prema izvanjskome, a samo On poznaje ono što je tajno. Kadija treba da izbjegava suđenje kada ima velike bolove, kada je gladan a sudi ljudima. Treba da teži uzvišenome Allahu, jer je onome čije su namjere čiste, koji je sam sa sobom u skladu, dovoljno da je Allah uz njega kada obavlja poslove s ljudima. Az-Zuhri je rekao: "Ako kadija ima sljedeće tri osobine, treba ga odstraniti: ako iskazuje poštovanje prema zlikovcima, ako voli laskanje i ako ne podnosi odstupanje. "Omer ibn Abdullaziz je otpustio jednog kadiju koji ga je zatim upitao:

- Zašto si me otpustio?

- Čuo sam da su tvoje riječi krupnije od tvojih stavova - odgovori Omer.

Priča se da je Aleksandar rekao svome sudiji:

- Ja sam te postavio na taj položaj pa sam ti kao takvome povjerio vlastitu dušu, svoju čast i dostojanstvo. Zato čuvaj taj položaj svojom dušom i razumom.

Aleksandar je, svome kuharu rekao:

- Ti imaš vlast nad mojim tijelom, zato budi pažljiv prema njemu.

Svoga pisara je upozorio:

- Ti raspolažeš mojim umom, zato me čuvaj onim što pišeš o meni.

Nakon toga, prva djevojka se povuče, a istupi druga...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

80. noć

Kada nastupi osamdeseta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je vezir Dandan rekao Davulmekanu:

- Nakon toga, prva djevojka se povuče, a istupi druga koja pred carem, tvojim roditeljem, sedam puta poljubi tlo, pa reče:

- Lukman{108} je rekao svome sinu: "Tri vrste ljudi dokazuju se samo u tri vrste okolnosti: blag čovjek se može dokazati samo u srdžbi, hrabar samo u ratu, prijatelj samo onda kada ti je potreban." Rečeno je: "Onaj koji ljudima nanosi zlo kaje se makar ga ljudi i hvalili; onaj kome je učinjeno zlo miran je makar ga ljudi i kudili." Uzvišeni Allah kaže: "Ne misli nikako da će oni koje veseli to što rade i kojima je drago da budu pohvaljeni i za ono što nisu učinili - nikako ne misli da će se kazne spasiti: njih čeka teška patnja." Muhammed, Bog mu se smilovao i spasio ga, rekao je: "Djela se cijene prema namjerama i svaki zreo čovjek bit će ono što je naumio." Znaj, care, da je u čovjeku najčudesnije njegovo srce, jer u srcu je ono što upravlja čovjekovim djelima; ako srcem ovlada požuda, čovjek je propao; ako njime zagospodari očajanje, ubit će ga bol; ako srdžba u njemu bude prevelika, pojačat će se njegova netrpeljivost. Ukoliko je srce sretno i zadovoljno, od gnjeva je sigurno. Ako srce obuzme strah, čovjek zapadne u tugu; ako ga zadesi nesreća, čovjek će biti nemiran. Kada se obogati, čovjek može zanemariti spominjanje imena svoga Gospoda; ako ga pritisne nevolja, obuzme ga briga. Kada čovjeka obuzme tuga, on postaje slab i u svakom slučaju za njega nema dobra ni u čemu osim u spomenu Allahovog imena, te u brizi kako će doći do sredstava za život i pripremiti se za budući svijet.

Pitali su nekog učenjaka: "Koji je čovjek u najtežem položaju?" "Onaj u koga je strast nadvladala čestitost, čija razmišljanja streme visoko, tako da su

mu se spoznaje proširile, a njegovo pravdanje postalo manje razložno" - odgovori učenjak. Divno li je rekao Kajs:

Nametljivac mi je mrži od svih ljudi:
Misli da je u pravu, a svi drugi u zabludi.

I novac i lijepa svojstva tebi su dati,
Sve što u srcu krijemo na sebi ćemo nositi.

Lutat ćeš ako u poslu ne uđeš na prava vrata,
A uđeš li na njih, držat ćeš se pravoga puta.

Zatim djevojka reče:

- Što se tiče priča o isposnicima, Hišam ibn Bišr pripovijeda:

"Pitao sam Omera ibn Ubejda: "Šta je to isposništvo?" "Njega je objasnio Božiji Poslanik, Bog mu se smilovao i spasio ga, riječima: 'Isposnik je onaj ko ne zaboravlja mezar i iskušenja i pretpostavlja vječno prolaznome; onaj koji sutrašnjicu ne ubraja u svoje dane, već sebe u mrtve ubraja." Navode da je Abaz Rukan rekao: "Siromaštvo mi je milije od bogatstva, bolest mi je milija od zdravlja." Nato je neko od slušalaca dodao: "Ko prihvati kao dobro ono što mu je Allah odredio, Bog će biti zadovoljan njegovim izborom." Jedan od pouzdanih ljudi je rekao: "Ibn Abu Avfa je klanjao s nama sabah namaz i učio je kuransko poglavlje O, ti koji se pokrivaš. Kada je stigao do Allahovih riječi... i kada se u rog puhne... pao je mrtav." Priča se da je Sabit al-Benani plakao toliko da su mu zamalo oči iskapale. Dovedoše mu jednog čovjeka da ga liječi i taj čovjek reče da će ga liječiti pod uvjetom da ga sluša. "Šta da slušam?", pitao je Sabit. "Da ne plačeš", odgovori liječnik. "A za šta će mi onda oči ako ne smijem plakati?" - čudio se Sabit.

Jedan čovjek je rekao Muhammedu ibn Abdullahu: "Pouči me..."

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

81. noć

Kada nastupi osamdeset i prva noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care da je vezir Dandan pričao Davulmekanu:

- I ta druga djevojka reče tvome rahmetli ocu, Omeru an-Numanu:

- Jedan čovjek je rekao Muhammedu ibn Abdullahu: "Daj mi neku pouku", a on mu je odgovorio: "Poučavam te da na ovome svijetu budeš gospodar koji se suzdržava, a na budućem svijetu da budeš rob koji žudi." "Kako to?", upita čovjek, a Muhammed mu odgovori: "Suzdržljiv čovjek na ovome svijetu ima i ovaj i budući svijet." Gavs ibn Abdullah pripovijeda: "Među Izraelićanima su bila dva brata. Jedan brat reče drugome: 'Koje si najstrašnije djelo učinio? Jednom sam prolazio pored gnijezda, odgovori brat, 'uzeo sam jedno ptiće, pa sam ga opet stavio u gnijezdo, ali ne u ono iz kojeg sam ga uzeo. To je najstrašnije djelo koje sam učinio. A kakvo si ti najstrašnije djelo učinio? Najstrašnije što ja činim jest to što kada ustanem da klanjam namaz plašim se da to činim samo radi nagrade.' Njihov otac je slušao šta govore, pa reče: 'Bože moj, ako istinu govore, uzmi ih k sebi! Jedan mudri čovjek reče: 'To dvoje djece spadaju među najbolju djecu."

Said ibn Džubejr je pripovjedao: "Bio sam u društvu sa Faddalom ibn Ubejdom i zamolih ga da mi da kakav savjet, a on mi odgovori: 'Naročito zapamti dvije stvari: ne pripisuj Allahu druga i ne ponižavaj ni jedno Božije stvorenje. Zatim izgovori stihove:

Budi kakav hoćeš, al Bog ima milosti,
Ostavi brige jer lošim treba smatrati

Samo dvije stvari i nikad im ne prilaziti:
Bogohuliti i ljudima zlo nanositi. "

Kako je lijepo kazao pjesnik:

Ako nisi dovoljno bogobojazan bio
Poslije smrti ćeš sresti onog ko je bolji bio.

Zažalit ćeš što njega nisi slijedio
I što se kao on nisi dovoljno trudio.

Nakon toga, istupi treća djevojka, pošto se druga povuče, i reče:

- Rasprava o isposništvu je obimna, ali ću navesti samo ono čega se sjetim o vrlim precima. Jedan učeni čovjek je rekao: "Radujem se smrti, ali nisam siguran da ću u njoj naći mira. Međutim, znam da smrt stoji između čovjeka i njegovih djela. Nadam se da će dobra djela biti udvostručena, a da

će zla djela prestati." Kada je Ata as-Sulemi završavao pouku, stresao se i zadrhtao, te je briznuo u plač, a neko ga upita šta mu je. On odgovori: "Hoću da pristupim veličanstvenom djelu, tj. da stanem pred uzvišenog Allaha kako bih postupao prema vlastitim poukama." Zato je Zejnulabidin, sin al-Huseinov, drhtao kada bi ustajao da klanja, a kada su ga upitali zašto drhti, rekao je: "Znate li vi pred koga stajem i kome se obraćam?" Priča se kako je sa Sufjanom as-Sevrijem živio neki slijepac. Za vrijeme mjeseca ramazana, on je odlazio s ljudima i klanjao, ali je šutio i sporije klanjao. Sufjan reče: "Na Sudnjem danu dolazit će sljedbenici Kurana koji će se među ostalima odvajati time što će im se ukazivati veće poštovanje." Također je Sufjan rekao: "Kada bi se duša učvrstila u srcu kako treba, ono bi sigurno poletjelo od radosti i čežnje za Džennetom, odnosno zbog bola i straha od ognja." Prenose da je Sufjan rekao: "Grijeh je gledati u lice čovjeku koji čini nasilje."

Treća djevojka se povuče, pa izađe četvrta i reče:

- Evo, ja ću ispričati nešto što mi padne na um o dobrim ljudima. Kažu da je Bišr al-Hals pripovijedao: "Čuo sam kako Halid veli: 'Čuvajte se potajnog bogohuljenja! A kakvo je to potajno bogohuljenje?, pitali su ga. 'To je kad neko ostaje dugo na rukuu i sedždi{109} očekujući da se nešto desi, odgovori Halid."

Neki učeni čovjek je rekao: "Dobra djela pokrivaju loša djela." Jedan naučnik je također rekao: "Molio sam Bišra da mi oda neku tajnu o pravom životu, a on mi odgovori: Sinko, to je nauka u koju ne treba svakoga upućivati, već na svaku stotinu ljudi upućivati petericu, poput zekata. Ibrahim ibn Edhem na to reče: 'Učini mi se da su njegove riječi umjesne. Jednom, dok sam klanjao, vidjeh da i Bišr klanja, te stadoh iza njega i počeh klanjati dok se mujezin ne oglasi. Tada ustade neki čovjek u odrpanoj odjeći i reče: 'Ljudi, čuvajte se štetne istine, a nema ničeg lošeg u korisnoj laži; u nuždi nema izbora, niti će riječi pomoći ako se ničega nema, kao što ni šutnja neće čovjeku nauditi ako blaga ima".

Ibrahim pripovijeda: "Jednom prilikom vidjeh da je Bišru ispao novčić. Ja mu priđoh i dadoh dirhem, ali on ne htjede da uzme. "To je sasvim dopušteno", rekoh mu. "Neću mijenjati ovosvjetsko blago za onosvjetsko", odgovori on.

Priča se da je Bišrova sestra pošla Ahmedu ibn Hanbelu...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

82. noć

Kada nastupi osamdeset i druga noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je vezir Dandan pričao kako je djevojka rekla tvome ocu da je Bišrova sestra pošla Ahmedu ibn Hanbelu kome je kazala: "Vjerni vođo, mi smo narod koji noću tka, a danju za život zarađuje. Pored nas često prolaze stražari bagdadskog valije sa svjetiljkama dok mi tkamo na terasama pri njihovoj svjetlosti. Je li nam to zabranjeno?" "Ko si ti?" upita je Ahmed ibn Hanbel. "Ja sam sestra Bišra al-Hafije", odgovori ona. "Vi, Bišrovi! U vašim srcima stalno pobožnost osjećam!", uzviknu on.

Jedan učeni čovjek je rekao: "Kada Allah hoće da učini dobro nekom svome robu, on ga uputi na djelanje."

Kada je Malik ibn Dinar jednom prilikom prolazio trgom i ugledao nešto što je poželio, rekao je: "Strpi se, dušo! Ne slažem se s onim što ti želiš." Također je rekao, neka je Allah zadovoljan njime: "Spasenje duše je u tome da joj se čovjek opire, a propast duše je u tome da je čovjek slijedi."

Mensur ibn Amar priča: "Jednom sam krenuo na hadž i uputio se u Meku preko Kufe. Bijaše mrkla noć, kad začuh kako neko vapi u neprozirnoj tami: 'Bože moj, Tvoje mi slave i veličine, nisam se namjeravao ogriješiti i Tebi se suprotstavljati! Ne poričem Tvoje postojanje, ali si mi Ti dosudio da pogriješim prema Tvojoj vječnosti! Oprosti mi što sam pogriješio! Pogriješio sam zbog neznanja! Pošto taj glas završi dovu, prouči sljedeći kuranski ajet: Vi koji vjerujete, čuvajte sebe i svoje obitelji vatre čije će gorivo biti ljudi i kamenje![110] Potom sam čuo kako neko pade, a nisam znao zbog čega. Otišao sam odatle, a sutradan, idući svojim putem, ugledasmo dženazu iza koje je išla starica sasvim onemoćala. Upitah je ko je preminuli, a ona odgovori: 'To je dženaza čovjeku koji je juče prošao pored nas dok je moj sin klanjao učeći iz Knjige uzvišenog Allaha. Tome čovjeku je pukla žuč i pao je mrtav."

Četvrta djevojka se povuče, a istupi peta i reče:

- Ja ću također navesti neka predanja o dobrim ljudima. Maštama ibn Dinar je rekao: "Kada se popravljaju savjesti, bivaju oprošteni i mali i veliki grijesi; ako rob čvrsto riješi da se okani grijeha, Bog će ga obasuti milošću." Također je rekao: "Svaka blagodat koja čovjeka ne približava Allahu ništavna je; ono što je malenkost na ovome svijetu odvaja čovjeka od nečeg što je veliko na onome svijetu, a ono što je veliko na ovome svijetu čini da čovjek zanemari ono što je malo na budućem svijetu." Pitali su Abu Hazima: "Ko je najsretniji čovjek?" "Čovjek koji je život proveo u pokornosti Allahu", odgovori on. A ko je najgluplji čovjek?" "Onaj koji budući svijet prodaje za

tuđi ovozemaljski život." Prenosi se da je Božiji poslanik Musa, Bog mu se smilovao i spasio ga, došavši do vode stanovnika grada Medjena,{111} rekao: "Gospodaru, ja nemam dovoljno blaga koje si mi poslao." Zatim je Musa molio svoga Gospoda, a nije molio ljude. Potom su došle dvije djevojke čiju je stoku napojio ne puštajući druge pastire naprijed. Kada se djevojke vratiše kući, ispričaše to svome ocu Šuajbu koji im reče: "Možda je on gladan?" Zatim se obrati jednoj od djevojaka: "Idi k njemu i pozovi ga!" Kada djevojka dođe do Musaa, ona pokri lice i reče: "Zove te moj otac da te nagradi zato što si nam dao vode." Međutim, Musa odbi da pođe. Bila je to žena sa izraženom zadnjicom, a vjetar joj je podizao haljinu, tako da je Musa gledao njenu zadnjicu i žmirkao. Zatim joj reče: "Hajde ti za mnom, a ja ću poći naprijed." Tako je ona išla za njim dok ne stigoše do Šuajba kod koga je večera bila pripremljena...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

83. noć

Kada nastupi osamdeset i treća noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je vezir Dandan pripovijedao caru Davulmekanu kako je peta djevojka rekla tvome ocu:

- Musa uđe Šuajbu kod koga je večera bila pripremljena, te Šuajb reče:

- Hoću da te nagradim, Musa, što si im dao da napoje stoku.

- Ja spadam među ljude koji djela budućeg života ne prodaju ni za kakvo zlato ili srebro ovoga svijeta - reče Musa.

- Ali, mladiću - navaljivao je Šuajb - ti si moj gost, a običaj je moj i mojih predaka da počaste gosta hranom.

Musa sjede i najede se, a zatim se Šuajb dogovori s njim da Musa ostane kod njega osam hadžiluka, tj. osam godina, a na ime plaće dade mu da se oženi jednom od njegovih kćeri. Musaov rad kod Šuajba predstavljao je otkup za djevojku, prema Allahovoj zapovijesti. Šuajb mu je rekao:

- Želim da se vjenčaš s jednom od dvije moje kćeri zato što ćeš služiti kod mene osam hadžiluka. Ako napuniš deset godina, bit će to po tvojoj volji, a ja ne želim da ti smetam.

Neki čovjek je rekao svome prijatelju koga dugo nije vidio:

- Veoma si mi nedostajao, jer te nisam odavno vidio.

- Nisam bio s tobom zbog Ibn Šihaba. Poznaješ li ga? - upita prijatelj.

- Da - odgovori on. - To mi je komšija već trideset godina, ali ne govorim s njim.

- Ti si zaboravio Allaha, pa si zaboravio i svoga komšiju. Da voliš Allaha, sigurno bi volio i komšiju. Zar nisi znao da komšija ima iste obaveze prema komšiji kao i prema rođaku?

Hurejfa je pričao:

- Stigao sam u Meku zajedno sa Ibrahimom ibn Edhemom, a te godine je na hadž išao i Šakik al-Balhi. Nađosmo se na tavafu i Ibrahim reče Šakiku:

- Šta radite vi tamo u svojoj zemlji?

- Kada imamo šta, jedemo; kada gladujemo - trpimo - odgovori Šakik, a Ibrahim povika:

- Tako rade psi iz Balha! Kada mi nešto imamo, poštujemo Allaha; kada gladujemo, zahvaljujemo Mu.

Šakik sjede ispred Ibrahima i reče mu:

- Ti si moj učitelj.

Muhammed ibn Imran je kazivao:

- Neki čovjek pitao je Hatima al-Asukna: "Šta te tjera da se oslanjaš na Allaha?" "Dvije stvari", odgovori Hatim. "To što znam da moj dio neće pojesti niko osim mene i zato me Allah smiruje, i to što znam da nisam stvoren bez Allahovog znanja, tako da se stidim pred Njim."

Nakon toga, povuče se i peta djevojka, a izađe starica koja pred tvojim ocem poljubi tlo devet puta i reče:

- Čuo si, care, šta su sve djevojke govorile o isposništvu. Ja ću nastaviti i ispričati nešto od onoga što sam čula o znamenitim precima. Kažu da je imam aš-Šafii, neka je Allah zadovoljan njime, dijelio noć na tri dijela: prva trećina je za nauku, druga za san, a treća za noćnu molitvu. Imam Abu Hanifa je imao običaj da bdije pola noći, te jedan čovjek, dok je prolazio, pokaže na njega i reče drugome čovjeku:

- Ovaj bdije cijelu noć.

Kada to ču, imam reče:

- Stid me Allaha što mi pripisuju ono što nije.

Nakon toga je bdio cijelu noć.

Ar-Rabi je kazivao:

- Šafii je u toku Ramazana cijeli Kuran proučio po sedamdeset puta, i to sve za vrijeme namaza.

Govorio je aš-Šafii, neka je Allah zadovoljan njime:

- Već deset godina nisam se najeo ječmenog hljeba, jer sitost čini srce okrutnim, uništava oštroumnost, tjera na pospanost i sitog čovjeka čini slabim da bi mogao stajati na namazu.

Priča se da je Abdullah ibn Muhammed as-Sukari rekao kako je razgovarao s Omerom koji mu je kazao:

- Nisam vidio pobožnijeg ni rječitijeg čovjeka od Muhammeda ibn Idrisa aš-Šafije. Jednom sam hodao s Harisom ibn Lebibom as-Safarom, a Haris bijaše učenik al-Muzanijev i imao je lijep glas. On prouči riječi Uzvišenoga: "Ovo je dan u kome oni neće ni prozboriti i pravdanje im neće dozvoljeno biti."[112] Tada vidjeh kako aš-Šafii promijeni boju lica, nakostriješi se i uzbudi toliko da se obeznani. Kada dođe k sebi, reče: "Utječem se Allahu od lažljivaca i onih koji za Boga ne mare. Bože, pred Tobom su skrušena srca učenih! Bože, daruj me oproštenjem mojih grijeha svojom darežljivošću, ukrasi me svojom zaštitom i neka Tvoja plemenitost oprosti mojoj ništavnosti!" Nakon toga sam ustao i udaljio se.

Jedan od pouzdanih ljudi je pričao:

- Kada stigoh u Bagdad, u njemu zatekoh aš-Šafiiju. Sjedoh na obalu da uzmem abdest za namaz, kad pored mene naiđe jedan čovjek koji mi reče: "Momče, lijepo uzmi abdest, pa će ti Allah dati dobro na ovome i na budućem svijetu." Ja se osvrnuh i ugledah čovjeka za kojim je išla gomila. Požurih s abdestom i pođoh za njim, a on se osvrnu i upita me: "Je li ti nešto potrebno?" "Da", odgovorih mu. "Nauči ti mene onome čemu je tebe naučio uzvišeni Allah." On mi reče: "Znaj da će se spasiti onaj koji je iskren prema Allahu; ko voli svoju vjeru, spasio se propasti. Ko se lišava na ovome svijetu, uživat će na budućem. Treba li da ti još nešto kažem?" "Naravno", odgovorih, a on nastavi: "Suzdržavaj se na ovome svijetu, a na onome svijetu žudi. Budi iskren u svim svojim poslovima, pa ćeš se spasiti zajedno s ostalim spašenima."

Nakon toga, čovjek ode, a kada upitah ko je to, odgovoriše mi:

- To je imam aš-Šafii."

Imam aš-Šafii, neka je Allah zadovoljan njime, govorio je: "Volio bih da ljudi imaju korist od moga znanja, ali da ga ne pripisuju meni..."

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom dopuštenju.

84. noć

Kada nastupi osamdeset i četvrta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, kako je vezir Dandan pripovijedao Davulmekanu da je starica pričala tvome ocu:

- Imam aš-Šafii je govorio: "Volio bih da ljudi imaju koristi od moga znanja, ali da ga ne pripisuju meni." Zatim je rekao: "Kad god sam se s nekim

sporio, želio sam da ga Allah podrži na putu istine i da mu pomogne da ona izađe na vidjelo. Nikada se nisam prepirao s nekim osim zbog toga da istina izađe na vidjelo, a nije mi padalo na pamet hoće li Allah dati da ja ili on izgovori istinu."

Također je rekao aš-Šafii, neka je Allah zadovoljan njime: "Ako se plašiš da se ne uznosiš u svome znanju, sjeti se do čijeg zadovoljstva ti je stalo, kakvu blagodat hoćeš i od kakve kazne strahuješ."

Abu Hanifi je neko rekao:

- Zapovjednik pravovjernih, Abu Džafer al-Mensur, imenovao te je za kadiju i odredio ti plaću od deset hiljada dirhema.

Abu Hanifa nije bio zadovoljan. Kada osvanu dan u kome mu donesoše novac, on je klanjao sabah, zatim se pokri i ne progovori ni riječi. Onda halifin izaslanik donese novac, uđe Abu Hanifi i pokuša ga razgovoriti, ali mu on nije odgovarao. Halifin izaslanik reče:

- Ovaj novac je halal.

- Znam da je halal - odgovori Abu Hanifa. - Međutim, ne želim da mi se u srce uvuče ljubav prema moćnicima.

- A ako im budeš odlazio da bi se sačuvao od ljubavi prema njima?

- Mogu li biti siguran da neću skvasiti odjeću ako zagazim u more? - odgovori Abu Hanifa.

aš-Šafii je između ostalog rekao:

Mojim riječima, dušo, budi zadovoljna
Jer ti si mi draga i vječno umilna:

Okani se želja i silnih nadanja -
Mnoga je želja dovela do stradanja!

Sufjan as-Savri je, između ostalog, savjetovao Alija ibn al-Hasana as-Salamiju:

- Treba da budeš iskren i da zazireš od laži, vjerolomnosti, licemjerstva i oholosti, jer dobro djelo Allah poništava jednim od tih svojstava. Ugledaj se u vjerovanju samo na one koji vole svoju vjeru. Neka ti drug bude onaj koji će te učiti lišavanju na ovome svijetu. Često misli na smrt, često traži oprost i moli Allaha da ti da sreću u preostalom dijelu života. Savjetuj svakog pravog vjernika kada te upita nešto o vjerskim stvarima. Čuvaj se da ne prevariš pravog vjernika, jer onaj ko obmane pravog vjernika obmanuo je Allaha i

Njegovog Poslanika! Čuvaj se svađe i prepirke; okani se onoga što te navodi da sumnjaš u ono što je za tebe izvan sumnje, pa ćeš tako biti sretan. Naređuj da se čine dobra djela, a zabranjuj ružna, pa ćeš Allahu biti drag! Neka tvoje primisli budu lijepe, pa će ti Allah javno učiniti dobro. Primaj pravdanja onih koji se tebi pravdaju i nemoj mrziti ni jednog muslimana. Povezuj se s onim ko raskida s tobom; praštaj onome ko ti nepravdu čini, pa ćeš biti prijatelj Božijih poslanika. Neka Allahu pripada i ono što činiš tajno i ono što činiš javno. Boj se Allaha onako kako ga se boji onaj koji zna da će umrijeti i oživjeti, te da će stati na Sudnjem danu pred Silnoga. Pomisli da ćeš ići u jedno od dva boravišta: u uzvišeni Džennet, ili u Džehennem.

Zatim starica sjede pored djevojaka, a pošto tvoj rahmetli otac sasluša njihove riječi, shvati da su one najbolje žene svoga vremena. Vidio je da su lijepe i ljupke, da su veoma obrazovane, te ih pozva k sebi. Priđe starica kojoj car iskaza poštovanje, dodijeli njoj i djevojkama dvorac u kome je boravila princeza Abriza, kćer bizantskoga cara, i posla im sve što im je bilo potrebno.

One ostadoše kod cara deset dana i kad god bi car došao starici, zaticao ju je predanu molitvi. Noći je provodila klanjajući, a danju je postila. Tako se ona caru veoma dopade, pa mi reče:

- Ova starica, vezire, sigurno spada među dobre ljude i u srcu nosim veliko poštovanje prema njoj.

Jedanaestog dana, car se nađe sa staricom da joj plati za djevojke i starica mu reče:

- Cijena ovih djevojaka veća je od onoga o čemu ljudi obično sklapaju ugovore. Za njih ne tražim ni zlato ni srebro, niti dragulje, bez obzira da li je to malo ili mnogo.

Kada tvoj otac sasluša njene riječi, začudi se i reče:

- Gospođo, koliko tražiš za njih?

- Prodat ću ti ih samo za post od punih mjesec dana: da postiš danju, a klanjaš noću radi uzvišenog Allaha. Ako tako postupiš, djevojke su tvoja svojina u tvome dvoru i možeš činiti s njima šta poželiš.

Cara zapanji staričina savršena dobrota, suzdržljivost i pobožnost, te njen ugled još više poraste u očima cara koji uzviknu:

- Sami Allah nam je poslao na korist ovu dobru ženu!

On se dogovori sa staricom da posti mjesec dana, kako je uvjetovala. Starica mu još reče:

- Ja ću ti pomagati dovama, a molit ću se i za djevojke. Sada mi donesi jedan bokal vode.

Potom starica uze bokal vode, prouči nešto nad njim i promrmlja, pa posjedi jedno vrijeme izgovarajući riječi koje mi nismo razumjeli. Zatim pokri bokal jednom krpom, zapečati ga i pruži tvome ocu govoreći:

- Kada ispostiš prvih deset dana, jedanaeste noći popij iz ovoga bokala koji će te osloboditi ljubavi prema ovozemnom životu i srce će ti ispuniti svjetlošću i vjerom. Ja ću sutra poći svojim prijateljima koji pripadaju nevidljivom svijetu. Zaželjela sam se susreta s njima. Vratit ću se k tebi nakon prvih deset dana.

Tvoj otac uze bokal, pa ustade i izabra zasebnu odaju u dvoru u koji metnu bokal a ključ od odaje stavi u džep. Kada osvanu dan, car zaposti, a starica ode svojim putem...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

85. noć

Kada nastupi osamdeset i peta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je vezir Dandan pričao Davulmekanu:

- Kada osvanu dan, car zaposti, a starica ode svojim putem. Car isposti deset dana, a jedanaestog dana otvori bokal, popije iz njega i otkri da veoma godi njegovoj duši. Nakon drugih deset dana, dođe starica i donese slatkiša u nekakvom zelenom listu koji nije ličio na list sa drveta. Ona dođe tvome ocu, pozdravi ga, a kada je car vidje, ustade i reče joj:

- Dobro došla, dobra ženo!

- Care - obrati mu se starica - pozdravljaju te bića iz nevidljivog svijeta. [113] Pričala sam im o tebi, pa su se veoma obradovali i poslali su ti po meni slatkiša koji pripadaju onome svijetu. Iftari se njima u smiraj dana.

Tvoj otac se veoma obradova i reče:

- Hvala Allahu koji je učinio mojom braćom ljude iz nevidljivog svijeta!

Zatim zahvali starici kojoj poljubi ruke i ukaza najveće poštovanje njoj i djevojkama.

Minu dvadeset dana otkako je tvoj otac počeo postiti, a na izmaku dvadesetog dana dođe starica i reče mu:

- Znaj, care, da sam nevidljivim bićima pričala o pažnji između mene i tebe i kada sam im kazala da sam djevojke ostavila kod tebe, obradovaše se što se nalaze kod cara kao što si ti, jer i oni kada vide djevojke usrdno upućuju Allahu dove za njih, a On ih ispunjava. Htjela bih poći s njima nevidljivim bićima da djevojke zapahne njihov dah, a možda će ti se vratiti s

nekim zemaljskim blagom. Kad završiš post, ti ćeš se postarati za njihovu odjeću, a blago koje će ti one donijeti pomoći će ti da postigneš svoje ciljeve.

Pošto tvoj otac ću šta mu starica govori, zahvali joj i reče:

- Kada se ne bih plašio da ti protivrječim, ne bih prihvatio blago, niti bilo šta drugo. Kada ćeš poći s djevojkama?

- Na dvadeset i sedmu noć tvoga posta, a vratit ću se kada istekne mjesec dana. Ti ćeš taman tada završiti post, a djevojke će biti očišćene i bit će ti na raspolaganju. Allaha mi, svaka od njih vrijedi nekoliko puta više nego tvoje carstvo.

- Svjestan sam toga, dobra gospođo - reče car, a starica nastavi:

- Svakako treba da pošalješ s djevojkama nekoga dragog iz dvora ne bi li taj našao utjehe i dobio blagoslov bića iz nevidljivog svijeta.

- Imam jednu bizantsku robinju - odgovori car - koja se zove Sufija. Ona mi je rodila dvoje djece, djevojčicu i dječaka, ali su nestali prije godinu dana. Povedi nju s djevojkama, ne bi li dobila blagoslov...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

86. noć

Kada nastupi osamdeset i šesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, kako je vezir Dandan pričao Davulmekanu da je njegov otac rekao starici koja mu je tražila djevojke:

- Imam jednu bizantsku djevojku koja se zove Sufija. Ona mi je rodila dvoje djece, djevojčicu i dječaka, ali su nestali prije godinu dana. Povedi nju ne bi li dobila blagoslov i možda će bića iz nevidljivog svijeta moliti Allaha da joj vrati djecu, te će se možda ponovo sastati s njima.

- Divno li si to rekao! - uskliknu starica kojoj je to i bio glavni cilj. Kada je tvoj otac privodio kraju post, starica mu reče:

- Sinko, ja odoh bićima iz nevidljivog svijeta. Dovedi mi Sufiju.

Car posla po Sufiju koja odmah dođe i on je predade starici koja je izmiješa s djevojkama, pa ode u sobu i donese caru čašu zapečaćenog pića. Pružajući mu čašu, starica reče:

- Kada istekne trideseti dan posta, idi u hamam, a kada izađeš iz njega, uđi u sobu u svome dvoru i popij ovu čašu, pa pođi na spavanje. Tako ćeš dobiti ono što si tražio. Sada te pozdravljam.

Car se obradova i zahvali starici ljubeći joj ruke, a ona mu reče:

- Prepuštam te Allahu.

- Kada ću te vidjeti, dobra ženo? - upita car. - Ne bih volio da se rastajem s tobom.

Ona prouči dovu za njega i ode s djevojkama i princezom Sufijom. Tri dana nakon toga, nastupi novi mjesec, te car ustade i pođe u hamam. Pošto izađe iz hamama, ode u jednu odaju u dvoru naredivši da mu niko ne ulazi. Zatim zaključa vrata, ispi onu čašu i zaspa dok smo mi sjedili iščekujući ga do kraja dana. Kako car nije izlazio iz odaje, rekosmo:

- Možda ga je iscrpio hamam, bdijenje noću i post danju, pa je umoran i zato se uspavao.

Čekasmo ga i drugog dana, ali se on ne pojavi, te mi stadosmo uz vrata odaje govoreći glasnije ne bismo li ga probudili i ne bi li nas upitao šta se događa. Međutim, kako se to nije dogodilo, mi provalismo vrata i kada uđosmo vidjesmo da se već raspao i da su mu se kosti smrvile. Bi nam veoma teško kad ga vidjesmo u takvom stanju, te uzesmo čašu i na poklopcu nađosmo komad papira na kome je pisalo:

"Nikome neće nedostajati onaj ko je učinio zlo. Ovo je nagrada onome koji plete zamke carevim kćerima i kvari ih. Ovom porukom obavještavamo svakoga ko je nađe da je Šarkan, po dolasku u naš grad, digao protiv nas princezu Abrizu, ali mu to nije bilo dovoljno, već ju je odveo k vama, a onda je poslao s crnim robom koji ju je smaknuo, te smo je našli ubijenu u pustinji, bačenu na zemlju. Tako nešto ne čine carevi, a onome ko tako nešto čini slijedi nagrada kakva je zadesila ovog cara. Ne optužujte nikoga za njegovo ubistvo - ubila ga je lukava razvratnica po imenu Zatuddavahi. Ja uzimam carevu ženu Sufiju i vodim je njenom ocu Afridunu, caru Carigrada. Mi vas moramo napasti, pobiti i vaša staništa oteti. Izginut ćete svi do jednoga, nećemo poštediti vaše domove, niti će ostati neko ko bi ognjište raspirivao, osim onih što prigrle križ i pojas."

Kada pročitasmo cedulju, shvatismo da nas je starica obmanula i vješto nadmudrila. Počesmo vikati, udarati se po licu i gorko plakati, ali od plača ne bijaše nikakve koristi. U vojsci se pojaviše nesuglasice oko toga koga da postave za cara. Neki su htjeli tebe, a neki tvoga brata Šarkana. Razmirice potrajaše cijeli mjesec dana, a onda se neki od nas okupiše i htjedosmo poći tvome bratu Šarkanu. Tako smo putovali dok ne naiđosmo na tebe. Eto šta je uzrok smrti cara Omera an-Numana.

Pošto vezir završi besjedu, Davulmekan i njegova sestra zaplakaše, a pridruži im se i dvorjan govoreći Davulmekanu:

- Care, plač ti neće nimalo pomoći. Koristit će ti jedino to da okrijepiš svoje srce, da budeš odlučniji i da učvrstiš vlast. Nije umro onaj ko je ostavio za nasljednika čovjeka kao što si ti.

Davulmekan prestade plakati, pa naredi da se tron podigne pred ulazom u šator i da mu se postroji vojska. Dvorjan stade pored carevića, iza njega se poredaše štitonoše, a vezir Dandan bijaše ispred njega. Svi emiri i državni prvaci stajali su na svome mjestu. Onda se car Davulmekan obrati Dandanu:

- Reci mi šta je s blagajnom moga oca.

- Sa zadovoljstvom - odgovori vezir i izloži mu stanje blagajne, upozna ga o stanju s priznanicama i dragocjenostima koje su se nalazile u njoj i koliko ima novaca. Davulmekan dariva vojnike, a veziru Dandanu pokloni raskošno odijelo rekavši mu:

- Ti ćeš ostati na svome mjestu.

Vezir poljubi tlo pred carem i pomoli se Bogu za njegov dug život. Zatim car dariva emire, pa se obrati dvorjanu:

- Pokaži mi porez Damaska koji nosiš.

On mu pokaza sanduke s novcem, rijetkostima i dragim kamenjem. Car ih uze, pa podijeli vojnicima...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

87. noć

Kada nastupi osamdeset i sedma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Davulmekan naredio dvorjanu da mu pokaže kakav porez nosi iz Damaska, a ovaj mu pokaza sanduke novca, rijetkosti i dragog kamenja koje car uze i razdijeli vojnicima, tako da ne ostade ništa. Emiri poljubiše tlo pred carem, pomoliše se za njegov dug život i rekoše:

- Nismo vidjeli cara koji tako dariva!

Nakon toga, vojnici odoše u svoje šatore, a ujutro im car naredi da krenu na put. Putovali su tri dana, a četvrtog dana ugledaše Bagdad. Kada uđoše u grad, vidješe da je okićen. Car Davulmekan pođe u dvor svoga oca i sjede na prijestolje, a vojni komandanti, vezir Dandan i dvorjan iz Damaska stadoše ispred njega. Car naredi sekretaru da napiše pismo njegovom bratu Šarkanu i da izloži sve šta se dogodilo. Na kraju napisa: "Čim dobiješ ovo pismo, spremi se i dođi s vojskom da pođemo u rat protiv nevjernika, da im se osvetimo i da ljagu speremo."

Zatim savi pismo i zapečati ga, pa reče veziru Dandanu:

- Ovo pismo ne smije nositi niko nego ti. Treba da lijepo razgovaraš sa Šarkanom i da mu kažeš: "Ako želiš očevo carstvo, ono je tvoje, a brat će ti biti namjesnik u Damasku, kako mi je car rekao."

Vezir Dandan pođe i spremi se za put, a Davulmekan naredi da se ložaču da raskošna odaja koju zastriješe najljepšim ćilimima. O tome ložaču postoji duga priča.

Jednog dana, Davulmekan ode u lov, a kada se vrati u Bagdad, jedan emir mu dade čistokrvne konje i djevojke toliko lijepe da nije moguće ni opisati ih. Jedna od tih djevojaka posebno se dopade caru, te se on zbliži s njom i ode joj iste noći. Ona ostade u drugom stanju, a nakon određenog vremena vezir Dandan se vrati s puta i donese caru vijesti od njegovog brata Šarkana koji je krenuo k njemu. Zatim vezir reče caru:

- Treba da mu izađeš u susret.

- Sa zadovoljstvom - odgovori Davulmekan, te sa državnim uglednicima izađe iz Bagdada na jedan dan hoda. Razape šator očekujući brata, a ujutro stiže car Šarkan sa sirijskom vojskom na čijem čelu bijahu hrabri konjanici i junaci što sve pred sobom ruše. Kada se pojaviše konjanici i odredi, kada se zavihoriše zastave, Davulmekan im s pratnjom pođe u susret. Ugledavši brata Šarkana, htjede mu pohrliti, ali ga Šarkan zamoli da to ne čini, već sam pohita i nakon nekoliko koraka nađe se pred Davulmekanom koji mu također pohrli. Šarkan ga zagrli gorko plačući, pa počeše tješiti jedan drugoga. Onda obojica uzjahaše konje i zaputiše se s vojskom dok ne ugledaše Bagdad. Čim sjahaše, braća pođoše u carski dvorac i prespavaše noć, a kad jutro osvanu Davulmekan, naredi da sa svih strana sakupe vojsku, da objave rat i džihad. Čekali su vojsku sa svih strana, a svakom ko je stizao ukazivali su počasti i nudili lijepa obećanja. Prođe tako cijeli mjesec, dok su ljudi pristizali u gomilama. Onda Šarkan reče bratu:

- Ispričaj mi svoj slučaj, brate.

Davulmekan ispriča sve šta mu se dogodilo, te kako je ložač dobro postupao prema njemu.

- Jesi li ga nagradio dobročinstvom? - upita Šarkan.

- Do sada ga nisam nagradio, brate, ali ću ga nagraditi, ako Bog da, kada se vratim iz vojevanja...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

88. noć

Kada nastupi osamdeset i osma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Šarkan pitao brata:

- Jesi li nagradio ložačevo dobročinstvo?

- Do sada ga nisam nagradio, brate, ali ću ga nagraditi, ako Bog da, kada se vratim iz vojevanja i odužit ću mu se.

Tako Šarkan saznade da je njegova sestra, princeza Nuzhatuzzemana, bila iskrena u svemu što mu je ispričala. On utaji ono što je bilo između nje i njega i pozdravi je po dvorjanu, a i ona njemu posla pozdrave moleći se za njega i raspitujući se za svoju kćer Kudiju Fakan. Rekoše joj da je djevojčica na sigurnom, da je potpuno zdrava i vesela, te princeza zahvali Allahu. Šarkan ode bratu da se posavjetuje s njim o polasku, a Davulmekan mu reče:

- Krenut ćemo, brate, kada se okupi sva vojska i kada stignu beduini iz svih krajeva.

Zatim Davulmekan naredi da se izvrše sve pripreme, a on ode svojoj ženi koja već bijaše u

petom mjesecu trudnoće. Dade joj pismene ljude i račundžije koji će biti pod njenom nadležnošću, odredivši im plaću i izdržavanje.

Trećeg mjeseca nakon dolaska sirijske vojske, pošto pristigoše beduini sa svih strana i okupiše se vojske, oni krenuše u dugim neprekidnim kolonama. Zapovjednik dejlemićanske[114] armije zvao se Rustem, a zapovjednik Turaka zvao se Behreman. Davulmekan je bio usred vojski. Na njegovoj desnoj strani nalazio se brat Šarkan, a na lijevoj njegov zet, dvorjan. Putovali su mjesec dana, a svake sedmice zaustavljali su se da se odmaraju tri dana, jer je bilo mnoštvo ljudi. Išli su tako dok ne stigoše do zemlje Bizantinaca. Stanovnici sela, farmi i skitnice dadoše se u bijeg u Carigrad.

Kada car Afridun ču za njih, on pođe ka Zatuddavahi, budući da je ona smislila da otputuje u Bagdad i ubije cara Omera an-Numana, a onda je povela svoje djevojke i princezu Sufiju, te ih sve vratila u svoju zemlju. Čim je stigla svome sinu, bizantskome caru, i našla se na sigurnom, rekla mu je:

- Razvedri se! Osvetila sam tvoju kćer Abrizu i ubila cara Omera an-Numana. Dovela sam ti Sufiju, pa sad ustaj i idi caru Carigrada. Vrati mu Sufiju i ispričaj mu šta se dogodilo, tako da bismo svi bili oprezni i spremni. Ja ću poći s tobom Afridunu, caru Carigrada, i nadam se da muslimani neće ustrajati u borbi s nama.

- Treba mi vremena dok se oni približavaju našoj zemlji da bismo se pripremili - reče car Bizantinaca. Zatim poče sakupljati sve svoje ljude i spremati ih.

Kada stiže glas o muslimanima, Bizantinci su već bili spremni, sakupili su vojsku na čijem čelu je bila Zatuddavahi. Pošto stigoše u Carigrad, veliki car, Afridun, ću da stiže Hardub, bizantski car, pa mu pođe u susret. Kada se sretoše, Afridun ga upita kako je i zašto dolazi, a ovaj mu ispriča kakve je smicalice uradila njegova majka Zatuddavahi, da je umorila muslimanskog cara i uzela mu princezu Sufiju. Zatim dodade:

- Muslimani su sakupili vojske i doveli ih! Mi hoćemo da budemo svi kao jedan i da izađemo pred njih.

Car Afridun se obradova dolasku svoje kćeri i smrti Omera an-Numana, pa otposla glasnike u sve krajeve da traže pomoć i da razglase zašto je ubijen car Omer an-Numan. Pohrliše mu kršćanske vojske i ne prođoše ni tri mjeseca, okupi se bizantska vojska. Dođoše i stranci iz svih zemalja: Francuzi, Nijemci, Dubrovčani, Livornjani, Mlečani, Đenovljani i druge vojske blijedolikih. Kada se svi sabraše, zemlja bijaše pretijesna za toliko mnoštvo.

Car Afridun naredi da krenu iz Carigrada, te oni pođoše i vojska je deset dana bez prestanka izlazila iz grada. Putovali su do jedne prostrane doline koja se nalazila nedaleko od Slanoga mora. Tu ostadoše tri dana, a četvrtog dana htjedoše poći, ali im stiže vijest da dolaze islamske vojske, najbolje u ljudskome rodu. Afridunova vojska ostade još tri dana u dolini, a četvrtog dana podiže se takva prašina da je nebo prekrila i ne prođe ni jedan sahat, kad se prašina raziđe, iskida se u zraku i nestade. Tada tminu rastjeraše zvijezde na vrhovima kopalja, britka sječiva i munje bijelih jatagana. Ispod prašine se ukazaše islamski bajraci i stjegovi, priđoše vitezovi nalik na nadošlo more. Nosili su oklope slične oblacima što mjesec zaklanjaju.

I onda se dvije vojske sudariše, dva mora se sučeliše, oči u oči pogledaše. Prvi se na bojištu pojavi vezir Dandan sa svojom sirijskom vojskom koja je brojala trideset hiljada konjanika. S vezirom je bio zapovjednik Turaka i zapovjednik Dejlemićana Rustem i Behram sa dvadeset hiljada vojnika. Iza njih su bili ratnici sa Slanoga mora, u teškim oklopima u kojima su izgledali kao nezaklonjeni mjeseci u mrkloj noći. Kršćanski vojnici počeše izvikivati imena Isusa, Marije i Svetoga križa, a onda navališe na vezira Dandana i sirijsku vojsku uz njega.

Sve se to zbivalo prema planu Zatuddavahi, jer ju je car prije polaska pitao:

- Šta da radim i šta da smislim? Ti si kriva što smo se našli u ovako teškom položaju.

- Znaj, veliki care i uvaženi svećeniče, da ću te posavjetovati tako kako ni sami Iblis[115] ne bi mogao smisliti, čak i kada bi pozvao u pomoć svoju nesretnu vojsku - odgovori mu ona...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom dopuštenju.

89. noć

Kada nastupi osamdeset i deveta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je sve to bila zamisao starice, jer ju je car pitao prije polaska:

- Šta da radim i šta da smislim? Ti si za sve kriva.

- Znaj, veliki care i uvaženi svećeniče, da ću te posavjetovati tako kako ni sam Iblis ne bi mogao smisliti, čak i kada bi pozvao u pomoć svoju nesretnu vojsku. Pošalji pedeset hiljada vojnika da se ukrcaju na lađe i neka plove do Dimne planine. Neka tu ostanu i ne miču se dok do vas ne stignu islamski bajraci, a onda će biti vaši. Tada će ih udariti vojska s mora, s leđa, a mi ćemo ih dočekati s kopna, tako da se neće spasiti nijedan. Najzad ćemo se osloboditi more i zauvijek ćemo biti sretni.

Car Afridun prihvati staričin plan:

- Divnog li plana, carice prepredenih starica i utočište najgorih vještica!

Kada na kršćane navali islamska vojska u toj dolini, nisu stigli ni da dođu k sebi a šatori su već plamtjeli i sablje su udarale po tijelima. Potom kidisaše bagdadska i horasanska vojska od stotinu dvadeset hiljada konjanika, a predvodio ih je Davulmekan. Pošto ih ugledaše nevjernici koji su se nalazili na moru, krenuše s mora i pođoše za njima, a Davulmekan ih vidje pa povika:

- Vratite se na nevjernike, vojsko odabranog Poslanika! Tucite nevjernike i dušmane pokoravajući se Svemilostivome!

Onda udari Šarkan s dijelom muslimanske vojske koja je brojala stotinu dvadeset hiljada vojnika, a nevjernička vojska je brojala oko hiljadu hiljada i šest stotina hiljada vojnika. Čim se muslimani pridružiše jedni drugima, osokoliše se i počeše uzvikivati:

- Allah nam je obećao pobjedu, a nevjernicima poraz!

Zatim se sudariše sablje i vrhovi kopalja. Šarkan provali neprijateljske redove nasrnuvši na hiljade ratnika i zapodjenu tako strašan boj da bi od njega i djeca sijeda postala. Naprosto je šetao kroz nevjernike udarajući ih sabljom i vičući:

- Allahu ekber!

Tako pritjera nevjerničku vojsku na obalu. Nevjernici bijahu iznureni, a Allah podari trijumf vjeri islamu i vojnicima koji su se borili opijeni i bez vina. U tome boju izginu četrdeset i pet hiljada nevjernika, a muslimana tri hiljade i pet stotina.

Islamski lav, car Šarkan, te noći nije spavao, kao ni njegov brat Davulmekan, već su hrabrili vojnike i obilazili ranjenike čestitajući im na pobjedi i nagradi na Sudnjem danu. Eto, to se zbilo muslimanima.

Što se tiče cara Afriduna, cara Carigrada, te bizantskoga cara i njegove majke, starice Zatuddavahi, oni okupiše zapovjednike koji su govorili jedni drugima:

- Postigli bismo cilj i srce iscijelili, ali nas je naše mnoštvo izdalo. Eto, to nas je iznevjerilo.

Zatuddavahi im reče:

- Jedino vam može pomoći to da budete još bliži Hristu i da se čvrsto držite ispravne vjere. Tako mi Isusa, muslimanskim vojskama je snagu dao niko drugi nego onaj đavo car Šarkan.

- Odlučio sam - reče car Afridun - da sutra postavim vojsku u borbeni poredak prema njima i da izvedem čuvenog viteza Luku ibn Šamluta, jer kada se on pojavi pred carem Šarkanom ubit će i njega i ostale junake, tako da niko od njih neće ostati. Odlučio sam da vas noćas okadim najsvetijim tamjanom.

Kada saslušaše careve riječi, vojnici poljubiše tlo pred njim. Tamjan na koji je on mislio bilo je govno velikog patrijarha koji je sve poricao i negirao. Oni su se utrkivali oko patrijarha veličajući njegove odvratne osobine, pa su veliki patrijarsi bizantski slali "tamjan" u sve krajeve svoje zemlje u svilenim zavojima, miješali ga s mošusom i ambrom. Kada njegovo govno stiže carevima, počeše ga uzimati dajući za svaki dirhem hiljadu dinara. Čak su carevi slali po njega da bi nevjeste okadili. Patrijarsi su miješali i vlastita govna, jer govno velikog patrijarha nije bilo dovoljno za deset oblasti. Carski dostojanstvenici su malo te smješe stavljali ispod očiju i njome su liječili stomačna oboljenja.

Čim osvanu naredno jutro, ratnici pohitaše svojim kopljima...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

90. noć

Kada nastupi devedeseta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da su vojnici, čim osvanu jutro, pohitali svojim kopljima, a car Afridun pozva plemstvo i državne velikodostojnike, dariva ih, ucrta im križ na licima i okadi ih "tamjanom" o kome je ranije bilo riječi, odnosno govnom velikog patrijarha i podmuklog vrača. Pošto ih okadi, car pozva Luku ibn Šamluta koga su nazivali Isusovim Mačem, pa ga posveti izmetom, natrlja mu njime nepce, dade mu da ga pomiriše i namaza mu obraze, a ostatkom mu namaza brkove. U bizantskoj zemlji nije bilo većeg čovjeka od toga prokletnika Luke, nije bilo boljeg strijelca ni borca s mačem kada se boj vodio. Odvratno je izgledao. Lice mu je bilo poput magarećeg, a inače je ličio na majmuna. Podsjećao je na uhodu. Biti uz njega bilo je gore od rastanka s voljenima. Kao da je od same noći naslijedio mračan izgled, od lava njegov zadah, od luka stas, a od nevjerništva žig.

Luka priđe caru Afridunu, poljubi mu noge, pa stade pred njega i car mu reče:

- Hoću da izađeš Šarkanu, caru damaškome i sinu Omera an-Numana, te da nas oslobodiš zla i nevolje.

- Slušam i pokoravam se - reče vitez, a car mu nacrta križ na licu tvrdeći da će uskoro pobijediti.

Zatim Luka ode od cara Afriduna. Tako prokleti Luka uzjaha riđana, odjeven u crveno, sa zlatnim oklopom ukrašenim dijamantima. Nosio je trozubo koplje, kao da je sami prokleti Iblis na dan stradanja. On i njegovi bezbožnički ratnici krenuše, kao da u oganj srljaju, a među njima bijaše glasnik koji je vikao na arapskom jeziku:

- Narode Muhammeda, Bog mu se smilovao i spasio ga! Neka izađe samo jedan vaš vitez, mač islama, Šarkan, vladar sirijskog Damaska!

Tek što je izgovorio te riječi, dolinom se razliježe buka koju su svi čuli i zbog koje se vojnički redovi rastupiše, podsjećajući na dan Hunejna.[116] Zlikovac se uplaši, te se okrenu na stranu odakle je dolazila buka i ugleda Šarkana, sina cara Omera an-Numana. Njegov brat Davulmekan, vidjevši prokletnika na bojnome polju i čuvši glasnika šta viče, obrati se Šarkanu:

- Tebe traže!

- Baš mi je milo ako je tako! - odgovori Šarkan.

Pošto se u to uvjeriše i razaznaše da glasnik viče: "Neka mi ne izlazi niko osim Šarkana!", bi im jasno da je taj prokletnik bizantski vitez koji se već zakleo da će osloboditi zemlju od muslimana. U protivnom, on će biti najveći gubitnik, jer je on ožalostio mnoga srca i nanio zla turskim vojnicima, Dejlemićanima i Kurdima. Onda se na mejdanu pojavi Šarkan poput ljutog

lava, jašući na čistokrvnom konju koji je izgledao poput preplašene gazele. Šarkan potjera konja prema Luki i kada mu priđe, zatrese kopljem nalik na zmiju otrovnicu, te izgovori stihove:

Jašem riđana ratu vičnog i uzdi poslušnoga,
Koji čini sve što može za jahača svoga.

Svak' se moga oštrog koplja boji,
Sami đavo ko da mu na vrhu stoji.

Kada trgnem svoj mač indijski ljuti,
Munje će istog časa početi sijevati.

Luka to nije razumio, niti je shvatio značenje junačkih stihova, već se rukom lupi po licu ukazujući poštovanje križu nacrtanom na njemu. Zatim poljubi ruku, pa se maši koplja, uperi ga prema Šarkanu i jurnu na njega. On tako hitnu koplje jednom rukom da ga vojnici nisu mogli ni vidjeti, pa ga dočeka drugom rukom poput mađioničara i baci ga na Šarkana. Koplje mu sijevnu iz ruke kao strijela vatrena. Vojnici zažagoriše uplašivši se za Šarkana. Kada koplje doletje do Šarkana, on ga uhvati u letu, tako da je ljudima dah zastajao. Zatim Šarkan onom rukom kojom je uhvatio kršćanovo koplje zatrese tako silno da ga umalo ne slomi, pa ga baci toliko visoko da se izgubi iz vida prisutnima. Onda ga prihvati drugom rukom brže nego što je oko moglo pratiti i viknu strašno, iz dubine svoga srca:

- Tako mi Onoga koji je stvorio sedam nebesa, ovog prokletnika ću osramotiti pred cijelim svijetom!

Potom hitnu koplje. Luka htjede učiniti isto ono što je on učinio, pa pruži ruku da u letu uhvati koplje, ali ga Šarkan preduhitri bacivši drugo koje ga pogodi posred križa što mu je bio na licu. Allah mu odmah uputi dušu u Pakao, to odvratno boravište. Kada nevjernici vidješe da Luka ibn Samlut pade mrtav, počeše se busati po licima i vikati:

- Jao, nesreće! Jao, propasti!

Onda dozivahu u pomoć manastirske patrijarhe....

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

91. noć

Kada nastupi devedeset i prva noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da su nevjernici, vidjevši kako Luka pade mrtav, počeli se busati po licu, kukati i dozivati upomoć manastirske monahe:

- Pomagajte, kršćani?

Monasi se počeše moliti, a vojnici se udružiše protiv Šarkana, uperiše mačeve i koplja i jurnuše u ljuti boj. Sučeliše se dvije vojske, ljudske grudi se nađoše pod kopitama, uzmahnuše koplja i mačevi, zamoriše se mišice i pesnice, a konji kao da nisu nogu imali. Dobošar je neprekidno vikao dok ruke ne klonuše, dok dan ne minu i noć se primače. Tada se vojske razdvojiše, a hrabri ratnici su bili kao opijeni od silne borbe, dok je zemlja bila prekrivena mrtvima. Ljute bijahu rane, tako da se ranjenik jedva razlikovao od mrtvoga. Šarkan se nađe s bratom i vezirom Dandanom, pa reče Davulmekanu i dvorjanima:

- Zaista je Allah otvorio kapije propasti nevjernicima. Hvala Allahu, gospodaru svjetova.

- Neprestano ćemo zahvaljivati Allahu - reče Davulmekan - zato što je odagnao nesreću od Arapa i Perzijanaca. Ljudi će pripovijedati s koljena na koljeno šta si učinio s onim prokletnikom Lukom, krivotvorcem Evanđelja, o tome kako si u letu uhvatio koplje i kako si ubio Allahovog neprijatelja među ljudima. O tebi će se pripovijedati dok je svijeta i vijeka.

- Veliki dvorjane i silni junače - obrati mu se Šarkan.

- Evo me - odgovori dvorjan.

- Povedi vezira Dandana i dvadeset hiljada konjanika, pa idite prema moru na sedam fersaha[117] daljine. Požurite ka obali, tako da između vas i neprijatelja bude razdaljina dva fersaha. Krijte se u uvalama dok ne čujete buku nevjernika kada se budu iskrcavali s lađa i dok ne čujete poviku sa svih strana, kada mi jedni na druge budemo bacali koplja. Čim vidite da naša vojska uzmiče, kao da bježi, i kada nevjernici pohrle za njom sa svih strana, čak i s obale i iz šatora, vi budite u zasjedi. Kada ti ugledaš bajrak s natpisom Nema boga osim Allaha, Muhammed je Božiji poslanik, istakni zeleni bajrak i poviči: Allahu ekber! Tada im navali s leđa i potrudi se da se nevjernici ne nađu između onih što bježe i obale.

- Slušam i pokoravam se - odgovori dvorjan. Tako se dogovoriše o svemu, a zatim se vojnici spremiše i pođoše. Dvorjan povede vezira Dandana i dvadeset hiljada vojnika, kako je naredio car Šarkan.

Kad osvanu jutro, nevjernici pojahaše konje, trgnuše koplja i isukaše sablje. Vojska se rasprši po brežuljcima i uvalama, svećenici počeše vikati,

glave se razgolitiše, križevi se istakoše na jarbolima i pođoše prema obali sa svih strana. Izvedoše konje na kopno, spremiše se da kidišu i uzmiču. Sablje sijevnuše, odredi krenuše, zasjaše vrhovi kopalja na oklopima i točak smrti poče da melje pješake i konjanike. Glave su letjele s trupova, jezici su zanijemili, na oči se mrak navlačio i prskali su žučni mjehuri. Sablje su vitlale, lobanje letjele, ruke se odsijecale, konji su po krvi gazili, ratnici se za guše hvatali. Muslimanska vojska se molila hvaleći Muhammeda, Bog mu se smilovao i spasio ga, kao najboljeg među svim ljudima. Nevjernička vojska je slavila križ i široki pojas, vino i pričešće, svećenike i monahe, svece i mitropolite. Davulmekan i Šarkan se počeše povlačiti - vojska je odstupala pokazujući neprijatelju da bježi.

Tada na njih nasrnu kafirska vojska misleći da su razbijeni i spremiše se za pokolj. Muslimani počeše glasno učiti početak druge kuranske sure. Mrtve ljude su gazili konji dok je bizantski dobošar vikao:

- Isusovi robovi, vi što pravu vjeru slijedite! O katolici, pomoć vam stiže! Islamska vojska bježi! Ne okrećite im leđa, udrite ih otpozadi sabljama! Uporno ih gonite, inače bit ćete otpadnici od Isusa, sina Marijinog, koji je već u bešici govorio!

Vladar Carigrada, Afridun, pomisli da kafirska vojska pobjeđuje, a nije znao da je to varka muslimana. On posla bizantskom caru radosnu vijest o pobjedi, poručivši:

- Nije nam pomoglo ništa drugo nego govno velikog patrijarha, i to kada se počelo osjećati s brade i brkova i kada se njegov smrad raširio među kršćanima. Kunem se kršćanskim čudom, Marijom i svetom vodicom da na zemlji neću ostaviti nijednog mudžahida i da ću istrajati u svojoj zloj namjeri.

Glasnik ode s tom porukom, a kafiri povikaše jedni drugima:

- Osvetite Luku...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

92. noć

Kada nastupi devedeset i druga noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da su kafiri vikali jedni drugima:

- Osvetite Luku! - a car Bizantinaca je vikao:

- Osvetite Abrizu!

Onda car Davulmekan uskliknu:

- O, robovi Gospodara koji nagrađuje! Udrite nevjernike i tirane bijelim sabljama i sivim kopljima!

Muslimani se vratiše na nevjernike, te ih udariše britkim sabljama, dok je muslimanski dobošar vikao:

- Navalite na din-dušmane, vi koji volite odabranog Poslanika! Sada je trenutak da zadovoljite Onoga koji je plemenit i koji prašta. O, vi što se nadate spasu na Sudnji dan, Džennet se nalazi u hladu sabalja!

Tada Šarkan navali sa svojim ratnicima na nevjernike odsjekavši im odstupnicu. Kružio je kroz bojne redove, kad odjednom neki konjanik načini luk i u redovima nevjerničke vojske otvori bojište kružeći po kafirskoj vojsci, udarajući ih i bijući, tako da se zemlja prekri glavama i ljudskim tjelesima. Nevjernici se uplašiše njegovih udaraca. Imao je dva sječiva - pogled i britku sablju; imao je dva koplja - koplje i svoj stas; guste kovrdže koje su bujnošću vojsku zamjenjivale, baš kao što kaza pjesnik:

Bujne kovrdže mogu biti divne
Samo kad padaju na dan bitke

Na pleća mladih sa sabljom o bedru
Što se zasitise dušmanskom krvlju.

* * *

Kada ga vidje, Šarkan povika:

- Tako ti Kurana i riječi Samilosnoga, ko si ti, viteže? Svojim podvizima si zadovoljio Gospodara koji nagrađuje, koji zbog jednog djela drugo ne zanemaruje, jer si potjerao nevjernike i tirane!

Vitez mu doviknu:

- Tek jučer si se dogovorio sa mnom! Brzo si me zaboravio!

Zatim skinu masku s lica, tako da se ukaza sva njegova utajena ljepota. Bio je to Davulmekan kome se Šarkan obradova i poboja se da se oko njega ne počnu zbijati vojnici i junaci.

Bojao se toga zbog dva razloga: prvo, jer je Davulmekan bio mlad i nije bio zaštićen od uroka; drugo - treba da poživi radi carstva. Zato mu reče:

- Care, izložio si se opasnosti. Pritjeraj konja uz moga, pa ću te zaštititi od neprijatelja. Najbolje je da ne izlaziš ispod zastave kako bismo mogli na neprijatelja bacati strijele.

- Hoću da sam ti ravan u borbi i ne štedim se pred tobom kada ratujem.

Nakon toga, islamska vojska navali na nevjernike okruživši ih sa svih strana. Borili su se protiv njih svim silama, te razbiše zlo nevjerničko, inad i

pokvarenost.

Caru Afridunu bi teško kada vidje šta se dogodilo Bizantincima, kako su poniženi, pa okrenuše leđa i dadoše se u bijeg jureći prema lađama. Međutim, u tom času s morske obale navali na njih vojska predvođena vezirom Dandanom koji je kosio junake udarajući ih sabljom i kopljem, zajedno sa zapovjednikom Behramom, starješinom sirijskih plemena, vođom dvadeset hiljada ljutih lavova. Islamska vojska opkoli nevjernike prilazeći im sprijeda i s leđa. Jedna grupa muslimana pođe na one što su bili na lađama i izložiše ih takvoj pogibelji da poskakaše u more. Muslimani pobiše većinu, više od stotinu hiljada svinja. Niko se ne spasi, ni malo ni veliko. Zarobiše im lađe sa svim blagom na njima, s riznicama i tovarom, ali im umaknu dvadeset lađa. Toga dana muslimani se domogoše plijena kakvog se nije domogao niko prije njih, niti je ikada neko čuo za takav boj. U mnoštvu plijena bijaše pedeset hiljada konja, pored riznica i ostalog nebrojenog plijena. Radovali su se pobjedi koju im Allah dade i Njegovoj podršci. Eto šta se događalo s njima.

Što se tiče bjegunaca, oni stigoše u Carigrad do čijih stanovnika je ranije doprla vijest da car Afridun pobjeđuje muslimane, te starica Zatuddavahi reče:

- Ja znam da moj sin, car Bizantinaca, neće biti bjegunac, niti se on plaši islamskih vojski. On ljude širom svijeta vraća u kršćanstvo.

Zatim starica naredi velikom caru Afridunu da ukrasi grad. Stanovnici su se veoma radovali i pili vino ne znajući šta je suđeno. Dok su se uveliko radovali, nad njima zagraktaše vrane tuge i jada: doplovi dvadeset lađa koje su bježale i na kojima bijaše bizantski car. Afridun pođe na obalu i obavijestiše ga šta im se dogodilo s muslimanima, tako da udariše u plač i kuknjavu. Rekoše mu da je Luka ibn Šamlut pao kao žrtva nevjerne sudbine, te da ga je smrtna strijela pogodila. Caru Afridunu se učini da je nastupio Sudnji dan i bi mu jasno da se njihove zablude ne mogu ispraviti. Bizantinci se prepustiše kuknjavi, izgubiše odlučnost, narikače počeše naricati i sa svih strana zaori se plač. Kada dođe bizantski Afridun, obavijesti ga o pravom stanju stvari, o tome da je bijeg muslimana bio samo varka, i reče mu:

- Ne nadaj se da će ti doći još koji vojnik osim onih što su već stigli.

Kada car Afridun ću te riječi, navuče mu se mrak na oči, pa mu se nos nađe pred nogama...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

93. noć

Kada nastupi devedeset i treća noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je car Afridun, saslušavši riječi bizantskoga cara, obeznanio se i da je pao nosom na tlo. Kada dođe k sebi, tresao se od straha, pa se požali starici Zatuddavahi, toj prokletnici, vještici nad vješticama, savršenoj čarobnici, rospiji i varalici. Usta su joj bila pogana, očni kapci crveni, blijedi obrazi, crte lica sumorne, krmeljive oči, krastavo tijelo, sijeda kosa, pogurena leđa, blijedo lice, a iz nosa joj je curilo. Međutim, čitala je islamske knjige, putovala na Kabu, a sve je to radila da bi upoznala vjere, da bi naučila kuranske tekstove. Dvije godine je boravila i u Jerusalemu kako bi ovladala mađijama. Zato je predstavljala prvorazrednu opasnost i pravi belaj. Pokvarena bezbožnica nije se ni jednoj vjeri pokoravala. Najčešće je boravila kod svog sina Harduba, bizantskoga cara, zbog nevinih djevojaka uz koje je voljela biti, a kada bi duže ostala bez njih padala je u nesvijest. Svaku djevojku koja joj se dopadala obučavala je i trljala je peškirom toliko da bi se ova nakratko omamila od užitka. Iskazivala je naklonost djevojci koja joj se predavala pa ju je podvodila svome sinu, a one koje joj se nisu potčinjavale upropaštavala je smicalicama. Zato je učila Merdžanu, Rejhanu, Utrudžu - Abrizine robinje. Abriza je mrzila staricu i nije podnosila da leži s njom, jer je zaudarala ispod pazuha, puštala je vjetrove i cijelo tijelo bilo joj je grublje od palmine kore. One koje su ležale s njom mamila je draguljima i učenjem. Abriza se oslobodila starice priklonivši se Onome koji je mudar i koji sve zna. Divno li reče pjesnik:

O, kako se bogataš podaje poniženjima
A kako se siromah gordi visinama:

On svoju odvratnost novcem pokriva,
Ali mirisanje ružnog smrad ne prikriva.

Vratimo se priči o njenim smicalicama i spletkama. Hele, starica ode zajedno s kršćanskim velikašima i njihovom vojskom prema islamskoj vojsci. Onda car Afridun dođe bizantskom caru koji mu reče:

- Care, nije nam potreban ni veliki patrijarh, niti njegove molitve, već ćemo raditi onako kako je smislila moja majka Zatuddavahi. Vidjet ćemo šta će ona svojim bezgraničnim lukavstvom učiniti s muslimanskom vojskom, jer oni sa svojom silom već stižu k nama. Uskoro će biti ovdje i opkolit će nas.

Kada car Afridun ću njegove riječi, srce mu zadrhta od straha, te istog časa posla pisma u sve kršćanske zemlje, pišući: "Ni jedan pripadnik kršćanske vjere i kršćanskoga bratstva ne treba da ostane u pozadini, naročito oni koji se nalaze u utvrdama, već treba da nam svi pohitate, pješaci i konjanici, žene i djeca, jer muslimanska vojska već stupa na našu zemlju. Zato požurite, pohitajte prije nego što se desi nesreća!" Tako su se događaji odvijali s kršćanima.

U međuvremenu, starica Zatuddavahi sa svojim pratiocima ode izvan grada i obuče ih kao muslimanske trgovce. Povede stotinu mazgi natovarenih antiohijskim platnom, atlasom, carskom svilom i ostalim, te od cara Afriduna uze pismo u kome je pisalo: "Ovo su trgovci iz Sirije. Boravili su kod nas i ne treba im činiti nikakvo zlo, uzimati im desetinu ili nešto slično, dok ne stignu u svoju zemlju i na sigurno mjesto, jer trgovci donose napredak zemlji. Oni nisu ni ratnici niti su sumnjivi."

Prokleta Zatuddavahi se obrati svojim pratiocima:

- Hoću da smislim lukavstvo kako bih uništila muslimane.

- Carice - odgovoriše joj oni - naređuj nam šta hoćeš, mi ti se pokoravamo. Neka Isus ne upropasti tvoje djelo!

Starica obuče odjeću od mehke bijele vune, pa poče trljati svoje čelo dok na njemu ne načini neki znak koji namaza mašću, tako da iz njega poče izbijati jaka svjetlost. Prokletnica je bila mršava, upalih očiju, a iznad stopala je vezala sebi okove i tako je išla dok ne stiže do muslimanske vojske. Onda skinu s nogu lance od kojih joj bijahu ostali tragovi, namaza ih mašću i zmajevom krvlju, te naredi pratiocima da je udaraju što snažnije i da je onda stave u sanduk.

- Kako da te tučemo kad si ti naša gospodarica, Zatuddavahi, majka slavnoga cara? - upitaše je.

- Ne može se osuđivati onaj ko u nužnik ide, a kada je nešto zaista potrebno, dopušteno je i ono što je inače zabranjeno. Čim me stavite u sanduk, natovarite ga s ostalom robom na mazge i tako uđite u muslimansku vojsku ne plašeći se ničega. Ako vas neko od muslimana zaustavi, predajte mu mazge zajedno s robom, pa idite njihovom caru Davulmekanu, tražite pomoć od njega i recite mu: "Bili smo u nevjerničkoj zemlji i oni nam nisu ništa uzeli, već su nam napisali dokument kojim se zabranjuje da nam bilo ko prepriječi put. Zašto nam onda vi oduzimate robu? Evo pisma bizantskoga cara u kome piše da nam niko ne staje na put." Ako vas on upita: "Šta ste zaradili u bizantskoj zemlji trgujući?", vi mu odgovorite: "Naš dobitak se

sastoji u tome što smo izbavili jednog isposnika koji je bio u podrumu i proveo u njemu petnaestak godina tražeći pomoć, ali mu je niko nije pružio, već su ga nevjernici danonoćno zlostavljali. Mi za to nismo znali, premda smo dugo boravili u Carigradu prodajući robu i kupujući drugu. Upravo smo obavili posao i odlučili da pođemo u svoju zemlju. Noć smo proveli razgovarajući o putovanju, a ujutro ugledasmo nekakvu priliku na zidu. Kad joj priđosmo i bolje je pogledasmo, vidjesmo da se miče. Spodoba nam reče: "Muslimani, hoće li neko od vas postupiti prema naredbi Gospodara svjetova?" "A kako to?", upitasmo ga. "Allah mi je omogućio da vam se obratim", reče prilika, "da bi vaša vjera bila čvršća i da bih vas podstakao da na svoju vjeru mislite. Treba da idete iz nevjerničkih zemalja i da pođete muslimanskoj vojsci u kojoj postoji jedan mač Svemilosnog i najveći junak svih vremena, car Šarkan, onaj koji će osvojiti Carigrad i uništiti kršćansku zajednicu. Kada prevalite put od tri dana hoda, naići ćete na jedan manastir poznat pod imenom Matruhijin manastir. U tome manastiru ima jedna ćelija u koju ćete ući. Pođite u nju s čistim namjerama, ali se poslužite lukavstvom i budite odlučni da uđete, jer se tamo nalazi pobožni čovjek iz Jerusalema po imenu Abdullah. On je jedan od najpobožnijih ljudi i zaslužan je za otklanjanje sumnje i nejasnoća u vjeri. Prevario ga je neki monah zatvorivši ga u podrum u kome se nalazi već dugo vremena. Njegovo izbavljenje predstavljalo bi djelo ugodno Gospodaru ljudi, jer bi to djelo bilo jedan od najboljih izraza džihada.

Pošto se starica dogovori sa svojim ljudima, još im reče:

- Kada vas Šarkan bude ispitivao, recite mu: "Pošto saslušasmo onu spodobu, bi nam jasno da je taj pobožni čovjek..."

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

94. noć

Kada nastupi devedeset i četvrta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da se starica Zatuddavahi dogovorila sa svojim ljudima i još im je kazala:

- Kada vas bude ispitivao Šarkan, recite mu: "Pošto saslušasmo onu spodobu, bi nam jasno da je taj pobožni čovjek jedan od najvećih pravednika i Allahu odanih robova. Putovali smo tri dana i onda ugledasmo taj manastir, pa skrenusmo prema njemu. Ili provedosmo jedan dan trgujući, kako to obično i čine trgovci. U smiraj dana i kada se približi tamna noć, mi se

uputismo onoj ćeliji u podrumu i začusmo kako čovjek, nakon učenja Kur'ana, recitira stihove:

Obmane rastjerujem dok mi je teško u grudima,
Dok mi se srce davi u njihovim morima;

Ako mi ne bude utjehe, odmah ću umrijeti,
A golubi će od nesreće sigurno odletjeti.

Munjo, ako mi dom pohodiš i moje voljene
Potamnit ćeš od njihove svjetlosti radosne.

Ima l načina da me s njima opet sastavi
Kad me zatvorska ćelija i rat od njih rastavi?

Reci im, munjo i od mene ih pozdravi:
On sada u bizantskoj ćeliji zatočen živi.

Onda Zatuddavahi reče:

- Kada stignete sa mnom u muslimansku vojsku i kada se ja nađem među njima, znam kako ću lukavstvo smisliti da ih prevarim i pobijem sve do jednoga.

Pošto kršćani saslušaše staricu, poljubiše joj ruke i staviše je u sanduk dobro je istukavši prije toga iz poštovanja prema njoj, jer su smatrali da joj se moraju pokoravati. Zatim se, kao što smo spomenuli, uputiše s njom ka muslimanskoj vojsci. Tako su se događaji odvijali s prokletnicom Zatuddavahi i njenom pratnjom.

Što se tiče muslimanskih vojnika, oni se, pošto im Allah omogući pobjedu nad neprijateljem, domogoše novca i riznica na lađama, te posjedaše i počeše razgovarati. Davulmekan reče svome bratu:

- Allah nam je omogućio pobjedu zato što smo pravedni i što slušamo jedni druge. Ti se, Šarkane, pokoravaj mojim zapovijestima potčinjavajući se tako uzvišenom Allahu.

- Sa zadovoljstvom - odgovori Šarkan pa pruži ruku bratu i reče mu:

- Ako dobiješ sina, dat ću za njega svoju kćer Kudiju Fakan.

Davulmekan se obradova, pa počeše jedan drugome čestitati pobjedu nad neprijateljem. Vezir Dandan također čestita Šarkanu i njegovom bratu i reče im:

- Znajte, carevi, da nam je Allah dao pobjedu zato što smo se potpuno predali Njemu, što smo ostavili porodice i zavičaj. Mislim da će biti najbolje da pođemo za neprijateljima, da ih opkolimo i pobijemo. Možda će nam Allah omogućiti da postignemo svoj cilj i iskorjenimo dušmane. Ako hoćete, ukrcajte se na ove lađe i plovite, a mi ćemo ići kopnom i istrajat ćemo u borbi.

Vezir Dandan ih je neprekidno podsticao na borbu i recitirao je stihove:

Najsretniji sam kad dušmane ubijam
I na svome konju na njih kad jurišam,

Il kad glasnik dođe od drage moje
Iza dolazak ne postavlja uvjete svoje;

ili riječi drugog pjesnika:

Ako poživim, rat će mi biti majka,
Koplje brat, a otac sablja britka;

U svakome boju ja se smrti osmjehujem
Želeć da se ubijanjem cilja domognem.

Pošto vezir Dandan završi recitiranje poezije, on uzviknu:

- Hvala Onome koji nam je pružio dragocjenu podršku, koji nam je omogućio da zaplijenimo srebro i zlato!

Davulmekan izdade naređenje vojsci da krene, te se vojska zaputi u Carigrad. Usiljeno su putovali dok ne ugledaše jednu prostranu poljanu na kojoj je sve bilo veoma lijepo, čak i vesela divljač i gazele u trku. Ratnici su prevalili mnoge pustinje, tako da su šest dana bili bez vode. Kada dođoše nadomak jedne poljane, ugledaše bogata vrela, zrele plodove i zemlju nalik na Džennet, okićenu i bogatu granjem opijenim hladovinom, granjem koje se njihalo zadržavajući lahor tako da su razum i oko bivali omamljeni, upravo kao što reče pjesnik:

Pogledaj de onaj lug prekrasni
Što liči na prostrt tepih zeleni,

Pažljivo ga pogledaj i vidjet ćeš samo
Potok što žubori idué neznamo kamo.

Duša će vam vidjet divotu u krošnjama
I posvuda bajrake nad vašim glavama.

Jedan drugi pjesnik reče:

Rijeka što se tako štedro razliva
Teškim hladom sva se prekriva.

Nad vodom se njiše mnoštvo grana
Satkano od bisernih cvjetnih kruna.

Ugledavši tu poljanu sa gustim drvećem i raskošnim beharom, ispunjenu pijevom ptica i slavuja, Šarkan reče svome bratu:

- U Damasku ne postoji tako nešto. Odavde ćemo nastaviti put tek nakon tri dana, dok se malo odmorimo da bi se islamska vojska okrijepila i ojačala pred susret sa odvratnim kafirima.

I oni odsjedoše na tome mjestu. Dok su tu boravili, iznenada začuše nekakve glasove u daljini. Na Davulmekanovo pitanje šta je to, rekoše mu:

- To je jedan trgovački karavan iz Sirije koji je također odsjeo na ovome mjestu da se putnici odmore. Možda su ih ratnici presreli i uzeli im robu, jer su trgovci boravili u nevjerničkoj zemlji.

Nedugo zatim, pojaviše se trgovci vičući i tražeći pomoć od cara. Kad to vidje, Davulmekan naredi da ih dovedu, a čim ih dovedoše, trgovci rekoše:

- Care, mi smo boravili u nevjerničkoj zemlji. Kafiri nam nisu ništa otimali, a kako nam mogu otimati robu naša braća muslimani kada smo u njihovoj zemlji? Čim smo ugledali vašu vojsku, prišli smo im, a oni nam oduzeše robu. Obavještavamo te što nam se dogodilo.

Zatim mu pokazaše pismo cara carigradskoga. Šarkan ga uze i pročita, pa im reče:

- Vratit ćemo sve što vam je uzeto, ali nije trebalo da nosite robu u nevjerničke zemlje.

- Gospodaru naš - odgovoriše trgovci - Allah nas je uputio u njihove zemlje da bismo osvojili ono što nijedan zavojevač nije osvojio, čak ni vi u vašim pohodima.

- A šta ste to vi osvojili? - upita Šarkan.

- To ti možemo reći samo u četiri oka - odgovoriše trgovci, jer ako se to pročuje, možda će neko stvar odati i zbog toga ćemo mi stradati, ali će stradati i svaki musliman koji pođe u bizantsku zemlju.

Trgovci bijahu sakrili sanduk u kome je bila prokletnica Zatuddavahi. Davulmekan i njegov brat ostadoše nasamo s njima, te im trgovci ispričaše priču o isposniku, plačući toliko da i njih dvojicu rasplakaše...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

95. noć

Kada nastupi devedeset i peta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da su kršćani prerušeni u trgovce, ostavši nasamo s Davulmekanom i njegovim bratom Šarkanom, ispričali im priču o isposniku, plačući toliko da i njih dvojicu rasplakaše. Kazaše im sve onako kako ih bijaše poučila vještica Zatuddavahi. Šarkanovo srce omekša zbog isposnika, te on osjeti sažaljenje i zahvalnost uzvišenome Allahu.

- Jeste li izbavili toga isposnika, ili je još uvijek u manastiru? - upita Šarkan, a trgovci mu odgovoriše:

- Oslobodili smo ga i ubili smo starješinu manastira bojeći se za sebe. Zatim smo pobjegli u strahu da ćemo izginuti. Pouzdani ljudi su nam kazali da se u tome manastiru nalazi mnoštvo zlata, srebra i dijamanata.

Trgovci donesoše sanduk, izvadiše onu prokletnicu koja je ličila na mahunu, toliko je bila pocrnila i omršavila, svezana u lance i okove. Kada je Davulmekan i ostali prisutni ugledaše, pomisliše da je muškarac, jedan od najboljih pobožnih ljudi i najvećih asketa. Čelo joj se caklilo od masnoće kojom se namazala.

Davulmekanu i njegovom bratu bijaše veoma teško, te oni priđoše starici, poljubiše joj ruke i noge neprekidno tužeći. Starica im se obrati:

- Znajte da sam zadovoljan onim što čini sa mnom moj Gospodar, jer smatram da je nevolja koja me snašla samo ispit na koji me uzvišeni Gospodar stavlja. Onaj ko ne može iskušenje podnijeti neće u rajsku blagodat dospjeti. Želio sam se vratiti u svoju zemlju, ne zbog straha od iskušenja na koje sam stavljen, već da umrem pod kopitama konja mudžahida koji i nakon smrti žive a ne umiru.

Zatim isposnik kaza ove stihove:

Konji jure, oganj rata plamti,
Ti si Musa, a ovo je čas odsudni:

Baci štap da proguta sve što su načinili
I ne boj se - nisu to zmije, već užadi!

Kuransku suru na dan boja koristi -
Tvoj mač nad šijama je kao ajeti.{118}

Nakon tih stihova, starica proli suze niz obraze, dok joj je zamašćeno čelo sijalo poput jarke svjetlosti. Šarkan joj priđe, poljubi joj ruku i donese hranu, ali ona odbi da jede, govoreći:

- Nisam prestao postiti već petnaest godina, a kako da prekinem post sada kada me je Gospodar spasio robovanja kod nevjernika, kada me oslobodio onoga što je teže od mučenja ognjem!? Strpit ću se do akšama.

Kad bi vrijeme večere, Šarkan i Davulmekan dođoše starici, donesoše joj jelo i rekoše:

- Jedi, isposniče!

- Nije vrijeme za jelo, već za molitvu Gospodaru koji nagrađuje.

Zatim stade u mihrab{119} i poče klanjati sve do noći. Potraja to tri dana i za sve to vrijeme starica je sjedjela samo na dijelu namaza na kome se sjedi. Vidjevši šta se zbiva, isposnikova čvrsta vjera osvoji srce Davulmekanu koji reče Šarkanu:

- Podigni šator od kože tome pobožnom čovjeku i daj mu slugu da ga dvori.

Četvrtog dana, isposnik zatraži hranu, te mu donesoše raznovrsna jela kakva samo duša poželjeti može, a oko ih se nagledati ne može. Od svega toga, on pojede samo pogaču sa solju, te opet naumi postiti. Uvečer ustade da klanja, a Šarkan reče Davulmekanu:

- Taj čovjek se potpuno lišava ovoga svijeta, i da nije ovog našeg sretnog pohoda, ostao bih uz njega da obožavam Allaha uz njegovu pomoć sve dok ne izađem pred Allaha. Poželio sam da odem u njegov šator i da malo porazgovaramo.

- I ja sam - reče Davulmekan - ali sutra polazimo u vojnu, na Carigrad. Nećemo imati pogodnijeg vremena od ovoga.

- Ja također želim da vidim toga asketu - reče vezir Dandan. - Možda će uputiti dovu da uspijemo u svetom pohodu i da izađemo pred svoga Gospodara. Ja se zaista odričem ovozemnog života.

Kada pade noć, oni odoše onoj vještici Zatuddavahi i zatekoše je kako se Bogu moli. Priđoše joj plačući zbog sažaljenja prema njoj, ali im se ona nije obraćala do ponoći. Pošto završi namaz, okrenu im se, pozdravi ih i reče:

- Zašto ste došli?

- Bogobojazniče - odgovoriše oni - zar nisi čuo kako plačemo pored tebe?

- Za onoga koji stoji pred Allahom ništa ne postoji na svijetu, ništa ne čuje i ništa ne vidi.

- Želimo da nam kažeš zašto si bio zarobljen i da noćas uputiš Bogu jednu dovu za nas, jer bi nam to bilo bolje nego da imamo Carigrad.

Čuvši njihove riječi, Zatuddavahi odgovori:

- Allaha mi, da niste muslimanski zapovjednici, ne bih vam ništa kazao ni po koju cijenu, jer se ne žalim nikome osim Allahu. Vama ću reći zašto sam zarobljen.

Bio sam u Jerusalemu s nekim dobrim i bogougodnim ljudima. Pred njima se nisam oholio, jer me je uzvišeni Allah obdario skromnošću i suzdržljivošću. Jednom se noću uputim k moru u namjeri da pođem po vodu. Odnekud me spopade oholost i pomislih: "Ko može ići po vodu kao ja?" Od tada mi srce okorje i uzvišeni Allah me stavi u iskušenje ulivši mi ljubav prema putovanju. Tako sam otputovao u zemlju Bizantinaca koju sam obilazio cijelu godinu dana moleći se Allahu na svakome mjestu. Kad stigoh u onaj kraj, popeh se na brdo na kome se nalazio manastir monaha po imenu Matruhana. Monah me ugleda, pođe mi u susret, poljubi mi ruke i noge i reče:

- Pratim te otkako si ušao u zemlju Bizantinaca i probudio si u meni želju da posjetim islamske zemlje.

Zatim me uze za ruku i povede u manastir. Uvede me u jednu mračnu prostoriju i čim se nađoh u njoj, on me prevari, zaključa vrata i ostavi me u toj prostoriji četrdeset dana bez hrane i vode namjeravajući da me tako umori. Jednoga dana, u manastir dođe patricij po imenu Dikjanus. Dovede desetinu slugu, a s njim bijaše i njegova kćer po imenu Tamasil kojoj nije bilo ravne po ljepoti. Monah Matruhana im kaza za me, a patricij reče:

- Izvedite ga, jer na njemu nije ostalo ni toliko mesa da bi ga mogle ptice pojesti.

Otvoriše vrata te mračne prostorije i zatekoše me kako stojim moleći se, učim iz Kurana i slavim uzvišenog Allaha. Kada me vidješe u takvom položaju, Matruhana reče:

- Ovaj čovjek je pravi čarobnjak!

Na te njegove riječi, svi uđoše u prostoriju, a Dikjanus mi priđe zajedno sa svojim pratiocima i počeše me snažno udarati, tako da sam poželio da umrem. Korio sam sebe, govoreći: "Ovo je nagrada onome ko se oholi i uznosi onim što mu je njegov Gospod dao, a što prevazilazi njegovu moć. U tebe je, moja dušo, ušla uznositost i oholost. Zar nisi znala da oholost srdi Gospodara i srce čini okrutnim, te da čovjeka u pakao vodi?"

Zatim me okovaše i vratiše u ćeliju koja se nalazila pod zemljom. Svakog trećeg dana davali su mi po jednu ječmenu pogačicu i malo vode. Jednom mjesečno ili u dva mjeseca dolazio je patrijarh u taj manastir. Njegova kćer Tamasil je odrasla, jer je imala devet godina kada sam je prvi put vidio, a u ropstvu sam proveo petnaest godina. Sada ima dvadeset i četiri godine i ljepše od nje nema ni u nas, ni u zemlji Bizantinaca. Njen otac je strahovao da mu je car ne uzme, jer se obećala Isusu. Sa svojim ocem je jahala prerušena u viteza. Po ljepoti joj nije bilo ravne, a oni koji su je vidjeli nisu znali da je djevojka. Njen otac je pohranio blago u tome manastiru, jer se inače sve dragocjenosti pohranjuju u njemu. Vidio sam tamo zlato, srebro, dijamante i svakojake druge stvari čiji broj samo Allah zna. Bolje je da vi time raspolažete nego nevjernici. Uzmite sve što se nalazi u manastiru i potrošite na muslimane, naročito na mudžahide. Kada ovi trgovci stigoše u Carigrad i rasprodaše robu, ona spodoba što bijaše uza zid zapodjenu razgovor s njima po milosti koju Allah ukaza meni, te oni dođoše u manastir, ubiše patrijarha i Matruhanu, pošto su ga prethodno stavljali na najstrašnije muke. Vukli su ga za bradu dok im nije kazao gdje se nalazim. Tako me pokupiše i nije im bilo druge nego da se daju u bijeg u strahu od pogibije.

Sutra uvečer Tamasil će, kao i obično, doći u taj manastir, u pratnji oca i njegovih slugu, jer se patrijarh ne plaši za nju. Ako hoćete da to vidite, povedite me tamo, a ja ću vam predati novac i riznice patrijarha Dikjanusa koje se nalaze na tome brdu. Vidio sam kako otuda iznose zlatno i srebreno posuđe da piju iz njega. Kod njih sam vidio i djevojku koja im pjeva na arapskom. Ah, da je tako lijepim glasom učiti Kuran! Ako hoćete, uđite u manastir, sakrijte se u njemu dok ne dođe Dikjanus sa kćerkom, pa je zgrabite jer ona zavrjeđuje samo čestitoga cara Šarkana, ili cara Davulmekana.

Kada su čuli staričine riječi, svi se obradovaše osim vezira Dandana čiji um nije prihvatao te riječi, jer je strahovao za cara. Bio je zbunjen njenim riječima i na licu mu se očitovao znak nevjerice. Starica Zatuddavahi reče:

- Bojim se da ne dođe patrijarh i da ne vidi ovu vojsku na poljani, pa se neće odvažiti da uđe u manastir.

Car naredi da vojska krene prema Carigradu, a Davulmekan reče:

- Povest ću stotinu konjanika i mnogo mazgi i poći ćemo prema tome brdu da natovarimo blago iz manastira.

Zatim posla po velikog dvorjana koji dođe zajedno sa zapovjednicima Turaka i Dejlemićana i car im reče:

- Ujutro pođite ka Carigradu, a ti, dvorjane, zamjenjivat ćeš me i planirati umjesto mene. Ti ćeš, Rusteme, zamjenjivati moga brata na bojištu. Nikome ne govorite da nismo s vama, a mi ćemo vas za tri dana stići.

Zatim odabra stotinu hrabrih zamjenika, te on, njegov brat Šarkan i vezir Dandan pođoše sa stotinu konjanika vodeći mazge i noseći sanduke da natovare blago...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju. l

96. noć

Kada nastupi devedeset i šesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da su Šarkan, njegov brat Davulmekan i vezir Dandan krenuli sa stotinu konjanika prema manastiru koji im je opisala prokletnica Zatuddavahi. Poveli su mazge i ponijeli sanduke da natovare blago.

Kad osvanu jutro, dvorjan pozva vojsku da pođu, te se oni otisnuše na put misleći da su s njima Šarkan, Davulmekan i vezir Dandan. Nisu znali da su oni otišli u manastir.

Tako su se s njima odvijali događaji.

U međuvremenu, Šarkan, Davulmekan i vezir Dandan dočekaše smiraj dana, a nevjernička pratnja vještice Zatuddavahi krišom ode, pošto starici izljubiše ruke i noge. Oni zatražiše od nje dopuštenje da odu i starica im dopusti naredivši im da postave zamke prema njenoj zamisli. Kad pade noć, starica se obrati Davulmekanu i njegovim pratiocima:

- Pođite sa mnom na brdo i povedite nekoliko vojnika.

Oni je poslušaše i na padini ostaviše pet konjanika uz Zatuddavahi koja se osokoli likujući. Davulmekan je govorio:

- Slava Onome što dade snagu isposniku kojem ravna nismo vidjeli!

Čarobnica je za to vrijeme po jednoj ptici poslala pismo caru Carigrada obavještavajući ga o tome šta se dogodilo, a na kraju je dodala: "Hoću da mi pošalješ deset hiljada hrabrih bizantskih konjanika. Neka idu uz padinu brda krijući se da ih ne vidi islamska vojska. Neka uđu u manastir i sakriju se dok ja ne dođem s muslimanskim carem i njegovim bratom. Prevarit ću ih i dovesti zajedno s vezirom uz koga je jedva stotinu konjanika. Predat ću im križeve koji se nalaze u manastiru, a riješila sam da ubijem monaha Matruhanu, jer će mi plan uspjeti samo ako on pogine. Kada se plan ostvari, od muslimana neće ostati niko živ ni da im ognjište raspiri. Tako će Matruhana postati otkup za kršćanski narod i krstaško bratstvo. Neka je hvala Isusu na vjeke vjekova"!

Kad pismo stiže u Carigrad, čuvar golubova pismonoša odnese caru Afridunu pismo koje on pročita i odmah posla vojsku. Dade svakom ratniku konja, devu, mazgu i zalihe hrane i naredi im da idu do onog manastira. Tako su se događaji odvijali s njima.

U međuvremenu, Davulmekan, Šarkan i vezir Dandan sa svojom vojskom stigoše do manastira, uđoše u njega i ugledaše monaha Matruhanu koji im priđe da vidi ko su, a isposnik reče:

- Ubijte ovog prokletnika! - i oni navališe na njega sabljama prisilivši ga da ispije čašu smrti. Zatim ih prokletnica odvede na obećano mjesto, te oni izvadiše dragocjenosti kojih je bilo više nego što im je starica opisala. Kad sve to sakupiše i staviše u sanduke, natovariše ih na mazge.

Tamasil i njen otac ne dođoše bojeći se muslimana. Davulmekan ju je očekivao toga dana, narednog i trećeg dana, a onda reče Šarkanu:

- Allaha mi, srce mi je uz islamsku vojsku, jer ne znam šta se zbiva s njima.

- Uzeli smo veliko blago - odgovori mu brat - i ne vjerujem da će Tamasil, ili bilo ko drugi, doći u ovaj manastir nakon onoga što se dogodilo bizantskoj vojsci. Treba da budemo zadovoljni onim što nam je Allah dao i da pođemo, možda će nam Allah pomoći da osvojimo Carigrad.

Zatim se počeše spuštati s brda. Zatuddavahi nije mogla da ih spriječi bojeći se da ne otkriju njenu prijevaru. Putovali su do ulaza u klanac i odjednom vidješe da je starica sakrila deset hiljada konjanika koji, čim ugledaše muslimane, opkoliše ih sa svih strana, hitro uperiše koplja i izvukoše britke sablje uzvikujući bezbožničke riječi i stavljajući na tetive svoje opake strjelice. Davulmekan, Šarkan i vezir Dandan pogledaše tu vojsku i vidješe da je veoma velika, pa rekoše:

- Ko li je toj vojsci kazao za nas!?

- Brate moj - reče Šarkan - nije vrijeme za priču već za boj sabljama protiv bizantskih strijela. Budite odlučni i čvrsto se držite, jer je ovaj klanac nalik na ulicu sa dvije kapije. Tako mi Gospodara Arabljana i ostalih ljudi, da ovo mjesto nije usko, sigurno bih ih uništio, makar bilo i stotinu hiljada konjanika.

- Da smo znali za ovo, poveli bismo pet hiljada konjanika - reče Davulmekan, a vezir Dandan dodade:

- Kada bismo u ovome tjesnacu imali deset hiljada konjanika, ne bismo imali nikakve koristi, ali će nam Allah pomoći u borbi protiv njih. Meni je poznat ovaj klanac i znam da u njemu ima mnoštvo skloništa, jer sam ovdje vojevao s carem Omerom an-Numanom kada smo opsijedali Carigrad. Tada smo boravili u ovome klancu. U njemu ima vode hladnije od snijega. Držite se da izađemo iz klanca prije nego što na nas navali velika nevjernička vojska i prije nas stigne na vrh brda odakle će bacati kamenje na nas, a mi im ništa nećemo moći!

Oni počeše brzo izlaziti iz klanca, a isposnik im reče:

- Zašto se bojite kada ste se prepustili uzvišenom Allahu na Njegovom putu? Tako mi Boga, ja sam proveo petnaest godina zatočen pod zemljom i nisam se suprotstavio Allahu. Borite se na Njegovom putu, pa ko pogine naći će utočište u Džennetu, a bit će častan onaj ko ubije neprijatelja.

Kada saslušaše isposnika, minu ih briga i živnuše, a nevjernici navališe na njih sa svih strana. Sablje im zaplesaše iznad glava, smrt se nadvi nad njih. Muslimani su se žestoko borili pokoravajući se Allahu i žestoko udarajući vrhovima kopalja i oštricama sabalja. Davulmekan je kosio ratnike i obarao konjanike, odsijecao im glave po peterici, po deseterici, tako da je pobio nebrojeno mnogo nevjernika. Dok se on borio, odjednom ugleda prokletnicu kako nevjernicima daje znake sabljom bodreći ih. Svi koji su se plašili bježali su k njoj, a ona im poče davati znake da ubiju Šarkana, te su oni u grupama kidisali da ga ubiju a on je jurišao na svaku grupu koja je navaljivala na njega i tjerao ih je u bijeg. Tako je grupu za grupom odbijao svojom sabljom. Njemu se učini da ih pobjeđuje zahvaljujući blagoslovu onog pobožnog čovjeka, pa pomisli: "Zaista je Allah svojim brižnim okom pogledao onog pobožnog čovjeka i zahvaljujući čistoti njegovih namjera osnažio me u borbi protiv nevjernika. Vidim da me se boje i da mi nisu u stanju prići, već uvijek kada navale na me brzo se okreću i daju u bijeg."

Borili su se do kraja dana, a kad se primače noć, muslimani se smjestiše u jednu pećinu u tome klancu izdržavši pravi pljusak kamenja. Toga dana ih poginu četrdeset i pet. Kada se sakupiše, počeše tražiti isposnika, ali njemu ne bijaše ni traga. To teško pade muslimanima koji su govorili:

- Možda je poginuo kao šehid - a Šarkan reče:

- Ja sam ga vidio kako gospodnjim znacima bodri konjanike i štiti ih Božijim znamenjima.

Dok su oni tako razgovarali, pojavi se prokletnica Zatuddavahi držeći u ruci glavu velikog patricija, starješine dvadeset hiljada ljudi, koji je bio silnik, inadžija i pravi đavo. Ubio ga je strijelom jedan Turčin, te mu je Allah odmah poslao dušu u Pakao. Kad su nevjernici vidjeli šta učini s njihovim drugom, svi navališe na Turčina i ubiše ga posjekavši ga sabljama, a njega Allah odmah otpremi u Džennet. Nakon toga, prokletnica odsiječe glavu patriciju, donese je i baci pred Šarkana, Davulmekana i Dandana. Šarkan skoči na noge kad je vidje i reče:

- Hvala Allahu što te vidim, pobožni čovječe, mudžahide i isposniče!

- Sinko - odgovori isposnik - danas sam htio postati šehid, pa sam se svim srcem bacao među nevjerničke vojnike, ali su se oni mene odveć plašili. Kada vi odoste, obuze me zavist, te navalih na velikog patricija, njihovog starješinu koji je vrijedio koliko hiljadu konjanika. Udarih ga tako da mu odsjekoh glavu, a niko od nevjerničkih vojnika nije mi mogao priči. Sada vam donosim njegovu glavu...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

97. noć

Kada nastupi devedeset i sedma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je prokleta Zatuddavahi uzela glavu patricija, starješine dvadeset hiljada nevjernika, donijela je i bacila pred Davulmekana, njegovog brata Šarkana i vezira Dandana rekavši im:

- Kada vidjeh šta bi s vama, obuze me zavist, te navalih na velikog patricija, udarih ga sabljom i odsijekoh mu glavu, a da mi niko od nevjernika nije mogao prići. Donosim vam njegovu glavu da se osokolite u svetome pohodu i da svojim sabljama zadovoljite Gospodara pravovjernih. Hoću da se upustite u svetu bitku, a ja ću poći vašoj vojsci makar ona bila i na kapijama Carigrada i otuda ću vam dovesti dvadeset hiljada vitezova koji će uništiti ove kafire.

- Kako ćeš otići k njima, isposniče, kada su kafiri sa svih strana zatvorili dolinu? - upita Šarkan.

- Allah će me zakloniti od njihovih pogleda tako da me neće vidjeti - odgovori prokletnica - a i onaj ko me vidi neće se usuditi da mi priđe, jer ću se ja tada stopiti s Božijim bićem i On će se boriti protiv mojih dušmana.

- Istinu govoriš, isposniče - na to će Šarkan - jer sam se u to uvjerio. Bit će dobro za nas ako možeš poći čim padne noć.

- Idem iz ovih stopa - odgovori starica. - Ako i tvoj brat hoće poći s nama, povest ćemo ga, ali nikog drugog. Svetačka zaštita pokrivat će samo dvojicu.

- Što se tiče mene - reče Šarkan - ja neću ostaviti prijatelje, a ako moj brat hoće, nema ničega lošeg u tome da pođe s tobom i spasi se iz ovog tjesnaca, jer on je utvrda muslimanska i mač Gospodara svjetova. Ako hoće, neka povede i vezira Dandana, ili koga sam odabere, pa nam pošaljite deset hiljada konjanika kao pomoć u borbi protiv ovih zlikovaca.

Pošto se dogovoriše šta će učiniti, starica reče:

- Sačekajte da ja odem ispred vas da vidim šta rade nevjernici, da li spavaju ili su budni.

- Poći ćemo jedino s tobom - rekoše oni - i prepustit ćemo se Allahu.

- Ako vas poslušam, nemojte kasnije koriti mene, već korite sami sebe. Mislim da bi bilo bolje da sačekate dok vidim šta je s njima.

- Idi ti - reče Šarkan. - Ne oklijevaj, a mi ćemo te čekati.

Zatuddavahi ode, i čim ona izađe, Šarkan reče bratu:

- Da taj isposnik nije bogomdan, ne bi pogubio onog silnog patricija. To je dovoljan dokaz o čudotvornosti isposnika. Otpor nevjernika je slomljen pogubljenjem patricija, jer je bio silnik, inadžija i pravi đavo.

Dok su oni tako razgovarali o čudesnim osobinama isposnika, pojavi se prokleta Zatuddavahi i obeća im pobjedu nad nevjernicima, te oni zahvališe isposniku ne znajući da je to prijevara. Zatim prokletnica upita:

- Gdje je čestiti car Davulmekan?

- Ovdje sam - odgovori on, a starica mu reče:

- Povedi svoga vezira i pođi za mnom do Carigrada.

U međuvremenu je Zatuddavahi obavijestila nevjernike o svojoj smicalici i oni se tome silno obradovaše, govoreći:

- Nećemo se smiriti dok ne ubijemo njihovog cara onako kako je ubijen patricij, jer mi nismo imali odvažnijeg ratnika od njega.

Prljava starica im reče da će dovesti muslimanskog cara.

- Čim ga dovedeš - rekoše nevjernici - povest ćemo ga caru Afridunu.

Hele, starica Zatuddavahi pođe s Davulmekanom i vezirom Dandanom, predvodeći ih i govoreći im:

- Pođite s blagoslovom uzvišenog Allaha.

Oni pristadoše i pogodi ih strijela sudbine. Starica je išla s njima dok se ne nađoše usred nevjerničke vojske, odnosno dok ne stigoše u onaj klanac među bizantske vojnike koji su ih gledali, ali ih nisu zaustavljali, jer ih je prokletnica tako savjetovala.

Kada Davulmekan i vezir Dandan ugledaše nevjerničku vojsku i kada im postade jasno da ih kafirski vojnici posmatraju ne zaustavljajući ih, vezir reče:

- Tako mi Boga, ovo je jedno od čuda isposnikovih i sada nema sumnje da je on izuzetan čovjek!

- Nevjernici su očigledno oslijepili - reče Davulmekan - jer mi njih vidimo, a oni nas ne vide!

Dok su oni tako hvalili isposnika i njegovu nadnaravnost, suzdržljivost i pobožnost, kafiri

iznenada kidisaše na njih, okružiše ih i pohvataše vičući:

- Ima li još koga s vama da ga uhvatimo?

Vezir Dandan odgovori:

- Zar ne vidite ovog čovjeka s nama?

- Tako nam Isusa, monaha i svih svetih, ne vidimo nikog osim vas dvojice! - uzviknuše nevjernici.

- To što nam se dogodilo jest kazna uzvišenog Allaha! - reče Davulmekan...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

98. noć

Kada nastupi devedeset i osma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da su nevjernici ščepali cara Davulmekana i vezira Dandana i upitali ih:

- Ima li još koga s vama da ga uhvatimo?

- Zar ne vidite ovog čovjeka s nama? - upita vezir Dandan.

- Tako nam Isusa, monaha i svih svetih, ne vidimo nikoga osim vas dvojice! - uzviknuše nevjernici koji im zatim okovaše noge i postaviše stražare da ih čuvaju na mjestu gdje su konačili. Njih dvojica su tugovali i govorili jedan drugome:

- Suprotstavljanje pravednicima može dovesti i u veću nevolju od ove koja je nas zadesila.

Eto, to se dogodilo Davulmekanu i veziru Dandanu.

Što se tiče cara Šarkana, on prespava noć, a kad jutro svanu, ustade, klanja sabah- namaz, zatim se podiže zajedno s vojskom i spremiše se za boj s nevjernicima, dok ih je Šarkan bodrio obećavajući im sve najbolje. Onda se zaputiše do nevjernika koji ih izdaleka ugledaše i doviknuše im:

- Zarobili smo vašeg cara i njegovog vezira koji upravlja vama! Ne odustanete li od borbe, pobit ćemo vas do posljednjega! Ako nam se predate, odvest ćemo vas svome caru, a on će vam oprostiti, s tim da ne napuštate našu zemlju, da se ne vraćate u domovinu, da nam ne učinite nikakva zla, pa nećemo ni mi vama. Ako pristanete, bit će vam dobro, a ako odbijete, nema vam druge nego da izginete. Upoznali smo vas s time i to je naša zadnja riječ!

Kada ih Šarkan sasluša i uvjeri se da su njegov brat i vezir zarobljeni, bi mu teško toliko da zaplaka i klonu, uvjeren da će stradati. Mislio je: "Zašto li su zarobljeni? Da li se dogodila neka nesreća isposniku, da li su mu se suprotstavljali i šta li je bilo s njima?"

Zatim muslimani jurnuše u boj s nevjernicima i pobiše mnoštvo ratnika. Toga dana se vidjelo ko je hrabar, a ko kukavica. Pocrvenješe sablje i koplja, i navaljivali su nevjernici na muslimane kao muhe što navaljuju na šerbe sa svih strana. Šarkan i njegovi ratnici borili su se kao ljudi koji ne zaziru od smrti, već se stalno suočavaju s njom. Dolina ogreznu u krvi, zemlja se prekri ubijenima, a kada nastupi noć vojske se razidoše svaka na svoju stranu. Muslimani odoše u onu pećinu. Ostalo ih je malo, tako da su se mogli pouzdati samo u Allaha i u oružje. Toga dana poginu tri stotine i pet njihovih konjanika, zapovjednika i dostojanstvenika, premda su pod njihovim mačevima pale hiljade nevjerničkih pješaka i konjanika. Šarkanu je bilo teško zbog svega toga, te on upita svoje ljude:

- Šta da radimo?

- Bit će samo onako kako uzvišeni Allah bude htio - rekoše mu oni.

Narednog dana Šarkan reče svojim ratnicima:

- Ako pođete u boj, neće niko od vas preživjeti. Ostalo nam je malo vode i hrane. Pala mi je na pamet prava ideja: izvucite sablje i stanite na ulaz u ovu pećinu da biste odbili svakoga ko pokuša ući. Možda je isposnik već stigao do muslimanske vojske i on će nam dovesti deset hiljada konjanika koji će nam pomoći u borbi protiv nevjernika. Moguće je da nevjernici nisu vidjeli isposnika i one što su bili s njim.

- To je ispravno mišljenje. Tačno je, nema sumnje - rekoše Šarkanovi vojnici, koji izađoše i zaposjedoše ulaz u pećinu zaustavljajući i ubijajući svakog nevjernika koji je pokušao ući. Uporno su odbijali neprijatelje dok ne izmaknu dan i ne primače se tamna noć...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

99. noć

Kada nastupi devedeset i deveta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da su muslimanski vojnici zaposjeli ulaz u pećinu, stali s obje njegove strane i odbijali svakog ko je pokušao ući. Borili su se tako ustrajno ubijajući nevjernike dok ne izmaknu dan i ne primače se tamna noć. Uz cara Šarkana ostade samo dvadeset i pet ljudi. Nevjernici su govorili jedan drugome:

- Kada li će se sve ovo okončati? Već nas je umorila borba s muslimanima!

Drugi su govorili:

- Navalimo na njih! Ta nije ih ostalo više od dvadeset i pet! Ako ne možemo izaći na kraj s njima, potući ćemo ih vatrom. Ako se pokore i predaju, povest ćemo ih kao roblje, a ako odbiju, od njih ćemo načiniti cjepanice za vatru, tako da posluže za pouku onima kojima je do pouke. Ne blagoslovio im Isus pretke i ne našli utočišta u kršćanskom staništu!

Zatim nanesoše drva na ulaz u pećinu i naložiše vatru. Šarkanu i njegovim saborcima bi jasno da će stradati. U tom času patricij, starješina nevjernika obrati se onome koji je savjetovao da ih ubiju:

- Ubit ćemo ih samo pred carem Afridunom ne bi li on utolio svoju žeđ za osvetom. Zadržat ćemo ih kao zarobljenike, a sutra ćemo ih povesti u Carigrad, predati ih caru Afridunu i neka on čini s njima šta hoće.

- Tako je - složiše se ratnici. Zatim narediše da svežu zarobljenike i postaviše stražu pored njih, a kada pade noć nevjernici se prepustiše veselju i gozbi i napiše se dok svi ne popadaše.

Šarkan i Davulmekan bili su svezani zajedno sa svojom junačkom pratnjom.

- Kako ćemo se izvući? - obrati se Šarkan bratu.

- Ne znam, bogami - odgovori Davulmekan. Sada smo kao ptice u kafezu.

Šarkan je bio bijesan i uzdisao je od silnoga gnjeva, tako da mu se pokidaše sveze. Čim se oslobodi, on priđe komandiru straže, uze ključeve od

okova iz njegovog džepa, te oslobodi Davulmekana, vezira Dandana i ostale saborce. Zatim se obrati bratu i veziru:

- Ubit ću trojicu stražara, skinut ću im odjeću, pa ćemo se presvući tako da izgledamo kao Bizantinci. Proći ćemo između njih da nikog ne prepoznaju i uputiti se našoj vojsci.

- Taj plan nije dobar, jer se bojim da će neko čuti kako krkljaju kada ih budemo ubijali, pa će ih tako namamiti na nas i pobit će nas. Najbolje će biti da bez toga izađemo iz klanca.

Svi se složiše i kada malo odmakoše od klanca, ugledaše privezane konje čiji su vlasnici spavali. Šarkan reče bratu:

- Treba da svaki uzme po jednog konja.

Bilo ih je dvadeset i pet, te uzeše dvadeset i pet konja, dok je Allah, u svojoj premudroj nakani, uspavao nevjernike. Onda Šarkan poče krasti nevjernicima mačeve i koplja dok ne nakupi oružja koliko mu je trebalo, pa pojahaše konje koje su uzeli i pođoše, dok su nevjernici bili uvjereni da niko ne može osloboditi Davulmekana, njegovog brata i saborce, te da ne mogu pobjeći.

Kada se svi oslobodiše ropstva i sigurno odoše od nevjernika, Šarkan se obrati saborcima:

- Ne bojte se, jer nas Allah štiti! Smislio sam nešto što bi moglo biti dobro.

- A šta to? - upitaše oni.

- Želim da se svi popnete na brdo, da proučite jedan tekbir[{120}] i da vičete: "Stiže vam islamska vojska!" Zatim ćemo svi uzviknuti: "Allahu ekber!" Nevjernici će se raspršiti i neće moći u tom času ništa smisliti jer su pijani. Mislit će da su ih muslimani potpuno opkolili i s njima se izmiješali. Omamljeni vinom i snom, počet će jedni druge sabljama udarati, a mi ćemo ih svojim sabljama dočekati, tako da će im do jutra sablje nad glavama vitlati.

- Taj plan nije dobar - reče Davulmekan - već će najbolje biti da pođemo ka našoj vojsci, bez i jedne riječi, jer ako budemo tekbire učili, skrenut ćemo im pažnju, pa će nas stići i ni jedan se neće izvući.

- Allaha mi - odgovori Šarkan - ako se probude, ništa loše nam se neće dogoditi. Volio bih da se složite sa mnom, jer se to samo dobrim može svršiti.

Oni pristadoše, pa se popeše na brdo i počeše učiti tekbire tako glasno da su s njima tekbire učila i brda, drveće i stijenje zbog skrušenosti pred uzvišenim Allahom.

Kada nevjernici začuše tekbire, povikaše...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

100. noć

Kada nastupi stota noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Šarkan rekao:

- Volio bih da se složite sa mnom, jer se to samo dobrim može svršiti.

Oni pristadoše, pa se popeše na brdo i počeše učiti tekbire tako glasno da su s

njima tekbire učila i brda, drveće i stijenje zbog skrušenosti pred uzvišenim Allahom. Nevjernici začuše tekbire, pa počeše dovikivati jedni druge hvatajući se oružja:

- Neprijatelj nas napada, tako nam Isusa!

Zatim poubijaše jedni druge u broju koji samo Allah zna. Kad osvanu jutro, potražiše zarobljenike, ali im ne nađoše ni traga i starješine rekoše:

- Ovo su nam i učinili zarobljenici koje smo imali! Požurite za njima da ih sustignete i da kušaju pehar smrti! Nemojte se plašiti i ne dajte se pomesti!

Nevjernici uzjahaše konje i pohitaše. Uskoro ih stigoše i opkoliše, a kada to vidje Davulmekan, on se veoma uplaši i reče svome bratu:

- Dogodilo se upravo ono čega sam se bojao. Ne preostaje nam ništa do sveta borba.

Šarkan je šutio, ni riječi ne govoreći. Zatim Davulmekan siđe s brda, prouči tekbir sa svojim ratnicima odlučivši se za sveti rat i da skupo prodaju živote pokoravajući se Gospodaru pravovjernih. Utom, neočekivano začuše glasove koji su klicali, učili tekbire i blagosiljali. Vjerovjesnika. Oni se okrenuše na stranu odakle su dolazili glasovi i ugledaše nadolazeće muslimanske vojske. Šarkan i njegovi ljudi se osokoliše, te Šarkan jurnu na nevjernike kličući i tekbire učeći zajedno sa ostalim jednobošcima. Zemlja zadrhta kao da je zemljotres, te se neprijateljska vojska rasprši po brdima, dok su muslimani jurili za njima udarajući i odsijecajući im glave s trupova. Davulmekan i muslimanski vojnici nisu prestajali tući nevjernike dok dan ne poče izmicati i tamna noć se primicati. Onda se muslimani trijumfalno sakupiše i provedoše cijelu noć radujući se. Kad jutro osvanu i zablista punom svjetlošću, oni ugledaše Behrama, zapovjednika Dejlemićana, i Rustema, zapovjednika Turaka, te dvije hiljade konjanika poput ljutih lavova. Čim ugledaše Davulmekana, konjanici pohitaše k njemu, pozdraviše ga i pokloniše se, a on reče:

- Radujte se pobjedi muslimana i propasti nevjernika!

Čestitaše jedni drugima na uspjehu i velikoj nagradi na Sudnjem danu.

Uzrok njihovom dolasku na to mjesto bio je taj što su zapovjednici Behram, Rustem i veliki dvorjan, dovedavši vojsku pod razvijenim zastavama nad glavama, stigli do Carigrada, ugledali nevjernike koji su se popeli na zidine, na kule i utvrde, pripremivši zapreke prema svakoj utvrdi. Dakle, znali su da dolazi muslimanska vojska s muslimanskim zastavama. Čuli su zveket oružja i poviku, pa su ugledali muslimane, čuli su kako udaraju kopita njihovih konja po prašini, i muslimani su se odjednom pojavili kao roj skakavaca, kao oblak iz koga kiše liju. Čuli su glasove muslimana koji su učili Kuran i slavili Samilosnoga. Nevjernici su to saznali jer je tako isplanirala starica Zatuddavahi, lažljiva, pokvarena i podmukla.

Kada priđe vojska poput uzburkanog mora zbog mnoštva pješaka, konjanika, žena i djece, turski zapovjednik reče zapovjedniku Dejlemićana:

- Za nas je vrlo opasan neprijatelj koji se nalazi na zidinama. Pogledaj one kule i mnoštvo ljudi nalik na nemirno more čiji se valovi sudaraju. Tih nevjernika ima stotinu puta više nego nas. Nismo sigurni da im neki špijun neće reći u kakvoj smo opasnosti, jer je neprijatelja nebrojeno mnogo i pomoć im stalno stiže. Opasnost je za nas utoliko veća što s nama nisu Davulmekan, njegov brat i proslavljeni vezir. Kada saznaju da oni nisu tu, kidisat će i sasjeći nas do zadnjega, a niko ko bude tražio spasa neće umaći. Najbolje će biti da uzmeš deset hiljada mosulskih i turskih konjanika i da pođeš u Matruhanin manastir i na poljanu Maluhana te da potražiš našu braću i prijatelje. Ako me poslušate, doprinijet ćete njihovom oslobođenju ukoliko su ih nevjernici doveli u škripac. Ako me ne poslušate, nemojte mene kriviti. Kada odete, vratite se što prije, jer moramo biti oprezni.

Zapovjednik Dejlemićana složi se s tim riječima, te odabra dvadeset hiljada konjanika i povede ih prečicama ka spomenutoj poljani i znamenitom manastiru. Tako stigoše do Šarkana.

Što se tiče starice Zatuddavahi, ona izruči kafirima cara Davulmekana, njegovog brata Šarkana i vezira Dandana, pa ta razvratnica uzjaha konja i reče nevjernicima:

- Hoću da stignem muslimansku vojsku i da ih lukavstvom uništim, jer je ona sada pred Carigradom. Reći ću im da su im drugovi izginuli. Kada to čuju, neće više biti jedinstveni i čvrsto povezani, tako da će se raspršiti. Onda ću otići Afridunu, caru Carigrada, i svome sinu Hardubu, caru Bizantinaca, i obavijestit ću ih, a oni će sa svojim vojskama poći na muslimane i uništiti ih tako da ni jedan ne ostane.

Zatim ona pojuri na konju jašući cijelu noć, a kad osvanu jutro, ugleda Behramovu i Rustemovu vojsku, pa se skloni u jednu šikaru u kojoj sakri konja, zatim izađe i pređe manji dio puta misleći: "Možda muslimanska vojska bježi s bojišta kod Carigrada." Međutim, kada im priđe, uvjeri se da su to njihove zastave, ali da nisu spuštene i starica shvati da vojnici ne bježe, da se ne boje za svoga cara i saborce. Vidjevši to, starica im đavolski brzo potrča i čim stiže do njih, reče:

- Brzo! Brzo, vojsko Allahova! Brzo u boj s vojskom sotoninom!

Kada je Behram vidje, priđe joj, pa sjaha i pokloni se govoreći:

- Allahov prijatelju, kakve nam vijesti donosiš?

- Ne pitaj me o zlu i velikim nevoljama! Kada su naši ljudi uzeli blago iz Matruhanina manastira, htjeli su poći ka Carigradu, ali na njih udari silna i zla nevjernička vojska.

I prokletnica im ponovi cijelu priču da bi ih uplašila, zatim reče:

- Većina je izginula. Ostalo je samo dvadeset i pet ljudi.

- Isposniče - obrati mu se Behram - otkad si od njih?

- Noćas - odgovori isposnik.

- Slava Onome koji ti je omogućio da prevališ razdaljinu pješice, oslanjajući se na golu palminu granu. Ti si jedan od krilatih svetaca nadahnutih proviđenjem!

Zatim Behram uzjaha konja začuđen i zbunjen onim što je čuo od lažljivice i prevarantkinje, razmišljajući: "Nema moći ni sile od Allahove moći i sile! Uzalud je naš trud. Teško nam je što je zarobljen naš car i njegova pratnja."

Behram i njegovi ratnici pojuriše na sve strane, jašući bez prestanka, a kada jutro osvanu dojahaše do ulaza u klanac, pa ugledaše Davulmekana i njegovog brata Šarkana koji su klicali, tekbire učili i Poslanika blagosiljali. Tada Behram pojuri sa svojim ratnicima, opkoliše nevjernike kao što bujica okružuje stijenu, i povikaše tako snažno da junaci uzdrhtaše i brda se zatresoše. Čim jutro osvanu i u punom sjaju zablista, zapahnu ih ugodni miris Davulmekana i oni prepoznaše jedni druge, o čemu je već bilo riječi. Pokloniše se Davulmekanu i njegovom bratu Šarkanu koji im ispriča šta se zbivalo u onoj pećini. Ratnici su se čudili i govorili jedan drugome:

- Požurimo u Carigrad jer su nam tamo ostali prijatelji, a naša srca su uz njih!

Hitali su uzdajući se u Milostivog i Sveznajućeg. Davulmekan je bodrio muslimane da istraju, recitirajući stihove:

Tebi koji si dostojan hvale, hvala Ti,
Gospodaru nemoj mi prestajati pomagati.

Odrastoh u dalekoj tuđini dok bio si
Ti Zaštitnik i pomagač u našoj pobjedi;

Moć, bogatstvo i blagodat nama dao si,
Mač hrabrosti i trijumfa meni opasao si.

Carsku zaštitu na me si trajno bacio,
Bujicu milosti svoje na me si izlio.

Spasio si me svega od čega sam se plašio
Iskrenim savjetima vezira koji se proslavio.

Tvojom smo milošću na kafire kidisali
I ogrezli u krvi oni su pobjegli.

Leđa im okrenuh tobože bježeći
Pa se vraćah poput lava kidišući.

U ponor smrti oni su masovno padali,
Kao da su se vlastitom krvlju opijali.

Sve do jedne lađe smo im zarobili
Te smo tako kopnom i morem ovladali.

Onda nam dođe isposnik bogobojazni
Za čiju čestitost znaju beduini i građani.

Dođoh da se osvetim svim nevjernicima
I moja hrabrost se proču među ljudima.

I naših ratnika dušmani su pobili -
Sad su se u rajskim vrtovima kraj rijeka nastanili.

Kada Davulmekan prestade recitirati svoju pjesmu, Šarkan mu čestita na spasenju i zahvali mu na podvizima, a zatim se usrdno otisnuše na put...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

101. noć

Kada nastupi stotinu prva noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Šarkan čestitao svome bratu na spasenju, zahvalio mu na podvizima, a zatim su se usrdno otisnuli na put hitajući ka svojoj vojski.

Što se tiče starice Zatuddavahi, ona izađe pred Behramovu i Rustemovu vojsku, a onda se vrati u šikaru, uzjaha konja i pojuri ne zaustavljajući se dok ne ugleda muslimansku vojsku koja je opkolila Carigrad. Zatim starica sjaha, pa povede konja do šatora u kome je bio dvorjan. Kada je ugleda, dvorjan poskoči, klimnu glavom i reče:

- Dobro došao, pobožni isposniče!

Zatim je upita šta se dogodilo, a ona mu ispriča svoju strašnu priču i opasnu laž, zaključujući:

- Bojim se za komandante Rustema i Behrama. Sreo sam ih usput s vojskom, pa sam ih uputio k caru i njegovim vojnicima. Njih je dvadeset hiljada, a nevjernika ima više. Želim da odmah pošalješ grupu svojih vojnika da ih što prije stignu, kako muslimani ne bi stradali do posljednjega. Požurite! Požurite! - podsticala ih je starica.

Kada dvorjan i ostali muslimani saslušaše staričine riječi, oni klonuše i zaplakaše, a starica reče:

- Molite pomoć od Allaha i budite trpeljivi u ovoj nesreći! Treba da se ugledate na pretke, Muhammedove sljedbenike. Uostalom, u Džennetu ima dvoraca koje je Allah pripremio za šehide. Svako mora umrijeti, ali je najpohvalnije umrijeti u džihadu.

Dvorjan sasluša staričine riječi, pa pozva zapovjednika Behrama, viteza koga su zvali Turkaš, odabra mu deset hiljada hrabrih konjanika i naredi im da krenu na put.

Turkaš krenu ne zaustavljajući se cijeli dan i noć dok ne stiže nadomak muslimanske vojske. Kad osvanu jutro, Šarkan ugleda onaj oblak prašine, poboja se za muslimane pa povika:

- Ako je ta vojska što nam prilazi muslimanska, naša pobjeda je sigurna; ako je pak nevjernička, onda se sudbini ne možemo suprostaviti!

Zatim priđe bratu Davulmekanu i reče mu:

- Nimalo se ne plaši! Ja ću te izbaviti od smrti. Ako je ovo islamska vojska, bit će veoma dobro; ako su neprijatelji, moramo se boriti s njima. Međutim, želim da prije smrti sretnem onog pobožnog čovjeka i zamolim ga da za me prouči dovu kako bih poginuo samo kao šehid.

Dok su oni tako razgovarali, odjednom se zavihoriše zastave na kojima je pisalo: Nema boga osim Allaha, Muhammed je Allahov poslanik. Šarkan uskliknu:

- Kako ste, muslimani?

- Dobro i zdravo - odgovoriše oni. - Došli smo samo zato što se bojimo za vas.

Zatim vojskovođa sjaha, pokloni se pred Šarkanom i reče:

- Gospodaru, kako su car, vezir Dandan, Rustem i moj brat Behram? Jesu li svi dobro?

- Svi su dobro - odgovori Šarkan.

- A ko vas je obavjestio o tome šta se događa s nama?

- Isposnik. Rekao je da je sreo moga brata Behrama i Rustema, te da ih je poslao k vama. Veli da ih je opkolilo mnoštvo nevjernika, ali ja vidim da stvari stoje suprotno i da ste vi pobjednici.

- A kako je isposnik dospio do vas? - upita Šarkan Turkeša.

- Išao je pješice i za jedan dan i noć prevalio je put dug deset dana usrdnog jahanja.

- Nema sumnje da je on svetac! - reče Šarkan.

- Ostavili smo isposnika u našoj, pravovjernoj vojsci, da ih bodri u boju protiv nevjernika i tirana.

Šarkan se obradova, zahvali Allahu na tome što su se spasili oni i isposnik, te zamoliše Allaha da se smiluje poginulima i rekoše:

- Tako je bilo suđeno!

Zatim pohitaše i odjednom ugledaše oblak prašine koji prekri horizont i zamrači dan, te Šarkan pogleda u taj oblak i reče:

- Bojim se da su nevjernici razbili islamsku vojsku, jer je prašina prekrila cijeli horizont i zatamnila cijeli svijet.

Onda se ispod prašine ukaza taman stup, crn da crnji ne može biti. Taj stup im se neprekidno primicao, gori od straha na Sudnjem danu, te konjanici i pješaci pohitaše da vide otkuda je to zlo i ugledaše da je to onaj isposnik o kome je već bilo riječi. Utrkivali su se da mu ljube ruke dok je isposnik vikao:

- O, najbolji narode, bakljo u tmini! Nevjernici su prevarili muslimane! Požurite ka vojsci onih što vjeruju u jednoga Boga i izbavite ih iz ruku opakih nevjernika koji su kidisali na njih još dok su bili u šatorima. Sručila se teška kazna još dok su bili u logoru misleći da su sigurni!

Kada to Šarkan ču, srce mu zaigra od silnoga nemira, te sjaha u velikoj nedoumici. Zatim poljubi isposniku ruke, a njegov primjer su slijedili Davulmekan i ostali konjanici i pješaci - svi osim vezira Dandana koji nije sjahao s konja, nego reče:

- Allaha mi, moje srce zazire od ovoga isposnika, jer znam da su oni koji su odveć pobožni i pokvareni. Ostavite isposnika i stignite svoje saborce muslimane, jer ovaj čovjek je jedan od onih koji su otjerani s kapija milosti Gospodara svjetova. Koliko puta sam vojevao s carem Omerom an-Numanom i gazio ovim zemljama!

Šarkan reče:

- Okani se ružnih misli! Zar nisi vidio kako ovaj pobožni čovjek podstiče muslimane u boj ne mareći za sablje i strijele? Ne kleveći ga, jer je kleveta pokuđeno djelo, a meso bogougodnih ljudi je otrovno. Pogledaj samo kako nas bodri da se borimo protiv dušmana! Da ga ne voli uzvišeni Allah, ne bi mu onako prekratio daleko putovanje, već bi ga udario na teške muke.

Potom Šarkan naredi da isposniku dovedu nubijsku mazgu da je uzjaši i reče mu:

- Uzjaši, isposniče, usrdni bogomoljče!

Isposnik ne pristade i odbi da uzjaši prikazujući se kao isposnik, ne bi li tako postigao svoj cilj. Muslimani nisu znali da je isposnik razvratnik o kome je pjesnik kazao:

Molio se i postio da bi svoj cilj postigao,
A kad cilj postiže nije se više molio ni postio.

Isposnik je ustrajno pješačio među konjanicima i pješacima, kao lisica koja se dovija kako da dođe do plijena. Išao je glasno učeći Kuran i slaveći Samilosnog. Putovali su dok ne ugledaše islamsku vojsku, te Šarkan vidje da su u rasulu. Dvorjan primjeti da se spremaju za bježanje, dok mačevi nevjernika sijevaju između vojnika i kafira...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

102. noć

Kada nastupi stotinu druga noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Šarkan vidio da je muslimanska vojska u rasulu, da je dvorjan primjetio kako se spremaju za bježanje, dok su mačevi nevjernika sijevali između vjernika i nevjernika. Muslimani su bili slabi zbog toga što je prokletnica Zatuddavahi, din-dušman, vidjevši da su Behram i Rustem uputili se s vojskom ka Šarkanu i njegovom bratu Davulmekanu, i sama krenula prema muslimanskoj vojsci i poslala zapovjednika Turkaša, kako je već rečeno. Namjeravala je na taj način podijeliti muslimansku vojsku kako bi bili slabiji. Zatim ih je ostavila i uputila se u Carigrad i iz sveg glasa počela dozivati bizantske patricije:

- Spustite uže da vam vežem za njega pismo i predajte ga svome caru Afridunu! Neka ga pročitaju on i njegov sin, bizantski car, i neka postupe prema njegovim naredbama i zabranama!

Oni joj spustiše uže, te starica priveza pismo u kome je pisalo: "U najvećoj nevolji i golemoj opasnosti, Zatuddavahi caru Afridunu. Smislila sam lukavstvo kojim ćete uništiti muslimane, budite sigurni u to. Zarobila sam njih, njihovog cara i vezira, a zatim sam otišla njihovoj vojsci i obavijestila ih o tome, tako da im je odlučnost popustila i klonuli su. Prevarila sam vojsku koja opsjeda Carigrad tako što sam poslala njihovih dvanaest hiljada konjanika sa zapovjednikom Turkašom, ne računajući zarobljene, i sada je ostalo malo muslimana. Vi treba da udarite na njih svim snagama do kraja današnjeg dana, da ih napadnete dok su još pod šatorima. U svakom slučaju, udrite ih svi zajedno i pobijte ih sve do jednoga. Isus i Djeva su zaista pogledali na vas. Molim Isusa da ne zaboravi ono što sam učinila."

Kad njeno pismo stiže caru Afridunu, on se veoma obradova i odmah posla po bizantskog cara, sina Zatuddavahi, koga dovedoše i pročitaše mu pismo. Hardub se obradova:

- Pogledajte zamke moje majke! One će nas spasiti mačeva i njen dolazak zamjenjuje užas strašnoga dana.

Car Afridun povika:

- Neka nam Isus ne uskrati dolazak tvoje majke! Neka te ne liši tvoje pokvarenosti i podmuklosti!

Zatim car naredi plemićima da objave pokret izvan grada i glas o tome pronese se po Carigradu, te kršćanska vojska izađe isukavši britke mačeve i izgovarajući riječi nevjere i bezbožništva, ne priznajući Gospodara pravovjernih. Kada to dvorjan vidje, on reče:

- Dolaze Bizantinci! Saznali su da je naš car odsutan i možda će nas napasti dok je glavnina naše vojske otišla Davulmekanu!

Dvorjan se razgnjevi pa povika:

- Muslimanska vojska i zaštitnici prave vjere! Ako budete bježali izginut će te, a ako istrajete pobijedit ćete! Znajte da se hrabrost sastoji u istrajnosti u odsudnom času i da nema teške situacije u kojoj Allah ne šalje svoju pomoć! Bog vas blagoslovio i neka Svemilosni na vas pogleda.

Potom muslimani proučiše tekbire, te jednobošci počeše vikati i žrvanj rata se pokrenu sijekući i ubijajući, mačevi i koplja počeše vitlati tako da se doline i ravnice ispuniše krvlju. Svećenici i monasi pritegnuše pojaseve i istaknuše križeve i počeše se moliti. Muslimani su veličali Allaha koji obilno nagrađuje i glasno su učili Kuran. Narod Samilosnoga sudari se s đavoljim sljedbenicima i poletješe glave sa tjelesa, meleci okružiše najbolje ljude u zajednici Izabranog Poslanika.

Mačevi su vitlali dok dan ne klonu zapadu i dok se ne primače tamna noć. Nevjernici opkoliše muslimane pomislivši da su izbjegli teške muke i krvoločno su gledali sljedbenike prave vjere. Kad osvanu jutro, dvorjan i njegovi vojnici uzjahaše konje moleći Allaha za pobjedu. Narodi se opet izmiješaše, zametnu se ljuti boj, poletješe glave, hrabri su jurišali, a kukavice uzmicali i bježali. Smrt-presuditelj je presuđivao, junaci su izbacivani iz sedala, poljana se punila mrtvima. Muslimani uzmaknuše sa svojih položaja i Bizantinci zauzeše jedan dio njihovih šatora, te muslimani odlučiše da se povuku. Spremiše se na uzmicanje i bijeg.

U tome času neočekivano stiže Šarkan s muslimanskom vojskom i zastavama vjernika u jednoga Boga. Čim priđe, Šarkan jurnu na nevjernike, a za njim pođoše Davulmekan, vezir Dandan, zapovjednik Dejlemićana Behram, Rustem i njegov brat Turkaš.

Kada to nevjernici vidješe, raspametiše se. Podiže se prašina dok ne prekri obzorje i najbolji muslimani pridružiše se svojim čestitim drugovima. Šarkan se susrete s dvorjanom, pohvali njegovu istrajnost, čestita mu na podršci i pobjedi. Muslimani su se radovali, obodredni, i jurišali su na neprijatelja čista srca u borbi na Allahovom putu. Pošto nevjernici vidješe muslimanske zastave na kojima su bile riječi predanosti islamu, zakukaše i počeše tražiti pomoć od manastirskih patrijarha. Zazivali su svece, Mariju i krst nečisti, i ruke im više nisu imale snage za borbu.

Car Afridun dođe do bizantiskoga cara, a onda jedan pođe na desnu, a drugi na lijevu stranu. S njima je bio čuveni vitez po imenu Lavija koji se

zaustavi nasred polja. Nevjernici se poredaše u borbeni poredak, premda su bili preplašeni i uzdrmani. Muslimani se također postrojiše u borbeni poredak, a onda Šarkan priđe bratu Davulmekanu i reče mu:

- Čestiti care, oni očigledno hoće bitku, a to je i naša želja. Međutim, ja bih htio da isturim čvrste i odlučne vojnike, jer planiranje čini polovinu života.

- A šta to namjeravaš, pametni čovječe?

- Želim biti naspram centra nevjernikove vojske. Neka vezir Dandan bude s lijeve, a ti s desne strane. Zapovjednik Behram neka bude na desnom, a zapovjednik Rustem na lijevom krilu. Ti ćeš, veliki care, biti pod zastavama i bajracima, jer si ti naš stup i uz Allaha u tebe se uzdamo. Čuvat ćemo te od svakog zla.

Davulmekan mu zahvali, i onda se začuše povici i sijevnuše sablje. U tome času, iz bizantske vojske se pojavi vitez koji im priđe i muslimani vidješe da jaši mazgu koja gazi sitnim koracima pod udarcima mačeva. Na njoj je bio pokrivač od bijele svile i sedžada kašmirske izrade. Na leđima joj je sjedio lijep sijedi starac veličanstvena izgleda, u isposničkoj košulji od bijele vune. Starac brzo potjera mazgu i kada priđe muslimanskoj vojsci, reče:

- Ja sam poslanik upućen svima vama, a poslanik je dužan samo da prenese obavještenje. Pružite mi sigurnost i zaštitu da vam saopćim poruku.

- Imaš našu zaštitu - odgovori Šarkan. - Ne boj se oštrog mača ni ubojitog koplja.

Starac sjaha, skinu križ s vrata pred carem i skrušeno mu se pokloni, kao čovjek koji se nada dobročinstvu, a muslimani ga upitaše:

- Kakve vijesti donosiš?

- Ja sam izaslanik cara Afriduna. Savjetovao sam mu da se uzdrži od ove ljudske pogibelji i rušenja hramova Božijih. Objašnjavao sam mu da je bolje ne prolijevati krv, već ograničiti se na mejdan dva viteza. Složio se sa mnom i poručuje vam: "Ja ću iskupiti svoju vojsku vlastitim životom. Neka isto tako postupi i vaš car i neka svoju vojsku iskupi vlastitim životom. Ako on ubije mene, nevjernička vojska neće više biti odlučna, a ako ja ubijem njega, islamska vojska više neće biti odlučna."

Kada ga Šarkan sasluša, reče mu:

- Slažemo se, monaše, jer je tako pravo i ne treba mu se suprotstavljati. Ja ću mu izaći na mejdan i navalit ću na njega; ja sam muslimanski, a on je nevjernički vitez. Ako me ubije, on će biti pobjednik i muslimanskoj vojsci

će ostati samo da bježi. Idi k njemu, monaše, i reci mu da ćemo mejdan podijeliti sutra, jer smo danas imali naporan put, a nakon odmora neće biti ni umora, ni prebacivanja.

Monah se vrati radostan Afridunu, bizantskome caru, koga obavijesti o onome šta mu je Šarkan rekao, te se car Afridun veoma obradova. Minuše brige koje su ga morile i mislio je: "Nema sumnje da Šarkan najjače udara mačem i da ima najubojitije koplje. Ako ga ubijem, njihova će odvažnost biti slomljena i malaksat će."

Zatuddavahi je o tome pisala caru Afridunu: "Šarkan je najhrabriji vitez". Skrenula je pažnju na Šarkana. Afridun je također bio veličanstven vitez, jer je bio vičan svim vrstama borbe - bacao je kamenje i strijele, udarao je ubojitim kopljem i nije se plašio najtežih situacija.

Kada je čuo monahove riječi da Šarkan prihvaća mejdan, umalo da poleti od radosti, jer je posjedovao samopouzdanje i znao je da niko nije u stanju da ga savlada.

Nevjernici provedoše noć u velikoj radosti ispijajući vino, a kad osvanu jutro, izađoše vitezovi sa sivim kopljima i bijelim sabljama, pa ugledaše jednog viteza kako izlazi na mejdan jašući konja plemenite rase i sa odabranom ratnom opremom. Na njemu bijaše željezni oklop, pripremljen za najgore, na grudima mu ogledalo od dragog kamenja, u ruci mu britka sablja i čvrsto koplje izvanredne franačke izrade. Zatim vitez otkri lice i reče:

- Ko me poznaje, to mu je dovoljno; ko me ne poznaje, vidjet će ko sam. Ja sam Afridun, zaštićen blagoslovom Zatuddavahi.

Tek što je izgovorio te riječi, pred njega izađe muslimanski vitez Šarkan jašući plemenitog dorata vrijednog hiljadu zlatnika. Na Šarkanu bijaše oprema ukrašena biserjem i dijamantima. Bio je opasan indijskim mačem ukrašenim dijamantima, koji je sjekao vratove i rješavao sve probleme. Oh potjera konja između postrojenih vitezova koji su ga zadivljeno gledali, pa povika Afridunu:

- Teško tebi, prokletniče! Zar misliš da sam kao oni vitezovi na koje si se namjerio i koji se nisu mogli s tobom nositi na mejdanu?

Zatim kidisaše jedan na drugoga, nalik na dva brda koja se sudaraju, ili na dva mora što se biju. Približavali su se i odmicali jedan od drugoga, sudarali se i rastavljali. Neprekidno su se tukli, udarali dok su ih dvije vojske posmatrale. Neki su govorili da će Šarkan pobijediti, a drugi da će Afridun trijumfirati.

Ratnici su se borili tako dugo dok ne prestadoše naklapanja, dok se ne podiže prašina, dok dan ne poče izmicati i sunce blijedjeti, a onda car Afridun povika Šarkanu:

- Tako mi Isusa i prave vjere, ti si zaista vitez i nepopustljivi junak, ali si podmukao i nije ti narav kao u najboljih ljudi. Vidim da tvoja djela nisu baš za pohvalu, da se ne boriš kao pravi vođa i tvoji ljudi te porede s robovima. Evo, izvode ti drugog konja i ti ćeš se vratiti u boj, a meni je, tako mi vjere, već dodijala borba, umorili su me tvoji udarci sabljom i kopljem. Ako se želiš sa mnom boriti noćas, ne mijenjaj oružje ni konja kako bi vitezovi vidjeli da si častan i borben!

Kada to ču, Šarkan se razbjesni što su ga poredili s robovima, pa se okrenu saborcima namjeravajući da im da znak i da im naredi da mu ne mijenjaju konja i opremu, ali tada Afridun neočekivano hitnu koplje na njega. Šarkan se okrenu i pošto ne vidje nikoga, shvati da ga je prokletnik prevario, pa hitro okrenu lice, ali ga koplje sustiže. On se htjede skloniti spustivši glavu prema jabučici sedla, ali ga koplje pogodi u grudi. Šarkan je imao široka prsa, te mu koplje prosiječe kožu na njima. On samo jednom jauknu i izgubi svijest. Prokleti Afridun se obradova misleći da ga je ubio, pa to radosno javi nevjernicima. Tirani se uskomešaše, a vjernici zakukaše. Kada Davulmekan vidje da mu brat pada s konja, htjede mu poslati vitezove, i junaci pojuriše utrkujući se da ga dovedu Davulmekanu.

Nevjernici jurnuše na muslimane i dvije vojske se sudariše, bojni redovi se izmiješaše, jemenski mačevi zavitlaše, a vezir Dandan prije svih stiže do Šarkana...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

103. noć

Kada nastupi stotinu treća noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Davulmekan vidio kako je prokletnik pogodio kopljem njegovog brata Šarkana. Pomisli da je poginuo i posla mu konjanike, ali do njega najprije stiže vezir Dandan, zapovjednik Turaka Behram i zapovjednik Dejlemićana koji se nađoše uz Šarkana u trenutku kada je padao s konja. Oni ga prihvatiše i odvedoše bratu Davulmekanu. Zatim ga predadoše njegovim momcima, pa se vratiše u boj. Rasplamsa se bitka, lomila su se koplja, ni riječ se nije čula. Ništa se nije vidjelo osim krvi koja je liptala i odsječenih glava. Sablje su udarale po šijama i sve žešća bitka je trajala dok ne prođe veći dio noći. Obje vojske se zamoriše bitkom, te seraču

poklič za povlačenje. Vojske se vratiše svojim logorima. Nevjernici se okupiše oko cara Afriduna i pokloniše se, a svećenici i monasi čestitaše mu pobjedu nad Šarkanom.

Potom car Afridun ode u Carigrad i sjede na prijestolje. Onda mu dođe bizantski car Hardub i Afridun mu reče:

- Neka ti Isus ojača mišice, neka ti uvijek bude od pomoći, neka usliša tvoju dobru majku Zatuddavahi i dove koje uči za tebe. Znaj da muslimani ne mogu ostati ovdje nakon Šarkanove pogibije. Sutra će biti kraj - dodade Afridun - kada izađem na mejdan Davulmekanu i ubijem ga. Njihova vojska će se okrenuti i pobjeći.

Tako su se događaji odvijali u taboru nevjernika.

Što se tiče islamske vojske, tamo se Davulmekan vrati u logor i potpuno se predade svome bratu. Kada mu priđe, vidje da je u veoma teškom stanju i u grdnoj nevolji, pa pozva vezira Dandana, Rustema i Behrama na savjetovanje. Oni dođoše i rekoše da treba dovesti ljekare da liječe Šarkana. Zatim briznuše u plač, govoreći:

- Sudbina nam više neće dati njemu sličnoga.

Provedoše uz cara noć, a pred jutro pojavi se isposnik koji je plakao. Kada ga Davulmekan vidje, ustade s poštovanjem, a isposnik pomilova njegovog brata, prouči nešto iz Kurana vidajući ga riječima Samilosnoga. Bdio je uz Šarkana do jutra, a onda Šarkan dođe k sebi, otvori oči i pokrenu jezik, pa progovori, a radosni Davulmekan reče:

- Pomogao mu je isposnikov blagoslov.

- Hvala Allahu na mome ozdravljenju - progovori Šarkan. - Sada sam dobro. Onaj prokletnik me je prevario. Da se nisam sageo brže od munje, koplje bi mi probilo grudi. Hvala Allahu koji me je spasio. Šta je s muslimanima?

- Žale za tobom - odgovori Davulmekan.

- Ja sam dobro i zdravo. Gdje je isposnik?

Sjedajući uz njegovo uzglavlje, on odgovori:

- Uz tebe sam.

Šarkan se okrenu prema njemu i poljubi mu ruku, a isposnik reče:

- Čedo moje, treba da budeš veoma strpljiv, pa će te Allah još više nagraditi, jer nagrada se daje prema iskušenjima.

- Prouči jednu dovu za me - zamoli ga Šarkan.

Kad osvanu jutro i svjetlost sinu, muslimani se pojaviše na bojištu, a nevjernici se spremiše za ljutu bitku. Muslimanski vojnici istupiše željni

borbe i isukaše sablje. Carevi Davulmekan i Afridun htjedoše nasrnuti jedan na drugoga. Davulmekan izađe na mejdan, a uz njega bijahu vezir Dandan, dvorjan i Behram. Oni rekoše Davulmekanu:

- Mi smo tvoj zalog.

- Tako mi Kabe i Zemzema, ne odustajem od borbe s ovim ništarijama! - odgovori Davulmekan.

Našavši se na bojištu, on tako zavitla sabljom i kopljem da se vitezovi zadiviše i objema vojskama dah zastade. On jurnu na desno krilo i pogubi dva plemića, zatim na lijevom krilu pogubi dva plemića, pa na centru bojnog polja povika:

- Gdje je Afridun? Natjerat ću ga da kuša patnju!

Prokletnik koji bijaše potišten htjede se vratiti, ali ga je Davulmekan zaklinjao da ne napušta bojište, govoreći mu:

- Care, jučer si se borio s mojim bratom, a danas ćeš sa mnom. Neću spominjati njegovu hrabrost!

Zatim car izađe s britkom sabljom u ruci, a pod njim bijaše konj poput Antarinog u ljutome boju.[121] Bio je to plahoviti vranac, kao da je upravo o njemu pjesnik pjevao:

Čistokrvni konj se s pogledom nadmeće
Kao da bi htio sudbinu da dosegne!

Potpuno crn je da mami oči,
Nalik je kakvoj najcrnjoj noći.

Kad zahrže, sve koji ga čuju uzbuđuje -
Kao da je grom koji nebo rascjepljuje.

Kad bi se s vjetrom takmičio, prije bi stigao;
Ako bi htio, i munju bi prestigao.

Zatim kidisaše jedan na drugoga odbijajući udarce i čineći prava čuda koja su poznavali. Jurišali su i uzmicali dok su daha imali i dok sudbi nije strpljenja ponestalo. Onda car Davulmekan povika, pa jurnu na Afriduna, cara Carigrada, i udari ga tako da mu glava odletje i dah mu presiječe. Kada to nevjernici vidješe, svi jurnuše na njega i svi kidisaše, a Davulmekan ih dočeka na bojnome polju. Udaranje i ubijanje potraja dok krv potocima ne

poteče. Muslimani su učili tekbire i blagosiljali Radosnog Vjerovjesnika, žestoko se boreći, te Allah darova pobjedu pravovjernima i poniženje nevjernicima. Vezir Dandan povika:

- Osvetite cara Omera an-Numana! Osvetite njegova sina Šarkana!

Zatim skinu turban s glave i povika:

- O, Turci!

Uz njega bijaše više od deset hiljada konjanika koji složno s njim navališe i nevjernicima ne preostade ništa nego da bježe, te se oni okrenuše da uzmiču dok su nad njima sablje uzmahivale. Izginu oko pedeset hiljada nevjerničkih konjanika, a zarobiše ih još više. U gužvi pri ulasku na gradsku kapiju izginu mnoštvo ljudi. Zatim se kapija zatvori i nevjernici se popeše na zidine bojeći se muka, a muslimanski odredi se vratiše pobjedonosno i od Allaha podržani. Oni uđoše u svoj logor, pa Davulmekan ode bratu i našavši ga u dobrom stanju, pade ničice zahvaljujući Uzvišenom i Plemenitom. Zatim mu priđe i čestita na ozdravljenju, a Šarkan reče:

- Štitio nas je blagoslov ovog pobožnog isposnika. Pobijedili ste zahvaljujući samo tome što je njegova molba uslišena. Cijeli dan je presjedio moleći se za pobjedu muslimana...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

104. noć

Kada nastupi stotinu četvrta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je car Davulmekan otišao svome bratu Šarkanu i zatekao ga kako sjedi pored pobožnog isposnika. Car se tome obradova, pa priđe bratu, čestita mu ozdravljenje, a Šarkan reče:

- Sve nas štiti blagoslov ovog isposnika. Pobijedili ste zahvaljujući samo njegovim dovama. Cijeli dan se molio za muslimane. Meni se snaga vratila kada sam čuo vaše tekbire, jer sam znao da ste pobijedili neprijatelja. Ispričaj mi, brate, šta se s tobom događalo.

Davulmekan mu ispriča šta se događalo s prokletim Afridunom i reče da ga je on ubio i poslao u Allahovu nemilost. Šarkan ga pohvali ističući njegovu mudrost, a kada Zatuddavahi, prerušena u isposnika, ču za pogibiju svoga sina Harduba,[122] promijeni boju lica i linuše joj suze iz očiju. Ona je to krila, pokazujući muslimanima da se raduje i da plače zbog radosti. Mislila je: "Isusa mi, od moga života nema ništa ako mu srce ne spalim ubijajući njegovog brata Šarkana, kao što je on sažegao moje srce srušivši stup

kršćanstva i krsnog bratstva, cara Afriduna." Međutim, prikrivala je svoje misli.

Vezir Dandan, car Šarkan i dvorjan ostadoše sjedeći i pripremajući Šarkanu mehleme i dajući mu lijekove, te se on poče oporavljati. Svi su se tome veoma radovali, pa obavijestiše i vojnike koji se ushitiše, govoreći:

- Sutra će on s nama jahati i učestvovati u opsadi!

Onda se Šarkan obrati svojim pratiocima:

- Vi ste se danas borili i umorili ste se, pa bi valjalo da pođete na svoja mjesta, da spavate, a ne da bdijete.

Oni se složiše s njim, te svako ode u svoj šator, a uz Šarkana ostade samo nekoliko momaka i starica Zatuddavahi s kojom Šarkan provede jedan dio noći u razgovoru. Potom leže da spava, kao i njegovi momci koje savlada san, tako da zaspaše kao zaklani.

Pošto oni zaspaše, starica Zatuddavahi jedina ostade budna pod šatorom. Ona pogleda Šarkana utonulog u san, pa skoči na noge kao medvjedica bez krzna, ili kao otrovnica, te iza pojasa izvadi handžar zatrovan tako jakim otrovom da bi i kamen istopio ako bi se na nj stavio. Izvuče ga iz korica i priđe Šarkanovoj glavi, pa povuče preko njegovog vrata i zakla ga tako da mu glava pade s ramena. Zatim skoči na noge, pa priđe usnulim momcima i odsiječe im glave da se ne bi probudili. Najzad izađe ispod šatora i pođe prema carevom šatoru, ali naiđe na budne stražare, te se uputi ka šatoru vezira Dandana koga zateče kako uči Kuran. Kada je opazi, vezir reče:

- Dobro došao, pobožni isposniče.

Srce joj ustrepta na te vezirove riječi, pa mu odgovori:

- Dolazim u ovo doba zato što sam čuo glas evlije[123] kome sada idem.

Kada isposnik ode, vezir Dandan pomisli: "Allaha mi, noćas ću ovog isposnika zasigurno pratiti!" Zatim ustade i pođe za njim, a kada prokletnica osjeti da vezir ide za njom, bi joj jasno da je prati, pa se poboja da ne bude otkrivena. Mislila je: "Ako ga ne nadmudrim, osramotit ću se!" Zatim priđe i reče:

- Vezire, ja idem onom evliji da ga upoznam, a čim ga upoznam zamolit ću ga za dopuštenje da i ti dođeš. Doći ću i obavijestiti te. Pođeš li sa mnom bez dopuštenja evlijinog, bojim se da će biti neraspoložen prema meni kada te vidi.

Vezira bi stid da odgovori, te ostavi staricu i vrati se u svoj šator. Htjede da zaspi, ali mu san nije dolazio na oči, kao da se cijeli svijet sručio na njega.

Ustade i izađe ispred šatora razmišljajući: "Idem Šarkanu da porazgovaram s njim dok ne svane."

Vezir uđe pod šator i vidje da krv teče potokom, pa kad ugleda preklane momke ciknu tako strašno da se trgnuše svi koji su spavali. Ljudi pohitaše veziru i čim ugledaše kako krv lipti, zakukaše iz sveg glasa. Car Davulmekan se probudi i upita šta se događa, pa mu rekoše da su ubijeni njegov brat Šarkan i momci koji su bili uz njega. Car hitro ustade pa ode pod šator gdje zateče vezira Dandana kako viče. Vidje obezglavljeni leš svoga brata, te mu se smrači pred očima. Ratnici su vikali i kukali obilazeći neko vrijeme Davulmekana koji dođe k sebi, pa vidjevši Šarkana ponovo briznu u plač. Zakukaše zbog njega vezir, Rustem i Behram, dok je dvorjan vikao iz sveg glasa, a onda je tražio da ode užasavajući se prizora. Car upita:

- Zar ne znate ko je to učinio mome bratu? Zašto ne vidim isposnika koji se lišava ovosvjetskih užitaka?

- A ko nam je drugi zadao toliki jad nego onaj šejtanski isposnik? - na to će vezir. - Allaha mi, srce mi je zaziralo od njega od samog početka, jer znam da je svaki pretjerano pobožan čovjek zao i pokvaren!

Ljudi su galamili i kukali, molili Bliskoga i Milostivoga da im padne šaka taj isposnik koji huli Allahove riječi. Zatim opremiše Šarkana i ukopaše ga na spomenutom brdu, žaleći ga zbog njegovih znamenitih vrlina...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

105. noć

Kada nastupi stotinu peta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da su opremili Šarkana i ukopali ga na spomenutom brdu, žaleći ga zbog znamenitih vrlina. Zatim prokletnica, okončavši započete nevolje i smicalice koje je sama smislila, uze papir i pero pa napisa: "Od pakosnice Zatuddavahi vrlim muslimanima. Znajte da sam dolazila u vašu zemlju i da sam vašu plemenitost pokvarila svojom pakošću. Ranije sam umorila vašeg cara Omera an-Numana usred njegovog dvora i pobila sam mnoštvo ljudi na ulazu u klanac i pećinu. Posljednji koje sam ubila u svojoj zlobi i krvoločnosti jesu Šarkan i njegove sluge. Da me je pomogla sudbina i da me je podržao sotona, ubila bih cara i vezira Dandana. Bila sam kod vas prerušena u isposnika i ja sam smislila sve one varke i podvale. Ako hoćete da se nakon svega spasite, odlazite, a ako hoćete da stradate, onda ostanite ovdje. Međutim, nećete postići ono što želite, makar ostali godinama."

Kad napisa pismo, starica provede tri dana oplakujući cara Afriduna, a četvrtog dana pozva jednog patricija kome naredi da uzme pismo, da ga priveže na strijelu i baci muslimanima. Potom ode u crkvu gdje je kukala i oplakivala gubitak Afriduna, pa se obrati onome što je preuzeo vlast nakon njega:

- Moram ubiti Davulmekana i sve islamske zapovjednike.

Tako su se odvijali događaji sa Zatuddavahi.

Dotle muslimani provedoše tri dana u brizi i jadu, a četvrtog dana na zidinama ugledaše patricija s drvenom strijelom na čijem kraju bijaše pismo. Oni pričekaše da plemić baci strijelu, a onda car naredi veziru Dandanu da ga pročita. Kada ovaj pročita pismo i pošto saznaše za njegovu sadržinu, Davulmekana obliše suze, te on ciknu zbog staričine podmuklosti i reče veziru:

- Allaha mi, srce mi je zaziralo od nje!

- Kako nas je mogla dva puta nadmudriti, razvratnica? - upita car. - Allaha mi, neću se pomjeriti odavde dok joj polni organ ne zalijem olovom i dok je ne zatvorim kao što se ptice zatvaraju u kafez! Onda ću je objesiti za kosu na kapiji Carigrada!

Sjetivši se opet brata, on gorko zaplaka. Dotle su se nevjernici silno radovali Šarkanovoj pogibiji i izbavljenju Zatuddavahi, o čemu ih ona obavijesti čim se vrati. Muslimani se povratiše na kapiju Carigrada i car im obeća da će im, ako osvoje grad, podijeliti sve blago u gradu na jednake dijelove. Za to vrijeme, car nije prestajao žaliti brata i toliko je smršao da je ličio na čačkalicu. Vezir Dandan mu priđe i reče:

- Smiri se! Tvoj brat je umro jer mu je tako suđeno. Od tugovanja nema koristi. Divno li je rekao pjesnik:

Ni lukavstvo ne pomaže za ono što se neće zbiti,
A ono što će biti mora se dogoditi.

Ono što će biti u određen čas će se dogoditi,
Samo će neznalica potišten zauvijek ostati.

Okani se plača i kukanja i osokoli se da bi mogao nositi oružje!

- Srce mi pati zbog očeve i bratove smrti i zbog toga što smo daleko od domovine. Mislim o svojim podanicima.

Vezir i svi prisutni zaplakaše.

Opsijedali su Carigrad izvjesno vrijeme, kad jedan emir neočekivano donese vijest iz Bagdada da je Davulmekanova žena rodila sina i da je Nuzhatuzzemana, careva sestra, nadjenula mu ime Kanmakan, te da će taj dječak biti znamenit, jer su na njemu već uočena neka čuda i neobičnosti. Carica je naredila učenjacima i hatibima da za vas uče dove na mimberima pri svakom namazu. Poručuje da su dobro, da padaju obilne kiše, da ložač živi u pravom izobilju, da ima sluge, ali ni do danas ne zna šta se dogodilo caru. Neka vas sreća prati.

- Sada sam jači jer sam dobio sina Kanmakana - reče Davulmekan...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

106. noć

Kada nastupi stotinu šesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da se car Davulmekan, pošto stiže vijest da mu je žena rodila sina, veoma obradova i reče:

- Sada sam jači jer sam dobio sina po imenu Kanmakan - a onda se obrati veziru Dandanu: - Prekinut ću ovo tugovanje, pa ću proučiti bratu hatmu i radi njega ću činiti dobra djela.

- Divno je to što si odlučio! - reče vezir Dandan. Zatim car naredi da razapnu šator na mezaru njegovog brata, i kada podigoše šator, okupiše se vojnici da uče Kuran. Jedni su učili Kuran, a drugi veličali Allaha do zore. Onda Davulmekan priđe bratovom mezaru, zaplaka i izgovori stihove:

Iznesoše ga i svima koji su za njim plakali
Bijaše teško ko Musau kad se brijeg strovali.

Donesoše ga do groba i bijaše ta grobnica
Iskopana u dnu muslimanskih srca.

Dok si živ bio ne nadah se da ću vidjeti
Kako će ljudi Radvu na rukama ponijeti.

Prije nego što će tebe u zemlju ukopati,
Ne znadoh da i zvijezde mogu u zemlji blistati.

Može li on u grobu sada talac biti,

Tamo gdje će svjetlost na licu mu sijati?

Pohvale kazuju da će on živjeti,
Jer i kada umre vječno će trajati.

Davulmekan zaplaka kada završi recitiranje stihova, a uz njega zaplakaše i svi ostali. Onda vezir Dandan priđe mezaru, pade po njemu izbezumljen i izgovori stihove:

Ostavio si prolazno, a vječno stekao
I mnogi prije tebe već te je pretekao.

Ovaj svijet si nesumnjivo ostavio -
Ostavit će ga svako ko je na njemu živio.

Zaštita si nam bio od naših dušmana
Kad god bi nas zasuli ubojitim strijelama.

Na ovom svijetu sve je lažno i varljivo,
A uzvišen je samo onaj ko je Boga tražio.

Neka te milosni Allah sad Džennetom nagradi,
U tome tihom staništu neka te nastani!

Tužan sam jer sam tebe sad izgubio,
Vidim da se zapad i istok od jada snuždio.

Nakon toga, vezir gorko zaplaka i iz očiju mu potekoše suze poput nanizanih bisera, a onda istupi jedan čovjek blizak Šarkanu, pa poče plakati tako gorko da su mu suze tekle kao potoci. On se podsjeti Šarkanovih plemenitih djela i izgovori stihove:

Gdje su darovi kad pod zemljom je tvoj dlan milosni
I nakon tebe tijelo mi u bolesti iskopni?

Predvodnice deva, de raduj se sada -

Mojim suzama na obrazu ispisana je legenda

Poput prizora u kome se može uživati
Jer ti ćeš zauvijek u mojoj svijesti ostati.

Tvoja visost uvijek će mi biti u pameti
I suze će mi vječno iz očiju liti.

Ako se drugom ikad budem okretao,
Na oči mi san nikad ne došao!

Kada čovjek izrecitira stihove, zaplakaše Davulmekan i vezir Dandan. Prisutni vojnici zažagoriše i također zaplakaše, a onda odoše pod svoje šatore. Car priđe veziru Dandanu i poče se savjetovati s njim o vojničkim pitanjima.

Tako su provodili dane i noći. Davulmekana su morile brige i tuga, te reče:

- Poželio sam da slušam predanja, priče o carevima i velikim ljubavnicima. Možda će mi tako Allah odagnati iz srca silnu moru, prekratiti mi plač i jadikovku.

- Ako tvoju brigu ne može odagnati ništa osim priča o carevima, neobičnih predanja i povijesti o velikim ljubavnicima, onda je to lahko, jer dok je bio živ tvoj otac, moja jedina briga je bila da mu pričam priče i recitiram stihove. Večeras ću ti pričati priču o ljubavniku i ljubavnici da ti se srce razgali.

Vezirove riječi i obećanje mehko padoše na carevo srce, tako da je jedva čekao da se spusti noć da bi čuo šta će mu vezir pripovijedati o precima, carevima i strasnim ljubavnicima. Čim se uvjeri da je pala noć, car naredi da donesu svijeće i lampe, sva potrebna jela i pića, te kadionice. Pošto sve to donesoše, on posla po vezira Dandana, Behrama, Rustema, Turkaša i velikog dvorjana. Svi se okupiše pred carem koji se zatim obrati veziru:

- Vezire, noć je, evo, nastupila. Spustila je na nas svoje koprene i želimo da nam ispričaš priče koje si obećao.

- Sa zadovoljstvom - odgovori vezir...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

107. noć

Kada nastupi stotinu sedma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je car Davulmekan pozvao vezira, dvorjana, Rustema i Behrama, pa se obratio veziru Dandanu riječima:

- Vezire, noć je, evo, nastupila. Spustila je na nas svoje koprene i želimo da nam ispričaš priče koje si obećao.

- S radošću i zadovoljstvom - odgovori vezir.

PRIČA O LJUBAVNIKU I LJUBAVNICI

- Znaj, sretni care, da sam čuo priču o jednom ljubavniku i ljubavnici, o posredniku među njima, te o zgodama i čudima koja su im se dogodila, a koja tjeraju brige iz srca, tjeraju tugu sličnu Jakubovoj.

U davna vremena, bijaše jedan grad iza isfahanskih planina, a zvao se Zelengrad. U njemu je bio car po imenu Sulejman, vrlo darežljiv čovjek i dobročinitelj, pravičan i povjerljiv, pun vrlina i pouzdanosti. Dolazili su mu namjernici sa svih strana, tako da se za njega čulo širom svijeta. Dugo je vladao svojom carevinom, voljen i poštovan, ali nije imao žena ni djece. Imao je vezira koji mu je bio sličan po darežljivosti i plemenitosti. Jednoga dana, car posla po svoga vezira koji dođe i car mu reče:

- Teško mi je na srcu, strpljenje me izdaje i popušta moja odlučnost, jer nemam žene ni djeteta. To nije dobro za careve koji upravljaju emirima i skitnicama, jer se oni raduju kada ih djeca nasljeđuju, pošto se tako njihov broj povećava. Božiji Poslanik, Allah mu se smilovao i spasio ga, rekao je: "Ženite se i razmnožavajte, a ja ću se vašim brojem ponositi na Sudnjem danu!" Šta misliš ti o tome, vezire? Posavjetuj me i smisli nešto.

Na te riječi, veziru linuše suze i on reče:

- Ne mogu ja, čestiti care, govoriti o onome što pripada jedino Samilosnome. Zar hoćeš da odem u Džehennem zbog gnjeva silnoga Gospodara?

- Znaj, vezire - odgovori mu car - da kada car kupi neku djevojku ne zna ko je ni šta je. Ne zna je li djevojka mizernog porijekla pa da je otjera, ili je časnog porijekla da bi mu mogla biti naložnica. Kada dođe u njenu ložnicu, ona može zatrudnjeti i roditi dijete koje će biti licemjer, mučitelj i krvnik, jer žena je poput močvare: ako čovjek u nju posadi biljku, ta biljka neće valjano izrasti i neće biti dovoljno čvrsta. Takvo dijete može biti izloženo gnjevu svoga Gospoda i može se dogoditi da ne postupa onako kako mu je naređeno, odnosno da ne izbjegava ono što mu je zabranjeno. Ja neću da budem uzrok tome tako što ću kupovati djevojku, već želim da mi isprosiš carsku kćer čija je loza poznata i čija ljepota je velika. Ako me uputiš djevojci znamenitog roda i ako je uz to pobožna, a kćer je muslimanskog cara, ja ću je isprositi i vjenčat ću se s njom pred svjedocima ne bih li tako zadovoljio Gospodara robova.

Vezir mu na to reče:

- Allah će zadovoljiti tvoju potrebu i ispunit će ti želju.
- Kako to? - upita car.
- Znaj, care - odgovori vezir - da sam čuo kako car Zahr-šah, car Bijele zemlje, ima kćer izvanredne ljepote, tako da se riječima ne može ni opisati. U današnje vrijeme nema joj ravne, jer je savršena u svemu: skladan stas, izražajne oči, duga kosa, vitke noge, masivna zadnjica. Kada se približi kome, omami ga; ako ga se kloni, ubija; plijeni srce i oko, kao što već pjesnik o njoj reče:

Stasita je da se njenog stasa stide grane,
Nije joj nalik mjesec, niti sunce kada sine.

Usta su joj slatki med pomiješani
S vinom, a u njima biseri nanizani.

Vitka je stasa kao vitka topola,
Očiju crnih i lica bijela.

Zbog tuge za njom mnogi su preminuli;
I nju ljubeći opasnosti se izložili.

Preživim li, a ona je kao smrt, neću reći njeno ime;
Umrem li, život bez nje nije više za me.

Pošto opisa djevojku, vezir reče Sulejman-šahu:
- Mislim da je najbolje, care, da njenom ocu pošalješ izaslanika, ali pametnog i upućenog u svašta i koga je sudbina već stavljala na kušnju, da je on pažljivo isprosi od oca. Nema joj ravne na zemaljskom šaru, a ti ćeš se nagledati njenog lijepog lica i tobom će biti zadovoljan uzvišeni Gospodar. Kažu da je Poslanik, Allah mu se smilovao i spasio ga, rekao: "U islamu nema monaštva!"
Car se silno obradova, na duši mu lahnu i brige ga minuše, te se on obrati veziru:
- Neće otići da to obavi niko nego ti, budući da si veoma pametan i obrazovan. Idi kući, obavi svoje poslove i sutra pođi da zaprosiš tu djevojku kojom si mi već pamet zavrtio. Ne vraćaj se bez nje!

- Slušam i pokoravam se - odgovori vezir, pa ode kući i naredi da se donesu darovi dostojni careva: dragulji, skupocjene stvari i ostalo što je lahko za nositi, a ima veliku vrijednost, zatim čistokrvne arapske konje, Davidove oklope,[124] sanduke s blagom koje se ne da ni opisati. Sve to natovariše na mazge i deve, te se vezir zaputi vodeći stotinu bijelih i stotinu crnih robova, i još stotinu robinja, a nad njihovim glavama zavihoriše se bajraci.

Car je rekao veziru da se vrati za nekoliko dana. Nakon vezirovog odlaska, car Sulejman-šah je bio kao na žeravici, danju i noću obuzet ljubavlju prema djevojci. Vezir je danonoćno putovao, prevaljujući stepe i pustinje, dok između njega i grada u koji se namjerio ne ostade samo jedan dan hoda. Tada se vezir zaustavi na obali neke rijeke, pozva jednog pouzdanog čovjeka i naredi mu da odmah pođe Zahr-šahu i kaže mu da vezir dolazi.

- Slušam i pokoravam se - reče čovjek, pa požuri u onaj grad. Kad stiže u grad, slučaj htjede da je car Zahr-šah sjedio na jednom šetalištu blizu gradske kapije. Čim vidje glasnika, caru bi jasno da je stranac, te naredi da mu ga dovedu. Glasnik dođe i obavijesti cara o tome da dolazi vezir velikoga cara Sulejman-šaha, vladara Zelene zemlje i Isfahanskih planina. Zahr-šah se obradova, pa poželi dobrodošlicu glasniku koga povede u svoj dvorac i reče:

- Neka te Allah zauvijek blagoslovi i neka se tvojim roditeljima smiluje!

Zatim naredi jednom od svojih vezira da povede većinu njegovih povjerljivih ljudi, dvorjane i namjesnike, državne prvake, te da pođu veziru u susret, u znak poštovanja prema caru Sulejman-šahu, jer je njegova vlast sezala po cijeloj zemlji.

Što se tiče vezira, on ostade na svome mjestu do ponoći, a zatim odjaha prema gradu. Kad osvanu jutro i sunce ogrija brežuljke i ravnice, pred njim se iznenada nađoše vezir cara Zahr-šaha, dvorjani i namjesnici, te državni velikodostojnici i povjerljivi carski ljudi. Oni ga sretoše na dva fersaha daleko od grada, te veziru postade sasvim jasno da će se ostvariti njegova želja. Vezir pozdravi ljude koji su mu dolazili u susret i oni pođoše ispred njega dok ne stigoše do carskog dvora. Dođoše do cara prošavši kroz kapiju i sedmi prolaz kroz koji niko nije prošao jašući, budući da se nalazio blizu cara. Vezir pohita pješice dok ne stiže do odaje s visokim stropom. Nasred odaje bijaše divan napravljen od mramora, ukrašen biserima i dijamantima sa četiri noge od slonovih kljova. Na divanu je bio jastuk od zelenog atlasa, prošiven žeženim zlatom, a nad njim zastor ukrašen biserima i draguljima. Na tome divanu je sjedio car Zahr-šah, dok su državni velikodostojnici stajali

dvoreći ga. Kad se vezir nađe pred njim, odvaži se i progovori ispoljavajući vezirsku rječitost i glagoljivost ljudi vičnih govoru...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

108. noć

Kada nastupi stotinu osma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je vezir cara Sulejman-šaha došao caru Zahr-šahu, te da se odvažio i progovorio ispoljavajući vezirsku rječitost i glagoljivost ljudi vičnih govoru. Ljubazno se obratio caru recitirajući stihove:

I pojavi se kršeći se u tamnoj odjeći,
Pa plod i berače obiljem orosi;

On nas opčinjava, a nemoćna su bajanja
I čarolije pred pogledom koji nas očarava.

Onima što kore recite: "Nemojte me koriti,
Jer cijelog ću života samo njega voljeti.

Srce me prevari i samo njemu pripade,
Zbog ljubavi sna mi s očiju nestade. "

Ti si, srce, sa mnom sada iz samilosti -
I ti s njime budi, a mene samog ostavi.

Uši moje neće sada ništa čuti
Osim onog ko će Zahr-šaha hvaliti.

Kad bi ti cijeli svoj život potrošio
Gledajući njegovo lice, bi se obogatio.

Kada bi za njeg najbolju dovu birao,
Pravi vjernik tako bi postao.

To je takav car da onaj ko ga neće, ljudi,
Nije vjernik, niti onaj ko za drugim žudi.

Vezir završi recitiranje stihova, te car Zahr-šah reče da mu priđe i ukaza mu najveće poštovanje. Smjesti ga pored sebe smiješeći mu se i zapodjenuše ugodan razgovor koji potraja do jutra. Zatim postaviše trpezu u toj odaji i prihvatiše se jela dok se siti ne najedoše, pa odnesoše sofru i u odaji ostadoše samo povjerljivi ljudi. Vidjevši da je odaja prazna, vezir skoči na noge, pohvali cara i pokloni mu se, pa reče:

- Veliki care i uvaženi gospodaru! Potrudio sam se da dođem k tebi i stigao sam radi jednog posla koji će ti donijeti mira, dobra i uspjeha. Naime, dolazim kao poslanik i prosac tvoje kćeri, djevojke od roda i plemena, za cara Sulejman-šaha, pravednika, povjerljivog čovjeka i dobročinitelja, cara Zelene zemlje i Isfahanskih planina. On ti šalje mnoge darove i dragocjenosti u želji da postane tvoj zet. Da li i ti želiš to?

Vezir ušuti očekujući odgovor, a kada car Zahr-šah sasluša njegove riječi, skoči na noge, pa cjeliva zemlju kako je red. Prisutni se začudiše carevoj skrušenosti pred poslanikom i bijahu zapanjeni. Zatim car zahvali Svevišnjem i Milostivom i reče stojeći:

- Veliki vezire i plemeniti gospodaru, poslušaj šta ću reći! Mi smo podanici cara Sulejman-šaha, te je za nas čast da se orodimo s njim jer mi naprosto žudimo za njim. Moja kćer je jedna od njegovih sluškinja, a najveća želja mi je da on bude moj oslonac i potpora.

Zatim car pozva kadije i svjedoke koji posvjedočiše da je car Sulejman-šah opunomoćio svog vezira da sklopi brak, te car Zahr-šah sa zadovoljstvom sačini vjenčanicu za svoju kćer. Kadije ovjeriše bračni ugovor, pomoliše se za sreću i uspjeh mladencima. Onda vezir iznese poklone i dragocjenosti, pa ih sve predade caru Zahr-šahu. Nakon toga, car poče opremati kćer, iskazujući poštovanje veziru, te sakupi na gozbe bogate i siromašne. Veselje potraja dva mjeseca i za to vrijeme ne ostade van dohvata ništa što godi srcu i oku.

Kada bi gotovo sve što je bilo potrebno nevjesti, car naredi da se podignu šatori koje razapeše izvan grada, zatim spakovaše tkanine u sanduke, opremiše bizantske robinje i turske sluškinje, i car posla uz nevjestu velike dragocjenosti i dijamante. Načini joj nosiljku od suhoga zlata, ukrašenu biserima i draguljima, i odvoji joj deset mazgi za putovanje. Nosiljka je izgledala poput najljepše odaje, vlasnica poput hurije,[125] njena kupola kao jedan od džennetskih dvoraca. Spakovaše dragocjenosti i blago, natovariše ga na mazge i deve i car Zahr-šah otprati ih tri fersaha izvan grada. Onda se

oprosti sa kćerkom, s vezirom i njegovom pratnjom, pa se vrati u rodni grad radostan i smiren. Vezir ode s carevom kćerkom prevaljujući pustinje i stepe...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

109. noć

Kada nastupi stotinu deveta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je vezir otišao s carevom kćerkom prevaljujući pustinje i stepe i usrdno jašući danonoćno dok ne ostade između njega i njegovog grada tri dana hoda. Tada posla caru Sulejman-šahu glasnika da ga obavijesti o dolasku nevjeste, te glasnik pohita do cara i obavijesti ga da stiže nevjesta. Radujući se, car Sulejman-šah dariva glasnika i naredi vojnicima da u veličanstvenoj povorci pođu u susret nevjesti i njenoj pratnji u znak poštovanja, da obuku najljepše uniforme, te da iznad sebe razviju bajrake. Vojnici se povinovaše naređenju, a telal poče izvikivati želju da ne ostane ni jedna djevojka niti slobodna žena, kao ni jedna krhka starica, već da pođu u susret nevjesti. Tako sve izađoše da je sretnu. Uglednije žene počeše je dvoriti i dogovoriše se da je uvečer odvedu u carev dvor. Državni velikodostojnici se složiše da okite put i da stoje dok pored njih prolazi nevjesta s evnusima ispred sebe i robinjama oko sebe. Djevojka je nosila haljinu koju joj je dao otac, i kada priđe bliže, okružiše je vojnici s lijeve i desne strane i ponesoše je u nosiljci dok ne priđoše dvoru. Svi izađoše da je vide. Dotle se u doboš udaralo, koplja su uzmahivala, trube treštale, mirisi se širili, bajraci se vihorili i konji se utrkivali. Najzad povorka stiže do kapije dvora, te momci ponesoše nosiljku do tajnih vrata. Odaja sinu od sjaja careve kćeri i posvuda zablista nakit kojim je bila okićena.

Kada pade noć, evnusi otvoriše vrata na odaji i stadoše oko njih, a onda se pojavi nevjesta među robinjama kao mjesec među zvijezdama, ili kao jedinstven biser u nisci bisera. Ona uđe u đerdek, a bijahu joj već namjestili mramornu postelju ukrašenu biserima i draguljima. Pošto nevjesta sjede na postelju, pojavi se car kome Allah bijaše djevojku stavio na srce i uze joj nevinost, tako da ga minuše nemir i potištenost.

Car ostade kod nje mjesec dana, a djevojka zatrudnje već prve noći. Kada se navrši mjesec dana, car izađe, pa sjede na carsko prijestolje pravično vladajući svojim podanicima dok ne prođe devet mjeseci. Posljednje noći devetog mjeseca, u zoru, ženu spopadoše trudovi, te ona sjede na porodiljsku

postelju i Allah joj olakša porođaj, tako da rodi dječaka na kome su se uočavali znaci sreće.

Caru stiže vijest o rođenju sina. On se veoma obradova i dade muštuluk donosiocu radosne vijesti, pa sav sretan pođe dječaku, poljubi ga među oči iznenađen njegovom čudesnom ljepotom, kao da su se u njemu ostvarile pjesnikove riječi:

Tvrđavama slavnim Allah posla u tome mladiću
Lava i zvijezdu sjajnu on posla obzorju.

Njemu se zadime koplja i carsko prijestolje
Hitra košuta, vojnik u stroju i silne gomile

Ne stavljaj ga nikad na ženske grudi,
Jer on sada već za konjskim sapima žudi.

Od majčine dojke treba ga odbiti -
Njemu će krv dušmanska najslađa biti.

Babice prihvatiše novorođenče, odrezaše mu pupak, namazaše mu oči i nadjenuše mu ime Tadžulmuluk Haran. Zadajahu ga na grudima nježnosti i odgajahu ga s mnogo pažnje.

Prolazili su dani i godine, a kada dječak napuni sedam godina, car Sulejman-šah dovede naučnike i mudrace, te im zapovijedi da poučavaju njegovog sina pisanju, filozofiji i književnosti. Oni ustrajaše na tome poslu nekoliko godina, dok dječak ne nauči sve što je bilo potrebno. Kad savlada ono što je car zahtijevao, car ga uze od poznavalaca prava i učitelja, pa mu dovede nastavnika koji ga nauči jahati, ne prestajući da ga uči dok ne napuni četrnaest godina. Kada bi mladić izašao kakvim poslom, bili su očarani svi koji su ga vidjeli...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

110. noć

Kada nastupi stotinu deseta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Tadžulmuluk Haran, sin cara Sulejman-šaha, postao vješt jahač, nadmašujući ljepotom svoje suvremenike. Čim bi izašao

kakvim poslom, bili su očarani svi koji su ga vidjeli, tako da su o njemu pjesme pisali i slobodni ljudi su se sramili zaljubljujući se u njegovu blistavu ljepotu, baš kao da je o njemu pjesnik kazao:

Zagrlih se s njim - dah njegov me opio,
On je kao mlada grana kojom se lahor omamio

Pa je pijan premda vino nije okusio,
Već se vlagom s njegovih usana opio.

Pokazivao je sin ljepotu koju je zaplijenio
I zato je sva srca mladić taj omamio.

Allaha mi, neću ga nikad zaboraviti
Dokle živ sam, al ni poslije smrti.

Poživim li, zbog njegove ljubavi ću živjeti,
A umrem li, divnom ću smrću umrijeti!

Kada mladić napuni osamnaest godina, iz njegova čudesna madeža na rumenom obrazu izbiše malje nalik na zrno ambre. Mamio je srca i poglede, kao što pjesnik o njemu reče:

Ljepotom svojom mladić je Jusufa{126} *naslijedio,*
Svaki ljubavnik strijepi čim bi se on pojavio.

Sačekaj i pogledaj ga pa ćeš vidjeti
Crni znak da će vlast naslijediti.

Drugi pjesnik je rekao:

Ništa ljepše oči nisu vidjele
Među svim stvarima koje su gledale

Od madeža finog na obrazu rumenom
Što se nalazi nadomak oku crnom.

Zatim je jedan pjesnik rekao:

Čudim se nevjerniku što vatru obožava
Na licu tvome što se rasplamsava.

Još čudnije je što čarobnik vjeruje u ajete
Koje objavljuju tvoje oči od Boga poslate.

Tvoje lice ne bi tako lijepo bilo
Da se mnogo žuči nije zbog njega izlilo.

Onda je još jedan pjesnik rekao:

Ne čudim se kada upitaju ljudi
Gdje se ta tečnost života budi,

Jer on ima usta slična mladim gazelama
Slatka i sa lijepim naušnicama.

Pravo je čudo kako je Musa u njemu sreo
Požudu kojoj odoljeti nije mogao.

Budući da je bio takav, njegova ljepota postade još veća kada se razvi u zrelog čovjeka. Oko Tadžulmuluka su se iskupljali prijatelji i ahbabi, i mnogi drugi koji su željeli približiti mu se u nadi da će postati car nakon očeve smrti, a da će oni biti njegovi emiri. Tadžulmuluk strasno zavolje lov, tako da je stalno lovio, a njegov otac, Sulejman-šah, zabrani mu loviti bojeći se zvijeri i nesreće u pustinji. Mladić ga nije poslušao, već jednog dana reče svojim slugama:

- Ponesite hrane za deset dana.

Sluge se povinovaše naređenju i on pođe u lov s pratnjom putujući neprekidno četiri dana, dok ne ugledaše Zelenu zemlju u kojoj vidješe razigrane životinje, drveće s plodovima, bujna vrela. Tadžulmuluk reče svojim pratiocima:

- Postavite ovdje mreže i načinite širok krug. Naći ćemo se na početku kruga, na tome i tome mjestu.

Oni ga poslušaše, pa zategoše mreže opasavši širok krug u kome se nađe mnogo vrsta životinja koje su dizale buku jureći ispred konja. Onda pustiše na njih pse, hrtove i sokole i počeše gađati životinje strijelama, tako da su odmah padale mrtve. Nisu ni stigli do kraja kruga, a već su bili ulovili mnoštvo životinja, dok ostale pobjegoše. Zatim Tadžulmuluk dođe do vode, pa naredi da donesu ulov koji razdijeli, a za svoga oca Sulejman-šaha odabra naročitu divljač i posla mu je. Preostali dio razdijeli dostojanstvenicima.

Noć provedoše na tome mjestu, a kad osvanu jutro, naiđe veliki trgovački karavan s robovima i slugama. Karavan odsjede pored vode u zelenilu, a kada ih Tadžulmuluk vidje, reče jednom svome pratiocu:

- Javi mi ko su ovi ljudi i pitaj ih zašto su se zaustavili ovdje.

Glasnik ode i obrati im se:

- Recite nam ko ste, i što prije odgovorite!

- Mi smo trgovci. Zaustavili smo se ovdje da se odmorimo. Daleko smo od kuće. Zastali smo na ovome mjestu, jer imamo povjerenja u cara Sulejman-šaha i njegovog sina, i znamo da je siguran svako ko odsjedne u njegovoj blizini. Nosimo skupocjene tkanine za carevog sina Tadžulmuluka.

Glasnik se vrati careviću i reče mu o čemu se radi, šta je čuo od trgovaca, a carević će na to:

- Pošto je kod njih to što nose za me, neću se vratiti u grad niti ću se pomaknuti s ovog mjesta dok mi to ne pokažu.

Zatim uzjaha konja, pa pođe u pratnji robova dok se ne nađe kod karavana. Trgovci ustadoše pred njim poželivši mu uspjeh i sreću, vječnu slavu i moć. Podigoše mu šator od crvenog atlasa, ukrašen biserima i draguljima, pa mu staviše carsku stolicu na svileni ćilim koji bijaše na sredini ukrašen smaragdima. Tadžulmuluk sjede, a robovi su stajali dvoreći ga.

Carević posla jednog čovjeka trgovcima naredivši im da donesu sve što imaju, te se trgovci pojaviše sa svojom robom. Tadžulmuluk je svu razgleda, pa uze ono što mu se svidjelo platívši im koliko su tražili. Zatim uzjaha konja i htjede poći, ali mu pogled pade na karavan i on vidje prelijepog mladića u čistom odijelu, produhovljenog izgleda, svijetla čela i lica nalik na pun mjesec. Međutim, ljepota tog mladića bila je malo uvehla, a lice problijedilo zbog rastanka s voljenima...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

111. noć

Kada nastupi stotinu jedanaesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Tadžulmuluk bacio pogled na karavan i ugledao prelijepog mladića u čistom odijelu i produhovljenog izgleda. Međutim, ljepota toga lica bila je malo uvehla, a lice problijedilo zbog rastanka s dragima. Mladić je neutješno plakao i iz očiju su mu lile suze dok je recitirao stihove:

Dugo smo rastavljeni i brige me stalno more,
Suze mi iz očiju kao potoci žubore;

Kad se razidosmo srce sam ostavio,
Sad ni srca nemam i nadu sam izgubio.

Stani, prijatelju, htio bih se oprostiti
S onim čije će riječi moju bolest izliječiti.

Kad mladić završi recitiranje, prepusti se plaču tako da se obeznani, dok ga je Tadžulmuluk u čudu posmatrao. Pošto mladić dođe k sebi nakon nekoliko trenutaka, kaza ove stihove:

Čuvajte se njenih očiju, čarobnu moć imaju,
Neće se spasiti onaj koga one ustreljuju.

To crno oko premda je umorno
Od bijele sablje bolje je naoštreno.

Ne dajte da vas njena nježna riječ potčinjava,
Jer vatrena je tako da um opčinjava.

O, kako divne udove je od Boga dobila -
Kad bi ih dotakla, i svila bi se okrvavila!

U dalekom svijetu njene grivne sada su;
Ali, šta je mošus prema njenom mirisu!

Mladić opet zaplaka i um mu se pomuti. Tadžulmuluk ga je gledao u nedoumici i kada mu priđe, mladić se pribra, pa vidjevši carevića iznad sebe, skoči na noge i pokloni mu se, a Tadžulmuluk mu reče:

- Zašto mi ti nisi pokazao svoju robu?

- Gospodaru - odgovori mladić - u mojoj robi nema ničega što bi bilo dostojno tvoje sreće.

- Moraš mi pokazati šta imaš i reći mi šta ti je, jer vidim da si suznih očiju i slomljena srca. Ako ti je nanesena nepravda, mi ćemo je ispraviti, a ako si dužan, platit ćemo tvoje dugove. Na srce si mi pao čim sam te ugledao.

Zatim carević naredi da postave stolicu, te mu namjestiše stolicu od slonovače i crne ebanovine, prepletenu zlatom i svilom. Prostriješe mu svileni čilim, te carević sjede na tu stolicu, a mladiću naredi da sjedne na ćilim, pa reče:

- Pokaži mi svoju robu.

- Gospodaru - odgovori mladić - nemoj mi to spominjati, jer moja roba nije dostojna tebe.

- Moraš mi pokazati - navaljivao je carević koji naredi jednome svom momku da donese robu, pa kada je donesoše protiv mladićeve volje, on gorko zaplaka i tužno uzdišući, izgovori stihove:

Kunem se treptajem tvojih očiju i surmom,
Kunem se tvojim vitkim i tanahnim stasom,

Kunem se tvojih opojnih usta medom,
Tvojom dobrotom i tvojom naravi blagom:

Kada me tvoj lik, nado, u snu pohodi
Draži mi je od spokoja za kim prestrašeni žudi.

Nakon toga, mladić raspakova svoju robu pred Tadžulmulukom, pokazujući mu komad po komad, dio po dio, pa iz gomile izvadi odijelo od atlasa, prošiveno zlatom i vrijedno hiljadu dinara. Kad razmota odijelo iz njega ispade komad tkanine, a mladić je hitro uze i stavi pod nogu. Bio je veoma zbunjen, pa kaza stihove:

Kada ćeš liječiti napaćeno srce moje
Jer zviježđe Plejada bliže je od ljubavi tvoje?

Daljina, rastanak i čežnja me mori,
Zbog stalnog oklijevanja srce mi gori.

Ljubav mi život ne daje i rastanak me ubija;
Nisi mi blizu, nit me daljina još više udaljava.

Ti za pravdu ne znaš, niti imaš milosti;
Ne mogu ti pobjeći, a nećeš mi pomoć pružiti.

Za ljubav k tebi svi putevi su mi pretijesni
Tako da ne znam kamo ću se uputiti.

Car se zadivi mladićevoj recitaciji, ne znajući povod tome. Kad mladić uze komad platna i stavi ga pod nogu, Tadžulmuluk reče:

- Kakva je to krpa?

- Ova ti krpa ne treba, gospodaru - odgovori mladić.

- Pokaži mi je - bio je uporan carević.

- Gospodaru - reče mladić - svoju robu ti nisam htio pokazati samo zbog te krpe, pa ti ne mogu dati da je vidiš...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

112. noć

Kada nastupi stotinu dvanaesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je mladić rekao careviću:

- Svoju robu ti nisam htio pokazati samo zbog te krpe, pa ti ne mogu dati da je vidiš.

- Moram je vidjeti - navaljivao je carević i naljuti se, pa je izvadi ispod noge mladiću koji zaplaka i zastenja recitirajući stihove:

Ne kori ga jer će ga prijekor boljeti,
Rekoh istinu, al je nema ko slušati.

Allaha molim da mi čuva mjesec u dolini,
Da mi se opet živi na toj mjesečini.

Volim je - ah, kad bi me mogla tako voljeti!
Dok sam živ neću se s njom oprostiti!

Svijet mi se smrači na dan rastanka
I suze lijem od tada bez prestanka.

Ne lažem, bogami, krpa nevinosti se pocijepa
Na dan rastanka, al će da se zakrpa.

Moje tijelo nema mira u postelji,
Niti ona ima mira otkad smo se rastali.

Da nam napakosti sudbina se trudila:
Sreću mi uze, a ni njoj sreću nije nudila.

Samo brigom sudbina nam pehar nali
Iz kojeg i ja i ona sve smo progutali.

Kada završi recitaciju, Tadžulmuluk mu reče:

- Vidim da s tobom nešto nije u redu. Reci mi zašto plačeš čim pogledaš ovu tkaninu?

Pošto carević spomenu komad tkanine, mladić uzdahnu i reče:

- Čudna je moja priča o ovoj krpi i njenoj vlasnici, gospodaru, te o onoj koja je načinila ove likove i figure.

Zatim mladić razmota komad tkanine na kome se ukaza figura gazele izvezena svilom i suhim zlatom, a naspram nje bijaše druga gazela izvezena srebrom; oko vrata joj ogrlica od suhoga zlata i tri izbušena topaza. Kada carević vidje kako je lijepo urađena ta figura, uskliknu:

- Slava Allahu koji je naučio čovjeka onome što nije znao!

Careviću se svidje mladićeva priča, te mu reče:

- Ispričaj mi priču o onoj koja je načinila tu gazelu.

PRIČA O AZIZU I AZIZI

- Znaj, gospodaru - poče mladić - da je moj otac bio veliki trgovac, ali nije imao djece osim mene. Imao sam amidžičnu s kojom sam odrastao u očevoj kući, jer je njen otac umro, a pred smrt se dogovorio s mojim babom da me ožene njome. Kada sam postao zreo muškarac a ona zrela žena, nisu nas odvajali. Jednom, otac povede razgovor s majkom:

- Ove godine vjenčat ćemo Aziza i Azizu.

Tako se on dogovori s majkom, pa se prihvati priprema za svadbu. Za sve to vrijeme, ja sam s amidžičnom spavao u istoj postelji i nismo znali o čemu se zapravo radi. Ona je bila osjećajnija od mene, razumnija i pametnija. Pošto moj otac sve pripremi za slavlje i kada je preostalo još samo da se obavi vjenčanje i da odem u đerdek sa svojom amidžičnom, otac odluči da vjenčanje obavi poslije džume, te ode trgovcima i ostalim prijateljima i obavijesti ih o tome. Majka također obavijesti svoje prijateljice i rođake.

Kad dođe petak, očistiše dvoranu namijenjenu za sjedenje, opraše mramor, a po našoj kući prostriješe ćilime i postaviše sve što je bilo potrebno. Najzad okitiše zidove izvezenim platnom. Ljudi se dogovoriše da dođu u našu kuću poslije džume, a otac ode da pripremi halvu i druge slatkiše.

Mene majka otpremi u hamam i posla mi novo, najgizdavije odijelo. Kad izađoh iz hamama, obukoh tu gizdavu odjeću koja je bila namirisana tako da se od mene usput širio fini miris. Htjedoh poći u džamiju, ali se sjetih jednog prijatelja i vratih se da ga potražim, ne bi li i on došao na vjenčanje. Mislio sam: "Pozabavit ću se time dok ne bude vrijeme za namaz." Onda odoh u jedan sokak u koji nikada nisam zalazio. Znojio sam se zbog boravka u hamamu i zbog novog odijela na sebi, tako da je znoj kiptio dok se miris širio od mene. Na početku sokaka sjedoh da se odmorim na jednoj klupi i razastrijeh mahramu s porubom koju sam bio ponio. Bilo mi je sve toplije, tako da mi se znojilo čelo i znoj mi je curio niz lice. Nisam mogao mahramom obrisati znaj s lica, jer sam je bio prostro ispod sebe. Htjedoh se obrisati rubom košulje, kad na me pade bijela mahrama, ni sam ne znam otkuda. Ta mahrama bijaše nježnija od lahora; pogledati je bilo je ugodnije nego otrovanom lijek dati. Dohvatih je rukom, pa podigoh glavu da vidim odakle je pala i pogled mi se susrete s pogledom one što je načinila ovu gazelu...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom dopuštenju.

113. noć

Kada nastupi stotinu trinaesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je mladić pričao Tadžulmuluku:

- Podigoh glavu da vidim odakle je pala mahrama i pogled mi se susrete s pogledom one što je načinila ovu gazelu. Vidjeh je kako posmatra kroz prozor s bakarnim rešetkama. Moje oči nisu vidjele ništa ljepše od nje, tako da je ni opisati ne mogu. Pošto primijeti da je gledam, ona stavi prst na usta, a zatim srednji prst primakne kažiprstu i stavi ih na grudi, među dojke. Potom ukloni glavu s prozora, zatvori kapak i ode, a meni u srcu planu oganj bukteći sve više, i pogled na nju izmami mi hiljadu uzdaha. Bio sam toliko zbunjen da nisam čuo šta mi je rekla, niti sam razumio šta mi je išaretila. Ponovo pogledah u prozor i vidjeh da je zatvoren. Strpljivo sam čekao do zalaska sunca, ali ništa više nisam čuo, niti sam koga vidio. Očajavajući što je više ne vidim, ustadoh, ponesoh rubac i kada ga razvih, zapahnu me miris mošusa. Miris me uzbudi tako da sam se osjećao kao u Džennetu. Onda razastrijeh mahramu ispred sebe, a iz nje ispade nježni listić. Razvih ga i vidjeh da je natopljen finim mirisom, a na njemu su bili napisani stihovi:

Poslah pismo na ljubav se žaleći,
Napisah ga linije pažljivo izvlačeći.

"Šta bi od tvoga rukopisa, prijatelju:
Tako je tanahan da ga jedva čitati mogu?"

Rekoh: "I sam sam mršav i tanak postao -
Takvim rukopisom svaki ljubavnik je pisao."

Kada pročitah stihove, zagledah se u prelijepu mahramu, te u njenom uglu vidjeh ispisane stihove:

O, kako malje ispisaše poruku dimu,
Dva reda na tom lijepom liku!

Obrazi mu poput dva mjeseca puna;

Kad se izvija, stidi ga se i grana tanahna.

Na drugom rubu bili su ispisani stihovi:

Na tom biseru malje ispisaše ambrom
Dva reda kao na jabuci ahatom.

Čežnjive oči nas ubijaju čim nas pogledaju;
Nije vino, već slatki obrazi nas opijaju.

Pošto vidjeh stihove na mahrami, u srcu mi oganj planu - moja čežnja i nemir postadoše još veći. Uzeh mahramu i cedulju i odnesoh ih kući ne znajući kakvim lukavstvom da se poslužim da bih se sastao s njom. O toj ljubavi ne mogu govoriti potanko.

Kući stigoh kasno u noć i vidjeh amidžičnu kako sjedi plačući. Čim me ugleda, ona obrisa suze, pa mi priđe, skinu mi odjeću i upita gdje sam bio. Reče mi da su svi ljudi - emiri, velikaši i trgovci - bili se okupili u našoj kući. Došao je i kadija sa svjedocima, nahranili se, posjedili jedno vrijeme čekajući da ja dođem radi vjenčanja. Kada su izgubili nadu da ću doći, razišli su se i otišli svojim putem. Zatim reče:

- Tvoj otac je veoma ljut zbog toga i zakleo se da će nas vjenčati tek iduće godine, jer je za ovaj pir potrošio mnogo novaca. Šta se danas dogodilo s tobom? Zašto si se zadržao do ovih doba? Sve se ovo zbilo zbog tvog odsustva!

- Dogodilo mi se to i to - rekoh pa spomenuh mahramu i ispričah joj sve, od početka do kraja. Ona uze cedulju i mahramu i kad pročita ono što je pisalo, suze joj linuše niz obraze, te kaza stihove:

Onom ko reče: "Početak strasti je u izboru"
Reci: "Lažeš, sve je u moranju!"

Nema sramote kad je u pitanju moranje,
Da je to tačno govori i predanje.

Ako hoćeš, red: Slast je u stradanju,
Ili duševna bol je u mučenju.

Blagodat, mržnja il željenje
Dušu blaži il je upropašćuje.

Uz njega su dani kao blagdani,
A usta mu praznici nasmijani.

Ona tako prefinjeno miriše,
A on odbija sve što na ljubav kidiše.

Zatim me amidžična upita:

- Šta ti je rekla i kakve ti je znake davala?

- Nije rekla ništa - odgovorih - već je stavila prst na usta, onda ga spojila sa srednjim prstom, pa je oba stavila na grudi i pokazala na zemlju. Zatim se uklonila s prozora i zatvorila ga. Nisam je poslije vidio, ali mi je srce uzela tako da sam sjedio do zalaska sunca očekujući da opet pogleda kroz prozor. Nije se pojavila. Kada sam već izgubio nadu, otišao sam s toga mjesta. To je moja priča, i želim da mi pomogneš u ovom iskušenju.

Ona me pogleda i reče:

- Amidžiću, da mi oči moje zatražiš, ja bih ih za tebe iskopala. Zaista ću ti pomoći u nevolji, a pomoći ću i njoj u njenoj nevolji, jer ona je zaljubljena u tebe, kao što si i ti zaljubljen u nju.

- Kako tumačiš onaj njen išaret?

- Stavljanje prsta na usta znači da si joj važan koliko je važna duša tijelu i da će ona i zubima gristi da bi se s tobom sastala. Što se tiče mahrame, to je znak pozdrava zaljubljenih. Cedulja znači da njena duša pripada tebi. Dva prsta na grudima, među njenim dojkama, znače: Poručuje ti da za dva dana dođeš na to mjesto da bi joj svojim dolaskom jad rastjerao. Znaj, amidžiću, da je zaljubljena u tebe i da ti vjeruje. Tako tumačim njene znake. Kad bih se mogla kretati, sigurno bih vas sastavila za kratko vrijeme i svojim skutima bih vas zaklonila.

Kada to čuh od nje, zahvalili joj i pomislih: "Strpit ću se dva dana." Sjedio sam dva dana u kući nigdje ne izlazeći, ne jedući i ne pijući. Stavio sam glavu u krilo amidžične koja me je tješila:

- Budi čvršći i odvažniji, smiri svoje srce i misao...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

114. noć

Kada nastupi stotinu četrnaesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je mladić pričao Tadžulmuluku.

- Kad prođoše dva dana, amidžična mi reče:

- Razgali se i osokoli! Obuci odijelo i pođi na sastanak.

Zatim ona poskoči pa mi promijeni odijelo, namirisa me, obodri i osokoli, te ja pođoh do onoga sokaka. Posjedih malo na klupi, kad se otvori prozor i ugledah je. Čim je vidjeh, pretrnuh. Kada se pribrah, odvažih se i pogledah je po drugi put, ali se izgubih. Čim se osvijestih, vidjeh da drži ogledalo i crvenu mahramu, a pošto ona mene ugleda, zasuka rukave, pa raširi svih pet prstiju i udari se dlanom i raširenim prstima po grudima. Zatim diže obje ruke i ukloni ogledalo s prozora, te uze crvenu mahramu i odnese je. Kada se vrati, poče mahramu spuštati s prozora u pravcu sokaka, i tako učini tri puta, spuštajući i dižući mahramu. Onda je savi, stavi je pod ruku i obori glavu. Najzad se povuče s prozora, zatvori ga i ode ne rekavši ni jedne riječi. Ostavi me zbunjena, jer nisam znao kakve mi je znake davala. Sjedio sam tu do večeri, pa kući stigoh pred ponoć i zatekoh amidžičnu s rukama na obrazu. Dok su joj iz očiju lile suze, recitirala je stihove:

Baš me briga za pokude britke!
Utjehe nema, jer si poput grane vitke.

O, ti što mi srce uze i nestade,
Za ljubav uzritsku[127] *nema pregrade!*

Od njenih turskih očiju duša mi strada,
Jer tako je ni britka sablja ne probada.

Prisili me breme ljubavi podnositi,
Al' tako sam slab da ni košulju ne mogu nositi.

Ljuto plakah čujući šta zlobnici vele:
"Opasnost ti prijeti iz oka voljene. "

O, kad bi moje srce tvome srcu sličilo;
Tijelo mi je kao tvoj stas, jer je propalo.

Surov su nadzornik tvoje oči, moj emire,
Čuvar su koji ne mari za moje nemire.

Lažu da Jusuf uspije svu ljepotu sabrati
Jer koliko Jusufa je u tvojoj ljepoti!

Htjela bih otići bojeći se tih očiju
Što me motre - ah, kako nada mnom bdiju!

Slušajući te stihove, moji jadi postadoše još veći, te klonuh u jedan ćošak kuće. Amidžična ustade, prenese me i svuče, pa mi obrisa lice rukavom i upita šta mi se dogodilo. Ispričah joj sve što mi se dogodilo s onom djevojkom, a ona reče:

- Znak koji je dala dlanom i sa pet prstiju znači: Dođi mi za pet dana. Znak koji je dala ogledalom i promaljanjem glave kroz prozor znači: Sjedi ispred dućana bojadžije dok ti ne dođe glasnik.

Kada saslušah njene riječi, planu mi vatra u srcu, pa uzviknuh:

- Allaha mi, amidžično, tvoje tumačenje je pravilno, jer sam u tome sokaku vidio jednog bojadžiju Jevrejina.

Zatim ja zaplakah, a amidžična reče:

- Budi čvršći i odlučniji! Druge godinama mori ljubav, pa se opiru žaru strasti, a ti si zaljubljen tek sedam dana. Čemu onda toliko tugovanje?!

Tješila me je pričom, a onda mi donese jelo i ja uzeh zalogaj u namjeri da ga pojedem, ali nisam mogao. Okanio sam se jela i pića. Napusti me ugodan san, požutjeh i moja ljepota svehnu, jer prije nisam volio, niti sam osjetio toplinu ljubavi prije toga slučaja. Smršao sam, a zbog mene oslabi i amidžična koja je, tješeći me, svake noći pričala o zaljubljenima dok me ne bi uspavala. Budio sam se zatičući je kako bdije pored mene dok joj suze teku niz obraze.

Provedoh tako pet dana, te amidžična ustade, zagrija mi vode, opra me i obuče mi odijelo, pa reče:

- Idi k njoj! Neka ti Allah da uspjeha i da ostvariš svoje želje u vezi s onom koju voliš.

Pođoh do ulaza u sokak. Bijaše subota i vidjeh da je bojadžijin dućan zatvoren, pa sjedoh

pred njega do ikindije. Sunce poče gubiti sjaj. Onda mujezin oglasi akšam i pade noć, a od djevojke ni traga. Ništa nisam čuo ni vidio. Bilo me strah što sjedim sam, te ustadoh i pođoh kao da sam pijan dok ne stigoh do kuće. Kad uđoh, vidjeh amidžičnu Azizu kako se jednom rukom uhvatila za klin zabijen u zid, a druga ruka joj na grudima i recitira stihove:

Velika je ljubav beduinke kad joj rodbina otputuje
Iza topolom hidžaskom ona silno tuguje.

Kad putnike ugleda, ona će im dati
Vatru čežnje, a suzama mješine naliti.

Ni to jače od ljubavi moje ne može biti,
A on me smatra grješnom zbog moje strasti.

Kada Aziza završi recitiranje, okrenu se prema meni, rukavom obrisa moje i svoje suze, osmjehnu mi se i reče:

- Neka ti Allah dobro podari! Zašto nisi proveo noć sa svojom dragom, i zašto nisi svoju želju njome utažio?

Na te njene riječi, udarih je nogom u grudi, a ona se prevrnu i udari u dovratak gdje bijaše onaj drveni klin koji joj se zari u čelo. Pogledah je pažljivije, te vidjeh da joj je čelo rasječeno i da iz njega lipti krv...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

115. noć

Kada nastupi stotinu petnaesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je mladić pričao Tadžulmuluku:

- Pošto udarih amidžičnu u grudi, ona se prevrnu na dovratak tako da udari u onaj klin koji joj probi čelo i krv joj poteče. Aziza ne reče ni riječi, već odmah ustade, pocijepa komad tkanine, poveza njime ranu i obrisa krv koja je bila istekla na čilim tako da je izgledalo kao da se ništa nije dogodilo. Zatim mi priđe, osmjehnu se i reče blagim tonom:

- Allaha mi, nisam to rekla da bih se narugala tebi ili njoj. Veoma me je boljela glava, pa sam htjela krv pustiti, a sad mi je lakše. Kaži mi šta ti se danas dogodilo s onom ženom.

Ispričah joj sve što mi se toga dana zbilo i zaplakah nakon priče, a Aziza mi reče:

- Jesi li ustrajan, ili nisi? Da li je iskreno voliš ili ne? Sutra pođi na ono mjesto i pogledaj koje će ti znake dati. Uskoro ćeš se radovati i tvoji jadi će nestati.

Aziza me je tješila dok sam ja bio sve tužniji i potišteniji. Onda mi donese jelo i ja ga odgurnuh tako da se posuđe razletje na sve strane. Vikao sam:

- Svaki zaljubljenik je luđak kome nije do jela, niti do uživanja u snu!

- Allaha mi, to su znaci ljubavi - reče Aziza gorko plačući i kupeći krhotine razbijenog posuđa. Zatim obrisa ostatke prosutog jela i sjede da me tješi dok sam se ja Bogu molio da što prije svane. Čim osvanu jutro i svjetlost sinu, pođoh onoj djevojci. Brzo stigoh u sokak i tek što sjedoh na klupu, otvori se prozor na kome se pojavi njena glava, s osmijehom. Zatim je nestade, pa se vrati s ogledalom, kesom i zdjelom punom zelenog bilja. U ruci je imala lampu. Najprije uze ogledalo, stavi ga u kesu koju zaveza i baci u kuću. Zatim raspusti kosu po licu, prinese lampu vrhovima biljaka i sve to pokupi, pa ode zatvorivši prozor. Srce mi se kidalo zbog toga i zbog njenih tajnovitih znakova. Nije mi se obratila ni jednom riječju, te me je zbog toga strast još više morila. Moja ljubav i izgubljenost su rasli.

Vratih se kući suznih očiju i slomljena srca, a kada uđoh ugledah amidžičnu kako sjedi okrenuvši se prema zidu, srca rastrganog brigama, žalom i ljubomorom. Međutim, ljubav joj nije dopuštala da ispoljava ljubomoru, pošto je vidjela koliko sam zaljubljen i izbezumljen. Pogledah je i uočih da ima dva zavoja na glavi, jedan od udarca u čelo, a drugi na oku koje ju je boljelo zbog dugog plača. Bila je u vrlo lošem stanju i recitirala je stihove:

Ma gdje da si, putniče, išao
U mome si srcu utočište našao.

Ma gdje da omrkneš, neka te Allah čuva;
Od zle sudbe i nesreće neka te spašava!

Otišao si i nedostaješ mojim očima
Koje se bez prestanka kupaju u suzama.

Da mi je znati u kojoj si pokrajini,

U kom narodu, u čijoj domovini!

Ako ti piješ vode čiste i nezamućene
Ja pijem suze svoje nepresušne.

Osim rastanka s tobom, sve mi je slatko
Kao opuštanje kad zadrijemam kratko.

Pošto završi recitiranje, ona me pogleda plačući. Onda obrisa suze i ustade prema meni, ali od uzbuđenja nije mogla ni riječ prozboriti. Šutila je jedno vrijeme, a zatim reče:

- Reci mi šta se dogodilo ovaj put.

Ispričah joj sve što se zbilo, a ona će:

- Strpi se, dolazi vrijeme sastanka s njom i ostvaruju se tvoje nade. Znak koji ti je davala stavljajući ogledalo u kesu znači: Strpi se dok sunce zađe. Rasplitanje kose po licu znači: Kada padne noć, kada mrkli mrak zakloni dnevnu svjetlost, onda dođi. Što se tiče zdjele sa zelenim biljem, to znači: Kada dođeš, uđi kroz vrt iza sokaka. Išaret s lampom znači: Pošto uđeš u vrt, pođi prema upaljenoj lampi koju ćeš ugledati, pa sjedi ispod lampe i čekaj me, jer me ubija ljubav prema tebi.

Nakon tih riječi, povikah u zanosu:

- Koliko ćeš mi još obećavati? Odlazim k njoj ne postižući cilj i ne čine mi se tačnim tvoja tumačenja!

Ona se nasmija:

- Treba da se strpiš do kraja današnjeg dana, dok dan ne klone zapadu i ne primakne se mrkla noć. Tada ćeš se sretno sastati s njom i ostvariti svoje želje. To je puna istina, bez laži.

Zatim izrecitira stihove:

Pusti vrijeme neka ide,
U dom svoj ne puštaj brige;

Mnoštvo stvari teško se dočeka,
Al blizu je čas njihova dolaska.

Potom mi amidžična priđe i poče me blago tješiti, ali se više nije usuđivala da mi donosi hranu, bojeći se mog bijesa i nadajući se mojoj

naklonosti. Namjeravala je samo da mi priđe i svuče mi odjeću. Onda reče:

- Sjedi da ti ispričam nešto što će te zabaviti do kraja dana i, ako Bog da, čim padne noć ti ćeš biti uz svoju dragu.

Međutim, ja se nisam osvrtao na nju, već sam, u iščekivanju da padne noć, govorio:

- Bože, daj da što prije padne noć!

Kada pade noć, Aziza gorko zaplaka, dade mi zrno čistog mošusa i reče:

- Amidžiću, stavi ovo zrnce u usta, pa kada se nađeš s dragom i ona ti dopusti da zadovoljiš svoju želju, izrecitiraj joj stihove:

Allaha vam, recite, o zaljubljeni ljudi,
Šta da čini mladić kada se zaljubi!

Zatim me poljubi i zatraži da se zakunem da ću te stihove izrecitirati tek kada se zadovoljim onom djevojkom.

- Naravno - odgovorih joj, pa krenuh u predvečerje i pošto stigoh do vrata, vidjeh da su otvorena, te uđoh i ugledah svjetlost na izvjesnom rastojanju. Pođoh prema svjetlosti i kada stigoh do nje, vidjeh veliki divan zasvođen kubetom od slonovače i ebanovine, a nasred kubeta bila je obješena lampa. Divan je bio zastrt svilenim ćilimima protkanim zlatom i srebrom. Tu se nalazila zapaljena velika svijeća u zlatnom svijećnjaku ispod kandilja, a nasred divana bio je šadrvan s raznim figurama. Pored šadrvana stajala je sofra prekrivena svilenom boščom, a uz nju veliki bardak od kineske keramike, pun vina, te kristalni pehar ukrašen zlatom. Pored svega toga, bio je zastrt veliki srebreni poslužavnik na kome sam vidio razne vrste voća: smokava, nara, grožđa, naranči, raznih vrsta limuna. Bilo je i raznovrsnog cvijeća: ruža, jasmina, mirte, ruža puzavica, narcisa i ostalog mirišljavog bilja. Bio sam općinjen mjestom i silno sam se radovao. Moje brige i jadi minuše. Međutim, u prostoriji ne vidjeh živoga stvora...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

116. noć

Kada nastupi stotinu šesnaesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je mladić pripovijedao Tadžulmuluku:

- Bio sam općinjen tim mjestom i silno sam se radovao, ali ne vidjeh živoga stvora. Nisam vidio roba, ni robinju, nikoga ko se brine o tim stvarima. Sjedoh u divanu očekujući da se pojavi draga moga srca. Minu prvi

sahat noći, zatim drugi, pa treći, a ona ne dođe. Glad me je sve više mučila, jer dugo već nisam ništa jeo zbog silne ljubavi. Pošto vidjeh to mjesto i kada mi bi jasno da je moja amidžična pravilno shvatila one znake, lahnu mi na duši. Poče me glad moriti, jer mi probudiše želju mirisi jela na sofri koju zatekoh. Duša mi se smiri zbog ljubavnog sastanka i poželjeh da jedem. Priđoh sofri, skinuh stolnjak i nasred sofre ugledah kinesku činiju u kojoj su bile četiri pečene kokoši prelivene začinima, a oko zdjele bijahu četiri tanjira: jedan s halvom, drugi s narovim zrnom, treći s baklavama, četvrti s kadaifom. Na tanjirima je bilo slatkog i kiselog jela. Pojedoh malo kadaifa i komad mesa, pa se prihvatih baklave. Zatim uzeh halve jednu kašiku, pa drugu, treću, četvrtu. Pojedoh kokošijeg mesa, zalogaj hljeba. Tako napunih stomak, mišići mi se opustiše i otromih od bdijenja, te naslonih glavu na jastuk, pošto prije toga oprah ruke. Savlada me san, tako da nisam znao šta se poslije događalo sa mnom. Probudih se tek kada me sunce ogrija, jer danima prije toga nisam spavao. Čim se probudih, ugledah na stomaku soli i uglja, te ustadoh i otresoh odjeću. Osvrnuh se lijevo i desno, ali ne vidjeh nikoga. Ustanovih da sam spavao na mramornim pločama, bez postelje. Zbunih se i obuze me velika tuga, tako da mi suze potekoše niz obraze. Žalio sam samog sebe. Onda ustadoh i pođoh kući. Kada uđoh, zatekoh Azizu kako se busa u prsa i plače lijući suze kao kišu. Pri tom je recitirala stihove:

Puše vjetar, lahor topli puše
I ljubav uzburka u dnu moje duše.

Puhni nam, lahore lagahni -
Sreću il sudbinu očekuju zaljubljeni.

Ah, kad bih te mogla strasno grliti
Kao što se grle zaljubljeni!

Kada mi Allah amidžića ne da,
Nek mi život uzme, nek me nema!

Hoće li se i njegovo srce, da mi je znati,
Od ljubavnog žara, od strasti istopiti?

Čim me ugleda, Aziza hitro ustade, obrisa suze i blago mi se obrati:

- Allah je bio dobar prema tvojoj ljubavi ulivši i ljubav onoj koju voliš, dok ja plačem i tugujem zbog rastanka s tobom. Ko mi može zbog toga prigovoriti? Ali, neka ti to Allah ne upiše u grijeh zbog mene!

Zatim mi se s mukom osmjehnu i poče mi se umiljavati. Svlačila mi je zatim odjeću koju razgrnu, pomirisa je, pa reče:

- Allaha mi, ovo nisu mirisi naslađivanja s dragom! Kaži mi šta je bilo, amidžiću.

Ispričah joj sve šta se dogodilo, a ona se usiljeno nasmija i uzviknu:

- Zaista mi je srce puno bola! Ne živio onaj ko tvome srcu bol zadaje! Ta žena smatra da je iznad tebe i bogami, amidžiću, bojim se da ti ne učini kakvo zlo! Onu so treba ovako tumačiti: Ti si utonuo u san i kao da si neukusno jelo koje odbija dušu i valja te osoliti da čovjek ne bi povraćao. Predstavljaš se kao da si plemeniti ljubavnik, a ljubavnici ne smiju spavati. Tvoje predstavljanje je lažno, ali je i njena ljubav prema tebi lažna jer te nije probudila kad je vidjela da spavaš.

Da te zaista voli, probudila bi te. Što se tiče uglja, njegovo značenje je slijedeće: Neka ti Allah ocrni obraz kad si se lažno predstavljao kao zaljubljenik; ti si malo dijete koje nema druge brige osim šta će pojesti, popiti i da odspava. Eto šta znače njeni išareti! Neka te uzvišeni Allah spasi te žene!

Na te riječi, udarih se u grudi i povikah:

- Allaha mi, to je tačno, jer sam spavao, a ljubavnici ne spavaju! Ja vršim nasilje nad samim sobom, a najveću štetu nanijeli su mi jelo i san! Šta li će se dogoditi?

Plakao sam sve jače, a onda rekoh Azizi:

- Reci mi šta da radim. Smiluj mi se, pa će se Allah tebi smilovati, inače ću presvisnuti. Budući da me je amidžična veoma voljela...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

117. noć

Kada nastupi stotinu sedamnaesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je mladić pripovijedao Tadžulmuluku kako je rekao amidžični:

- Reci mi šta da radim. Smiluj mi se, pa će se Allah tebi smilovati.

Budući da me je amidžična veoma voljela, ona odgovori:

- Mislim ja na to, ali, amidžiću, rekla sam ti više puta: Kad bih mogla izlaziti, ja bih vas brzo sastavila i svojim skutima bih vas zaklonila. To ću

učiniti samo zato da bi ti zadovoljan bio. Ako Bog da, uložit ću najveći trud da vas sastavim. Slušaj me i slijedi moje upute. Pođi na to isto mjesto i sjedi tamo. Kad padne večer, budi tu gdje si bio, ali se čuvaj da ne pojedeš nešto, jer jelo tjera san na oči, a zaspati ne smiješ. Ona će ti doći tek kada prođe četvrtina noći. Neka te Allah čuva njenoga zla!

Pošto je saslušah, počeh se moliti da padne noć, a kada sam već htio poći, Aziza mi reče:

- Kada se nađeš s njom, izrecitiraj one stihove na polasku od nje.

- Svakako - odgovorih.

Kada izađoh i stigoh u vrt, vidjeh da je mjesto pripremljeno na isti način kao i onda kada sam ga vidio prvi put. Tu je bila sva potrebna hrana i piće, zakuska, cvijeće i ostalo. Popeh se i namirisali hranu tako da mi je duša žudila za njom. Obuzdavao sam se više puta, ali se nisam mogao savladati, već ustadoh, priđoh sofri i kad skinuh bošču s nje, ugledah zdjelu s kokošima, a oko nje četiri tanjira sa četiri vrste jela. Pojedoh od svakog po malo, zatim malo halve, pa malo mesa i popih šafranova soka koji mi se dopade tako da sam ga kusao kašikom dok se ne zasitih i dok stomak sasvim ne napunih. Nakon toga, prevrnuh očima, uzeh jastuk, stavih ga pod glavu i pomislih: "Valjda ću se samo nasloniti na njega i neću zaspati." Međutim, oči mi se sklopiše, te zaspah i ne probudili se dok sunce ne izađe. Tada ugledah na stomaku kocku načinjenu od kosti, štapić za igranje taba, košticu hurme i sjemenku rogača. U prostoriji nije bilo nikakve prostirke, niti bilo šta drugo - kao da tu jučer ničeg nije bilo. Ustadoh, stresoh sve sa sebe i izađoh bijesan. Stigoh kući i zatekoh Azizu kako duboko uzdiše i recitira:

Tijelo mi je mršavo i srce mi ranjeno,
Suze mi teku niz obraze obilno.

Neprekidno mi prigovara dragi,
Al lijepo je sve što ljepotan radi.

Amidžiću, ti si mi srce strašću ispunio,
Zbog tebe mi vid očinji oslabio.

Počeh grditi i psovati Azizu, a ona briznu u plač. Zatim obrisa suze, priđe mi i poljubi me, pa me poče privijati na grudi, dok sam se ja izmicao koreći sam sebe. Aziza mi reče:

- Čini mi se da si i noćas prespavao, amidžiću.

- Jesam - odgovorih - ali kada sam se probudio, nađoh na stomaku kocku načinjenu od kosti i štapić za igranje taba, hurminu košticu i sjemenku rogača. Ne znam zašto je to učinila.

Zatim plačući zamolih Azizu:

- Protumači mi šta je htjela time i reci mi šta da radim. Pomozi mi u nevolji.

- Naravno - odgovori Aziza. - Što se tiče štapića za igranje taba koji ti je stavila na stomak, time hoće reći da si ti došao, ali da ti je srce odsutno, kao da ti veli: Tako se ne voli i ne smatraj sebe ljubavnikom. Hurminom košticom ti kazuje: Da si zaljubljen, srce bi ti sagorjevalo od ljubavi i ne bi se snom naslađivalo; ljubav je poput hurme koja raspaljuje žar u duši. Sjemenka roščića znači da se srce ljubavnika zamorilo i poručuje ti da podneseš rastanak s njom onako kako ga je Ejjub podnio.

Slušajući njeno tumačenje, u duši mi planu oganj i srce mi obuze još veća žal, tako da sam povikao:

- Allah mi je odredio da zaspim, jer imam tako malo sreće! Života ti, Aziza, smisli neko lukavstvo kako da dođem do nje.

Ona mi plačući odgovori:

- Azize, amidžiću moj! Ophrvana sam mislima, tako da ni govoriti ne mogu. Međutim, pođi noćas na ono isto mjesto, ali pazi da ne zaspiš, pa ćeš postići što želiš. Eto, tako je najbolje, i neka ti je sa srećom!

- Ako Bog da, neću zaspati - rekoh joj - i sigurno ću učiniti onako kako mi nalažeš.

Aziza ustade, pa donese hranu i reče mi:

- Jedi sada koliko hoćeš da ti to ne bi padalo na pamet kasnije!

Najedoh se, a kad pade noć Aziza ustade, donese mi veličanstveno odijelo, obuče me tražeći da se zakunem da ću ženi izrecitirati one stihove i skrenu mi pažnju da ne zaspim.

Pođoh od nje i stigoh u onaj vrt, pa se popeh u istu odaju. Gledao sam u vrt, prstima otvarao oči i glavom klimao dok ne zavlada noć...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

118. noć

Kada nastupi stotinu osamnaesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je mladić pripovijedao Tadžulmuluku:

- Stigoh u onaj vrt, pa se popeh u istu odaju. Gledao sam u vrt, prstima otvarao oči i klimao glavom dok ne zavlada noć. Ogladnio sam bdijući dok me je zapahnjivao miris jela, tako da me sve više morila glad. Najzad priđoh sofri, skinuh s nje bošču i od svega uzeh pomalo. Pojedoh komad mesa, pa pomislih prilazeći bokalu vina: "Popit ću jednu čašu." Popijem čašu, pa drugu, treću, dok ne popih deset čaša. Piće mi udari u glavu, te padoh na zemlju kao mrtav i ostadoh tako dok sunce ne ogrija. Prenuh se i vidjeh da nisam u vrtu, a da mi na stomaku stoje oštar nož i metalni novčić. Drhteći, uzeh ta dva predmeta i ponesoh ih kući gdje zatekoh Azizu kako kuka:

- Ja sam jadnica i žalosnica u ovoj kući! Ništa mi ne može pomoći osim plača!

Čim uđoh, opružih se koliko sam dug, odbacih nož i novčić i obeznanih se. Kada dođoh k sebi, upoznah je s onim što mi se dogodilo i rekoh:

- Nisam postigao što sam želio.

Žalila me je utoliko više što je vidjela da sam zaljubljen i kako plačem.

- Već mi je dodijalo da ti savjetujem da ne spavaš. Ne slušaš savjete. Tebi uopće ne koriste moje riječi - odgovori Aziza.

- Molim te u ime Allaha da mi objasniš šta znače nož i metalni novčić.

- Što se tiče novčića, njime ti ukazuje na svoje desno oko, zaklinje se tim okom i poručuje ti: Tako mi Gospodara svjetova i moga desnog oka, ako još jednom dođeš i zaspiš, sigurno ću te ovim nožem zaklati. Bojim se, Azize, da ti ne učini kakvo zlo. Srce mi je tako tužno zbog tebe da nisam kadra ni govoriti. Ako si siguran da nećeš zaspati kad joj opet odeš, ti pođi i čuvaj se sna, pa ćeš postići što želiš. Ako znaš da ćeš zaspati kao i obično, a ipak se vratiš i zaspiš, ona će te zaklati.

- Šta da radim, Aziza? Zaklinjem te Allahom da mi pomogneš u nevolji.

- Naravno da hoću - odgovori ona. - Ako budeš slušao moje riječi i povinovao se mojim uputama, ostvarit će ti se želja.

- Slušat ću te i povinovat ću se - rekoh.

- Kad bude vrijeme da pođeš, reći ću ti.

Zatim me Aziza privinu na grudi, pa me položi na postelju i poče mi trljati noge ne prestajući dok me san ne savlada. Čim utonuh u san, ona uze lepezu, pa mi sjede pored uzglavlja i poče rashlađivati lice dok dan ne izmaknu. Kada se prenuh, vidjeh da je još pored mog uzglavlja s lepezom u ruci i da plače toliko da je odjeću nakvasila.

Primjetivši da se budim, Aziza obrisa suze i donese jelo, a kada ga počeh odbijati ona reče:

- Zar ti nisam rekla da me slušaš? Zato jedi!

Jeo sam ne protiveći se. Aziza me je hranila, a ja sam samo žvakao dok se ne najedoh. Tada me napoji slatkim sokom, pa mi opra ruke, obrisa ih mahramom i poprska me đulsijom. Potom sam sjedio s njom sasvim zadovoljan. Kad pade noć, Aziza mi obuče odijelo i reče:

- Probdij cijelu noć. Nemoj spavati. Ona će ti doći tek pred kraj noći i ako Allah ushtjedne, noćas će se s tobom sastati. Ne zaboravi šta sam ti savjetovala.

Zatim Aziza zaplaka toliko da me je srce boljelo zbog njenog plača.

- Kakav savjet si mi obećala? - upitah je.

- Kada pođeš od nje, izrecitiraj onaj stih koji sam ti govorila.

Nakon toga, pođoh razdragan i stigavši do vrta, popeh se u onu odaju. Bio sam sit, te sjedoh bdijući prvu četvrtinu noći. Noć je bila duga kao godina, ali sam bdio dok ne prođoše tri četvrtine noći i ne oglasiše se pijetlovi. Tada me spopade glad zbog nespavanja, te priđoh sofri i počeh jesti dok se ne zasitih. Glava mi oteža i taman htjedoh zaspati kad začuh neku buku u daljini. Ustadoh, oprah ruke i usta i uskoro se pojavi ona sa deset djevojaka među kojima je bila poput punog mjeseca među zvijezdama. Nosila je haljinu od zelenog atlasa izvezenu suhim zlatom. Kao da je o njoj pjesnik kazao:

Gordi se pred dragim u zelenoj odjeći,
S uvojcima opuštenim, raskopčanih kopči.

Pitam je kako se zove, a ona mi veli:
"Ja sam ona što ljubavnička srca pali. "

Požalih se njoj na muku ljubavnu,
A ona će: "Bolje da se jadaš kamenu. "

Rekoh joj: "lako je kamen tvoje srce,
Allah htjede da iz stijene voda teče."[128]

Kada me ugleda, nasmija se i reče mi:

- Kako si ostao budan i kako te nije san savladao? Pošto si probdio noć, znam da si zaljubljen, jer zaljubljeni bdiju hrvući se sa osjećanjima.

Zatim priđe svojim djevojkama, namignu im i one se udaljiše a djevojka priđe meni, zagrli me i poljubi. Uzvratih joj poljubac, te mi ona poče sisati

donju usnu, a ja njoj gornju. Onda je uhvatih i stegoh oko struka pa se spustismo na tlo. Ona razveza dimije koje joj spadoše do nožnih članaka pa se počesmo igrati, grliti, maziti, nježno razgovarati, ujedati se, ispreplitati noge obilaziti kuću i stupove - sve dok njeni udovi ne malaksaše i dok se ne obeznani. Bila je to noć radosti za srce, i praznik za oko, baš kao što reče pjesnik:

Ljepše noći nikad nisam imao
Svoj sam pehar u njoj sasvim uposlio;

Te noći nisam ni oka sklopio,
Već sam joj grivnu na nozi s minđušom spajao.

Kad osvanu jutro, ja htjedoh poći, ali me ona ščepa i reče:

- Pričekaj da ti kažem nešto...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

119. noć

Kada nastupi stotinu devetnaesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je mladić pripovijedao Tadžulmuluku:

- Kad osvanu jutro, htjedoh poći, ali me ona ščepa i reče:

- Pričekaj da ti kažem nešto i da ti dam jedan savjet.

Ja stadoh, a ona razveza mahramu i izvadi iz nje ovaj komad tkanine koji raširi preda

mnom i ja ugledah figuru gazele. Bio sam zapanjen. Uzeh tkaninu dogovorivši se s njom da ću svake noći dolaziti u vrt. Zatim odoh sav sretan, tako da sam u radosti zaboravio one stihove koje mi je kazivala amidžična. Kad mi je dala tkaninu s figurom gazele, djevojka je rekla:

- To je rad moje sestre.

- Kako ti se zove sestra? - upitah je.

- Nurulhuda - odgovori. - Čuvaj ovaj komad tkanine.

Pozdravih se s njom i odoh razdragan. Kad stigoh Azizi, zatekoh je kako leži. Ona me ugleda, pa ustade lijući suze, priđe mi i poljubi me u grudi govoreći:

- Jesi li recitirao stihove kako sam ti savjetovala?

- Zaboravio sam, a pažnju mi je odvratila figura ove gazele - odgovorih i bacih komad tkanine pred nju. Aziza ustade pa sjede, jer nije bila u stanju da

to podnese. Prolijevajući suze, ona izgovori stihove:

Polahko, ti što težiš rastanku,
Nek te zagrljaji ne obmanu!

Polahko jer sudbina je varljiva
I rastanak kraj je prijateljstva.

Pošto završi stihove, Aziza reče:

- Pokloni mi taj komad tkanine.

Poklonih joj ga, a ona uze tkaninu, razgrnu je i pogleda šta je na njoj. Kad je bilo vrijeme da pođem, Aziza mi reče:

- Neka te sreća prati. Međutim, kad pođeš od nje, izrecitiraj joj one stihove koje sam ti kazala, a koje si zaboravio.

- Ponovi mi ih - rekoh, i ona ponovi stihove.

Zatim odoh u vrt i popevši se u onu odaju, vidjeh djevojku koja me je čekala. Ona ustade, poljubi me i posadi sebi u krilo. Potom smo jeli i pili, zadovoljavali se kao i ranije, tako da nije ni potrebno ponavljati. Kada osvanu jutro, izrecitirah joj stihove:

Allaha vam, recite, o zaljubljeni ljudi,
Šta da čini mladić kada se zaljubi!

Njoj suze potekoše, te mi odgovori stihovima:

On ljubav krije i tajnu svoju čuva,
Strpljivo sve podnosi i on se pokorava.

Upamtih njene stihove radujući se što sam postupao onako kako mi je amidžična savjetovala. Zatim odoh kući i zatekoh Azizu kako leži, dok je moja majka plakala zbog nje kraj njenog uzglavlja. Čim uđoh, majka mi reče:

- Sram te bilo! Kako možeš ostaviti amidžičnu u takvom stanju i ne pitajući šta je boli!? Amidžična me vidje, podiže glavu, pa sjede i reče mi:

- Jesi li recitirao stihove koje sam ti kazala?

- Jesam - odgovorih - a ona je zaplakala i recitirala druge stihove koje sam zapamtio.

Aziza reče da joj ponovim stihove i kada ih izgovorih, ona gorko zaplaka, pa kaza:

Pokušavao je smjerno trpiti,
Al' samo bol nije mogao u svom srcu otkriti.

Zatim Aziza reče:
- Kada odeš k njoj kao i obično, izrecitiraj ovaj distih.
- Vrlo rado - odgovorih.
Po običaju, odoh u vrt i među nama opet bi svašta što jezik nije u stanju opisati. Kada htjedoh poći, izrecitirah one stihove "Pokušavao je..." itd. Djevojka proli suze govoreći:

Ako strpljenja nema da krije tajnu svoju,
Neka umre - učinit će stvar najkorisniju.

Zapamtih njene stihove. Kada se vratih kući, zatekoh Azizu opruženu i bez svijesti, dok je moja majka sjedjela pored njenog uzglavlja. Načuvši moj glas, Aziza progleda i upita:
- Azize, jesi li joj izrecitirao one stihove?
- Jesam. Kada ih je djevojka čula, zaplakala je i izgovorila stihove: "Ako strpljenja nema..."
Čim moja amidžična ču stihove, obeznani se, a kad dođe k sebi, izgovori:

Slušam i pokoravam se; kad umrem prenesite pozdrave
onom što mi zabrani ljubavne susrete.

Pade noć i ja žurno pođoh u onaj vrt, po običaju. Zatekoh djevojku koja me je očekivala. Sjedjeli smo, jeli i pili, a onda se jedno drugim naslađivali. Zatim smo spavali do jutra, a kada htjedoh poći, izgovorih stihove koje mi je kazala Aziza. Djevojka ih sasluša, pa vrisnu i uzbuđeno reče:
- Allaha mi, preminula je ona čiji su ti stihovi!
Zatim nastavi plačući:
- Teško tebi! Koliko ti je bliska ta što ti je kazala stihove?
- To je moja amidžična - odgovorih.
- Lažeš, Allaha mi! Da je to tvoja amidžična, osjećao bi istu ljubav kakvu ona gaji prema tebi. Ubio si je, Allah tebe ubio! Da si mi rekao da imaš

amidžičnu, ne bih se s tobom zbližila.

- Ona mi je tumačila znake koje si mi davala i ona me je podučavala kako da se ponašam prema tebi. Ne bih došao do tebe bez njenog brižljivog planiranja.

- Zar ona zna za nas?

- Zna - odgovorih.

- Allah ti mladost upropastio kao što si ti njenu mladost uništio! Idi da je vidiš!

Pođoh rastrojenih misli i ne zaustavljajući se do našeg sokaka. Začuh kuknjavu i zapitah šta je to, pa mi rekoše:

- Našli smo Azizu mrtvu za vratima.

Uđem u kuću, a kada me majka vidje, povika:

- Zbog nje si navukao grijeh na vrat! Neka ti Allah ne oprosti njenu krv...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

120. noć

Kada nastupi stotinu dvadeseta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je mladić pripovijedao Tadžulmuluku:

- Uđem u kuću, a kada me majka vidje, povika:

- Zbog nje si grijeh navukao na vrat! Neka ti Allah ne oprosti njenu krv! Ne bilo te, amidžiću!

Potom se pojavi moj otac, te opremismo Azizu, otpratismo dženazu, ukopasmo je i na njenom mezaru proučismo hatmu. Provedosmo na mezaru tri dana, a onda se ja vratih kući tužan zbog Azize. Majka mi priđe i reče:

- Hoću da znam šta si joj učinio, pa joj je pukao žučni mjehur! Ja sam je, sinko, cijelo vrijeme pitala od čega boluje, ali mi nije rekla. Tako ti Allaha, reci mi šta si joj učinio te je umrla.

- Nisam joj učinio ništa.

- Allah će ti naplatiti za nju! Ništa mi nije govorila, već je svoju muku tajila dok nije umrla zadovoljna. Kad je umirala, bila sam pored nje. Otvorila je oči i rekla mi: "Amidžinice, neka Allah tvome sinu ne naplati moju krv i neka mu ne upiše u grijeh ono što mi je učinio! Mene Allah samo preseljava sa ovog prolaznog na budući vječni svijet." "Kćeri moja", rekla sam joj, "neka Allah čuva tebe i tvoju mladost." Pitala sam je od čega boluje, ali mi ne odgovori, već se osmjehnu i reče: "Amidžinice, kada tvoj sin bude htio ići tamo gdje obično ide, reci mu da izgovori ove riječi pri povratku: Vjernost je divna, a nevjera odvratna. Tim riječima ću ga zaštititi. Tako ću ga živa štititi i

nakon svoje smrti." Zatim mi je dala nešto za tebe i zaklela me da ti to predam samo ako vidim da plačeš i tuguješ za njom. Pošto vidim da se ponašaš onako kako je govorila, predat ću ti to.

- Pokaži mi - rekoh, ali majka ipak ne pristade.

Potom se ja prepustih uživanju zaboravivši smrt amidžične, jer sam u lahkomislenosti i sebičnosti želio da dane i noći provodim pored svoje drage. Gotovo ne vjerujući da je pala noć, pođoh u vrt i zatekoh djevojku kako sjedi kao na žeravici zbog duga čekanja. Nije mogla povjerovati kada me ugleda, pa pohita k meni, obavi mi se oko vrata i upita me za amidžičnu. Odgovorili joj da je umrla, da smo joj proučili hatmu i od tada su prošle četiri noći, ovo je peta. Kada to ču, djevojka ciknu, zaplaka i reče:

- Nisam li ti rekla da si je ubio! Da si mi kazao za nju prije nego što je umrla, sigurno bih je nagradila za pažnju prema meni, jer mi je učinila uslugu tako što nas je sastavila. Da nije bilo nje, ja se ne bih sastala s tobom. Strah me da te ne zadesi nesreća zbog toga što si se ogriješio o nju.

- Aziza mi je sve oprostila prije smrti - rekoh i ispričah šta mi je majka kazala, a ona će na to:

- Allaha ti, čim odeš majci, saznaj kakva se to stvar nalazi kod nje.

- Majka mi reče da je amidžična pred smrt ostavila oporuku za me govoreći: "Kada tvoj sin bude htio ići tamo gdje obično ide, reci mu da izgovori ove riječi pri povratku: Vjernost je divna, a nevjera je odvratna.

Na te riječi, djevojka progovori:

- Neka joj se smiluje uzvišeni Allah! Ona te je spasila od mene, jer sam bila naumila da ti naudim. Sada ti neću nikakvo zlo učiniti, niti ću te uznemiravati.

Bio sam veoma iznenađen, pa je upitah:

- A šta si to namjeravala učiniti sa mnom, iako se među nama pojavila ljubav?

- Ti si zaljubljen u mene, ali si još mlad i u tvome srcu nema prepredenosti. Ne znaš naše spletke i smicalice. Da je ona živa, sigurno bi ti pomagala. Ona te je spasila propasti. Sada ti preporučujem: ne razgovaraj ni s jednom ženom sličnom nama, ni s mladom ni sa starom. Dobro se čuvaj, jer si prostodušan i ne znaš za ženske spletke i smicalice. Ona koja ti je tumačila moje išarete preminula je i strah me da ti se ne dogodi kakva nesreća, jer neće imati ko da te spasi nakon smrti tvoje amidžične...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

121. noć

Kada nastupi stotinu dvadeset i prva noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je mladić pričao Tadžulmuluku:

- Djevojka mi reče da se boji da mi se ne dogodi kakva nesreća, jer neće imati ko da me spasi nakon smrti moje amidžične.

- Ah, da sam je poznavala prije nego što je umrla da joj uzvratim pažnju koju je ona iskazala! Krila je svoju tajnu i nikom je nije saopćavala. Da nije bilo nje, ti nikada ne bi dospio do mene. Hoću da mi učiniš nešto.

- A šta to? - upitah.

- Hoću da me odvedeš na njen mezar, da posjetim mjesto na kome počiva i da na njemu ispišem nekoliko stihova.

- Sutra, ako Bog da - odgovorih. Zatim provedoh s njom tu noć, a ona mi je često govorila:

- Da si mi samo rekao za amidžičnu prije nego što je umrla!

- Šta znače one dvije rečenice koje je izgovorila: "Vjernost je divna, a nevjera odvratna"?

Djevojka mi ne odgovori.

Kad osvanu jutro, ona ustade, uze kesu s novcem i reče mi:

- Ustani i pokaži mi Azizin mezar da ga posjetim, da na njemu ispišem nekoliko stihova, da podignem turbe i molit ću se da joj se Allah smiluje. Ovaj novac ću razdijeliti kao sadaku za njenu dušu.

- Sa zadovoljstvom - rekoh pa pođoh naprijed, a ona je iza mene usput dijelila sadaku. Svaki put kada bi dijelila sadaku, govorila je:

- Ovo je sadaka za dušu Azize koja je tajila svoju muku dok nije ispila čašu smrti. Ona nije odala tajnu svoje ljubavi.

Neprekidno je govorila dijeleći sadaku iz kese:

- Za Azizinu dušu.

Dok smo stigli na mezar, ona je podijelila sve što je bilo u kesi. Ugledavši mezar, djevojka se opruži po njemu i gorko zaplaka. Zatim izvadi čelično dlijeto i mali čekić, te poče dlijetom urezivati tanahni red na nišanu. Najzad isklesa ove stihove:

Prođoh u lugu kraj mezara trošnoga -
Na njemu prašina, znamenje zaboravljenoga.

Kad bih mogla, oko tebe bih vrt gajila,
Suzama nepresušnim ja bih ga zalijevala.

Zatim je gorko plakala. Najzad ustadosmo i zaputismo se u onaj vrt, te mi ona reče:

- Allaha ti, nemoj nikada prekinuti sa mnom!

- Naravno da neću - odgovorih.

Često sam joj odlazio nakon toga i kad god bih proveo noć kod nje, bila je dobra prema meni, častila me i pitala za one dvije rečenice koje je Aziza izgovorila mojoj majci, te sam ih ponavljao. Tako sam stalno jeo, pio, stiskao je i grlio i mijenjao fina odijela, pa se udebljah. Nisam znao ni za kakve brige i nevolje. Amidžičnu sam već bio zaboravio potpuno se prepustivši užicima cijelu godinu dana.

Početkom naredne godine, pođoh u hamam i uredih se, obukoh gizdavo odijelo, a kad izađoh iz hamama, popih čašu vina udišući miris vlastitog odijela poprskanog raznim miomirisima. Bio sam bezbrižan ne sluteći hirovitost vremena i sudbe.

Kada bi vrijeme za večeru, poželjeh da odem onoj djevojci. Onako pijan, nisam znao kuda idem. Pijanstvo me dovede u jednu ulicu koju su zvali Starješinskom. Dok sam išao sokakom, iznenada ugledah nekakvu staricu koja je išla noseći u jednoj ruci zapaljenu svijeću, a u drugoj savijeno pismo...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

122. noć

Kada nastupi stotinu dvadeset i druga noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je mladić po imenu km pričao Tadžulmuluku:

- Kada uđoh u jedan sokak koga su zvali Starješinskom ulicom, iznenada ugledah nekakvu staricu koja je išla noseći u jednoj ruci zapaljenu svijeću, a u drugoj savijeno pismo. Priđem joj i vidim kako suznih očiju recitira:

Ah, dobrodošao radovijesniče!
Kako je ugodno slušati tvoje priče!

Kad bi se ti nečim otrcanim zadovoljio,
Srce iskidano rastankom ja bih ti poklonio.

Starica me ugleda i upita:

- Znaš li čitati, sinko?

- Znam, teto - odgovorih joj.

- Uzmi ovo pismo i pročitaj mi ga - reče starica pružajući mi pismo koje uzeh, otvorih ga i pročitah: "Pismo od onih koji su odsutni uz pozdrav voljenima."

Kada to starica ču, silno se obradova, pa poče učiti dove za me govoreći mi:

- Neka ti Allah brige odagna kao što je odagnao moje!

Zatim uze pismo i pođe nekoliko koraka, a meni dođe da moram pustiti vodu. Čučnuh, pomokrili se, pa ustadoh, obrisah se, i spustih skute namjeravajući da pođem kad mi priđe starica, poljubi mi ruku i reče:

- Gospodine, neka ti uzvišeni Allah mladost učini lagodnom i neka te ne unesreći. Molim te da pođeš sa mnom do onih vrata. Prenijela sam svojima ono što si mi rekao da piše u pismu, ali mi ne vjeruju. Zato te molim da pođeš sa mnom i pročitaš im pismo na vratima. Primi moje blagoslove za to.

- Kakvo je to pismo? - upitah je.

- Ovo pismo, sinko, stiže od moga sina koji je odsutan dvadeset godina. Otputovao je s trgovačkom robom i u tuđini je cijelo vrijeme. Nismo mu se više ni nadali. Mislili smo da je umro, a onda nam stiže ovo pismo. Ima sestru koja neprekidno plače za njim otkako je otišao, te sam joj rekla da je dobro, ali mi nije vjerovala, već je govorila da joj moram dovesti nekoga ko će joj pročitati to pismo kako bi srce i misao smirila. Ti znaš, sinko, da je onaj ko voli sklon crnim mislima. Učini mi dobro tako što ćeš pročitati pismo stojeći iza zastora. Njegova sestra će s vrata čuti. Zaradit ćeš sevap smirujući dušu jednom muslimanu. Božiji Poslanik, Bog mu se smilovao i spasio ga, rekao je: "Ko nesretnome ublaži jednu nesreću na ovome svijetu, njemu će Allah odagnati nesreću na budućem svijetu." Jedna druga njegova izreka glasi: "Ko svome bratu otkloni nesreću na ovome svijetu, njemu će Allah sedamdeset i dvije nesreće odagnati na budućem svijetu." Ja sam došla k tebi i nemoj me iznevjeriti.

- Sa zadovoljstvom - odgovorih joj. - Pođi ispred mene.

Starica pođe naprijed, a ja za njom i uskoro stigosmo pred vrata jedne velike kuće. Vrata su bila napravljena od crnoga bakra. Zaustavili se pred vratima, a starica viknu na nekom stranom jeziku i odmah se pojavi djevojka koja priđe živahno i okretno. Bila je zavrnula nogavice do koljena, tako da sam gledao njene noge koje su me zbunjivale. Kao da je upravo nju opisao pjesnik:

O, ti što šarvale zagrćeš da bi noge pokazala

I ljubavnici da slute šta si gore ostavila!

Zbog tebe čaša kruži među zaljubljenima -
Ljudi su najviše očarani čašom i nogama.

Noge su joj divno izgledale, kao da su dva mramorna stupa ukrašena zlatnim grivnama s dijamantima. Također je zasukala rukave do ispod pazuha. Obnažila je ruke, tako da sam vidio njene bijele podlaktice, a na rukama je imala grivne na čijim kopčama su bili biseri. Oko vrata je nosila ogrlicu od skupocjenog dragog kamenja. Na glavi je imala mahramu, prugastu i obrubljenu skupocjenim draguljima. Krajeve košulje zadjenula je za pojas. Izjedala je kao da je nešto radila. Kad me vidje, ona progovori tečnim i tako slatkim jezikom da slađeg nikada nisam čuo:

- Majko, je li taj čovjek došao da pročita pismo?

- Da - odgovori ona, a djevojka mi pruži ruku s pismom. Rastojanje od nje do kapije iznosilo je oko pola aršina. Ja također pružih ruku da prihvatim pismo provlačeči glavu i ramena kroz vrata ne bih li bio bliže njoj. U tom času starica nasloni glavu na moja leđa i gurnu me dok sam se držao za vrata. Iznenada se obreh usred avlije i nađoh se u jednome prolazu. Brže od munje, starica uđe i još samo preostade da zatvori vrata...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

123. noć

Kada nastupi stotinu dvadeset i treća noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je mladić pričao Tadžulmuluku:

- Iznenada se obreh usred avlije i nađoh se u jednome prolazu. Brže od munje, starica uđe i ostade joj samo da zatvori vrata. Vidjevši da sam unutra, u prolazu, djevojka mi priđe, privinu me na grudi, pa me obori na tlo i uzjaha na moja prsa. Stomak mi je čvrsto stegnula rukama tako da sam dah gubio. Uze me za ruku i toliko me je čvrsto držala da se nisam mogao otrgnuti. Zatim me povede, a starica je išla ispred nje s upaljenom svijećom, te prođosmo kroz sedam hodnika. Najzad me uvede u jednu veliku odaju sa četiri galerije i u kojoj bi se konjanici mogli loptom igrati. Djevojka me posadi i reče:

- Otvori oči!

Ja otvorih oči ošamućen silinom njenog zagrljaja i stezanja, te vidjeh da je cijelo zdanje sagrađeno od najljepšeg mramora i da je prekriveno svilom.

Tu su bili i jastuci i minderluci. U odaji su se nalazile dvije klupice od žutoga bakra i postelja od suhoga zlata, ukrašena biserima i draguljima, dostojna samo cara kao što si ti.

- Azize - obrati mi se djevojka - šta ti je draže, smrt ili život?

- Život - odgovorih, a ona nastavi:

- Ako ti je život draži, oženi se mnome.

- Neću da se ženim takvom kao što si ti.

- Ako se oženiš mnome, spasit ćeš se kćeri Delile Lukavice.

- Ko je Delila Lukavica? - upitah.

- Kako je ne poznaješ kad si s njom već godinu dana i četiri mjeseca, ubio je Allah uzvišeni! Allaha mi, ne postoji ništa odvratnije od nje! Koliko je ljudi ubila prije tebe i šta sve nije učinila! Kako si se spasio da te ne ubije, ili ne izludi?

Potpuno iznenađen njenim riječima, upitah:

- Gospođice, ko te je upoznao s njom?

- Znam je kao što vrijeme poznaje nesreće, ali hoću da mi ispričaš sve što ti se dogodilo s njom da bih saznala kako si se izvukao.

Ispričah potanko šta mi se dogodilo s onom djevojkom i s amidžičnom Azizom. Ona Azizi predade rahmet i zaplaka. Na vijest o Azizinoj smrti, djevojka udari dlanom o dlan i reče:

- Neka ti Allah dobrotom plati za nju, Azize, jer ona te je spasila kćeri Delile Lukavice. Da nije bilo nje, stradao bi. Bojim se za tebe zbog njene podmuklosti i zloće, ali ne mogu više govoriti.

- Allaha mi, sve se upravo tako zbilo - rekoh, a ona klimnu glavom i povika:

- Danas nema djevojke kao što je bila Aziza!

- Prije nego što će umrijeti, savjetovala mi je da onoj djevojci izgovorim samo dvije rečenice: Vjernost je divna, a nevjera odvratna.

Na te riječi, djevojka ciknu:

- Upravo te dvije rečenice su te spasile! Zbog njih te nije ubila! Dok je bila živa a i kada je mrtva tvoja amidžična te spašava. Allaha mi, željela sam se sresti s tobom makar na jedan dan, ali sam uspjela tek sada smislivši ovo lukavstvo. Ti si mlad čovjek koji ne poznaje ženske pakosti ni smicalice starica.

- Ne znam, bogami.

- Smiri se - reče ona. - Mrtvac uživa Božiju milost, a živome će se dobrota ukazivati. Ti si divan mladić i želim da te imam po Božijim i

Poslanikovim propisima. Što god zaželiš od novca ili platna, odmah će ti biti doneseno. Neću te ničim opterećivati. Hljeb je kod mene uvijek pečen i voda je u ibriku. Sve što želimo od tebe jest da postupaš sa mnom kao pijetao.

- A šta to radi pijetao? - upitah.

Ona se nasmija, pa pljesnuvši rukama zavali se od silnoga smijeha. Zatim sjede i reče mi:

- Zar ne znaš kako to radi pijetao?

- Bogami, ne znam kako radi pijetao.

- Pijetlov posao je da jede, pije i tuca.

Postiđen njenim riječima, upitah:

- Zar je to pijetlov posao?

- Da - odgovori djevojka. - Sada želim samo da stisneš petlju, da budeš odvažniji i da tucaš što bolje.

Zatim opet pljesnu rukama:

- Majko, dovedi one što su kod tebe!

Starica se pojavi sa četiri pozvana svjedoka, zapali četiri svijeće, a kada svjedoci uđoše, pozdraviše me i sjedoše. Djevojka ustade, pokri se žarom i ovlasti jednog svjedoka da obavi vjenčanje. Oni sačiniše ugovor, a djevojka izjavi da je dobila cijeli mehr, prvi i posljednji dio, te da to iznosi deset hiljada dirhema...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

124. noć

Kada nastupi stotinu dvadeset i četvrta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je mladić pričao Tadžulmuluku:

- Djevojka izjavi da je dobila cijeli mehr, prvi i posljednji dio u iznosu od deset hiljada dirhema. Zatim plati svjedoke koji odoše tamo otkuda su i došli. Onda djevojka ustade, svuče se i pojavi u tankoj košulji izvezenoj zlatom. Kada se svuče, uze me za ruku, pope me na onaj krevet i reče:

- U halalu nema nikakve sramote.

Potom se pope na postelju, opruži se na leđa, pa me povuče sebi na grudi ciknuvši. Onda povuče košulju do iznad grudi i čim je vidjeh takvu, nisam se mogao savladati da ne prodrem u nju. Prije toga sam joj sisao usne dok je ona uzdisala potpuno se predajući i cvileći. U sjećanju mi iskrsnuše stihovi:

Kad podiže košulju sa pice svoje
Vidjeh da je tijesna poput sudbe moje.

Gurnuh joj ga do pola, a ona uzdahnu.
"Zašto?", pitam. "Hoću i drugu polovinu!"

Vikala je:

- Mili moj, guraj do kraja, jer ja sam tvoja robinja! Daj mi ga cijeloga, života ti! Daj mi ga da ga svojom rukom metnem i srce svoje zadovoljim!

Neprekidno sam slušao njeno udvaranje i stenjanje praćeno poljupcima i grljenjem, dok se naši glasovi ne začuše na ulici, dok ne dospjesmo do potpune sreće i zadovoljstva. Zatim smo spavali do jutra, a kada htjedoh poći, ona mi priđe i smijući se, reče mi:

- Zar misliš da se izlazi iz hamama na isti način na koji se i ulazi u njega? Čini mi se da misliš kako sam ista kao Delila Lukavica. Čuvaj se takvih primisli! Ti si ipak samo moj muž po zakonu i propisu, a ako si pijan otrijezni se i opameti! Kuća u kojoj se sada nalaziš otvara se samo jednog dana u godini. Pođi do glavne kapije i pogledaj.

Pođoh do glavne kapije i vidjeh da je zatvorena, zakovana. Vratih se i rekoh da su vrata zakovana, a ona će na to:

- Azize, imamo brašna, graha, voća, šipaka, šećera, mesa, bravetine, kokoša i svega ostalog što je dovoljno za više godina. Od noćas, vrata će se otvoriti tek za godinu dana. Nećeš izaći iz ove kuće prije godinu dana.

- Nema moći ni sile do Allahove sile! - rekoh, a ona će na to:

- A šta ti fali ovdje ako dobro znaš pijetlov posao, o čemu sam ti već govorila?!

Smijala se, te se i ja nasmijah pokoravajući se njenim riječima. Ostadoh kod žene radeći pijetlov posao: jeo sam, pio i tucao dok ne prođe dvanaest mjeseci. Kada se navrši godina dana, ona zatrudnje i rodi mi sina. Početkom naredne godine, začuh kako se otvara kapija, te ljudi unesoše hljeb, brašno i šećer. Htjedoh izaći, ali mi žena reče:

- Strpi se do večeri, a onda izađi kao što si i ušao.

Strpih se do večeri i htjedoh poći, uplašen i nesiguran, kad mi ona reče:

- Allaha mi, neću te pustiti da izađeš dok mi se ne zakuneš da ćeš se vratiti.

Potom odoh od nje i stigoh u onaj vrt koji bijaše otvoren kao i obično. Naljutih se misleći: "Odsutan sam godinu dana i kad dođem iznenada, nađem otvorena vrata. Da li je ona djevojka ostala kao što je nekada bila, ili nije? Moram ući i vidjeti prije nego što pođem majci. Uostalom, tek je večer!"

Onda uđoh u vrt...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom dopuštenju.

125. noć

Kada nastupi stotinu dvadeset i peta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Aziz pričao Tadžulmuluku:

- Onda uđoh u vrt i stigoh do one odaje. Zatekoh Delilu Lukavicu kako sjedi s glavom na koljenima i naslonivši obraz na ruku. Bila je promijenila boju lica i oči su joj upale. Kad me ugleda, povika:

- Hvala Allahu što si dobro!

Htjede ustati, ali se stropošta od radosti i mene bi stid, te nikom poniknuh. Onda joj priđoh, poljubih je i upitah:

- Kako si znala da ću ti doći u ovo doba?

- Nisam znala. Godinu dana ne znam za san, već svaku noć bdijem čekajući te. Tako mi je od dana kada si otišao, kada sam ti dala odijelo od novog platna i kada si obećao da ćeš doći. Čekala sam te, ali nisi došao prve noći, ni druge, pa ni treće. Stalno čekam da dođeš, kako već priliči zaljubljenima. Hoću da mi ispričaš zašto si bio odsutan ovu godinu.

Ispripovijedah joj sve, a kad ona shvati da sam se oženio, problijedi je, te joj rekoh:

- Došao sam ti noćas, a otići ću prije zore.

- Zar joj nije dovoljno što se udala za te i lukavstvom te zadržala godinu dana, nego te je i razvodom zaklela da joj se vratiš prije zore!? Ne dopušta ti da se odmoriš kod majke i kod mene! Ne podnosi da kod nas provedeš makar jednu noć, a kako je tek onoj od koje si odsutan cijelu godinu dana! Uostalom, ja sam te upoznala prije nje. Neka se Allah smiluje Azizi, jer se njoj dogodilo ono što se nikome nije dogodilo i podnosila je što niko nije podnosio. Umrla je zbog poniženja koje si joj ti nanio, a ona te je zaštitila od mene. Mislila sam da ćeš se vratiti, pa sam te pustila da ideš, a mogla sam te zatvoriti i upropastiti!

Onda zaplaka, naljuti se i pogleda me tako ljutito da mi koljena zaklecaše. Uplaših se i bio sam kao na žeravici dok je ona govorila:

- Nema više nikakve koristi od tebe pošto si se oženio i dijete dobio. Ti više nisi za mene. Treba mi neženja. Oženjen čovjek mi ne treba. Dao si me za tu rospiju! Allaha mi, unesrećit ću je svojim postupkom prema tebi, pa nećeš biti ni za mene ni za nju!

Zatim žena povika. Nisam stigao ni da se snađem, kad se pojavi deset robinja koje me oboriše na zemlju i pošto se nađoh u njihovim rukama, ona ustade, uze nož i reče:

- Zaklat ću te kao jarca i to će biti najmanja kazna za ono što si učinio amidžični!

Videći da sam pao u ruke robinjama, da su mi obrazi umrljani zemljom i videći nož u njenim rukama, bio sam siguran da ću umrijeti...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

126. noć

Kada nastupi stotinu dvadeset i šesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je vezir Dandan pričao Davulmuluku kako je mladić Aziz kazivao Tadžulmuluku:

- Videći da sam pao u ruke robinja, da su mi obrazi umrljani zemljom i videći nož u njenim rukama, bio sam siguran da ću umrijeti. Počeh je moliti za milost, ali ona postade još surovija i naredi robinjama da me svežu. Djevojke me zaista svezaše, baciše me na leđa, sjedoše mi na stomak i uhvatiše za glavu. Dvije robinje se digoše, uhvatiše me za noge, druge dvije mi sjedoše na donji stomak, a onda djevojka ustade sa dvjema robinjama kojima naredi da me tuku dok se ne obeznanih i dok ne umuknuh.

Kada dođoh k sebi, pomislih: "Lakše je umrijeti pod nožem nego podnijeti ove batine." Sjetih se kako mi je Aziza govorila: "Neka te Allah sačuva njenoga zla!"

Vikao sam i plakao dok me glas ne izdade, a ona naoštri nož i reče robinjama:

- Svucite ga!

Allah mi dade da izgovorim one dvije rečenice koje mi je u amanet ostavila Aziza:

- Vjernost je divna, a nevjera odvratna.

Kada ću te riječi, djevojka povika:

- Neka ti se Allah smiluje, Aziza! Neka Bog poštedi tvoju mladost, jer si svome amidžiću koristila dok si živa bila, a i sada nakon smrti! Izvukao si se iz mojih šaka zahvaljujući tim riječima. Ipak moram ostaviti traga na tebi kako bih zadala udarac onoj rospiji koja mi te ugrabila! Uzjašite ga! - viknu zatim robinjama i naredi im da mi svežu noge užadima, te one izvršiše naređenje. Djevojka ode od mene, pa se vrati s bakarnom tavom koju stavi na vatru, metnu u nju masla i isprži malo sira dok sam ja bio bez svijesti. Zatim

mi priđe, raskopča mi odjeću i priveza mi jaja užetom koje dodade robinjama govoreći im!

- Vucite uže!

One povukoše, a ja se od silnoga bola nađoh u nekom drugom svijetu. Zatim djevojka podiže ruku i odsiječe mi ćunu britvom, te postadoh poput žene, a ona zapeče ono mjesto gdje je odsjekla i stavi malo praha dok sam ja cijelo vrijeme bio u nesvijesti. Kada dođoh k sebi, krv je već bila zaustavljena. Ona mi dade da popijem čašu vina i reče:

- Idi sada onoj koju si oženio i koja je bila toliko škrta da mi te nije dala nijednu noć. Neka se Allah smiluje tvojoj amidžični koja te je spasila. Da nisi izgovorio one njene dvije rečenice, sigurno bih te zaklala. Sada idi kome hoćeš. Meni je dovoljno što sam ti ga odsjekla. Više te ne želim, niti si mi potreban. Ustani, pogladi se po glavi i predaj rahmet amidžični.

Zatim me ćušnu nogom i ja ustadoh. Jedva sam mogao ići, te sam koračao malo-pomalo dok ne stigoh do kapije koju zatekoh otvorenu. Strovaljah se na kapiji bez svijesti. Onda se pojavi moja žena koja me unese u odaju i vidje da sam postao poput žene. Ja utonuh u san, a kada se probudih vidjeh kako su me izbacili pored ulaza u onaj vrt...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

127. noć

Kada nastupi stotinu dvadeset i sedma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je vezir Dandan pripovjedao caru Davulmuluku kako je mladić Aziz kazivao Tadžulmuluku:

- Kada se probudih, vidjeh kako su me izbacili pored ulaza u onaj vrt. Ustadoh stenjući i stigoh svojoj kući. Uđoh i zatekoh majku kako plače za mnom, govoreći:

- U kojoj li si zemlji sada, čedo moje?

Priđoh majci bacivši se prema njoj. Ona me prepozna i vidje da nešto nije u redu sa mnom, da sam sav požutio i pocrnio. Sjetih se Azize, dobra koje mi je učinila i uvjerih se da me je voljela. Plakao sam za njom zajedno s majkom koja mi reče:

- Sine, otac ti je umro.

Ja se toliko uzbuditi i plakah da mi se svijest pomuti. Kad dođoh k sebi, pogledah na mjesto gdje je boravila amidžična, te iznova zaplakah i onesvijestih se od silnoga plača. Plakao sam i kukao do ponoći, pa mi majka reče:

- Već je deset dana kako ti je otac umro.

- Ja uopće nisam u stanju misliti o nečem drugom osim o amidžični. Zaslužio sam ono što mi se dogodilo kad sam je mogao zanemariti dok je ona mene voljela.

- A šta ti se dogodilo? - upita majka.

Ispričah joj šta mi se dogodilo, te majka briznu u plač jedno vrijeme, a onda ustade i donese mi nešto za jelo. Pojedoh i malo popih, pa joj ponovo ispričah šta mi se dogodilo, a ona će na to:

- Hvala Allahu, što ti se to dogodilo i što te nije zaklala!

Potom majka prionu da me liječi i vida dok mi se zdravlje sasvim ne povrati, te mi reče:

- Sine, sada ću ti izvaditi ono što mi je tvoja amidžična ostavila na čuvanje. To pripada tebi, ali me zaklela da ti ne pokazujem dok ne vidim da je se sjećaš i tuguješ za njom, te da si s drugim ženama prekinuo. Nadam se da su sada ti uvjeti ispunjeni.

Potom ustade, otvori seharu i izvadi iz nje ovaj komad tkanine s figurom gazele. Taj komad tkanine svojevremeno sam poklonio Azizi, a kada ga ponovo uzeh, vidjeh da su na njemu napisani stihovi:

Srce si mi ljubavlju uzvisio pa ga sunovratio,
San mi s očiju odagnao pa si me uspavao.

Između sna i jave mene si postavio;
I kad bi sagorjelo, srce mi ne bi utješio.

Obećao si mi da ćeš ljubav kriti,
Al su klevetnici počeli klevetati.

Boga vam, braćo, kada umrem napišite
Na nadgrobnom spomeniku: Ovo je stratište.

Pročitavši stihove, briznuh u plač i počeh se po licu udarati, a kada razvih tkaninu, iz nje ispade papir koji otvorih i vidjeh da piše:

"Amidžiću moj, znaj da sam te oslobodila odgovornosti za svoju krv i molim Allaha da pomogne tebi i onoj koju voliš. Ali ako ti nešto učini Delila Lukavica, nemoj više odlaziti njoj, niti nekoj drugoj. Nakon toga podnosi svoju nesreću. Da nije sudbine, davno bi već stradao. Međutim, hvala Allahu

koji je odredio da moj suđeni čas bude prije tvoga. Pozdravljam te. Čuvaj ovaj komad tkanine s likom gazele i nemoj se rastajati od njega. Taj lik je meni pravio društvo kada tebe nije bilo..."

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

128. noć

Kada nastupi stotinu dvadeset i osma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, kako je vezir Dandan pripovijedao caru Davulmuluku da je mladić Aziz rekao Tadžulmuluku:

- Amidžična mi je pisala: "Čuvaj ovaj komad tkanine s likom gazele i nemoj se nikad rastajati od njega. Taj lik pravio mi je društvo kada tebe nije bilo. Ako osvojiš onu koja je načinila lik gazele, Allaha ti kloni je se, ne daj da ti priđe i nemoj se oženiti njome. Ako pak ona ne bude tvoja, ako ne nađeš puta do nje, nemoj ni jednoj drugoj ženi nakon nje prilaziti. Znaj da ona koja je načinila ovu gazelu svake godine načini po jednu takvu i šalje je u najudaljenije zemlje ne bi li se pronio glas o njoj i ljepoti njenog rada kakav niko više ne može izvesti. Što se tiče tvoje drage Delile Lukavice, kad je njoj dospio ovaj komad tkanine s likom gazele, pokazivala ga je ljudima govoreći: 'Imam jednu sestru koja to radi. Ona laže, lišio je Allah svoje zaštite! Ovu ti oporuku ostavljam samo zbog toga što znam da će ti život biti tegoban nakon moje smrti, a možda ćeš zbog svega otići u tuđinu, lutati svijetom i čuti nešto o onoj koja je načinila ovu figuru. Poželjet ćeš da je upoznaš. Znaj da je ona što je načinila figuru gazele kćer cara Kamfomih otoka."

Kada pročitah pisamce i shvatih šta u njemu piše, zaplakasmo i ja i majka. Buljio sam u pisamce plačući dok ne pade noć.

Provedoh tako godinu dana, a nakon godinu dana trgovci iz moga grada spremiše se za put, upravo ovi s kojima sam sada u karavanu. Majka me posavjetova da se spremim i pođem s njima, govoreći da će mi, možda, put odagnati tugu.

- Odsustvovat ćeš godinu-dvije, ili tri, dok se ne vrati karavan - govorila je. - Možda će ti tako biti lakše.

Neprekidno me je molila dok najzad ne spremih robu i krenuh s trgovcima ne prestajući plakati za sve vrijeme putovanja. Na svakoj postaji gdje smo odmarali odmotavam ovu tkaninu i gledam lik gazele sjećajući se amidžične i oplakujući je, kao što vidiš. Ona me je veoma voljela i umrla je mojom krivicom. Činio sam joj samo zlo, premda je ona meni činila jedino dobro. Kad se trgovci vrate, i ja ću se vratiti s njima, tako da ću biti odsutan

svega godinu dana provodeći je u velikom bolu. Moja tuga i jad utoliko su veći što sam proputovao Kamforne otoke i Kristalnu tvrđavu. Ima sedam tih otoka i njima vlada car po imenu Šahreman, koji ima kćer po imenu Dunja. Rekoše mi da ona izrađuje figuru gazele i da je ovaj koji ja imam jedan od njenih radova.

Kada sam sve to čuo, obuze me još veća patnja i utonuh u more misli. Oplakivao sam samog sebe zato što sam postao kao žena, zato što nemam "spravu" kao muškarci i nemam više nikakve potrebe za dovitljivošću. Otkako sam napustio Kamforne otoke, plačem i tugujem slomljena srca. Dugo sam u takvom stanju i ne znam hoću li se moći vratiti u svoj grad i umrijeti pored majke. Života sam se zasitio.

Mladić je plakao i cvilio gledajući figuru gazele. Suze su mu tekle niz obraze dok je recitirao stihove:

Rekoše mi: "Mora doći olakšanje".
Pitam zlo: "Kad će stići olakšanje?"

"Vremenom", kažu, a ja velim: "Vidi čuda!
Ko će me poživjeti - vi ste sišli s uma!"

To je moja priča, care.

Car Tadžulmuluk beskrajno se čudio mladićevoj priči i u srcu mu planu oganj kad ću za ljepotu Dunje...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

129. noć

Kada nastupi stotinu dvadeset i deveta noć, ona reče:

- Čula sam sretni care, da je vezir Dandan pripovijedao caru Davulmekanu:

- Car Tadžulmuluk beskrajno se čudio mladićevoj priči i u srcu mu planu oganj kad ću za ljepotu Dunje. Pošto saznade da ona pravi likove gazele, njegova strast postade još veća i on reče mladiću:

- Bogami, tebi se dogodilo nešto što se nikome nije dogodilo, ali je to Božija odredba. Hoću da te pitam nešto.

- A šta to? - reče Aziz.

- Opiši mi kako si došao do djevojke koja pravi gazele.

- Gospodaru - odgovori Aziz - dospio sam do nje pomoću lukavstva. Naime, kada sam s karavanom ušao u njen grad, odvojio sam se da prošetam po vrtovima u kojima ima mnogo drveća. Čuvara vrtova, čovjeka u poodmakloj dobi, upitah:

- Čiji je ovo vrt, starce?

- Careve kćeri, gospođice Dunje - odgovori on. - Mi se nalazimo pod njenim dvorcem. Ako hoćeš da prošetaš, otvori tajna vrata i prošetaj vrtom da se nadišeš cvjetnih mirisa.

- Učini mi dobro tako što ćeš mi dopustiti da posjedim u vrtu dok ona ne naiđe. Možda ću imati sreće da bacim jedan pogled na nju.

- U tome nema ničeg lošeg - reče starac, a ja mu dadoh nešto novaca, govoreći:

- Kupi nam štogod za jelo.

On se obradova, otvori vrata i uvede me, te pođosmo dok ne stigosmo do jednog ugodnog mjesta. Starac mi dade ukusnog voća i reče:

- Sjedi ovdje dok se ne vratim.

Ostavi me i ne bi ga jedno vrijeme, a onda se vrati s pečenim janjetom. Jeli smo i siti se najedosmo, dok sam ja žudio da vidim djevojku.

Sjedili smo tako, kad se vrata otvoriše i starac mi reče:

- Ustaj i sakrij se!

Ja ustadoh i sakrih se, a onda se pojavi crni evnuh pomolivši glavu kroz vrata i reče:

- Ima li koga s tobom, starče?

- Nema - odgovori starac.

- Zatvori vrata - naredi evnuh i starac zatvori vrtna vrata, te se Dunja pojavi na kapiji. Kada je ugledah, učini mi se da se mjesec spustio na zemlju. Bio sam zadivljen i obuze me čežnja za njom kao što žedan čezne za vodom. Nakon izvjesnog vremena, ona zatvori vrata i ode, a ja izađoh iz vrta i zaputih se kući znajući da ne mogu doći do nje i da nisam muškarac za nju, naročito otkako sam postao poput žene. Mislio sam: "Ona je careva kćer, a ja sam trgovac, i kako onda mogu dospjeti do nje?"

Kada se moji prijatelji spremiše za putovanje, spremih se i ja i pođoh s njima prema ovome gradu. Pošto stigosmo ovdje, naiđosmo na tebe. Eto, to je cijela priča o onome što mi se dogodilo.

PRIČA O TADŽULMULUKU I PRINCEZI DUNJI

Kada Tadžulmuluk ču te riječi, srce mu obuze ljubav prema princezi Dunji, te on uzjaha konja i povede Aziza. Uputiše se u grad njegovog oca koji Azizu dade zasebnu kuću i sve što mu je bilo potrebno. Princ se vrati u svoj dvorac lijući suze niz obraze, jer i ono što čovjek čuje može zamijeniti viđenje i lične kontakte.

Tadžulmuluk je bio tako tužan dok ne dođe njegov otac koji primjeti da mu je sin promijenio boju lica, te mu bi jasno da je tužan i brižan. Zato mu reče:

- Sine, kaži mi kako si i šta se dogodilo te si promijenio boju lica.

Princ ispriča šta mu se to dogodilo zbog priče o Dunji koju mu izloži od početka do kraja. Reče da ju je zavolio po čuvenju, premda je nije vidio.

- Sine - na to će car - njen otac je car čija zemlja je daleko od nas. Idi ti u dvor svojoj majci... Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

130. noć

Kada nastupi stotinu trideseta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, kako je vezir Dandan pripovijedao Davulmekanu da je otac rekao Tadžulmuluku:

- Sine, njen otac je car čija zemlja je daleko od nas. Nego, idi u dvor svojoj majci. Tamo ima pet stotina mjesecolikih djevojaka i uzmi onu koja ti se dopadne. Ako ti se ne dopadne nijedna robinja, isprosit ću ti neku carsku kćer ljepšu od princeze Dunje.

- Oče moj - odgovori Tadžulmuluk - neću nijednu drugu. Ona je izvezla onu gazelu koju sam vidio i moram je imati, inače ću se odmetnuti u pustare i ubit ću se zbog nje.

- Daj mi vremena, sine, da pošaljem glasnika njenom ocu i da je isprosim. Ispunit ću ti želju kao što sam ispunio svoju uzevši tvoju majku. Ako njen otac ne bude zadovoljan, uzdrmat ću mu carstvo i poslat ću na njega takvu vojsku čije će začelje biti kod mene a čelo kod njega.

Zatim car pozva mladića Aziza i reče mu:

- Znaš li put, sinko?

- Znam - odgovori mladić.

- Hoću da pođeš s mojim vezirom.

- Sa zadovoljstvom, čestiti care - odgovori mladić, a car pozva vezira i reče mu:

- Smisli nešto za moga sina, onako kao što ti znaš, pa pođi na Kamforne otoke i isprosi kćer tamošnjeg cara.

- Slušam i pokoravam se - odgovori vezir.

Tadžulmuluk se vrati u svoj dvorac postajući sve bolesniji i žalosniji. Kada pade noć, on poče recitirati stihove:

Pade tama i rijeka suza mi lije;
Ljubav što kao oganj gori srce mi grije.

Reći će vam noći ako ih za me pitate
Da ničim osim tugom srce mi ne kitite.

Noću zvijezde ja napasam bolujući
Kao krupan grad niz obraze suze lijući.

Ostadoh sam bez igdje ikoga,
Bez djece, bez ikoga svoga.

Nakon tih stihova, carević se obeznani i nije dolazio k sebi do jutra, a kad jutro osvanu, dođe njegov otac i vidjevši da je još blijedi, reče mu da se strpi i obeća da će ga sastaviti s princezom. Zatim opremi Aziza i svoga vezira, dade im darove, te se oni otisnuše na put putujući danima i noćima dok ne ugledaše Kamforne otoke. Zaustaviše se na obali rijeke i poslaše vezirovog glasnika caru da ga obavijesti o njihovom dolasku. Pola dana nakon odlaska glasnika, pojaviše se carevi dvorjani i emiri i susretoše ih na jedan fersah udaljenosti. Tu se sretoše s njima i staviše im se na raspolaganje dok ih ne dovedoše do cara. Aziz i vezir predadoše caru darove i provedoše kod njega četiri dana, a petoga dana vezir pođe caru, stade pred njega i ispriča mu zašto je došao. Car se nađe u nedoumici šta da odgovori, jer njegova kćer nije željela da se udaje. Jedno vrijeme je gledao preda se, a onda podiže glavu i reče slugi:

- Idi svojoj gospodarici Dunji, kaži joj šta si čuo i zbog čega je došao ovaj vezir.

Sluga ode i ne bi ga neko vrijeme, a kada se vrati caru, reče mu:

- Čestiti care, kada sam došao princezi Dunji i prenio joj ono što sam čuo, naljutila se tako da je nasrnula na me štapom htijući mi glavu razbiti. Pobjegao sam navrat-nanos. Rekla mi je:

- Ako me otac prisili da se udam, ubit ću onoga za koga se udam.

Onda se car obrati Azizu i veziru:

- Pozdravite cara i recite mu da moja kćer ne želi da se udaje...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

131. noć

Kada nastupi stotinu trideset i prva noć, ona reče:

- Čula sam, čestiti care, da je car Šahreman rekao veziru i Azizu:

- Pozdravite cara i recite mu da moja kćer ne želi da se udaje.

Vezir i njegova pratnja vratiše se neobavljena posla. Bez predaha su putovali do cara i o svemu ga obavijestiše. Car zapovijedi vojskovođama da hitno povedu vojsku u rat, ali mu vezir reče:

- Ne čini to, jer onaj car nije kriv. Njegova kćer je odbila, jer čim je čula za ponudu, rekla je: "Ako me otac prisili da se udam, ubit ću onoga za koga se udam, a onda ću ubiti i sebe."

Nakon vezirovih riječi, car se poboja za sina Tadžulmuluka, pa reče:

- Ako zaratim s njenim ocem i otmem mu kćer, ubit ću je.

Potom car obavijesti sina o pravom stanju stvari, a ovaj će na to:

- Babo, ne mogu više bez nje. Sam ću poći i potrudit ću se da se sretnem s njom, makar i umro. Ne preostaje mi drugo nego da tako učinim.

- Kako ćeš joj ići? - upita otac.

- Poći ću prerušen u trgovca.

- Ako već mora tako biti, povedi vezira i Aziza.

Zatim car izvadi novaca iz riznice i pripremi mu tovar vrijedan stotinu hiljada dinara. Vezir i Aziz se dogovoriše s carevićem te kada pade noć, carević i Aziz odoše u vezirovu kuću gdje prespavaše. Tadžulmulukovo srce bijaše slomljeno, pa mu nisu prijali ni hrana ni san, već su ga spopadale misli u koje je tonuo kao u more i morila ga je čežnja prema voljenoj. Ronio je suze i recitirao stihove:

O, da li ćemo se nakon daljine sresti?
Jadam se zbog ljubavi i moram kazati:

"Padaš mi na um dok noć je bezbrižna

I sna mi ne daš dok svi se predaju snovima."

Carević briznu u plač rasplakavši i Aziza koji se sjeti svoje amidžične. Jadikovali su tako do zore, a onda Tadžulmuluk ustade i ode majci obučen u putničko odijelo. Ona ga upita o čemu se radi, a kad joj carević sve ispriča, majka mu dade pedeset hiljada dinara. Zatim se oprosti s njim i carević ode dok se carica molila da ga prati sreća i da se sastane s dragom. Onda carević ode ocu da zatraži dozvolu za polazak i otac mu dopusti davši mu pedeset hiljada dinara i naredivši da mu podignu veliki šator u kome provedoše dva dana, pa krenuše na put. Sprijateljivši se s Azizom, Tadžulmuluk mu reče:

- Brate, ne bih se mogao s tobom rastati.

- Ni ja s tobom i volio bih da umrem kraj tvojih nogu - odgovori Aziz. - Međutim, moje srce je zaokupljeno ljubavlju prema majci.

- Kada postignemo cilj, bit će sve dobro - reče Tadžulmuluk.

Vezir je savjetovao Tadžulmuluka da bude uporan, a Aziz mu je recitirao stihove, pričao mu povijest i stara predanja. Putovali su danonoćno dva mjeseca. Tadžulmuluku se odulji put, dok je u njemu ljubavni oganj sve jače plamsao.

Kad se približiše gradu, Tadžulmuluk se silno obradova, te sve njegove brige i more iščiliše. Onda uđoše u grad kao trgovci. Carević je izgledao kao pravi trgovac. Stigoše do jednog mjesta poznatog po tome što su na njemu odsjedali trgovci. Bio je to jedan veliki han. Tada Tadžulmuluk reče Azizu:

- Je li ovo trgovačko odmaralište?

- Jeste - odgovori Aziz - ali nije to ono odmaralište u kome sam ja odsjeo s karavanom, premda je ljepše od njega.

Najteraše deve da kleknu, rastovariše životinje, smjestiše robu u hazne i ostadoše tu odmarajući se četiri dana. Zatim im vezir posavjetova da iznajme jednu veliku kuću. Oni pristadoše i zakupiše vrlo prostranu kuću namijenjenu za odmor. Kada useliše, vezir i Aziz počeše smišljati šta da učine za Tadžulmuluka koji bijaše izgubljen toliko da nije znao šta da radi. Smisliše jedino to da Tadžulmuluk otvori dućan na trgu za tkanine. Potom se trgovac obrati Tadžulmuluku i Azizu:

- Ako budemo i dalje ovako sjedili, nećemo postići cilj, niti ćemo se domoći onoga što tražimo. Palo mi je na um nešto od čega će biti sreće, ako Bog da.

- Uradi to što ti je palo na um - rekoše mu oni - jer starci imaju sreće, utoliko prije što si se ti bavio raznim poslovima. Reci nam šta ti je palo na

um.

Vezir se obrati Tadžulmuluku:

- Najbolje bi bilo da za tebe na trgu iznajmimo jedan dućan za tkanine, da sjediš u njemu i trguješ, jer je tkanina potrebna svakome, uglednom i običnom čovjeku. Kada budeš sjedio u tom dućanu, tvoj problem će se riješiti, ako Bog da, utoliko prije što lijepo izgledaš. Uzmi Aziza za svoga pomoćnika, neka bude u dućanu da ti dodaje komade tkanina.

- To je divna zamisao! - uskliknu Tadžulmuluk koji izvadi trgovačko odijelo, obuče ga i krenu uz pratnju sluga. Jednom dade hiljadu dinara da uradi u dućanu sve što je potrebno.

Stigoše tako na trg tkanina. Kad trgovci ugledaše Tadžulmuluka i kad vidješe koliko je lijep, nađoše se u čudu i govorili su:

- Je li to Milostivi otvorio džennetske kapije pa ih zaboravio, tako da je ovaj prelijepi mladić otuda izašao?

Drugi su govorili:

- Možda je to jedan od meleka!

Kada došljaci stigoše do trgovaca, upitaše ih gdje se nalazi dućan starješine trga a oni ih uputiše. Čim dođoše do njega, starješina i trgovci koji su bili s njim ustadoše iskazujući poštovanje, naročito veziru, jer su vidjeli da je to stariji i uvažen čovjek s kojim su bili i Tadžulmuluk i Aziz. Trgovci su međusobno razgovarali:

- Nesumnjivo je starac otac ove dvojice mladića.

- Ko je od vas starješina trga? - upita vezir.

- Evo ga - odgovoriše oni.

Vezir ga odmjeri i vidje da je to stariji čovjek, dostojanstven i ozbiljan, da ima sluge i svoje momke.

Starješina ih prijateljski pozdravi ukazujući im velike počasti, pa ih posadi pored sebe i reče:

- Možemo li nešto učiniti za vas?

- Da - odgovori vezir. - Ja sam čovjek u poodmaklim godinama. Sa mnom su ova dva mladića s kojima sam obišao sve zemlje i krajeve, a u svakoj zemlji sam boravio godinu dana da bi je njih dvojica razgledali i da bi narod upoznali. Sada sam stigao u vašu zemlju i ovdje odabrao prebivalište. Želim jedan dućan na najboljem mjestu, kako bi ih smjestio u njega da trguju, da upoznaju grad, da poprime navike stanovnika, da nauče kako se trguje.

- Nije to loše - reče starješina, pa pogleda dvojicu dječaka radujući im se i zavoljevši ih svim srcem. Starješina je bio očaran njihovim strjelovitim

pogledima. Više je volio dječake nego djevojčice i bio je sklon nastranosti. Starješina je mislio: "Slava Onome koji ih je stvorio i tako oblikovao od jedne kaplje!" Zatim ustade dvoreći ih kao kakav dječak. Postara se i pripremi im dućan koji se nalazio na sred trga. Nije bilo većeg ni ljepšeg dućana od toga, jer je bio prostran i ukrašen, s policama od slonovače i ebanovine. Potom predade ključeve veziru prerušenom u trgovca i reče mu:

- Neka Allah blagoslovi dućan za tvoju djecu.

Vezir uze ključeve, pa pođe u dućan s dječacima. Metnuše svoju robu naredivši slugama da u dućan donesu svu robu i platno koje su imali...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom dopuštenju.

132. noć

Kada nastupi stotinu trideset i druga noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je vezir uzeo ključeve uputio se u dućan zajedno s dječacima. Oni staviše robu naredivši slugama da u dućan donesu svu robu, platno koje su imali i dragocjenosti kojih je bilo dovoljno za čitavu riznicu.

Prenesoše, dakle, sve u dućan i prespavaše noć. Kad osvanu jutro, vezir ih povede u hamam, te se očistiše i urediše. Oba mladića su bili izvanredno lijepi, tako da su u hamamu izgledali baš onako kako je pjesnik rekao:

Blago onom čije ruke dotiču
Tijela im što između vode i svjetlosti promiču.

Pravim majstorom u svom zanatu se čini
Čak i kad s kamfora skida mošus mirisni.

Dječaci izađoše iz hamama, a kada je starješina trga čuo da su otišli u hamam, sjede da ih čeka, te mu oni dođoše kao dvije gazele. Obrazi su im bili rumeni, oči crne, a tijela su im blistala nalik na dvije bremenite grane, ili na dva sjajna mjeseca. Starješina reče:

- Dabogda vam kupanje uvijek bilo ugodno, djeco!

- Eh, da si bio s nama! - reče mu Tadžulmuluk umiljatim glasom.

Zatim mu oba dječaka poljubiše ruku i do dućana pođoše ispred njega, iz poštovanja, jer je bio starješina trga i bio je dobar prema njima jer im je dao dućan. Kad starješina vidje kako vrckaju zadnjicama, obuze ga strast, te poče puhati i frktati. Nije mogao odoljeti, već je, zureći u njih, počeo recitirati:

Gledajuć ih, srce zna za Boga jedinoga
I ne priznaje nikog Njemu ravnoga.

Nije čudno što tako teški vrckaju
Jer u vasioni sve stvari su u kretanju.

Slušajući šejhove stihove, dječaci ga počeše zaklinjati da pođe s njima u hamam u kome je ostao vezir. Starješina pođe s dječacima i kada uđe u hamam, vezir ču da je on ušao, te izađe pred njega iz svoje prostorije, presrete ga nasred hamama i pozva ga, ali starješina odbi. Onda ga za jednu ruku uze Tadžulmuluk, a za drugu Aziz i uvedoše ga u posebnu prostoriju. Taj ogavni starješina im se prepusti i Tadžulmuluk se zakle da ga neće okupati niko drugi nego on lično, a Aziz se zakle da će ga samo on polijevati vodom. Vezir mu reče:

- To su tvoja djeca.

- Neka ti ih Allah poživi! - reče starješina. - S vašim dolaskom i dolaskom vaše pratnje u grad se useliše berićet i sreća!

Zatim starješina kaza stihove:

Priđoh i vidjeh kako su zeleni bregovi,
Na njima se posmatraču ukazuju cvjetovi;

Sve na zemlji i zemlja sama je klicala:
"O, izvjesnosti, dobro mi došla!"

Oni mu zahvališe na tim stihovima. Tadžulmuluk ga je u međuvremenu stalno kupao, a Aziz ga vodom polijevao, tako da se starješini činilo da mu je duša u Džennetu. Kada ga okupaše, on prouči dovu za njih pa sjede pored vezira, kao da bi htio razgovarati s njim, ali je zapravo silno želio posmatrati Tadžulmuluka i Aziza. Potom im sluge donesoše peškire, te se obrisaše, obukoše i izađoše iz hamama. Vezir priđe starješini i reče mu:

- Gospodine, hamam je Božija blagodat.

- Neka Allah tebi i tvojoj djeci podari zdravlje! Neka ih zaštiti od zla pogleda! Znate li štogod što su rječiti ljudi kazali o hamamu?

Tadžulmuluk odgovori:

- Ja ću ti izrecitirati stihove:

Život u hamamu život je najljepši
Iako je prostor u njemu najtješnji.

Džennet je mjesto gdje je neugodno boraviti,
A u Džehennem je lijepo ulaziti.

Kada Tadžulmuluk završi stihove, Aziz reče:
- I ja znam nešto o hamamu.
- Da čujem - zamoli starješina, te Aziz izgovori stihove:

Ah, dom gdje iz stijenja cvijeće cvjeta
Lijep je kad oko njeg vatra se razbukta.

Misliš da je pakao, al' je raj, zapravo -
U njemu se često mjesec sa suncem sastao.

Starješina je bio zadivljen stihovima i rječitošću mladića, pa im reče:
- Allaha mi, vi ste zaista rječiti i lijepi, ali poslušajte i vi mene - i uzbuđeno otpjevuši stihove:

O, ljepoto plamena, patnja u tebi je ugodna -
Ona oživljuje duše i tijela omamljena!

Divi se kući u kojoj je uvijek cvijeće svježe
Premda pod njom vrela vatra žeže!

Hajde, uživaj sa onim što pati
I što ne prestaje gorke suze liti!

Zatim je u lugu njihove ljepote napasao pogled, recitirajući:

Kad stigoh kući, vidjeh da svi vratari
Hitaju mi u susret a osmjeh im se zari.

Uđoh u Džennet i njegov Džehennem posjetih,

Te Ridvanu, a onda i Maliku zahvalih.[129]

Sada su oni bili zadivljeni stihovima. Starješina pozva mladiće k sebi, ali oni odbiše i odoše kući da se odmore od hamama. Onda se prihvatiše jela i pića i provedoše noć u kući, potpuno sretni i zadovoljni.

Kad osvanu jutro, probudiše se, uzeše abdest i klanjaše. Čim odjutri i na trgu se dućani otvoriše, oni izađoše iz kuće, uputiše se na trg i otvoriše dućan. Sluge su ga već bili uredili da ljepši ne može biti: zastrli su ga svilenim ćilimima, postavili u njega dvije klupice od kojih je svaka vrjedjela stotinu dinara, a preko njih su stavili carske sedžade opšivene zlatom. Tadžulmuluk sjede na jednu klupu, Aziz na drugu, a vezir sjede nasred dućana, dok su sluge stajale pred njima.

Ljudi dočuše za njih, pa se počeše tiskati oko došljaka, te tako prodadoše jedan dio platna. Po gradu se prenese glas o Tadžulmuluku, o njegovoj ljepoti i ljupkosti.

Provedoše oni tako nekoliko dana, i svakog dana su ljudi hrlili k njima. Jednom se vezir obrati Tadžulmuluku i preporuči mu da čuva svoju tajnu, povjeri mu Aziza i ode kući da smisli nešto što bi im bilo od koristi. Tadžulmuluk i Aziz zapodjenuše razgovor, pa carević reče:

- Možda će doći neko od princeze Dunje.

Tadžulmuluk je provodio dane i noći bez sna. Ljubav ga je obuzimala sve više, te je postajao sve mršaviji i izmučeniji. Nije mogao spavati. Najzad prestade piti i jesti i postade nalik na pun mjesec. Jednog dana dok je sjedio, iznenada se pojavi neka starica i priđe mu...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

133. noć

Kada nastupi stotinu trideset i treća noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, kako je vezir Dandan pričao Davulmekanu:

- Jednog dana, dok je Tadžulmuluk sjedio, iznenada se pojavi starica i priđe mu praćena dvjema robinjama. Kad stiže do dućana, pa vidje mladićev stas i skladnost, njegovu ljepotu i dražesnost, zabezeknu se i nakvasi dimije, a onda reče:

- Slava Onome koji te je stvorio od jedne kapi! Slava Onome koji te učini iskušenjem za svijet!

Zureći u mladića, govorila je:

- Ovo nije čovjek, već plemeniti melek!

Zatim mu priđe, pozdravi ga, a on uzvrati pozdrav ustajući na noge i osmjehujući se. Sve je to mladić činio prema Azizovom savjetu. Potom posadi staricu pored sebe, pa je poče rashlađivati dok se ne odmori. Najzad, starica reče Tadžulmuluku:

- Sinko moj! Mladiću savršenog izgleda i osobina, jesi li odavde?

Tadžulmuluk odgovori tečnim i zavodljivim glasom:

- Gospođo, do sada nikad nisam bio u ovim krajevima i zadržao sam se samo zato da bih ih razgledao.

- Neka si najpočašćeniji među došljacima i dobro nam došao! Kakve si tkanine donio? Pokaži mi nešto lijepo, jer lijep i nosi samo ono što je lijepo.

Na te riječi Tadžulmuluku srce zaigra, premda nije shvaćao smisao njenih riječi. Aziz mu namignu i Tadžulmuluk reče:

- Imam sve što želiš, sve što je dostojno careva i carskih kćeri. Reci za koga želiš robu da bih ti mogao pokazati onu koja će odgovarati budućem vlasniku.

Govoreći tako, htio je otkriti smisao staričinih riječi, a ona reče:

- Hoću platno za princezu Dunju, kćer cara Šahremana.

Kada Tadžulmuluk ču da spominje ime njegove drage, silno se obradova i reče Azizu:

- Dodaj mi najljepšu robu koju imamo.

Aziz mu donese zavežljaj koji razveza pred njim, a Tadžulmuluk reče:

- Izaberi što joj odgovara, jer ovako nešto drugi nemaju.

Starica odabra robu u vrijednosti od hiljadu dinara i upita:

- Koliko košta ovo?

Dok je razgovarala s mladićem, trljala se dlanom između butina. Tadžulmuluk joj reče:

- Zar da se cjenkam za sitnicu s nekim kao što si ti? Hvala Allahu koji me je upoznao s tobom.

- Divno li lice imaš! Imaš prekrasno lice i divno tijelo. Blago onoj koja će spavati u tvome naručju, koja će stezati tvoj stas, koja će uživati u tvome svijetlom licu, naročito ako je lijepa kao ti.

Tadžulmuluk se zacenu od smijeha:

- Bože koji ispunjavaš želje požudnim staricama!

- Kako se zoveš, sinko? - upita starica.

- Zovem se Tadžulmuluk.

- To je carsko ime, a ti si u trgovačkoj odjeći.[130]

Na to Aziz reče:

- To je zato što ga je njegova porodica veoma voljela i ponosila se njime, pa su mu nadjenuli ime.

- Pravo veliš - reče starica. - Neka vas Allah sačuva zavisti! Vaša ljepota srca probada!

Potom uze tkanine i ode očarana mladićevom ljepotom i ljupkošću, njegovim stasom i skladnošću. Kada stiže princezi Dunji, reče joj:

- Gospodarice, donijela sam ti divno platno.

- Pokaži mi - zatraži princeza.

- Evo, okreni ga i razgledaj, gospodarice.

Kada princeza Dunja vidje platno, uzviknu:

- Dado, ovo je divno platno kakvo nisam vidjela u našem gradu!

- Prodavač je ljepši od njega - odgovori starica. - Kao da je Ridvan otvorio džennetske dveri i zaboravio na njih, pa je taj trgovac iz Dženneta izašao i prodaje platno. Željela bih da noćas bude uz tebe i da ti spava među dojkama. On je pravo iskušenje za onog ko ga vidi. Došao je u naš grad s platnom da bi se nauživao.

Princeza Dunja se nasmija staričinim riječima:

- Sram te bilo, pokvarena starice! Lupetaš i nemaš više pameti! Daj mi platno da ga dobro pogledam!

Starica joj pruži platno koje princeza ponovo razgleda i zaključi da ga ima malo, a da mu je cijena visoka. Bila je zadivljena platnom, jer u životu nije vidjela nešto slično. Starica joj se obrati:

- Kada bi vidjela njegovog vlasnika, gospodarice, shvatila bi da je najljepše stvorenje na zemlji.

- Jesi li mu rekla da nam se obrati ako mu šta treba pa ćemo mu to uraditi? - upita princeza. Odmahujući glavom, starica reče:

- Neka Allah čuva tvoju oštroumnost! On ima potreba. Da li uopće postoji neko bez potreba?

- Idi k njemu - reče princeza Dunja - pozdravi ga i reci: "Svojim dolaskom učinio si čast našem gradu. Kakve god potrebe imao, mi ćemo ti ih odmah zadovoljiti."

Starica se odmah vrati Tadžulmuluku i kada je ugleda, njemu srce ustrepta od radosti, te on poskoči, uze staricu za ruku i posadi je pored sebe. Pošto sova sjede i odahnu, prenese mu šta je kazala princeza Dunja. Tadžulmuluk se silno obradova, razgali se i razvedri, misleći: "Postigao sam ono što sam htio." Potom reče starici:

- Možda bi htjela ponijeti joj pismo od mene i donijeti mi odgovor?

- Sa zadovoljstvom - prihvati starica.

Na te riječi, carević reče Azizu:

- Daj mi divit i hartiju!

Kada mu Aziz donese pribor, on napisa stihove:

Uzdanico moja, pišem ti pismo
Pateći od bola što zajedno nismo.

U prvom redu: Vatra plamsa u srcu mome;
Ljubav i čežnja u redu drugome.

U trećem redu: Život i ustrajnost sam izgubio,
U četvrtom redu: Potpuno sam se zaljubio.

U petome: Kada će te vidjeti moje oči?
A u šestom: Kada će dan susreta doći?

Nakon toga, dopisa: "Ovo pismo je od sužnja čežnje zatočenog u tamnicu strasti, od onog kome nema izbavljanja bez sastanka makar i sa sjenkom, jer on trpi teška stradanja zbog rastanka s dragom." Onda napisa stihove lijući suze:

Pišem ti dok mi suze liju,
Dok mi suze teći ne prestaju.

Da mi se hoće Gospod smilovati -
Možda ću se jednom s njom i sastati.

Zatim savi pismo, zapečati ga, predade starici i reče:

- Ponesi ga princezi Dunji.

- Sa zadovoljstvom - odgovori starica.

Tadžulmuluk joj dade hiljadu dinara govoreći:

- Primi ovo kao dar od mene.

Starica uze novac i ode učeći dove za mladića, a čim stiže princezi Dunji i kada je ova ugleda, reče: - Dado, šta je tražio da mu učinimo?

- Poslao je pismo, gospođice, a ne znam šta u njemu piše - reče starica i pruži pismo koje princeza uze, pa kada ga pročita i shvati šta piše, reče:

- Kakav je to način da se jedan trgovac dopisuje sa mnom!

Zatim se poče busati po licu vičući:

- Da me nije strah Allaha, objesila bih ga ispred njegovog dućana!

- Šta te je u pismu tako uznemirilo? - upita starica. - Da li se žali na neko nasilje, ili traži novac za platno?

- Teško tebi! - naljuti se princeza. - Pismo ne sadrži to, niti bilo šta osim ljubavi i čežnje! Sve je to zbog tebe, jer kako bi mi inače taj đavo poslao pismo.

- Gospođice - reče starica - ti sjediš u svome visokom dvoru i do tebe ne može dospjeti čak ni ptica. Sigurna si od prigovora i ne tiče te se što pas laje. Ne zamjeri mi što sam ti donijela pismo ne znajući šta piše u njemu. Najbolje će biti da mu odgovoriš i da mu popriprijetiš pogubljenjem. Zabrani mu ta lupetanja i neće više ponoviti tako nešto.

- Plašim se da ću probuditi strast u njemu ako mu budem otpisivala - na to će Dunja.

- Kada čuje prijetnju, odustat će od svojih namjera - reče starica.

- Dajte mi papira i bakarno pero!

Donesoše joj pribor, te princeza napisa stihove:

O, ti što tvrdiš da te ljubav mori i da nemaš sna,
Da te strast ubija i misao tegobna!

Tražiš sastanak s mjesecom, o zabludjeli;
Može li iko s mjesecom postići to što želi?!

Savjet ti dajem za ono što tražiš ti:
Prekini jer si u smrtnoj opasnosti!

Budeš li htio svoje riječi ponoviti,
Znaj da ću te na grdne muke staviti!

Tako mi Onog što je čovjeka od ugruška stvorio,
Koji je svjetlost suncu i mjesecu podario:

Ponoviš li ono što si već rekao,
Objesit ću te sigurno o stablo palmovo!

Princeza savi pismo i dade ga starici govoreći:

- Predaj mu ovo i reci neka se okani priče.

- Sa zadovoljstvom - reče starica i veselo prihvativši pismo ode svojoj kući. Ona prespava noć, a kad osvanu jutro uputi se dućanu Tadžulmuluka koga zateče kako je očekuje. Čim ugleda staricu, htjede poletjeti od radosti, a kada mu ova priđe, carević ustade prema njoj, pa je posadi pored sebe. Starica izvadi cedulju, pruži mu je i reče:

- Pročitaj! Kad je princeza Dunja pročitala tvoje pismo, naljutila se, ali sam je ja razgovarala i šalila se s njom dok je nisam nasmijala, te je malo popustila i napisala ti odgovor.

Tadžulmuluk joj zahvali i naredi Azizu da joj da hiljadu dinara. Zatim pročita pismo i kada ga shvati, briznu u plač. Starica se sažali jer joj teško pade mladićev plač i jadanje, te mu reče:

- Šta piše tu, sinko?

- Ona mi prijeti da će me umoriti, da će me objesiti, i ne dozvoljava mi da joj pišem. Ako joj budem pisao, bolje da sam mrtav nego živ. Ponesi ti odgovor na njeno pismo, pa neka čini šta hoće!

- Tvoje mi mladosti - odgovori starica - sigurno se i ja izlažem opasnosti, ali ću ti ispuniti želju i uradit ću za te ono što ti je na pameti.

- Za sve što uradiš, nagradit ću te valjano. Ti si vješta u ophođenju s ljudima i znaš svašta. Sve što je inače teško, tebi je lahko, a Allah je svemoguć.

Potom Tadžulmuluk uze papir i napisa stihove:

Ona mi smrću prijeti, tugo moja;
Suđeno mi je umrijeti, al u smrti ima spokoja.

Smrt je slađa zaljubljenom nego život dugi
Kad ga draga neće i izlaže ga porugi.

Allaha ti, dođi onome što voli
Jer ja sam tvoj rob koga su zatočili.

Smiluj se, gospo, onom što te ljubi

Jer onom što voli slobodne treba da se sudi!

Tadžulmuluk duboko uzdahnu i zaplaka rasplakavši staricu koja uze cedulju i reče:

- Smiri se, moram te dovesti do cilja...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom dopuštenju.

134. noć

Kada nastupi stotinu trideset i četvrta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je starica rekla Tadžulmuluku kada je zaplakao:

- Smiri se, moram te dovesti do cilja.

Potom ustade, ostavi carevića na žeravici i uputi se princezi Dunji koja bijaše promijenila boju lica ljuteći se zbog pisma Tadžulmuluka. Kada joj starica dade pismo, ona se još više naljuti:

- Nisam li ti rekla da će me još više željeti?

- A šta piše u pismu da bi te još više mogao poželjeti?

- Idi k njemu - reče princeza Dunja - i reci da ću mu odsjeći glavu ako mi bude pisao.

- Napiši mu to i ja ću ponijeti pismo ne bi li se još više uplašio.

Princeza uze papir i napisa stihove:

O, ti što ne mariš za sudbinu,
Niti si u stanju da ostvariš vezu ljubavnu!

Uobraženi, misliš li stići do Medvjeda zvjezdanoga
A nisi dospio ni do Mjeseca svijetloga?!

Kako misliš, onda, do mene dospjeti
Da bi mogao moj vitak stas kršiti!?

Okani se toga bojeć se moje jarosti
na dan zlosretni kad ti glava može osijedjeti!

Princeza savi pismo i dade ga starici koja ga uze i odnese Tadžulmuluku. Kada je carević vidje, skoči na noge i povika:

- Blagoslovio me Allah tvojim dolaskom!

- Evo odgovora! - reče starica, a carević uze pismo, pročita ga, pa gorko zaplaka:

- Volio bih da me neko sad ubije, jer je i smrt bolja od ovoga što mi se događa.

Zatim uze papir i pero, pa napisa pismo navodeći stihove:

Željo moja, ne budi tako daleka i surova
Jer sam zaljubljenik što se u ljubav survava!

Kad si tako surova, ne mogu živjeti
I bez ljubavi duša će me napustiti.

Carević savi pismo i dade ga starici govoreći:

- Zamaram te bez ikakve koristi.

On naredi Azizu da starici da hiljadu dinara, pa dodade:

- Majko, nakon ovog pisma mora doći ili do potpunog sjedinjenja, ili do konačnog raskida.

- Sinko, želim ti samo dobro i cilj mi je da ona bude uz tebe, jer ti si mjesec što sija sjajnom svjetlošću, a ona je sunce jarko. Ako vas ne sastavim, neće biti nikakve koristi od moga života. Život sam provela u smicalicama i prijevarama doživjevši devedesetu godinu, a kako onda ne bih mogla spojiti dvoje prkoseći zabrani?!

Starica se pozdravi s mladićem umirivši ga i ode princezi Dunji. Cedulju sakri u kosu. Kad sjede pored princeze, počeša se po glavi i reče:

- Gospođice, da li bi me htjela malo biskati, jer dugo već nisam bila u hamamu?

Princeza zasuka rukave, rasplete staričinu kosu i poče je biskati, te pisamce ispade s njene glave. Dunja ugleda ceduljicu, pa upita:

- Kakva je ovo ceduljica?

- Bit će da sam sjedjela u dućanu onog trgovca, pa se za me zakačilo pisamce. Daj mi da ga vratim.

Princeza Dunja otvori pismo, pa kada ga pročita i shvati šta piše, poče galamiti:

- To je tvoja smicalica! Da me nisi odgojila, sigurno bih te sada udarila. Bog me stavi na muke s tim trgovcem i sve što mi se dogodilo s njim iz tvoje je glave. Ne znam odakle je taj čovjek došao, ali se niko nije drznuo poput

njega. Bojim se da se ovaj slučaj ne otkrije, utoliko prije što je to muškarac koji ne pripada mojoj sorti, ni mome rangu.

Starica priđe i reče:

- Niko ne smije s tobom tako razgovarati zbog straha od tvoga gnjeva i zbog dostojanstva tvoga oca. Ne bi bilo loše da mu odgovoriš.

- Dado - reče princeza - kako se drznuo taj šejtan da mi tako nešto govori ne bojeći se carskoga gnjeva. Ne znam šta da radim s njim: ako naredim da ga ubiju, neće biti u redu; ako ga poštedim, bit će još drskiji.

- Napiši mu pismo, možda će te ostaviti na miru - predloži starica, te princeza uze papir i pero i napisa stihove:

Dugo te korim i glupo je dalje te progoniti,
Dokle ću ti to stihovima braniti?

Jer što ti više branim, više želiš me
I da tajnu krijem zadovoljan si kad tjeraš me.

Sakrij ljubav, nemoj je odavati
I ako kažeš nešto, neću te slušati.

Ponoviš li što si već rekao izrijekom,
I tebi će doletjeti vrana s krikom;

Brzo će smrt na te kidisati
I jedino pod zemlju moći ćeš se skloniti.

Umišljeni, kajanju si prijatelje izložio
I pod oštricu ljubavi sada si ih stavio!

Princeza savi pismo i dade ga starici koja uze cedulju i uputi se Tadžulmuluku da mu ga preda. Kada carević pročita pismo, shvati da princeza ima okrutno srce i da neće uspjeti doći do nje. Zato se požali veziru tražeći da nešto pametno smisli, a vezir reče:

- Znaj da će ti s princezom koristiti samo to da joj napišeš pismo i učiš dovu za nju.

- Azize, brate - zamoli Tadžulmuluk - napiši joj pismo umjesto mene, onako kako ti znaš. Aziz uze papir i napisa stihove:

Gospode, tako ti pet mudrih, spasi me,
Natjeraj onu što me muči da voli me.

Ti znaš da plamtim u ljubavi,
Da me draga muči i neće da se umilostivi!

Dokle ću se mučiti i milost pokazivati,
Dokle će ona nepravedna biti i mene mučiti?

Davim se u mukama, ne mogu prestati;
Nema mi spasa, Bože pomozi mi Ti!

Kako da zaboravim da je volim sada;
Kako da se utješim kad mi ustrajnost u ljubavi pada?

O, ti što mi braniš slasti veze ljubavne,
Jesi li sigurna od prevrtljive sudbine?

Zar ti ne živiš sasvim bezbrižno
Dok sam ja s domovinom i dragima raskino?

Aziz savi pismo i dade ga Tadžulmuluku koji se zadivi pročitavši ga, pa ga zapečati i dade starici. Ona uze cedulju i ode, pa kad stiže princezi Dunji, dade joj pismo. Dunja se razbjesni:

- Sve što mi se dogodilo poteklo je iz glave ove pokvarene starice!

Zatim povika robinjama i slugama:

- Držite pokvarenu staricu i udarite je nanulama do besvijesti!

Oni zaista počeše tući staricu nanulama dok se ne obeznani, a kada dođe k sebi, princeza reče:

- Allaha mi, zla starice, da me nije Boga strah, pogubila bih te! Udrite je još! - povika slugama koji je počeše iznova tući dok ne izgubi svijest, a zatim im naredi da je odvuku i bace preko kapije. Vukli su je okrenutu licem prema zemlji i baciše je preko kapije.

Kada starica dođe k sebi, ustade i pođe povremeno sjedajući dok ne stiže do svoje kuće. Sačeka jutro, a onda se uputi Tadžulmuluku i ispriča mu sve šta joj se dogodilo. Njemu je bilo teško:

- Žao mi je, majko, što ti se to dogodilo, ali sudbina sve određuje.

- Smiri se - odgovori starica. - Ipak neću odustati dok vas ne spojim, dok te ne dovedem do one razvratnice koja me je podvrgla batinanju.

- Reci mi zašto ona mrzi muškarce - upita Tadžulmuluk.

- Sanjala je jedan san koji je prouzrokovao tu mržnju.

- Kakav san?

- Jedne noći dok je spavala, u snu je vidjela lovca kako razapinje mrežu na zemlji, pa oko mreže posipa pšenicu i sjeda nedaleko od nje. Ne ostade ni jedna ptica koja nije uletjela u mrežu. Među pticama je vidjela dva goluba, mužjaka i ženku. Posmatrajući mrežu, odjednom vidje kako mužjakova noga zape za nju, pa se on poče otimati i sve ptice se razbježaše. Međutim, vrati mu se njegova ženka koja poče kružiti iznad njega, a onda se spusti u mrežu. Lovac je nije primjetio. Ženka poče kljucati čvor u kome bijaše mužjakova noga i vukla ju je kljunom dok mu ne izvuče nogu iz mreže, te obje ptice odletješe. Nakon toga, dođe lovac, popravi mrežu i sjede podalje od nje. Ne prođe mnogo vremena, a ptice ponovo sletješe i mreža se zakači za ženku, te sve ptice odletješe, među njima i mužjak koji se ne vrati svojoj ženki. Onda se pojavi lovac koji uze ženku i zakla je.

Princeza se trgne iz sna i prestravljena povika:

- Svi su muškarci kao On! U njima nema nikakva dobra! Ni u jednome muškarcu nema nikakvog dobra za žene!

Kad starica završi priču Tadžulmuluku, on joj reče:

- Majko, hoću da je vidim samo jednom, makar zbog toga morao umrijeti. Smisli neko lukavstvo kako bih je mogao vidjeti.

- Princeza ima vrt pred dvorom koji služi za to da prošeta po njemu. Svakog mjeseca jedanput izlazi kroz tajna vrata u vrt u kome provodi deset dana Sada je vrijeme da izađe u šetnju. Ako poželiš da dođeš tamo, ja ću doći i obavijestit ću te da dođeš i sretneš se s njom. Pazi da ne napustiš vrt, jer kad vidi tvoju ljepotu i ljupkost možda ćeš joj prirasti za srce. Ljubav je najveći razlog za druženje.

- Bit će mi veoma drago - reče Tadžulmuluk, pa ustade i izađe iz dućana zajedno sa Azizom. Oni povedoše staricu svojoj kući da joj pokažu gdje se nalaze. Zatim Tadžulmuluk reče Azizu:

- Brate moj, meni dućan nije potreban. On je obavio svoju svrhu i poklanjam ti ga sa svim što se nalazi u njemu, jer si sa mnom pošao u tuđinu i ostavio zavičaj.

Aziz primi poklon, a zatim sjedoše da razgovaraju. Tadžulmuluk se raspitivao o njegovoj čudesnoj sudbini i onom što mu se dogodilo. Aziz mu je pripovijedao šta je sve pretrpio, a potom odoše veziru i saopčiše mu Tadžulmulukovu odluku.

- Šta da se radi? - pitali su ga, a vezir odgovori: ..

- Hajdemo u vrt.

Obukoše najgizdaviju odjeću, pa svi izađoše, a za njima su išla tri roba. Uputiše se u vrt u kome vidješe mnoštvo drveća, obilje potoka, i vidješe čuvara koji je sjedio pored kapije. Kad ga pozdraviše, vratar otpozdravi, a vezir mu pruži stotinu dinara rekavši:

- Volio bih da ovo uzmeš i da nam kupiš nešto za jelo. Ja sam tuđinac, a sa mnom su i ova djeca s kojima sam htio malo prošetati, te oni odabraše upravo vrt.

- Uđite i prošetajte - reče vratar. - Cijeli vrt je kao vaša imovina i sjedite dok vam donesem nešto da pojedete.

Zatim vratar ode u čaršiju, a njih trojica uđoše. Vratar se brzo vrati iz čaršije noseći pečeno janje i stavi ga pred njih. Posjetioci se najedoše, opraše ruke i sjedoše da razgovaraju. Vezir se obrati vrataru:

- Reci mi nešto o ovome vrtu. Je li tvoj, ili si ga iznajmio?

- Nije moj - odgovori starac - već pripada carevoj kćeri, princezi Dunji.

- Kolika ti je mjesečna plaća?- upita vezir.

- Jedan dinar, ne više.

Vezir se osvrnu po vrtu i ugleda visoki stari dvorac, pa reče:

- Starče, hoću da ovdje učinim dobro po kojem ćeš me spominjati.

- Kakvo dobro hoćeš učiniti?

- Uzmi ovih tri stotine dinara.

Kada starac ću da se spominju zlatnici, složi se:

- Kako ti hoćeš, gospodine.

Starac uze novac, a vezir reče:

- Ovdje ćemo učiniti dobro djelo, ako Bog da.

Zatim napustiše vratara, pa odoše kući i prespavaše noć. Narednog dana, vezir uze sav potrebni alat, odvede radnike u vrt i naredi im da okreče dvorac, te da ga ukrase raznim crtežima. Onda naloži da se donese zlato i plava boja, pa reče crtaču:

- Na sredini ovog zida izradi figuru lovca kako razapinje mrežu u koju je upala golubica i zaplela kljun.

Kada crtač izradi sliku na jednoj strani zida, vezir mu reče:

- Naslikaj isto to i na drugoj strani. Naslikaj golubicu u mreži, lovca koji je uzima i prinosi joj nož pod grlo, a na drugoj strani naslikaj veliku grabljivicu kako lovi goluba mužjaka i zariva u njega kandže.

Crtač uradi tako, i kad bi završeno sve što je vezir tražio, pozdraviše se s vrtlarom, pa odoše kući i sjedoše da razgovaraju. Tadžulmuluk reče Azizu:

- Izrecitiraj mi, brate, nekoliko stihova, ne bih li se malo razgalio, da brige rastjeram. Možda će stihovi stišati oganj ljubavi u mome srcu.

Aziz poče pjevušiti stihove:

Sve jade koje su ljubavnici iskusili
Sam sam kušao i oni su me iznurili.

Ako se želiš mojih suza napiti,
Imam more suza za one što će ožednjeti.

Zaželiš li vidjeti šta ljubavniku učini
Ruka ljubavi, tad tijelo moje osmotri.

Prolijevajući suze, on izrecitira i ove stihove:

Ko je samo ono što je najbolje volio
I tvrdi da je slast kušao, nije istinu govorio.

Nedosegnuti smisao ima u ljubavi,
Doseže ga samo onaj ko zaista zavoli.

Neka mi Allah ne olakša breme ljubavi
I neka me nesanice ne oslobodi!

Zatim istim tonom izgovori stihove:

Ibn Sina tvrdi u Osnovama medicine
Da muzika je lijek za zaljubljene;

Kad se dragi s bliskom dragom sjedinjuje,
To je isto što voće i potoci za perivoje.

Jednom sam se htio drugom liječiti
I sudba me poče u tome pomagati,

Al' tada shvatih da ljubav je ubica
I da Ibn Sina kao ljekar bunca.

Pošto Aziz završi recitiranje poezije, Tadžulmuluk je bio zadivljen njegovom rječitošću i govorništvom, pa reče:

- Jedan dio mojih briga si odagnao. Ako ti padne na pamet još nešto slično, daj da čujem tako lijepu poeziju i tako lijepe riječi.

Aziz opet poče pjevušiti stihove:

Mislio sam da se ljubav tvoja može kupiti
Novcem, il' onim što se da naslutiti.

Ne znajući, mislio sam da se ona može steći,
Iako su mnogi zbog nje u grob znali leći.

Onda vidjeh da daruješ voljenoga
Darovima srca svoga milosnoga.

Tad saznah da te lukavstvom neću dobiti
I da tugom glavu svoju moram pokriti.

I smjestih se u gnijezdu ljubavi
U kom danju i noću moja duša boravi.

Tako su se događaji odvijali s njima.

U međuvremenu, starica se povuče u svoju kuću. Princeza se zaželje šetnje po vrtu, ali je izlazila samo sa staricom. Zato Dunja posla po nju, izmiri se s njom umirujući je i reče:

- Želim poći u vrt da pogledam drveće i plodove i da me razgali cvijeće.

- Drago mi je - prihvati starica - ali bih htjela poći kući da se obučem, pa ću doći k tebi.

- Idi kući, ali se nemoj zadržavati.

Starica ode Tadžulmuluku i reče mu:

- Spremi se, obuci najljepše odijelo pa dođi u vrt. Otiđi vrtlaru, pozdravi ga i sakrij se u vrtu.

- Sa zadovoljstvom - prihvati carević i dogovori se sa staricom kakvi će im znaci biti. Zatim starica ode princezi, a odmah za njom Aziz i vezir ustadoše i obukoše Tadžulmuluku najljepše, kraljevsko odijelo vrijedno pet hiljada dinara. Opasaše ga zlatnim pojasom ukrašenim draguljima, pa pođe u vrt. Kada stigoše do kapije, zatekoše vrtlara kako sjedi, ali čim ugleda carevića, skoči na noge iz poštovanja prema njemu, otvori mu vrata i reče:

- Uđi i razgledaj vrt.

Vrtlar nije znao da će princeza toga dana izaći u vrt. Tadžulmuluk uđe i ne prođe mnogo vremena, kad začu galamu. Ne stiže ni da se snađe, a robinje i evnusi uđoše kroz tajna vrata. Kad ih vrtlar ugleda, priđe Tadžulmuluku i reče mu da princeza stiže.

- Šta da radim sada, gospodaru? Dolazi princeza! - uznemiri se vrtlar.

- Ne boj se - odgovori carević. - Ja ću se sakriti negdje u vrtu.

Vrtlar mu savjetova da se sakrije što bolje može, a onda ga ostavi i ode. Princeza, njene robinje i starica uđoše u vrt, te starica pomisli: "Dok su evnusi s nama, nećemo ništa postići!" Zatim se obrati princezi:

- Gospođice, reći ću ti nešto što će ti srce razgaliti.

- Reci - odgovori joj princeza Dunja, a starica nastavi:

- Evnusi ti nisu potrebni u ovo vrijeme i nećeš uživati dok su oni s nama. Reci im da idu.

- Pravo veliš - saglasi se princeza Dunja, te udalji evnuhe i pođe u šetnju. Tadžulmuluk je posmatrao njenu ljepotu i ljupkost, a da ona toga nije ni bila svjesna. Kad god bi je pogledao njena ljepota ga je omamljivala, a starica je, lukavo razgovarajući s njom, vodila je dok je ne dovede do dvorca na kome su bili izrađeni crteži po vezirovom naređenju. Dunja priđe dvorcu, razgleda crteže, pa ugledavši ptice, lovca i goluba, uzviknu:

- Slava Allahu! To je upravo ono što sam vidjela u snu!

Ona se zagleda u ptice, lovca i mrežu i zabezeknuta reče:

- Dado, ja sam grdila muškarce i mrzila ih, ali pogledaj lovca kako kolje ženku a mužjak se oslobodio pa hoće da dođe svojoj ženki da je spasi, ali ga presreće grabljivica i rastrže ga!

Starica se pravila nevještom i zagovarala je princezu dok ne dođoše blizu mjesta na kome se sakrio Tadžulmuluk. Starica mu dade znak da dođe pod prozore dvorca. U tom času, princeza Dunja baci pogled i vidje mladića uočivši njegov vitak stas i skladnost. Onda princeza reče:

- Dado, odakle je ovaj lijepi mladić?

- Ne poznajem ga, ali mislim da je to sin nekog velikog cara, jer je savršeno lijep i mio.

Princeza Dunja se pomami za njim, tako da popustiše njeni okovi. Pamet joj zamutiše mladićeva ljepota, stas i skladnost i u njoj se probudi želja, te se obrati starici:

- Prekrasan je taj mladić!

- Imaš pravo, gospođice - složi se starica koja dade znak Tadžulmuluku da ide kući, dok je u njemu buktao plamen ljubavi i strasti prema princezi. Mladić pođe, pozdravi se sa vrtlarom i ode kući ne suprotstavljajući se starici. On ispriča Azizu i veziru kako mu je starica dala znak da ide kući, a njih dvojica su ga bodrili, govoreći:

- Kad starica ne bi znala da je bolje da se vratiš, ne bi ti ni dala takav znak.

U međuvremenu, princezu Dunju ophrva ljubav. Strast i zanos sve više su je obuzimali, tako da se ona požali starici:

- Znam da me samo ti možeš sastaviti s onim mladićem.

- Utječem se Allahu od prokletog šejtana! - reče starica. - Ali ti ne voliš muškarce, i kako onda da te spopadne ljubav baš prema njemu?! Tako mi Boga, niko ne priliči tvojoj mladosti kao on!

- Dado, pomozi mi da se sretnem s njim pa ću ti dati hiljadu dinara i haljinu koja vrijedi hiljadu dinara. Ako mi ne pomogneš da se sastanem s njim, sigurno ću presvisnuti.

- Pođi ti u svoj dvorac - reče starica - a ja ću se pobrinuti da vas spojim. Učinit ću sve da vas zadovoljim.

Princeza Dunja ode u dvorac, a starica se uputi Tadžulmuluku. Kada je carević ugleda, skoči na noge i pođe joj u susret s poštovanjem, pa je posadi pored sebe.

- Lukavstvo je uspjelo! - reče starica.

Zatim ispriča careviću šta je bilo s princezom Dunjom, a on upita:

- Kada ćemo se sresti?

- Sutra - odgovori starica, a Tadžulmuluk joj dade hiljadu dinara i haljinu vrijednu još toliko. Ona to pokupi i ode pravo princezi Dunji koja joj reče:

- Dado, kakve mi vijesti donosiš o dragome?

- Saznala sam gdje boravi, a sutra ću ga dovesti k tebi.

Princeza Dunja se obradova, pa dade starici hiljadu dinara i haljinu vrijednu još toliko. Starica pokupi darove pa ode kući gdje prespava do jutra. Onda izađe i uputi se Tadžulmuluku, obuče ga u žensku odjeću i reče mu:

- Idi za mnom i hodaj njišući se. Ne žuri i ne osvrći se ako ti neko nešto kaže.

Pošto ga starica posavjetova, carević izađe i pođe za njom u ženskoj odjeći, a starica ga je usput poučavala kako da se osokoli. Kada stigoše do kapije dvorca, starica uđe i carević za njom. Prolazili su kroz vrata i hodnike dok ne prođoše sedam vrata. Na sedmim vratima, starica reče Tadžulmuluku:

- Okuraži se, pa kada ti doviknem: "Prođi, djevojko!", nemoj oklijevati, već pohitaj, a kad

uđeš u prolaz, pogledaj na lijevu stranu i vidjet ćeš prostoriju s mnoštvom vrata. Odbroj pet vrata i uđi na šesta. Tamo ćeš naći ono što želiš.

- A kamo ćeš ti? - upita je Tadžulmuluk.

- Neću nikuda. Možda ću se malo zadržati razgovarajući sa glavnim evnuhom.

Starica pođe dalje, a za njom je išao carević dok ne stiže do vrata na kojima je stajao glavni evnuh. Kad vidje da je sa staricom Tadžulmuluk, koji bijaše prerušen u žensko, evnuh reče:

- Šta hoće ova djevojka s tobom?

- Za tu je djevojku princeza čula da zna svašta raditi pa hoće da je kupi.

- Ne znam ja ništa ni za robinje, niti za koga drugog - reče evnuh. - Neće ući niko dok ga ne pretražim, kao što je car naredio...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

135. noć

Kada nastupi stotinu trideset i peta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je vratar rekao starici:

- Ne znam ja ništa ni za robinje, niti za koga drugog. Neće ući niko dok ga ne pretražim, kao što je car naredio.

Starica mu uzvrati ispoljavajući bijes:

- Ja znam da si pametan i dobro odgojen čovjek. Ako si se promijenio, kazat ću princezi i reći ću joj da si zaustavio njenu robinju. Prođi ti, djevojko! - doviknu Tadžulmuluku koji uđe u prolaz kako mu je govorila starica, a evnuh ušutje, ni riječi ne govoreći.

Tadžulmuluk odbroja pet vrata, pa uđe na šesta vrata i zateče princezu Dunju kako stoji očekujući ga. Kad ugleda carevića, princeza ga prepozna, pa ga zagrli, te i on nju privi na grudi. Onda uđe starica koja nađe načina da udalji robinje, a princeza Dunja joj reče:

- Budi ti vratarka!

Princeza ostade nasamo s Tadžulmulukom. Grlili su se i milovali, i do jutra noge preplitali. Kad osvanu jutro, princeza zatvori vrata i uđe u drugu sobu, pa tu sjede kao i obično. Zatim dođoše robinje s kojima obavi što je bilo potrebno, zapodjenu razgovor s njima i reče im:

- Sad idite od mene, želim da se raskomotim.

Robinje odoše, a princeza pohita Tadžulmuluku noseći mu hranu, te se prihvatiše jela. Potom se prepustiše ljubavnoj igri do zore, kada princeza ponovo zatvori vrata i izađe, kao i prethodnog dana.

Tako su radili mjesec dana.

Što se tiče vezira i Aziza, oni shvatiše, pošto Tadžulmuluk uđe u princezin dvorac i ostade tako dugo, da više neće ni izaći i da će zasigurno stradati. Aziz reče veziru:

- Šta da radimo, babo?

- To je težak problem, sinko. Ako se ne vratimo njegovom ocu i ne obavijestimo ga, on će nas grditi.

Odmah se spremiše i pođoše u Zemlju zelenila i dva stupa u kojoj bijaše prijestonica cara Sulejman-šaha. Danonoćno su jezdili dolinama dok ne stigoše caru Sulejman-šahu i obavijestiše ga šta se dogodilo s njegovim sinom, te da nema nikakvog glasa od njega otkako je ušao u princezin dvorac.

Caru kao da dođe Sudnji dan i gorko se pokaja. Onda naredi da u zemlji objave džihad. Vojska se pojavi u okolini grada i podiže se logor. Car je sjedio pod svojim šatorom dok se ne okupi vojska iz svih krajeva. Podanici su ga voljeli zbog velike pravičnosti i milosti. Car se stavi na čelo svoje vojske i pođe da traži sina Tadžulmuluka.

Dotle su Tadžulmuluk i princeza Dunja proveli pola godine u slasti, voleći se iz dana u dan sve više. Tadžulmuluka obuzeše takva strast i ljubav da se odade princezi:

- Miljenico moga srca i duše! Što sam duže s tobom, to moja strast i ljubav bivaju veći, a nisam postigao baš sve što sam želio.

- A šta to želiš, svjetlosti mojih očiju i plode moga srca? Ako želiš nešto osim zagrljaja, stisaka i preplitanja nogu, učini ono što će te zadovoljiti, jer mi pred Allahom nemamo trećega.

- Nije to - reče carević - već želim da ti kažem ko sam ja u stvari. Ja nisam trgovac, već car, carev sin, a moj otac se zove veličanstveni car Sulejman-šah. On je poslao svoga vezira kao glasnika tvome ocu da te isprosi za me. Kada si čula tu vijest, nisi pristala.

Potom joj ispriča sve, od početka do kraja, a ponavljati ne vrijedi.

- Sada želim poći babi da on pošalje izaslanika tvome ocu, da te isprosi i da budemo rahat.

Te riječi veoma obradovaše princezu jer su se podudarale s njenom željom. Zatim prespavaše noć, pošto su se dogovorili. Sudbina htjede da ih te noći savlada san, za razliku od drugih noći, te su spavali do sunčeva izlaska. U to vrijeme je car Šahreman sjedio na prijestolju dok su ga dvorili emiri. Iznenada se pojavi starješina zlatara noseći veliku seharu. Priđe i otvori je pred carem, izvadi iz nje malu kutiju vrijednu stotinu hiljada dinara, jer je u njoj bilo toliko dijamanata, bisera, smaragda, kakve nije imao ni jedan car na svijetu.

Kad ih Šahreman vidje, zadivi se ljepoti i obrati se glavnom evnuhu s kojim je svojevremeno starica razgovarala:

- Kafure, uzmi ovu kutiju i nosi je princezi Dunji!

Evnuh uze kutiju i ode. Pošto stiže do odaje careve kćeri, vidje da su vrata zatvorena i da starica spava na pragu, te evnuh reče:

- Zar do ovih doba spavate?

Starica se trgnu iz sna, uplaši se i reče:

- Pričekaj da ti donesem ključ.

Zatim odjuri kud je oči vode. Evnuh vidje da se ona zbunila, pa razvali vrata i kad uđe u sobu zateče princezu Dunju u Tadžlumulukovom zagrljaju. Spavali su. Evnuh se smete i htjede se vratiti caru, ali se princeza Dunja probudi, pa problijedi kad ga ugleda i reče:

- Kafure, sakrij ono što je Allah sakrio!

- Ja ne mogu ništa sakriti od cara - odgovori evnuh, pa zatvori vrata i vrati se caru koji ga upita:

- Jesi li dao kutiju svojoj gospodarici?

- Uzmi kutiju, evo ti je - reče sluga. - Ja ne mogu ništa sakriti od tebe. Kod princeze Dunje vidio sam jednog lijepog mladića kako spava s njom u istoj postelji. Bili su zagrljeni.

Car naredi da ih dovedu, te povika:

- Kako se to ponašate!

Car je bio tako bijesan da uze bič i htjede udariti Tadžulmuluka, ali se princeza Dunja baci prema njemu moleći:

- Najprije mene ubij!

Car naruži princezu, pa naredi da je vode u njenu sobu, a onda se obrati Tadžulmuluku:

- Odakle si, nesretniče? Ko ti je otac i kako si se usudio posegnuti za mojom kćerkom?

- Care - odgovori Tadžulmuluk - ako me pogubiš, stradat ćeš i kajati se zajedno sa svojim podanicima.

- Zašto? - upita car.

- Zato što sam ja sin cara Sulejman-šaha i dok se okreneš on će ti doći s konjicom i pješacima.

Kada to ču, car Šahreman htjede odgoditi mladićevo pogubljenje i zatvoriti ga u tamnicu dok ne vidi da li je tačno ono što mu je mladić rekao, ali mu vezir reče:

- Čestiti care! Po mome mišljenju, treba što prije ubiti tu lopužu zbog njegove drskosti da poseže za carskim kćerima.

- Odrubite mu glavu, on je varalica! - povika car krvniku.

Krvnik zgrabi Tadžulmuluka, pritegnu na njemu konopce i podiže ruku očekujući odobrenje od emira prvi i drugi put, jer je priželjkivao da se pogubljenje odloži. Car viknu na njega:

- Dokle ćeš čekati odobrenje? Ako to još jednom uradiš, pogubit ću tebe.

Krvnik podiže ruku tako da su se ukazaše dlake pod pazuhom i htjede odsjeći glavu mladiću...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

136. noć

Kada nastupi stotinu trideset i šesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je krvnik podigao ruku tako da su mu se vidjele dlake pod pazuhom namjeravajući da odsiječe mladiću glavu, kad se odjednom začu prava galama i ljudi počeše zatvarati dućane. Car povika krvniku:

- Ne žuri!

Zatim posla čovjeka da izvidi o čemu se radi i kada se izaslanik vrati, reče:

- Vidio sam vojsku poput uzburkanog mora na kome se valovi sudaraju. Konjica tako juri da se zemlja trese. Ne znam što se zbiva.

Car se nađe u čudu i uplaši se da mu ne otmu carstvo, a onda se obrati svome veziru:

- Zar niko od naših vojnika nije izašao pred tu vojsku?

Tek što je izgovorio te riječi, pojavi se njegov dvorjan s glasnicima cara koji je stizao, a među njima bijaše i vezir koji najprije pozdravi cara. Car ustade, pozva ih da priđu bliže i upita ih zašto dolaze. Vezir priđe caru i reče:

- Znaj da ovaj što ulazi u tvoju zemlju nije nalik na ranije careve, niti je sličan pređašnjim sultanima?

- Ko je on? - upita car.

- To je pravedni i pouzdani car o čijoj znamenitosti putnici pronose glas, to je car Sulejman-šah, gospodar Zelene zemlje i dva stupa, te Isfahanskih planina. On je odan pravičnosti i poštenju. Poručuje ti da se njegov sin nalazi kod tebe, u tvome gradu. Taj sin je samo srce njegovo i plod njegove duše. Ako ga nađe zdravog, bit će sve u redu i tebi ćemo biti zahvalni. Ako je pak nestao iz tvoje zemlje, ili mu se nešto dogodilo, onda se nadaj rušenju i pustošenju, jer će tvoja zemlja biti pretvorena u pustaru. Prenosim ti obavijest i to je sve.

Na te glasnikove riječi, caru Šahremanu srce zadrhta. On se uplaši za carevinu, te pozva svoje dostojanstvenike, vezire, dvorjane i namjesnike. Kad ovi dođoše, car im reče:

- Teško vama! Idite i potražite onog mladića!

Mladić je bio u krvnikovim rukama i bio se izobličio od straha. Utom se glasnik osvrnu i ugleda sina svoga cara na stratištu. Prepozna ga, te pojuri careviću zajedno s ostalim poslanicima. Priđoše mu, oslobodiše ga sveza, pa mu počeše cjelivati ruke i noge. Tadžulmuluk otvori oči, prepozna očevog vezira i prijatelja Aziza, te se onesvijesti od silne radosti. Car Šahreman je bio zbunjen i prestravljen, jer se uvjerio da je vojska došla zbog toga mladića. Zato ustade, pođe prema Tadžulmuluku, poljubi ga u glavu suznih očiju i reče mu:

- Ne zamjeri mi, sinko! Ne zamjeri grješniku zbog njegovih djela. Smiluj se mojoj sijedoj kosi i nemoj mi razoriti carstvo.

Tadžulmuluk mu priđe, poljubi mu ruku i reče:

- Ne boj se! Ti si mi kao roditelj, ali ipak pazi da se šta ne dogodi mojoj dragoj princezi Dunji.

- Gospodine - odgovori car - ne boj se za nju. Ona će se samo radovati.

Car se izvinjavao mladiću. Umoljavao je i vezira cara Sulejman-šaha obećavajući mu mnogo novaca ako sakrije od cara ono što je vidio. Potom

Šahreman naredi svojim dostojanstvenicima da vode Tadžulmuluka u hamam, da mu obuku jedno od najboljih carskih odijela i da ga što prije dovedu. Oni tako i učiniše, te odvedoše carevića u hamam i obukoše mu odijelo koje je za njega odvojio car Šahreman. Zatim ga dovedoše u divan i čim carević uđe caru Šahremanu, ustadoše pred njim car i svi dostojanstvenici stavljajući se u njegovu službu. Tadžulmuluk sjede i poče pričati očevom veziru i Azizu o tome šta mu se dogodilo. Vezir i Aziz rekoše:

- Mi smo u međuvremenu pošli tvome ocu i kazali mu da si ušao u dvorac careve kćeri, a pošto se nisi pojavljivao, nismo znali šta se dogodilo s tobom. Kad je to car čuo, sakupio je vojsku, pa smo došli ovamo, na svu sreću i radost.

- S vama dvojicom uvijek stiže dobro, na početku i na kraju - reče carević.

Za to vrijeme, car ode svojoj kćeri, princezi Dunji, i zateče je kako plače za Tadžulmulukom. Uzela je sablju, balčak joj zabola u zemlju, a vršak stavila na srce, među grudi. Nagela se nad sablju i govorila je:

- Moram se ubiti! Ne mogu živjeti bez dragoga!

Čim uđe otac i vidje je u takvom stanju, on povika:

- Prva među carskim kćerima, nemoj to činiti! Smiluj se svome ocu i sugrađanima. Ne daj Bože da se tvome ocu dogodi nešto zbog tebe!

Zatim joj sve kaza zaključivši da je njen dragi sin cara Sulejman-šaha koji želi da se oženi njome.

- Prosidba i udaja zavise od tebe - dodade otac.

Princeza se osmjehnu:

- Nisam li ti rekla da je on carski sin i da ću mu dopustiti da te razapne na dasci vrijednoj jedva dva dirhema?

- Zaklinjem te Bogom, imaj milosti prema ocu!

- Idi i dovedi mi ga!

- Odmah! - reče car, te istog časa ode Tadžulmuluku i tiho mu prenese njene riječi. Potom obojica odoše princezi i kad ona vidje Tadžulmuluka, zagrli ga pred ocem i obisnu mu se oko vrata:

- Nedostajao si mi! - povika djevojka pa se obrati ocu: - Zar neko može biti ravnodušan prema ovom divnom mladiću? On je car i carski sin!

Car Šahreman izađe zatvorivši vrata na njihovoj odaji. Pošto stiže do vezira, Tadžulmulukova oca i njegove pratnje, naredi im da obavijeste sultana Sulejman-šaha da je njegov sin dobro i zdravo i da uživa. Zatim car Šahreman zapovijedi da se iznesu đakonije i hrana za vojsku cara Sulejman-

šaha, oca Tadžulmuluka. Kada bi izneseno sve što je naredio, Šahreman izvede stotinu rasnih konja, stotinu deva, stotinu bijelih robova, stotinu naložnica, stotinu crnih robova i stotinu robinja, i sve ih posla kao dar caru Sulejman-šahu. On sam s državnim velikodostojnicima i svitom izađe izvan grada.

Pošto je car Sulejman-šah čuo da mu dolaze u susret, on pođe malo prema njima. Silno se radovao kada mu vezir i Aziz rekoše o čemu se radi:

- Hvala Allahu koji je omogućio da moj sin dostigne cilj!

Potom car Sulejman-šah zagrli cara Šahremana, posadi ga pored sebe i zapodjenuše razgovor. Donesoše im hranu te se oni prihvatiše jela dok se siti ne najedoše. Zatim ih poslužiše slatkišima i uskoro se pojavi Tadžulmuluk u divnoj odjeći i sa ukrasima. Kada ga otac vidje, ustade i poljubi ga, a ustadoše i svi prisutni. Carević sjede među njih, te provedoše neko vrijeme u razgovoru. Car Sulejman-šah reče:

- Hoću da se obavi vjenčanje moga sina i tvoje kćeri pred svjedocima.

- Sa zadovoljstvom - odgovori Šahreman, pa posla po kadiju i svjedoke. Kada ovi dođoše, obaviše vjenčanje. Vojska poče slaviti, a Šahreman prionu da oprema kćer. Onda se Tadžulmuluk obrati ocu:

- Aziz je častan čovjek koji mi je učinio veliku uslugu. Trudio se i putovao sa mnom. Pomogao mi je da dospijem do cilja neprekidno me bodreći dok nisam ostvario želju. Već dvije godine je sa mnom, daleko od svoje zemlje. Želio bih da mu ovdje pripremimo trgovački tovar, jer je njegova zemlja blizu.

- Dobro si to smislio - složi se otac.

Potom pripremiše Azizu stotinu tovara najskupocjenijeg platna, pa Tadžulmuluk dođe prijatelju, pozdravi se s njim i reče:

- Brate moj, uzmi ove tovare kao dar.

Aziz ih primi, poljubi tlo pred carevićem i njegovim ocem, carom Sulejman-šahom, te Tadžulmuluk uzjaha konja i isprati Aziza tri milje. Zaklinjao je Aziza da mu se nekada vrati, a ovaj mu reče:

- Da mi nije majke, ne bih ni imao snage da te ostavim. Tako ti Boga, ne uskraćuj mi vijesti o sebi.

Oprostiše se i Aziz ode u svoj grad gdje zateče majku koja je usred kuće podigla mezar da ga posjećuje. Kad Aziz uđe u kuću, vidje da je majka rasplela kosu raspustivši je po mezaru, da roni suze i recitira:

Molim te, mezare, da li se promijenio;

Je li se njegov lijepi lik izobličio?

Mezare, ti ne možeš vrt ni svemir postati,
Pa kako će se u tebi mjesec i cvijet sastati?

Zatim poče uzdisati recitirajući:

Uvijek pozdravim kad prođem pored groba
Al nemam odgovora od svog dragoga.

Dragi veli: "Kako mogu odgovoriti
Kad ću sa stijenjem u zemlji tuhinjati?

Ljepotu moju zemlja jede i vas sam zaboravio,
Od prijatelja i dragih sam se sklonio."

Tek što je izrecitirala stihove, priđe joj Aziz, a majka ga ugleda, pa skoči, zagrli ga i upita zašto ga nije bilo. Aziz joj ispriča od početka do kraja šta mu se zbivalo. Reče joj da mu je Tadžulmuluk dao novaca i stotinu tovara platna, te se majka obradova. Aziz ostade s njom žaleći zbog onoga što mu je učinila njegova draga Delila Lukavica koja ga je kastrirala.

Toliko o Azizu.

Što se tiče Tadžulmuluka, on uđe u đerdek svojoj dragoj, princezi Dunji, i uze joj nevinost. Car Šahreman prionu da oprema kćer na put s njenim mužem i njegovim ocem. Pripremi im hranu i darove, a oni sve to natovariše i pođoše. Car Šahreman je s njima putovao tri dana, u znak pozdrava, a car Sulejman-šah ga je zaklinjao da se vrati i on posluša. Tadžulmuluk, njegova žena i otac putovali su bez predaha dok ne ugledaše svoju zemlju. Grad je bio ukrašen u njihovu čast...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

137. noć

Kada nastupi stotinu trideset i sedma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da su Sulejman-šah, njegov sin i snaha najzad ugledali svoju zemlju i da je grad bio ukrašen radi njih. Oni uđoše u grad. Car Sulejman-šah sjede na prijestolje, a sin mu Tadžulmuluk sjede pored njega.

Car je obilno darivao i oslobađao zatočene, te sinu priredi još jednu svadbu. Pjesme i pir trajali su cijeli mjesec, dok su se žene gurale oko princeze Dunje koju nije zamaralo paradiranje, niti ženama dodija da je posmatraju. Onda Tadžulmuluk ode svojoj ženi, pošto se prije toga sastade s ocem i majkom. Živjeli su dugo najslađim i najugodnijim životom.

PRIČA O KANMAKANU, UNUKU CARA OMERA AN-NUMANA

Davulmekan reče veziru Dandanu:

- Čovjek kao što si ti umije besjediti s carevima i navoditi ih na najbolji put.

Sve se to događalo dok su opsjedali Carigrad tokom četiri godine. Onda se zaželješe zavičaja i vojsku zamori opsjedanje, te danonoćno zatvaranje. Zato car Davulmekan naredi da dođu Behram, Rustem i Turkaš, a kada dođoše, car im reče:

- Proveli smo ovdje godine, a nismo postigli cilj. Štaviše, naše brige i neraspoloženje postali su još veći. Došli smo da osvetimo cara Omera an-Numana, a poginuo je moj brat Šarkan, te umjesto jednog imamo dva teška gubitka. Uzrok svemu tome je starica Zatuddavahi, jer je ona ubila cara u njegovoj carevini i odvela mu ženu Sufiju. Ni to joj nije bilo dovoljno, već je smislila varku protiv nas i zaklala mi brata. Zakleo sam se tvrdom vjerom da se moram osvetiti. Šta vi velite na to? Shvatite šta vam pričam i odgovorite mi.

Oni poniknuše, a onda rekoše:

- To je problem za vezira Dandana.

Vezir Dandan priđe caru Davulmekanu i reče mu:

- Čestiti care, od našeg boravka ovdje više nema koristi. Najbolje bi bilo da pođemo u domovinu i da tamo ostanemo izvjesno vrijeme, a onda ćemo se vratiti i potući idolopoklonike.

- To je ispravno mišljenje, jer su ljudi poželjeli da vide svoje porodice - reče car. - Mene također mori čežnja za sinom Kanmakanom i kćerkom moga brata Kudijom Fakan. Ona je u Damasku i ne znam šta je s njom.

Vojnike obradova vijest i počeše blagosiljati vezira Dandana. Car naloži telalu da objavi vojsci polazak za tri dana. Vojnici se počeše spremati, a četvrtog dana udariše u talambase i razviše bajrake. Vezir Dandan krenu s prethodnicom, a car bijaše u sredini, dok se uz njega nalazio i veliki dvorjan. Vojska je jezdila usiljeno i bez zastoja dok ne stigoše do Bagdada. Narod se obradova njihovom dolasku, tako da nestadoše brige i nevolje. Zapovjednici odoše svojim kućama, a car se pope u dvorac i uđe sinu Kanmakanu koji je već imao četiri godine, te je počeo izlaziti i jahati konje. Kada se car odmori od putovanja, ode sa svojim sinom u hamam i čim se vrati, zasjede na

prijestolje svoje carevine. Vezir Dandan stade pred njega, te dođoše emiri i državni prvaci koji mu se staviše na raspolaganje. Car naredi da dođe njegov prijatelj ložač koji mu je činio ona dobročinstva dok je bio u tuđini. Ložač se pojavi i čim ga Davulmekan ugleda, ustade u znak poštovanja prema njemu i posadi ga pored sebe. Car je već bio ispričao veziru kakvo mu je sve dobro učinio ložač, tako da je ložačev ugled porastao u očima vezira i emira. Od jela i nerada ložač se bijaše toliko udebljao da mu je vrat ličio na vrat slona, a trbuh na delfinov stomak Bio je otupio, jer nije izlazio s mjesta na kome je boravio, pa čak ni cara nije prepoznao. Car mu se obrati s osmjehom na licu, pozdravi ga na najljepši način i reče mu:

- Kako si me brzo zaboravio!

Ložač se zagleda u njega i kada se uvjeri da je to car, kada ga prepozna, skoči na noge i povika:

- Prijatelju moj, ko te načini carem?!

Car se nasmija, a vezir priđe ložaču objašnjavajući mu o čemu se radi:

- On je bio tvoj drug i prijatelj, a sada je postao car i sigurno će ti učiniti veliko dobro. Savjetujem ti: kada kaže da poželiš nešto od njega, ti poželi nešto veliko zato što si mu drag.

- Strah me da bih mogao poželjeti nešto što mi neće htjeti ili neće moći ispuniti - reče ložač, a vezir dodade:

- Sve što poželiš, ispunit će.

- Allaha mi, moram poželjeti ono što mi je na pameti. Svakodnevno se molim za to.

- Saberi se - na to će vezir. - Kad bi poželio da postaneš namjesnik Damaska umjesto njegovog brata, dao bi ti grad.

Ložač skoči na noge, a Davulmekan mu dade znak da sjedne. Ložač odbi da sjedne, već reče:

- Bože sačuvaj! Prošlo je vrijeme kada sam sjedio pred tobom.

- Ne, to vrijeme nije prošlo, jer sam živ zahvaljujući tebi. Allaha mi, ma šta tražio od mene dat ću ti. Poželi, s Božijom pomoći.

- Bojim se, gospodaru, da ne poželim nešto što mi nećeš htjeti ili nećeš moći ispuniti.

Car se nasmija:

- Kad bi poželio pola moga carstva, podijelio bih ga s tobom. Poželi šta hoćeš.

- Bojim se da ne poželim nešto što nećeš moći ispuniti.

- Poželi već jednom šta hoćeš! - ljutnu se car.

- Želim da me dekretom postaviš za starješinu svih ložača u Jerusalemu.

Svi prisutni i car nasmijaše se, a onda car reče:

- Poželi nešto drugo.

- Ne rekoh li ti da se bojim da poželim nešto što mi nećeš htjeti, ili nećeš moći ispuniti.

Vezir mu namignu drugi, pa treći put, te ložač reče:

- Želim da me postaviš za starješinu svih čistača u gradu Jerusalemu ili u Damasku.

Prisutni se povaljaše od smijeha, a vezir ga udari tako da se ložač okrenu veziru i povika:

- Zašto me tučeš kad nisam kriv? Ti si mi rekao da poželim nešto veliko. Pustite me da idem u svoju zemlju.

Car pomisli da se on šali pa pričeka malo, a onda reče:

- Brate, poželi nešto veliko što priliči mome položaju.

- Želim da mi daš vlast nad Damaskom, umjesto tvoga brata.

Car mu napisa ukaz o tome, pa reče veziru Dandanu:

- Ti ćeš ići s njim, a kada se budeš htio vraćati, dovedi kćer moga brata, Kudiju Fakan.

- Sa zadovoljstvom - reče vezir pa povede ložača i pripremi se za put. Car Davulmekan naredi da ložaču daju novu nosiljku i sultansku odoru. Zatim reče emirima:

- Onaj ko mene voli neka mu da velike poklone.

Davulmekan ga nazva carem al-Ziblkanom[131] i al-Mudžahidom.[132] Nakon mjesec dana, spremiše sve što im je trebalo, a onda al-Ziblkan i pratnja vezira Dandana izađe i odoše Davulmekanu da se pozdrave s njim. Car ustade, zagrli ložača savjetujući mu da bude pravičan prema podanicima i naredi mu da se sprema za sveti rat za dvije godine. Zatim se oprosti s njim i ode. Car al-Mudžahid, zvani al-Ziblkan, koga car Davulmekan posavjetova da bude pravičan prema podanicima i koga emiri darovaše sa pet hiljada robova, krenu na put. S njim pojahaše veliki dvorjan, zapovjednik Dejlemićana Behram, zapovjednik Turaka Rustem i arapski zapovjednik Turkaš. Ispraćali su ga jašući tri dana, a onda se vratiše u Bagdad.

Sultan al-Ziblkan i vezir Dandan nastaviše putovati dok ne stigoše do Damaska. Ptice- pismonoše već su bile donijele vijesti da je car Davulmekan postavio na vlast u Damasku cara po imenu al-Ziblkan, te da mu je dao nadimak al-Mudžahid.

Kad stiže ta vijest, narod okiti grad i pođoše mu u susret svi stanovnici Damaska. Onda on uđe u Damask, pope se u tvrđavu i sjede na prijestolje. Vezir Dandan ga je dvorio upoznajući ga s emirima i govoreći mu o njihovim položajima. Emiri su mu dolazili, ljubili ruke i učili za njega dove. Sultan im je izlazio u susret, darivao ih i častio. Zatim otvori riznice i razdijeli novac ratnicima, velikim i malim. Sudio je i vodio poslove. Al-Ziblkan prionu da oprema kćer cara Šarkana, princezu Kudiju Fakan. Načini joj nosiljku od zlata, spremi za put vezira i ponudi mu novaca, ali vezir Dandan odbi govoreći:

- Ti si odnedavno sultan i možda će ti biti potreban novac. Mi ćemo slati tebi po novac za džihad ili za nešto drugo.

Kada se vezir Dandan spremi za put, sultan al-Mudžahid uzjaha konja da ga isprati. On dovede Kudiju Fakan, smjesti je u nosiljku i posla s njom deset robinja da je dvore.

Vezir Dandan ode, a sultan al-Mudžahid se vrati carevanju, da upravlja i brine se o naoružanju očekujući vrijeme kada će mu car Davulmekan poslati nekoga po njega.

Toliko o caru al-Ziblkanu.

Što se tiče vezira Dandana, on nije prekidao putovanje s Kudijom Fakan dok ne stiže do ar-Ruhbe, nakon mjesec dana putovanja. Zatim nastavi put i ugleda Bagdad, te posla glasnika Davulmekanu da ga obavijesti o vezirovom dolasku. Car uzjaha konja i pođe mu u susret. Vezir Dandan htjede sjahati, ali ga car zamoli da to ne učini, te vezir nastavi jahati pored cara koji ga je pitao za al-Mudžahida. Vezir reče da je dobro i obavijesti cara da je stigla Kudija Fakan, kćer njegovog brata Šarkana. Car se obradova, pa reče:

- Sada se odmaraj tri dana od napornog puta, a onda dođi k meni.

- Sa zadovoljstvom - odgovori vezir.

Nakon toga, vezir ode kući, a car se pope u dvorac, uđe u odaju kćeri svoga brata, Kudiji Fakan, koja je imala osam godina. Kada je vidje, obradova se, ali je istovremeno žalio njenog oca. Dade joj haljine i skupocjen nakit i naredi da je odvedu tamo gdje je boravio njen amidžić Kanmakan. Djevojčica je bila najljepša i najhrabrija u to vrijeme. Bila je razborita i pametna, svjesna posljedica svojih djela. Kanmakan je rastao kao plemenit čovjek, ali nikada nije razmišljao o posljedicama. Kada napuniše deset godina, Kudija Fakan je već jahala konje i odlazila s bratom u polje gdje su učili da se bore sabljama i kopljem, dok ne navršiše dvanaest godina. Tada car objavi pripreme za rat, pozva vezira Dandana i reče mu:

- Odlučio sam nešto i hoću da ti kažem šta je to, a ti mi odgovori što prije.

- Šta je to? - upita vezir.

- Hoću da postavim za cara svog sina Kanmakana i da mu se radujem dok sam živ, da se borim pred njim dok me smrt ne stigne. Šta misliš o tome?

Vezir Dandan se pokloni pred carem Davulmekanom i reče:

- Znaj, sretni care, da je divna zamisao koja ti pade na um, ali za nju nije vrijeme zbog dva razloga. Prvo, tvoj sin Kanmakan još je mlad, a drugo obično onaj ko ustoliči svoga sina za života ne živi dugo. To bi bio moj odgovor.

- Povjerit ćemo ga prvom dvorjanu s kojim smo se orodili, jer se oženio mojom sestrom, tako da mu je kao brat.

- Radi kako hoćeš, mi se pokoravamo tvome naređenju - reče vezir.

Car posla po prvog dvorjana koji dođe zajedno sa državnim velikodostojnicima i reče im:

- Ovo je moj sin Kanmakan. Vi znate da je on izvrstan vitez i da mu nema premca u ratovanju. Postavljam ga za vašeg cara, a prvi dvorjan je njegov staratelj.

- Čestiti care - na to će dvorjan - ja sam samo sjeme tvoga blagorodstva, a Davulmekan mu odgovori:

- Moj sin Kanmakan i bratična Kudija Fakan su amidžići i ja sam je udao za njega. Pozivam prisutne da budu svjedoci.

Zatim car predade sinu takva blaga da se opisati ne mogu, pa ode svojoj sestri Nuzhatuzzemani i obavijesti je o tome. Ona se radovala, govoreći:

- Oboje su moja djeca. Neka te Allah dugo poživi radi njih.

- Sestro moja - reče car. - Ja sam za života ispunio svoj cilj i ne brinem za svoga sina, ali ti treba da motriš na njega i njegovu majku.

Zatim car povjeri sina i svoju ženu dvorjanu i Nuzhatuzzemani jer je čvrsto vjerovao da mu je smrt blizu, te nije napuštao jastuk. Dvorjan preuze vođenje poslova. Godinu dana kasnije, car pozva sina i vezira Dandana i reče:

- Sine, ovaj vezir će ti biti roditelj poslije mene. Znaj da ja s ovog prolaznog svijeta odlazim u vječno boravište. Postigao sam sve što sam htio na ovome svijetu, ali mi je u srcu ostala tuga koju će Allah otkloniti svojom moći.

- Kakva je to tuga, babo? - upita sin.

- Umrijet ću ne osvetivši tvoga djeda, cara Omera an-Numana i tvoga amidžu Šarkana za čije smrti je kriva starica po imenu Zatuddavahi. Ako ti

Allah podari pomoć, ne zaboravi da se osvetiš i spereš ljagu. Čuvaj se staričine podmuklosti i slušaj šta će ti govoriti vezir Dandan, jer je on stup našeg carstva od vajkada.

- Slušam i pokoravam se - reče sin. Careve oči zasuziše i nakon toga se njegova bolest pogorša, tako da carstvo preuze dvorjan vodeći državne poslove.

Potraja to godinu dana, a Davulmekan je bio ophrvan bolešću četiri godine. Dvorjan je obavljao carske poslove, tako da su njime bili zadovoljni podanici i za njega se molila cijela zemlja.

Toliko o Davulmekanu i dvorjanu.

Što se tiče Kanmakana, on nije imao drugog posla do jahanja konja, poigravanja kopljem i odapinjanja strijela. Njegova amidžična Kudija Fakan izlazila je s njim od jutra do večeri, a onda su odlazili svako svojoj majci. On je zaticao majku kako plačući sjedi kraj očevog uzglavlja. Dvorio je oca po cijelu noć, a ujutro bi, po običaju, izlazio s amidžičnom. Davulmekanove muke potrajaše dugo, te je on plakao i recitirao stihove:

Minu vrijeme i nestade moje moći,
Sad sam takav kakvog vide tvoje oči.

U slavne dane najslavniji sam bio
I od svih najprije svoje želje ostvario.

Nakon slave carstvo sam napustio,
Jadan i nevolji se sasvim prepustio.

Prije smrti evo sina gledam svoga
Ne bi l on naslijedio prijestolja moga.

Na dušmane kidiše da bi se osvetio,
Siječe ih mačem i kopljem koje je naoštrio.

Ja sam nujan i ništa ne mogu preduzeti
Ako mi Gospod moju dušu ne povrati.

Nakon stihova, car klonu glavom na jastuk i zaspa. U snu je čuo nekoga kako mu govori: "Raduj se, jer će tvoj sin vladati zemljom pravedno i robovi će mu biti pokorni!"

Car se probudi radostan, a nedugo zatim preminu. Bagdađane pogodi velika žalost, tako da ga je oplakivalo i veliko i malo. Malo-pomalo, vrijeme učini kao da ga nikada nije ni bilo. Kanmankanov položaj se promijeni, jer ga stanovnici Bagdada svrgnuše, te zatvoriše njega i njegovu porodicu u jednu kuću u kojoj su sami živjeli. Kanmakanova majka to doživi kao najveće poniženje i reče:

- Moram otići prvom dvorjanu i zamoliti za milost Blagog i Sveznajućeg.

Ona ode u kuću dvorjana koji je postao car i zateče ga kako sjedi na ćilimu. Zatim ode njegovoj ženi Nuzhatuzzemani i reče:

- Preminuli nema prijatelja. Neka vas Allah ne ometa tokom dugog vremena da pravično vladate uglednim ljudima i narodom. Svojim ušima ste čuli i svojim očima vidjeli kakvu smo imali moć, ugled, slavu, novac i lagodan život. Sada se sudbina okrenula protiv nas kidišući kao da smo dušmani. Došla sam da tražim tvoju milost, jer sam i sama bila milostiva. Kada muškarac umre, njegove žene i kćeri izvrgavaju se poniženju.

Zatim ona izgovori stihove:

Od tebe je dosta što nam smrt lijepu učini,
Al nas život zauvijek ne napusti.

Ovi dani su tek odmorišta prolazna
Čija su vrela tegobama zamućena;

Srce najviše boli gubitak velikana
Na koga su nevolje navalile sa svih strana.

Te riječi podsjetiše Nuzhatuzzemanu na njenog brata Davulmekana i njegovog sina Kanmakana, te reče ženi da priđe, prigrli je i reče:

- Sada sam ja bogata, a ti siromašna. Allaha mi, nismo ti dolazili samo zbog straha da ne zadajemo bol tvome srcu, da ne bi pomislila kako je ono što ti dajemo milostinja, premda sva dobra koja uživamo potječu od tebe i tvoga muža. Zato je naša kuća i vaša kuća, što mi imamo i vi imate, i sve ćete s nama dijeliti.

Potom joj pokloni gizdave haljine, dade joj zasebnu odaju u dvorcu koja se nalazila naspram njene odaje, te je živjela kod njih lagodnim životom zajedno sa sinom Kanmakanom kome Nuzhatuzzemana također darova carsko ruho. Dade im robinje da ih služe, a onda Nuzhatuzzemana, nakon kratkog vremena, prepriča mužu svoj razgovor sa ženom njenog brata Davulmekana. Njemu oči zasuziše, pa povika:

- Ako hoćeš da vidiš kakav će svijet biti poslije tebe, onda pogledaj kakav je poslije drugih ljudi! Primi ih s poštovanjem...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

138. noć

Kada nastupi stotinu trideset i osma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Nuzhatuzzemani njen muž rekao:

- Ako hoćeš da vidiš kakav će svijet biti poslije tebe, onda pogledaj kakav je poslije drugih ljudi! Primi ih s poštovanjem i učini ih bogatim onako siromašne.

Toliko o Nuzhatuzzemani i njenom mužu, te o Kanmakanu i njegovoj majci.

U međuvremenu, Kanmakan i njegova amidžična Kudija Fakan odrastoše i postadoše nalik na dvije rodne grane, ili na dva blistava mjeseca. Imali su petnaest godina. Kudija Fakan je bila jedna od najljepših djevojaka koje su se pokrivale: imala je divno lice, vitak stas, teška bedra, usne slatke kao džennetsko vrelo, baš kao što pjesnik reče:

Kao da najbolje vino potiče iz njenih usta,
Kao da joj u ustima niska bisera blista.

Sagne li se, kovrdže joj padnu kao grožđe što zri -
Slava Onom ko je tako lijepu stvori!

Allah je u njoj sabrao svu ljepotu: njenog stasa su se grane stidjele, ruže su tražile milost od njenih obraza, njena usta su srca radovala, a pogled joj je bio kao da je baš njega pjesnik opjevao:

Divnog je izgleda i ljepote savršene,
Oči joj zbunjuju čak i one našminkane.

Njeni pogledi na srce padaju onog što se zaljubljuje
Kao mač u ruci pravovjernog halife Alije.

Drugi pjesnik je rekao:

Duše ljubavnika njenim obrazima se opijaju,
Jer takvi su da na krv rumenu podsjećaju.

Očarani vide stanište u tome plamenu,
Il' u njoj vide svoju odoru zelenu.

Jednog dana, Kudija Fakan pođe nekim svojim rođacima. Robinje su bile oko nje, a ona sva prelijepa. Ruža na njenim obrazima zavidjela je njenom madežu, i hrizanteme su se osmjehivale s njenih usana. Kanmakan je obigravao oko nje i posmatrao je jer je bila poput sjajnog mjeseca. Krijepio je svoju dušu i recitirao stihove:

Kada će se srce nakon rastanka susretom iscijeliti
I usta na sastanku nakon daljine kad će se spojiti?

Da mi je znati hoću li makar noć prenoćiti
S dragom s kojom ću ljubav dijeliti!

Kada je čula stihove, Kudija Fakan poče ispoljavati negodovanje i koriti ga obećavajući mu tešku kaznu, a Kanmankan se naljuti i vrati u Bagdad. Kudija Fakan ode u svoj dvorac i potuži se majci na daidžića, a majka joj reče:

- Kćeri moja, možda ti on nije htio učiniti ništa loše! Zar on nije siroče? Uostalom, nije ti rekao ništa ružno. Pazi da za to ne sazna neko, jer može dočuti car, pa će mu skratiti život i ugasiti svaki spomen na njega.

Po Bagdadu se ipak pronese glas o ljubavi Kanmakana prema Kudiji Fakan i žene počeše govorkati o tome. Kanmakanu bijaše teško i jedva je izdržavao. Bio je zabrinut i nije pred svijetom tajio svoj jad, čak je želio otkriti kakav bol mu je na srcu. Međutim, plašio se njenog gnjeva i recitirao je:

Da me nije strah prijekora njenoga,
One što nekad bijaše srca čistoga,

Postojano trpio bih zbog nje
Kao mladić oprženi što traži zdravlje...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom dopuštenju.

139. noć

Kada nastupi stotinu trideset i deveta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da su prvog dvorjana, kada se ustoličio, nazvali carem Sasanom. Jednom do njega dopre glas o ljubavi Kanmakana prema Kudiji Fakan, te zažali zbog onoga što je učinio i ode svojoj ženi Nuzhatuzzemani, pa reče:

- Zaista je sastavljanje slame i vatre jedna od najvećih opasnosti! Muškarci ne smiju vjerovati ženama dok očima gledaju! Tvoj bratić Kanmakan već je zreo čovjek i treba mu zabraniti da odlazi onima što nose grivne na nogama, a još je važnije da zabranimo tvojoj kćeri pristup muškarcima, jer takve kao što je ona treba kriti.

- Pravo veliš, mudri care i savršeni dostojniče - odgovori ona.

Kad osvanu jutro, Kanmakan kao i obično dođe tetki i pozdravi je, a ona mu odgovori na pozdrav, pa reče:

- Imam ti reći nešto što mi nije drago. Kazat ću ti mimo svoje volje.

- Šta ćeš mi kazati? - upita on.

- Car je čuo za tvoju ljubav prema Kudiji Fakan i naredio je da je krijemo od tebe. Ako ti šta bude potrebno, dostavit ću ti iza vrata. Okani se Kudije Fakan.

Kada sasluša tetku, Kanmakan ostade bez riječi. On saopći majci šta mu je kazala tetka, a majka mu reče:

- Sve se to dogodilo zbog tvoje brbljivosti. Znao si da se posvuda pronio glas o tvojoj ljubavi prema Kudiji Fakan. Kako možeš jesti njihov kruh, a onda se zaljubiti u njihovu kćer?

- Hoću se oženiti, jer je ona moja tetična i ja imam najveće pravo na nju.

- Šuti - reče mu majka - jer ako dočuje car Sasan, to će biti dovoljan razlog da te udari na grdne muke! Noćas nam nisu ništa poslali za večeru. Da živimo u nekom drugom gradu, umrli bismo od gladi, ili bismo bili poniženi kao prosjaci.

Kada Kanmakan ću majčine riječi, njegovo srce obuze još veća tuga i on izgovori stihove:

Prekini prijekore svoje neprestane
Jer srcu je stalo do drage neprebolne.

Ni mrve strpljenja od mene nemoj tražiti
Jer ona me, bogami, sasvim napusti.

Zabrane neprijatelja svojih ne slušam
I iskreno ljubav svoju, evo, ispovijedam.

Ne daju mi se s dragom viđati;
Milostivog mi, neću razvratnik postati.

I kosti moje kada čuju njeno ime
Liče na jato ptica što od jastreba gine.

Malo je onih što ljubav moju osuđuju
Jer amidžići na amidžične pravo imaju.

Nakon tih stihova, Kanmankan reče majci:

- Za mene više nema mjesta pored strine i pored tih ljudi! Štaviše, otići ću iz dvorca i nastaniti se na periferiji grada, sa skitnicama.

Zatim ode i uradi onako kako je rekao. Majka je dolazila u dvor cara Sasana i uzimala hrane da se prehrani sa sinom. Kudija Fakan se nađe s Kanmakanovom majkom i upita je:

- Daidžinice, kako ti je sin?

- Suznih očiju i slomljena srca. Ne može se izvući iz okova ljubavi. Uhvaćen je u mrežu ljubavi prema tebi.

Kudija Fakan zaplaka:

- Allaha mi, nisam ga ostavila zato što ga mrzim, već zato što se bojim da mu dušmani ne učine kakvo zlo. Ja čeznem za njim više nego on za mnom. Da nije pričao koješta i da nije strahovao, moj mu otac ne bi uskratio milost, ne bi mu ništa zabranio, niti bi ga u čemu sprječavao. Međutim, ljudi

vremenom postanu nepouzdani, a strpljenje je u svemu najljepše. Možda će nas darovati susretom Onaj koji nam je dosudio rastanak.
Zatim djevojka proli suze izgovarajući stihove:

Amidžiću, evo čežnja vlada mnome
Slična onoj što u srcu počiva tvome,

Ali sam pred svijetom ljubav tajila,
A zašto se ljubav u tebi nije pritajila?

Kanmakanova majka joj zahvali, pa ode i sve ispriča sinu u kome strast još jače buknu, te on reče: - Nikada je ne bih zamijenio drugom djevojkom!
Zatim kaza stihove:

Bogami, riječi prijekora neću slušati,
Niti ću tajnu koju sam krio sada otkriti!

Ali ode ona s kojom sam se htio sastati,
Ona sniva a ja oka ne mogu sklopiti.

Prolazili su dani i noći, a Kanmakan se prevrtao kao na žeravici dok ne navrši sedamnaest godina i njegova ljepota postade savršena. Jedne noći dok nije mogao spavati, razmišljao je: "Dokle ću ovako kopniti, a da ne mogu postići cilj? Moja jedina mahana je što nisam ugledan ni bogat. Međutim, o ostvarivanju želja stara se Allah. Meni nema druge nego da odem iz svoje zemlje dok ne umrem ili dok želju ne ostvarim." Odlučivši se na to, mladić kaza stihove:

Pustite neka mi duša još jače drhti -
Pred svijetom se ona ne da poniziti!

Oprosti jer duša mi je kao knjiga ispisana
Čiji naslov je ispisan mojim suzama.

Moja amidžična pojavi mi se kao hurija
Koja mi dođe jer je Ridvan pusti iz raja.

Ako bi je neko poprijeko pogledao,
Sigurno se ne bi od njenog bijesa spasio.

Prostranom ću zemljom izbavljenju broditi
I drugom, a ne njome svoju dušu darivati.

Zadovoljan i sretan onda ću se vratiti
I za dragu ću se s junacima boriti.

Vraćajući se, plijen ću dotjerati
I svom silom ću na suparnike nasrnuti.

Nakon toga, Kanmakan pođe iz dvora. Išao je pješice i bosonog, u kratkoj košulji, a na glavi je nosio vunenu kapu staru sedam godina. Ponio je samo jednu pogaču staru tri dana. Putovao je po mrklome mraku dok ne stiže do bagdadske kapije. Tu zastade, pa kada otvoriše gradsku kapiju, on prvi izađe i toga dana je išao pustinjom. Čim pade noć, majka ga poče tražiti i pošto ga ne nađe, smrači joj se pred očima, tako da više ni u čemu nije uživala. Čekala je jedan dan, pa drugi, treći, i tako deset dana, ali o njemu ne bijaše ni traga. Bilo joj je veoma teško, plakala je i kukala govoreći.

- Razgovoru moj, silno si me rastužio kada si me ostavio i napustio zavičaj! Gdje da te tražim? Koji grad ti je pružio utočište?

I dok su joj se otimali duboki uzdasi, recitirala je:

Znala sam: Poslije tebe će mi teško biti
I rastanak će na me strijelu uperiti.

Spremivši se za put, oni mene staviše
Na smrtne muke, a sami pustinjom krenuše.

Golubica ukrašenog vrata kroz noć kriknu.
"Tiše!" u mrkloj noći ja poviknuh.

Života mi, kad bi ona poput mene tužna bila,
Ne bi ogrlicu, nit bi grivnama noge krasila.

Moj mili nesretnu mene ostavi
I poslije njega stalno ću jade kušati.

Zatim majka prestade jesti i piti plačući i kukajući sve više pred svijetom, tako da se nadaleko proču njena žalost. Ljudi su govorili: "Gdje su ti oči, Kanmakane? Šta li mu se dogodilo da je otišao iz zavičaja, iako je njegov otac hranio gladne, te zagovarao pravičnost i dobročinstvo?!"

Glas o Kanmakanu dopre do cara Sasana....

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

140. noć

Kada nastupi stotinu četrdeseta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da su caru Sasanu njegovi velikodostojnici prenijeli vijest o Kanmakanu rekavši da su obaviješteni o tome da je napustio zavičaj sin našega cara, te potomak cara Omera an-Numana.

Kada to ču, car Sasan se razgnjevi, jer se sjećao dobročinstva Kanmakanovog oca prema njemu, te da mu je povjerio svoga sina. Cara Sasana obuze tuga zbog Kanmakana, pa reče:

- Moramo ga tražiti po cijelom svijetu!

Zatim posla u potragu za njim emira Turkaša sa stotinu konjanika i njega ne bi deset dana, a kada se vrati reče:

- Nisam našao ni traga o njemu, niti sam čuo glasa.

Caru Sasanu bijaše veoma žao zbog toga. Njegova majka se nije smirivala i više nije mogla podnositi to stanje, jer je tako proteklo već dvadeset dana.

Toliko o njima.

U međuvremenu, Kanmakan se nađe u nedoumici kada izađe iz Bagdada ne znajući kamo da krene. Putovao je pustinjom sam puna tri dana, ne vidjevši ni pješaka ni konjanika. San mu nije dolazio na oči. Razmišljao je o porodici i zavičaju. Hranio se biljem, pio iz potoka, a u vrijeme najveće žege odmarao se pod drvećem. Skrenuo je s puta na jedan drugi put kojim je išao tri dana, a četvrtog dana ugleda zemlju sa dolinama obraslim travom. Ta zemlja se napajala iz pehara oblaka uz tutnjavu grmljavine i gukanje golubova, tako da su brežuljci bili zeleni i ravnice veoma zamamne. Kanmakan se sjeti zemlje svoga oca i u golemoj tuzi izgovori stihove:

Ja odoh, u nadi da ću se vratiti,
Ali ne znam kad će se to dogoditi.

Pobjegoh od kuće jer nisam mogao naći
Puta kojim ću do svoje drage doći.

Nakon tih stihova, mladić se nahrani biljem, pa uze abdest i klanja propisani namaz. Zatim se odmarao cijeli dan, a kad pade mrak, zaspa i prespava cijelu noć. Ujutro se prenu čuvši glas čovjeka koji je recitirao:

Život je samo u tome da možeš vidjeti
Osmijeh s usta drage i njenom se licu diviti.

Lakše je umrijeti, nego dragu ostaviti
Čiji me lik iz sna neće probuditi.

O, vi što trpite, evo vaše radosti
Na mjestu gdje će se ljubavnik i voljena sresti!

Proljeće i cvijeće zaista će prijati;
Onom ko mu hita vrijeme će goditi!

Pogledajte, vi što se opijate zlaćanim vinima,
Zemlju procvjetalu i sa bujnim vodama!

Kada ću stihove, Kanmakan osjeti navalu tuge i suze mu linuše niz obraze, dok mu je srce vatrom plamtjelo. On ustade da vidi ko govori te stihove, ali ne vidje nikoga u mrkloj tami, te ga obuze nemir i on se spusti u dolinu. Zaputi se obalom rijeke i onda začu kako neko uzdiše i recitira stihove:

Ako si ljubavne jade nekada tajio,
Proljevaj suze na dan kad se rastanak objavio.

Ja sam s dragom ljubavni dogovor sklopio
I zato sam oduvijek samo za njom čeznuo.

Ona mi srce smiruje i ona me osvježava
Poput lahora kad kroz žbunje popuhiva.

Da l se sjeća ona što grivne nosi
Sad kad sam daleko, obećanja i zakletvi svojih?

Hoćemo li se opet noću sastajati
I o patnjama jedno drugom pričati?

Ona mi veli: "Već si zbog ljubavi šenuo";
Ja joj kažem: "Mnogi je zbog tebe pameću skrenuo."

Neka mi Allah ljepotu njenu uskrati
Budem li, daleko od nje, mogao usniti!

Slasti moga srca, ja nisam spasa vidio
Osim vlage usana njenih koje bih ispio.

Pošto Kanmakan po drugi put ću stihove čovjeka koga nije vidio, bi mu jasno da je taj čovjek zaljubljen kao i on i da ne može biti s onom koju voli. Mislio je: "Ako ga sretnem, možda ćemo se jedan drugom izjadati i možda će mi on biti sapatnik u tuđini." Zatim Kanmakan pročisti glas i povika:

- Hej, ti što ideš kroz mrklu noć! Priđi mi i ispričaj svoju nevolju! Možda ću ti moći pomoći!

Onaj što je recitirao ču njegove riječi, pa odgovori:

- Ti što me zoveš i slušaš moje recitiranje! Koji si ti vitez? Jesi li čovjek ili džin? Brzo mi odgovori prije nego što stradaš, jer već dvadeset dana idem kroz ovu pustaru i nisam nikoga vidio ni čuo osim tebe!

Kanmakan pomisli: "Ovaj je slučaj poput moga, jer i ja već dvadeset dana idem, a nikoga nisam čuo." Onda onaj što je recitirao reče:

- Ako si džin, idi s mirom, a ako si čovjek, pričekaj dok jutro svane i dok mrkla noć mine!

Kad osvanu dan, Kanmakan vidje da je onaj čovjek beduin. Priđe mu i pozdravi ga, a beduin uzvrati pozdrav, primi ga s poštovanjem, ali kad vidje koliko je mlad i kako jadno izgleda, reče mu:

- Mladiću, iz kojeg si plemena i od kojeg Arapina potječeš? Šta ti bi da noću putuješ kad to samo junaci čine? Noćas si mi govorio riječi kakve govore samo vrli junaci. Sad si u mojim šakama, ali ću ti se smilovati zbog tvoje mladosti. Bit ćeš moj prijatelj i bit ćeš mi pri ruci.

Kada je Kanmakan čuo tako osorne riječi, iako je prije toga slušao njegove lijepe stihove, bi mu jasno da ga beduin potcjenjuje i da je drzak prema njemu. Zato mu reče blago:

- Beduinski starješino! Ostavimo moje godine i to što ću te služiti! Nego, reci mi zašto noću ideš po pustinji i recitiraš stihove? Šta te tjera na to?

- Slušaj, dječače - odgovori beduin - ja sam Sabah ibn Rimah ibn Hamam, sirijski beduin. Imam amidžičnu po imenu Nedžma. Ko god je nju vidio, blagodat ga je zadesila. Otac mi je umro, pa sam odgojen u amidžinoj kući. Kada smo odrasli, amidža odvoji Nedžmu od mene, budući da me je smatrao siromašnim. Potužih se na njega beduinskim velikašima i plemenskim starješinama, pa se amidža postidje pred njima i dopusti mi da se oženim djevojkom, ali mi postavi uvjet da mu dam pedeset konja, pedeset deva, deset robova i deset robinja, zatim pedeset tovara pšenice, pedeset tovara ječma. Tako navali na me nepodnošljiv teret i nemoguć otkup, pa evo idem iz Sirije u Irak i već dvadeset dana nisam sreo nikoga osim tebe. Namjeravam otići u Bagdad da pratim koji će od trgovaca izaći iz grada, a ja ću poći za njim, opljačkati ga, pobiti mu ljude i rastjerati im deve. A u kakve ljude ti spadaš?

- Moja priča je poput tvoje - reče Kanmakan. - Međutim, moja bolest je opasnija, jer je moja amidžična careva kćer i njena porodica neće se zadovoljiti tako nečim o čemu si upravo govorio.

- Možda si ti blesav, ili si zbog velike ljubavi pomahnitao - reče Sabah. - Kako može tvoja amidžična biti careva kćer kad na tebi nema nikakvog carskog znamenja? Ti nisi ništa drugo do skitnica.

- Starješino beduinska! - nato će Kanmakan. - Ne čudi se tome jer je sudbina prevrtljiva. Ako ti je stalo do objašnjenja, onda znaj da sam ja Kanmakan, sin cara Davulmekana, sina cara Omera an-Numana, gospodara Bagdada i zemlje Horasana. Sudbina mi nije bila naklonjena jer je vlast preuzeo car Sasan, te sam krišom napustio Bagdad, da me niko ne vidi. Putovao sam ovom zemljom dvadeset dana ne vidjevši nikoga osim tebe. Tvoj slučaj je poput mog slučaja, i tvoja nevolja je ista kao moja.

Na te riječi, Sabah povika:

- O, radosti moja! Želja mi se ostvarila! Danas mi više ništa nije potrebno osim tebe, jer si ti carski potomak iako izgledaš kao prosjak. Tvoja familija

sigurno te neće napustiti, a kada saznaju gdje se nalaziš, otkupit će te blagom. Okreni leđa, mladiću, i pođi ispred mene!

- Ne čini to, brate beduine, jer moja porodica neće me otkupiti ni za zlato, ni za srebro. Ja sam siromašan čovjek i nemam ništa. Okani se toga i primi me kao prijatelja. Hajdemo u Irak da hitamo uzduž i poprijeko, možda ćemo sakupiti mehr, pa ćemo uživati grleći i mazeći svoje amidžične.

Sabaha te riječi rasrdiše. On planu:

- Teško tebi! Zar ćeš mi odgovarti?! Pseto jedno šugavo! Okreni leđa, ili ću te na muke udariti!

- Kako da okrenem leđa? - nasmija se Kanmakan. - Zar u tebi nema nimalo pravednosti i zar se ne bojiš bruke pred beduinima ako zarobiš jednog mladića ponižavajući ga i zlostavljajući i ne ogledavši se s njim na mejdanu? Ne znaš čak ni da li je vitez ili kukavica.

- Allaha mi - nasmija se Sabah - začuđujuće je to što si dječak, ali govoriš kao odrastao, jer takve riječi može izgovoriti samo junak koji ne uzmiče.

- Pravedno bi bilo - reče Kanmakan - ako hoćeš da me imaš kao roba i svoga slugu, da odložiš oružje i da se svučeš pa da se pohrvemo. Neka onaj ko pobijedi ostvari svoje želje i neka suparnika pretvori u svog slugu.

- Tvoja brbljivost pokazuje da si nadomak pogibije - nasmija se beduin, pa odbaci oružje, zasuka rukave i priđe Kanmakanu. Počeše se nositi i beduin vidje da mladić preteže kao što preteže dinar na vagi. Pogleda kako mu noge stoje na zemlji i vidje da su poput dva čvrsto sagrađena minareta, ili dva stamena brijega. On shvati da su mu ruke kratke i bi mu teško što će ga Kanmakan uskoro pobijediti. Mislio je: "Eh, da mi se protiv njega boriti s mojim oružjem!" Tada ga Kanmakan ščepa, savlada ga i prodrma tako da beduin osjeti kako mu se kidaju crijeva u trbuhu, te povika:

- Sklanjaj ruke, mladiću!

Kanmakan nije obraćao pažnju na njegove riječi, već ga podiže sa zemlje i ponese ga prema rijeci, a Sabah viknu:

- Šta to namjeravaš učiniti sa mnom, junače?

- Hoću da te bacim u rijeku, ona će te odnijeti u Tigris, Tigris će te donijeti u kanal Isa, kanal Isa u Eufrat, a Eufrat će te izbaciti u tvoju zemlju. Tu će te vidjeti tvoj narod, prepoznat će te, saznat će kakva si junačina i koliko je iskrena tvoja ljubav!

Sabah zapomaga:

- O, viteže dolina! Ne čini tako ružne stvari! Pusti me, tako ti života tvoje amidžične!

Kanmakan ga položi na zemlju, a kada beduin vidje da je slobodan, priđe svom štitu i sablji, uze ih i poče razmišljati kako da napadne Kanmakana. Mladić prozre njegove misli i reče mu:

- Znam šta ti je u srcu čim si uzeo sablju i štit. U hrvanju ti ruke nisu duge. Da si se na konju poigravao i sabljom na me napadao, davno bi poginuo. Dajem ti da izabereš kako ti u srcu ne bi žal ostao: daj mi štit i navali na me sabljom, pa ćeš ti ubiti mene, ili ću ja ubiti tebe.

Beduin baci štit pa isuka sablju i jurnu na Kanmakana koji uze štit u desnu ruku i poče se njime braniti. Sabah je udarao govoreći:

- Ostaje još ovaj odlučujući udarac.

Međutim, Kanmakan je dočekivao udarce koji nisu imali nikakvog učinka. Mladić nije imao ništa čime bi tukao beduina koji je neprekidno udarao sabljom dok mu ruka ne malaksa. Kanmakan vidje da je beduin izgubio snagu i odlučnost, pa jurnu na njega, prodrma ga i baci na zemlju. Zatim mu sveza kaišom noge za sablju pa ga poče vući prema rijeci.

- Šta ćeš to učiniti sa mnom, vrli junače? - upita Sabah.

- Nisam li ti rekao da ću te rijekom poslati tvome narodu da ne bi brinuli za te i da ne zakasniš na svadbu svoje amidžične?

Uznemireni Sabah zapomaga:

- Ne čini to, vrli junače! Bit ću ti sluga!

Zatim proli suze i izgovori stihove:

Napustih svoju milu i koliko ću još lutati,
Da mi je znati hoću li kao tuđin umrijeti?

Umrijet ću, a draga mi za grob neće znati;
Skončat ću u tuđini a dragu neću vidjeti.

Kanmakan se sažali i pusti ga, pošto mu Sabah čvrsto obeća da će ga pratiti na putu, da će mu biti dobar drug. Sabah htjede poljubiti mladićevu ruku, ali mu ovaj ne dopusti. Beduin razveza svoju torbu, otvori je i izvadi tri ječmene pogače, položi ih pred Kanmakana, pa sjede pored njega na obalu i zajedno ih pojedoše. Zatim uzeše abdeset i klanjaše, pa sjedoše i zapodjenuše razgovor o tome šta su pretrpjeli zbog prevrtljive sudbine. Kanmakan upita beduina:

- Kamo ćeš poći?

- Namjeravam poći u Bagdad, u tvoj grad, i ostat ću u njemu toliko dugo dok mi Allah ne omogući da zaradim otkup.

- Put je pred tobom - reče Kanmakan. Beduin se oprosti s njim i zaputi se u Bagdad, a Kanmakan ustade misleći: "Dušo moja, kako se mogu vratiti ovako jadan i siromašan? Allaha mi, neću se vratiti obmanjujući samog sebe i mora mi lahnuti, s Božijom pomoći." Zatim priđe rijeci, uze abdest i poče klanjati. Kada pade ničice stavivši čelo na zemlju, prizva svoga Gospodara:

- Bože moj koji daješ kišu i hranu crvima na stijenju! Molim te da svojom moći i milošću i meni daš moju nafaku!

Zatim završi namaz predavši selam i svi putevi učiniše mu se preuskim. Dok je sjedio razgledajući lijevo i desno, ugleda kako mu na konju prilazi jedan vitez pognuvši leđa i opustivši uzdu. Kanmakan se pridiže, a nedugo zatim priđe mu konjanik koji bijaše na izdisaju jer je bio teško ranjen. Prilazeći mladiću, lio je suze niz obraze kao vodu kroz otvor na mješini, te on reče Kanmakamu:

- Arapski poglavico, uzmi me za svog prijatelja dok sam živ, jer nećeš naći nekog kao što sam ja, i daj mi malo vode iako nije dobro da ranjenici piju vodu, naročito kada je rana otvorena. Ako poživim, dat ću ti nešto što će te izvući iz bijede. Ako umrem, tvoja lijepa namjera donijet će ti sreću.

Pod vitezom bijaše takav konj koji je čovjeka ostavljao zbunjenim i koga nije moguće opisati. Noge su mu bile poput mramornih stupova, spremne za odsudnu bitku. Kada vidje konja, Kanmakana obuze uzbuđenje i on pomisli: "Zaista takav konj danas ne postoji!"

On spusti konjanika pažljivo se ponašajući prema njemu, dade mu da pije vode, zatim pričeka da se malo odmori, pa mu priđe i upita ga:

- Ko ti je to uradio?

- Reći ću ti istinu - odgovori namjernik. - Ja sam kradljivac. Cijelog života kradem konje, otimam ih danju i noću. Zovem se Gasan, napast za sve konje. Čuo sam da se ovaj konj nalazi u zemlji Bizantinaca, kod cara Afriduna. Pravo ime konju je al-Katul, a nazvao ga je al-Međnun. Zbog njega sam otišao u Carigrad i počeo ga pratiti. Dok sam ja motrio na konja, odjednom se pojavi starica koja uživa veliko poštovanje Bizantinaca i čije zapovijesti svi smjerno izvršavaju. Zove se Šavahi Zatuddavahi. Vodila je ovog konja u pratnji deset robova koji su pazili na njega. Bila je pošla u Bagdad, caru Sasanu da kod njega zatraži mir i utočište. Pratio sam ih želeći konja. Uporno sam išao za njima, ali nisam mogao prići konju, jer su ga robovi veoma dobro čuvali. Najzad stigoše u tu zemlju, te se ja pobojah da ne

uđu u Bagdad. Dok sam smišljao kako da ukradem konja, odjednom se podiže prašina koja zakloni obzorje, a kada se prašina raziđe, ukaza se pedeset konjanika koji se bijahu okupili da presretnu trgovce. Njihov starješina zvao se Kahardaš koji je u ratu bio pravi lav što rastjeruje junake kao leptire...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

141. noć

Kada nastupi stotinu četrdeset i prva noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je ranjeni konjanik pričao Kanmakanu:

- Kahardaš izađe pred staricu i njenu pratnju, opkoli ih vičući i za jedan tren sveza deset robova i staricu, uze im konje i sav radostan ode. Ja pomislih. "Propade mi trud i nisam postigao cilj!" Strpljivo sam čekao da vidim šta će biti. Kada starica shvati da je zarobljena, zaplaka i reče Kahardašu:

- O, vrli junače i hrabri ratniče! Šta će ti starica i robovi? Postigao si cilj domogao si se konja.

Ona ga prevari umilnim riječima, zakle se da će mu dotjerati konje i ovce, te Kahardaš oslobodi staricu i robove i ode sa svojom družinom. Ja sam ih slijedio dok ne stigoh u ove krajeve ne ispuštajući konja iz vida. Kada mi se pruži prilika, ukradoh ga i uzjahah, izvadih kandžiju iz bisaga i udarih konja. Razbojnici me osjetiše i opkoliše me sa svih strana. Počeše na me bacati strijele i koplja, ali sam se čvrsto držao na konju koji me je branio i prednjim i zadnjim nogama. Zatim me odnese između njih poput komete, ili odapete strijele. Međutim, kada se borba rasplamsala, dopadoh nekoliko rana i već tri dana sam na konju ne okusivši hrane. Veoma sam oslabio i svijet mi se počeo ukradati, ali si mi ti dobro učinio sažalivši se na me. Vidim da si go i da očigledno tuguješ, ali se na tebi vide znaci blagostanja. Kako se zoveš?

- Zovu me Kanmakan, sin sam cara Davulmekana koji je sin cara Omera an-Numana. Otac mi je umro, pa sam odrastao kao siroče, a poslije njega je vlast prigrabio jedan zao čovjek koji je postao car i nejakim i moćnima.

Zatim mu Kanmakan ispriča svoju povijest od početka do kraja, a konjokradica se raznježi i povika:

- Ti si zaista čovjek visoka roda i velikog ugleda! Od tebe će biti nešto i postat ćeš najbolji vitez svoga vremena! Ako si u stanju podići me, uzjahati iza mene i odvesti me u moju zemlju, bit će ti ukazana velika počast na ovome svijetu i nagrada na Dan prozivke. Ja nemam ni toliko snage da dušu

zadržim. Ako umrem usput, ovaj konj pripada tebi i preče je da ga uzmeš ti nego bilo ko drugi.

- Allaha mi - odgovori Kanmakan - kad bih te mogao na leđima ponijeti, učinio bih to, i kada bih svojim životom raspolagao, dao bih ti pola života i bez konja, jer ja spadam u ljude koji čine dobra djela i koji pomažu unesrećenima. Dobro djelo učinjeno radi uzvišenog Allaha otklanja sedamdeset nevolja od onoga što ga čini.

Kanmakan riješi da ga podigne na konja oslanjajući se na Samilosnog i Sveznajućeg, ali mu konjanik reče:

- Pričekaj malo! - pa zažmiri, podiže ruke i nastavi: - Očitujem da nema boga osim Allaha i očitujem da je naš gospodin Muhammed, Bog mu se smilovao i spasio ga, Božiji poslanik!

Zatim konjanik izgovori stihove spremajući se za smrt:

Ljude sam vrijeđao i zemljom jezdio;
Pijuć vino, život sam provodio.

Bujice sam gazio da bih konje uhvatio
I leđa sam lomio da bih lopovluke činio.

Strašna su mi djela i grijesi mi veliki bili,
Al s Katulom podvizi se moji okončali.

Nadah se da ću svoj cilj dosegnuti
S tim konjem, al sve uzalud protutnji.

Cijelog života znao sam konje krasti,
A ipak ću, evo, kraj rijeke skončati.

Na kraju sam se najzad umorio
Da bi bijednog tuđinca opskrbio.

Kada završi recitiranje stihova, konjanik zatvori oči i otvori usta, pa samo jednom jauknu i rastade se s ovim svijetom. Kanmakan mu iskopa mezar, zatrpa ga zemljom, zatim obrisa njušku konju koji je izgledao tako dobro da mu nije bilo ravnog ni u konjušnici cara Sasana.

Nakon toga, Kanmakan je čuo od trgovaca vijesti o tome šta se sve u njegovom odsustvu dogodilo između cara Sasana i vezira Dandana. Vezir Dandan je, naime, otkazao poslušnost caru Sasanu zajedno s polovinom vojske zaklevši se da ne priznaju za cara nikoga osim Kanmakana. Vezir zatraži od vojnika da mu polože zakletvu, pa ih povede na indijske otoke, Berberima i u Sudan, te mu se pridružiše vojske nalik na sinje more kome se ne vidi početak ni kraj.

Vezir odluči da se vrati s vojskama u zemlju i da pogubi sve robove koji mu se budu suprotstavljali. Zakle se da neće sablju vratiti u korice dok ne zavlada Kanmakan.

Kad do njega stigoše te vijesti, Kanmakan utonu u more misli. Car Sasan saznade da se u carevini protiv njega okrenulo veliko i malo, te se veoma zabrinu. On otvori riznice i razdijeli državnim velikodostojnicima blago. Želio je da mu dođe Kanmakan da ga primami laskanjem i dobročinstvima, te da ga postavi za zapovjednika vojske koja mu je još bila lojalna. Htio je da uz njega ojača.

Kada je Kanmakan sve to čuo od trgovaca, pohita u Bagdad na onome konju. Car Sasan je bio izgubljen, jer je čuo da stiže Kanmakan kome u susret pođe vojska i bagdadski uglednici. Izađoše svi Bagdađani da ga dočekaju, pa pođoše ispred njega prema dvorcu. Robinje odnesoše vijest njegovoj majci koja stiže, pa poljubi sina među oči, a on reče:

- Majko, pusti me da odem caru Sasanu koji me je obasuo blagodatima i dobročinstvom.

Državni velikodostojnici su bili zapanjeni kada su vidjeli onoga konja i njegovog izvrsnog jahača, te rekoše caru Sasanu:

- Care, još ne vidjesmo takvog čovjeka!

Car Sasan izađe i pozdravi ga, a kada Kanmakan vidje kako car ustaje prema njemu, poljubi mu ruke i noge i dade mu konja na poklon. Car mu poželi dobrodošlicu riječima:

- Dobro došao, sine moj Kanmakane! Allaha mi, zemlja mi je bila tjeskobna dok tebe nije bilo. Hvala Allahu što si dobro.

Zatim car pogleda konja zvanog al-Katul i shvati da je to onaj konj koga je vidio te i te godine, u vrijeme kada je zajedno s njegovim ocem, Davulmekanom, opsjedao poklonike križa i kada je ubijen njegov amidža Šarkan. Sasan reče Kanmakanu:

- Da ga je tvoj otac mogao uzeti, sigurno bi za njega dao hiljadu konja, ali se, eto slava vratila njegovoj porodici. Primam konja i poklanjam ga tebi, jer

si ti dostojniji da ga imaš nego bilo ko drugi i jer si nenadmašan vitez.

Car naredi da donesu Kanmakanu skupocjenu odoru, da mu dovedu nekoliko konja i da mu daju najveću odaju u dvoru. Kanmakan opet poče živjeti u slavi i radosti. Car mu dade mnoštvo novaca i ukaza mu najveće poštovanje, jer se bojao posljedica onoga što je preduzeo vezir Dandan. Kanmakan se radovao, tako da sva njegova nujnost i poniženje iščezoše. Zatim ode svojoj kući i obrati se majci:

- Kako je moja amidžična, majko?

- Bogami, sine, otkako si bio odsutan nisam razmišljala o tvojoj dragoj.

- Idi k njoj i postupi lijepo, možda će mi pokloniti jedan pogled.

- Prohtjevi ljudima povijaju šiju - reče majka. - Okani se toga da te ne snađe kakva nevolja! Neću poći, niti ću joj prenijeti poruku.

Na majčine riječi, Kanmakan kaza kako mu je rekao onaj konjokradica da je starica Zatuddavahi ušla u zemlju i odlučila je da dođe u Bagdad, te mladić dodade:

- Ona je ubila moga amidžu i djeda. Moram oprati ljagu i osvetiti se.

Zatim ostavi majku, pa ode jednoj starici koja je bila razvratna, lukava i pokvarena. Zvala se Sadana. On joj se požali kako ga muči ljubav prema Kudiji Fakan i zamoli je da ode djevojci i da je odobrovolji za njega.

- Sa zadovoljstvom - prihvati starica, pa ostavi mladića i ode u dvorac Kudiji Fakan, omekša joj srce i vrati se mladiću rekavši mu da ga Kudija Fakan pozdravlja i da mu je obećala doći u ponoć... Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

142. noć

Kada nastupi stotinu četrdeset i druga noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da se starica vratila Kanmakanu i obavijestila ga da ga Kudija Fakan pozdravlja i obećava da će mu doći u ponoć. Kad mu stiže vijest, Kanmakan se obradova obećanju svoje amidžične Kudije Fakan. U ponoć, ona dođe u crnom svilenom ogrtaču, uđe mu, probudi ga i reče:

- Kako možeš tvrditi da me voliš kad tako bezbrižno spavaš, kao da ti je sve potaman?

On se probudi i reče:

- O, željo srca moga, spavam samo zato ne bih li tebe usnio!

Djevojka ga poče blago koriti i kaza stihove:

Da iskreno me voliš ti,
Oka ne bi mogo sklopiti!

O, ti što si spreman tvrditi
Da ćeš zbog strasti beskraj prevaliti -

Amidžiću, Allahom ću se zakleti
Da ljubavnik ne može oka sklopiti!

Kanmakan se postidi, a onda se počeše grliti i jadati se jedno drugom na patnje zbog rastanka, na veliku ljubav i strast. Potraja to do zore, a kad jutro osvanu, Kanmakan gorko zaplaka, poče uzdisati i recitirati:

O, ti što mi dolaziš poslije duga rastanka,
U tvojim ustima nalazi se biserna niska!

Poljubih te hiljadu puta i grlih ti stas viti -
Cijelu noć moj obraz će uz tvoj obraz biti,

Do ranog jutra čija nas svjetlost razdvaja
Ko oštrica britka kad bljesne iz kanija.

Pošto izrecitira te stihove, Kudija Fakan se pozdravi s njim i vrati se u svoju odaju. Povjeri tajnu nekim robinjama, a jedna ode caru Sasanu i prenese mu vijest. Car se uputi Kudiji Fakan, trgnu nad njom sablju i htjede je pogubiti, ali se pojavi njena majka Nuzhatuzzemana i reče:

- Allaha ti, nemoj joj nanijeti zlo, jer ako joj naneseš zlo, to će se pročuti u narodu i bit ćeš osramoćen među carevima. Kanmakan je častan i uljudan i neće učiniti ništa zbog čega bi mu se moglo prigovoriti. Strpi se i nemoj žuriti, jer među dvorjanima i Bagdađanima pronio se glas da vezir Dandan vodi vojske iz svih zemalja zato da bi Kanmakana proglasio carem.

- Moram ga podvrgnuti jadima - reče car - i to tako da ni u jednoj zemlji ne može ostati i da ga sunce ne grije. Postupao sam lijepo prema njemu i darivao ga samo zbog svojih podanika, da ne bi bili uz njega. Vidjet ćeš šta će se uskoro dogoditi.

Car ostavi Nuzhatuzzemanu i izađe razmišljajući o svojoj carevini.

Toliko o caru Sasanu.

U međuvremenu, Kanmakan narednog dana ode majci i reče joj:

- Odlučio sam da se odam pljački, da presrećem, otimam konje, stoku, crne i bijele robove, a kada se obogatim i popravim svoje stanje zaprosit ću Kudiju Fakan od amidže Sasana.

- Sine moj - odgovori mu majka - tuđe blago nije nebranjeno i njega nema bez borbe sabljom i kopljem protiv ljudi koji love lavove i hvataju pantere.

- Ne mogu odustati od svoje namjere dok mi se želja ne ostvari!

Potom posla staricu Kudiji Fakan da joj javi kako on želi otputovati da bi zaradio mehr dostojan nje.

- Moraš mi donijeti odgovor - reče još starici.

- Sa zadovoljstvom - prihvati starica, pa ode djevojci i vrati se sa odgovorom:

- Ona će u ponoć biti kod tebe.

Kanmakan je bdio do ponoći i zbog uzbuđenja nije ni primijetio kad je djevojka ušla i obratila mu se:

- Moja duša ti je naknada za bdijenje.

Kanmakan ustade i reče:

- Željo moga srca, moja duša je naknada tebi za sva zla.

Zatim joj reče šta je odlučio i kad djevojka zaplaka, poče je tješiti:

- Ne plači! Molit ću Onoga koji nam je dosudio rastanak da nam osigura sastanak i da nam pomogne.

Kanmakan se spremi za put, pa ode majci, oprosti se s njom i izađe iz dvorca pripasavši sablju, navukavši kalpak i vizir. Uzjaha konja al-Katula i pođe gradskim ulicama poput puna mjeseca. Kad stiže do bagdadske kapije, uz njega se nađe Sabah ibn Rabah koji je izlazio iz grada. Vidjevši Kanmakana, on pritjera konja uz njega i pozdravi ga. Kanmakan mu uzvrati pozdrav, a beduin reče:

- Brate, kako si došao do ovoga konja i novca, a ja nemam ništa osim svoga mača?

- Lovac se vraća samo s onim ulovom kakav je naumio uloviti - odgovori Kanmakan. - Nedugo nakon tvoga odlaska mene je poslužila sreća. Hoćeš li poći sa mnom čista srca, da zajedno putujemo kroz ovu pustaru?

- Tako mi Gospodara Kabe, od sada ću te zvati samo svojim gospodarom!

Beduin pohita ispred Kanmakanovog konja sa sabljom u ruci i torbom na leđima. Išli su pustinjom četiri dana, hraneći se ulovljenim gazelama i pijući vodu na izvorima, a petog dana ugledaše jedno visoko brdo pod kojim su bili pašnjaci, a na njima deve, ovce, goveda i konji što su prekrivali brežuljke i doline dok su se njihova mladunčad igrala unaokolo. Kanmakan se veoma

obradova prizoru, grudi mu se ispuniše radošću i odluči se za bitku kako bi oteo deve. On se obrati Sabahu:

- Napadnimo ovu stoku koja nema gospodara i borimo se protiv onih koji su blizu ili daleko da bismo preoteli ono što nama pripada!

- Gospodaru - odgovori Sabah - ta stoka pripada mnoštvu ljudi među kojima ima junaka, vitezova i pješaka. Ako se upustimo u taj opasni posao, izložit ćemo se prevelikoj opasnosti.

Kanmakan se nasmija misleći da je beduin kukavica, te ga ostavi i siđe s brežuljka, riješen da napadne i recitirajući:

Odvažni smo, tako mi porodice Numanove,
Vitezovi smo što odsijecaju vratove.

Takvi smo ako nam borba predstoji;
Svaki od nas čvrsto na bojištu stoji;

Siromah među nama bezbrižno spava,
Zbog užasa ništavnosti ne boli ga glava.

Molim i nadam se da će mi pomoći
Gospodar careva što sazda rod ljudski.

Zatim mladić navali na blago, pa potjera sve deve, krave, ovce i konje. Prema njemu pojuriše robovi s teškim sabljama i dugim kopljima, a predvodio ih je jedan turski konjanik vičan ratovanju, udaranju tamnim kopljima i bijelim sabljama. On jurnu na Kanmakana vičući:

- Jao tebi! Kada bi znao kome pripada ova stoka, ne bi to nipošto učinio! Stoka pripada jednom odredu bizantske vojske i čerkeskom puku u kome su sve sami junaci. Ima tu stotinu vitezova koji su otkazali poslušnost bilo kojem caru. Ukraden im je jedan konj i zakleli su se da neće otići odavde bez njega.

Na te riječi Kanmakan povika:

- Evo konja kojeg tražite i zbog koga se hoćete sa mnom boriti! Izađite svi koliko vas ima i radite šta vam je volja!

Zatim kriknu iznad al-Katulovih ušiju, pa se poput oluje stušti prema njima. Okrenu se prema jednom konjaniku kojeg udari kopljem tako da mu

iščupa bubrege, zatim kidisa na drugog, trećeg, četvrtog, i sve ih usmrti. Robovi se uplašiše, a on povika:

- Kurvini sinovi! Potjerajte stoku, ili će vrh moga koplja ogreznuti u vašoj krvi!

Robovi potjeraše stoku i pojuriše, a Sabah se spusti prema njemu vičući i radujući se, ali se u tom času visoko podiže prašina, tako da prekri horizont, pa se ispod nje pojavi stotinu konjanika sličnih ljutim lavovima. Kad ih Sabah vidje, pobježe na brijeg iz doline i poče posmatrati borbu, govoreći:

- Ja sam vitez samo za igru i šah.

Stotinu konjanika opkoliše Kanmakana sa svih strana. Jedan konjanik izađe pred njega i reče mu:

- Kamo ćeš s ovom stokom?

- Bori se i znaj da pred stokom stoji strašni lav i junak plemenit, te mač koji sasijeca sve na što naiđe!

Konjanik malo bolje pogleda Kanmakana i vidje da je to vitez poput srčanog lava, ali da ima lice nalik na pun mjesec. Konjanik je bio vođa onih stotinu jahača, a zvao se Kahardaš. On uoči Kanmakanovo savršeno junaštvo, ali i to da je izuzetno lijep, poput njegove drage po imenu Fatin koja je bila jedna od najljepših žena. Bog joj je dao takvu ljepotu, ljupkost i plemenitost da se ne mogu opisati i općinjavali su svakog čovjeka. Vitezovi su zazirali od njenoga gnjeva, junaci iz te zemlje plašili su se djevojke jer se bila zaklela da će se udati samo za onoga ko je pobijedi. Kahardaš je bio jedan od mnogih njenih prosaca, ali je ona rekla ocu:

- Prići će mi samo onaj ko me pobijedi na mejdanu.

Kada je to dočuo Kahardaš, ustručavao se borbe s djevojkom plašeći se sramote, ali mu je neko od njegovih prijatelja rekao:

- Ti si veoma lijep i uopće savršen. Ako se budeš borio s njom i ona bude jača od tebe, ipak ćeš je pobijediti, jer kad vidi tvoju ljepotu i ljupkost, bit će poražena, tako da ćeš je imati. Žene čeznu za muškarcima, i to nije tajna za te.

Međutim, Kahardaš odbi i ne htjede da se bori s njom. Stalno je izbjegavao borbu s Fatin dok mu se ne dogodi ovo s Kanmakanom. Učini mu se kao da je to njegova draga Fatin koja ga je zavoljela, jer je čula za njegovu ljepotu i odvažnost. Kahardaš istupi prema Kanmakanu i reče:

- Drži se, Fatin! Došla si da mi pokažeš svoju hrabrost! Sjaši s konja da porazgovaramo. Ja sam tjerao ovu stoku i presretao vitezove, i sve to zbog

tvoje ljepote kakve nigdje nema. Udaj se za me, pa će te dvoriti carske kćeri, a ti ćeš postati carica ovih oblasti!

Na te riječi, buknu gnjev u Kanmakanu i on povika:

- Teško tebi, pseto tuđinsko! Okani se Fatin i tih primisli, nego izađi na junački mejdan pa ćeš se uskoro naći u prašini!

Zatim poče jezditi i kružiti tražeći kavgu. Gledajući to, Kahardaš shvati da je Kanmakan plemenit i junačan vitez i bi mu jasno da je pogriješio kad je pomislio da je to djevojka, jer su mu se na licu vidjele mladićke malje nalik na mirtu izraslu među crvenim ružama. Kahardaš se obrati svojoj družini:

- Neka neko od vas nasrne na njega, neka mu pokaže britku sablju i koplje što podrhtava! Znajte da je napad gomile na jednoga sramota, makar njegovo koplje bilo poput munje!

Onda na mladića kidisa jedan vitez pod kojim bijaše vranac s bijelim pjegama na nogama i biljegom na čelu poput metalnog novčića, tako da je zanosio razum i oko - kao da je o njemu pjesnik kazao:

I dojuri konj iz jednoga boja
Što radosno zemlju s nebom spaja.

Kao da mu kora na čelu počiva
I ko da mu se ona u cijelom tijelu sakriva.

Konjanik jurnu prema Kanmakanu, te počeše kružiti jedan oko drugog boreći se neko vrijeme i tukući se tako žestoko da je pamet zastajala i gledati se nije moglo. Kanmakan ga preduhitri junačkim udarcem od koga konjaniku spade turban i čelenka, te se on sruši s konja poput deve koja se spušta na koljena. Zatim na Kanmakana jurnu drugi, treći, četvrti, pa peti vitez, i on sa svima završi kao i s prvim. Onda na njega navališe preostali. Bili su veoma zbunjeni i uznemireni i ne prođe mnogo vremena, a Kanmakan ih potamani svojim ubojitim kopljem.

Vidjevši to, Kahardaš se uplaši da se i on ne preseli na drugi svijet i bi mu jasno da je Kanmakan izuzetno odlučan čovjek. Vjerujući da se pred njim nalazi junak nad junacima, on reče Kanmakanu:

- Opraštam ti tvoju krv i krv svojih drugova. Uzmi koliko hoćeš stoke i idi svojim putem. Opraštam ti zbog tvoje lijepe mladosti, jer je dobro da još živiš.

- Dabogda uvijek bio tako velikodušan! Ali okani se tih riječi i spašavaj se! Ne boj se prigovora, ali ne žudi za tim da povratiš stoku! Drž se puta spasenja!

Kahardaša te riječi razbjesniše i obuze ga osjećanje koje će ga skupo stajati, te on doviknu Kanmakanu:

- Teško tebi! Kad bi znao ko sam, ne bi tako govorio u ljutome boju! Raspitaj se o meni. Ja sam lav ljuti, poznat kao Kahardaš koji je poharao velike careve, presretao sve putnike i otimao blago trgovcima. Konj pod tobom je ono što ja tražim i htio bih da mi kažeš kako si došao do njega.

- Znaj - odgovori mu Kanmakan - da je ovaj konj bio na putu ka mom tetku caru Sasanu. Vodila ga je znamenita starica kojoj se moram osvetiti zbog svog djeda, cara Omera an-Numana, i mog amidže, cara Šarkana.

- Ko ti je otac i zar nemaš majku? - upita Kahardaš.

- Ja sam Kanmakan, sin cara Davulmekana i unuk cara Omera an-Numana.

- Zato nije nikakvo čudo odkud ti ta savršena ljepota i junaštvo! Idi i ne boj se, jer je tvoj otac bio pravi dobročinitelj!

- Allaha mi, ja te ne uvažavam, beštijo! - odgovori Kanmakan.

Beduin se razbjesni, te kidisaše jedan na drugoga. Njihovi konji naćuliše uši i podigoše repove, te se junaci počeše boriti dok se obojici ne učini da se samo nebo prolomilo. Borili su se kao ovnovi rogovima i razmjenjivali su udarce kopljima. Kahardaš hitnu koplje, a Kanmakan se izmače, pa se okrenu i kopljem udari beduina u prsa tako da mu vršak zasja na leđima. Kanmakan pokupi konje i ostali plijen, pa viknu robovima:

- Potjerajte brže!

Sabah se spusti s brda do Kanmakana i reče mu:

- Dobro si učinio, čestiti viteže! Proučio sam dovu za tebe i Gospodar mi je uslišao molitvu.

Zatim Sabah odsiječe glavu Kahardašu, a Kanmakan se nasmija:

- Bolan, Sabah! Mislio sam da si ti vitez od rata i bojišta!

- Ne zaboravi dati nešto svome robu od toga plijena. Možda ću se pomoću njega uspjeti oženiti amidžičnom Nedžmom.

- Ti ćeš svakako dobiti svoj dio, ali pripazi na plijen i robove.

Potom se Kanmakan uputi u zavičaj putujući danonoćno dok ne ugleda grad Bagdad. Svi vojnici ga prepoznaše i gledali su kakav ima plijen i blago, dok je Kahardaševa glava bila na Sabahovom koplju. Trgovci prepoznaše tu glavu, obradovaše se i rekoše:

- Allah spasi narod od njega, jer je ljude presretao!

Iščuđavali su se njegovoj smrti i učili su dove onome koji ga je smaknuo. Bagdađani su pohodili Kanmakana i pošto im ispriča šta mu se sve dogodilo, ljudi ga se počeše plašiti, a vitezovi i junaci od njega zazirati. On dotjera stoku do ispod dvorca pred čijom kapijom pobode koplje na kome bijaše Kahradaševa glava. Ljudima je darivao konje i deve, te ga Bagdađani zavolješe i naprosto im za srce priraste. Potom obrati pažnju na Sabaha i smjesti ga u jednu prostranu odaju, pa ode majci i obavijesti je o tome šta je sve doživio na putu.

Vijest o Kanmakanu stiže do cara koji ustade s prijestolja, izdvoji se sa svojim doglavnicima i reče im:

- Želim vam povjeriti jednu svoju tajnu, kazati vam ono što je do sada utajeno. Neka znate da je Kanmakan uzrok što ćemo otići iz domovine, jer je pogubio Kahardaša iako su njemu potčinjena kurdska i turska plemena. S njim ćemo zasigurno stradati i zato što većinu naših odreda čine ljudi koji su njemu bliski. Poznato vam je šta je učinio vezir Dandan. On se odmetnuo uprkos svim mojim dobročinstvima i iznevjerio me. Čuo sam da je sakupio vojsku iz raznih zemalja i namjerava ustoličiti Kanmakana, budući da su njegov otac i djed bili carevi. Nema nikakve sumnje da će me on pogubiti.

Kada doglavnici saslušaše te riječi, rekoše mu:

- Care, Kanmakan nije dorastao tome. Kad ne bismo znali da si ga ti podigao, ne bi ga niko od nas ni pogledao. Znaj da smo ti na raspolaganju: ako hoćeš da ga ubijemo, ubit ćemo ga; ako hoćeš da ga protjeramo, protjerat ćemo ga.

- Bilo bi najbolje da ga ubijete, ali mi se morate zakleti.

Doglavnici položiše zakletvu da će svakako pogubiti Kanmakana, jer kada stigne vezir Dandan i čuje da je Kanmakan pogubljen, njegova moć će splasnuti i neće više biti tako odlučan.

Pošto mu položiše takvu zakletvu, car ukaza doglavnicima najveće počasti, pa ode u svoje odaje. Starješine pođoše svojim putem, a vojnici odbiše da priđu konjima dok ne vide šta će se dogoditi, jer su vidjeli da je većina vojske uz vezira Dandana.

Vijest o tome stiže do Kudije Fakan, te djevojku spopade velika tuga. Ona posla po staricu koja joj je obično donosila vijesti od amidžića. Čim starica stiže, Kudija Fakan joj naloži da ode Kanmakanu i da mu sve ispriča, te ova ode, pozdravi mladića koji joj se obradova i ona mu saopći vijest. Mladić na to reče:

- Prenesi mojoj amidžični pozdrave i reci joj: Zemlja pripada uzvišenome Allahu, a On je daje svojim robovima kojima On hoće. Divno li je rekao pjesnik:

Allah je gospodar jedini koji pohlepne
Odbija i tjera u muke paklene.

Kad bih ja U neko zemlje mah imao,
S Allahom bih je zasigurno dijelio.

Starica se vrati amidžični i prenese joj njegove riječi. Saopći joj da je Kanmakan u gradu. Dotle je car Sasan očekivao da će Kanmakan napustiti Bagdad kako bi za njim poslao nekoga ko će ga ubiti.

Dogodi se da Kanmakan pođe u lov. S njim se zaputi i Sabah koji se ni danju ni noću nije odvajao od mladića. Kanmakan ulovi deset gazela. Među njima bijaše jedna gazela crnih očiju koja se poče osvrtati lijevo i desno. Kanmakan je pusti, a Sabah ga upita:

- Zašto si pustio tu gazelu?

Kanmakan se nasmija, pa pusti i ostale gazele i reče:

- Plemenito je pustiti gazele koje imaju mladunčad. Ta gazela se osvrtala samo zato što ima mladunčad, te sam je oslobodio, a ostale sam pustio u njenu čast.

- Pusti i mene da odem svojim rođacima - reče Sabah.

Kanmakan se nasmija kucnuvši ga zadnjim dijelom koplja po srcu, te Sabah pade na zemlju uvijajući se kao zmija. U tom času podiže se prašina, pojaviše se konji u trku i ratnici. Uzrok tome bijaše što su ljudi obavijestili cara Sasana da je Kanmakan otišao u lov, pa je car poslao zapovjednika Dejlemićana, po imenu Džami, i s njim dvadeset konjanika, dobro im platio i naredio da smaknu Kanmakana. Kada mu se približiše, kidisaše na mladića, ali i on jurnu na njih i pobi ih do posljednjega.

Car Sasan uzjaha konja i pođe za svojim vojnicima koje nađe pobijene. On se začudi pa se vrati, ali ga građani ščepaše i svezaše. Zatim Kanmakan napusti to mjesto. S njim pođe i beduin Sabah i dok su išli, odjednom ugledaše nekog mladića pred vratima kuće. Kanmakan mu nazva selam, a mladić otpozdravi. Onda uđe u kuću i iznese dvije zdjele. U jednoj je bilo mlijeka, a u drugoj čorba na čijoj površini se vidjela masnoća. Mladić stavi obje zdjele pred Kanmakana i reče mu:

- Učini nam čast tako što ćeš se poslužiti našom hranom.

Kanmakan ne htjede da jede, pa mladić reče:

- Zašto nećeš da jedeš, čovječe?

- Zavjetovao sam se - odgovori Kanmakan.

- Zašto si se zavjetovao?

- Car Sasan mi je preoteo carstvo, premda je to carstvo prije mene pripadalo mome ocu i djedu. Silom ga je preuzeo nakon smrti moga oca ne mareći za me zato što sam mlad. Zarekao sam se da neću jesti ničiju hranu dok osvetom ne zacijelim svoju dušu.

- Raduj se - reče mu mladić - jer je Allah ostvario ono radi čega si se zavjetovao. Znaj da je zatočen na jednome mjestu i mislim da će uskoro umrijeti.

- U kojoj kući je zatočen? - upita Kanmakan.

- Pod onim visokim kubetom.

Kanmakan pogleda prema visokom kubetu i vidje da tamo ulaze ljudi i tuku cara Sasana koji je podnosio smrtne muke. Kanmakan ustade i pođe do kubeta i kad vidje šta je pod njim, vrati se na pređašnje mjesto, pa malo pojede, a ostatak mesa metnu u torbu. Zatim je sjedio na tome mjestu dok ne pade noć i dok ne zaspa mladić koji ga je ugostio, a onda ode onom kubetu pod kojim je bio Sasan. Oko kubeta su bili psi koji su ga čuvali. Jedan pas skoči na Kanmakana, ali mu on baci komad mesa koji je imao u torbi. Bacao je meso psima dok ne stiže do kubeta i tako se probi do cara Sasana, pa mu položi ruku na glavu. Sasan ga upita visokim tonom:

- Ko si ti?

- Ja sam Kanmakan koga si htio ubiti, pa je Allah uvalio tebe u nevolju koju si meni planirao. Zar ti nije bilo dovoljno što si oteo moje carstvo, carstvo moga oca i djeda, već si me htio i ubiti?

Sasan se poče krivo zaklinjati da ga nije htio ubiti i da nije istina to što govori. Kanmakan mu velikodušno oprosti i reče:

- Pođi za mnom!

- Ne mogu ni jedan korak kročiti, toliko sam oslabio - jadao se Sasan.

- Kad je već tako, uzećet ćemo konje, uzjahati ih i poći u pustinju.

Tako i učiniše. Mladić i Sasan uzjahaše konje i putovahu sve do jutra, zatim klanjaše sabah pa nastaviše putovati dok ne stigoše do jednog vrta. Tu zapodjenuše razgovor i Kanmakan se obrati Sasanu:

- Da li ti je zbog nečeg ostalo krivo na me?

- Ne, bogami - odgovori Sasan. Zatim se dogovoriše da se vrate u Bagdad, a beduin Sabah reče:

- Ja ću poći prije vas da obrađujem ljude.

Sabah ode naprijed i obradova narod koji izađe s defovima i flautama. Pojavi se i Kudija Fakan nalik uštapu u punome sjaju usred mrkle noći. Kanmakan joj pođe u susret: duše poletješe jedna drugoj, tijelo se pomami za drugim tijelom i niko nije razgovarao ni o čemu drugom osim o Kanmakanu. Vitezovi su izjavljivali da je on najhrabriji čovjek toga vremena, i govorili su:

- Nije pravo da nam car bude bilo ko osim Kanmakana! Treba mu vratiti vlast njegovog djeda, kao što je nekada bilo.

Što se tiče Sasana, on ode Nuzhatuzzemani koja mu reče:

- Vidim da ljudi ne govore ni o čemu osim o Kanmakanu pripisujući mu osobine koje se ne daju opisati.

- Nije isto čuti što i vidjeti - reče Sasan. - Ja sam ga vidio, ali nisam uočio na njemu nijedno svojstvo savršenstva, a sve ono što se čuje ne kazuje se. Ljudi oponašaju jedni druge hvaleći ga i iskazujući ljubav prema njemu. Allah je htio, da ga ljudi toliko hvale da je prirastao za srce Bagdađanima. Odvratni i vjerolomni vezir Dandan sakupio je vojsku iz svih krajeva, ali ko će vladati tim krajevima i ko će pristati da nad njim vlada siroti vladar koji nema ugleda?

- Šta namjeravaš učiniti? - upita Nuzhatuzzemana.

- Namjeravam ga ubiti, pa će se vezir Dandan vratiti ne postigavši cilj i pokorit će se meni. Neće imati izbora osim da meni služi.

- Ružno je varati i tuđine, a kamoli one koji su ti bliski! - reče Nuzhatuzzemana. - Najbolje će biti da udaš za njega svoju kćer Kudiju Fakan. Poslušaj šta je davno rečeno:

Uzdigne li nad tobom sudbina drugoga
Jer si dostojniji mada je i on ranga visokoga,

Daj mu ono što mu pripada po činu -
Dat će i on tebi bio daleko il blizu.

Što znaš o njemu ne kazuj drugima -
Bit ćeš od onih koji ne teže ljepotama.

Jer koliko ih ima ljepših od nevjeste,

Al' su nevjesti ispružene ruke sudbine!

Sasan sasluša njene riječi i stihove, te srdito ustade i povika:

- Da ne znam da se šališ, glavu bih ti odsjekao sabljom i dušu bih ti uzeo!

- Ti znaš da se šalim kad si ljut na me - reče ona, pa skoči, poče mu ljubiti glavu i ruke i nastavi: - Tvoje mišljenje je ispravno i nas dvije ćemo smisliti kako da ga smaknemo.

Sasan se obradova:

- Požuri s tim lukavstvom i poštedi me patnji! Za podvale ja nemam smisla.

- Smislit ću kako ćeš ga upropastiti.

- Čime? - upita Sasan.

- Uz pomoć naše robinje koja se zove Bakuna, jer ona je pravi majstor za smicalice.

Ta robinja bila je jedna od najodvratnijih starica kojoj je karakter dopuštao da čini najogavnije stvari. Ona je podizala Kanmakana i Kudiju Fakan, te joj je Kanmakan bio veoma naklonjen i zbog velikog milja koje je osjećao prema starici spavao je podno njenih nogu.

Kada je čuo riječi svoje žene, car Sasan reče:

- To je pravo rješenje! - i onda pozva robinju Bakunu, ispriča joj o čemu se radi i naredi joj da se potrudi da smakne Kanmakana. Pri tom joj obeća sve najljepše, a robinja će na to:

- Pokoravam se tvojoj zapovijesti. Želim samo, gospodaru, da mi daš handžar natopljen vodom smrti i požurit ću da ga smaknem.

- Bravo! - obradova se Sasan, pa joj donese handžar koji bijaše skoro britkiji od sudbine. Robinja je pamtila priče i stihove, učila je anegdote i predanja, te ona uze handžar i izađe iz kuće razmišljajući o smaknuću.

Kad stiže Kanmakanu, robinja ga zateče kako sjedi očekujući da gospođica Kudija Fakan ispuni obećanje. Te noći razmišljao je o amidžični Kudiji Fakan i zbog ljubavi prema njoj u srcu mu je plamtio pravi oganj. Dok je on tako razmišljao, pojavi se robinja Bakuna i reče mu:

- Kucnuo je čas da se sastanete i prošlo je vrijeme rastanka.

- Kako je Kudija Fakan?

- Opsjednuta je ljubavlju prema tebi.

Kanmakan ustade, pokloni joj haljine i obeća joj sve najljepše, a Bakuna reče:

- Noćas ću spavati kod tebe i pričat ću ti ono što sam čula. Zabavljat ću te pričama o onima što su se razboljeli zbog ljubavi.

- Pričaj mi to što će mi srce razgaliti i jad mi otkloniti.

- Sa zadovoljstvom - reče Bakuna, pa sjede pored njega s onim handžarom u odjeći. Zatim mu se ponovo obrati:

PRIČA O ČOVJEKU KOJI JE JEO HAŠIŠ

- Znaj da je ovo ljepše od svega što su čule moje uši.

Bijaše jedan čovjek koji je volio ljepotice i trošio je novac na njih dok nije osiromašio i ostao bez ičega. Smučio mu se život, te on poče obilaziti trgove tražeći nešto čime bi se prehranio. Dok je jednom tako išao, ubode ga ekser u prst i poteče mu krv. On sjede, obrisa krv i zamota prst, a zatim se podiže vičući. Kad naiđe pored hamama, uđe u njega, pa svuče odjeću i pošto zađe duboko u hamam, vidje da je čist, te sjede pored fiskije i poče se poljevati vodom po glavi dok se nije umorio...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

143. noć

Kada nastupi stotinu četrdeset i treća noć, ona reče:

Čula sam, sretni care, da je robinja pričala Kanmakanu kako je onaj čovjek sjeo pored fiskije i počeo se poljevati po glavi dok se nije umorio. Zatim priđe hladnom bazenu i kako ne bijaše nikoga, on sam uđe u njega, otkinu komad hašiša i proguta ga. Hašiš ga omami, tako da se čovjek svali na mramor. Zahvaljujući hašišu, halucinirao je da mu neki ugledni čovjek trlja noge, dok mu dva roba stoje pored glave - jedan s posudom, a drugi s priborom za kupanje i svim što je potrebno hamamdžiji. Vidjevši to, čovjek pomisli: "Ovi ljudi kao da su pogriješili, ili uzimaju hašiš kao i ja!"

Potom ispruži noge i učini mu se da mu hamamdžija veli:

- Vrijeme je da ustaneš, gospodine. Danas je red na tebe da dežuraš.

Čovjek se nasmija misleći: "Divno, hašišu!" Onda sjede i ušuti. Hamamdžija ustade, uze ga za ruku, pa mu sveza oko pasa crnu svilenu mahramu, a za njim pođoše dva roba s posudama i njegovim stvarima. Uvedoše ga u halvat u kome zapališe tamjan, a u halvatu bijaše raznovrsnog voća i cvijeća. Odrezaše mu komad lubenice i posadiše ga na stolicu od ebanovine. Hamamdžija ga je kupao, a robovi su sipali vodu. Onda ga dobro istrljaše i rekoše mu:

- Gospodaru naš, neka si zauvijek blagoslovljen!

Oni izađoše i zatvoriše vrata za sobom. Dok mu se sve to pričinjavalo, čovjek ustade, razveza mahramu oko pasa i zacenu se od smijeha. Smijao se dugo, a onda pomisli: "Šta im je, te sa mnom razgovaraju kao s vezirom, i

vele mi: 'Gospodaru naš? Možda im se sada nešto pričinjava, a poslije će me prepoznati i reći će: "To je bijednik, pa će me tući po zatiljku."

Čovjek se okupa, pa otvori vrata i učini mu se da mu dolaze jedan mladi rob i evnuh. Rob je nosio nekakav zavežljaj koji razveza i izvadi iz njega tri svilena peškira. Jedan peškir prebaci čovjeku preko glave, drugi preko ramena, a treći mu sveza oko pasa. Evnuh mu dodade nanule i čovjek ih obuje, a onda mu priđoše robovi i evnusi koji ga počeše pridržavati. Sve se to "događalo" dok se čovjek smijao. On zatim izađe i ode u jednu odaju u kojoj vidje divan namještaj, dostojan careva. Paževi su se utrkivali oko njega, pa ga posadiše na divan i počeše mu masirati noge dok ga san ne savlada. Čovjek usni u svom zagrljaju mladu djevojku koju je mazio, pa je stavi sebi među butine i namjesti je baš kao što muškarac namješta ženu. Onda uze svoju kitu u ruku, navuče djevojku na njega podastirući je poda se...

Utom mu neko reče:

- Probudi se ništarijo! Već je podne, a ti još uvijek spavaš!

Čovjek otvori oči i vidje da se nalazi u hladnom bazenu. Oko njega je bila gomila ljudi koji su se smijali dok je njegova kita stajala uspravno, a peškir oko pasa bio mu se odriješio. Čovjek shvati da su sve to bili pusti snovi i tlapnje pod djelovanjem hašiša. On se rastuži, pa pogleda onog što ga je probudio i reče mu:

- Pričekaj malo da ga uguram! - a ljudi povikaše:

- Zar te nije stid, narkomane?! Spavaš s podignutom kitom!

Pljeskali su ga sve dok mu vrat nije pocrvenio. Bio je gladan i barem u snu je okusio sreću.

Kanmakan se od srca smijao robinjinoj priči, pa joj reče:

- To je zaista čudesna priča! Tako nešto nisam čuo! Znaš li još kakvu priču?

- Znam - reče Bakuna i poče mu nadugo pripovijedati priče i zgode, te Kanmakana savlada san. Robinja je sjedjela uz njegovo uzglavlje dok ne prođe znatan dio noći, a onda pomisli: "Sad je prilika! " Ona ustade, isuka handžar, pa priđe Kanmakanu namjeravajući da ga zakolje, ali iznenada uđe njegova majka. Kad je Bakuna vidje, ustade i pođe joj u susret, sva obuzeta strahom. Drhtala je kao da ju je uhvatila groznica. Kanmakanova majka se začudi kad je vidje, te probudi sina koji ugleda majku kako sjedi uz njegovo uzglavlje ne znajući da mu je spasila život.

Majka je došla zbog toga jer je Kudija Fakan čula kada su se dogovarali da ga ubiju i ona je kazala Kanmakanovoj majci:

- Daidžinice, idi sinu prije nego što ga ubije ona rospija Bakuna - i ispriča joj sve, od početka do kraja. Strina izađe ne shvaćajući ništa i stiže baš u vrijeme kada je njen sin spavao i kad je Bakuna pošla prema njemu u namjeri da ga zakolje. Kanmakan se probudi i reče majci:

- Došla si, majko, u pravo vrijeme. Noćas je kod mene i Bakuna.

Zatim se mladić obrati Bakuni:

- Života ti, znaš li neku priču ljepšu od one koju si mi ispričala?

- Priča koju sam ti ispričala nije ništa prema onoj koju ću ti ispričati. Ona je ljepša i čudesnija, ali ću ti je ispričati nekom drugom prilikom.

Zatim Bakuna ustade ni sama ne vjerujući da se spasila, a Kanmakan joj reče:

- Idi s mirom.

Lukava žena je slutila da je Kanmakanova majka obaviještena o tome šta se događa. Ona ode svojim putem, a Kanmakanova majka reče sinu:

- Sine moj, ovo je blagoslovljena noć, jer te je uzvišeni Allah spasio od one prokletnice.

- Kako to? - začudi se mladić.

Majka mu ispriča cijelu priču, a mladić reče:

- Majko, nema ubice za onoga kome je suđeno da živi, a ako ga neko i pogubi, on neće umrijeti. Međutim, najbolje će biti da odemo od ovih dušmana, a Allah će učiniti onako kako On hoće.

Kad osvanu jutro, Kanmakan napusti grad i nađe se s vezirom Dandanom. Nakon njegova odlaska između cara Sasana i Nuzhatuzzemane dogodiše se neobične stvari koje prisiliše i Nuzhatuzzemanu da napusti grad. Ona se sastade s njima, a oko njih se okupiše svi velikodostojnici cara Sasana koji su bili na njihovoj strani. Sjedoše da nešto smisle i dogovoriše se da napadnu bizantskoga cara i osvete se. Kad odoše da vojuju protiv bizantskoga cara, padoše u ropstvo Rumzana, cara Bizantinaca, i to nakon događaja čije izlaganje zahtijeva mnogo vremena, kao što će se iz priče vidjeti.

Čim osvanu jutro, car Rumzan naredi da dovedu Kanmakana i vezira Dandana s njihovim ljudima, a pošto ovi dođoše, posadi ih pored sebe i zapovijedi da postave sto. Postaviše im sofru te oni jedoše, popiše i smiriše se jer su bili uvjereni da će umrijeti čim car naređuje da ih dovedu. Govorili su jedan drugome:

- Šalje po nas samo zato što nas namjerava ubiti.

Kada se smiriše, car im reče:

- Usnio sam san koji sam ispričao monasima, a oni mi rekoše da mi niko ne može protumačiti san osim vezira Dandana.

- Jesi li dobro usnio, care? - upita vezir.

- Vezire - poče car - sanjao sam da sam u nekoj rupi nalik na mračan bunar. Neki ljudi su me zlostavljali i htio sam ustati, ali sam uvijek padao na noge kad god bih ustao i nisam bio u stanju izaći iz rupe. Onda sam se okrenuo i ugledao u rupi zlatan pojas. Pružio sam ruku da ga uzmem i kad ga podigoh sa zemlje, vidjeh da su to dva pojasa. Opašem se njima i odjednom se pretvoriše u jedan pojas. To je taj san, vezire, koji sam slatko usnio.

- Znaj, gospodaru i care - odgovori vezir Dandan - da tvoj san govori o tome kako imaš brata, ili sina od brata, sina od amidže, ili nekoga iz porodice, od tvoje krvi i mesa, i on je u svakom slučaju čovjek od uticaja.

Kada car ču te riječi, on pogleda Kanmakana, Kudiju Fakan, Nuzhatuzzemanu, vezira Dandana i ostale koji su bili s njima zarobljeni, pa pomisli: "Ako ove pogubim, srca njihovih vojnika će prepuknuti zbog smrti starješina, a ja ću se uskoro zatim vratiti u svoju zemlju da mi carstvo ne izmakne iz ruku."

Odlučivši se na to, car pozva krvnika i naredi mu da odmah odrubi glavu Kanmakanu, ali u tom trenutku uđe careva dadilja i upita cara:

- Sretni care, šta to namjeravaš učiniti?

- Odlučio sam da pogubim ove zarobljenike koje sam ščepao, a onda ću im glave baciti njihovim drugovima. Potom ću sa svojim saborcima jurnuti na njih da neke pobijemo, a neke natjeramo u bijeg. To će biti odsudni čas, a onda ću se vratiti u svoje carstvo prije nego što se nešto ružno dogodi u njemu.

Kada dadilja ću te riječi, ona se obrati caru na stranom jeziku:

- Kakvo ti je zadovoljstvo da ubiješ bratića, sestru i kćer svoje sestre?

Car se na te riječi silno razgnjevi:

- Prokletnice, zar ne znaš da je moja majka ubijena, da mi je otac otrovan, a ti si mi dala hamajliju i rekla: Ovo je hamajlija tvoga oca. Zašto mi nisi istinu rekla?

- Sve što sam ti kazala bila je istina, ali je naš slučaj čudan i naš problem neobičan. Ja se zovem Merdžana, a tvoja majka se zove Abriza. Bila je lijepa i dražesna, a njeno junaštvo je poslovično. Proslavila se hrabrošću među junacima. Što se tiče tvoga oca, to je car Omer an-Numan, gospodar Bagdada i Horasana. To je ono što je sigurno i u šta nema sumnje. On je poslao svoga sina Šarkana u jedan pohod zajedno s ovim vezirom Dandanom i s njima se

zbi ono što se zbilo. Tvoj brat, car Šarkan, bijaše odmakao ispred vojske i osamio se. Tako se obreo na dvoru tvoje majke, carice Abrize. Mi smo se odvojile s njom da se borimo, te on naiđe na nas dok smo se hrvale, pa se ogleda s tvojom majkom i ona ga pobijedi zahvaljujući izvanrednoj ljepoti i hrabrosti. Zatim ga tvoja majka pozva u goste, u svoj dvorac, na pet dana. Vijest dospije do njenog oca zahvaljujući starici Šavahi, zvanoj Zatuddavahi. Tvoja majka primi islam zbog tvog brata Šarkana koji je uze i krišom odvede u grad Bagdad. S njom smo bile ja, Rejhana i još dvadeset robinja, i primismo islam zahvaljujući caru Šarkanu.

Kada stigosmo tvome ocu, caru Omeru an-Numanu, i čim on vidje tvoju majku, caricu Abrizu, odmah mu pade na srce, te joj ode jedne noći, ostade nasamo s njom i ona zače tebe. Majka ti je imala tri draga kamena koje je dala tvome ocu, a on jedan kamen pokloni svojoj kćeri Nuzhatuzzemani, drugi tvome bratu Davulmekanu, a treći drugom bratu, caru Šarkanu. Carica Abriza uze dragulj i sačuva ga za te, a kad dođe vrijeme porođaja, tvoja majka se zaželje porodice i povjeri mi svoju tajnu želju. Ona se nađe s jednim crnim robom koji se zvao al-Gadban, potajno mu ispriča sve i pridobi ga da pođe s nama. Rob nas povede iz grada iz koga smo bježali dok je tvoja majka bila uoči samog porođaja. Kada stigosmo do jednog osamljenog mjesta na ulazu u našu zemlju, tvoja majka dobi trudove. Robu padoše na um crne misli, te on priđe Abrizi i poče je sablažnjavati, a ona vikne na njega iz svega glasa plašeći ga se. Zbog prevelike uzrujanosti, ona odmah rodi tebe. U tom času, iz pravca naše zemlje u pustinji se podiže velika prašina koja se uskovitla toliko da zamrači cijeli horizont. Rob se uplaši da će stradati, pa udari sabljom Abrizu i pogubi je, obuzet velikim gnjevom. Zatim uzjaha konja i ode. Nakon toga, raziđe se prašina i pojavi se tvoj djed Hardub i bizantski car, te on ugleda tvoju majku a svoju kćer mrtvu na tome mjestu. Bilo mu je veoma teško. Upita me zašto je ubijena i zašto je krišom otišla iz očeve zemlje. Ja mu ispričah sve od početka do kraja, i to je uzrok neprijateljstva između stanovnika bizantskih zemalja i podanika bagdadske carevine. Potom odnesosmo tvoju ubijenu majku i sahranismo je u njenom dvorcu. Ja sam ponijela tebe i odgojila te, oko vrata sam ti objesila onaj dragulj koji je imala tvoja majka, carica Abriza.

Kada si odrastao i postao zreo čovjek, nisam ti mogla reći istinu, jer da sam ti je kazala otpočeli bi među vama ratovi. Tvoj djed mi je naredio da to tajim i nisam imala hrabrosti da se suprotstavim naređenju bizantskoga cara Harudba. Eto zašto sam to krila i zašto ti nisam kazala da je car Omer an-

Numan tvoj otac. Kada si počeo samostalno vladati, sve sam ti kazala. Tek sada ti mogu sve ispričati, čestiti care. Otkrila sam tajnu i objelodanila činjenice, čestiti care. Toliko imam da ti kažem, a ti najbolje znaš šta treba činiti.

Zarobljenici su slušali sve što je kazivala robinja Merdžana, careva dadilja. U tom trenutku Nuzhatuzzemana vrisnu iz sveg glasa:

- Taj car Rumzan je moj brat po ocu Omeru an-Numanu, a njegova je majka carica Abriza, kćer Harduba, bizantskoga cara. Ja veoma dobro poznajem ovu robinju Merdžanu!

Kada car Rumzan ču te riječi, obuze ga takav gnjev da nije znao šta da radi. Istog trena on zapovijedi da mu dovedu Nuzhatuzzemanu, a kad je ugleda, krv privuče krv i on je upita kakva je njena povijest. Žena mu sve ispriča, tako da su se njene riječi podudarale s Merdžaninom pričom. Car saznade da je on nesumnjivo Iračanin i da mu je otac car Omer an-Numan. Tog časa, on ustade i odriješi svoju sestru Nuzhatuzzemanu koja mu priđe i poljubi mu ruke dok su joj oči suzile. Car se i sam rasplaka gledajući je kako plače, obuze ga bratska nježnost i za srce mu prionu bratić, car Kanmakan. On skoči na noge, zgrabi sablju iz dželatove ruke i zarobljenici pomisliše da će stradati kada to vidješe. Car naredi da ih privedu k njemu, pa im pokida sveze i reče Merdžani:

- Ispričaj ovim ljudima ono što si ispričala meni!

- Znaj, care, da je ovaj starac vezir Dandan i on je najbolji svjedok za ono što sam rekla, jer on zna punu istinu - odgovori Merdžana.

Zatim se Merdžana obrati prisutnim bizantskim i franačkim plemićima ispričavši im cijelu priču, a carica Nuzhatuzzemana, vezir Dandan i ostali zarobljenici koji su bili s njima potvrdiše da je to istina. Na kraju priče, robinja Merdžana baci pogled i vidje na vratu cara Kanmakana treći dragulj, a dva su bila kod carice Abrize. Ona prepozna kamen i vrisnu tako snažno da sve odjeknu. Zatim reče caru:

- Sine moj, sada sam još više uvjerena jer dragulj na vratu ovoga zarobljenika isti je kao dragulj koji sam tebi stavila oko vrata. On je par onome dragulju. Ovaj zarobljenik je sin tvoga brata, Davulmekana.

Onda se robinja Merdžana obrati Kanmakanu:

- Pokaži mi taj dragulj, čestiti care - i on ga skinu s vrata, pruži ga robinji, dadilji cara Rumzana, te ona uze dragulj i upita za treći, a Nuzhatuzzemana joj ga dade. Kada se oba dragulja nađoše u robinjinim rukama, ona ih pruži caru Rumzanu koji se potpuno uvjeri u istinitost priče, uvjeri se da je on

amidža cara Kanmakana, da je njegov otac car Omer an-Numan, pa istog časa priđe veziru Dandanu, zagrli ga, zagrli cara Kanmakana i onda se od silne radosti podiže graja. Telali oglasiše radosnu vijest, počeše udarati talambasi, zasviraše svirale, i veselje je bilo preveliko.

Ratnici iz Iraka i Sirije začuše galamu bizantskih vojnika, pa svi do jednoga uzjahaše. Uzjaha i car al-Ziblkan koji pomisli: "Zašto li je ova radosna vika bizantskih i franačkih vojnika?" Irački vojnici pođoše riješeni da se bore, stadoše na ljuto bojište, a kada car Rumzan vidje te vojnike spremne za vojevanje, upita šta je uzrok tome. Rekoše mu o čemu se radi i on naredi Kudiji Fakan, kćeri svoga brata Šarkana, da odmah pođe vojnicima Sirije i Iraka i obavijesti ih o tome da je postignut sporazum, da se ispostavilo kako je car Rumzan amidža caru Kanmakanu.

Kudija Fakan ode sama rastjeravši žalost i tugu, a kada stiže caru al-Ziblkanu, pozdravi ga i reče mu kako je postignut sporazum, da se pokazalo kako je car Rumzan njen amidža i amidža Kanmakana. Ona primjeti kako car plače bojeći se za svoje emire i uglednike, te mu Kudija Fakan ispriča povijest od početka do kraja. Oni se veoma obradovaše i rasteretiše. Car al-Ziblkan uzjaha konja zajedno sa svim svojim velikašima i uglednicima, a ispred njih pođe Kudija Fakan dok ih ne dovede do šatora cara Rumzana. Kad uđoše, zatekoše cara kako sjedi pored svoga bratića Kanmakana savjetujući se s vezirom Dandanom o tome šta da urade s carem al-Ziblkanom. Dogovoriše se da mu daju grad Damask i postave ga za cara toga grada, kao što je red, a da oni odu u Irak.

Tako odredište da al-Ziblkan upravlja Damaskom i naložiše mu da krene tamo, te on pođe s vojskom i oni ga ispratiše jedan dio puta opraštajući se s njim. Onda se vratiše i pozvaše vojsku da krene u Irak. Dvije vojske se okupiše i carevi rekoše jedan drugome:

- Duše nam se neće smiriti niti ćemo svoj bijes utoliti dok se ne osvetimo i speremo sramotu, dok se ne odužimo starici Ševahi, zvanoj Zatuddavahi!

Nakon toga, car Rumzan ode sa svitom i velikodostojnicima, a car Kanmakan se obradova svome amidži, caru Rumzanu, i prouči dovu za robinju Merdžanu koja im je kazala što su jedan drugome. Zatim su putovali bez predaha dok ne stigoše u svoju zemlju.

Prvi dvorjan Sasan saznade što se dogodilo s njima, pa izađe i poljubi ruku caru Rumzanu koji mu pokloni svečano odijelo. Potom car Rumzan sjede i posadi svoga bratića, cara Kanmakana, koji reče amidži:

- Amidža, ovo carstvo je dostojno samo tebe.

- Bože sačuvaj! - odgovori amidža. - Ne želim preuzimati od tebe vlast.

Vezir Dandan im dade savjet da ravnopravno vladaju obojica, tako što će naizmjenično vladati po jedan dan. Oni pristadoše na to...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

144. noć

Kada nastupi stotinu četrdeset i četvrta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da se carevi dogovoriše da svaki od njih vlada po jedan dan. Zatim prirediše slavlje i zaklaše stoku bezmjerno se radujući. Živjeli su tako izvjesno vrijeme i Kanmakan je prekraćivao noći s amidžičnom Kudijom Fakan. Dok su oni tako sjedili i radovali se zbog sretnog svršetka, odjednom se ukaza prašina koja se uzvitla tako da prekri horizont. Prema njima je dolazio jedan trgovac dozivajući u pomoć:

- Čestiti carevi! Kako sam mogao ostati čitav u kafirskoj zemlji, a pljačkaju me u vašem carstvu, iako je to zemlja pravde i sigurnosti?!

Car Rumzan ga upita šta mu je, a trgovac odgovori:

- Ja sam trgovac, već dugo sam daleko od zavičaja. Jezdim svijetom skoro već dvadeset godina. Imam pismo iz grada Damaska koje mi je napisao rahmetli car Šarkan povodom toga što sam mu poklonio jednu robinju. Kada sam ušao u ove krajeve, imao sam stotinu paketa skupocjenih stvari iz Indije, a ponio sam ih u Bagdad koji je vaš prvi grad, mjesto sigurnosti i vaše pravičnosti. Onda nas napadoše beduini uz pomoć Kurda koji se okupiše iz svih krajeva. Moje ljude pobiše i opljačkaše mi imovinu. Eto šta mi se dogodilo!

Trgovac zaplaka pred carem Rumzanom žaleći se i kukajući. Caru ga bi žao, sažali se i njegov bratić, car Kanmakan, i zakleše se da će uhvatiti razbojnike.

I zaista - povedoše stotinu konjanika od kojih je svaki vrijedio hiljade ljudi. Taj trgovac je išao ispred njih vodeći ih pravim putem. Putovali su cijeli dan i noć do zore, dok ne ugledaše jednu dolinu s bujnim rijekama i mnoštvom drveća. Vidješe da su se neki ljudi razmiljeli po dolini podijelivši pakete onog trgovca, a neki su ostali. I navali na njih stotinu konjanika koji ih opkoliše sa svih strana. Car Rumzan i njegov brat Kanmakan povikaše na njih i ne prođe mnogo vremena, a oni ih sve zarobiše. Bilo ih je tri stotine konjanika sakupljenih među beduinskim otpadnicima. Pošto ih zarobiše, oduzeše im trgovčevu robu, pa ih čvrsto svezaše i odvedoše u grad Bagdad.

Car Rumzan i njegov bratić Kanmakan sjedoše na isto prijestolje, pa izvedoše sve razbojnike, upitaše ih ko su i ko su im starješine. Razbojnici odgovoriše:

- Naše starješine su tri osobe koje su nas sakupile iz svih krajeva.

- Pokažite nam ih!

Razbojnici im pokazaše harambaše i carevi narediše da ih uhvate, a ostale pustiše pošto im oduzeše sve što su imali i predaše to trgovcu. Trgovac pogleda svoje platno i ostalu robu i ustanovi da mu je propala četvrtina. Obećaše mu da će nadoknaditi sve što je propalo, a onda trgovac izvadi dva pisma od kojih je jedno bilo napisano Šarkanovim rukopisom, a drugo rukopisom Nuzhatuzzemane. Taj trgovac je bio kupio Nuzhatuzzemanu od jednog beduina još dok je bila mlada, pa ju je dao njegovom bratu Šarkanu i među njima bi ono što je bilo. Kanmakan pogleda oba pisma, prepozna rukopis svoga amidže Šarkana i sasluša povijest svoje tetke Nuzhatuzzemane. Zatim ode tetki s drugim pismom koje je ona napisala trgovcu što je izgubio imovinu i kaza joj sve o trgovcu, od početka do kraja. Nuzhatuzzemana prepozna trgovca, prepozna i svoj rukopis, te naredi da trgovcu iznesu zijafete i prepusti ga svome bratu, caru Rumzanu, i bratiću caru Kanmakanu koji zapovijedi da trgovcu daju robove i sluge da ga dvore. Nuzhatuzzemana mu posla stotinu hiljada dirhema i pedeset paketa robe. Dariva ga, dakle, i posla po njega, a kada trgovac dođe, ona izađe pred njega, pozdravi ga i reče da je ona kćerka cara Omera an-Numana, da je njen brat car Rumzan, te da joj je bratić Kanmakan. Trgovcu bi veoma drago, te joj čestita na sretnom svršetku i susretu s njima. Ljubeći joj ruke, zahvali joj na dobročinstvu i reče:

- Allaha mi, tvoje dobro djelo će te nadživjeti.

Nuzhatuzzemana ode u svoju odaju, a trgovac ostade kod njih tri dana, pa se pozdravi s njima i otputova u Siriju. Nakon toga, carevi narediše da im dovedu trojicu uhvaćenih razbojnika koji su bili hajdučke vođe. Carevi ih upitaše ko su, a jedan istupi i reče:

- Ja sam beduin, presrećem na putu da bih otimao nejač i nevine djevojke koje prodajem trgovcima. Već dugo radim taj pisao, sve do današnjih dana, ali me đavo nagovori da se uortačim s ovom dvojicom jadnika i da okupim sav ološ kako bih pljačkao ljudima imovinu i presretao trgovce na putu.

- Ispričaj nam najneobičniju zgodu koju si doživio otimajući nejač i djevojke.

- Najčudnije je bilo ovo, čestiti carevi - poče beduin. - Prije dvadeset i dvije godine ukrao sam jednu jerusalemsku djevojku. Bila je lijepa i dražesna, ali je bila sluškinja. Nosila je poderanu haljinu, a na glavi je imala

komad tkanine. Ugledao sam je kada je izlazila iz hana i zgrabih je na prijevaru. Stavih je na devu i povedoh je u nadi da ću stići s njom do svoje porodice u pustinji i zadržati je da mi napasa deve i sakuplja đubre po dolini. Ona je gorko plakala, te joj priđoh i žestoko je izudarah. Zatim je odvedoh u grad Damask, a kada je jedan trgovac vidje sa mnom, zabezeknu se i zadivi ga njena rječitost, pa je htjede kupiti nudeći mi sve veću svotu dok mu je ne dadoh za stotinu hiljada dirhema. Pošto mu je dadoh, uvjerih se da je veoma rječita, a onda dočuh da je trgovac lijepo obukao djevojku i ponudio je caru, gospodaru Damaska, koji mu za nju dade dva puta više nego što je on platio meni. Čestiti carevi, to je najčudnije što mi se dogodilo i, života mi, bijaše to mala cijena za tu djevojku.

Carevi se začudiše pripovijesti, a kada Nuzhatuzzemana ću beduinovu priču, smrači joj se pred očima, pa povika bratu Rumzanu:

- To je onaj beduin što me je oteo u Jeruzalimu! U to nema sumnje!

Onda im Nuzhatuzzemana ispriča sve nesreće koje su je zadesile zbog njega dok je bila u tuđini, spomenu batine, glad, poniženje i sramotu, a zatim reče:

- Sada imam pravo da ga ubijem! - pa trgnu sablju i pođe prema beduinu da ga ubije, a on povika:

- Čestiti carevi, ne puštajte je da me ubije dok vam ne ispričam još neke čudne događaje!

Bratić Kanmakan reče:

- Strina, pusti ga da nam ispriča jednu priču, a poslije čini s njim šta hoćeš.

Nuzhatuzzemana se vrati, a carevi rekoše beduinu:

- Ispričaj nam sada priču.

- Čestiti carevi - reče beduin - hoćete li mi oprostiti ako vam ispričam neobičnu priču?

- Hoćemo - rekoše carevi.

- Znajte - započe im beduin pričati najčudnije što mu se dogodilo - da me je ne tako davno morila teška nesanica, toliko da nisam vjerovao da će jutro svanuti. Kad osvanu dan, ja odmah ustadoh, pripasah sablju, uzjahah konja, privezah koplje i pođoh u lov. Na putu me srete grupa ljudi koji me upitaše kuda sam pošao, a kada im rekoh, oni povikaše:

- I mi ćemo s tobom.

Pođemo zajedno i dok smo putovali, odjednom se pred nama pojavi noj. Pođosmo prema njemu, ali noj pobježe ispred nas šireći krila i neprekidno

jureći. Tjerali smo ga do podne, dok nas ne odmami u neku pustaru u kojoj uopće nije bilo rastinja ni vode, gdje se čulo samo šištanje zmija i urlanje džina. Kada stigosmo na to mjesto, noj se sakri, tako da nismo znali da li je u nebo odletio, ili je u zemlju propao. Okrenusmo konje i htjedosmo otići, ali ja shvatih da ne bi bilo dobro vraćati se po takvoj vrućini. Žega je bivala sve veća, te veoma ožednjesmo. Naši konji stadoše i pomislismo da ćemo sigurno umrijeti. Dok smo tako stajali, odjednom u daljini ugledasmo livadu po kojoj su skakutale gazele. Tu je bio razapet jedan šator, a pored šatora bijaše privezan konj. Blistao je i vrh koplja pobodenog u zemlju. Duše nam živnuše nakon očajanja, te okrenusmo konje prema tome šatoru u namjeri da stignemo do livade i vode. Moji pratioci se uputiše prema šatoru, a ja sam ih predvodio, i tako smo išli dok ne stigosmo na onu livadu. Zaustavismo se na izvoru, napismo se i napojismo konje. Mene spopade nerazumna groznica, te pođoh prema ulazu u onaj šator i ugledah mladića koji još ni malja nije imao, a ličio je na pun mjesec. Desno od njega bila je jedna tanušna djevojka, kao vrbova grana. Čim sam je vidio, pade mi na srce. Pozdravih mladića, a kada mi uzvrati pozdrav, rekoh mu:

- Brate Arapine, reci mi ko si i šta ti je ta djevojka pored tebe?

Mladić obori glavu gledajući u zemlju jedno vrijeme, a onda podiže glavu i reče:

- Reci mi ko si ti i kakvi su to konjanici s tobom?

- Ja sam Hammad ibn al-Fazari, glavni vitez koga Arapi smatraju vrijednim koliko pet stotina konjanika. Pošli smo iz svog logora u lov, pa smo ožednjeli i ja sam se uputio prema ulazu u ovaj šator ne bih li kod vas našao vode za piće.

Kada ću te riječi, mladić se obrati lijepoj djevojci:

- Donesi ovom čovjeku vode i ono hrane što ima.

Djevojka ustade vukući skute a zlatne grivne su joj zveckale na nogama dok se ona spoticala o vlastitu kosu. Ne bi je neko vrijeme, a onda se pojavi noseći u desnoj ruci srebrenu posudu punu hladne vode, a u lijevoj činiju punu hurmi, zatim mlijeka i mesa od divljači koje se zateklo. Zbog silne ljubavi prema njoj, nisam bio u stanju uzeti od djevojke ni jelo ni piće, kao da se predstavljala ovim stihovima:

Kao da je kna na njenome dlanu
Nalik u snijegu zastalom gavranu;

Na licu ćeš joj sunce i mjesec vidjeti:
Sunce se tu krije, a mjesec će se pritajiti.

Pošto se najedoh i napih vode, rekoh mladiću:

- Čestiti Arapine, rekao sam ti istinu o sebi, pa želim da i ti meni kažeš istinu o sebi.

- Ova djevojka je moja sestra.

- Želim da mi je dobrovoljno daš za ženu, inače ću te ubiti i uzeti je silom.

Mladić obori glavu gledajući u zemlju izvjesno vrijeme, a onda podiže pogled prema meni i reče:

- Bio si iskren kada si tvrdio da si poznati vitez i slavni junak, da si pustinjski lav, ali ako nasrnete na me, ubijete me i uzmete mi sestru, bit će to vaša sramota. Ako ste, pak, kao što tvrdite, konjanici koji se smatraju junacima i ne boje se boja ni mejdana, dajte mi malo vremena da obučem ratnu opremu, da pripašem sablju, da privežem koplje i uzjašem konja, pa da s vama mejdan podijelim. Ako vas pobijedim, pobit ću vas sve do jednoga, a ako vi mene pobijedite, ubijte me, a ova djevojka, moja sestra, pripast će vama.

Na te riječi, ja mu rekoh:

- To je pravedno. Nemamo ništa protiv.

Okrenuh konja nazad, sve više zaluđen onom djevojkom. Vratih se svojim drugovima, opisah im njenu ljepotu i ljupkost, ljepotu mladića s njom, njegovu hrabrost i srčanost, te kako je rekao da će se ogledati s hiljadu konjanika. Također rekoh svojim ljudima kakvo se sve bogatstvo i dragocjenosti tamo nalaze i dodah:

- Taj mladić je osamljen u ovoj zemlji samo zbog svoje velike hrabrosti. Kažem vam da će onaj ko ubije mladića uzeti njegovu sestru.

- Pristajemo - rekoše oni. Zatim uzeše ratničku opremu i uzjahaše konje. Pođoše prema mladiću i vidješe da je on već uzeo opremu i uzjahao konja. Djevojka mu priskoči pa mu se obisnu oko vrata kvaseći suzama svoj veo, vičući i zapomažući zbog straha za brata. Onda izgovori stihove:

Allahu se jadam u nevolji svojoj i sućuti
Neće li im On s prijestolja strah uliti.

Oni hoće, brate moj, da te pogube,
Iako im za to nisi dao povode.

Al saznaše junaci da si vitez najsilniji,
Od svih na Istoku i Zapadu da si hrabriji.

Štitiš sestru koja je nemoćna sada,
Jer si joj brat, a ona za te moli Gospoda.

Ne daj dušmanima da mi dušu uzmu,
Da me silom vode i u ropstvo gurnu.

Tako mi Allaha, nigdje neću ostati,
Bez obzira na blago ako tu ne budeš i ti.

Zbog ljubavi prema tebi ja ću se ubiti,
Otići ću u grob i u prah se pretvoriti.

Kada brat ću stihove, gorko zaplaka, pa okrenu konja prema sestri i odgovori joj stihovima:

Čekaj i gledaj - čuda ćeš od mene vidjeti
Kad se s njima suočim i počnem ih lomiti.

Čak i ako se lav među njima prvi pojavi
Hrabriji srčaniji nego što su svi,

Ubit ću ga jednim udarcem lavovskim
Ostavljajući ga s kopljem duboko zarivenim.

Ako, sestro, sada ne odbranim tebe,
Neka poginem i tijelo mi ptice razgrabe.

Borit ću se za te dok me služi snaga,
Poslije će se o nama ispredati saga.

Nakon stihova, brat reče sestri:
- Slušaj šta ću ti reći, sestro, i šta ću ti u amanet ostaviti.

- Slušam i pokoravam se - reče sestra, a mladić nastavi:
- Ako poginem, ne daj se nikome.
Djevojka se poče udarati po licu govoreći:
- Ne dao Allah, brate, da te vidim kao žrtvu i da me dušmani osvoje.
Tada mladić pruži ruku prema njoj, skinu joj veo s lica i pred nama se pojavi lik kao sunce iza oblaka. On je poljubi među oči i pozdravi se s njom, pa se okrenu prema nama i povika:
- Jeste li vi u gostima, konjanici, ili se hoćete boriti? Ako ste u gostima, uživajte u čašćavanju, a ako hoćete sjajni mjesec, neka mi izlazi na mejdan jedan po jedan vaš konjanik, da se ogledamo.
Onda se pojavi jedan vitez kome mladić reče:
- Kako se zoveš i kako ti se otac zove? Zaklinjem se da neću ubiti onoga čije ime je isto kao moje i kao ime moga oca. Ako si ti takav, dat ću ti djevojku.
- Zovem se Bilal - odgovori konjanik, a mladić izgovori stihove:

Kad reče da se zoveš Bilal, slagao si;
S lažju i glupostima meni izašao si.

Ako si razuman, slušaj šta ću reći:
Ja obaram junake na junačke pleći.

Sablja mi na polumjesec liči -
Borit ćeš se s onim što će i planine sjeći.

Zatim kidisaše jedan na drugoga i mladić udari Bilala kopljem u prsa tako da mu vršak na leđima zablista. Kada mu izađe sljedeći ratnik, mladić izgovori stihove:

O, odvratni psu i proklet bio
Što si vrijedno s jeftinim izjednačio!

Hrabar je samo i čestita roda
Onaj ko ne želi da dušu na bojištu da.

Mladić ne dade vremena svom neprijatelju, već ga ostavi ogrezla u krvi, a onda povika:

- Hoće li još neko izaći?
Na mejdan izađe jedan borac koji jurnu na mladića govoreći:

Na te jurišam dok mi srce plamti
I zovem drugove da se pođu boriti.

Harambaše si dosad uspio ubiti,
Al' danas te ništa neće spasiti.

Mladić ga sasluša, pa odgovori stihovima:

Lažeš, gade jedan šejtanski,
S lažju na mejdan izašao si!

Danas ćeš na oštro koplje naletjeti
Na bojnom polju kad se počneš boriti!

Nakon toga, mladić ga udari u prsa tako da mu vršak koplja izađe na leđa, pa povika:
- Hoće li još neko?
Izađe i četvrti konjanik koga mladić upita kako se zove, a on odgovori:
- Zovem se Hilal! - a mladić izgovori stihove:

Kad u moje more htjede ući, pogriješio si
I suštu laž o tome rekao si.

Ja sam taj od koga ćeš stihove čuti;
Ni osjetit nećeš, dušu ću ti iščupati!

Borci kidisaše i zadaše jedan drugome po dva udarca, a onda mladić preduhitri viteza i ubi ga. Tako je ubijao sve koji su mu izlazili na mejdan, i kada vidjeh da su moji ljudi pobijeni, pomislih: "Ako mu izađem na mejdan, neću ga pobijediti, a ako pobjegnem, obrukat ću se pred Arapima."
Mladić nije oklijevao, već jurnu na me, povuče me rukom i svali sa sedla. Padoh obeznanjen, a on podiže sablju i htjede mi glavu odsjeći, ali se uhvatih za njegove skute i on me ponese na ruci kao da sam ptica. Kada djevojka

vidje šta uradi njen brat, priđe mu i poljubi ga među oči, a on me predade sestri govoreći:

- Eto ti ga! Smjesti ga, jer je sada u našoj vlasti!

Djevojka me ščepa za stražnji dio oklopa, pa me povede kao pas što se vodi. Zatim odriješi bratu bojni oklop i obuče mu odijelo. Donese mu stolicu od slonovače, te on sjede, a djevojka mu reče:

- Neka ti Allah osvjetla obraz i neka te učini našim braniocem.

Mladić joj odgovori stihovima:

Sestra mi veli da je u boju vidjela
Kako mi je na čelu pobjeda blistala.

Allaha si dostojan po svojoj hrabrosti
Pred kojom uzmiču i lovci pustinjski.

Rekoh joj: "Pitaj za mene junake
Što bježe ispred moje oštrice britke.

Poznat sam po sreći i zrelosti,
Moja odlučnost će velika postati. "

Protiv lava si se borio, Hammade,
Gledajuć smrt što ti se ko zmija prikrade.

Kada čuh njegove stihove, izgubih se. Vidjevši kako sam dopao ropstva, padoh u veliku tugu, a onda pogledah djevojku, mladićevu sestru, uočih njenu ljepotu i pomislih: "Ona je uzrok svemu." Divio sam se djevojčinoj ljepoti, ronio suze i kazivao stihove:

Prijatelju, nemoj me sada koriti
Jer se na prijekore neću osvrtati.

Zaljubih se u djevojku koja mi oka dopade
I odmah me ljubav prema njoj spopade.

Zatim djevojka donese bratu jelo. On me pozva da jedem s njim i ja se obradovah pomislivši kako mi ne prijeti opasnost od smrti. Kada brat završi s jelom, djevojka mu donese krčag i mladić se prihvati vina pijući dok mu se ne poče mantati u glavi i dok mu krv ne jurnu u lice. Tada mi se obrati:

- Bolan, Hammade! Ja sam Abad ibn Tamim ibn Salaba! Sami Allah ti je poklonio život i sačuvao te za svadbu.

Nazdravi mi peharom vina, pa drugim, trećim, četvrtim. Ispijao sam ih sve, ali i on ispi svoje zaklinjući me da ga ne iznevjerim. Položih mu hiljadu i pet stotina zakletvi da ga neću izdati nikada, već da ću mu pomagati. Tada mladić naloži sestri da mi donese deset svilenih odijela, i jedno od njih je ovo što je sada na meni. Također joj naloži da mi dovede jednu od najboljih deva, te mi dovede devu natovarenu dragocjenostima i zalihama hrane. Naredi joj da mi dovede riđana i ona ga dovede. Mladić mi sve to pokloni.

Provedoh kod njih tri dana jedući i pijući. Sve što mi je dao i sada je kod mene. Nakon tri dana, mladić mi reče:

- Brate Hammade, hoću da malo odspavam, da dušu odmorim. Tebi svoj život povjeravam. Ako vidiš konjanike koji jure, nemoj se plašiti. Znaj da su to pripadnici plemena Salaba koji hoće da ratuju sa mnom.

Potom stavi sablju pod glavu i zaspa, a kad utonu u san, Iblis mi poče došaptavati da ga ubijem. Hitro ustadoh, izvukoh mu sablju ispod glave i udarih ga jednom tako da mu glava odletje s tijela. Njegova sestra to ču, pa skoči iz šatora, baci se po bratu cijepajući odjeću na sebi i recitirajući stihove:

Glas najcrniji porodici mojoj saopći
Da se presuda Suca nije mogla izbjeći.

Na zemlju si, brate, kao žrtva pao,
A ljepotom si nekad kao mjesec sjao.

Zloslutan je dan kad si na njeg naletio
I goneći dušmane koplje si lomio.

Nakon tebe konjanik se konju neće radovati,
Niti će žena sina kao tebe roditi.

Danas je Hammad tvoj ubica postao

I tvrdi zavjet svoj pod noge bacao.

Da će tako cilj postići on se nadao,
Ali mu je đavo sve što je rekao slagao.

Kada kaza stihove, djevojka ciknu:

- Proklet bio ti i tvoji preci! Zašto mi ubi brata i zašto si ga izdao? On je imao namjeru da te vrati u tvoju zemlju sa zalihama hrane i sa darovima. Želio je čak da me uda za te početkom mjeseca!

Zatim djevojka trgnu sablju koju je imala, stavi balčak na zemlju, a vršak na svoje grudi i nagnu se tako da joj vršak sablje izađe na leđa. Djevojka pade mrtva na zemlju. Meni je bi žao i pokajah se, ali od kajanja nema koristi. Plakao sam, a onda brzo uđoh u šator, pa uzeh ono što se moglo lahko nositi a što je od velike vrijednosti i odoh svojim putem. U strahu i žurbi, ne osvrnuh se ni na jednog svoga druga, ne sahranih djevojku ni mladića.

Ta priča je čudnija od one prve priče o djevojci sluškinji koju sam zarobio u Jerusalemu.

Kada Nuzhatuzzemana sasluša beduinove riječi, pade joj mrak na oči...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

145. noć

Kada nastupi stotinu četrdeset i peta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Nuzhatuzzemani, kada je čula beduinove riječi, pao mrak na oči, te je ustala, trgnula sablju i udarila beduina Hammada pod plećku i probola ga do pod vrat. Prisutni je upitaše:

- Zašto si žurila da ga ubiješ?

- Hvala Allahu koji mi je dosudio da živim toliko da mu se osvetim svojom rukom - odgovori Nuzhatuzzemana i naredi robovima da ga vuku za noge i bace psima.

Nakon toga obratiše pažnju na drugu dvojicu razbojnika. Jednom crnom robu rekoše:

- Kako se zoveš? Reci nam istinu!

- Ja se zovem Gadban - odgovori rob i ispriča im šta mu se dogodilo s princezom Abrizom, kćerkom Harduba, bizantskoga cara, kako ju je ubio, a onda pobjegao. Tek što je rob završio priču, car Rumzan mu odrubi glavu sabljom i reče:

- Hvala Allahu koji me je poživio da se svojom rukom osvetim!

Car ispriča prisutnima šta mu je Merdžana kazivala o tome robu po imenu Gadban. Onda se obratiše trećem zarobljeniku. Bio je to onaj gonič koga su iznajmili stanovnici Jerusalema da odnese Davulmekana i preda ga u bolnicu u Damasku, a on ga je bacio pored ložišta i otišao svojim putem. Carevi mu rekoše:

- Ispričaj nam ti svoju priču, ali budi iskren.

Gonič im ispriča sve što mu se dogodilo s carem Davulmekanom, kako ga je bolesna za novac ponio iz Jerusalema da bi ga donio u Damask i ostavio ga u bolnici; kako su mu stanovnici Jerusalema donijeli novac, a on ga je uzeo pa pobjegao čim je Davulmekana ostavio pred ložionicom hamama.

Pošto gonič završi priču, car Kanmakan uze sablju i odrubi mu glavu, govoreći:

- Hvala Allahu koji me je poživio, pa sam vratio ovome prevarantu za ono što je učinio mome ocu. Istu tu priču čuo sam od oca, cara Davulmekana.

Onda carevi rekoše:

- Ostala nam je još starica Ševahi, poznata po imenu Zatuddavahi. Ona je uzrok svim nevoljama, jer nas je izvrgla nesrećama. Ko će nam pomoći da joj se osvetimo i speremo ljagu?

Car Rumzan, amidža cara Kanmakana, reče:

- Moramo je dovesti!

Onda car Rumzan istog časa napisa pismo i posla ga svojoj neni, starici Ševahi, zvanoj Zatuddavahi. Napisa joj da je osvojio damaško, mosulsko i iračko carstvo, da je rastjerao muslimansku vojsku i da je zarobio muslimanske careve. I napisa joj:

"Želim da mi svakako dođeš s princezom Sufijom, kćerkom Afriduna, cara Carigrada. Dođite s kojim hoćete od kršćanskih velikaša, ali bez vojske, jer je sigurno u ovim zemljama, pošto su pale u naše ruke."

Kad pismo stiže i carica ga pročita, ona prepozna rukopis cara Rumzana i silno se obradova, pa se odmah spremi za put zajedno sa Sufijom, majkom Nuzhatuzzemane i s pratnjom.

Putovali su bez predaha do Bagdada, a onda poslaše glasnike da obavijesti careve o njihovom dolasku. Car Rumzan reče:

- U našem je interesu da se prerušimo u franačku odjeću i tako dočekamo staricu kako bismo bili sigurni od njenih smicalica i podvala.

- Tako je - složiše se ostali, pa obukoše franačku odjeću, a kada to vidje Kudija Fakan, ona uzviknu:

- Tako mi Gospoda koga obožavamo, da vas ne poznajem, rekla bih da ste Franci!

Car Rumzan pođe ispred ostalih u susret starici, vodeći hiljadu konjanika. Kada se pogledaše oči u oči, Rumzan sjaha s konja i pohita prema starici, a pošto ona njega prepozna, požuri k njemu i obisnu mu se oko vrata. Rumzan joj tako snažno stisnu rebra da ih je mogao polomiti, te starica reče:

- Šta to radiš?

Samo što je to izustila, priđe im Kanmakan i vezir Dandan, a vitezovi povikaše na djevojke i sluge koji su bili s njom. Sve ih pokupiše i vratiše se u Bagdad. Car Rumzan naredi da okite Bagdad, te je grad bio okićen tri dana. Zatim izvedoše Ševahi, zvanu Zatuddavahi, koja je na glavi imala crveni kalpak obrubljen magarećom balegom. Ispred nje je išao glasnik vičući:

- Ovako prolaze oni koji se drznu protiv careva i protiv carskih potomaka!

Zatim je razapeše na bagdadskoj kapiji i kad njeni pratioci vidješe šta se dogodilo sa staricom, svi primiše islam. Kanmakan, njegov amidža Rumzan, Nuzhatuzzemana i vezir Dandan zadiviše se toj čudesnoj povijesti, te narediše hroničarima da sve zapišu u knjige kako bi mogli čitati oni koji će doći poslije njih. Ostatak vijeka provedoše živeći najslađim i najugodnijim životom, dok im ne dođe Rušiteljica Uživanja i Razbijačica Skupova. I to je kraj onoga što smo čuli o prevrtljivosti sudbine prema caru Omeru an-Numanu, njegovom sinu Šarkanu i Davulmekanu, njihovoj djeci Kanmakanu, Nuzhatuzzemani i unuci Kudiji Fakan.

Nakon toga, car reče Šeherzadi:

- Želim da mi ispričaš neku priču o pticama.

- Sa zadovoljstvom - reče Šeherzada, a njena sestra uskliknu:

- Za sve ovo vrijeme nisam vidjela da je car tako raspoložen kao noćas i nadam se da će tvoj odnos prema njemu biti dostojan hvale...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

146. noć

Kada nastupi stotinu četrdeset i šesta noć, ona reče:

PRIČE O PTICAMA I DRUGE BASNE

PRIČA O PAUNU, GUSKI, LAVIĆU I GAZELI

- Čula sam, sretni care, da je u davno doba i u minula vremena bio jedan paun koji se sa svojom ženkom sklanjao pored mora. Na tome mjestu je bilo mnoštvo lavova i drugih zvijeri, ali je bilo i mnogo drveća i rijeka. Noću su paun i ženka tražili sklonište na drveću strahujući od zvijeri, a danju su tragali za hranom. Živjeli su tako dok ih ne obuze još veći strah, pa počeše tražiti neko drugo mjesto gdje bi se sklonili.

Dok su tragali za takvim mjestom, neočekivano ugledaše otok s mnoštvom drveća i s rijekama, te oni dođoše na taj otok, najedoše se plodova, napiše se vode na rijeci i dok su se odmarali, pojavi se jedna guska veoma prestrašena. Jurila je dok ne dođe do drveta na kojem su bili paun i njegova ženka i tek onda se smiri. Paun nije sumnjao da guska ima čudesnu priču, te je upita šta joj je i čega se boji, a guska odgovori:

- Bolesna sam od tuge i straha od čovjeka. Ljudi se treba čuvati, i samo čuvati!

- Ne boj se kad si već dospjela do nas - reče paun.

- Hvala Allahu koji mi je otjerao brigu i strah uz vas! Došla sam u želji da budemo prijatelji.

Kada je čula guskine riječi, paunova ženka siđe s drveta i reče joj:

- Dobro došla! Neće ti se dogoditi ništa loše. Kako može do nas doći čovjek kad smo na otoku koje se nalazi nasred mora? S kopna ne može dospjeti do nas, a ne može nam prići ni s mora. Budi vesela i ispričaj nam šta te je snašlo od čovjeka.

- Znaj, paunice, da sam na ovom otoku provela svoj vijek sigurno i bez ikakve opasnosti. Jedne noći zaspah i usnih čovjeka kako mi govori i ja mu odgovaram. Čujem kako mi neko kaže: "Gusko, čuvaj se čovjeka! Neka te ne prevare njegove riječi, niti ono što će ti ponuditi, jer on je veoma prepreden i lukav. Dobro se čuvaj čovjekove podmuklosti kojoj nema kraja, kao što o njemu reče pjesnik:

Vrhom jezika daje ti komad ukusan -
Hoće da te prevari, ko lija je prepreden.

Znaj da čovjek lukavstvom vadi ribu iz mora, na ptice baca glinenu tanad, obara slona svojom lukavošću, i niko se ne može spasiti od čovjekova zla, bio

ptica ili zvijer. Eto, kazala sam ti šta sam čula o čovjeku."

Ja se probudih prestrašena i do ovog časa nisam se mogla smiriti bojeći se da me čovjek lukavstvom ne namami i ne uhvati u svoje zamke. Još nije ni kraj dana, a ja sam potpuno malaksala i izgubila sam sigurnost. Onda sam poželjela da jedem i pijem, pa sam pošla da prošetam onako smetena i nujna. Kada stigoh do one planine, nađoh na ulazu u špilju žutog lavića. Lavić se veoma obradova kada me vidje, zadivi se mojoj boji i izgledu, te riknu prema meni i pošto mu priđoh, reče mi:

- Priđi bliže! Kako se zoveš i od kojeg si roda?

- Ja sam guska i pripadam rodu ptica. Zašto ti stalno sjediš na tome mjestu?

- Sjedim zato što me otac lav već danima upozorava da se čuvam čovjeka.

Zatim mi lavić ispriča nešto slično onome što sam ja ispričala tebi. Saslušavši njegovu priču, rekoh mu:

- Lave, ja sam pobjegla tebi ne bi li ti ubio čovjeka i ne bi li čvrsto riješio da ga smakneš. Ja se čovjeka veoma plašim, a tvoj strah je uvećao moj strah od čovjeka, premda si ti car životinja.

Neprekidno sam, sestro, upozoravala lavića da se čuva čovjeka i nagovarala ga da ga ubije dok on ne ustade i pođe. Pođoh i ja za lavićem koji se udarao repom po leđima, i tako je on išao naprijed, a ja za njim dok ne stigosmo do raskršća. Tu vidjesmo kako se digla prašina, a kada se prašina raziđe, ukaza se jedan zalutali magarac bez samara. Čas je skakao i trčao, a čas se valjao. Kad ga lav vidje, riknu na njega, te magarac ponizno priđe, a lav ga upita:

- Ćaknuta životinjo, od kojeg si roda i zašto dolaziš ovamo?

- Carski sine - reče magarac - ja sam magarećeg roda, a ovamo dolazim bježeći od čovjeka.

- Bojiš li se da će te čovjek ubiti? - upita lavić.

- Ne, carski sine, već se bojim da se ne posluži lukavstvom pa da me ne uzjaši, jer on ima nešto što naziva samarom, pa mi to veže kolanom ispod stomaka, a ima i nešto što naziva podrepnjakom, pa mi to stavi pod rep. Zatim ima nešto što zove uzdom koju mi stavi u usta. Napravit će za me stremene kojima će me podbadati tjerajući me da trčim brže nego što mogu. Kada se spotaknem, proklinje me; kad zanjačem, psuje me. Kad ostarim i ne budem mogao trčati, napravit će mi samar i izručit će me vodonošama koji će mi na leđa tovariti vodu u mješinama i krčazima, te ću živjeti u stalnom

poniženju, jadu i umoru, dok ne umrem, a onda će me baciti psima na brežuljak. Ima li većeg jada od toga, i koja je nesreća gora od te nesreće?

Kada sam čula magarčeve riječi, paunice, meni se perje nakostriješi na tijelu zbog čovjeka, pa rekoh laviću:

- Gospodaru, magarac ima pravo. Mene obuze još veći strah nakon tih njegovih riječi.

- Kamo ideš? - upita lavić magarca koji odgovori:

- Prije nego što je sunce ugrijalo, u daljini sam ugledao čovjeka, pa sam u strahu pobjegao. Eto, bježim i bježat ću još više zbog silnog straha. Možda ću naći mjesto gdje ću se skloniti od čovjeka. Dok je lavić tako razgovarao s magarcem i kad se već htio oprostiti s nama i pobjeći, pred nama se podiže prašina, te magarac zanjaka u pravcu prašine i poče ispuštati snažne vjetrove. Nedugo zatim, sleže se prašina i ukaza se vranac s biljegom nalik na metalni novčić. Konj je bio prekrasan, s bijelim biljegama na nogama i vrlo ugodno je hrzao. Trčao je dok ne stiže pred lavića. Kada ga ugleda, ushićeni lavić mu reče:

- Kojeg si roda, plemenita životinjo i zašto skitaš ovom prostranom stepom?

- Gospodaru zvijeri, ja sam konj. Skitam i bježim od čovjeka.

Lavić se začudi riječima konja i reče:

- Ne govori tako, sramota je. Tako si dugačak i debeo, a bojiš se čovjeka, iako imaš ogromno tijelo i brzo trčiš. Ja sam odlučio, premda mi je tijelo sitno, da se suočim s čovjekom, da navalim na njega i pojedem njegovo meso. Tako ću smiriti ovu sirotu gusku i poslati je u njen zavičaj. Međutim, ti dođe i iskida mi srce takvim riječima. Odvratio si me od onoga što sam namjeravao učiniti. Čovjek te je pokorio uprkos tvojoj veličini, ne plašeći se tvoje dužine ni širine, i bez obzira na to što bi ga sigurno ubio ako bi se ritnuo; on ne bi mogao izaći nakraj s tobom, već bi poginuo.

- Daleko bilo, careviću! Neka te ne zavarava moja dužina i širina, niti moja masivnost u poređenju s čovjekom! Čovjek je toliko lukav i podmukao da napravi nešto što zovu putilo, pa mi na četiri noge stavi po dva putila od palminog pruća, a glavu mi veže za jedan visoki klin i tako stojim privezan da nisam u stanju sjesti ni zaspati. Kada hoće da me uzjaši, stavi svoje noge u nešto od željeza što se zove stremen, a na leđa mi stavi nešto što zove sedlom, pa ga sa dva kolana veže oko moga trbuha. U usta mi stavi neku željeznu stvar koju zove žvale, a na to veže nešto od kože što zove uzdom. I kada sjedne u sedlo na mojim leđima, uzima uzdu u ruku i vodi me njome

tjerajući me stremenima kojima me ubada u slabine dok ne okrvave. Nemoj me ni pitati, careviću, šta sve trpim od čovjeka! Kada ostarim i omršavim, kada ne budem u stanju brzo trčati, prodat će me mlinaru da okrećem mlinsko kolo, da ga okrećem bez prestanka po cijeli dan i noć, sve dok sasvim ne oronem. Onda će me prodati mesaru koji će me zaklati, kožu mi oderati, rep mi iščupati, pa će to dvoje prodati za rešeta i sita, a loj će mi istopiti.

Kada lavić ću šta konj ispriča, još više se naljuti i zabrinu, te reče:

- Kad si otišao od čovjeka?

- Ostavio sam ga prije podneva i on mi je za petama - odgovori konj.

Dok je lavić razgovarao s konjem, podiže se prašina, a kada se slegnu, ispod nje se pojavi jedna uznemirena deva koja je rikala i udarala nogama o zemlju, radeći to neprekidno dok ne stiže do nas. Pošto lavić vidje koliko je velika i masivna, pomisli da je to čovjek, htjede skočiti na njega, ali mu ja rekoh:

- Careviću, ovo nije čovjek, već deva, a izgleda kao da i ona bježi od čovjeka.

I dok sam ja razgovarala s lavićem, sestro moja, deva priđe laviću, pozdravi ga, a ovaj odgovori na pozdrav i upita:

- Zašto ti dolaziš ovamo?

- Bježim od čovjeka - odgovori deva.

- Kako se možeš plašiti čovjeka tako krupna, duga i široka? Kada bi se samo jednom ritnula, sigurno bi ga ubila.

- Careviću - odgovori deva - znaj da se s čovjekom dovitljivošću ne može izaći nakraj i ne može ga pobijediti ništa osim smrti. On mi kroz nos provlači halku koju naziva uzdom, za glavu mi veže povodac, ili me daje svom najmlađem djetetu koje me vuče za uzdu iako sam tako velika. Stavljaju na me najteže tovare, pa me vode na duga putovanja i koriste me za obavljanje teških poslova tokom noći i cijeloga dana. Kad ostarim, malaksam i iznemognem, neće me držati uza se, nego će me prodati kasapinu koji će me zaklati, kožu prodati kožarima, a meso krčmarima. Nemoj ni pitati šta sve trpim od čovjeka!

- Kada si otišla od njega?

- Otišla sam kad je sunce zalazilo i vjerujem da će požuriti da me traži čim se vrati i ne nađe me. Pusti me, careviću, da bježim pustarama i stepama.

- Pričekaj malo - reče lavić - da vidiš kako ću ga rastrgati i nahraniti te njegovim mesom. Njegove ću kosti oglodati i krv mu popiti.

- Careviću - na to će deva - strah me za tebe, jer je čovjek odveć lukav i dovitljiv.

Zatim deva izgovori pjesnikove riječi:

Vrlo je težak kad odluči negdje boraviti,
Jer svi moraju odmah odjezditi.

Dok je deva razgovarala s lavićem, podiže se prašina koja se uskoro raziđe i pojavi se onizak starac mehke kože. Na ramenu je nosio korpu sa stolarskim alatom, a na glavi jednu granu i osam dasaka. Za ruku je vodio malu djecu i žurio je dok ne dođe blizu lavića. Kad ga ugledah, sestro moja, padoh od silnoga straha. Lavić ustade, pođe prema njemu i suoči se s njim. Međutim, stolar mu se nasmija u brk i obrati mu se rječito:

- Veličanstveni care široke ruke. Neka Allah učini sretnim tvoje večeri i tvoje pute, neka te učini još hrabrijim i moćnijim! Zaštiti me od onoga što me zadesilo, od zla koje me snašlo, jer mi nema ko pomoći osim tebe.

Zatim stolar stade pred lava, poče plakati i stenjati, a kada lavić ću njegovo jadanje i zapomaganje, reče:

- Zaštitit ću te od toga čega se bojiš. Ko te je uvrijedio i ko si ti, jer takvu zvjerku u životu nisam vidio, tako lijep izgled i takvu rječitost? Šta je s tobom?

- Gospodaru zvijeri - odgovori stolar - ja sam stolar. Zlo mi je nanio čovjek koji će ujutro, nakon ove noći, biti kod tebe, na ovome mjestu.

Kada lavić ću te riječi, smrači mu se pred očima, te poče režati i frktati i očima sijevati. Onda povika:

- Allaha mi, ovu ću noć probdjeti do jutra i neću se vratiti ocu dok svoj cilj ne postignem!

Zatim se okrenu stolaru i nastavi:

- Vidim da su ti koraci kratki i ne mogu ti srce slomiti, jer sam plemenit. Mislim da ne možeš ići ukorak sa životinjama. Zato mi reci kamo ideš.

- Idem veziru tvoga oca, panteru, jer kada je on čuo da je čovjek kročio na ovu zemlju, veoma se uplašio i poslao mi glasnika, jednu zvijer, tražeći da mu sagradim kuću u kojoj bi mogao živjeti i naći utočište, ali tako da do njega ne može dospjeti njegov dušman čovjek. Kad mi stiže taj glasnik, ja uzeh ove daske i pođoh k njemu.

Lavić pozavidje panteru slušajući stolareve riječi, pa mu reče:

- Života mi, od tih dasaka moraš meni sagraditi kuću prije nego što je sagradiš panteru. Kada meni završiš posao, onda idi panteru i pravi mu šta god hoće.

- Gospodaru zvijeri - odgovori čovjek - ne mogu ti napraviti ništa dok ne napravim panteru ono što želi. Onda ću se staviti tebi na raspolaganje i sagradit ću ti kuću koja će te štititi od neprijatelja.

- Bogami, neću te pustiti da odeš odavde dok mi od ovih dasaka ne napraviš kuću! - uzviknu lavić, pa jurnu prema stolaru i skoči na njega želeći da se našali s njim. Udari stolara šapom i zbaci mu korpu s ramena, te stolar pade onesviješćen. Onda se lavić nasmija:

- Jao tebi! Tako si slab i nemoćan, pa ti se može i oprostiti što se plašiš čovjeka.

Kada se nađe na leđima, stolar se veoma naljuti, ali sakri to od lavića koga se bojao. On se samo osmjehnu laviću i reče mu:

- Dobro, napravit ću ti kuću.

Potom stolar uze daske koje je donio i sagradi mu kuću, baš prema njegovoj mjeri. Vrata ostavi otvorena. Sagradi kuću u obliku sanduka, napravi veliki poklopac, izbuši mnoštvo rupa, pa izvadi nekoliko klinova i reče laviću:

- Uđi kroz ovaj otvor da je mogu izmjeriti prema tebi.

Lavić se obradova, dođe do otvora a kad vidje da je uzak, stolar mu reče:

- Klekni pa uđi.

Lavić učini kako mu reče, te uđe u sanduk, a rep mu ostade napolju. On htjede da se vrati i izađe, a stolar mu se obrati:

- Pričekaj da vidim može li se smjestiti i tvoj rep, ili ne može.

Lavić ga posluša, te mu stolar gurnu rep u sanduk, zatvori ga hitro stavivši dasku na otvor i zakuca je. Lavić povika:

- Kako si mi ovako tijesnu kuću napravio? Pusti me da izađem!

- Ni govora! - reče stolar. - Nema kajanja poslije učinjenoga! Odatle nećeš izaći.

Stolar se zatim smijao govoreći:

- Upao si u kafez i ispao si najodvratnija životinja!

- Šta to govoriš, brate?! - čudio se lavić.

- Znaj, psu stepski, da si upao upravo tamo gdje si se bojao da ne upadneš. Tamo te je sudbina zatočila i oprez ti nije bio od koristi.

Kada je lavić čuo te riječi, sestro moja, on shvati da je to čovjek na koga ga je upozoravao njegov otac na javi i onaj glas u snu, a i ja se uvjerih da je

to on van svake sumnje. Spopade me veliki strah za me i za lavića, te se malo odmakoh od njega gledajući šta će se desiti s lavićem. Vidjeh, sestro, kako čovjek kopa jamu na tome mjestu, nedaleko od sanduka u kome je bio lavić, pa ga baci u tu jamu, nabaca odozgo suho granje i zapali ga. Mene spopade još veći strah, sestro, i evo već dva dana bježim od čovjeka bojeći ga se.

Kada paunica ću guskine riječi...

Šeherzadu zateče jutro te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

147. noć

Kada nastupi stotinu četrdeset i sedma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da se paunica začudila guskinoj priči, te joj je rekla:

- Sestro moja, ti si sigurna od čovjeka, jer se nalazimo na jednom otoku gdje čovjek nema pristupa. Ostani kod nas dok Allah ne oslobodi te nesreće i tebe i nas.

- Strah me da mi se šta ne dogodi, a od sudbine se ionako ne može pobjeći.

- Smjesti se kod nas - reče paunica - svakako si slična nama.

Nagovarala je gusku dok ova ne sjede i reče:

- Sestro, ti znaš da ne mogu mnogo trpjeti. Da te nisam vidjela ovdje, ne bih ni sjela.

- Ako nam je nešto upisano na čelo, mi ćemo to iskusiti; ako nam se suđeni čas približi, ko će nas spasiti?! Duša neće izaći dok ne podnese ono što joj je suđeno i dok joj ne dođe određeni čas.

Dok su one tako razgovarale, podiže se prašina, te guska gačući siđe u more i reče:

- Čuvaj se! Čuvaj se čak i ako ne možeš pobjeći od sudbine!

Velika prašina se raziđe i pojavi se gazela, te se guska i paunica umiriše. Onda paunica reče:

- Sestro moja, to što si vidjela i od čega si se uplašila samo je gazela. Evo je, dolazi. Neće nam se ništa loše dogoditi, jer gazela pase travu. Ti spadaš u rod ptica, a ona spada u drugi rod. Smiri se i ne brini, jer briga iscrpljuje.

Tek što je paunica izgovorila te riječi, priđe im gazela tražeći hlada pod drvećem. Kad vidje paunicu i gusku, pozdravi ih i reče:

- Danas sam stigla na ovaj otok i nisam vidjela plodnije zemlje niti podesnijeg staništa.

Zatim im gazela predloži da žive zajedno i da budu prijatelji. Kada guska i paunica vidješe

kako ih voli, prihvatiše je i poželješe da se sprijatelje s njom. Zakleše se da će biti prijatelji. Živjele su na istome mjestu, spokojne, jedući i pijući dok ne dođe jedna lađa koja je zalutala na moru. Lađa pristade blizu njih, te se ljudi iskrcaše i razidoše po otoku. Ugledaše na okupu gazelu, paunicu i gusku, pa pođoše prema njima. Gazela odjuri u stepu, paunica odletje u zrak, a guska ostade bespomoćna. Ljudi su je ganjali dok je ne uloviše, i guska zagaka:

- Nije mi pomogao oprez protiv sudbine!

Ljudi odnesoše gusku na lađu, a kad paunica vidje šta joj se dogodilo, ode s otoka i reče:

- Očigledno, nesreća vreba svakoga. Da nije bilo te lađe, ne bih se rastala s guskom, a bila mi je jedna od najboljih prijateljica.

Zatim paunica odletje, nađe se s gazelom koja je pozdravi i čestita na izbavljenju, pa je upita za gusku, a paunica reče:

- Uhvatili su je dušmani i nisam željela da poslije nje ostanem na tome otoku.

Zatim zaplaka zbog rastanka s guskom i izgovori stihove:

Dan rastanka srce mi slomi -
Neka Allah njemu srce slomi!

Onda još kaza:

Ah, kad bismo se opet jednom sreli
Da joj kažem kako me rastanak boli!

Gazelu to veoma zabolje, te nagovori paunicu da odustane od odluke da napusti otok. Ostadoše jedna s drugom na tome otoku, sigurne, jedući i pijući, ali su neutješno žalile zbog rastanka s guskom. Onda gazela reče paunici:

- Sestro moja, jasno mi je da su oni što su se iskrcali s lađe uzrok našeg rastanka i guskne propasti. Zato ih se čuvaj i dobro se pazi čovjekove podmuklosti i dovitljivosti.

Paunica odgovori:

- Ja pouzdano znam da ju je ubilo samo to što je prestala slaviti Allaha. Rekla sam joj da se bojim za nju zato što je prestala slaviti Allaha, jer Njega

slavi sve što je stvorio. Ko prestane slaviti Allaha, posljedica će biti njegova vlastita propast.

Na te riječi, gazela odgovori:

- Neka ti Allah da najljepši oblik! - te poče slaviti Allaha ne prestajući ni jednoga časa.

Priča se da je gazela ovako slavila Allaha: "Neka je slava Gospodaru Sudnjega dana, Onome koji ima moć i vlast!"

PRIČA O POBOŽNOM ČOVJEKU I GOLUBOVIMA, TE O POBOŽNOM ČOVJEKU KOGA JE ALLAH DOVODIO U KUŠNJU

Kažu da se neki pobožan čovjek molio Bogu na nekoj planini gdje je par golubova bio našao utočište. Pobožni čovjek je dijelio svoju hranu na dva dijela...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

148. noć

Kada nastupi stotinu četrdeset i osma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je pobožni čovjek dijelio svoju hranu na dva dijela. Jedan dio je ostavljao za se, a drugi je davao paru golubova. Čovjek je molio Boga da golubovima da brojno potomstvo i njihovo potomstvo se zaista umnoži. Golubovi su tražili utočište samo na toj planini na kojoj je bio pobožni čovjek. Razlog što su se golubovi okupljali oko njega bijaše taj što golubovi mnogo slave Allaha. Kažu da oni ovako slave Allaha: "Neka je slava Onome koji je stvorio sva stvorenja, koji daje hranu, koji je podigao nebesa i prostro zemlju!"

Taj par golubova živio je vrlo ugodnim životom zajedno sa svojim potomstvom, sve do smrti pobožnog čovjeka. Nakon njegove smrti, raspršiše se golubovi, razidoše se po gradovima, selima i planinama.

Kažu da je na jednoj planini živio pastir koji bijaše pobožan, razuman i darežljiv, imao je ovce koje je napasao, a od njih je dobijao mlijeko i vunu. Na toj planini gdje je boravio pastir bilo je mnogo drveća, pašnjaka i lavova. Zvijeri nisu mogle ništa učiniti pastiru ni njegovim ovcama. Stalno je boravio na planini, siguran, i ne mareći za ovosvjetske probleme; on je bio sretan i predan svojim dovama.

Jednom se dogodi da se pastir teško razbolje, te uđe u neku pećinu na planini, dok su ovce danju same odlazile na pašnjak, a uvečer se sklanjale u pećinu.

Allah htjede da stavi na kušnju toga pastira i da ispita njegovu predanost i trpeljivost, te posla pastiru meleka u obliku lijepe žene koja sjede pred njega. Kada pastir vidje ženu kako sjedi blizu njega, veoma se uznemiri i upita je:

- Ženo, šta te je dovelo ovamo? Ja ti nisam potreban. Među nama nema ničeg što bi zahtijevalo tvoj dolazak.

- Čovječe, zar ne vidiš kako sam lijepa i dražesna, kako lijepo mirišem? Zar ne znaš kako su žene potrebne muškarcima? Zašto se suzdržavaš kad sam se ja odlučila da budem uz tebe i kad želim da se sjedinim s tobom? Dolazim ti kao podatna žena, i ne postoji ništa zbog čega bi se trebao suzdržavati. Nema nikog s nama koga bismo se trebali bojati. Hoću da budem s tobom dokle god si u ovoj planini. Bit ću tvoja prijateljica. Nudim ti se, jer su ti potrebne ženske usluge. Ako me obljubiš, nestat će tvoje bolesti i povratit će ti se zdravlje, pa ćeš se kajati što si propustio da ranije budeš sa ženama. Ja ti tako savjetujem. Primi moj savjet i uzmi me.

- Odlazi od mene, lukava i prevrtljiva ženo! - uzviknu pastir. - Ne vjerujem ti i neću ti prići. Ne treba mi tvoja blizina, ni sjedinjenje s tobom, jer onaj ko želi tebe oskudijevat će na budućem svijetu, a onaj ko želi drugi svijet odreći će se tebe, jer si ti sve ljude dovodila u kušnju. Uzvišeni Allah drži na oku svoje robove i teško onome ko dođe u iskušenje da bude s tobom.

- Ti si zašao s pravoga puta i krenuo stranputicom. Okreni se prema meni, pogledaj kako sam lijepa i uživaj u meni, kao što su prije tebe uživali mudri ljudi. Oni su bili iskusniji od tebe i pravilnije su razmišljali, ali nisu odbijali, naslađivanje ženama, kao što ti odbijaš. Štaviše, oni su žudili za obljubom koju ti odbijaš. Njihova vjera i pobožnost nisu zbog toga postali gori. Okani se takvog mišljenja, pa ćeš hvaliti posljedice vlastite odluke.

- Ja mrzim sve o čemu govoriš i odrekao sam se svega o čemu pričaš, jer si ti lukava i prevrtljiva. Ne znaš za dogovor ni za vjernost. Koliko ružnog si zatajila pod svojom ljepotom! Koliko si dobrih ljudi dovela u iskušenje, pa su se kajali i žalostili zbog onog što su učinili! Odlazi od mene, ženo čiji je interes samo u tome da kvari druge!

Pastir stavi preko svoga lica ogrtač da ne bi gledao djevojčino lice i poče prizivati Božije ime. Kada melek vidje kako je divna njegova predanost Bogu, on se vrati na nebo.

U pastirovoj blizini bilo je selo u kome je živio jedan od vrlih ljudi, a koji nije znao za pastira. I on u snu ću kako mu neko kaže: "Nedaleko od tebe, na tome i tome mjestu, ima jedan vrli čovjek. Idi k njemu i pokoravaj se onome što ti kaže."

Kad osvanu jutro, vrli čovjek se uputi pastiru. Pošto ga savlada žega, on se skloni pod jedno stablo pod kojim je bilo vrelo. Sjede da se odmori, i dok je sjedio, odjednom se pojaviše zvijeri i ptice koje su dolazile na izvor da

piju. Čim ugledaše pobožnog čovjeka kako tu sjedi, razbježaše se i odstupiše. Pobožni čovjek pomisli: "Ja se ovdje odmaram samo na štetu tih zvijeri i ptica!" Zatim ustade koreći samog sebe: "Danas sam oštetio životinje sjedeći na tome mjestu. Kako se mogu opravdati pred svojim Tvorcem i Tvorcem tih zvijeri i ptica? Zbog mene su se razbježale s pojila i svojih pašnjaka. Stidit ću se pred Bogom na dan kada On bude uzvraćao rogatoj ovci umjesto šutoj!"

Zatim čovjek proli suze i izgovori stihove:

Tako mi Boga, kada bi ljudi znali
Zašto su stvoreni, oni ne bi spavali!

Ljudi će umrijeti, oživjeti i na suđenju se okupiti -
Tada će biti kuknjave i u strahu će patiti

A mi ćemo slušajući zabrane i naredbe spavati
Kao ljudi koji dugo ostadoše u pećini snivati.{133}

Čovjek je plakao pod stablom pored izvora zato što je spriječio zvijeri i ptice da piju. Zatim nastavi ići svojim putem dok ne stiže do pastira kome priđe i pozdravi ga. Pastir mu odgovori na pozdrav, zagrli ga pa zaplaka:

- Šta te dovede ovamo gdje čovjek nije kročio?

- Usnio sam da mi neko opisuje tvoje mjesto, naređuje mi da pođem k tebi i da te pozdravim. Došao sam pokoravajući se toj zapovijesti.

Pastir primi vrlog čovjeka i bijaše mu milo da se druži s njim. Boravili su u planini, u jednoj pećini, obožavajući uzvišenoga Allaha. Tako je njihova pobožnost bila besprijekorna. Živjeli su na tome mjestu bogoslužeći svoga Gospodara, hranili se bravetinom i mlijekom, odričući se blaga i poroda, dok im se ne objavi istina u koju nema sumnje.

To je kraj priče o njima.

Tada car reče:

- Šeherzado, ti si mi oduzela želju za vlašću i navela me da se kajem što sam ubijao žene i djevojke. Znaš li još koju priču o pticama?

- Znam - odgovori Šeherzada.

PRIČA O VODENOJ PTICI I KORNJAČI

- Priča se, sretni care, da je jedna ptica poletjela i podigla se u visinu. Zatim se spustila na stijenu usred tekuće vode. Dok je ptica stajala na stijeni, odjednom ugleda ljudski leš koji je voda donijela i nasukala ga na stijenu. Leš je bio naduhan i nekako uvećan. Vodena ptica priđe lešu, osmotri ga i vidje da je to ljudski leš na kome su se uočavali tragovi udaraca sabljom i kopljem. Ptica pomisli: "Ubijeni je bio zao čovjek, tako da se okupila grupa ljudi koji su ga ubili oslobodivši se njega i njegova zla."

Dok se vodena ptica silno čudila lešu, jastrebovi i orlovi ga okružiše sa svih strana i kada to vodena ptica vidje, obuze je velika tuga, te reče:

- Ne mogu više izdržati na ovome mjestu!

Zatim odletje tražeći mjesto gdje bi se mogla skloniti dok leš ne nestane i dok ga grabljivice ne napuste. Ptica je letjela dok ne ugleda jedan potok usred koga je bilo drvo. Ona sletje na njega, tužna što je daleko od zavičaja, te pomisli: "Stalno me tuga prati. Taman sam se smirila kada sam ugledala leš i obradovala mu se misleći kako je to hrana koju mi je sami Allah poslao, ali se moja radost preobrazi u tugu, veselje u žalost i brigu. Grabljivice mi oteše leš i ne dadoše mi da dođem do njega. Kako se onda mogu nadati da ću uspjeti u životu i sigurna biti?! Poslovica kaže: Ovaj svijet je kuća onome ko nema kuće; on vara onoga ko nema pameti, tako da mu povjerava svoju imovinu i porod, svoj narod i porodicu. I čovjek koga je život prevario ne prestaje se uznositi po zemlji dok ne dospije ispod nje i dok ga prahom ne zatrpaju najdraži ljudi i oni koji su mu najbliži. Za čovjeka nema ničeg boljeg od strpljivog podnošenja životnih nedaća. Ja sam napustila svoje stanište i zavičaj, a mrzila sam rastanak s braćom i prijateljima."

Dok je ptica tako razmišljala, odjednom se pojavi kornjačin mužjak koji se spusti u vodu, priđe vodenoj ptici, pozdravi je i upita:

- Šta je to tebe otjeralo iz tvog mjesta?

- Otjeralo me je to što su se tamo nastanili dušmani. Razumno biće ne može podnijeti blizinu neprijatelja. Kako je divno rekao pjesnik:

Vrlo je težak kad odluči negdje boraviti,
Jer svi moraju odmah odjezditi.

- Ako je tako kako ti opisuješ i ako je baš tako kako kažeš - reče kornjača - ja ću uvijek biti uz tebe, neću te napuštati, udovoljavat ću tvojim potrebama i bit ću ti uvijek na usluzi. Kaže se: "Nema veće čežnje od čežnje tuđinca otrgnutog od porodice i zavičaja." Također vele: "Najveća nesreća je rastanak s dobrim ljudima; najbolja utjeha za dušu pametna čovjeka jest kad nađe prijateljstvo u tuđini, zatim podnošenje nevolje." Molim te da rado prihvatiš moje društvo, a ja ću ti biti sluga i pomagač.

Na te kornjačine riječi, ptica odgovori:

- Pravo govoriš. Života mi, zbog rastanka sam trpila bol i brigu za sve vrijeme otkako sam daleko od svoga staništa, otkako sam se rastala s dragima i milima. U rastanku ima pouke za onoga kome je do pouke, ima povoda za razmišljanje za onoga kome je do razmišljanja. Ako čovjek ne nađe prijatelje koji će ga tješiti, neće nikada uživati dobro, a zlo će ga stalno pratiti. Pametnom čovjeku ne preostaje ništa nego da se tješi s prijateljima kad god ga more brige, te da se drži trpeljivosti i ustrajnosti. To su pohvalna svojstva koja pomažu da se izbjegne zla sudbina i koja u svakoj prilici mogu otkloniti strah i tugu.

- Čuvaj se tuge - reče kornjača - jer će ti ona život zagorčati i plemenitost će ti oduzeti.

Tako su razgovarali, a onda vodena ptica reče kornjači:

- Ja se stalno plašim prevrtljive sudbine i nesretnog slučaja.

Na te ptičije riječi, kornjača joj priđe, poljubi je među oči i reče:

- Savjetujući se s tobom, ptičiji rod će uvijek znati samo za dobro. Zašto si, onda, tužna i zabrinuta?

Kornjača se uporno trudila da vodenoj ptici rastjera strah dok se ona zaista ne smiri i ne odletje onome lešu. Kada stiže na to mjesto, ne vidje ni jednu grabljivicu, niti leš, već samo kosti. Ona se vrati da obavijesti kornjaču o tome kako je neprijatelj nestao. Stigavši do kornjače, kaza joj šta je vidjela i dodade:

- Drago mi je da se vratim u svoje stanište i da uživam u svojim prijateljima, jer razumno biće ne može podnijeti rastanak sa zavičajem.

Kornjača pođe s njom do toga mjesta i ne nađoše ništa čega bi se trebali bojati. Vodena ptica sa zadovoljstvom poče govoriti stihove:

U mnoge nevolje čovjek će upasti,
Ali ga Allah može od njih spasiti.

Stežu snažno i tek što halkama stegnu,
Popustit će, a čini ti se neće da puknu.

Njih dvoje se nastaniše na otoku. Dok je vodena ptica živjela radosna i spokojna, sudbina dovede gladnog sokola koji je usmrti jednim udarcem kandži. Oprez joj nije pomogao kad joj sudnji čas dođe. Uzrok njene pogibije bijaše to što je zapustila slavljenje Allaha. Vele da je ona ovako slavila Allaha: "Slava našem Gospodaru za ono što nam je dosudio i namijenio! Slava našem Gospodaru koji je nekima darovao bogatstvo, a nekima siromaštvo!"

Eto, to je priča o ptici.

- Šeherzado - reče car - svojom pričom si me još više poučila i savjet mi dala. Znaš li kakvu priču o zvijerima?

PRIČA O LISICI, VUKU I ČOVJEKU

Znaj, care, da su lisica i vuk nastanili se u jednoj jazbini. Tu su se oboje sklanjali i provodili izvjesno vrijeme. Vuk se nasilnički ponašao prema lisici i jednog dana lisica ga posavjetova da bude blaži, te da se okani kavge. Lisica mu još reče:

- Umrem li zbog tvoje oholosti, možda će ti Allah poslati čovjeka, a on je toliko lukav i podmukao da lovi ptice u zraku i kitove u moru, presijeca brda i prenosi ih, i sve to čini zahvaljujući svojoj dovitljivosti. Zato budi pravedniji, okani se zla i pomažimo se. Inače će se čovjek naslađivati tvojim mesom.

Međutim, vuk nije prihvaćao njen savjet, već joj grubo odgovori:

- Tvoje riječi nemaju nikakve veze sa ozbiljnim stvarima! - i tako snažno udari lisicu da ona pade u nesvijest. Kad dođe k sebi, lisica se osmjehnu vuku i poče mu se izvinjavati zbog ružnih riječi, te izgovori stihove:

Ako sam ranije prema tebi griješila
Voleći te i ako sam ružno činila,

Kajem se i molim da mi oprostiš,
Jer kad se pokaje griješniku praštaš.

Vuk primi lijino izvinjavanje i prođe ga zla volja, pa reče:

- Ne govori o onome šta te se ne tiče, jer ćeš čuti nešto što ti neće biti milo...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

149. noć

Kada nastupi stotinu četrdeset i deveta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je vuk rekao lisici:

- Ne govori o onome što te se ne tiče, jer ćeš čuti nešto što ti neće biti ugodno.

- Tako je - reče lisica. - Ne pada mi na pamet ako šta tebi nije drago. Jedan mudrac je rekao: "Ne govori o onome za šta te ne pitaju, i ne odgovaraj na ono za šta nisi pozvan; okani se onoga što te se ne tiče radi onoga što te se tiče, i ne dijeli savjete zlima jer će ti oni zlom uzvratiti."

Vuk se osmjehnu na lijine riječi, ali podmuklo pritaji osjećanja, misleći: "Moram se potruditi da uništim ovu lisicu!" Lisica je pak trpjela vukova ponižavanja, ali je mislila: "Oni koji su nadmeni i drski gube i u zamke padaju, jer vele: 'Ko je nadmen bio, izgubio je; neznalica se kaje, a plašljivac se spašava. Pravednost je odlika plemenitih, a lijep odgoj zaslužuje najveće poštovanje. Najbolje će biti da budem učtiva prema ovome zlikovcu, a on mora stradati." Zatim se obrati vuku:

- Gospodar oprašta svome robu ako je pogriješio, a ja sam samo nejaki rob. Nanijela sam ti uvredu savjetujući te. Da znaš kako me je zaboljelo kad si me udario, shvatio bi da to ni slon ne može podnijeti. Međutim, ja se ne žalim na bol od toga udarca zbog radosti koju mi je pričinio. Od udarca sam imala veliku korist, jer su njegove posljedice radosne. Jedan mudrac je rekao: "Učiteljev udarac je u početku veoma težak, ali je na kraju slađi od čistog meda."

- Opraštam ti grijeh i nesmotrenost - reče vuk. - Čuvaj se moje snage i ropski mi se pokoravaj, jer ti je sada jasno kako potčinjavam one koji mi se suprotstavljaju.

Lisica ničice pade pred vukom govoreći:

- Neka ti Allah da dug život i da uvijek potčinjavaš one koji ti se suprotstavljaju!

Lisica je stalno zazirala od vuka i lijepo se ophodila prema njemu. Jednoga dana, lisica pođe u vinograd i vidje pukotinu u zidu, koja joj se učini sumnjivom, te pomisli: "Sigurno postoji neki razlog zbog kojeg je ova pukotina ovdje! Poslovica veli: 'Ko vidi pukotinu u zemlji, pa je ne izbjegne i ne zazire da joj priđe, s njim nešto nije u redu i stradat će. Poznato je da neki ljudi prave figuru lisice u svome vinogradu, pa pred nju stavljaju grožđe u zdjeli ne bi li je vidjela prava lisica, došla do nje i tako stradala. Čini mi se da je ova pukotina neka smicalica, a poslovica veli: 'Oprez je pola umješnosti. Oprez mi nalaže da ispitam pukotinu i pogledam neću li otkriti nešto što upućuje na prijevaru. Ne smije me pohlepa navesti da samu sebe odvedem u propast."

Lisica priđe rupi, oprezno je obiđe i odjednom vidje da je tu velika jama koju je iskopao vlasnik vinograda za lov zvijeri što nanose štetu vinogradu. Ona otkri da je preko rupe postavljen tanki prekrivač, pa odstupi uskliknuvši:

- Hvala Allahu što sam se sačuvala te jame! Molim Boga da u nju padne moj dušman vuk koji mi život zagorčava. Tek tada vinograd će biti samo moj i u njemu ću živjeti spokojno.

Zatim lisica odmahnu glavom, grohotom se nasmija i kaza stihove:

Da mi je sad vidjeti u toj jami
Vuka kako u njoj čami!

Dugo mi je dušu mučio,
Gorčinom me stalno napajao!

Da mi je poslije njega ostati,
A da vuk hoće ovdje skončati!

Vinograd bi bez njega opustio
I sav ulov moj bi bio!

Kada završi stihove, lisica potrča vuku i povika:

- Allah ti je omogućio da lahko uđeš u vinograd! To je tvoja sreća. Čestitam ti što ti je Allah pomogao da s lahkoćom dođeš do plijena i obilne hrane!

- Otkud znaš za to o čemu govoriš? - upita vuk.

- Došla sam do vinograda - odgovori lisica - i primjetila sam da je njegov vlasnik umro. Ušla sam u voćnjak i vidjela da su plodovi zreli na drveću.

Vuk ne posumnja u lijine riječi. Obuze ga pohlepa, te ustade i dođe do one jame vođen pohlepom. Lisica se pravila da je mrtva, ali je recitirala:

Želiš da se nađeš s Lejlom -
Stradaju ljudi vođeni pohlepom!

Kada vuk dođe do one rupe, lisica mu reče:

- Uđi u vinograd! Ne moraš se penjati i rušiti zid oko voćnjaka. O konačnom dobru Allah odlučuje.

Vuk pođe u namjeri da uđe u vinograd. Kada stiže do sredine onog prekrivača na rupi, on

upade u rupu, a lisica sva zatreperi od radosti i veselja što nestadoše njene brige i jadi. Zatim pjevušećim tonom izgovori stihove:

Sudbina se meni smilovala

I jer dugo tugujem ona mi se sažalila.

Dočekah ono što sam željela
I nestade ono čega sam se bojala.

Spremna sam mu sada oprostiti
Grijehe koje mi je htio učiniti.

Njemu u grješne zasluge pripada
I to što mi je kosa sada sijeda.

Vuku najzad spasa nema
Od propasti što mu se sprema.

Vinogradi sad su samo moji,
U njima nijedan glupak više ne postoji.

Zatim lisica pogleda u rupu i vidje vuka kako plače kajući se i tugujući nad samim sobom, te se i lisica rasplaka s njim. Vuk podiže glavu prema njoj i upita je:

- Plačeš li zato što ti je žao mene, Abu-l-Husejne?{134}

- Ne, tako mi onoga koji te baci u tu jamu - odgovori lisica. - Plačem zato što si do sada tako dugo živio i žalim što prije današnjeg dana nisi pao u tu rupu. Da si pao prije nego što sam te srela, bila bih mirna i uživala bih, ali si ostao do svog suđenog časa i određenog vremena.

- Zločesta lijo - reče vuk - pođi mojoj majci i kaži joj šta mi se dogodilo, možda će smisliti kako da me izvuče.

- Tvoja prevelika pohlepa i lahkomost u propast su te odveli, pa si pao u rupu iz koje se nećeš izvući! Zar ne znaš, glupi vuče, da poslovica kaže: "Ne može biti siguran od sudbine onaj ko ne misli na posljedice"?

- Abu-l-Husejne - na to će vuk - pokazivala si da me voliš, da želiš moje prijateljstvo i da se plašiš moje snage. Ne budi pakosna prema meni zbog onoga što sam ti učinio. Allah će nagraditi onoga ko je u stanju da prašta. Pjesnik je rekao:

Posij dobro i tamo gdje mu mjesto nije,

Dobro propast neće gdje god se zasije.

Dobro će požnjet, iako mu valja dugo rasti,
Samo onaj ko dobro umije posijati.

- Ti, najgluplja zvijeri! Najbedastija životinjo u stepi! - reče lisica. - Zar si zaboravio kako si me zlostavljao, kako si se oholio i gordio? Nisi mario za prijateljske obaveze, niti si slušao pjesnikove riječi:

Kad si moćan nemoj zlo nanositi,
Jer će ti se zlo sigurno vratiti.

Dok ti mimo spavaš, povrijeđeni bdije
Moleći za kaznu, jer Bog nikada ne snije.

- Abu-l-Husejne - reče vuk - ne zamjeri mi zbog ranijih grijeha. Plemeniti praštaju, a činiti dobra djela predstavlja najveće blago. Kako je divno kazao pjesnik:

Kad god možeš, hitaj dobro djelo učiniti
Jer za to nećeš uvijek kadar biti.

Vuk se i dalje ponižavao pred lisicom govoreći joj:
- Možda me nekako možeš spasiti smrti.
- Lukavi i vjerolomni vuče - odgovarala je lisica - ne nadaj se izbavljenju. Ovo ti je nagrada i osveta za sva tvoja ružna djela! - I ona se nasmija kezeći zube, pa izgovori stihove:

Dosta je bilo prijevara -
Nećeš postići cilja;

To što želiš ne može biti,
Što si sijao moraš požnjeti.

- Krotka životinjo - molio je vuk - ja imam odveć povjerenja u tebe da bi me mogla ostaviti u ovoj jami. - Vuk je zatim ronio suze i recitirao stihove:

Ti, koji si mi više puta ruku pružio
Ti, što si mi brojne usluge učinio

Nikada me zla sudba nije zadesila
A da tvoja ruka nije moju prihvatila.

- Glupi dušmane - naslađivala se lisica - otkud sad to moljakanje i skrušenost, poniznost i pokornost, nakon one naduhanosti i oholosti, nakon nepravde i tlačenja?! Bila sam u tvom društvu zbog straha od tvog dušmanluka. Nadala sam se dobročinstvu, a sada te je stigla kazna i snašla te osveta - i lisica izgovori stihove:

O, ti što smišljaš gnusnu prijevaru,
Sam si pao u svoju odvratnu namjeru!

Kušaj sada najgoru i najveću nevolju
I ostani s vucima vječno u čoporu!

- Milostiva lijo - reče vuk - ne govori tako neprijateljskim jezikom i ne gledaj me tako dušmanskim pogledom. Budi mi prijatelj do suđenog časa i konačnog rastanka. Idi i nabavi mi neko uže, pa jedan kraj sveži za drvo, a drugi spusti meni da se popnem uz njega, možda ću se tako spasiti nevolje u koju sam upao. Dat ću ti sva blaga koja imam.

- Već si previše govorio o onome što ti neće pomoći. Ne nadaj se da ću te ja spasiti, već se prisjeti kakvo si zlo činio, kakve si mi gadosti krišom pripremao. Misli na to da ćeš biti kamenovan. Znaj da se opraštaš s ovim svijetom i da odlaziš s njega. Duša će ti otići u ništavilo i u carstvo zla.

- Abu-l-Husajne, budimo opet prijatelji i ne istrajavaj na mržnji i pakosti. Znaj da je duši podario život onaj ko ju je spasio propasti, a onaj ko joj je život dao, kao da je sve ljude oživio. Nemoj zla biti, jer mudri to osuđuju. Nema očiglednijeg mučenja od mog boravka u ovoj jami gdje kušam gorku smrt i gledam u oči vlastitoj propasti. Ti me možeš izbaviti iz zamke.

- Pokvareni i surovi vuče - reče lisica - upoređujem tvoje lijepe riječi i ružne namjere sa sokolom i jarebicom.

- Šta se dogodilo sa sokolom i jarebicom? - upita vuk.

- Jednoga dana, ušla sam u vinograd da jedem grožđe i dok sam bila tamo, ugledah sokola koji se ustremio na jarebicu. Kad ju je već bio ščepao, jarebica se izmigolji, pobježe u svoje gnijezdo i sakri se u njemu. Soko je letio za njom vičući:

- Neznalico, vidio sam te u stepi gladnu pa mi te bilo žao. Nakupio sam ti zrnja i uhvatio sam te zato da bih ti dao da jedeš. Međutim, ti bježiš od mene i ne vidim da taj bijeg može imati bilo kakvu posljedicu osim oskudice. Izađi i uzmi zrnje koje sam ti donio. Pojedi ga uslast.

Kada jarebica ću sokolove riječi, povjerava mu i izađe, a on zari kandže u nju i čvrsto je uhvati. Jarebica ga upita:

- Zar je to ono što si mi donio iz stepe govoreći: "Pojedi ga uslast"? Slagao si, neka Allah pretvori u smrtonosni otrov moje meso u tvojoj utrobi!

Kad pojede jarebicu, sokolu opade perje, izgubi snagu i pade mrtav.

- Znaj, vuče - nastavi lisica - da onaj ko kopa jamu svome bratu sam u nju brzo pada. Ti si mene u samom početku obmanuo.

Onda vuk reče lisici:

- Okani se te priče i navođenja poslovica! Ne spominji mi moja ranija ružna djela! Dosta mi je ove nesreće u koju sam upao tako da bi se i neprijatelj na me sažalio, a kamoli prijatelj. Smisli nešto da se izvučem odavde. Ako ti je to teško, treba da znaš da prijatelj za prijatelja podnosi i najteže muke i sve čini ne bi li ga spasio. Kažu da je pažljiv prijatelj bolji od rođenog brata. Ako me uspiješ spasiti, nakupit ću ti hrane koja će dugo trajati, a onda ću te naučiti rijetkim lukavstvima pomoću kojih ćeš moći otvarati plodne vinograde i kidati plodove s drveća. Zato budi mirna i spokojna.

- Kako divno rekoše učeni o mnoštvu glupaka kao što si ti - odgovori lisica smijući se.

- Šta su kazali? - upita vuk.

- Učeni vele da su oni koji imaju grubo tijelo i grubu narav daleko od razuma, odnosno da su blizu gluposti, jer tvoje riječi da se prijatelj izlaže poteškoćama zato da bi izbavio prijatelja tačne su, kao što si rekao, glupi prevrtljivče, ali u tom smislu što su mi pokazale da si neznalica i malouman. Kako ti mogu biti prijatelj kad si me varao? Zar si me smatrao prijateljem i onda kada sam bila tvoj zluradi neprijatelj? Te riječi su ubojitije od strijela, ako bolje razmisliš. Što se tiče tvojih riječi da ćeš mi dati toliko hrane da mi može dugo trajati, te da ćeš me poučiti lukavstvima pomoću kojih ću ulaziti u plodne vinograde i sa drveća ubirati plodove, zašto, vjerolomniče, ne znaš

nikakvo lukavstvo kojim bi se spasio od smrti?! Ti si veoma daleko od toga da pomogneš sam sebi, kao što sam ja daleko od toga da prihvatim tvoje savjete. Ako već znaš neka lukavstva, posluži se lukavstvom da sebe spasiš nevolje, a ja ću moliti Allaha da te iz nje ne izbavi. Vidi, glupane: Ako znaš neko lukavstvo, spasi sebe od smrti, pa tek onda drugoga poučavaj! Ti si poput čovjeka koji je obolio, pa mu je došao drugi čovjek sa istom bolešću da ga liječi, i upitao ga: "Hoćeš li da te izliječim?" "Bolje bi bilo da počneš liječiti sama sebe", odgovori ovaj, te pridošlica ode. Ti si isti takav, vuče. Ostani tu gdje si i trpi to što te snašlo.

Kada vuk ću lijine riječi, bi mu jasno da od nje ne može očekivati nikakvo dobro, te poče kukati nad svojom sudbinom:

- Bio sam tako nepažljiv! Ako me Allah spasi ove nesreće, sigurno ću se kajati što sam zlostavljao slabije od sebe. Odjenut ću se vunom[135] i popet ću se u planinu da slavim uzvišenog Allaha bojeći se Njegove kazne. Izbjegavat ću zvijeri i hranit ću borce za vjeru i siromahe.

Slušajući vučije molbe i riječi iz kojih se vidjelo da će se pokajati zbog oholosti i nadmenosti, lisici bi žao i poskoči od radosti. Ona stade na ivicu jame, čučnu na zadnje šape, te pruži rep u jamu. Vuk se podiže, pruži šapu prema lisičijem repu i povuče ga tako da se lisica nađe u jami zajedno s vukom.

- Bezdušna lisico! - reče joj tada vuk. - Kako si mogla biti zlurada kad si bila u mom društvu i pod mojom vlašću?! Pala si u rupu zajedno sa mnom i posljedice će brzo uslijediti. Mudraci su rekli: "Ako neko smatra sramnim svoga brata zato što je sisao pasije mlijeko, i sam će ga sigurno sisati." Kako je divno rekao pjesnik:

Kada sudba krene na ljude
Ona drugima konje dovede.

Kažite zluradima da se osvijeste,
Jer što mi podnesemo i vi morate.

Zatim vuk reče lisici:

- Požurit ću da te ubijem prije nego što ti vidiš moju pogibiju - a lisica je mislila: "Upala sam zajedno s ovim siledžijom u takav položaj koji neodložno zahtijeva neko lukavstvo. Vele: 'Žena sprema ukrase za svoj praznik, a

poslovica kaže: 'Štedio sam te, suzo moja, za nevolju. Ako ne nadmudrim ovu okrutnu zvijer, sigurno ću stradati. Lijepo je rekao pjesnik:

Živi od prijevare - sada je vrijeme
U kome se smještaju lavovi kao u jazbine.

Iskazi sada lukavstva sva
Da pokrene se snaga životnih točkova.

Ubiri plodove, a ako ih nema
Zadovolji se onda šakom sijena!

Zatim lisica reče vuku:

- Ne žuri da me ubiješ, jer ćeš se pokajati, moćna zvijeri. Ako malo pričekaš i razmotriš ono što ću ti ispričati, shvatit ćeš šta sam namjeravala. Ako pak požuriš da me ubiješ, nećeš imati nikakve koristi i oboje ćemo ovdje skončati.

- Podla vjerolomnice! - povika vuk. - Kako se nadaš da ćeš nas paziti kad moliš da malo pričekam? Reci mi šta smjeraš.

- Što se tiče onog što sam naumila, nije potrebno da mi za to dobrim uzvraćaš. Kada sam čula tvoje obećanje i priznanje da si ranije zlo činio, da ti je žao što se nisi ranije pokajao i dobro činio; kada sam čula da si se zavjetovao da više nećeš ponižavati prijatelje niti ostale, da nećeš jesti grožđe ni drugo voće, da ćeš biti skrušen i da ćeš podrezati kandže, da ćeš polomiti svoje očnjake, da ćeš se odjenuti vunom i da ćeš uzvišenom Allahu prinositi žrtvu ako te spasi nevolje u kojoj si se našao - tada me obuzelo sažaljenje prema tebi, premda sam željela da stradaš. Kada sam, dakle, čula tvoje pokajanje i zavjete ako te Allah spasi, osjetila sam potrebu da te izvučem iz nevolje, pa sam ti pružila rep da se uhvatiš za njega i izvučeš se. Međutim, ti se nisi okanio svoje uobičajene grubosti i surovosti i nisi prihvatio spasenje u blagosti, već si me tako povukao da sam pomislila da će mi duša izaći. Tako se oboje nađosmo suočeni sa stradanjem i smrću. Nas može spasiti samo jedna stvar. Ako se složiš sa mnom, spasit ćemo se oboje. Nakon toga, treba da ispuniš svoje zavjete, pa ću ti biti prijateljica.

- S čim da se složim? - upita vuk.

- Ti se uspravi - reče lisica - a ja ću ti se popeti na glavu pa ću biti blizu površine zemlje. Kada budem gore, otići ću i donijet ću ti nešto za šta ćeš se

uhvatiti i izvući se.

- Ne vjerujem ti - odgovori vuk - jer mudraci su rekli: "Ko povjeruje u korist tamo gdje je mjesto mržnji, griješi." Također kažu: "Ko vjeruje onome što ne zaslužuje povjerenje, bit će prevaren; ako neko proba ono što je već probao, kajat će se; onaj ko ne pravi razliku među situacijama, postupajući u svakoj na isti način, taj će imati malo uspjeha i mnogo nevolja." Kako je divno rekao pjesnik:

Nek zla bude misao tvoja,
Jer hrđava misao je najrazumnija.

Najveća je nevolja za čovjeka
Kad čini dobro vjerujuć u drugoga.

Drugi je rekao:
Drži se zle misli, ona će te spasiti;
Ko je uvijek oprezan malo će nevolja imati.

Dušmana svog sa osmijehom sretni,
A u duši vojsku spremaj i boj zametni.

Još jedan pjesnik je rekao:

Najveći dušman je onaj kome vjeruješ,
Čuvaj se ljudi i pazi s kim druguješ.

Zabluda je dobru se od sudbine nadati,
O zlu misli i sudbini se prepusti.

- U svakom slučaju, nije pohvalno zlo misliti - reče lisica. - Misliti o dobru odlika je savršenih, a posljedica takvog razmišljanja je spasenje od užasa. Vuče, treba da se nekim lukavstvom spasiš ovoga što te snašlo i bolje je da se zajedno spasimo smrti. Okani se zlih misli i mržnje. Ako budeš lijepo postupio sa mnom, moguća su dva rješenja ove situacije: ili ću ti donijeti nešto za šta ćeš se uhvatiti i spasiti se iz nevolje, ili ću te prevariti i sebe spasiti, a tebe ostaviti. Međutim, to nije moguće, jer nisam sigurna da me

neće snaći ono što je snašlo tebe, i to bi bila posljedica moje prijevare. Poslovica kaže: "Odanost je divna, a nevjera je odvratna." Treba da mi vjeruješ, jer mi nije nepoznata prevrtljivost sudbine. Ne odugovlačimo s lukavstvom koje će nas spasiti. Naš položaj je odveć težak da bismo vodili duge razgovore.

- Iako imam malo povjerenja u tvoju odanost, jasno mi je šta si naumila, odnosno da hoćeš da me spasiš kada si čula moje pokajanje. Mislim: Ako je tačno ono što lisica tvrdi, to znači da je shvatila kakvo je zlo učinila. Ako to nije tačno, Gospod će je za to kazniti. Dakle, pristajem na to što savjetuješ, a ako me prevariš, glavom ćeš platiti.

Potom se vuk uspravi u jami, a lisica mu se pope na ramena tako da se izravna s površinom zemlje. Ona skoči s njegovih ramena na površinu i onesvijesti se.

- Prijatelju moj - reče vuk - ne zaboravi mene i ne oklijevaj da me spasiš.

Lisica se grohotom nasmija:

- Ti, obmanuti! Pala sam ti šaka samo da bih se našalila s tobom i narugala ti se. Kada sam čula tvoje pokajanje, bila sam toliko ushićena da sam počela skakati i igrati, te mi je upao rep u jamu, a ti si me povukao tako da sam pala k tebi. Onda me je uzvišeni Allah spasio, i zašto ne bih pridonijela tvojoj propasti kad ti spadaš u đavolje društvo. Jučer sam usnila da igram na tvojoj svadbi. Taj san sam ispričala jednom koji tumači snove i on mi reče: "Past ćeš u klopku, ali ćeš se spasiti." Znala sam da je tumačenje sna to što sam ti pala šaka i spasila se. Ti znaš, prevareni glupače, da sam ti neprijatelj, pa kako onda hoćeš, uprkos svojoj maloumnosti i gluposti, da te baš ja spasim, bez obzira na to što si čuo moje osorne riječi? Kako da se trudim da te spasim kad su učeni kazali da grješnikova smrt predstavlja rasterećenje za ljude i pročišćenje zemlje. Da me nije strah da ću zbog svoje odanosti tebi podnijeti veći bol nego što bih propatila zbog prijevare, sigurno bih smislila kako da te spasim.

Kada vuk ču lijine riječi, on se ujede za šapu zbog silnog kajanja...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

150. noć

Kada nastupi stotinu pedeseta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da se vuk, saslušavši lijine riječi, ujeo za šapu zbog silnog kajanja. Zatim je počeo govoriti blagim tonom, ali od toga nije imao koristi, te reče lisici tiho:

- Vi, lisičiji soj, vrlo ste slatkorječivi i šaljivi. I ovo je neka tvoja šala, ali nije svako vrijeme pogodno za šalu.

- Glupane, šala ima granice koje se ne prelaze - odgovori lisica. - Nemoj misliti da će me Allah opet izručiti tebi kad me jednom već spasio tvojih šaka!

- Trebalo bi da me želiš spasiti zbog našeg nekadašnjeg bratskog druženja. Ako me spasiš, ja ću ti sigurno uzvratiti dobrim - reče vuk, a lisica odgovori:

- Mudraci su rekli: "Ne bratimi se s grješnim glupakom, jer će te on unakaziti, a neće te uljepšati; ne bratimi se s lažljivcem, jer ako učiniš dobro djelo, on će to utajiti, a ako učiniš zlo, on će ga razglasiti." Također su mudraci rekli: "Za sve se može naći neko lukavstvo, osim za smrt; sve je moguće popraviti osim pokvarene suštine; sve se može izbjeći osim sudbine." Što se tiče nagrade za koju tvrdiš da je zaslužujem, ja tebe i tvoju nagradu upoređujem sa zmijom koja bježi od lovca. Jedan čovjek je ugledao uplašenu zmiju i upitao je: "Šta ti je, zmijo?" "Bježim od lovca", odgovori zmija, "on me lovi, pa ako me zaštitiš i skloniš, sigurno ću te nagraditi i učinit ću ti svako dobro." Čovjek uze zmiju željan nagrade i dobra i stavi je u džep. Kada je lovac prošao i kada je minula opasnost, čovjek upita zmiju: "Gdje je nagrada? Spasio sam te od onoga čega si se bojala i od čega si zazirala." Zmija odgovori: "Reci mi u koji dio tijela da te ujedem, jer ti znaš da mi ne nagrađujemo dobrim." I zmija ujede čovjeka, te on umre. Ja tebe, glupače, poredim s tom zmijom i čovjekom. Nisi li čuo pjesnikove riječi:

Ne vjeruj onom koga si naljutio
Nadajući se da ga je bijes minuo.

Kada se zmija u fino klupko svija
Izgleda nedužno, al smrtni otrov skriva.

Na to vuk reče lisici:

- Rječita lijo divnoga lica, ne zaboravi ko sam i da me se ljudi boje. Ti znaš da jurišam na utvrde i da kršim vinograde. Učini onako kako sam ti naredio i stoj preda mnom kao što rob stoji pred gospodarom!

- Glupače! - povika lisica. - Ti težiš za nemogućim! Čudim se tvojoj gluposti i tvrdoglavosti kad mi naređuješ da te služim i da pred tobom stojim

kao da sam ti rob. Uskoro ćeš vidjeti šta će te snaći. Razbit će ti glavu kamenjem i polomit će ti izdajničke zube!

Potom se lisica pope na brežuljak koji je gledao na vinograd i poče mamiti vinogradare, te je ovi ugledaše i radosni pohitaše k njoj. Lisica je stajala dok se ljudi ne približiše rupi u kojoj je bio vuk. Tada lisica pobježe, a vinogradari ugledaše vuka u rupi, pa počeše na njega bacati veliko kamenje. Tukli su ga bez prestanka kamenjem i drvljem i probadali ga kopljem dok ga nisu ubili.

Pošto ljudi odoše, lisica se vrati jami, stade pored mjesta gdje je bio ubijeni vuk i kada ga vidje mrtva, zaklima glavom od velike radosti i izgovori stihove:

Sudbina vuka presrete i usmrti,
Duša mu daleko od nas odleti.

Koliko si me, Abu Sirhane[136] *želio ubiti,*
Al' nesreća danas tvoj život prekrati.

U jamu si pao iz koje ne izađe niko,
Već je u njoj na samrtni vjetar sviko.

Nakon toga, lisica ostade sama u vinogradu, spokojna i ne bojeći se nikakvih nevolja. To je priča o vuku i lisici.

PRIČA O MIŠU I LASICI

Priča se da su miš i lasica živjeli u kući nekog siromašnog čovjeka. Jedan njegov prijatelj se razbolje i ljekar mu propisa očišćeni sezam, te siromašnom čovjeku dadoše sezam da ga očisti. Taj čovjek dade sezam svojoj ženi i reče joj da ga pripremi. Žena očisti sezam i pripremi ga, a kada ga lasica vidje, poče ga prenositi u svoju rupu i radila je to cijeli dan dok nije prenijela najveći dio. Onda dođe žena i primjeti da nedostaje mnogo sezama, pa poče vrebati da vidi zašto nedostaje sezam.

Već po navici, lasica dođe da ga prenosi i kad vidje ženu kako sjedi, bi joj jasno da je ona u zasjedi, te pomisli: "Moj postupak može imati teške posljedice. Bojim se da ta žena mene čeka u zasjedi, a onome ko ne misli na posljedice sudbina nije saveznik. Moram učiniti nešto pozitivno čime ću pokazati svoju nedužnost za sve ružno što sam učinila."

I lasica poče vračati sezam koji bijaše u njenoj rupi. Kada žena vidje šta radi, pomisli: "Nije ona kriva što nedostaje sezam, jer ga donosi iz rupe nekoga ko ga je tamo odnio i stavlja ga uz preostali sezam. Ona nam dobro čini vraćajući sezam, a onome ko dobro čini valja samo dobrim vratiti. Dakle, nije lasica kriva što nema sezama, ali ja ću vrebati dok ga ne uhvatim i dok ne saznam ko je."

Lasica je shvatila o čemu razmišlja ta žena, te ode mišu i reče mu:

- Brate, nije dobro kad čovjek ne brine o komšijama i ako nije postojan u svojoj ljubavi.

- Tako je, prijatelju - reče miš. - Blago tebi i tvojim susjedima. Ali, zašto mi o tome govoriš?

- Domaćin je donio sezama, pa su se on i njegova porodica siti najeli. Imaju ga mnogo, tako da su ga ostavili, te je svako živo biće uzimalo. Ako i ti uzmeš sezama, učinit ćeš to s većim pravom od ostalih koji su uzimali.

Mišu se to dopade i on zaigra, zavrti repom osjetivši želju da jede sezam. On istog časa ustade, izađe iz svoje rupe i vidje očišćeni sezam kako sija bjelinom. Žena je sjedila u zasjedi, a miš nije mislio na posljedice. Žena je bila pripremila toljagu. Miš se nije mogao suzdržati, već uđe u sezam, zavuče se u njega i poče jesti. Žena ga udari onom toljagom i razbi mu glavu, tako da miš strada zbog pohlepe i zbog toga što nije razmišljao o posljedicama.

- Šeherzado - reče car - Allaha mi, to je divna priča! Znaš li neku o ljepoti prijateljstva i bdijenju nad njime, čak i onda kada se prijatelj teško može

spasiti od propasti?

- Znam - odgovori Šeherzada.

PRIČA O GAVRANU I MAČKU

- Čula sam da su se sprijateljili gavran i mačak. Dok su boravili pod jednim drvetom, iznenada ugledaše pantera kako ide prema tome stablu pod kojim su se oni nalazili. Primjetiše ga tek kada je bio blizu stabla. Gavran odletje na vrh drveta, a mačak ostade paralisan i doviknu gavranu:

- Prijatelju, znaš li nešto što bi me moglo izbaviti, nadam se tome od tebe?

- Braća traže jedni druge kada je potrebno nešto pametno smisliti da bi se izvukli iz nevolje. Divno li je rekao pjesnik:

Pravi prijatelj je ko s tobom uvijek ostaje
I štetu trpi ako tebi od koristi je;

I onaj koji će za te dušu svoju kidati
Ako zla sudba nekada te uhvati.

Nedaleko od drveta bili su pastiri i psi. Gavran odletje i poče lupati krilima po zemlji i graktati. Zatim priđe pastirima i udari krilom jednog psa po njušci, pa se malo podiže, a psi potrčaše za njim. Pastir podiže glavu i vidje pticu kako leti nisko iznad zemlje, te pođe za njom. Gavran je letio tek toliko da umakne psima mameći ih da ga rastrgnu. Zatim se malo podiže, a psi su ga slijedili dok se gavran ne nađe na stablu pod kojim je bio panter. Kada psi ugledaše pantera, jurnuše prema njemu, te se on dade u bijeg, a mislio je da će pojesti mačka. Tako se mačak spasi zahvaljujući domišljatosti gavrana.

Ovo ti pričam, care, da bi znao kako prava bratska ljubav izbavlja od smrti.

PRIČA O GAVRANU I LISICI

Priča se da je jedna lisica živjela u planini. Kad god bi okotila mladunče i kad bi ono ojačalo, lisica bi ga pojela zbog gladi. Da nije jela mladunčad, glad bi je umorila. Na vrhu te planine sklanjao se jedan gavran i lisica pomisli: "Željela bih se sprijateljiti s ovim gavranom, da mi bude drug u samoći i da mi pomaže u potrazi za hranom, jer on je u stanju učiniti ono što ja nisam."

Lisica priđe gavranu i stade blizu njega ne bi li mogao čuti njene riječi. Zatim ga pozdravi i reče:

- Komšija! Zaista komšija musliman ima dvostruko pravo na svog komšiju muslimana: pravo po susjedstvu i pravo po islamu. Ti si moj komšija i moram ispuniti jednu obavezu prema tebi, utoliko prije što smo dugo već komšije i što mi ljubav koju nosim u srcu za te nalaže da budem pažljiva prema tebi i podstiče me na bratimljenje s tobom. Šta mi možeš odgovoriti na to?

- Najbolje riječi su one koje su najiskrenije - reče gavran. - Možda tvoj jezik govori o onome čega nemaš u srcu. Bojim se da se tvoje prijateljstvo ispoljava samo u riječima, a da si mi u duši neprijatelj, jer ti si proždrljivica, a ja sam plijen. Zato treba da se klonimo uzajamne ljubavi i neposredne blizine. Šta te nuka da tražiš ono što ne možeš dosegnuti i da želiš ono što ne može biti? Ti spadaš u familiju zvijeri, a ja u familiju ptica, te takvo prijateljstvo ne bi bilo valjano.

Lisica na to odgovori:

- Onaj kome je poznat značaj čestitosti i ko bira prave prijatelje može imati koristi od prijatelja. Meni se dopada da budem blizu tebe i biram te za prijatelja da bismo mogli pomagati jedno drugome pri postizanju ciljeva. Naše prijateljstvo bit će uspješno. Ja znam neke priče o ljepoti prijateljstva. Hoćeš li da ti ispričam jednu?

- Dopuštam da mi ispričaš. Kazuj, dakle, da čujem njihovu poruku - složi se gavran.

- Slušaj, prijatelju! - poče lisica - Priča o buhi i mišu ukazuje upravo na ono o čemu sam ti pričala.

- Kako to? - upita gavran, a lisica odgovori:

* * *

- Pričaju da je jedan miš živio u kući nekog vrlo bogatog trgovca. Buha je noću tražila utočište u postelji toga trgovca i osjeti da mu je tijelo mehko. Kako je buha bila žedna, ona se napi trgovčeve krvi. Trgovac osjeti bol, probudi se, sjede i poče dozivati sluge, te oni pohitaše k njemu, zasukaše rukave i počeše prebirati tražeći buhu. Kada buha osjeti da je traže, dade se u bijeg i naletje na mišiju rupu pa uđe u nju. Miš je ugleda i upita:

- Šta te dovodi ovamo kad ne pripadaš mome rodu ni vrsti? Zbog toga nisi, sigurna od grubosti i nanošenja uvreda.

- Pobjegla sam u tvoje sklonište spašavajući se od smrti: došla sam da tražim tvoju zaštitu. Ne želim tvoju kuću, niti će te snaći kakvo zlo od mene zbog kojeg bi morao napustiti stanište. Nadam se da ću te moći nagraditi za dobro koje mi činiš i uskoro ćeš hvaliti posljedice onoga o čemu govorim. Kada je miš čuo buhine riječi...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom dopuštenju.

151. noć

Kada nastupi stotinu pedeset i prva noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je miš, saslušavši buhine riječi, rekao:

- Ako je sve tako kako si mi kazala, onda se osjećaj sigurnom ovdje. Neće ti se ništa loše dogoditi. Imat ćeš samo ono što će te radovati i snaći će te samo ono što će i mene snaći. Nudim ti svoje prijateljstvo. Nemoj žaliti za trgovčevom krvlju i ne tuguj što se nećeš hraniti njome. Budi zadovoljna svojim životom, jer tako je bolje za tebe. Čuo sam, buho, da je neki savjetnik govorio stihove:

Stazama samoće i skromnosti sam hodio
I život dosuđeni tako sam provodio.

Od kore hljeba i gutljaja vode sam živio,
Te malo soli dok dronjke sam nosio.

Bit će dobro bude li mi Allah lagodnost podario,
Inače ću biti zadovoljan onim što mi je udijelio.

Buha na miševe riječi odgovori:

- Brate, slušam tvoje pouke i tebi se potčinjavam. Ja nemam moći da ti se suprotstavljam, već hoću život da provedem u toj divnoj namjeri.

- Iskrena ljubav je dovoljno lijepa namjera - reče miš.

Tako se zače prijateljstvo među njima. Buha se sklanjala u trgovčevu postelju, ali nije pretjerivala s njim, a danju se sklanjala kod miša u njegovom staništu.

Jedne noći, trgovac donese kući mnoštvo novaca, pa ih poče brojati. Kada miš ću zveket novca, promoli glavu iz rupe i poče posmatrati trgovca dok je dinare stavljao pod jastuk i najzad je zaspao. Tada se miš obrati buhi:

- Zar ne misliš da je ovo zgodna prilika i velika sreća? Znaš li nešto pametno što će nas dovesti do tih dinara?

- Nije dobro kad neko nešto želi ako nije u stanju i da dođe do toga. Ako je nejak za to, izložit će se upravo onome od čega zazire i neće postići cilj, čak i ako je u stanju smisliti neko lukavstvo. To je kao kad vrabac sakuplja zrnje pa pada u stupicu i lovac ga hvata. Dakle, ti nemaš snage, kao ni ja, da uzmeš te dinare i izneseš ih iz kuće. Ja to nisam u stanju, ne mogu čak ni jedan jedini dinar iznijeti.

- Pripremio sam u ovoj svojoj rupi sedamdeset izlaza na koje mogu izaći ako budem htio, a za blago sam pripremio sigurno mjesto. Ako ti smisliš kako da izvedeš trgovca iz kuće, onda ne sumnjam u uspjeh, uz pomoć sudbine.

- Preuzimam obavezu da ga izvedem iz kuće - reče buha, pa ode u trgovčevu postelju i ujede ga tako žestoko kako se trgovcu nikada nije dogodilo. Zatim se skloni na sigurno mjesto na kome joj nije prijetila nikakva opasnost od trgovca. Probuđeni trgovac poče tražiti buhu, ali ne nađe ništa, te leže na drugu stranu. Onda ga buha ujede jače nego prvi put, tako da se trgovac rasani, ustade iz postelje, pa ode do jedne klupe pored kućnih vrata i tu zaspa ne budeći se do jutra.

Onda miš poče prenositi dinare dok ih ne prenese sve. Kad osvanu jutro, trgovac poče optuživati ljude i nagađati kako se to moglo dogoditi.

I lisica reče gavranu:

- Znaj, oprezni, pametni i iskusni gavrane, da ti sve ovo pričam samo zato da bi bio nagrađen za dobro djelo koje mi činiš, kao što je miš nagrađen za dobro koje je učinio buhi. Vidiš kako ga je divno nagradila i uzvratila mu na najljepši način.

- Ako je dobročinitelju stalo do dobrih djela, on će ih činiti, ili ih neće činiti. Dobročinstvo nije za onoga ko misli prekidati vezu. Ako ti iskažem

naklonost, premda si mi neprijatelj, onda ću time upropastiti samog sebe. Ti si, lijo, lukava i prevrtljiva, a onaj ko je podmukao i ko vara ne drži se dogovora. Ne treba vjerovati onome ko se ne drži dogovora. Ne tako davno, čuo sam da si prevarila jednog svog prijatelja, vuka. Postavljala si mu smicalice dok ga nisi upropastila svojim lukavstvom i podmuklošću. Sve si mu to priredila premda pripada tvome rodu. Iako ste dugo bili prijatelji, nisi ga poštedjela. Kako onda da vjerujem u tvoje prijateljstvo kad tako postupaš s prijateljem iz svoje familije? Šta bi tek učinila neprijatelju koji ne pripada tvome rodu? Ja i ti smo poput sokola i gladnih ptica.

- Kakva je to priča o sokolu i gladnim pticama? - upita lisica, a gavran reče:

- Tvrde da je jedan soko bio nepopravljivi siledžija...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

152. noć

Kada nastupi stotinu pedeset i druga noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je gavran rekao:

- Tvrde da je jedan soko bio nepopravljivi siledžija u vrijeme kada je bio mlad, tako da su ga se plašile ptice grabljivice, a i grabljive zvijeri na kopnu. Od njegova zla niko se nije mogao spasiti. Ima mnogo priča o sokolovom nasilnom i tlačiteljskom ponašanju, o tome da je uporno maltretirao ptice. Međutim, kada ostari, snaga ga izdade, te on poče gladovati. Morao je ulagati sve više truda, pošto je onemoćao, pa zaključi da će biti najbolje da ode tamo gdje se okupljaju ptice i da jede ono što ostane iza njih. Tako se služio lukavstvom, pošto je prije toga bio snažan i moćan.

Ako i tebe izda snaga, lijo, neće te izdati lukavstvo. Ne sumnjam da je to, što tražiš moje prijateljstvo, pribjegavanje lukavstvu umjesto sili. Ja ne spadam u one koji će ti pružiti ruku jer mi je Allah dao snagu u krilima, oprez u duši i vid očinji. Znaj da onaj ko se upoređuje s jačima od sebe zamara se, a može i da strada. Bojim se da ti se ne dogodi ono što se dogodilo vrapcu ako se budeš upoređivala s moćnijima od sebe.

- Šta se dogodilo vrapcu? Allaha ti, ispričaj mi! - zamoli lisica, a gavran reče:

- Čuo sam da je vrabac letio iznad pašnjaka na kome su pasle ovce. Posmatrao je pašnjak i odjednom ugledao velikog orla kako se ustrijemio na jedno malo janje, zgrabio ga kandžama i poletio.

Kada to vidje, vrabac raširi krila govoreći:

- Ja ću učiniti isto što i on!

Zanoseći se i poredeći s većim od sebe, on istog časa poletje i spusti se na jednog debelog ovna s bujnim runom koje se bijaše zamrsilo jer je ovan ležao na mokraći i izmetu, tako da mu je vuna ličila na pljuvačku. Kada se spusti na ovnova leđa, vrabac zamahnu krilima, ali mu se noge zapletoše u vunu. On htjede poletjeti, ali nije mogao. Sve se to događalo pred pastirom koji je bio ljut zbog orla pa priđe vrapcu, uhvati ga, počupa mu perje iz krila i sveza mu za nogu konac. Onda ga odnese svojoj djeci i baci im ga, a jedno dijete upita:

- Šta je to?

- Ovaj se poredio s većim od sebe i stradao je - odgovori pastir.

Tako i ti, lijo, čuvaj se upoređivanja s jačima od sebe jer ćeš stradati. Toliko od mene, a sad idi s mirom.

Izgubivši nadu da će se sprijateljiti s gavranom, lisica se vrati tugujući, stenjući i škrgućući zubima. Kada gavran ću kako plače i jeca, kada vidje kako je neutješno tužna, on reče:

- Zašto škrgućeš zubima, lijo?

- Škrgućem zubima zato što vidim da si lukaviji od mene - odgovori lisica.

Potom se lisica dade u trk i vrati se u svoju jazbinu.

To je priča o lisici i gavranu, care.

- Šeherzado - reče car - divne su ove priče. Znaš li još neku sličnu basnu?

PRIČA O JEŽU I DIVLJEM GOLUBU

Priča se da je jedan jež odabrao sebi stanište pored palme na kojoj su divlji golub i ženka sagradili gnijezdo. Ugodno su živjeli na palmi. Jež je mislio: "Grivnjaš jede palmine plodove, a ja nemam puta do njih. Moram nešto smisliti."

Zatim jež iskopa rupu ispod palme i u njoj načini stanište sebi i svojoj ženki. Pored rupe sagradi bogomolju u koju se povuče ispoljavajući pobožnost, predanost Bogu i odricanje od ovosvjetskih užitaka. Grivnjaš je posmatrao kako se jež moli i klanja i bi mu ga žao zbog njegovog prevelikog lišavanja, pa ga upita:

- Koliko godina tako živiš?

- Trideset godina - odgovori jež.

- Čime se hraniš? - upita grivnjaš.

- Onim što padne s palme.

- Kako se odijevaš?

- Bodljama, i dobro me služi njihova grubost.

- Zašto si odabrao baš ovo mjesto? - upita golub.

- Izabrao sam ga upravo zato da bih upućivao na pravi put zabludjelog i da bih poučavao neznalice.

- Nisam znao da si takav, ali bih sada i ja volio imati ono što ti imaš - reče golub.

- Strah me - odgovori jež - da tvoje riječi ne budu u suprotnosti sa tvojim djelima, te bi mogao biti poput onog zemljoradnika koji je, ne žureći, rekao kada je došlo vrijeme sjetve: "Bojim se da je vrijeme sjetve već prošlo i da ću izgubiti imovinu srljajući da posijem." Kada dođe vrijeme žetve i kad vidje kako ljudi žanju, on se pokaja zbog onog što je propustio i zato što je zaostao za drugima, te umre od tuge i žalosti.

- Šta treba da radim da bih se oslobodio robovanja ovome svijetu i da bih se predao samo obožavanju svoga Gospodara? - upita golub, a jež mu odgovori:

- Počni se pripremati za budući život i zadovoljavaj se s malo hrane.

- Kako to mogu kad sam ja ptica i nisam u stanju letjeti dalje od palme na kojoj se nalazi moja hrana? Kada bih to mogao, ne bih se smirivao na jednome mjestu.

- Možeš nabrati s palme hurmi koliko je dovoljno za godinu dana tebi i tvojoj ženki, pa se nastani u gnijezdu ispod palme da bi se mogao posvetiti bogosluženju. Nakon toga, uzmi sve one plodove koje si pokidao, prenesi ih i skloni kako bi se mogao njima hraniti u vrijeme oskudice. Ako potrošiš plodove a još poživiš, drži se suzdržljivog života.

- Neka ti Allah da dobro kad si me upozorio na budući život i kada si me uputio na pravi put! - uskliknu golub, pa se on i njegova ženka prihvatiše posla i počeše brati hurme dok na palmi ne ostade ništa. Jež otkri hranu za sebe, obradova joj se, napuni hurmama svoje sklonište i pohrani je kao svoju hranu. Pri tom je mislio: "Kada golub i njegova ženka ustrebaju hrane, tražit će od mene i žudit će za onim što ja imam polažući nade u moju suzdržljivost i pobožnost. Dok budu slušali moje pouke i savjete, približit će mi se, a ja ću ih uhvatiti i pojesti, tako da ću ostati sam na ovome mjestu i sve što padne s palme bit će mi dovoljno."

Nakon toga, golub i njegova ženka siđoše s palme, pošto prethodno pokidaše plodove na njoj, i vidješe da ih je jež sve prenio u svoju rupu. Onda golub reče:

- Dobri ježu, savjetniče i učitelju, nismo našli ni traga od hurmi, a za drugu hranu osim hurmi ne znamo.

- Možda ih je odnio vjetar. Međutim, treba se odricati hrane radi Onoga koji hranu daje, to je osnova uspjeha. Onaj koji je prorezao usta neće ih ostaviti bez hrane.

Jež im je ustrajno davao takve pouke, predstavljao se kao pobožan govoreći biranim riječima dok mu ptice ne povjeravaše i ne priđoše. Uđoše na ulaz u jazbinu ne bojeći se prijevare, a jež skoči na ulaz i škripnu zubima. Kad golubu bi jasno da ga je jež prevario, on povika:

- Kako je bilo juče, a kako je danas! Zar ne znaš da imaju pomagača oni kojima se čini nepravda? Okani se prijevara i smicalica da te ne bi snašlo ono što je snašlo prevarante koji su pleli zamku trgovcu!

- Kako se to dogodilo? - upita jež.

- Čuo sam - odgovori golub - da je bio jedan trgovac u gradu koji se zvao Sinda. Taj trgovac je bio vrlo bogat. Jednom je spremio tovare i robu i otpremio ih u neki grad da ih tamo proda. Pratila su ga dva podmukla čovjeka koji natovariše nešto svoje robe pretvarajući se da su i sami trgovci. Oni pođoše s njim i kada se zaustaviše na prvom odmaralištu, dogovoriše se da ga prevare i da mu otmu sve što je imao. Svaki od njih tajio je svoje nakane prema onom drugom, misleći: "Ako prevarim svoga druga, pošto prije toga

prevarimo trgovca, meni će lahnuti i svu imovinu ću ja uzeti." Krili su, dakle, zle namjere jedan od drugoga. Obojica uzeše jela, staviše u njih otrova i ponudiše ih jedan drugome, te se tako poubijaše. Ti ljudi su inače sjedili s trgovcem i razgovarali s njim, a kako ih ne bi neko vrijeme, trgovac ih poče tražiti ne bi li saznao šta je s njima i nađe ih mrtve. Znao je da su bili prepredeni i da su mu smišljali podvalu, ali se njima samima podvala vratila. Trgovac se spasi i uze ono što su oni imali.

- Upozorila si me, Šeherzado, na nešto što sam zanemarivao - reče car. - Ispričaj mi još koju takvu priču.

Šeherzada reče:

PRIČA O LOPOVU KOJI JE IMAO MAJMUNA TE O VRAPCU I PAUNU

- Čula sam, sretni care, da je neki čovjek imao majmuna. Taj čovjek je bio lopov koji nikad nije otišao na pijacu u gradu u kome je živio a da se ne bi vratio bez velike zarade. Jednoga dana, neki čovjek je nosio skrojena odijela da ih proda, i dođe s njima na pijacu, pa poče izvikivati, ali ga niko ne zapita za cijenu. Kome god bi ponudio odijelo, ovaj bi odbio da ga kupi.

Dogodi se da onaj kradljivac koji je imao majmuna ugleda čovjeka sa skrojenim odijelima koja je pakovao u jedan paket i sjeo da se odmori. Majmun poče igrati pred njim, tako da se čovjek zabavi posmatrajući ga, a lopov mu ukrade paket, pa uze majmuna i ode na jedno osamljeno mjesto. Onda otvori paket, pa kad vidje da se u njemu nalaze skrojena odijela, spakova ih u skupocjeno platno i odnese na drugu pijacu. Izloži cijeli paket na prodaju postavljajući uvjet da se paket ne otvara. Ljudi se polahkomiše zbog niske cijene. Jednom čovjeku se dopade paket zbog njegove vrijednosti, te ga on kupi pod postavljenim uvjetom i odnese ga svojoj ženi. Kad ona vidje paket, upita muža:

- Šta je to?

- To je vrijedna roba koju sam kupio ispod cijene da bih je prodao i zaradio.

- Lahkovjerni čovječe! - reče žena. - Zar se takva roba prodaje ispod cijene ako nije ukradena? Zar ne znaš da griješi i da je sličan tkalcu onaj ko kupuje nešto što nije vidio?

- A šta je to bilo s tkalcem? - upita muž.

- Čula sam da je u jednom selu živio neki tkalac i radio je, ali je s mukom zarađivao komad hljeba. Pored njega je živio bogataš koji priredi gozbu i pozva narod, tako da s ljudima dođe i tkalac i uoči da najbolju hranu nude onima koji su imali najbolju odjeću, te da im domaćin iskazuje posebno poštovanje videći da su lijepo obučeni. Tkalac pomisli: "Kad bih se bavio nekim drugim zanatom, lakšim i bolje nagrađenim od ovoga, sakupio bih mnogo novaca, pa bih kupio gizdavu odjeću i podigao vlastiti ugled, a porastao bih i u očima drugih ljudi." Onda se osvrnu i vidje jednog zabavljača među prisutnima na gozbi. Taj zabavljač se bio popeo na visok zid s kojeg se baci na zemlju i ostade na nogama. Tkalac pomisli: "Moram učiniti isto što i

on! Nisam ja gori od njega!" Zatim se pope na zid i baci se, a kad pade na zemlju slomi vrat i umre.

Pričam ti ovo zato da te ne spopadne zlo i da ne poželiš nešto što ti ne priliči.

Muž joj odgovori:

- Ne spašava svakog čovjeka njegovo znanje, niti svaki neznalica strada zbog neznanja. Viđao sam iskusnog lovca na zmije, koji ih dobro poznaje, pa ga je zmija ujela i usmrtila, a može izaći na kraj s njima čovjek koji o zmijama ništa ne zna, niti šta zna o njihovim navikama.

Muž se ne složi sa ženom, već kupi robu. Zatim postade njegov običaj da u bescijenje kupuje robu od kradljivaca, dok ga najzad ne osumnjičiše i dok ne propade.

U njegovo vrijeme bijaše jedan vrabac koji je svakog dana dolazio jednom od ptičijih careva. Dolijetao mu je svakodnevno, tako da je bio prvi koji je dolazio, a posljednji je od njega odlazio: Jednom, okupi se jato ptica na visokoj planini, te rekoše jedne drugima:

- Namnožile smo se, pa su se namnožile i nesuglasice. Moramo imati cara koji će rješavati naše sporove. Tada ćemo se slagati i nestat će naših razmirica.

Onda doletje onaj vrabac i posavjetova im da za cara izaberu pauna kome je on stalno odlazio. I ptice se odlučiše za pauna, postaviše ga za cara i on bijaše milostiv prema njima. Paun odredi vrapca za svoga pisara i vezira. Vrabac je ponekad napuštao svoje obaveze i posvećivao se nekim drugim stvarima. Jednom se vrabac ne pojavi kod pauna cijeli dan i paun se veoma uznemiri. Dok je on brinuo, vrabac se pojavi i paun mu reče:

- Zašto si se zadržao iako si mi ti najbliži podanik?

- Vidio sam nešto sumnjivo, pa sam se uplašio - odgovori vrabac.

- Šta si vidio?

- Vidio sam kako je čovjek postavio mrežu pored moga gnijezda, učvrstio klinove, a u sredini stavio zrnje. Onda je sjeo podalje od mreže. Ja sam također sjeo i posmatrao šta će uraditi. Dok sam ja tako sjedio, odjednom se pojaviše ždral i njegova ženka vođeni svojom sudbinom. Oni upadoše u mrežu i počeše vapiti, te lovac ustade i uze ih. To me je uznemirilo i zato sam bio odsutan, čestiti care. Više neću živjeti u onome gnijezdu, jer me strah mreže.

- Ne idi s toga mjesta - reče paun. - Oprez te neće zaštititi od sudbine.

Vrabac se povinova njegovoj zapovijedi i reče:

- Strpit ću se i neću se preseljavati. Pokoravam se caru.

Vrabac se svejednako plašio, te je donosio hranu do pauna i tu je jeo dok se ne bi najeo, a onda je pio vodu. Nakon toga je odlazio. Jednoga dana dok je hitao, ugleda kako se dva vrapca tuku na zemlji i vrabac pomisli: "Kako mogu biti carski vezir i posmatrati kako se preda mnom tuku dva vrapca?! Tako mi Allaha, izmirit ću ih."

Zatim poletje prema vrapcima da ih izmiri, ali ih lovac sve poklopi mrežom i taj vrabac se nađe usred nje. Lovac priđe, uze vrapca, dade ga svom drugu i reče:

- Dobro ga drži jer je tako debeo da nisam vidio boljeg od njega.

Vrabac pomisli: "Snašlo me upravo ono čega sam se bojao. Siguran je samo paun. Oprez me nije spasio od sudbine. Ni oprezan ne može pobjeći od onoga što mu je suđeno. Divno je rekao pjesnik:

Nemoguće se ni lukavstvom ne može postići,
A ono što mora biti ne može se izbjeći.

Ono što ima biti u pravi čas će se dogoditi
I neznalicu to će uvijek varati.

- Šeherzado - reče car - ispričaj mi još koju takvu priču.

- Naredne noći - odgovori ona - ako me poštedi car, neka ga Allah slavnim učini...

Šehezradu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom dopuštenju.

PRIČA O ALI IBN BEKARU I ŠEMSUNNEHARI

153. noć

Kada nastupi stotinu pedeset i treća noć, Šeherzada reče:

- Čula sam, sretni care, da je u davna vremena, za vladavine Haruna ar-Rešida, bio jedan trgovac koji je imao sina po imenu Abu-l-Hasan Ali ibn Tahir. Taj čovjek je bio veoma bogat. Bio je široke ruke, lijep i omiljen kod svih koji su ga vidjeli. Ulazio je u halifin dvor bez najave. Voljele su ga sve halifine naložnice i robinje. Sjedio je za halifinim stolom, recitirao mu poeziju i pričao mu neobične priče, a danju je trgovao na pijaci.

U njegovom dućanu je sjedio jedan mladić porijeklom od persijskih careva, a zvao se Ali ibn Bekar. Mladić je imao lijep stas, fini izgled, savršenu vanjštinu, rumene obraze, sastavljene obrve, privlačan govor, osmjehnute usne, a volio je veselje i zabavu.

Jednom su njih dvojica sjedili, razgovarali i šalili se, kad se neočekivano pojavi deset mjesecolikih robinja. Svaka se odlikovala ljepotom, stasom i skladnošću, a među njima bijaše jedna djevojka na mazgi na kojoj je bilo izvezeno sedlo sa zlatnim stremenima. Djevojka je nosila tanki zar, a oko struka svileni pojas prošiven zlatom. Kao da je nju opjevao pjesnik:

Njena koža nalik je na tkaninu svilenu
A govor na besjedu odmjerenu.

Ima oči kakve samo Allah može stvoriti
I u stanju su svaki razum opiti.

Ljubav prema njoj sve više me mori,
Utjehu u ljubavi naći ću na dan sudnji.

Kada stigoše do Abu-l-Hasanovog dućana, ta žena sjaha s mazge, sjede pred dućan i pozdravi ga. On uzvrati pozdrav, a čim je Ali ibn Bekar vidje, pomami se i htjede otići, ali mu ona reče:

- Sjedi tu! Kako možeš otići kad smo mi došle? To nije pravo!

- Bogami, gospođo, ja bježim od onoga što sam vidio. Divno je rekao pjesnik:

Ona je slična sjajnom nebeskom suncu -
Tom ljepotom daj utjehu svome srcu.

Do nje se niko ne može uspeti,
Niti će se ona tebi spustiti.

Žena se osmjehnu i upita Abu-l-Hasana:

- Kako se zove ovaj mladić i odakle je?

- On je stranac - odgovori Abu-l-Hasan. - Zove se Ali ibn Bekar, sin je perzijskog cara. Strancu valja ukazivati poštovanje.

- Kada ti dođe moja robinja, pošalji ga meni.

- Naravno - prihvati Abu-l-Hasan.

Zatim mlada žena ustade i ode svojim putem. Toliko o njoj.

Što se tiče Ali ibn Bekara, on nije znao šta da kaže. Nakon izvjesnog vremena, stiže robinja Abu-l-Hasanu i reče:

- Moja gospodarica traži da dođete ti i tvoj prijatelj.

Abu-l-Hasan ustade i povede Ali ibn Bekara, te se uputiše dvoru Haruna ar-Rešida. Robinja ih uvede u jednu zasebnu odaju i reče im da sjednu, te im donesoše i sofru. Oni jedoše, zatim opraše ruke, pa im donesoše piće i napiše se. Robinja ih pozva da ustanu i oni pođoše za njom, te ih uvede u jednu odaju sagrađenu na četiri stupa, zastrtu raznim ćilimima i ukrašenu najljepšim ukrasima, kao da je džennetska odaja.

Muškarci se začudiše raskoši, i dok su oni razgledali ta čuda, pojavi se deset robinja zanosno se njišući. Onako mjesecolike, mamile su poglede i paralisale misao, pa se poredaše nalik na džennetske hurije. Za njima se pojavi drugih deset robinja noseći lutnje i druge instrumente za zabavu i uveseljavanje. Djevojke pozdraviše dvojicu muškaraca, pa počeše svirati na lutnje i govoriti stihove, pri čemu je svaka predstavljala pravo iskušenje za Božije robove.

Zatim se pojavi još deset sličnih robinja, istih godina, crnookih, rumenih obraza, sastavljenih obrva i vitkih nogu. Predstavljale su pravo iskušenje za pobožne ljude i užitak za one koji su ih posmatrali. Nosile su haljine od raznobojne svile pred kojom je pamet zastajala. Djevojke stadoše pored vrata, a za njima se pojavi još deset robinja ljepših od prethodnih, u divnim haljinama. Djevojke se također zaustaviše pored vrata, a onda se na vratima pojavi dvadeset mladica među kojima je bila djevojka po imenu

Šemsunnehara, nalik mjesecu među zvijezdama. Krasila ju je bujna kosa, nosila je plavu haljinu i svileni zar, a oko struka pojas ukrašen raznim vrstama dragulja. Kretala se gordo dok ne sjede na divan. Kada je vidje, Ali ibn Bekar izgovori stihove:

Ona je zametak moje bolesti,
Zbog nje traju moja ljubav i strasti;

Pred njom se moja duša topi
I zato mi se već naziru kosti.

Kada završi stihove, mladić se obrati Abu-l-Hasanu:

- Da si mi želio dobro, sve bi mi ovo ispričao prije nego što sam došao ovamo da bih osokolio vlastitu dušu i pripremio je da podnese ono što će je snaći.

Mladić poče kukati i jadati se, a Abu-l-Hasan mu reče:

- Brate moj, želio sam ti samo dobro, ali sam se bojao da ti to kažem kako te ne bi ljubav ophrvala toliko da bi izbjegavao susret s njom. Smiri se i uživaj, jer ona se okreće prema tebi i želi se sresti s tobom.

- Kako se zove ta žena? - upita Ali ibn Bekar, a Abu-l-Hasan odgovori:

- Zove se Šemsunnehara i jedna je od ljubimica zapovjednika pravovjernih, Haruna ar-Rešida. Ovo mjesto je halifski dvor.

Šemsunnehara sjede, osmotri draži Ali ibn Bekara, i on osmotri njene draži, te osjetiše ljubav jedno prema drugom. Djevojka naredi robinjama da svaka sjedne na svoje mjesto na divanu, te one posjedaše naspram prozora, a ona im reče da zapjevaju. Jedna od djevojaka uze lutnju i poče recitirati:

Ti opet poslanicu pošalji mi
I odgovor otvoreno primi.

Pred tobom stojim, care lijepi,
Jadajuć se šta mi srce trpi.

Gospodaru, milo srce moje,
Moj živote i sve najvrijednije!

Poljubac jedan sada daj mi,
Daruj ga, il mi ga pozajmi.

Vratit ću ga, neću dužna biti,
Isti takav ja ću ti vratiti.

Ako još ushtjedneš ljubiti,
Rado ću ti to dopustiti.

O, ti što me tugom odijeva,
Neka tebe sreća ukrašava.

Ali ibn Bekri zatreperi:
- Kaži mi još koji takav stih - te robinja udari u strune i izgovori:

Zbog toga što si često u daljini
Naučila sam plaču vid očinji.

Oči moje imaju radosti,
Čežnjo najveća i moja svetosti,

Sažali se onaj čije oči tonu
U suze i u tugu neprebolnu!

Nakon toga, Šemsunnehara reče drugoj robinji:
- Otpjevaj nam ti nešto - a djevojka zasvira i poče recitirati:

Od njegova pogleda se opijam, a ne od vina
I zbog hoda njegova nemam više sna.

Ne tješi me vino, već njegovi uvojci;
Ne opija me vino, već njegovi postupci.

Te kovrdže naprosto me slomiše,
A čari pod plaštom zaista me smoriše.

Slušajući robinjine stihove, Šemsunnehara je uzdisala jer joj se dopade poezija. Potom naredi sljedećoj robinji da pjeva, a ona izgovori stihove:

Lice mu je suparnik svjetlu nebeskome;
Kapi rose vide se na licu mu mladome.

Brčići mu dva reda ispisali
I smisao ljubavi strasne su zapisali.

Čim ga sretoh, njegova krasota uskliknu:
Gle ljepotu Allahovom rukom vezenu!

Onda Ali ibn Bekar reče djevojci koja je bila uz njega:
- Odrecitiraj i ti nešto, djevojko! - a ona dohvati lutnju i otpjeva stihove:

Ljubavni sastanak odveć kratko traje
Pred lutanje i pred odlaske tvoje.

Ah, kako se često rastajemo
Umjesto da se ljubavlju naslađujemo!

U trenutku sreće zato uživajte,
Ljubavnim sastancima vi se opijajte!

Kada djevojka završi recitaciju, Ali ibn Bekar uzdahnu i suze ga obliše, a Šemsunnehara vidje da on plače, te je zahvati plamen strasti i potonu u bezumlje ljubavi. Ona ustade s divana i pođe prema sobnim vratima. Odmah ustade i Ali ibn Bekar koji krenu za njom, te se zagrliše i padoše obeznanjeni pored sobnih vrata.

Priđoše im robinje koje ih unesoše u sobu i poprskaše đulsijom. Kada se osvijestiše, ne vidješe Abu-l-Hasana koji se bijaše sakrio pored postelje.

- Gdje je Abu-l-Hasan? - upita djevojka, a on se pojavi iza postelje. Pozdravljajući ga, djevojka reče:

- Molim Allaha da mi omogući da te nagradim, dobročinitelju!

Zatim se obrati Ali ibn Bekaru:

- Gospodaru moj, još te nije zahvatila ljubav u mjeri u kojoj je mene zahvatila. Ne preostaje nam ništa drugo nego da podnosimo ono što nas je snašlo.

- Allaha mi, moja gospo, tako mi je lijepo što sam s tobom! Moj plamen neće zgasnuti, niti će usahnuti ljubav prema tebi što će mi srce obuzimati dok je duše u meni.

Mladić zaplaka i suze mu linuše niz obraze kao kiša. Kada Šemsunnehara vidje kako plače, rasplaka se i ona, a Abu-l-Hasan uzviknu:

- Allaha mi, divim vam se i zbunjujete me! Zaista je čudesno i neobično to što se zbiva s vama! Kakav je to plač kada ste zajedno? Šta li će tek biti kada se rastanete?! Nije vrijeme za plač i tugovanje, već je ovo vrijeme za radost i veselje.

Šemsunnehara dade znak jednoj robinji koja izađe pa se vrati s dvorkinjama što su nosile sofru sa srebrnim posudama, a u njima svakovrsna jela. Dvorkinje postaviše sofru ispred njih, te Šemsunnehara poče jesti i hraniti Ali ibn Bekara. Jeli su dok se ne zasitiše, a onda odnesoše sofru. Zatim opraše ruke, pa im djevojke donesoše razne vrste anduza, aloju i ambru s đulsijom. Kada se namirisaše, donesoše im izrezbarene zlatne poslužavnike na kojima su bile razne vrste pića, voća i suhih plodova - sve što duša i oko mogu poželjeti. Najzad im donesoše pehar od ahata, pun vina. Šemsunnehara odabra deset dvorkinja i zadrža ih kod sebe, zadrža i deset robinja pjevačica, a ostale odoše na svoja mjesta. Onda naredi nekim djevojkama da sviraju na lutnju, te one učiniše kako im je naredila i jedna poče recitirati:

Na duši mi je onaj što će mi osmijehom otpozdraviti
I moja ljubav će nakon očajanja oživjeti.

Najzad je strast moju tajnu otkrila,
Te se zlobnicima moja ljubav objavila.

Među nama su sada suze moje -
Kao da s njim u ljubavi i suze stoje.

Nakon tih stihova, Šemsunnehara ustade, napuni pehar i ispi ga, zatim ga ponovo napuni i pruži Ali ibn Bekaru...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

154. noć

Kada nastupi stotinu pedeset i četvrta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Šemsunnehara napunila pehar i pružila ga Ali ibn Bekaru, zatim je naredila jednoj robinji da pjeva ona izgovori stihove:

Kada teku, suze mi na vino nalikuju:
Ovo u peharu isteklo je iz mojih očiju.

Allaha mi, ne znam jesu l to suze ili vino;
Pijem li suze, il sam vino ispio.

Kada djevojka završi pjesmu, mladić ispi pehar i vrati ga djevojci, a ona ga ponudi Abu-1-Hasanu koji ispi pehar. Potom Šemsunnehara uze lutnju i reče:

- Poslije moje čaše samo ću ja pjevati! - i ona zategnu strune, pa poče kazivati stihove:

Mlaz suza titra mu na obrazima
Zbog ljubavi i vatre mu u grudima.

On plače kad si blizu bojeć se rastanka;
On plače i kad si blizu i kad si daleka.

Zatim:

Mi smo tvoj zalog, o peharniče
Što se u ljepotu zvjezdanog sjaja obuče!

Iz tvojih ruku, evo, sunce obasjava,
Vlašići na ustima, a iznad vrata Mjesec progledava.

Tvoje čaše koje si mi ostavio
Kao da su oči tvoje, pa sam ih popio.

Zar nisi divan poput uštapa
Što zaljubljenog u zanos utapa?!

Kao božanstvo si što će život ili smrt dati
Rastajuć se s kim hoće, a s kim hoće se sastati.

Sve ljepote je Allah od tebe sazdao,
Mehkoću lahoru od tebe je dao.

Ti nisi biće od svijeta ovoga,
Već melek Allahov sa svoda nebeskoga.

Kada su Ali ibn Bekar, Abu-l-Hasan i ostali čuli stihove koje izgovori Šemsunnehara, zamalo što ne poletješe od ushićenja. Oni zaigraše i počeše se veseliti. Dok su se tako zabavljali, priđe im jedna djevojka drhteći od straha i reče:

- Stigao je zapovjednik pravovjernih! Evo ga na vratima, s njim su Afif, Mesrur i drugi.

Kada čuše te riječi, robinje zamalo da pomru od straha, a Šemsunnehara se nasmija:

- Ne bojte se! - Onda naredi robinji: - Zagovaraj ih dok mi ne izađemo odavde!

Šemsunnehara naloži da se zatvore vrata od sobe i da se na njih spuste zavjese dok su još u odaji. Najzad, ona zatvori vrata od te odaje, izađe u vrt, sjede na svoje mjesto i zapovijedi robinji da joj trlja noge, a ostalima reče da idu na svoja mjesta. Onda djevojci koja je bila s njom reče da ostavi otvorena vrata kako bi halifa mogao ući. I pojavi se Mesrur sa dvadeset pratilaca od kojih je svaki držao sablju u ruci. Oni pozdraviše Šemsunneharu koja im reče:

- Zašto ste došli?

- Selami te zapovjednik pravovjernih - rekoše . - Poželio je da te vidi i poručuje ti da je danas kod njega bila prava svetkovina. Htio bi da sada svetkovinu završi s tobom. Hoćeš li ti poći k njemu, ili da on dođe k tebi?

Djevojka ustade, poljubi zemlju, pa reče:

- Slušam i pokoravam se naređenju zapovjednika pravovjernih - pa naredi da pozovu paziteljice i robinje. Kada ove dođoše, djevojka im stavi do znanja da je spremna izvršiti halifino naređenje. Njena odaja je bila potpuno spremna i ona reče evnusima:

- Idite zapovjedniku pravovjernih i recite mu da ga čekam nakon kratkog vremena koliko mi je potrebno da mu pripremim postelju i ostalo.

Evnusi brzo odoše zapovjedniku pravovjernih, a Šemsunnehara skinu svoju odjeću, pa ode ljubavniku Ali ibn Bekaru, privi ga na grudi i oprosti se s njim. On gorko zaplaka, govoreći:

- Gospo moja, ovaj rastanak mi teško pada. Možda će on doprinijeti da mi duša strada, ali molim Allaha da mi podari sabur u ovome ljubavnom iskušenju.

- Allaha mi - odgovori Šemsunnehara - niko drugi se ne izlaže opasnosti nego ja. Ti ćeš otići na trg i sastat ćeš se s onima koji će ti pružiti utjehu. Bit ćeš zaštićen i tvoja strast će ostati skrivena. Ja ću, pak, imati problema, utoliko prije što sam obećala halifi da ću se sresti s njim. Možda se izlažem velikoj opasnosti zbog toga što te strasno volim, što čeznem za tobom i žalim što ću se s tobom rastati. Kojim riječima ću pjevati, kakvim srcem ću halifu sresti, kako ću besjediti sa zapovjednikom pravovjernih, kako ću pogledati mjesto na kome tebe više nema?! Kako da budem na gozbi na kojoj ti nisi; kako mogu vino piti kad tamo tebe neće biti?!

Na to Abu-l-Hasan reče:

- Ne daj se smesti i strpi se! Ne budi nepažljiva kada se noćas nađeš sa zapovjednikom pravovjernih. Budi brižna prema njemu.

Dok su oni tako razgovarali, dođe jedna robinja i reče:

- Gospođo, stigle su halifine sluge.

Šemsunnehara ustade obraćajući se djevojci:

- Povedi Abu-l-Hasana i njegovog prijatelja i ostavi ih u najvišoj sobi koja gleda na vrt dok ne padne mrak. Tada smisli nešto da ih izvedeš.

Djevojka odvede dvojicu muškaraca u tu svijetlu odaju, zatvori za njima vrata i ode svojim putem. Oni su posmatrali vrt i odjednom se pojavi halifa pred kojim je išlo stotinjak evnuha sa sabljama u rukama, a oko njega bijaše dvadeset robinja nalik na mjesece. Svaka je nosila najgizdavije haljine, a na glavama su imale krune obrubljene dijamantima i ahatom. U rukama su držale upaljene svijeće.

Halifa je išao među njima, a one oko njega sa svih strana. Naprijed su išli Mesrur, Afif i Vasif, dok je on išao njišući se među djevojkama. Šemsunnehara ustade prema njemu i cijela njena pratnja, te ga sačekaše na kapiji vrta. Duboko se nakloniše pred halifom, pa pođoše ispred njega dok on ne sjede na divan. Djevojke i evnusi koji su bili u vrtu stadoše oko halife sa upaljenim svijećama i muzičkim instrumentima na koje su svirali, dok im ne

naredi da se razmaknu i da posjedaju na svoja mjesta. Šemsunnehara sjede pored halife i zapodjenu razgovor s njim.

Abu-l-Hasan i Ali ibn Bekar sve su to posmatrali i slušali, a halifa ih nije vidio. Onda se halifa poče igrati sa Šemsunneharom, pa naredi da se otvori odaja, te je otvoriše i širom raskriliše prozore. Zapališe i svijeće, tako da mjesto koje je bilo u mraku sinu kao usred dana. Zatim evnusi počeše donositi pribor za piće i Abu-l-Hasan reče:

- Ovakav pribor, piće i luksuz još nisam vidio. To je od neke vrste dijamanata za kakve nisam čuo. Čini mi se kao da sam u snu. Zapanjen sam i srce mi treperi.

Što se tiče Ali ibn Bekara, on je ležao opružen zbog silne ljubavi još od onog časa kada ga ostavi Šemsunnehara. Kada dođe k sebi, poče posmatrati sve ono što nikada ranije nije vidio, pa reče Abu-l-Hasanu:

- Strah me, brate, da nas halifa ne ugleda, ili da ne sazna za nas. Najviše se bojim za te. Što se tiče mene, znam da sam zasigurno propao, i neće me ubiti ništa drugo nego ljubav i strast, zanos i čežnja. Molim Allaha da me spasi toga.

Njih dvojica su i dalje iz svijetle sobe posmatrali halifu i njegovo zabavljanje sve dok veselje ne dostiže vrhunac pred njim. Tada se halifa obrati jednoj robinji:

- Odsviraj nam nešto uzbudljivo, Guramo!

Ona poče svirati i pjevajućim tonom kazivati:

Silna je ljubav beduinkina kad je mili ostave,
Kada čezne za mirtom i vrbom Arabije.

Kad ugleda putnike, ona će im dati
Suze za mješine i čežnjom će ih ogrijati.

Nema ništa veće od moje ljubavi
Iako misli da ga ljubim griješeći.

Kada ću stihove, Šemsunnehara se svali obeznanjena i izgubi svijest, a robinje priđoše i podigoše je. Ali ibn Bekar to vidje iz svoje odaje, pa se i on obeznani, a Abu-l-Hasan reče:

- Sudbina vam je dodijelila istu strast!

Dok su oni razgovarali, pojavi se robinja koja ih je dovela u tu sobu i reče:

- Ustani, Abu-l-Hasane, ti i tvoj prijatelj, i odlazite. Svijet je postao pretijesan za nas. Bojim se da se sve ne otkrije. Zato odmah ustajte, inače ćemo izginuti.

- Kako ovaj mladić da pođe sa mnom kad nije u stanju ni ustati? - upita Abu-l-Hasan, a robinja ga poče prskati đulsijom po licu dok ne dođe k sebi. Onda ga Abu-l-Hasan podiže uz pomoć djevojke, te ga izvedoše i odmakoše malo. Djevojka otvori mala željezna vrata i izvede Abu-l- Hasana i Ali ibn Bekara. Kad se nađoše pored jedne klupe, djevojka pljesnu rukama, te se pojavi čamac u kome je neki čovjek veslao. Djevojka ih uvede u čun i reče čamdžiji:

- Prevezi ih na kopno.

Pošto se nađoše u čamcu i napustiše vrt, Ali ibn Bekar pogleda u dvorac i vrt opraštajući se s njima ovim stihovima:

U znak praštanja podigoh ruku klonulu,
A druga mi bijaše na srcu, u pepelu.

Nek nam ovo ne bude sastanak posljednji
I nek nam ovo ne bude zalogaj najzadnji

Onda djevojka reče veslaču:

- Brzo ih vozi!

Čovjek poče žurno veslati, dok je djevojka bila s njima...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

155. noć

Kada nastupi stotinu pedeset i peta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je čamdžija žurno zaveslao dok je robinja bila uz njih, te stigoše na drugu obalu. Zatim se robinja oprosti i htjede poći, ali dok su se muškarci penjali na obalu, djevojka reče:

- Namjeravala sam da se ne rastajem s vama. Nisam u stanju poći odavde.

Potom se djevojka vrati, a Ali ibn Bekar ostade na rukama Abu-l-Hasana, ne mogavši ustati. Abu-l-Hasan reče:

- Ovo mjesto nije sigurno. Strah me da ne nastradamo od lopova i siledžija.

Ali ibn Bekar ustade i pođe malo naprijed jedva hodajući. Abu-l-Hasan je na toj obali imao prijatelje, pa pođe jednom odanom čovjeku da se sakriju kod njega. On pokuca na vrata toga čovjeka koji odmah izađe i kad ih vidje, poželi im dobrodošlicu i uvede ih u kuću. Ponudi ih da sjednu pa zapodjenuvši razgovor s njima, upita ih gdje su bili, a Abu-l-Hasan reče:

- Izašli smo u ovo doba jer nas je na to naveo jedan čovjek s kojim sam imao nekih novčanih poslova. Dočuo sam da namjerava otputovati s mojim novcem, pa sam baš noćas izašao i pošao k njemu. Poveo sam ovog prijatelja Ali ibn Bekara ne bismo li ga vidjeli. Međutim, sakrio nam se, te ga ne vidjesmo. Tako smo se vratili praznih šaka. Teško nam bi da se vraćamo u ovo doba noći i nismo vidjeli drugog izlaza nego da svratimo k tebi znajući za tvoje lijepe navike.

Trudeći se da im iskaže poštovanje domaćin im poželi dobrodošlicu, te oni provedoše kod njega ostatak noći. Kad osvanu jutro, oni odoše od domaćina idući sve dok ne stigoše u grad. Pošto uđoše u grad, stigoše Abu-l-Hasanovoj kući i on poče zaklinjati svog prijatelja Ali ibn Bekara da uđe u njegovu kuću. Prilegoše malo, pa se probudiše i Abu-l-Hasan naredi slugama da lijepo zastru kuću, te oni izvršiše naređenje. Onda Abu-l-Hasan pomisli: "Moram utješiti ovog mladića i skrenuti mu pažnju s njegovih jada. Ja znam kako mu je."

Kada se mladić osvijesti, zatraži vode, te mu donesoše vodu i on ustade, uze abdest i klanja namaze koje je propustio proteklog dana i noći. Zatim se poče tješiti razgovorom, a kad Abu-l-Hasan vidje u kakvom je stanju, priđe mu i reče:

- Gospodine, s obzirom na tvoje stanje, najbolje je da noćas ostaneš kod mene da se razgališ i rasteretiš ljubavnih jada. Proveseli se s nama.

- Čini kako misliš da je najbolje, brate. U svakom slučaju, ja se ne mogu spasiti od onoga što me je snašlo, a ti čini kako ti je volja.

Abu-l-Hasan ustade, pozva sluge i posla ih po svoje prijatelje. Naruči pjevačice i svirače, a kad oni dođoše, svi se prihvatiše jela i pića i veseliše se ostatak dana, do večeri. Onda upališe svijeće, počeše kružiti čaše prijateljstva, tako da su se lijepo provodili. Jedna pjevačica dohvati lutnju i poče kazivati:

Sudbina me strijelom pogodila
I od najmilijih me tako odvojila.

Ja s malo strpljenja, a uporna je sudbina;

Sve sam predviđao prije ovog vremena.

Kada Ali ibn Bekar ću kako pjevačica recitira, on se obeznani i nije dolazio k sebi do jutra. Abu-l-Hasan je očajavao zbog toga.

Mladić se osvijesti u osvit dana i htjede poći kući, ali mu Abu-l-Hasan ne dade, bojeći se posljedica zbog njegovog stanja. Ipak, sluga mu dovede mazgu, te on posadi mladića na nju i Abu-l-Hasan pođe s njim dok ga ne dovede njegovoj kući. Mladić se smiri u kući, a Abu-l-Hasan je zahvaljivao Allahu što ga je spasio nevolje. Zatim poče tješiti mladića koji više nije vladao sobom zbog silne strasti. Najzad se Abu-l-Hasan oprosti s njim...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

156. noć

Kada nastupi stotinu pedeset i šesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da se Abu-l-Hasan pozdravio s mladićem, a Ali ibn Bekar mu reče:

- Ne ostavljaj me bez vijesti, brate.

- Naravno - odgovori Abu-l-Hasan, pa ustade, ode u svoj dućan, otvori ga i stade očekivati vijesti od djevojke.

Ne dođe mu niko s vijestima i on provede tu noć u svojoj kući, a kad osvanu jutro, zaputi se kući Ali ibn Bekara. Uđe i zateče ga kako leži u postelji, dok su oko njega bili prijatelji i ljekari od kojih mu je svaki nešto propisivao i bilo opipavao.

Kad Abu-l-Hasan uđe, mladić ga ugleda i osmjehnu mu se. Abu-l-Hasan ga pozdravi i upita kako mu je, pa sjede pored njega dok svi ljudi ne izađoše. Tada upita mladića:

- Šta se ovo događa?

- Pronio se glas da sam bolestan - odgovori mladić. - Čuli su to moji prijatelji. Nemam snage da ustanem i hodam kako bih utjerao u laž one koji tvrde da sam bolestan. Kao što vidiš, stalno ležim ovdje, a moji prijatelji dolaze da me posjete. Nego, brate, jesi li vidio djevojku, ili si možda čuo nešto o njoj?

- Nisam je vidio od onog dana kada smo se rastali na obali Tigrisa. Brate moj - dodade Abu-l-Hasan - čuvaj se bruke i okani se te kuknjave!

- Ja ne vladam sobom, brate - odgovori Ali ibn Bekar, zatim duboko uzdahnu i izgovori stihove:

Na ruci joj je ono što nisam postići mogao -
Te linije na njenoj ruci nisam podnio.

Bojala se za ruke od strjelovita pogleda,
Pa je na njih navukla pletenog oklopa.

Ne sluteći ništa, ljekar mi ruku pipa,
Pa mu rekoh: "Mene srce boli, a ne ruka."

Ona pita utvaru što posjeti me pa ostavi:
"Bože, kakav li je? Pravo reci mi."

On reče: "Kad bi ga molila, a on žedan umirao
Da prestane piti, on bi odmah prestao.

Narcis bi svoje bisere kao kišu prosuo
I svaku biljku bi u ružu pretvorio."

Kada je završio stihove, Ali ibn Bekar reče:

- Snašla me je nevolja od koje sam bio siguran i najrahatniji bih bio kad bih umro.

- Strpi se, možda će te Allah izliječiti - odgovori Abu-l-Hasan, pa ode u svoj dućan, otvori ga i sjede. Malo zatim, dođe mu ona robinja i pozdravi ga. Abu-l-Hasan odgovori na pozdrav, pogleda je i uoči da je uzbuđena, da se na njoj vide tragovi tuge. On joj reče:

- Dobro došla! Kako je Šemsunnehara?

- Ispričat ću ti kako je. Kako je Ali ibn Bekar?

Abu-l-Hasan joj kaza sve šta je bilo s njim. Djevojci bi žao, te poče uzdisati čudeći se. Onda reče:

- Moja gospodarica je u još čudnijem stanju. Čim ste otišli, ja sam se vratila strepeći za vas jer nisam vjerovala da ćete se spasiti. Kad sam se vratila, zatekla sam gospođu opruženu u sobi. Nije ništa govorila, niti je kome odgovarala. Halifa je sjedio pored njenog uzglavlja ne nalazeći nikog ko bi mu rekao šta joj je, a ni sam nije znao šta se događa. Šemsunnehara je bila obeznanjena do ponoći, a onda je došla k sebi i halifa je upita:

- Šta ti se dogodilo, Šemsunneharo? Šta te noćas snašlo?

Saslušavši halifine riječi, ona mu poljubi noge pa odgovori:

- Zapovjedniče pravovjernih, neka me Allah učini tvojim zalogom. Nešto me je zadesilo i oganj mi je planuo u tijelu, te sam se onesvijestila od bolova i ne znam šta je bilo sa mnom.

- Šta si danas jela?

- Doručkovala sam nešto što nikad ranije nisam jela.

Zatim se poče pretvarati da je malo ojačala, pa zatraži da nešto popije i kada otpi, zamoli halifu da opet bude veseo. Car sjede na svoje mjesto pod kupolom i kad ja priđoh Šemsunnehari, ona me upita za vas dvojicu. Rekoh joj kako sam postupila s vama i prenesoh joj recitaciju Ali ibn Bekara, a ona ušuti. Onda halifa koji je sjedio naredi jednoj robinji da pjeva i ona izrecitira ove stihove:

Poslije tebe ne mili mi se živjeti;
Kako ti je bez mene, da mi je znati!

Mogla bih krvave suze sada liti
Ako si za mnom znao zaplakati.

Kada je gospodarica čula te stihove, ona se obeznani...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom dopuštenju.

157. noć

Kada nastupi stotinu pedeset i sedma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je robinja pričala Abu-l-Hasanu:

- I saslušavši te stihove, moja gospodarica se obeznani. Uhvatih je za ruku i

poškropih joj lice đulsijom, te ona dođe k sebi i rekoh joj:

- Ne odaji sebe i one što su u tvome dvoru. Strpi se radi života svoga dragog.

- Zar u svemu ovome može biti nešto gore od smrti? Ja želim smrt, jer ću tek u njoj biti rahat.

I dok smo tako razgovarale, robinja zapjeva pjesnikove riječi:

Kažu: "Možda će strpljenje mir donijeti."
Rekoh: "Kako ću rastanak s njim podnijeti?"

Čvrstu vezu nismo med sobom utvrdili;
Al strpljenje puca, jer bismo se grlili.

Gospodarica opet pade u trans, a halifa to vidje i hitro joj priđe, pa naredi da se skloni piće i da sve djevojke idu u svoje sobe. On provede pored nje ostatak noći, do osvita jutra. Onda pozva ljekare i naloži im da je liječe, ne znajući za njenu strast i ljubav. Ja također ostadoh uz nju dok se nisam uvjerila da se oporavila. To me je spriječilo da dođem k vama. Uz Šemsunneharu sam ostavila grupu bliskih osoba, a ona mi naloži da dođem k vama, da čujem vijesti o Ali ibn Bekaru pa da se vratim.

Abu-l-Hasan se začudi njenoj priči, pa uskliknu:

- Allaha mi, ispričat ću ti sve šta je bilo s njim! Ti se vrati svojoj gospodarici, pozdravi je i nagovaraj da bude strpljiva. Reci joj da čuva tajnu i kaži da sam upoznat s njenim velikim problemom koji zahtijeva da se razmisli.

Robinja zahvali Abu-l-Hasanu, zatim se pozdravi s njim i ode gospodarici.

Abu-l-Hasan ostade do kraja dana u dućanu, a kada dan izmaknu, on ustade, zaključa dućan i ode kući Ali ibn Bekara. Pokuca na vrata i izađe jedan sluga koji ga uvede. Kada mu prijatelj uđe, Ali ibn Bekar se osmjehnu radujući se njegovom dolasku i reče mu:

- Nedostajao si mi danas, Abu-l-Hasane. Do kraja života duša će mi biti uz tebe.

- Okani se priče! - na to će Abu-l-Hasan. - Kad bih mogao, svojom dušom bih te iskupio. Danas je dolazila ona Šemsunneharina robinja. Reče mi da jučer nije mogla doći, jer je halifa sjedio kod njene gospodarice. Ispričala mi je šta se događalo s gospodaricom.

Abu-l-Hasan mu zatim prenese sve što je čuo od robinje, a Ali ibn Bekar se silno rastuži i rasplaka. Onda se obrati Abu-l-Hasanu:

- Allaha ti, pomozi mi u nevolji i reci šta da smislim. Molim te, budi dobar i prenoći kod mene da me razgovaraš.

Abu-l-Hasan prihvati da prenoći kod njega, te oni provedoše noć razgovarajući. Ali ibn Bekar je jadikovao i recitirao:

Pogledom je kao sječivom čelenku mi probila
I oklop odolijevanja mi kopljem prostrijelila.

Pokazala mi u mirisu svog mošusa čudesnoga
Kamfor zore u pohodu protiv mirisa noćnoga.

Ona se prepala pa je koraljne usnice ugrizla
Biserima kojim je šećerno jezerce obrubila.

Uzdahnula je i nemirno ruku položila
Na grudi i tako mi neviđen prizor pokazala:

Koraljni nokti mirisnom ambrom ispisuju
Kristalno bijelu stranicu sa pet prstiju.

O, ratniče koji britku sablju opasuje,
Kad te njeno pogubno oko pogleduje,

I ti što uznosiš se kopljem ubojitim,
Čuvajte se kad ona nasrne svojim stasom vitim!

Pošto izgovori te stihove, Ali ibn Bekar kriknu i onesvijesti se, tako da Abu-l-Hasan pomisli da mu je duša napustila tijelo. Ostao je tako obeznanjen do jutra, a onda dođe k sebi i poče razgovarati s Abu-l-Hasanom koji je sjedio uz njega do ranog prijepodneva. Tada ode u svoj dućan i otvori ga, kad se pojavi ona robinja koja se zaustavi pored njega i pozdravi ga. On joj uzvrati, te mu djevojka prenese selame svoje gospodarice, govoreći:

- Kako je Ali ibn Bekar?

- Ne pitaj za njega, djevojko, jer njime je strast ovladala, tako da noću ne spava, a danju nema mira. Nesanica ga je izmorila i tuga ga savladala, te je zapao u stanje koje neće obradovati onoga ko ga voli.

- Moja gospodarica vas pozdravlja - reče djevojka - i napisala je pisamce za njega. Ona je u gorem stanju nego on. Dala mi je pisamce i rekla: "Ne dolazi mi bez odgovora! Učini kako sam ti naredila!" Evo pisma. Hoćeš li me povesti Ali ibn Bekaru i uzeti njegov odgovor?

- Sa zadovoljstvom - prihvati Abu-l-Hasan, te požuriše mladićevoj kući. On djevojku zaustavi pored vrata, pa uđe...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom dopuštenju.

158. noć

Kada nastupi stotinu pedeset i osma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Abu-l-Hasan s djevojkom pošao kući Ali ibn Bekara, da ju je zaustavio na vratima, a on je ušao. Mladić se obradova kad ga vidje, a Abu-l-Hasan reče:

- Došao sam ti zato što je izvjesna osoba poslala robinju s pismom u kome ti šalje pozdrav, te da ti ne može doći zbog izvjesne zapreke. Robinja čeka pred vratima. Dopuštaš li da uđe?

- Uvedi je - odgovori Ali ibn Bekar, a onda mu Abu-l-Hasan dade znak da je to Šemsunneharina robinja. Mladić shvati znak pa, kad ugleda djevojku, obradova se i upita je išaretom:

- Kako je tvoja gospodarica, Bog joj zdravlje dao?

- Dobro je - odgovori robinja vadeći pismo i pružajući mu ga. On prihvati pismo, pa ga poljubi i pročita, a onda ga dade Abu-l-Hasanu koji vidje napisane stihove:

Moj glasnik će ti kazati novosti
I njegove će riječi susret zamijeniti.

Ostavio si me zbog ljubavi oboljelu
I već dugim noćima neusnulu.

Trudim se da budem jaka u nesreći,
Jer čovjek udarac sudbe ne može izbjeći.

Budi sretan i mene ne zaboravi,
Ah, kad bi vječno na očima bio mi!

Vidi kako ti je tijelo sada oslabilo,
I meni se nešto slično dogodilo.

Zatim je čitao:

"Bez prstiju ti napisah pismo i bez jezika govorim s tobom. Ukratko da ti kažem kako sam: na oči mi ne dolazi san i misli mi ne ostavljaju srce na

miru. Kao da nikada nisam bila zdrava i kao da nikada nisam mira imala; kao da nisam lijep prizor vidjela i kao da nisam lijepih dana imala. Čini mi se da sam sazdana od ljubavi i bola; nesreća i strast se u meni smjenjuju; strast mi slabi, a čežnja se povećava. Postala sam upravo onakva kako pjesnik reče:

Srce mi je stegnuto a misao nemirna;
Tijelo mi je umorno, a oči mi bez sna.

Strpljenje me izdaje, rastanak je sve bliže;
Pamet mi se muti, a srce mi ukrase.

Znaj da jadanja neće ugasiti plam iskušenja, ali jadanje liječi bolove onoga koga mori čežnja i ko pati zbog rastanka. Tješit ću se izgovarajući riječi ljubavni sastanak. Kako je lijepo rekao pjesnik:

"Ako ni srdžbe, ni oproštaja nema u ljubavi,
Kako bez slasti pisama onda da se živi?!"

Abu-l-Hasana uznemiriše i pogodiše riječi u tome pismu čiji smisao ga kosnu. Potom Ali ibn Bekar dade robinji odgovor i reče joj:

- Prenesi gospodarici moje pozdrave i upoznaj je s mojom strašću i ljubavlju. Reci joj da mi je ljubav prodrla u meso i kosti; kaži da mi je potreban neko ko će me izbaviti iz mora stradanja, ko će me iščupati iz ove mreže.

Robinju rasplaka mladićeva jadikovka, te se ona oprosti s njim i ode. Abu-l-Hasan je isprati, pa se i on oprosti s njom i ode u dućan...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

159. noć

Kada nastupi stotinu pedeset i deveta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da se Abu-l-Hasan pozdravio s robinjom i da je otišao u svoj dućan. Tek što je sjeo, osjeti kako mu se srce steže, kako ga nešto pritiska i u nedoumicu dovodi. Razmišljao je tokom preostalog dijela dana i noći, a sutradan ode Ali ibn Bekaru, posjedi kod njega dok se ljudi ne razidoše, a onda ga upita kako se osjeća. Mladić se poče žaliti na ljubavne jade, pa izgovori stihove:

I prije su ljudi zbog ljubavi patili;
Živi il mrtvi, rastanka su se bojali.

Ali ono što se u mom srcu krije
Niko čuo ni vidio nije.

Zatim:

Takva me ljubav sada prema tebi grije
Kakvu ni Kajs Medžnun prema Lejli osjećao nije,[137]

Ali nisam samotan pustarama hodio
Kao Kajs koji je sasvim bio poludio.

Abu-l-Hasan reče:

- Nisam čuo ni vidio da neko ljubi kao ti! Kako uz takvu ljubav nisi u stanju da se krećeš kad si zavolio dragu koja ti odgovara! Šta bi tek bilo da si se zaljubio u ženu drukčiju od sebe i uz to još vjerolomnu, pa se to otkrilo?!

Mladiću se dopadoše Abu-l-Hasanove riječi na čemu mu zahvali. Abu-l-Hasan je imao jednog prijatelja koji je znao za njihov slučaj. Znao je da se dobro slažu i niko drugi nije bio upućen u to šta se među njima događa. Taj čovjek je dolazio Abu-l-Hasanu i raspitivao se za Ali ibn Bekara. Malo kasnije, upita ga za onu robinju i Abu-l-Hasan reče:

- Žena je pozvala Alija k sebi i među njima bi ono od čega ništa veće ne može biti. To je sve što znam. Međutim, smislio sam nešto i želim ti to izložiti.

- Šta to? - upita prijatelj.

- Treba da znaš - odgovori Abu-l-Hasan - da sam ja poznat po tome što obavljam mnoge poslove između muškaraca i žena. Bojim se da se ne sazna za njih, jer bih zbog toga stradao, izgubio bih imovinu i čast. Došao sam do zaključka da treba da sakupim svoj novac, spremim se i pođem u grad Basru, te da ostanem tamo dok ne vidim šta će biti s njima, ali tako da niko ne zna za me. Uhvatila ih je ljubav, pa su se počeli dopisivati. Problem je u tome što od jednog do drugog ide ista robinja i ona čuva njihovu tajnu, ali me strah da joj ne dosadi, pa će nekome sve odati i glas će puknuti. To bi mene odvelo u

propast. Glave bi me stajalo i ne bih imao nikakvog opravdanja pred svijetom.

Prijatelj mu reče:

- Ispričao si mi opasnu stvar koje se plaši razuman i iskusan čovjek. Neka te Allah sačuva zla od koga strepiš i neka te spasi od posljedica onoga čega se pribojavaš. Odluka koju si mi rekao ispravna je.

Abu-l-Hasan ode kući, poče sređivati svoje poslove i spremati se za put u grad Basru. Za tri dana on obavi sve pripreme i otputova u Basru. Kada mu nakon tri dana dođe onaj prijatelj, ne nađe ga, pa upita komšije za njega, a oni mu odgovoriše:

- Otputovao je prije tri dana u Basru, jer ima nekog posla s trgovcima. Otišao je da traži dug i uskoro će se vratiti.

Čovjek se nađe u nedoumici ne znajući kamo da krene, pa uskliknu:

- Ah, da se nisam rastao s Abu-l-Hasanom!

Zatim smisli kako da dođe do Ali ibn Bekara. Pođe njegovoj kući i reče jednom mladićevom slugi:

- Zamoli gospodara da mi dopusti da uđem i pozdravim ga.

Sluga ode i obavijesti gospodara, pa se vrati s dopuštenjem da uđe. Posjetilac uđe i zateče domaćina opruženog na jastucima. Pozdravi ga, a Ali ibn Bekar uzvrati pozdrav poželivši mu dobrodošlicu. Čovjek se izvini što mu nije dolazio tako dugo, pa reče:

- Gospodine, ja i Abu-l-Hasan smo prijatelji. Povjeravao sam mu svoje tajne i nisam se nikada rastajao s njim. Odsustvovao sam tri dana radi nekih poslova s grupom prijatelja, a kada sam se vratio zatekao sam zatvoren njegov dućan. Pitao sam komšije i rekoše mi da je otputovao u Basru. Ne znam da ima boljeg prijatelja od tebe, pa te zaklinjem Allahom da mi kažeš šta je s njim.

Kada to ču, Ali ibn Bekar promijeni boju lica, te uzbuđeno reče:

- Do danas nisam čuo da je otputovao. Ako je tako kako kažeš, onda je mene snašla nevolja.

Mladićeve oči se orosiše suzama i on izgovori stihove:

Plakao sam zbog propuštenih radosti
Dok su uz mene najmiliji ostali boraviti.

Danas me sudba s njima rastavi,
Pa plačem zbog svoje ljubavi.

Ali obori glavu razmišljajući, a onda se obrati slugi:

- Idi Abu-l-Hasanovoj kući i pitaj za njega: je li tu, ili je otputovao. Ako ti kažu da je otputovao, pitaj na koju stranu.

Sluga ode i ne bi ga jedno vrijeme, a onda se vrati gospodaru i reče:

- Kad upitah za Abu-l-Hasana, njegovi rođaci mi rekoše da je otputovao u Basru, ali sam zatekao jednu robinju kako stoji na vratima. Ona me prepozna, a ja nju nisam, te me upita: "Jesi li ti sluga Ali ibn Bekara?" "Jesam", odgovorih. "Imam jedno pismo za njega od nekoga ko mu je najmiliji." Došla je sa mnom i eno stoji pred vratima.

- Uvedi je - reče Ali ibn Bekar, a sluga ode i uvede robinju. Čovjek koji je došao Aliju osmotri robinju i uoči da je lijepa. Ona priđe Ali ibn Bekaru i pozdravi ga...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

160. noć

Kada nastupi stotinu šezdeseta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je robinja, ušavši, prišla Ali ibn Bekaru, pozdravila ga i počela mu nešto došaptavati. Za vrijeme razgovora, on se zaklinjao da nije tako govorio. Zatim se robinja pozdravi s njim i ode.

Abu-l-Hasanov prijatelj bijaše zlatar. Kada robinja ode, on nađe priliku za razgovor te reče:

- Nema sumnje, traže te u halifin dvor. Ima nešto između tebe i nje.

- Ko ti je to rekao? - upita mladić.

- Ja poznajem djevojku, to je Šemsunneharina robinja. Davno jednom donijela mi je pismo u kome je pisalo da Šemsunnehara želi ogrlicu od dijamanata, te sam joj poslao jednu skupocjenu ogrlicu.

Ali ibn Bekar se uznemiri kada ću te riječi, jer se plašio da ne strada, a onda se pribra i reče:

- Tako ti Boga, prijatelju, otkuda je poznaješ?

- Ne insistiraj na pitanju - odgovori zlatar, ali je ovaj navaljivao:

- Neću te ostaviti na miru dok mi ne kažeš istinu.

- Reći ću ti da ne bi nešto sumnjao i da bi miran bio. Neću kriti tajnu nego ću ti reći punu istinu pod uvjetom da ti meni kažeš istinu o sebi i zašto si bolestan.

Ali mu ispriča sve i dodade:

- Allaha mi, brate, na prikrivanje tajne nagnao me strah, jer ljudi inače odaju tuđe tajne.

- Želio sam se sastati s tobom samo zato što si mi veoma drag. Žao mi je tvog srca što pati zbog rastanka. Možda ti mogu biti prijatelj umjesto mog prijatelja Abu-l-Hasana dok je odsutan. Smiri se.

Ali ibn Bekar mu zahvali izgovarajući stihove:

Kad bih rekao da sam čvrst poslije rastanka
U laž bi me utjerale kuknjava i suza gorka.

Kako da sakrijem suze što mi liju
Niz obraze jer ostavih dragu svoju?

Ali ibn Bekar ušuti neko vrijeme, a onda reče zlataru:

- Znaš li šta mi je prišapnula robinja?

- Ne znam, bogami, gospodine.

- Tvrdi da sam ja savjetovao Abu-l-Hasanu da otputuje u Basru i da sam ja to smislio kako bih prekinuo dopisivanje i sastanke. Kleo sam se da to nije tačno, ali mi nije povjerovala, već je otišla svojoj gospodarici sumnjičeći me i misleći loše, jer se povodila za Abu-l-Hasanom.

- Brate - reče zlatar - vidio sam to po ponašanju one robinje. Međutim, uz pomoć uzvišenog Allaha, pomoći ću ti da ostvariš cilj.

- Kako ćeš to učiniti kad ona bježi kao zvijer po pustinji?

- Moram uložiti truda da ti pomognem. Smislit ću kako da dođeš do nje, a da se tajna ne otkrije i da ne bude nikakva zijana.

Zatim zlatar zamoli za odobrenje da ode, a Ali ibn Bekar mu reče:

- Brate, dužan si čuvati tajnu.

Mladić se rasplaka, a zlatar se oprosti s njim i ode...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

161. noć

Kada nastupi stotinu šezdeset i prva noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da se zlatar pozdravio s Ali ibn Bekarom i otišao ni sam ne znajući kako da pomogne mladiću. Išao je tako razmišljajući o problemu, kad odjednom ugleda pisamce bačeno na put. On ga uze, pogleda i pročita "adresu": "Od mlađeg zaljubljenog starijem ljubljenome". Zlatar otvori pismo i vidje napisane stihove:

"Dođe glasnik htijući me sastankom primamiti,
Al mišljah da me hoće samo prevariti.

Ne radovah se, već mi srce još više tuguje,
Znajući da moj glasnik poruku ne razumije".

Zatim: "Znaj, gospodine moj, da mi nije poznato šta je uzrok prekidu prijepiske između mene i tebe. Ako na taj način ispoljavaš grubost, ja ću je dočekati odanošću. Ako je tebe napustila ljubav, ja ću gajiti ljubav bez obzira na udaljenost. Ja sam uz tebe onakva kako reče pjesnik:

"Podnijet ću tvoju gordost, okrutnost trpjeti, uznositosti odoljeti;
Određuj - primat ću, govori - slušat ću, naređuj - ja ću se pokoriti!"

Tek što je zlatar pročitao pismo, pored njega se nađe robinja koja se osvrnu lijevo i desno, pa vidjevši pismo u zlatarevim rukama, reče:

- Gospodaru, vrati mi to pismo, meni je ispalo.

Zlatar se okrenu prema njoj:

- Ne boj se i ne tuguj, djevojko. Reci mi u čemu je, zapravo, stvar. Ja znam čuvati tajnu. Zaklinjem te da od mene ništa ne kriješ o svojoj gospodarici. Možda će mi Allah omogućiti da zadovoljim njene potrebe i da joj olakšam tegobe.

Robinja na te riječi odgovori:

- Ne odaje se tajna koju čuvaš, gospodaru, niti će propasti posao za koji se ti postaraš. Moje srce ti je naklonjeno, pa ću ti reći istinu, a ti ćeš meni dati pisamce.

I djevojka mu ispriča cijelu priču, zaključivši:

- Allah mi je svjedok da istinu govorim.

- Istinu si rekla - na to će zlatar - jer mi je taj slučaj u cjelini poznat.

Zatim joj ispriča povijest Ali ibn Bekara, kako mu se povjerio, i sve od početka do kraja. Djevojka se obradova kada je sve to čula, pa se dogovoriše da ona uzme pismo i da ga uruči Ali ibn Bekaru, a da potom ispriča zlataru sve što se dogodilo.

Zlatar joj dade pismo, a djevojka ga uze i zapečati kako je bilo, te reče:

- Moja gospodarica Šemsunnehara dala mi je zapečaćeno pismo. Kada ga Ali pročita i da mi odgovor, donijet ću ga.

Robinja se pozdravi s njim i ode Ali ibn Bekaru koga zateče kako je iščekuje. Pruži mu pisamce koje on pročita, pa napisa odgovor i dade joj ga. Djevojka uze pismo i odnese ga zlataru, kako su se dogovorili. Zlatar slomi pečat i pročita:

"Pisma koja je naš glasnik čuvao
Izgubljena su pa se on naljutio.

Dajte mi zato jednog glasnika pouzdana
Koji istinu ljubi, a kloni se obmana. "

Zatim: "Ja nisam bio grub, niti sam napustio onog ko mi je odan; nisam prekršio dogovor, niti prekinuo ljubav; nije me napuštala tuga, niti mi poslije rastanka preostaje nešto osim smrti. Ne znam ništa o tome o čemu govoriš, niti volim drugo osim onog što ti voliš. Kunem se Onim kome su znane tajne i ono što je nedostupno da ne želim ništa osim susreta s onom koju volim. Moram kriti svoju ljubav, uprkos tome što me teška bolest mori. Eto, tako se osjećam, i to ti je sve."

Kad zlatar pročita pisamce i vidje šta u njemu piše, on gorko zaplaka. Onda mu robinja reče:

- Ne odlazi odavde dok se ne vratim. Ali ibn Bekar me je za nešto osumnjičio i ne mogu mu oprostiti. Želim da bilo kojim lukavstvom sastavim tebe s mojom gospodaricom Šemsunneharom. Ostavila sam je da leži i da me čeka s odgovorom.

Zatim robinja ode gospodarici, a zlatar provede noć nemirna srca. Čim osvanu jutro, on klanja sabah i sjede očekujući da djevojka dođe. Odjednom je vidje kako dolazi sva radosna, a kad mu priđe, zlatar je upita:

- Šta ima novo, djevojko?

- Od tebe sam otišla gospodarici - odgovori ona. - Dala sam joj pisamce koje je napisao Ali ibn Bekar. Kada ga je pročitala i shvatila sadržinu, bila je zbunjena, a ja sam joj rekla: "Ne strahuj što će se poremetiti vaša veza zbog Abu-l-Hasanovog odsustva. Našla sam nekoga ko će zauzeti njegovo mjesto. Ovaj je još ljepši, višeg je ranga i od onih je koji kriju tajne." Ispričala sam joj šta ti se dogodilo sa Abu-l-Hasanom, kako si došao do njega i do Ali ibn Bekara.

Zlatar je bio zabezeknut, a onda mu djevojka reče:

- Gospodarica želi tebe čuti kako bi bila sigurna u ono što ste se dogovorili ti i Ali ibn Bekar. Spremi se da odmah pođeš sa mnom k njoj.

Kada zlatar ču robinjine riječi, on shvati da je odlazak Šemsunnehari vrlo ozbiljna stvar i opasan poduhvat u koji se nije lahko upustiti. Zato reče djevojci:

- Sestro moja, ja sam običan čovjek, a ne onakav kakav je Abu-l-Hasan koji je imao visok položaj. Bio je poznat i često je odlazio u halifin dvor gdje se tražila njegova roba. Abu-l-Hasan je pričao o tome dok sam ja drhtao pred njim. Ako tvoja gospodarica želi razgovarati sa mnom, to ne treba da bude u halifinom dvoru, već daleko od mjesta zapovjednika pravovjernih. Zdrav razum mi ne dopušta da činim to o čemu govoriš.

Zlatar odbi poći s djevojkom, ali ga je ona uvjeravala da će biti sve u redu, govoreći mu:

- Ne boj se!

Dok su oni tako razgovarali, zlataru su drhtale noge i ruke, pa mu robinja reče:

- Ako ti je teško da odeš u halifin dvor i ne možeš poći sa mnom, ja ću je navesti da ona dođe k tebi. Ne miči se odavde dok se ne vratim s njom.

Robinja ode i ne bi je neko vrijeme, a onda se vrati zlataru i reče mu:

- Pazi da kod tebe ne bude nijedna robinja ili sluga!

- I nemam nikoga osim jedne stare crne robinje koja me služi.

Djevojka ustade pa zatvori vrata koja su vodila iz zlatareve sobe u sobu sluškinje. Zatim posla sluge iz kuće i izađe, pa se vrati s jednom djevojkom. Čim uđe u zlatarevu kuću, sve ugodno zamirisa. Zlatar skoči na noge, donese joj jastuke, pa sjede pred nju. Jedno vrijeme djevojka nije progovarala, dok se nije odmorila, a onda otkri lice i zlataru se učini da je sunce sinulo u njegovoj kući. Žena se obrati robinji:

- Je li ovo čovjek o kome si mi govorila?

- Da - odgovori ona.

- Kako si? - upita zlatara.

- Dobro sam - odgovori on moleći Boga za njeno dobro.

- Primorao si nas da dođemo k tebi i da ti odamo svoje tajne.

Zatim ga upita za njegove rođake i porodicu i on joj sve potanko ispriča, dodajući:

- Osim ove, imam još jednu kuću koju sam odredio za sastanke s prijateljima i braćom. U njoj nema nikoga osim crne sluškinje o kojoj sam govorio tvojoj djevojci.

Zatim ga Šemsunnehara upita kako je saznao za cijelu ovu priču i on joj kaza sve, od početka do kraja. Žena je uzdisala zbog rastanka s Abu-l-Hasanom, te reče:

- Ništarijo, znaj da su ljudske duše slične u strastima, te da jedni ljudi vrijede koliko i drugi. Neki posao se ne može obaviti bez riječi, niti se cilj može postići bez truda. Lagodnost se ne može postići prije velikog truda...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

162. noć

Kada nastupi stotinu šezdeset i druga noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je Šemsunnehara rekla zlataru da se ne može postići lagodnost prije velikog truda, a da uspjeh može postići samo čestit čovjek.

- Sada sam te uključila u naš slučaj - reče Šemsunnehara - i sada je na tebi hoćeš li nas osramotiti. Nema čestitijeg čovjeka od tebe. Ti znaš da ova robinja čuva moju tajnu i zato kod mene zauzima visok položaj. Odabrala sam je za važne poslove. Zato, neka ti ona bude najpreča. Njoj se povjeravaj i budi spokojan. Ne prijeti ti nikakva opasnost od onog čega se bojiš s naše strane i nema mjesta gdje bi se mogao sakriti, a da te ona ne pronađe. Djevojka će ti dolaziti s vijestima od mene za Ali ibn Bekara i ti ćeš posredovati između mene i njega.

Potom Šemsunnehara ustade jedva se držeći i pođe dok je ispred nje išao zlatar do kućnih vrata. Onda se vrati na svoje mjesto i sjede, pošto se nagledao njene ljepote koja ga je naprosto zabljesnula. Slušao je djevojčine riječi koje su ga općinjavale, a njena otmjenost i obrazovanost su ga zapanjile. Razmišljao je o čarima djevojke dok se nije smirio, a onda zatraži hrane i najede se da bi snagu održao. Presvuče se i izađe iz kuće zaputivši se Ali ibn Bekaru. Pred njega izađoše sluge i pođoše pred zlatarom do svoga gospodara koga zatekoše opruženog na postelji. Pošto ugleda zlatara, Ali mu reče:

- Tjeraš me da te čekam i tako mojim brigama dodaješ još jednu.

Zatim raspusti sluge naredivši im da zatvore vrata, pa reče:

- Allaha mi, oka nisam sklopio od dana kada si otišao. Jučer mi je došla robinja sa zapečaćenim pismom njene gospodarice Šemsunnehare.

Ali ibn Bekar ispriča šta mu se dogodilo s robinjom, pa uzviknu:

- Toliko sam smeten i nestrpljiv! Abu-l-Hasan me je razgovarao, jer je poznavao robinju!

Zlatar se nasmija kada je čuo njegove riječi, a mladić mu se obrati:

- Kako mi se možeš smijati, kad sam ti se toliko radovao i uzeo te kao zaštitnika od zle sudbine!?

Zatim zaplaka izgovarajući stihove:

Nasmija se mome plaču kad me je vidio;
Da je trpio što i ja, i sam bi cvilio.

Mučeniku možda će se sažaliti
Mučenik koji je i sam svikao patiti.

Ljubav i tuga, jauk i misao sva
Pripadaju dragoj što mi u srcu obitava.

Nastani se u mom srcu i nikad ga nije napustila,
Ni trena, već mi je drago što se tu nastanila.

Drugog prijatelja nikad neću htjeti,
Drugog neću nikad zavoljeti.

Pošto je čuo te riječi i shvatio stihove, zlatara rasplaka jadanje Ali ibn Bekara, te ispriča šta mu se dogodilo s robinjom kada je otišao od njega. Mladić ga je slušao i na svaku njegovu riječ mijenjao je boju lica, iz blijede u crvenu; čas bi živnuo, a čas klonuo. Pošto zlatar završi, Ali ibn Bekar zakuka:

- Brate, ja ću u svakom slučaju propasti! Ah, kad bi moj suđeni čas bio blizu! Molim te budi dobar i tješi me dok Allah ne učini po svojoj odluci. Neću ti se suprotstavljati nijednom riječju.

- Taj plam u tebi može ugasiti samo susret s onom koja te je opčinila, ali nikako na ovome opasnom mjestu, već isključivo kod mene, u kući pored one u koju je dolazila robinja s gospodaricom. To je mjesto koje je ona odabrala u namjeri da se sastajete i da se tu jedno drugom žalite na ljubavne jade.

- Čini kako misliš da je najbolje - reče Ali ibn Bekar.

I zlatar provede kod njega noć praveći mu društvo do jutra...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom dopuštenju.

163. noć

Kada nastupi stotinu šezdeset i treća noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je zlatar proveo noć kod Ali ibn Bekara praveći mu društvo do jutra. Zatim je klanjao sabah i otišao svojoj kući.

- Tek što sam malo posjedio - pričao je zlatar - dođe mi ona robinja i reče:

- Halifa je otputovao i sada tamo nema nikoga. Tu nam je skrovitije i ljepše.

- Imaš pravo - odgovorih - ali ipak ta kuća nije kao moja. Ovdje je podesnije i skrovitije.

- U pravu si - složi se robinja. - Ja sad odoh gospodarici da joj prenesem šta si rekao. Zatim djevojka ode i prenese joj moje riječi, a onda se vrati i saopći mi:

- Gospođa prihvaća tvoj prijedlog.

I djevojka izvadi iz njedara kesu s novcem govoreći:

- Gospodarica te selami, poručuje ti da ovo uzmeš i nabaviš sve što treba.

Zlatar se zaklinjao da neće primiti novac, tako da ga robinja uze i vrati gospodarici rekavši joj:

- Nije prihvatio novac. Vratio ga je.

Čim robinja ode, zlatar pođe svojoj drugoj kući, prenese tamo sve potrebne stvari, ćilime i uopće sve što je prilika zahtijevala: srebreno posuđe, zdjele, pripremi jela i piće, a kad stiže robinja i vidje šta je sve uradio, dopade joj se, te naloži zlataru da dovede Ali ibn Bekara.

- Ti ćeš ga dovesti - reče joj zlatar, a djevojka ode i dovede ga u izvrsnom stanju. Bio je u punome cvatu.

Zlatar primi mladića zaželivši mu dobrodošlicu, pa ga posadi na sećiju pripremljenu za njega i stavi pred mladića mirise u porculanskim posudama. Onda se upusti s njim u razgovor jedno vrijeme, a robinja ode i ne bi je do akšama. Tada dovede Šemsunneharu i samo dvije sluškinje. Kada je Ali ibn Bekar vidje i kad ona njega ugleda, obeznaniše se, popadaše po zemlji i ostadoše tako izvjesno vrijeme. Čim dođoše k sebi, pohrliše jedno drugome, a onda sjedoše i zapodjenuše nježni razgovor. Uzeše mirisa, pa se počeše žaliti jedno drugome na ljubavne jade. Zlatar im se obrati:

- Hoćete li nešto pojesti?

- Da - odgovoriše te im zlatar donese hrane i oni se siti najedoše. Zatim opraše ruke, pa ih zlatar prevede u drugu odaju i donese im piće. Pili su dok ih piće nije uhvatilo i dok se nisu počeli naginjati jedno prema drugome. Onda se Šemsunnehara obrati zlataru:

- Gospodine, neka tvoja pažnja bude potpuna: donesi nam lutnju, ili kakav drugi muzički instrument da bi naša sreća bila potpuna u ovome času.

- Iz ovih stopa - odgovori zlatar, pa ustade i donese lutnju koju djevojka uze, naštima strune, stavi je na krilo i vješto zasvira kazivajući stihove:

I ne spavam ko da mi je nesanica draga,
Vehnem kao da je za me izmišljena tuga.

Niz obraz mi suze teku htijuć ga spaliti;
Ah, da mi je znati hoću li ga opet vidjeti?!

Šemsunnehara poče tako pjevati stihove da nam se misli zaustaviše. Pjevala je razne melodije, te je cijela kuća mogla poletjeti od silne radosti, ponesena njenim čudesnim pjevanjem. Lijepo su se smjestili i jedno drugom nazdravljali, a onda robinja zapjeva:

Obeća mi dragi da će doći i to ispuni
Jedne noći kakvih ću još imati.

Divne li noći što nam sudba dodijeli,
Kakvoj se zlobnici nisu dosjetili!

Dragi bdije desnicom mi struk stežući,
A ja sretna lijevom ga grleći.

Grlim ga s usana mu pijuć vino,
Sladim se košnicama kojih ima puno.

Zlatar ih zatim ostavi i ode kući u kojoj je inače stanovao i provede u njoj noć. U cik zore klanja sabah, popi kahvu i prepusti se mislima o dvoje ljubavnika u onoj kući. Dok je on tako razmišljao, pojavi se jedan komšija sav prestrašen i reče:

- Kako je grozno ono što se noćas dogodilo u tvojoj drugoj kući!

- Šta se dogodilo, brate? - upita zlatar, a komšija odgovori:

- Jučer su lopovi došli u naš komšiluk, ubili jednog čovjeka i pokupili mu imovinu. Ti lopovi su jučer vidjeli kako prenosiš stvari u onu drugu kuću, pa

su uvečer otišli tamo, pokupili što si imao, a tvoje goste pobili.

Zlatar skoči i s komšijom pođe onoj kući koju nađoše praznu. U kući nije ostalo ništa. Izbezumljeni zlatar reče:

- Što se tiče stvari, ne marim za gubitak, bez obzira na to što sam neke pozajmio od prijatelja. Nije to ništa, jer će prijatelji znati da ja nisam kriv, pošto su stradali moja imovina i kuća. Međutim, šta se dogodilo sa Ali ibn Bekarom i miljenicom zapovjednika pravovjernih? Bojim se da se ne pročuje za to i zbog toga mogu dušu izgubiti.

Onda se zlatar obrati komšiji:

- Ti si mi brat i komšija, i sakrit ćeš moju sramotu. Šta mi savjetuješ da činim?

- Savjetujem ti da čekaš, jer oni koji su ušli u kuću i pokupili ti stvari ubili su najbolje ljude s halifinog dvora. Ubili su i grupu ljudi policijskog komandira, te policija traga za njima na sve strane. Možda će ih naći i tako će se tvoja želja ostvariti bez po muke.

Kada ću te riječi, zlatar se vrati kući u kojoj je stanovao...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

164. noć

Kada nastupi stotinu šezdeset i četvrta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da se zlatar, saslušavši komšijine riječi, vratio kući u kojoj je stanovao misleći kako se upravo njemu dogodilo ono čega se bojao Abu-l-Hasan koji je otputovao u Basru. Nevolja se dogodila baš njemu.

Pljačka zlatareve kuće proču se među ljudima koji mu počeše dolaziti sa svih strana. Jedni su se radovali nesreći, a drugi su saosjećali u njegovoj brizi, žaleći zajedno s njim. Zlatar nije jeo, niti pio. Jednom, dok je sjedio tugujući, dođe mu njegov sluga i reče:

- Traži te jedna osoba pred vratima. Ne znam ko je.

Zlatar izađe, pa pozdravljajući osobu vidje da je to nepoznat čovjek koji mu se obrati:

- Htio bih porazgovarati s tobom.

Zlatar ga uvede u kuću i upita:

- O čemu hoćeš da razgovaramo?

- Pođimo u onu tvoju drugu kuću.

- Zar ti znaš za moju drugu kuću? - začudi se zlatar.

- Poznato mi je sve o tebi, ali znam i nešto čime će ti Allah rastjerati brige.

"Poći ću s njim", pomisli zlatar, pa se uputiše orobljenoj kući. Čim je ugleda, čovjek reče:

- Kuća nema vrata i ne može se sjedjeti u njoj. Pođimo na neko drugo mjesto.

Išli su s jednog na drugo mjesto dok ih ne uhvati noć, a zlatar još uvijek nije ništa pitao. Neprestano su hodali dok se ne obreše na jednoj ravnici, i čovjek reče:

- Slijedi me! - pa ubrza korak, a zlatar požuri za njim. Tako stigoše do jedne rijeke, te se popeše u čamac. Čamdžija zavesla i preveze ih na drugu obalu. Izađoše iz čamca, te čovjek uze zlatara za ruku i povede ga putem kojim nikada ranije nije išao. Nije znao u kojem kraju se nalazi. Najzad čovjek zastade pred jednim vratima, pa ga uvede unutra i zatvori vrata željeznim mandalom. Zatim ga provede kroz hodnik i privede deseterici ljudi koji su izgledali kao jedan. Bila su to braća.

Kad stigoše pred njih, onaj čovjek ih pozdravi, a braća odgovoriše na pozdrav, pa narediše zlataru da sjedne. On posluša, jer je bio malaksao od umora. Donesoše đulsiju, poškropiše ga po licu i dadoše mu neki napitak. Zatim ga poslužiše hranom, i zlatar pomisli: "Da je hrana otrovana, ne bi jeli sa mnom."

Poslije jela opraše ruke, zauzeše svaki svoje mjesto, pa upitaše zlatara:

- Poznaješ li nas?

- Ne. Nikad u životu nisam vas vidio, niti poznajem onoga koji me je doveo k vama.

- Ispričaj nam svoj slučaj i ništa nemoj lagati.

- Moj slučaj je čudesan i nalazim se u neobičnoj situaciji. Znate li vi nešto o meni?

- Da - odgovoriše. - Mi smo uzeli tvoje stvari prošle noći. Odveli smo tvog prijatelja i ženu koja je pjevala.

- Neka vas Allah sačuva! - povika zlatar. - A gdje je moj prijatelj i ta žena što je pjevala?

Oni pokazaše rukama na jednu stranu:

- Tamo su. Niko od nas ne zna njihovu tajnu. Otkako smo ih doveli, nismo se s njima sastajali. Nismo ih pitali ni ko su, jer smo uočili njihovo dostojanstvo i izuzetnost. Ovaj čovjek nije dopustio da ih pobijemo. Zato nam ispričaj njihov slučaj. Ne boj se ni za sebe, ni za njih.

Kada zlatar ću te riječi, zamalo da umre od straha, te im reče:

- Ako čestitosti nigdje nema, kod vas će je biti. Budem li ja znao neku tajnu za koju se plašim da će biti razglašena, vi ćete je čuvati u svojim srcima.

Zlatar im je slatkorječivo još govorio o tome shvativši kako je korisnije da im sve povjeri, te im kaza što mu se dogodilo. Pošto saslušaše zlatarevu priču, upitaše ga:

- Je li ovaj mladić Ali ibn Bekar a ovo Šemsunnehara?

- Jesu - odgovori zlatar, a braća odoše njima dvoma, ispričaše im se, pa se meni obratiše:

- Jedan dio onoga što smo uzeli iz tvoje kuće nestao je, a ovo je ostalo - i vratiše mu veći dio stvari obavezavši se da će ih donijeti na njihovo mjesto. Onda se podijeliše na dvije grupe: jedni su bili uz njega, a drugi protiv. Najzad izađoše iz kuće.

Što se tiče Ali ibn Bekara i Šemsunnehare, oni zamalo ne umriješe od straha. Onda im zlatar priđe, pozdravi ih i reče:

- Da nam je znati šta se dogodilo s robinjom i dvjema sluškinjama i kamo su otišle!

- Mi ne znamo ništa o njima - odgovoriše mladić i djevojka.

Zatim pođoše do jednog mjesta na kome je bio čamac i kad sjedoše u njega, primjetiše da je to onaj čamac od jučer. Čamdžija ih preveze na drugu obalu, te se iskrcaše. Tek što su sjeli na obalu, opkoliše ih sa svih strana. Oni što su bili sa zlatarom skočiše poput orlova. Čamac se vrati po njih, te se oni ukrcaše i otploviše rijekom, a na obali ostadoše zlatar, Ali ibn Bekar i Šemsunnehara. Nisu mogli ni mrdnuti.

- Odakle ste? - upitaše konjanici.

Najprije su bili zbunjeni, a onda zlatar reče:

- One što ste ih vidjeli s nama mi ne poznajemo. Prvi put smo ih ovdje vidjeli, a mi smo pjevači. Htjeli su nas uzeti da im pjevamo, ali smo se izvukli zahvaljujući lukavstvu i blagim riječima. Maločas su nas pustili. Vidjeli ste šta je poslije s njima bilo.

Konjanici ih osmotriše, pa rekoše zlataru:

- To nije istina! Reci nam ko ste i odakle ste! U kojem kraju živite?

Zlatar nije znao šta da kaže, a Šemsunnehara skoči, priđe vođi konjanika i prišapnu mu nešto. On sjaha i posadi djevojku na konja, pa ga uze za uzde i povede. Isto učiniše sa Ali ibn Bekarom i zlatarom.

Predvodnik konjanika odvede ih na jedno mjesto na obali rijeke, a onda povika nešto na nepoznatom narječju, te mu priđe grupa ljudi. Zapovjednik

ukrca zarobljenike u jedan čamac, a svoje pratioce u drugi, te ih povezoše u halifin dvorac. Umirali su od silnoga straha. Šemsunnehara uđe u dvorac, a ostali se vratiše na mjesto na kome su ranije bili. Zatim su išli kopnom sa grupom konjanika dok ne stigoše do kuće. Oprostiše se s konjanicima koji odoše svojim putem, a oni uđoše u kuću. Nisu bili u stanju da se pomjeraju, niti su znali kada je jutro a kada večer. Bili su u takvom stanju dok ne osvanu jutro.

Pred kraj dana, Ali ibn Bekar se onesvijesti. Nije se micao. Onda zlataru dođoše neki mladićevi rođaci i rekoše:

- Kazuj šta je bilo s našim sinom i zašto je u takvom stanju!

- Slušajte šta ću vam reći, ljudi! - reče zlatar...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

165. noć

Kada nastade stotinu šezdeset i peta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da im je zlatar rekao:

- Slušajte šta ću vam reći, ljudi! Nemojte mi učiniti nikakvo zlo, već se strpite. On će se osvijestiti i sam će vam ispričati svoju priču.

Bio je uporan i plašio ih je da će ih osramotiti. Dok su oni razgovarali, Ali ibn Bekar se pokrenu u postelji, tako da se rođaci obradovaše, a ostali ljudi odoše. Mladićeva porodica nije dopuštala da i zlatar ode. Zatim poškropiše mladića đulsijom po licu, a kada dođe k sebi i srknu zrak, rođaci se počeše raspitivati šta je to s njim. On im je polahko odgovarao. Dade im znak da zlatara puste kući i oni ga pustiše, te zlatar izađe ni sam ne vjerujući da se izvukao. Do kuće je išao između dva čovjeka, a kada ga familija vidje u takvom stanju, počeše se busati po licu. On im rukom dade znak da šute i dva čovjeka odoše svojim putem.

Zlatar provede ostatak noći u postelji, a kada se probudi u rano prijepodne, vidje okupljenu porodicu oko sebe.

- Šta se dogodilo? Šta te zadesilo? - pitali su.

- Dajte mi nešto za piće!

Pošto donesoše piće, zlatar otpi, pa reče:

- Šta je bilo, bilo je.

Rođaci se razidoše, a zlatar se ispriča prijateljima i upita ih da li je vraćeno nešto od onoga što mu je pokradeno iz kuće. Rekoše da je jedan dio vraćen. Naime, došao je neki čovjek koji je bacio stvari pred kućna vrata, tako da ga nisu ni vidjeli.

Zlatar se tješio boraveći na tome mjestu dva dana. Nije imao snage da se pomakne s mjesta, a onda se osokoli i ode do hamama. Bio je obuzet mislima o Ali ibn Bekaru i Šemsunnehari, jer nije čuo ništa o njima za sve to vrijeme. Nije mogao otići Alijevoj kući, ali se nije mogao ni smiriti na jednome mjestu, jer se plašio. Kajao se uzvišenom Allahu za ono što je počinio i zahvaljivao Mu na vlastitom izbavljenju. Nakon izvjesnog vremena, pade mu na pamet da pođe na onu stranu i da se vrati za jedan sahat.

Kada je već htio poći, ugleda jednu ženu kako stoji. Zlatar je pažljivo osmotri i primjeti da je to Šemsunneharina djevojka. Čim je prepozna, on požuri, a ona pohita za njim, tako da zlatara obuze strah. Svaki put kad bi je pogledao, obuzimao ga je sve veći strah od nje, dok mu je ona dovikivala:

- Stani da ti nešto kažem!

Međutim, zlatar se nije osvrtao, već je uporno išao dok ne stiže do džamije na jednome pustom mjestu, i tada mu djevojka reče:

- Uđi u ovu džamiju da ti kažem nekoliko riječi. Ne boj se ničega!

Preklinjala ga je tako da uđe u džamiju, a ona za njim. Zlatar klanja dva rekata, zatim priđe djevojci i upita je uzdišući:

- Šta je posrijedi?

Djevojka ga upita šta je njemu. Zlatar ispriča šta se dogodilo njemu i Ali ibn Bekaru, te dodade:

- Šta ti imaš reći?

- Kada sam vidjela kako su oni ljudi razvalili vrata na tvojoj kući - poče djevojka - i kada su ušli, uplašila sam se da ih je poslao halifa da ščepaju mene i moju gospodaricu. Bilo me strah da ćemo brzo stradati, pa sam pobjegla preko krova zajedno sa dvjema sluškinjama. Skočili smo s visoka i našle se među nekim ljudima. Oni nas otpremiše u halifin dvor u jadnom stanju. Tajile smo šta se dogodilo i prevrtale se kao na žeravici dok ne pade noć. Tada sam otvorila vrata prema rijeci i pozvala čamdžiju koji nas je odvezao one noći. Rekla sam mu:

- Ne znamo ništa o našoj gospodarici. Povezi me čamcem da je potražim na rijeci. Možda ću naići na kakav trag.

Čamdžija me poveze čamcem i plovila sam rijekom do ponoći. U ponoć ugledah kako jedan čamac dolazi u pravcu kapije. U njemu je bio veslač, jedan čovjek i žena opružena među njima. Čamdžija je veslao do druge obale, a kad ona žena izađe, pogledah je pažljivije i vidjeh da je to Šemsunnehara. Priđem joj izbezumljena od radosti što sam je vidjela, pošto sam već bila izgubila nadu...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

166. noć

Kada nastupi stotinu šezdeset i šesta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je robinja pripovijedala zlataru:

- Priđem joj izbezumljena od radosti što sam je vidjela, pošto sam već bila izgubila nadu. Kad se nađoh pred njom, naredi mi da onom čovjeku što je došao s njom platim hiljadu dinara. Zatim je ja i one dvije sluškinje ponesemo i stavismo u postelju. Ona nemirno provede noć, a kad osvanu jutro, zabrani robinjama i evnusima da joj ulaze toga dana. Narednog dana, Šemsunnehara se oporavi i zatekoh je kao da je upravo izašla iz groba. Poprskah joj lice đulsijom, presvukoh je, oprah joj ruke i noge, i njegovala sam je toliko da je prisilih da nešto pojede i da popije malo šerbeta. Nije imala volje ni za šta. Pošto se nadisa zraka i kada se malo oporavi, rekoh joj:

- Gospođo, sažali se na samu sebe! Imala si velikih problema. Pogledala si smrti u oči.

- Allaha mi, djevojko - reče ona - smrt je bolja od onoga što mi se dogodilo. Bili su spremni da me ubiju, sigurno. Kada lopovi izađoše iz zlatareve kuće, upitaše me ko sam i šta ću tu. "Ja sam od običnih ljudi", odgovorih. Oni nas povedoše na jedno mjesto, a mi smo, zbog straha, cijelo vrijeme hitali za njima. Pošto nas smjestiše, osmotriše mene, moju odjeću, ogrlice i dijamante, te posumnjaše u mene i rekoše:

- Takve ogrlice ne može imati jedna pjevačica. Reci nam istinu! Pravo reci šta si radila!

Nisam im odgovorila, već sam mislila: "Sada će me ubiti zbog nakita i dragocjenosti na meni." Nisam prozborila ni riječi, a oni se obratiše Ali ibn Bekaru:

- Odakle si ti? Ne izgledaš kao običan čovjek?

Krili smo ko smo i plakali, tako da Allah omekša srca lopovima, te nas upitaše:

- Ko je vlasnik one kuće u kojoj ste bili?

- Vlasnik je neki zlatar.

- Ja ga dobro znam - reče jedan - i znam da stanuje u drugoj kući. Odmah ću vam ga dovesti.

Dogovoriše se da me drže samu na jednome mjestu, a Ali ibn Bekara na drugom. Zatim

nam rekoše:

- Odmarajte se i ne brinite da će neko saznati za vas. S nama ste sigurni.

Njihov drug ode zlataru, dovede ga i on kaza ko smo, te se tako sastasmo s njim. Zatim nam jedan lopov doveze čamac, ukrcaše nas i vratiše na drugu obalu. Izbaciše nas na kopno i odoše. Onda dođoše konjanici noćne straže i upitaše:

- Ko ste vi?

Ja stupih u razgovor sa zapovjednikom straže i rekoh mu:

- Ja sam Šemsunnehara, halifina miljenica. Opila sam se i pošla jednoj poznanici, vezirovoj ženi. Onda su me ščepali razbojnici i doveli ovamo. Čim su vas ugledali, pobjegli su. Ja vas mogu nagraditi.

Kada me zapovjednik konjanika sasluša, prepozna me, sjaha, pa mene posadi na konja, te isto učini sa Ali ibn Bekarom i zlatarom. U srcu mi i sada gori plam zbog njih, naročito zbog zlatara, Ali ibn Bekarova druga. Pođi mu, pozdravi ga i raspitaj se za Ali ibn Bekara. Korila sam je zbog onog što je preživjela i upozoravala sam je riječima:

- Gospođo, boj se da se tebi šta ne dogodi!

Međutim, ona povika na me i naljuti se što joj tako govorim. Otišla sam od nje i došla k tebi, ali te ne nađoh. Bojala sam se da odem Ali ibn Bekaru, pa sam tebe iščekivala da te pitam za njega, da saznam šta je s njim. Molim te da budeš dobar i uzmeš od mene novaca, jer si možda od prijatelja pozajmio stvari pa su propale. Moraš ih nadoknaditi ljudima.

- Slušam i pokoravam se - reče zlatar, pa pođosmo zajedno do moje kuće.

- Pričekaj ovdje - reče djevojka...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

167. noć

Kada nastupi stotinu šezdeset i sedma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je djevojka rekla zlataru:

- Pričekaj ovdje dok se ne vratim.

Zatim se vrati noseći novac i dade ga zlataru govoreći:

- Gdje ćemo se sresti s tobom, gospodine?

- Ja odmah idem svojoj kući - odgovori zlatar - i za tvoj hatar ću trpjeti. Smislit ću kako da dođeš do Ali ibn Bekara, jer sada nije lahko do njega dospjeti.

Djevojka se pozdravi i ode, a zlatar odnese novac kući i izbroja pet hiljada dinara. Jednu sumu dade svojoj porodici, a prijateljima nadoknadi stvari koje su bile kod njega. Onda zlatar povede sluge kući iz koje su nestale

stvari, pozva stolare i zidare i dovede kuću u prvobitno stanje. Najzad tu useli svoju robinju i zaboravi šta je bilo.

Potom zlatar ode kući Ali ibn Bekara gdje ga dočekaše njegove sluge i rekoše:

- Sluge našeg gospodara traže te danonoćno. Obećao je da će dati slobodu onome ko te nađe, pa sada tragaju za tobom. Ne znaju gdje si. Gospodar je ozdravio, ali ipak povremeno gubi svijest, a čas dolazi k sebi. Kada se osvijesti, spominje te i govori da mu te moramo dovesti bar nakratko, pa opet gubi prisebnost.

Zlatar sa slugom ode mladiću i zatekoše ga u takvom stanju da nije mogao govoriti. On sjede uz mladićevo uzglavlje, a kada mladić progleda i vidje ga, zaplaka rekavši:

- Dobro došao.

Zlatar ga pridrža, pomože mu da sjedne, pa ga zagrli, a mladić reče:

- Otkako sam legao, nisam uspio sjesti do ovoga časa. Hvala Allahu što te vidim.

Zlatar ga je zatim pridržavao sve dok nije stao na noge i pomože mu da napravi nekoliko koraka. Zatim ga presvuče i napoji i kad uoči na njemu znake oporavka, ispriča mu događaj s robinjom, ali tako da niko drugi nije čuo.

- Budi prisebniji - reče zlatar. - Ja znam šta ti je.

Mladić se osmjehnu, a zlatar nastavi:

- Imat ćeš ono što će te obradovati i izliječiti.

Ali ibn Bekar naredi da mu donesu jelo. Sluge donesoše jelo, a on im reče da se raziđu, pa se obrati zlataru:

- Vidiš li šta me je snašlo, brate?

Izvinjavajući se, pitao je zlatara šta je bilo s njim za sve ovo vrijeme. Zlatar ispriča cijelu priču kojoj se mladić iščuđavao, a onda reče slugama:

- Donesite mi te i te stvari - i oni mu donesoše skupocjenu prostirku, te mnoge stvari od zlata i srebra kojih je bilo više nego što je pokradeno. Dade mu sve te stvari koje zlatar posla kući, a sam provede noć kod njega. Kad zarudi zora, mladić reče zlataru:

- Znaj da sve ima svoj kraj. Kraj ljubavi je smrt ili sjedinjenje. Ja sam bliže smrti. Kamo sreće da sam umro prije nego što mi se to dogodilo! Da nam se Allah nije smilovao, obrukali bismo se! Ne znam kako ću se izvući iz onoga što me je snašlo. Da me nije strah uzvišenog Allaha, ubrzao bih

vlastitu smrt. Ja sam ti, brate, kao ptica u kafezu i duša će mi sigurno stradati od tuge. Međutim, njeno vrijeme je već određeno i suđeni čas joj je dosuđen.

Mladić proli suze kazujući stihove:

I prije su ljudi zbog ljubavi patili;
Živi il mrtvi, rastanka su se bojali.

Ali ono što se u mom srcu krije
Niko čuo ni vidio nije.

Kada mladić završi recitiranje, zlatar mu reče:

- Gospodine, riješio sam poći kući, jer će možda robinja doći s vijestima.

- To je dobro. Brzo se vrati da mi kažeš novosti.

Zlatar se oprosti s njim i ode kući. Tek što je sjeo, ugleda robinju koja je dolazila plačući i kukajući.

- Zašto plačeš? - upita je zlatar.

- Dogodilo se upravo ono čega smo se bojali, gospodaru. Kada sam jučer otišla od tebe, zatekla sam gospodaricu kako bjesni na jednu od sluškinja koje su bile s nama one noći. Naredila je da je istuku, a djevojka je u strahu pobjegla. Presrete je jedan stražar na vratima i htjede je vratiti gospodarici, ali mu ona nešto obeća, tako da stražar postade ljubazan prema njoj i poče je zapitkivati šta se dogodilo. Djevojka mu ispriča sve šta je bilo s nama.

Vijest dospije do halife koji naredi da se Šemsunnehara preveze u njegov dvor sa svim što ima. Postavio je dvadeset evnuha da je čuvaju. Do ovog časa ni ja se nisam srela s njom, niti znam šta je uzrok tome. Slutim da se sve događa zbog onog slučaja. Uplašila sam se da mi se šta ne dogodi. Zbunjena sam, gospodine, i ne znam kako da se snađem u svemu ovome. Ona nema nikoga ko bi bolje od mene čuvao tajnu...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

168. noć

Kada nastupi stotinu šezdeset i osma noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, kako je robinja pripovijedala zlataru:

- Moja gospodarica nema nikoga ko bi bolje od mene čuvao tajnu. Zato, gospodaru, požuri Ali ibn Bekaru i ispričaj mu sve kako bi bio oprezan. Ako se za to sazna, smislit ćemo kako ćemo se spasiti.

Zlatara to baci u veliku brigu i mrak mu pade na oči zbog djevojčinih

riječi.

- Šta da radim? - upita on.

- Mislim da je najbolje da požuriš Ali ibn Bekaru, ako si mu prijatelj i ako želiš da se spasi. Treba da mu to hitno saopćiš, a na meni je da stišavam glasine.

Djevojka se pozdravi s njim i ode, a zlatar ustade i pođe za njom prema kući Ali ibn Bekara koga zateče kako se tješi time da će se sresti s dragom i kako se zabavlja nemogućim stvarima.

Kada vidje kako se brzo vratio, mladić reče:

- Vidim da si brzo došao.

- Okani se besmislica i oslobodi se tih misli! Dogodilo se nešto zbog čega možeš izgubiti dušu i imovinu!

Te riječi ga izmijeniše. Mladić se uznemiri:

- Brate, kazuj mi šta se dogodilo!

- Dogodilo se to i to, gospodine, i ako ostaneš do kraja dana u svojoj kući, zasigurno ćeš stradati!

Ali ibn Bekar se nađe u čudu i zamalo što dušu ne ispusti, a onda se pribra i povika:

- Šta da radimo, brate moj? Šta misliš ti?

- Mislim da je najbolje da uzmeš novaca koliko možeš, da uzmeš sluge od povjerenja i da nas vodiš u neke druge zemlje prije kraja današnjeg dana.

- Naravno! - prihvati mladić, pa skoči onako smeten, čas idući, čas padajući. Pokupi sve što je mogao, ispriča se porodici i ostavi oporuke. Onda povede tri natovarene deve i uzjaha konja. Zlatar učini isto što i on. Izađoše krišom i putovahu do kraja dana i cijelu noć. Pred kraj noći, istovariše svežnjeve, svezaše životinje i prepustiše se snu. Zbog prevelikog umora nisu znali za sebe. Odjednom - opkoliše ih razbojnici, oteše im sve što su imali i pobiše im sluge koji ih htjedoše odbraniti. Njih ostaviše tu u jadnom stanju, pošto im oteše imovinu i odoše. Njih dvojica nastaviše put i ujutro stigoše do jednoga grada. Uđoše u njega pa svratiše u jednu džamiju. Kako su bili goli, sjedoše ukraj i ostadoše tu do kraja dana. U džamiji provedoše noć bez hrane i vode, a kad osvanu jutro, klanjaše sabah i ponovo sjedoše. U tom času, pojavi se jedan čovjek koji im nazva selam, klanja dva rekata, pa im se obrati:

- Jeste li vi stranci, ljudi?

- Jesmo - odgovoriše. - Presreli su nas lopovi na putu i svukli nas. Stigli smo u ovaj grad gdje ne znamo nikoga kod koga bismo se mogli skloniti.

- Hoćete li poći mojoj kući? - upita čovjek.

Onda zlatar reče Ali ibn Bekaru:

- Pođimo s njim, pa ćemo izbjeći dvije nevolje. Prvo, bojim se da u džamiju ne uđe neko ko nas poznaje, pa ćemo se obrukati. Drugo, mi smo stranci koji se ionako nemaju gdje skloniti.

- Čini kako hoćeš - reče Ali ibn Bekar, a onaj čovjek im se opet obrati:

- Nesretnici, poslušajte me i pođite mojoj kući.

- Slušamo i pokoravamo se - odgovori zlatar. Onaj čovjek im dade nešto svoje odjeće i ljubazno ih obuče, te pođoše njegovoj kući.

Čovjek pokuca na vrata, pa izađe jedan mladi sluga, otvori vrata i domaćin uđe. Oni uđoše za njim i onda čovjek naredi da donesu paket u kome su bila odijela i turbani. Obuče im odijela i dade im dva turbana koje oni povezaše i samo što sjedoše, kad se pojavi robinja sa sofrom koju postavi pred njih, te se oni prihvatiše jela.

Ostadoše kod toga čovjeka do noći, a onda Ali ibn Bekar poče uzdisati govoreći zlataru:

- Brate moj, ja ću neizbježno stradati i zato hoću da ti nešto ostavim u amanet. Naime, kada budeš vidio da sam umro, otiđi mojoj majci i reci joj da dođe ovamo da bi mogla primati saučešće i prisustvovati mome opremanju. Prenesi joj da izdrži što me je izgubila.

Ali ibn Bekar izgubi svijest, a kada dođe k sebi, čuo je kako u daljini pjeva robinja i recitira stihove. Osluškivao je njen glas, čas u nesvjestici, a čas dolazeći k sebi. Povremeno je plakao i jadikovao zbog onoga što ga je snašlo. Slušao je kako robinja svira i pjeva stihove:

Rastanak opet hita da bismo se rastali,
Pošto smo se družili, voljeli i slagali.

Rastaviše nas noći nepouzdane -
Ah, da mi je znati kad ćeš opet biti uza me!

Gorak li je rastanak nakon sretanja -
Ah, da nema tog ljubavnog mučenja!

Jad smrti tek trenutak traje,
A rastanak s dragom u srcu ostaje.

Kad bismo mogli dospjeti do rastanka

Natjerali bismo ga da i sam rastanak kuša!

Pošto je saslušao stihove koje robinja otpjeva, Ali ibn Bekar se stropošta i duša mu napusti tijelo.

Zlatar vidje da mu je prijatelj umro, pa ga ostavi domaćinu, rekavši:

- Ja odoh u Bagdad da obavijestim njegovu majku i rodbinu ne bi li došli opremiti ga.

Zlatar se uputi u Bagdad, uđe u svoju kuću, presvuče se, a onda ode kući Ali ibn Bekara.

Čim ga sluge ugledaše, pođoše mu u susret i počeše pitati za gospodara. Zlatar zamoli da ga puste mladićevoj majci koja dopusti da uđe. Posjetilac je pozdravi i reče:

- Kada Allah nešto odluči, to se ne može izbjeći. Niko nije umro bez Allahovog dopuštenja, onda kada mu je zapisano.

Sluteći da se taj razgovor vodi zbog toga što je njen sin umro, majka gorko zaplaka:

- Tako ti Allaha, reci mi je li umro moj sin!

Zbog velike tuge, nije bio u stanju da joj odgovori, a kada to majka primjeti, zagrcnu se plačući i pade na zemlju bez svijesti. Pošto dođe k sebi, upita zlatara:

- Šta je bilo s mojim sinom?

- Neka te Allah nagradi velikom nagradom za njega - odgovori zlatar, pa joj ispriča sve, od početka do kraja. Majka upita:

- Je li ostavio neku oporuku?

- Jest - odgovori on i kaza joj kakvu je poruku ostavio, dodajući: - Požuri da ga opremiš.

Majka Ali ibn Bekara ponovo pade bez svijesti, a kad dođe k sebi, prionu da radi ono što joj je rekao. Zlatar se vrati kući žureći i razmišljajući usput o prijateljevoj divnoj mladosti. Dok je tako išao, odjednom ga neka žena uhvati za ruku...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

169. noć

Kada nastupi stotinu šezdeset i deveta noć, ona reče:

- Čula sam, sretni care, da je zlatar pričao:

- Odjednom me neka žena uhvati za ruku. Pogledah je malo bolje i vidjeh da je to ona robinja koja je dolazila od Šemsunnehare. Bila je slomljena

tugom. Prepoznasmo jedno drugo, te zaplakasmo i pođosmo naprijed dok ne stigosmo do one kuće.

- Jesi li saznala šta je bilo s Ali ibn Bekarom? - upita zlatar.

- Ne, Allaha mi! - odgovori djevojka, a onda joj zlatar ispriča sve šta se dogodilo, dodajući:

- A kako je tvoja gospodarica?

- Halifa nije htio ni čuti ono što se govorilo o njoj zbog velike ljubavi koju osjeća prema Šemsunnehari. Sve što je njeno, uzimao je na najbolji način. Onda joj je rekao: "Šemsunneharo, ti si mi draga. Zato ću to podnijeti uinad tvojim dušmanima." Zatim naredi da se za nju namjesti zasebna pozlaćena postelja i divna odaja, te Šemsunnehara nastavi živjeti kod njega na veličanstveni način.

Jednoga dana, halifa je, po običaju, sjeo da pije, a njegove miljenice mu dođoše i posjedaše na svoja mjesta. Halifa posadi Šemsunneharu pored sebe. Ona je bila na izmaku snaga i sve više je patila. Halifa reče jednoj robinji da zapjeva, te ona uze lutnju, udari u žice i zapjeva:

Često mi je ljubav nudio pa sam uzvraćala
Dok mi je suzama strast niz obraze pisala.

Suze su nam osjećanja odavale;
Otkrivale što krijem, a što sam odavala one skrivale.

Zašto tajnu kriti, zašto kriti ljubav svoju
Kad će silna strast otkriti ljubav moju?!

Lijepa je smrt kad sam dragog izgubila;
Kako mu je bez mene - ah, kada bih znala!

Kada je čula robinjine stihove, Šemsunnehara nije više mogla sjedjeti, već pade bez svijesti. Halifa odbaci pehar, povuče je k sebi i povika dok djevojke zažamoriše. Halifa je okrenu i vidje da je mrtva, pa se sneveseli i naredi da se porazbija sav pribor koji je bio u odaji, zajedno s muzičkim instrumentima. Zatim prenese djevojku u drugu sobu i provede ostatak noći uz nju. Kad osvanu dan, halifa je opremi i naredi da je okupaju. Najzad ukopa djevojku žaleći je neizmjerno. Nije zapitkivao šta se dogodilo s njom, niti zašto je bila u takvom stanju.

Onda robinja reče zlataru:

- Zaklinjem te Allahom da me obavijestiš kada će biti dženaza Ali ibn Bekara i da me povedeš na njegovu dženazu.

- Mene je lahko naći - reče zlatar - ali ko može dospjeti tamo gdje se ti nalaziš?

- Kada je preminula Šemsunnehara, halifa je od toga dana oslobodio sve njene robinje. Sada se nalazimo u njenom turbetu, na tome i tome mjestu.

Zlatar pođe s njom do turbeta, te tako posjeti Šemsunneharu. Zatim ode svojim putem. Očekivao je dženazu Ali ibn Bekara koja se najzad pojavi. Bagdađani su izašli da ga isprate, pa izađe i zlatar koji vidje onu robinju među ženama. Ona je bila najtužnija. Nije viđena veća dženaza u Bagdadu od te. Išlo se u velikoj gužvi do mezara u koji ga ukopaše.

- Neću prestajati da posjećujem taj mezar - kazivao je zlatar - kao ni mezar Šemsunneharin.

Eto, to je priča o njima dvoma.

Međutim, ta priča nije čudesnija od one o caru Šahremanu...

Šeherzadu zateče jutro, te ona prekine priču započetu po carevom odobrenju.

170. noć

Kada nastupi stotinu sedamdeseta noć, ona reče:

ISBN 9958- 22- 054- 7 (Cjelina) ISBN 9958- 22- 055- 5 (Knj. 1)

[1] M. A. Salje, Knjiga o “Hiljadu i jednoj noći”, u: Hiljadu i jedna noć, s ruskog preveo Marko Vidojković, 1.1, Beograd, 1949, str. 49.

[2] U djelu od dvadesetak tomova pod naslovom Knjiga pjesama (Kitab al-agani) Abu al-Farg al-Isfahani navodi kako je izvjesni komandant noć uoči bitke čuo veliku galamu u svome logoru. Misleći da je neprijatelj neočekivano napao, pohrlio je na lice mjesta i utvrdio da su njegovi vojnici, sporeći se oko vrijednosti dvojice pjesnika, dospjeli u fazu fizičke “estetičke rasprave”.

Sva velika prozna djela arapske književnosti obiluju stihovima. Spomenimo samo višetomni Roman o Antari (Qissa 'Antara), ili Golubićinu ogrlicu (Tawq al-hamama) koju imamo u dva prijevoda.

[3] Jorge Luis Borges, “Prevodioci priča iz Tisuću ijedne noći”, Sabrana djela, t. II, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1985, str. 111.

[4] V. Chauvin, Bibliographie des ouvrages arabes ou relatifs aux arabes publies dam l'Europe chretienne de 1810 a 1885, t. I- XI, Liege, 1892- 1902. Na Hiljadu i jednu noć odnose se tomovi IV- VII (ukupan obim oko 920 strana), ali, nažalost, nije obuhvaćena građa na slavenskim jezicima.

[5] Mascūdī, Murudž - Les Prairies d'or. Texte et traduction par C. Barbier de Meynard et Pavet de Courteille, t. IV, Pariš, 1861- 1877, pp. 89- 90.

[6] Ibn al-Nadim, al-Fibrist, Kairo, 1950, p. 304.

[7] Vidjeti, naprimjer: Krymskij, Morija novoj arabskoj literatury, XIX - načalo XX veka, Moskva, 1971, str, 78; Filjštinskij, Arabskaja literatura v srednie veka, VIII- IX vv, Moskva, 1978, str. 100.

[8] Vidjeti članak Alf layla wa alf layla E. Littmanna u: Enciclopedie de lIslam, nouvelle edition, Leyde - Paris, 1954,1.1

[9] Borges, op. cit, str. 116.

[10] Salje, op. cit., str. 28.

[11] E. Cosquin, "Le prologue cadre des 1001 Nuits", Revue biblique, janvier- avril 1909.

[12] Prop, Morfologija bajke, Treći program Radio Beograda, br. 26, Beograd, 1975, str. 283.

[13] Kalilu i Dimnu je s arapskog na bosanski jezik preveo Besim Korkut: Kelila i Dimna. Stare indiske pripovijetke, Svjetlost, Sarajevo, 1953.

[14] Salje, op. cit, str. 34.

[15] Ibid., str. 29. i dalje.

[16] Nije to prvi put da čuveni arabist problematizira vlastiti autoritet. Libanski književnik i znameniti prosvjetitelj Nasif al-YazigI (r. 1800) proslavio se razložno kritizirajući baronovo pogrešno čitanje Haririjevih Makama. Vidjeti: Krimski, op. cit., str. 378. i dalje.

[17] Uporediti: 'Umar Farruh, Tarih al-adab al-arabi, t. III, Bejrut, 1979, p.151. Uporediti: 'Umar Farruh, Tarih al-adab al-arabi, t. III, Bejrut, 1979, p.151.

[18] Krimski, op. cit., str. 82.

[19] Uporediti: Krimski, op. cit., str. 83.

[20] “Divan” u izdanju Kazimirskoga, Oda br. 11, stih 16. Navedeno prema: Krimski, op. cit., str. 79.

[21] Uporediti: Mascūdī, Murudž, t. VIII, pp. 164- 175.

[22] Ibid., p. 164.

[23] Ibid., p. 175.

[24] Al-Nadim, op. cit., p. 304.

[25] Mas'cūdī, op. cit., t. VIII, p. 296.

[26] Al-Tabari,Tarih al-umam wa al-mulūk, t. II, Kairo, 1336. h. (1917), p. 678. Prerušavao se, zapravo, halifa Kadir (991- 1031) koji je šetao ulicama Bagdada da bi upoznao život podanika. Međutim, narodu nije odgovaralo da ga u pričama idealizira zato što je bio pod uticajem šiita, pa je na "pripovjedačku scenu” narod izveo Mudžtedida (892- 902) kao halifu koji se prerušavao, te se našao i u posjeti bagdadskom mjenjaču s vezirom Hamdunom. (Vidjeti o tome: Ibn al-Atlr, Tarih al-kamil, t. IX (Kairo) 1301. h. (1883), pp. 155- 6.

[27] U srednjovjekovnoj arapskoj književnosti najčešće je sastavni dio svakog naslova bila i riječ kitâb: "knjiga o...” Takav naslov preuzeli su i neki evropski prevodioci.

[28] Uporediti: I. Estrup, Issledovanie o 1001 noči, jejo sostave, vozniknovenii razvitii. Prev. s danskoga: T. Lange. Redakcija i predgovor: A. E. Krimskij, Moskva, 1904, str. 104- 5.

[29] G. Maspero, Les contespopulaires de lEgypte ancienne, traduits et commentes, Paris, 1882; 2- e ed., Paris, 1889. O tome je pisao i znameniti naučnik T. Noldeke. Vidjeti: Zu den agyptischen Märchen - ZDMG, Bd 42, 1888, pp. 68- 72.

[30] Salje, op. cit., str. 36.

[31] Krimski, op. cit., str. 81.

[32] Ibid., str. 82.

[33] Značajan rad o “romanu” posvećenom Omeru an- Numanu (na 48 strana) napisao je: R. Paret, Der Ritter- Roman von 'Umar an- Nu'mān und sein Stellungzur Sammlungvon Tausendundeine Nach. Ein Beitrag zur arabischen Literaturgeschichte, Tubingen, 1927.

[34] Borges, op. cit., str. 107.

[35] Borges, op. cit., str. 108.

[36] Ibid., str. 119.

[37] Ibid.

[38] Otprilike u isto vrijeme kada se u Londonu pojavio Laneov rad, u Kalkuti je počeo izlaziti Torensov prijevod Hiljadu i jedne noći, ali taj posao nije okončan: izašla je samo jedna knjiga (50 prvih noći).

[39] Vidjeti: Borges, op. cit., str. 113; Salje, op. cit., str. 59.

[40] Salje, op. cit., str. 58.

[41] Krimski, op. cit., str. 82.

[42] Ovdje smo suočeni s jednim praktičnim problemom: donedavno su ova tri jezika bili objedinjeni u službenom nazivu srpskohrvatski ili hrvatskosrpski. Uprkos velikoj sličnosti, mi ih razlikujemo, pa ćemo bosanskim zvati one prijevode koje su dali Bošnjaci, srpskim koji su nastali na srpskom govornom području, te hrvatskim prijevode na hrvatskom govornom području. Time nismo riješili sve probleme, jer je, naprimjer, Vidojkovićev prijevod i kroatiziran, ali je, prema našem saznanju, nastao na srpskoj jezičkoj varijanti.

[43] Vidjeti: B. Nurudinović, Bibliografija jugoslovenske orijentalistike 1918- 1945. Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, 1986; Bibliografija jugoslovenske orijentalistike 1945- 1960, Sarajevo, 1968; Bibliografija jugoslovenske orijentalistike 1961- 1965, Sarajevo, 1981; Naši noviji prevodi iz klasične arapske književnosti, POF VI1I- IX, Sarajevo, 1958- 9, str. 253- 6.

[44] U izdanju Islamske dioničarske štamparije (Sarajevo, 1925) pojavio se naslov: Fehim Spaho, Hiljadu i jedna noć (640 str.).

[45] Ekstreman primjer nemara imamo u jednom drugom slučaju: turkolog Jasna Šamić ne navodi čak ni s kojeg jezika je prevela svoje priče iz zbornika.

[46] Prvo izdanje prijevoda Kurana pojavilo se 1977, dvije godine nakon prevodiočeve smrti.

[47] Radi više pojedinosti o izdanjima Korkutovih prijevoda Hiljadu i jedne noći upućujemo na Bibliografiju jugoslavenske orijentalistike Bisere Nurudinović.

[48] Razumije se da ovom prilikom ne možemo ulaziti u pojedinosti bilo kojeg prijevoda, iako su nam poznate, već se moramo zadovoljiti uopćenim konstatacijama utemeljenim na tim pojedinostima.

[49] Neupućenom je korisno obavještenje da jezik izvornika nema nikakve interpunkcije: na hiljadama stranica nigdje nema ni zareza, ni tačke.

[50] Šeherzada priča, Svjetlost, Sarajevo, 1955, str. 150 (966. noć).

[51] Obuhvaćajući jedva 110 strana, djelo se pretenciozno pojavilo pod naslovom “1001 noć” (Sarajevo, 1981).

[52] Salje, op. cit., str. 61.

[53] Hiljadu i jedna noć, t. II, str. 66; izvornik, t. II, str. 48. Navodeći ove i naredne primjere, pozivamo se na Vidojkovićev prijevod (Prosvjeta, Zagreb, 1977). Arapski tekst ne navodimo zbog praktičnih razloga, ali svaki specijalist lahko može uporediti navedena mjesta.

[54] Stranice ne navodimo jer su to opća mjesta.

[55] Salje, op. cit., t. II, str. 24; izvornik, 1.1, str. 282.

[56] Salje, op. cit., t. III, str. 311; izvornik, t. III, str. 126.

[57] Salje, op. cit., t. III, str. 417; izvornik, t. III, str. 176.

[58] Salje, op. cit., t. III, str. 437; izvornik, t. III, str. 187.

[59] Salje, op. cit., t. IV, str. 512; izvornik, t. IV str. 227.

[60] Ibid., str. 66.

[61] Vinaver, t. 1, str. 152.

[62] Alija Isaković, “Slovo o bosanskome jeziku”, u: Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku, Sarajevo (1992), str. 6.

[63] Džin (džini) je nevidljivo duhovno biće o čijem postojanju Kur'an na više mjesta govori. Džini mogu biti dobri, zli, vjernici i nevjernici - jednako kao i ljudi. Oni predstavljaju čitav jedan nevidljivi svijet uz koji postoje ljudi (nās), anđeli (malāika) i sotone (šayātīn). Svijet džina i ljudi često se ispreplića.

[64] Ifrit je obično zao džin, premda nerijetko označava i džina uopće.

[65] Formula koju muslimani izgovaraju u strahu ili kao znak čuđenja.

[66] Kaf-planina metaforički označava kraj svijeta.

[67] Medžusije su obožavaoci vatre.

[68] Ovim riječima muslimani iskazuju svoju pripadnost islamu. To je prvi od pet temeljnih uvjeta da bi neko bio musliman.

[69] Biljka iz porodice sezama. Uzgaja se zato što njene sjemenke obiluju uljem.

[70] Harun ar- Rešid (764- 809) je najpoznatiji vladar velikog arapsko-islamskog carstva. Pripada dinastiji Abbasida i za vrijeme ovoga idealiziranog vladara carstvo je bilo na vrhuncu moći.

[71] Grad u Palestini.

[72] Islamski teolozi govore o sedam mogućih načina čitanja Kurana.

[73] Iblis je "glavni" sotona, odnosno starješina šejtana.

[74] Okončanje dnevnog posta.

[75] Mehr je obavezni vjenčani dar ženi od supruga. Sastoji se iz dva dijela: jedan dio se plaća odmah, prije zaključenja braka, a drugi nakon muževljeve smrti, ili u slučaju razvoda.

[76] Grad udaljen desetak kilometara sjeverno od Kaira.

[77] Hasan u prijevodu znači ljepotan.

[78] Titula drevnih perzijskih careva.

[79] Titula drevnih jemenskih careva.

[80] U prijevodu: ljepotica.

[81] Galabija je duga haljina koju u arapskom svijetu nose i muškarci.

[82] Adžib u prijevodu znači "čudesni"

[83] Umajadska džamija je izvanredan spomenik islamske arhitekture, a i danas je prvorazredna turistička atrakcija u Damasku. Sagradio ju je šesti halifa dinastije Umajada, Velid Prvi (705- 715).

[84] Malo mjesto sjeverno od Damaska. Tu su odsjedali karavani.

[85] Valija je upravitelj gradske policije.

[86] Mjera za zapreminu (oko dva hektolitra).

[87] Učenje cijelog Kurana za dušu mrtvima.

[88] Samit znači šutljivac. Imena njegove braće označavaju karakterne osobine.

[89] Govor koji se održava na džumi.

[90] Jedanaesti halifa dinastije Abbasida (861- 862).

[91] Podnevna molitva petkom.

[92] Vrsta jela spravljenog od mesa, uksusa, luka, meda i dr.

[93] Hatib je osoba koja na podnevnom namazu petkom (na džumi) drži govor.

[94] Naročito istaknuto i uzvišeno mjesto u džamiji gdje hatib drži govor.

[95] Kupnja mrtvaca prije ukopa.

[96] Svečanost obrezivanja.

[97] Vrsta odijevog predmeta sličnog mantilu.

[98] Peti halifa iz dinastije Umajada (685- 705).

[99] U prijevodu: nesretnica.

[100] Belkisa je kraljica od Sabe, žena cara Sulejmana (Solomona) o kojoj govori i Kur'an (sura 27).

[101] Kusejjir Azza (umro 723) spada među najpoznatije arapske pjesnike ljubavne lirike. U književnosti je poznat po imenu žene Azze o kojoj je pjevao, pa bi bilo pravilno njegovo ime prevoditi "Azzin Kusejjir". Pripada grupi pjesnika koji su u poeziji afirmirali ideal viteške, platonske ljubavi (uzritska poezija). Među te pjesnike spada i Džemil Busejna iz istog, umajadskog perioda.

[102] U ovom izdanju izvornika stoji da je Azza htjela "učiniti nešto Džemilu". To je greška jer "ljubavni parovi" su Kusejjir i Azza, odnosno Džemil i Busejna.

[103] Robinje su najčešće bile nearapskog porijekla i, prema tome, uglavnom nisu poznavale arapski jezik.

[104] Nuzhatuzeman znači "svježina vremena", a Gusatuzzeman znači "čemer vremena".

[105] Uhud je brdo pored Mekke. Na njemu je vođena znamenita bitka između muslimana i mekanskih nevjernika 625- godine. Tu bitku su muslimani izgubili.

[106] Kevser je džennetsko vrelo.

[107] Igra riječi: infinitivna osnova (masdar) sidq znači biti iskren, a imenica sadiq dolazi od te osnove i znači prijatelj, odnosno onaj koji je iskren.

[108] Legendarni mudrac o kome govori i Kuran.

[109] Sastavni dijelovi namaza.

[110] Kur'an, 66:6.

[111] Grad u Sjevernoj Arabiji. Njegove stanovnike stigla je kazna jer nisu slušali Božijeg poslanika Šuajba (Kur'an, 7:85).

[112] Kur'an, 77:35.

[113] Bića iz nevidljivog svijeta mogu biti "dobri ljudi" (evlije), džini itd.

{114} Dejlem je oblast u zapadnoj Perziji. Ratnici iz te oblasti bili su veoma cijenjeni.

{115} Iblis je starješina svih šejtana.

{116} Hunejn je dolina u blizini Meke. U toj dolini vođena je znamenita bitka između muslimana i nepokornih beduinskih plemena. Pobijedili su muslimani (630). Inače, u ovim stihovima se aludira na kuransku priču o Musaovom nadmetanju s faraonskim vračevima (poglavlje 7).

{117} Mjera za daljinu. Iznosi 3 000 metara.

{118} Kuranske rečenice koje same po sebi predstavljaju Božije čudo.

{119} Posebno mjesto u džamiji određeno za imama, predvodnika zajedničkog namaza.

{120} Tekbir je izraz kojim se veliča Allah.

{121} Antara je najveći junak i veoma poznat pjesnik prijeislamskog arabljanskog doba. Nenadmašni je heroj tzv. Dahis-Gabrinog četerdesetogodišnjeg međuplemenskog rata.

{122} U izvorniku stoji: Afriduna, što je očigledna pogreška.

{123} Dobri čovjek, svetac.

{124} Davidovi oklopi su najbolji oklopi o kojima govori i Kuran (34:10).

{125} Žena iz Dženneta.

{126} Božiji poslanik koji je bio izvanredno lijep i kao takav stavljan je na kušnju. O njemu govori istoimeno kuransko poglavlje.

{127} Uzritska ljubav i uzritska ljubavna lirika nastali su u umajdskom periodu (661-750). To je viteška ili platonska ljubav karakteristična po ljubavnom i lirskom "monoteizmu" i izuzetno snažnim emocijama.

{128} U Kuranu stoji: "I kada je Musa za narod svoj vodu molio, Mi smo rekli: 'Udari štapom svojim po stijeni! - i iz nje je dvanaest vrela provrelo i svako bratstvo je vrelo iz kojeg se piti znalo". (Kur'an, 2:60)

{129} Ridvan i Malik su meleci: prvi čuva džennetske kapije, a drugi džhennemske.

{130} Tadžulmuluk u prijevodu znači "kruna carska", ili "car nad carevima".

{131} Ziblkan ja šaljivo ime jer dolazi od riječi zibl, što znači "đubre", a aludira na ranije ložačevo zanimanje, pošto se kao gorivo koristio osušeni izmet deve.

{132} Mudžahid je borac na Božijem putu.

{133} Aluzija na 18. kuransku suru koja govori o ljudima što su nekoliko stotina godina prespavali u pećini.

{134} Abu-l-Husejn ("vlasnik tvrđave") jedan je od naziva za lisicu.

{135} Odijevanje vuka u vunu ovdje predstavlja dvostruku aluziju. Prvo, to znači da će vuk sasvim promijeniti svoju ćud pretvarajući je u ovčiju. Drugo, odijevanje u vunu simbolizira pretvaranje u mistika potpuno predanog bogosluženju. Arapska riječ sufija (mistik) dolazi od riječi suf (vuna), jer su se mistici odijevali u vunu.

{136} Abu Sirhan ("otac zore") jedan je od sinonima za vuka.

{137} Medžnun i Lejla su najpoznatiji literarni "ljubavni par" u povijesti arapske književnosti. Medžnun je zbog nesretne ljubavi prema Lejli, koju je otac udao za drugog,

izgubio razum (medžnun znači "lud") i do kraja života je polunag lutao pustarama pjevajući ljubavne lirske pjesme.